

Andreae Kabay. Comparantis flor. 2.
die 10. Aug. ~~1740~~
1738.

1830. in Auct. publ.

R M K I 1. peld.
1556 (teljes)
~~107 57~~

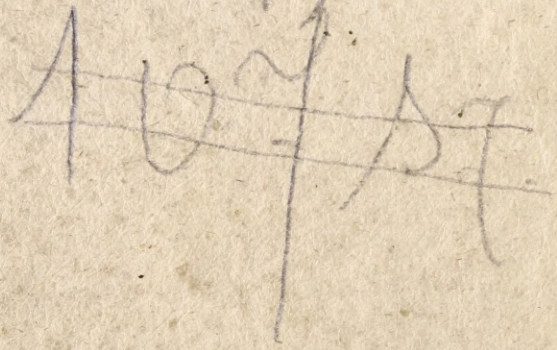

1556.

Tankas Lajos könyv
tárából. 1873 Dec. 16én

INNEPI AJANDEKUL AZ ISTEN SATORABA FEL-VITETETT SZENT SIKLUS.

Az-az:

Az egéſz, Chriſtust valló Kereſztyénſégtől bé-vétetett, Iſten Ditsőſégére, és a' mi Váltságunknak nagy Titkáról való ſzent Elmélkedésekre ſzenteltetett, Sátoros Innepekre alkalmaztatott, 's hét Szakaſzokra el-oſztatott

TANITASOK.

Mellyeket, két Ekkléſiákban való lakásában, az UR ditsőségére, 's az Iſten ſok kereſztviſelés alatt nyögö Házának lelki javára ki-munkálódott, élö nyelvvel el-mondott, és moſt közönséges haſznra, némelly kegyes Lelkeknek kivánságokra, ki-adott

DEBRECENI EMBER PAL,
moſtan, a' Loſonczi Helv. Confeſſio ſzerint Reformáltatott Ekkléſiában, az Ur Jéſus méltatlan ſzolgája.

Töldalékúl adattatik, a' Néhai Nagy emlekezetü ſz. I. M. Doktornak, Tudós MARTONFALVI GYÖRGYNEK, *a' Kereſztyéni Innepléſről való Tanitása. És viſſont mát egy jeles idveſséges Elmélkedés.*

M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

KOLOSVÁRATT,
Nyomtattatott M. TÓTFALUSI KIS MIKLÓS által. 1700. Eſt.

Sal. Ének. 8: r. ℣. 11.

Szöleje vólt Salamonnak *a' Báal Hámonban* (kövér helyen,) adta az ö ſzöle-jét a'* Páſztoroknak; *kiki (avagy minden férjfi,) annak gyümöltséböl hoz ezer SICLUST.*

[* Báal-Hámon; *Doctiſſ. Mercerus ex Aben-Ezra,* dicit fuiſſe nomen loci, propè Hieroſolymam, qui fuit nobilis vinetis & balſamo. Vox iſta propriè ſignificat, *Dominum,* vel *planitiem multitudinis.*]

1 Kórint. 2: 2,4,5.

Nem itéltem tudni egyebet ti köztetek, hanem a' JÉSUS CHRISTUST; azt pedig, a' ki meg-feſzíttetett. És az én beſzédem és prédikálásom nem (vólt) emberi böltseségnek hitetö beſzédiben, hanem a' léleknek és erönek megmútatásában: Hogy a' ti hitetek ne légyen emberek böltseségiben, hanem Iſtennek erejében.

2 Kór. 1: 24.

Nem uralkodunk a' ti hiteteken; hanem ſzolgái vagyunk a' ti örömötöknek: mert hit által állatok.

2 Kór. 11: 28.

Azok nélkül, a' mellyek kivül eſnek; *engemet* ſzorongat, *ama' naponként ellenem támadó ſokaság, a' minden Gyülekezetek felöl való ſzorgalmatosság.*

4 Móſ. 11: 27-29.

--- Az Eldád és Medád prófétálnak a' táborban, ---- Uram Móſes, tíltsd-meg öket. ---- Felele Móſes: --- Vajha az URnak minden népei Próféták vólnának, és adná az UR az ö Lelkét ö beléjek!

AZ ÖRÖKKÉ-VALO KIRÁLYNAK,
A' HALHATATLAN, GYÖZHETETLEN,
EGYEDÜL BOLDOG, BÖLTS, ÉS
EGYEDÜL HATALMAS

ISTENNEK:

AZ ANYASZENTEGYHÁZNAK
EGYEDÜL-VALO URÁNAK, FEJÉNEK,
ÉS MEG-VÁLTOJÁNAK,

AZ UR JESUS CHRISTUSNAK,

DITSÖSÉGÉRE ÉS TISZTESSÉGÉRE:

Viſzont,

Azon UR JESUS drága ſzent vérén meg-váltatott, e' nyomorúlt MAGYAR Hazában lévö, sürü kereſztviſelés alatt nyögö, és lelki vígaſztalás nélkül ſzükös, árva EKKLESIAKNAK Lelki javokra, épületekre, és vígaſztalásokra:

Tiſzta és töredelmes ſzivel,
Áhítatos buzgó indúlattal
ſzenteli és ajánlja
Ez együgyü Munkát,
Annak Irója!

A M.N.MÚZEUM KÖNYVTÁRA

A' TISZTA IGASSÁGOT SZERETÖ K. OLVASONAK,
Kegyelem és böséges békeſség adaſsék, a' Léleknek meg-ſzentelésére, a' hitbéli engedelemre, és a' Jéſus Chriſtus vérének reánk való áradására!

Minden Abrahám magvából való Sidónak, eſztendöben háromſzor Innep ſzentelésre fel kellett menni az UR Jéhova eleibe *; de üresen Iſten elött láttatni 's Iſten eleibe menni nem ſzabad vala †: ha ki egyéb ajándékot nem vihetett-is; az ö élete váltságának áráúl rendeltetett FÉL SIKLUST, minden léleknek, gazdagnak és ſzegénynek egyaránt fel kellett vinni, hogy az ö lelkeiknek kegyelmes lenne az UR §.

* 2*Móſ.* 23: 14, 17.

† 2*Móſ.* 34: 20. *és* 23:15

§ 2*Mó.* 30: 12-16.

Minékünk-is, Ábrahám hitiből való Uj Teſtámentomi Izraelitáknak, *innepet kell ſzentelnünk, nem régi kováſsban, nem-is gonoſságnak és álnokságnak kováſsábã; hanem tiſztaságnak és igaſságnak kováſs nélkül való kenyereiben* ¶: kiváltképen pedig ez utólsóbb idökben, mellyekre érkeztünk, *a' földnek minden házinépeinek fel kell menni, a' Királynak, a' ſeregek URának tiſzteletire, és A' SÁTOROS INNEPNEK MEG-SZENTELÉSÉRE: Ha kik fel nem mennek, hogy a' Királynak a' Seregeknek Urának könyörögjenek, nem léſzen azokra esö* *.

¶ 1*Kór.* 5:8

* *Zak.* 14: 16-18.

E' Sátoros innepre való fel-menetelkor pedig, minden léleknek ajándékot kell vinni, *a' Királynak, a' Rettenetesnek*, ki a' Fejedelmeknek lelkeket el-véſzi †. De még a' földnek *Királyi*-is, fel-jövén e' Sátoros innepnek ſzenteletire, (ma-hónap) *az ö ditsöségeket és tiſztességeket*, innepi ajándékúl fel-hozzák az Iſten Házába §. Nevezet ſzerint pedig a' Lelkeknek Páſztoroknak, *a' nyáj elött lévö ketske-bakoknak* ¶, lelki-eſméret ſzerint való tiſztek az; hogy bé-vigyék a' lelki Salomon Királynak, az ö Páſztorságokra bizatott ſzölö haſznából és jövedelméböl, az ezer, ezer SIKLUST *.

† *Sól.* 76:12

§ *Iel.* 2::24

¶ *Iér.* 50:8

* *Ének.* 8:11

Ez ok viſelt engemet, K. O. és ez öſztönözött arra; hogy e' háládatlan világnak felölem lejendö 's tejendö bal itéletivel

nem gondolván, e' kitsíny SIKLUST INNEPI AJÁNDÉKUL az én Istenem Sátorába fel-vinném tiſzta és töredelmes ſzível, 's jó kedvel.

Én URAM, én ISTENEM, vegyed jó illatú lelki áldozatúl 's kedves ajándékúl, ſzegény bünös ſzolgádtól, ſzent Sátorod épületire fel-vitetett ime' kevés ketske-ſzőrt, ez egy fél Siklust. Fél ugyan a' Siklus, (: magad-is tsak annyit kivántál *, jól tudván a' mi gyarlóságunkat :) de a' ſzent *Sanctuariumnak* mértéke ſzerint való: mert idegen tüzzel áldozni a' te óltárodon ſzent Sátorodban nem akartam; tudván azt, hogy a' te ſzent orczád elöl ki-jövö tüz idö-nap elött meg-eméſztené az én életemet §. * 2 *Móſ.* 30: 13. § 3 *Móſ.* 10: 1, 2.

Te pedig, K. O. élj ez együgyü munkával, ha tetſzik, lelked örök idveſségére, 's ne itélj balúl felölem: mert hogy világ ſzeme eleibe terjeſzſzem e' tsekély elmélkedéseket, az én akadozó nyelvemnek díſztelen és únalmat ſzerzö rebegésit; arra vitt nem a' magam-hitség, nem a' hijába-való világi hir 's név vadáſzás, hanem a' feljebb említett lelki éſméret ſzerint való kötelességemen kivül, az én Istenē Házához való nagy ſzerelē, melly majd meg-eméſzt; melly mint a' tsontaim közzé rekedett égö tüz, nyugodalmat az idötül fogva nem engedett, hogy az UR Háza ſzolgálatjára bé-állottam: Kiváltképen pedig, az én jómra engemet meg-alázó, 's az én békeſséges-türésemet ſok keſerves kísértetek által gyakorlani ſzeretö jó Istenem, hajdani ſzomorú ſzámkivettetésemnek harmadik eſztendejében, öntötte ſzivembe, azok felöl a' gyülekezetek felöl való ſzorgalmatosságot, mellyekböl az Isten drága Évangyéliomának arany-gyertyatartója helyéből ki-vettetett ¶, a' mellyekben ſok ſzegény ſzomjúhozó lelkek a' *sötétségnek és halálnak árnyékában ülnek, megkötöztetvén keſerüséggel*, mint *vassal* *, az a' *mindennap ellenem támadó fokaság* §, fatsarta-ki belölem ez igyekezetet. ¶ *Jel.* 2: 5. * *Sólt.* 107: 10. § 2 *Kór.* 11: 28.

Szállj lelkedbe, Jósef romlásán ſzánakozni tudó, 's e' nyomorúlt Magyar Hazában lévö Isten árva Anyaſzentegyházának ſiralmas ſorsát keſerülhetö ember, hány ezer lelkek vannak

ma e' nyomorúlt Hazában, kik az idötöl fogva, hogy a' Chriſtus *tanúi gyáſz ruhában kezdének prófétálni*, ſiralmas innepeket inneplenek; kikre *botsátot az UR, nem kenyérnek éhségét*, ſem vizeknek ſzomjuságát, hanem az UR beſzéde hallgatásának éhségét és ſzomjúságát; kiknek bujdosni kell egyik határból, második, harmadik 's negyedik határba az UR beſzédének kereſéséért *.

* *Amós*, 8: 10-12.

Szóljon erröl a' *Rév-Komáromi* egynéhány ezer lelkekböl álló, sötetségnek árnyékában ülö Reformata Ekkléſia; ſzóljanak a' *Gyöngyösi*, *Szepsi*, *Gönczi*, *Jáſz-Berényi*, *Vátzi* 's a' t. hajdan hires Ekkléſiák; nevezet ſzerint, a' Tiſzán inen lévö Hegyallyai ſiralmas állapotú (:itten név ſzerint elö nem ſzámlálandó:) Reformata Ekkléſiák; mellyeknek ſzomorú lelki károkon 's állapatjokon majd meg-haſadó ſzivem el-ſzáná azt magában, hogyha Iſteñek tetſzenék, az alkalmatosság ſzolgálna, 's a' jó eſzközök magokat ki-mútatnák, E' sátoros Innepekre rendeltetett, a' mi váltságunknak nagy titkairól való, együgyü elmélkedésimet, közönségessé tenném, avagy tsak azért, hogy azokban a' ſzomorú, Lelki Páſztoroktól meg-foſztatott gyülekezetekben nyögö ſzegény Lelkek vehetnék haſznát ezeknek, magok ſzállásokon házok népe elött olvasván, avagy olvastatván, a' ſzent innepekben, az idönek rendi ſzerint, mellyik mikorra illenék. Nagy jó akaró Uraim, és Barátim-is, eſzmélvén ezaránt valo ſzándékomat, (:együtt is, másutt-is:) öſztönöztenek 's kértenek arra, hogy illy ſzent igyekezetemben hátra ne állanék. Melly-is mindazáltal nem mehet vala tökéletességre, ha amaz, Magyar és Erdély orſzági Ekkléſiák felöl *bene-meritus Typograſus* Uram, ezaránt énnékem, és a' Magyar orſzági ſiralmas állapatú Ekkléſiáknak, (:kiknek kedvekért ez Elmélkedések irattattak:) *ſuccurſus*sal és ſegedelemmel nem léſzen vala.

E' kivül, jól tudom, hogy vannak már e' világ ſzemei elött, ezen *materiáról*, t. ill. a' mi váltságunknak nagy titkairól iratott ſzent elmélkedési alkalmas nagy tudományú embereknek, legközelebb a' mi nemzetünkböl valóknak is; kik közzül elsöbb

ama-

ama' nagy emlekezetü, Erdélyi Reformatus Püspök, Geleji KATONA ISTVAN Uram, ki (a' *Præconiumon* kivül) három jó vaſtagságu *volumen*ekbül álló VALTSAG TITKA nevü könyvet irt az eſztendötſzakai jeles Innepekre. *Feſtualis Centuriát* irt, a' b. eml. Csipkés KOMAROMI GYÖRGY Uram-is. Irt azon materiáról a' ſzelíd erköltsü, és ſzép tudományu NÉMETI MIHALY Uram-is, a' *Dominicában*, és annak *Töldalékjában:* Melly jó emlekezetü nagy Embereknek nevek maradjon örök áldásban: Irt a' három Fö és nevezetes Innepekre, (mint ö hivja:) úgymint Karátsonra, Húsvétra, és Pünköstre néminémü Prédikátziókat, egy KETSKEMETI JANOS nevü, *Kállai* Prédikátor-is hajdan; mellyek *Debreczenben Fodorik Menyhárt* által ki-nyomtattattak. Többek-is vannak, és lehetnek azon tárgyra czélózó ſzép és haſznos munkák. De ha én-is, az UR ſzolgái közzül leg-kissebb és utólsóbb, ama' nagy Gazda ſzölejében ſzedök után ſzölö ſzemeket mezgérlek, és az UR gabonájában izzadozott aratók után buza fejetskéket ſzedegetek, nemde nem tiſztem ſzerint tselekeſzem-é?

Meg-vallom, kiſded, együgyü, és lengetég ez az UR Sátorába tölem fel-vitettetett ajándék; mert az én tudatlanſágom keze-ſzennye rajta maradott az én Iſtenem tiſzta igaſságának kimagyarázásán: mindazáltal, ha mi jó és lelki épületre való állapat innen ki-ſülhet, az UR gazdag tárházának kintsei közzül való az; a' minthogy minden, valami abajdoczoson és fonákúl esett, az én fogyatkozásimból ſzármazott.

Fáradságomnak böséges jutalma léſzen, ha a' Chriſtus ſz. vérével-meg váltatott lelkek közzül, tsak egynek idveſségére ſegitö eſzköz lehet-is együgyü iráſom.

Ha hol pedig az én Uramnak Iſtenemnek véghetetlẽ irgalma reám, töredékeny tserép edényre fel-derül, és már-is illy hamar gyakran ſorvadozó életemet hirtelen ki nem vágja a' mennyei Vigyázó; igyekezem temérdekebb és kövérebb ajándékot vinni áldozatúl az UR ſátorába: moſt e' ſzegény háztól, vedd jó neven, K. O. ez öſztövér Bárányt. Arra léſzen, mig élek ſzemem

világa

világa, és elmém futása függeſztve, hogy az én URam nagy neve ditsősége általam, por, 's hamú, féreg ember által terjedjen; fáradságomat nem ſzánom, tehetségemet meg-nem vonſzom; hanem a' melly kitsíny girát reám bizott az én URam, tiſztem ſzerint az ö Felsége lelki Háza tselédinek épületire igyekezem fordítani: Irásommal, eleven nyelvemmel, az ö Felsége ſzent neve félelmére, ſzerelmére, igaz eſméretire, mozdítani, ſerkentgetni, és idveſséges útra vezérleni meg-nem ſzünöm azokat, kiket az UR az én Páſztorságomra bizánd.

Vannak-is már ezen kivül, köz jóra el-ſzántt, és ha Iſtennek, 's a' jó Embereknek tetſzeni fog, világ ſzemei eleibe adandó egynéhány munkáim; némellyike Deák; némellyike ſzületett, nyelvünkön: mellyek aránt Iſtentöl 's az idötöl várok.

Által-láttam, és jó eleve meg-ſzaglottam, hogy ezen együgyü munkának léſznek nem kevés ótsárlói; kivált azok közzül, kiknek az igaſságot, és a' kegyesség ſzerint való tudományt, újságnak ſzine és *titulusa* alatt üldözni, avagy tsak betsteleníteni, merö azon kenyerek. Én pedig az ollyanokkal keveset gondolok; Iſtenem, és jó lelkem-éſmérete lévén tanubizonyságim, hogy én a' Chriſtus ſzent vére által meg-váltattak közzül, a' leg-kiſsebbnek-is botránkoztatására ſoha nem igyekeztem: Nem a' magam agyábul koholt újságokat irtam és tanítottam; az Iſten tiſzta ſzent beſzédének igaſságán, és ſok jeles tudos embereknek, (kiknek neveiket a' levelek ſzéleken alkalmasint feljegyzettē) elmélkedésekē fundáltam okoskodásimat; Noha azon-kivül, magamnak-is mennyi éjjeli 's nappali, teſt és elmebéli törödésim, nyughatatlanságim, fáradságim vóltanak e' munka körül, tudja az, a' ki mindeneket tud; az UR titkai közzül, nékem-is Iſtenemet félönek (*Solt*. 25:14.) jelentödvén meg néhol ollyan igaſság, a' mellyet még más ritkán talált-fel.

Ha mi elötted újságnak látſzik, ne kárhoztaſd mindjárt, visgáld meg jól; mert jó újítás az, melly a' minden kételkedés nélkül el-hitt igaſsággal és fundámentommal meg-egyez.

Nem ſzégyenlem azt-is meg-vallani, (mert a' leg-kiſsebb A-

tyafitól-is örömeſt tanúlok) hogy két, vagy három Elmélkedésekben, néminémü *diductiok*, 's magyarázatok ki-ſzélesítése aránt ſegíttettem, mind egy áldott emlekezetü, már az URnál nyugvó, nagy lélekkel birt tudós férjfiúnak jegyzésiből, (*az Angyalokról való traktára tzélozok, melly van az* I. *Szakaſtban, a'* III. *Predikátzióban*:) mind pedig, egy még moſtan-is élö, és az UR ſzámára lelki fiakat ſzülö, Tudós *Prófeſſor*nak, kedves Atyámfiának 's Barátomnak, hajdan (: mikor ſzámkivettetésem Páthmosſában nyögnék:) hozzám által-küldetett tudós *obſervatioi*ból; a' *Jéhova Tzebaoth, v Elohim Tzebaoth, &c. Iſteni jeles titulusok aránt való értelmes Philologiai jegyzésekre mútatók; mellyeket le-irtam a'* II. *Szakaſtbéli* 8-*dik Predik. elein*; 's a't.

Ezen Elmélkedéseknek, élö nyelvvel lött ell-mondása után, mikor magamat arra kezdettem birni és gondolni, hogy közönségeſsé tétetödnének valaha e' Tanítások, volt olly ſzándékom, a' ſzent Irásból fell-vött Leczkék magyarázattyok és *praxis*ra való ki-munkálódások aránt, hogy *Akadémiai*, avagy *Oskolai*, bizonyos *Thémakról*, (: fell-tött dolgokról:) való *Diſſertatiok* formájában, külön-külön ſzakaſzokból (*paragraphus*okból) álló Trakta módjára adnám-ki mindenik tanitást Magyar nyelven; gyanítván, és jól tudván azt, hogy a' ſzemöldökösebb emberek elött, unalomban és útálatban van már, az illyen megſzokott *praxis*ú prédikátziók által való tanitásnak formája; mindazáltal vigyázván mind az együgyüek lelkek épületire kik már az illyen *praxis*hoz ſzokván, könnyebben elméjekre vehetik a' dolgot, mind pedig sürü és ſzorgos egyéb dolgaim között, olly nehéz újabb munkát nem akarván kezdeni, meg-hagytam elsöbb elmélkedésimnek rendit. A' ſzent Irásbéli fell-vött leczkéknek ki-munkálódások lévén néhol; a' régibb, *Angliai*, néhol pedig, az újább *Belgiomi*, *methodus* ſzerint; (: állván ez utólsóbb tanításnak módja tsak *Propoſitióból*, és *Applicatióból*;) akarmint, és mitsoda formában légyen a' Tanítás, tsak épületes légyen, nem kell arra ſokat hajtanunk; nem-is köttetett vagy ſzorítatott-meg lelki ſzabadságunk, úgy, és annyira,

hogy csak az *Angliai ſoros*, és minden czikkelyt aprólékoson el-daraboló *methodus*hoz alkalmaztassuk magunkat: Ha az én jó Iſtenem életemnek kedvezénd, más formában iratott traktátskámmal-is az UR Házának kedveskedni igyekezem; tévén itt erröl-is bizonyós *declaratio*t, hogy én e' Tractának mindenik ſzakaſzát, öt 's hat Tanításokkal, (:némellyiket többel-is:) bövithettem volna, ha a' költségnek és papirosnak kedveznünk nem kelletett volna:

A' Kereſztyéni Inneplesröl való Elsöbb Töldalék, mi okon függeſztetett a' munka után, nem ſzükség ſok ſzóval okait adni; annak a' jeles és idveſséges Inneplésre oktató Tanitásnak, (:melly már az elött 1663-ban Debreczenben ki-nyomtattatott volt:) ditséretes mivólta egyfelöl; más felöl annak elsö Irójához való kettös ſoroſs fiúi kötelességem indítottanak arra, hogy újobban világ eleibe adjam, és meg-elevenitsem, a'Néhai Tudós ſz. I. Magyarázó Doktornak, *Martonfalvi Györgynek*, mind a' két Hazában hajdan fényesen tündöklö nevét. Egyébaránt magamnak-is vala egéſz ſzándékom arra, hogy vagy az Ajánló Levélben, (mellyet moſt már tsak ſzüzen, minden emberi tarafarás, ſzinlett avagy tettetes beſzédek, és ſimogató ajánlás nélkül töttem-fel, ahoz, a' kihez föképen illett:) vagy különös *præfatioban*, irjak egéſz, de rövid Traktát a' Kereſztyénségtöl bé-vétetett, és innepeltetni ſzokott, *Karátsoni*, *Husvéti*, *Pünköſti*, 's a' többi, Innepekröl; mivelhogy ezek tsak emberi találmányok; hol, kiktöl, mikor, és Urunk ſzületése után hanyadik ſzázban kezdettek innepül rendeltetni, és mi azoknak meg-ſzentelésekre, mint és meddig vagyunk kötelesek 's a't. De azon igyekezetemet moſt félre töttem; mind azért, hogy a' könyv nagyra ne nöjjön, mind pedig más okokra nézve; Jó Iſtenem életemnek kedvezvén, azon materiaról egéſz *Diſſertatio*t irni, és ha a' jó elméknek úgy tetſzik, közönségessé tenni kéſz léſzek; noha az én nálamnál olvasottabb, és a' régibb *ſæculum*ok hiſtóriáikban jártasatb tudós embereink többet tehetnének az illyen matériákban.

Mivel

Mivel pedig hajdan, az Isten egéſz Házában hüséges ſzolga, a' ſzelíd lelkü Mósés-is, fel-jegyzette, és emlekezetben hagyta az Izrael népe elökelhetö embereinek neveket, kik a' ſzent ſátor épitésére, és a' Ceremoniás óltár fel-ſzentelésére * buzgó ſzivböl adakoztanak *, En-is hogy temérdek nagy hálátlanságal, vagy káros példa-adással ne vadoltaſsam, nem takarom-el, 's nem temetem-el, azoknak Istenes buzgóságokat, kik a' nyomorúlt, és ſzük idöhöz képeſt, Istenes adakozásokkal valamennyire ſegéllették e' munka ki-nyomtatását, hogy az egéſz tereh ne feküggyék a' feljebb említett, ditséretes meſterségü és buzgóságú Tipógrafus Uramnak vállára.

* 2Mó. 35: 4Móſ. 7:

A' ſzomſzéd, *Fileki* Evang. árva Ekkléſiának elsöbb két tagjai, Nemzetes KAJALI PAL Uram, Nemes *Neográd* és N. *Hont* vármegyéknek alkalmas eſztendöktöl fogva való érdemes Fö *Notariusa*, igaz és jó Haza-fia: viſzont Nemz. KORPONAI JANOS Uram, a' Mélt. Generalis, Gróf *Kohári István* Uram ö Nagys. Fileki, &c, Jószágának Fö *Præfectusa*, 's a't. iſmét, Loſonczon lakó Nemz. DARVAS FERENCZ Uram, N. *Neográd* vármegyének moſtani érdemes Fö *Commiſſariussa*, &c. a' *Gyöngyösi* és *Váczi* árva Ekkléſiáknak-is némelly betsületes tagjai; ſegítséggel vóltanak.

Kéſz ſzivel, és az UR ditsöſségéhez nagyon gerjedezö indúlattal *concurrált*, e' kemény, ſzük és ſzoroſs idökben-is, (: mellyekben az UR óltára mellett hiven forgolódó ſzolgáknak tsak a' kenyerek-is alig jö-meg, kivált némelly el-nyomoríttatott helyeken:) ez együgyü munka ſegítségére a' N. *Bars* és N. *Hont* vármegyékben lévö, Helv. Confeſſiót valló 's ſzent Irás ſzerint tanító *Fraternitas*-is, mihelyt ſzándékomat meg-értette; föbb és elsö munkások lévén e' ſzent ügy körül; a' ſzelíd, kegyes férjfiú, Tiſzteletes KÖRMENDI GYÖRGY Uram, a' *Nagy* és *Kis Salói* Ekkléſiáknak Lelki-páſztora, és az említett N. vármegyékben lévö Tiſzt. Atyafiaknak érdemes *Senior*ok, az Évangyéliomi igaſságért hajdan ſokat ſzenvedett *Confeſſor*, 's a't. Tiſzt. RIMA-SZOMBATI JANOS Uram, a' *Lévai* Helv. Conf. lévö Ekkléſiának hüséges Tanítója, és azon ſzent Fraternitásnak *Scribája*: Tiſzt.

KÖLYKEDI IMRE Uram, *N.* és *K. Szétsi* Prédikátor: Tiſzt. TATAI ANDRAS Uram, *N.* és *K. Kánai* Prédikátor: Tiſzt. HARSÁNYI ÁBRAHAM Uram-is, ezen *Loſonczi* Ekkl. az UR munkájában ſzolgatársom, mind irásbéli, 's mind másként való *ſuccurſus*sal vólt.

Nem hamis az Iſten, (:Nemz. és Tiſzt. Férjfiak:) *hogy el-feledjtkeznék a'ti munkás ſzerelmetekről, mellyet mútattatok az ö nevéhez,* *Sid. 6:10. *hogy ſzolgáltatok a' ſzenteknek* (*), *drágalatos illatnak ſzaga* ez, *kedves és kellemetes áldozat* Iſten elött: *Az én Iſtenem pedig megtellyesíti néktek, valami nélkül ſzükölködtök, az ö gazdagsági ſze-* †*Fil. 4:18, 19. *rint, ditsöségesen a' Chriſtus Jeſusban.* (†).

Végezetre, K. O. ha mi lelki épületet ez együgyü munkából vehetſz, tulajdoníts ditsöséget Iſtennek érette; és hogy ö Felſége, engemet bünös ſzolgáját éltetvén, több ſzent haſznos munkákra-is kegyelmesen ſegélljen Szent Lelke által, idöt, eröt, tehetséget adván az ö Felſége ditsöſégére, 's Lelki Háza javára el-ſzánt igyekezeteimnek elö-vitelére, jelenjélmeg érettem a' kegyelemnek ſzéki elött: a' mint hogy én-is, kötelességem ſzerint, a' te lelked javáért ſzüntelen jó Iſtenemet imádni meg-nem ſzünöm; áhítatoson kivánván, hogy a' *Jéſus Chriſtus orczáján fénlö Iſten ditsösége eſméretinek világossága* tündököljék minden kereſztyének lelkében! Amen.

Irám Loſonczon, Nemes Neográd vármegyében.

Az ötödik Hónapnak 13-*dik napján*, 1699-*ben.*

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Hitednek és örömödnek ſzolgája,
DEBRECENI E. PÁL.

Tiſzt. 's Tudós *Debreczeni Ember Pál* Uramnak, a' Loſonczi Reform. ſzent Gyülekezetnek érdemes és munkás Lelki-páſztorának, az UR Magyar Sionának haſznára, világ eleibe botsáttatott, 's hét Szakaſzokra el-oſztatott *Siklusának* emlekezete 's Rhythmica commendatioja.

NOſa veterane, caneque Poëta,
Veſſed kezed lantra, mert van igaz oka;
Vagyon még te nálad Poëtica Tuba,
Mellyet hogy meg-fúvalj, a' dolog kivánja.
Dúdolj Verset! Kinek? A' Magyar nemzetnek,
'S abban le-tétetett Chriſtus ſeregének, Luk. 12:32.
Uj Teſtámentomi lelki Épületnek,
Melly jutalma Urunk érdemes vérének. 1Pét. 1:18. Kol. 1:20.
Dúdolj notát! Kiről? Tudós Ember Pálról,
A' Loſonczi nyájnak Szives Angyaláról, Jel. 3:7,14.
Az UR titkainak *hiv* Sáfárlójáról, 1Kór. 4:1.
Ott-való juhoknak lelki-Páſztoráról. Tit. 1:7. Eféſ. 4:11.
Mondj éneket! Miről? Ama' ſzent Siklusról,
Kiben oktattatunk nagy titkos dolgokról,
Igaz Vallásunknak fundámentomiról, Kf. 3:4,5,9.
Váltság titkainak *fö ágazatiról.*
A' Siklusnak neve a' Sidóknál Schékel,
Monétának neme ö nálok volt, hidd-el,
Judéán kiviül-is volt uſusban ſéllyel,
Egyiptus 's Persia ezt nem tagadják-el.
Két rendbéli Siklust Sidók uſuáltak,
Egyik neveztetett tölök ſzent Siklusnak, 2Móſ. 30:13 2Sá. 14:26.
A' másik pedíglen külsö 's profánusnak, 1Móſ. 20:16 és 37:28.
Ennek pontja 's betsi kissebb, mint másiknak.
A' ſzent Siklus akkor UR ditsöségére,
Sátornak 's Templomnak *ékesgetésére,* 2Móſ 30:13
Ezekhez tartozó dolgok fükségére
Rendeltetett vala. Méltó eſzméllésre.
Illyenek voltanak az harmincz Siklusok, Mát. 26:15 és 27:7.
A' kiken Urunkat meg-vették a' Sidók,
Mái formán ſzólván, tizenöt tallérok,
Kevésre betsülték Urokat kalmárok.

A' Siklusról való ſzavaim ſüntetem,
E' könyvnek homlokát ſokkal nem terhelem,
Elég az ennékem ha czélom el-érem,
Egy ſóval a' ſzemélyt 's a' dolgot illetem.
Tiſzteletes Férjfi! magadnak 's másoknak,
Lelki Kintset *ſzerzél, mikor a' Siklusnak*
Nevezeti alatt, ollyan mélly dolgoknak
Világosítását vötted te magadnak.
E' ſzent munkát méltán nevezted Siklusnak,
Mert mint a' ſzent Siklus hajdan a' Sátornak — 2Móſ. 30: 13.
Fel-ſegéllésére nézett a' Templomnak,
'Sgyarapítására a' belsö dolgoknak:
Igy e' lelki Siklust kéſzítedted arra,
Hogy a' jelen való Templomot újítsa,
Ö romladozását helyére állitsa
'S ſükségében lelki kintsel gazdagítsa.
Fél-fél Siklust *Sidók régen adnak vala* — 2Móſ. 30: 13. 5Móſ. 7: 6. Zólt. 147: 19: 20.
Iſtennek; mert arról irtt törvények vala:
Többi között azzal azt jelentik vala,
Hogy ök mások felett Iſten népe *'s nyájja.*
Jelentették azt-is, hogy Iſtenen kivül,
Sem Urat, ſem Királyt máſt nem eſmérnek ök,
Más Iſtent eſmérni nem-is kivánnak ök,
A' bálvány-imádást utálni kéſzek ök?
Uj ſövetségbéli lelki Sidóság-is népek
Kik e' ſzent Siklusnak lelkét venni kéſzek,
A' Cusorral együtt fontolni ſzemesek,
Az Urnak ſzentelni azonokat kéſzek:
Kéſzek jelenteni, hogy az ö Királlyok — Eſa. 33: 22. Jak. 4: 12.
A' Jéhova maga, 's az az ö Birájok,
Urok, Megtartójok és Törvény-adójok,
'S nints Chriſtuson kivül Papjok és Kirallyok.
Uj Teſtámentomi Templom 's Iſten Háza!
Vitézkedö lelki Sionnak leánya! — Zak. 9: 9.
Legyen tölem néked ez a' tanáts adva,
A' Lélek ujjával ſzivedbe bé-irva. — 2Kór. 3: 3.
Hogy a' lelki Siklust a' ſzivedre tegyed,
Mint drága monétát söt abban el-rejtsed,
Idvességes 's lelki értelmét el-vegyed,
Tiſzteljed, betsüljed, 's másokkal közöljed.

Lelki

Lelki ſegény vagy-é? Siklusra akadtál,
Ur keze 's tanátsa! ſép kintsre találtál,
A' mellyhez haſonlót ritkán, vagy nem láttál,
Többet nyom tizſerte külsö gazdagságnál.
E' kintsböl magadnak lelki köntöst vehetſ,
Mellyben te Királlyod *elött meg-jelenhetſ,*
Abban néki belsö tiſtességet tehetſ, Sól. 45:12, 13,14.
Belöl mindeneſtül ditsöséges lehetſ.
Tiſtedben áll ez-is UR kitsiny ſerege! Luk. 12:32.
Szived kivánságát Iſten elött tedd-le,
Hogy e' Monétának Auctorát éltesse,
Ebez haſonlókra kegyesen ſegéllje.
Te pedig Siklussal kereskedö ſolga, Mát. 25:10.
Lettél tálentommal kereskedö ſolga,
Midön mint hajdani tálentomos ſolga,
Be-fizetſ mint igaz tálentomos ſolga.
Kevesen vóltál hiv, ſókra bizattatol,
URad örömébe majd bé-botsáttatol,
Mint gabona tsürbe, bé-takaríttatol,
URad nézésével meg-bóldogíttatol.
Ez örömben nékünk a' te, 's a' mi URunk
Adjon réſt, kik veled futunk 's kereskedünk,
E' világ puſztáján bujdosunk 's fáradunk
Tálentomos ſolgák lenni igyekezzünk.

SZILÁGYI MÁRTON, a' Debreczeni Collegiumnak egyik Profeſſora, a' ſent *Superintendentiá*nak Inſpectora által. *Anno* 1699.

SZENT SIKLUS a' neve e' tudós Munkának,
Melly Pénz, pénze vala Iſten SÁTORÁNAK:
E' Könyvben ſép kintse az Iſten Házának
Le-van téve, 's annak fö bóldogságának.
SZENT vala a' Siklus: Szent *ez a' Munka-is,*
Szent *a' mit Magyaráz, 's Magyarázatja-is,*
Szent *ennek fö Vége,* Szent *ennek Haſna-is*
Szentté *tehet téged moſtan, 's mindenha-is.*
Vala a' Siklus on az ÁRON VESZSZEJE;
Példázta a' CHRISTUST, ki egyedül Feje
Az Ekkléſiának: E' Könyvnek ereje
Tsak a' Chriſtusról *van, és minden veleje.*

Mint

Mint jött? *Mint öltözött* Testnek *Sátorában?*
Mint ſzenvedett? *Mint* hólt *'s vólt* földnek *gyomrába?*
Mint költ-fel? *Mint* ment-fel *Attyának Házában?*
Mint küldött ſzent Lelket? *meg-ládd e' munkában.*
Vala a' Sikluson Arany-TEMJÉNEZÖ,
Vagy, mint mások irják, Arany VEDER, az ö
MANNA-jával együtt: Mint vólt ez-is jegyzö
A' Chriſtust, *'s* Szent Lelket, *e' Könyv arra nézö.*
Vala a' Sikluson neve IZRAELNEK,
És a' SZENT VÁROSnak a' JERUSÁLEMNEK:
Magyar Jéruſálem, Városa *Iſtennék,*
'S Izraël, *tiéid kintsei e' Könyvnék.*
E' Könyvnek Authora tenéked *tsinálta*
E' ſzent Sikluſt, 's a' te haſznodra *formálta,*
Értted *a' ſzent Irást haſznoson visgálta,*
Tudósok Könyveit ſerényen bujkálta.
EMBER PAL a' neve e' Könyv Irójának,
Emberül *tanúlt vólt, 's írt vólt Hazájának,*
Haſznos Tanitványa Chriſtus Skólájának;
Azért ditséreti légyen Munkájának.

KAPOSI SAMUEL irta Barátjának.

APPROBATIO.

EGO Samuel Kaposi, S. S. T. D. & h.t. Illuſt. Collegii Alba-Juliani Profeſſor indignus, à Reverendo ac Clariſſimo hujus libri Autore obnixè rogatus, ut hos Ejus Sermones Homileticos, ſub Titulo SICLI SACRI dias in Luminis auras nunc primùm prodeuntes, non ſolùm perlegerem attentus, ſed & meum de iis Judicium impertirer candidus, juſtis ac licitis Ejusdem Poſtulatis meritò aſſurgendum eſſe ratus, pias has ac Eruditas in ſelectos S. Sacræ Textus Meditationes ſumma cum animi voluptate perlegi: eas Verbo Dei, Chriſtianæ noſtræ Fidei, ac veritati, quæ ſecundùm Pietatem eſt, conformes deprehendi. Quo nomine Easdem, tanquam pretioſos Divinæ ſapientiæ theſauros, & ſacrarum obſervationum Viro verè erudito dignarum Promptuarium, omnibus veram ſapientiam ac pietatem amantibus commendo.

A. M. N. MUZEUM KÖNYV-TÁRA

A' MI

A' MI VÁLTSÁGUNKNAK NAGY TITKARÓL VALÓ SZENT ELMÉLKEDÉSEKRE RENDELTETETT, SÁTOROS INNEPEKRE ALKALMAZTATOTT

TANITÁSOK.

ELSÖ SZAKASZ,

Mellyben vannak, Az Isten Fia megtestesülésérôl emlekeztetô N. Karátsoni Innepekre készítô, avagy az ADVENTI Vasárnapokra intéztetett TANITÁSOK.

ELSÖ PRÉDIKÁTZIO.

Felvött Leczke: *Mát.* 25: ℣. 6.

Imé, a' Vôlegény jô, mennyetek-ki ô eleibe.

A' Mi Édes Mesterünknek a' Christus Jésusnak az Evangyélistáknál megirtt idvességes Tanításinak olvasásakor 's hallásakor, ottan hamar tünhetik és akadhat az emberi elmére illyen tudakozódást nemzö gondolkozás: Mi lehet annak az oka, hogy Idvezítö Urunk, ki azért *küldetett, hogy a' szegényeknek Evangyéliomot hirdessen*, Ésa. 61: 1, 2. a' kinek *ajakai alatt méz és téj* vala, *Ének.* 3: 11. a' kinek *ajakira kegyelem és kedvesség öntetett* vólt, *Sólt.* 45: 3. leg-gyakrabban homályos példabeszédek által tanította az együgyü kösséget? A' Christus lábainál tanúló Apostolok-is tsudálkozva tudakozódnak erröl, *Mát.* 13: 10. *Mi az oka, hogy példa-beszéd*

által ſólaſ e' népnek? Chriſtus Urunk ezaránt való *praxis*ának okai ezek: 1. A' példa-beſzédek által való tanításnak formája a' Sidó Ekkléſia Doktorinál ſokásban vala, hozzá ſokott vólt az ollyan tanításnak neméhez a' Sidók füle: A' Rabbinusok, Sidó Doktorok irasiban eleget láthatnánk erröl.* 2. *Az Iſtennek tiſztességére vagyon a' dolgot eltitkolni*, Péld. 25: 2. hogy tsudálja 's betsülje a' nyomorúlt ember az Iſteni elmének feneketlen véghetetlenségét: *Róm.* 11: 33. és a' tunyaságnak álmából felkelvén adja magát az Iſteni titkoknak ſorgalmatos viſgálásokra: *Ján.* 5: 39. 3. Meg-vólt prófétálva az az Ur Jeſus felöl, hogy az ö *ſáját példa-beſzédek által fogná megnyitni:* Solt. 78: 2. 49: 5. 4. Maga az Ur Chriſtus, Tanítványi kivánságokra, ezaránt való ſokásának okát adja: *Mát.* 13: 13--16. *Azért ſólok példa-beſzéd által nékiek, mert látván nem látnak, és hallván nem hallanak, ſem értenek;* 's a't. *Izraelben ſokaknak eſetekre és botránkozásokra* kelle tétetni a' Chriſtusnak: *Luk.* 2: 34. az ö idveſségének köſziklája ellen rugódozó Sidó nemzet azt érdemlette, hogy a' Chriſtus prédikátzióit meg-ne értse; hogy így ſive a' maga vetédelmére keményedjék meg. Summa: A' válaſztottak, kiknek ſemeket, ſiveket Iſten meg-akarta nyitni 's világosítani, megértették a' Chriſtus tanításit: *Mát.* 13: 16, 17. és 11: 25, 26. a' többi pedig megkeményedtenek: *Róm.* 11: 7. Ebben a' ſ. Máté 25-dik réſzében-is néminémü példa-beſzédek által tanít Idvezítönk: elsö vagyon a' tiz Szüzekröl; azután a' tálentomos Szolgákról; 's a't. A' mi Leczkénk az elsö példa-beſzédnek néminémü czikkelykéje: melly példa-beſzéd megvan irva az elsö verstöl fogva a' 13-dik versig.

Summáson a' Leczkében, Az eljövendö Vőlegény eleibe való kimenetel felöl a' Szüzekhez tött intés vagyon: mellyben-is 1. A' Vőlegény eljövetele bizonyoson hirdettetik. 2. Az ö eleibe való kimenetelre intetnek a' Szüzek.

* vid. *Ioh. Lightfoot Hor. Hebr. in Matt.* XIII. *Operũ Tom.* II.

MAGYARÁZAT.

Kerd. I. *Kitsoda ez a' Vőlegény?* Felelet: A' Chriſtus Jéſus, kinek Jegyese vagyon: *Solt.* 45: 10. a' Király leánya: ℣. 14. mátkája van néki: *Ének.* 2: 2. 3: 11. 's a't. az Anyaſzentegyház, kiváltképen az Uj Teſtám: Iſten Háza néki jegyeztetett-el, 's ö hozzá ſerkeztetett, mint valami tiſzta ſüz a' férjfiúhoz: 2 *Kór.* 11: 2. láſd *Hoſ.* 2: 18, 19. *Jelen.* 19: 7. *Ezék.* 16: 's a't. az Atya Iſten amaz örök békeséges tanátskozásban örökſéget igért a' Fiúnak: *Sólt.* 2: 8. melly örökſéget akkor *apprehend*ált 's vett kezéhez a' Fiú Iſten, mikor mátkáját haza vitte: ezokon az a' Chriſtusnak igértetett örökſég másutt az ö

az ö lelki házasságából ki-tsirázó magnak hivatik: *Ésa.* 53: 10. mivel pedig az Uj Teſtámentomi idöben ment-bé és ſzállott-bé a' Chriſtus az örökſégbe; a' Pogányok ſeregeinek kivánatos örökſégét ekkor vette kezéhez: *Jérém.* 2: 19. ezokon az ô Teſtamentomi Ekkléſia *nem-ſzülö meddönek* mondatik: *Ésa.* 54: 1. és más idegen férjeknek birodalmok alá-is rekeſztetett vólt: *Ésa.* 26: 13, 14. Noha pedig az az ô Teſtamentomi Ekkléſia-is néminémü értelemben Chriſtus mátkájának mondathatik: de mivel Tútorok és Gondviſelök 's kemény teſti Atyák *jurisdictio*jok alá vettetett vólt; azért nem ſokat külömbözött a' ſzolgálóról: láſd *Galat.* 4: 1-3. *Sid.* 12: 9. azért *a' Sina hegyröl való ſzolgáló leány a' Hágár ſzolgálatra nemzett*, nem külömben, mint *az elsö Jérusálem-is az ö fiaival együtt ſzolgálat alá vettetett vólt; ama' magosságos Jérusálem pedig, melly mindenikünknek Annya, ſzabados;* 's a't. *Galat.* 4: 24--31. akkor lett azért a' Chriſtus egéſz eröben *(in plena emphaſi)* férje az Ekkléſiának, mikor az egéſz földnek Iſtenének kezdett hivattatni: *Ésa.* 54: 5.

A' kereſztſának ágyán (a' mint ſzól egy a' régi tudós Páterek közzül,) kezdette *elsö lakodalmi ſolennitás*sát celebrálni ez a' Völegény: mert ott foſztotta-meg a' birodalmakat és hatalmosságokat az ö *jurisdictio*joktól, kik *herile*'s *maritale Imperium*ot *vendicál*tak vala magoknak az ö Jegyesén: *Koloſ.* 2: 15. a' melly kéz-irást e' világ betüinek ſzolgálatja felöl adott vólt magáról, az ö elhagyatott és keſerves lelkü aſſzonyi állathoz haſonló, ô Teſtamentomi Mátkája, *Ésa.* 54: 6. ott ſzaggatta-el, *Kol.* 2: 14.

*Második periodus*a annak a' lakodalmi *ſolennitas*nak lött akkor, minekutánna a' Chriſtus minden ellenſégin diadalmat vévén, 's a' mennyeknek orſzágába felmenvén, *adjudica*ltatott néki igaz jus ſzerint az Atyától igértt örökſég: 's mikor e' mondatott, *Bizonnyal tudja meg az Izraelnek egéſz Háza, hogy ez Iſtentöl tétetett Urrá és Királlyá:* Tsel. 2: 36. ekkor nézhették *a' Sion leányi Salamon Királyt abban a' koronában, mellyet kéſztett néki az ö Annya az ö Mátkájának eljegyzésének napjára;* 's a't. *Ének.* 3: 11. De nem lött ez a' Házasság tökéletessé mind addig, míg nem helyhette a' Chriſtus az ö házát ollyan állapatba, hogy annak az ö Jegyesében való örvendezésre egéſz és tellyes alkalmatossága lehetne: E' pedig lött és lehetett akkor, 's azután, minekutánna a' Templom és az elsö teſti Jérusálem eltöröltettek, a' Ceremoniák eltemettettek: míg ezek fenn állottak, egéſz módja 's tellyes alkalmatossága az Iſten Házának az ö Jegyesében való örvendezésre nem lehete: míg a' Templom fenn állott, az ideig mind

az jelentetett, hogy még a' Jehova nem lött *ſanctuarium*má, a' mint igérte: *Ézék.* 11: 16. *Ésa.* 8: 14. és hogy még az ö elégtétele-is tökéletesnek nem látſik: mikor azok eltöröltetének, *elfelejtkezék a' leány* (a' Chriſtus jegyese) *az ö népéröl, és az ö Attyának házáról:* Sólt. 45: 12. elhitetvén azt magával, hogy az ö Attyai helyett leſznek néki Fiai, ℣. 17. olly böven, *mint a' hajnali harmat:* Sólt. 110: 3. akkor vitte haza a' Chriſtus az ö mátkáját, a' házasság ekkor *conſum*áltatott, akkor lön nagy és egéſz öröme a' Jegyesnek. Erre a' lakodalmi *ſolennitas*nak utólsó *periodus*ára el-is kelle jöni a' Völegénynek; melly ö eljöveteliröl van emlekezet a' Leczkében: *Ihol jö a' Völegény;* 's a' t.

Kerd. II. *Honnan tetſik-meg, hogy a' Völegény Chriſtus Jéſusnak a' Sidó Respublicának és a' teſti Jérusálemnek eltörlésekre való eljövetelire légyen czélozás a' Leczkében?* Felelet. A' legközelebb megmondott dolgokon kivül, innét, Hogy ennek a' 25-dik Réſznek, mellyben legelsö példa-beſzéd a' tiz Szüzeknek a' Völegény eleibe való menetelröl vagyon, egyenes függése és ſoros egybe köttetése vagyon a' 24-dik Réſzzel, mellyben Jérusálemnek utólsó veſzedelméröl böven prófétál Idvezitönk: (veſd egybe *Mát.* 24: 1, 2, 3. és 25: 1, 's a' t.) Minekutánna a' megditsöittetett Chriſtus ſzent Attyának jobbjára ült; a' bünösök megitélésének jussát el-nyerte: *Ján.* 5: 22. azért a' bünös Sidó nemzet megitélésére a' tökéletes ſzépſégü Sionból eljöve az UR, megemésztö tüz vala ö elötte, és ö környüle erös forgó-ſzél: *Sólt.* 50: 2,3. erröl a' Chriſtus eljöveteliröl van emlekezet, *Jelen.* 1: 7. *Mát.* 24: 30. és 26: 64. *Jud.* ℣. 14,15. *Ján.* 21: 22,23. *Ésa.* 66: 15,16. 's a' t.

Ez a' Chriſtus Sidó nemzeten véghez vitt itéleti leggyakrabban a' Prófétáknál mindenütt úgy iratik-le, mint tüz által lött itélet: ez (némellyeknek értelmek ſzerint,) *a' tüzzel való kereſztelés:* Mát. 3: 11. veſd egybe ugyan-ott ℣. 10. Jelen. 8: 8. *a' Lévi fiainak tüz által való megtiſztittatások:* Mal. 3: 2, 3. 's a' t. Akkor vitte azért haza a' Völegény az ö Jegyesét, akkor lött a' lakodalmi tellyes és egéſz öröm, mikor a' Templom és a' Város eltöröltettek a' Sidó nemzet átokká lött: *Róm.* 9: 3. 1 *Kór.* 16: 22. *Mal.* 4: 6. mikor az a' Jéſus Chriſtus orſzágának gyarapodásának eleibe fekvö nagy hegy a' Sidó Respublica tér földdé lött: *Zak.* 4: 7. 's tüz miatt meggerjedvén a' tengerbe vettetett: *Jelen.* 8: 8. *Márk.* 11: 23. úgy hogy, ez a' Völegény eljöveteli magába foglalja 's magával húzza a' teſti orſzágnak és a' földi Jérusálemnek eltöröltetése után béállott 's békövetkezett Iſten lelki örök orſzágának felemelkedését 's béállását. Mellyröl láſs *Dán.* 2: 44. és 7: 14, 18. 's a' t.

Kerd.

KERD. III. *Mit tészen a' Völegény eleibe kimenni?* FEL. 1. A' Chriſtushoz menni; Idvezitönk és az Evangyéliſták ſzavoknak járások ſzerint, az Uj Teſtamentomban annyit tészen, mint ö benne hinni: láſd *Mát.* 11: 28. *Ján.* 6: 35, 44, 47. és 7: 37. 's a' t. azért itt-is, a' Völegény eleibe menni, nem egyebet tészen; hanem hinni erösen, hogy a' Chriſtus Jéſusnak az Anyaſzentegyházzal való lelki házassága elvégezödött 's tökéletességre ment: *Éfés.* 5: 29--32. és hogy a' Chriſtus *a' ſzenvedések által felſzenteltetvén lött az örök idveſségnek oka:* Sid. 5: 8, 9. 2. A' Völegény eleibe menni, nem egyebet tészen; hanem tellyes ſzivel örülni azon, hogy a' Chriſtus eljött, és az ö Ekkléſiájával való házasságát tökéletességre vitte. 3. Ki-menni a' Völegény eleibe, nem egyéb; hanem embernek illendöképen kéſziteni magát az Uj Teſtamentomi idönek tökéletesebb állapatjához, melly idöben orſzágot emelt magának a' Chriſtus a' Pogányok között-is. Mitsodás légyen pedig és miben álljon az az Uj Teſtamentomi idönek tökéletesebb állapatjához való kéſzület, hogy kiki a' Chriſtus orſzágának 's ennek jovainak részese leheſſen; rajſzolgatják ſzerrel az Apoſtolok; nevezet ſzerint ſzent Pál: *Róm.* 13: 12, 13. *Galat.* 5: 1. *Koloſ.* 3: 1. *Tit.* 2: 11-13. a' *Sidókhoz* küldött Levélben böven, 3: 4: 5: 6-dik Részekben; 's a' t. egy ſzóval, az a' kéſzület áll, az Uj Teſtamentomi illendö (*ſabbathiza*lásban) ſzombat ſzentelésben, a' nyugodalomba való bémenetelben, 's abból való ki nem rekedésben: *Sid.* 4: 3, 9-11. és 6: 1. 's a' t.

KERD. IV. *Kitsodák azok, a' kik a' Völegény eleibe való kimenetelre intetnek?* FEL. A' tiz ſzüzek; kik értesſenek azokon, elhagyván arról való villongó értelmeiket a' Tudósoknak, a' dolgot jelentem-meg: Értetik itt közönſégesen a' Szüzön, az Uj Teſtamentomi Ekkléſia; melly ſzüznek mondatik: 1. mert nem vettetett ollyan férjeknek birodalmok alá, a' minémüek gazdai módon uralkodtak az ö Teſtamentomi Ekkléſián; mellyröl panaſzolkodik az Iſten Sidó Háza: *Éſa.* 26: 13. *Jehova, mi Iſtenünk, hatalmokban tartottak minket, vagy uralkodtak gazda módon mi rajtunk Urak, te nálad kivül.* Iſmét, *Éſa.* 63: 19. minekutánna ésre vette magát az Iſten Háza, azt kezdette mondani az Iſtennek: *Én Férjem vagy te:* Hóſ. 2: 15. 2. Szüz az Uj Teſtamentomi Iſten Háza; mert megtiſztittatott, megſzenteltetett viznek feredöjével, hogy lenne ditsöſéges, mellyben ne lenne makula; 's a' t. *Éfés.* 5: 25-27. *Jelen.* 14: 4. és 3: 4, 5. 's a' t.

A' *tizes* ſzámban czélozás vagyon, vagy a' Sidók Synagogájokban lenni ſzokott *tiz* közönſéges tiſztet viselö ſzemélyekre*: és hogy minden

* vid. *Campegii Vitringa Archi-Synagogum.*

minden Sidó faluban 's városban, a' hol *tiz* elökelhetö ſzerentséjü 's alkalmatosságú emberek laktak, Synagógának kellett építtetni *: vagy pedig arra, hogy a' Sidóknál *tiz* emberek egéſz *cœtust* tsináltak. Jelentetik azért, az elöddedi Uj Teſtamentomi Ekkléſiának már abban az idöben való alkalmas megſzaporodása, mikor a' Völegény eljövendö vala.

* *Buxtorf. Synagog. Iudaic. cap. 10. pag. mihi 190. Lightfott oper. Tom. 1. pag. mi. 475, 476. in Harm. 4 Evang. ad Lucam 4: 15.*

Öte a' Szüzeknek eſes vólt, öte bolond; mit jelent ez? A' bolond Szüzek alkalmatoson jegyzik azokat, kik a' Chriſtus által nyertt Uj Teſtamentomi lelki ſzabadságot megtapodván *judaizáltak*, a' Sidó Ceremoniákat nem akarták elhagyni. Az eſes Szüzek viſont jegyzik azokat, kik a' Ceremoniáknak vált mondván, felemeltt fövel 's vigyázó ſzemekkel várták 's nézték a' Chriſtus orſzágának felemelkedését, és az ö Jegyesével való házasságának *conſumatio*ját.

Hogy pedig illyen *ſchiſma* lött légyen az Uj Teſtamentomi elsö Ekkléſiában, melly ſzüznek mondatik, nyilván megtetſzik mind az Apoſtolok viſeltt dolgaikról irtt könyvből, mind ugyan-azon Apoſtolok leveleikből: láſd *Tsel.* 15: 1, 5, 10, 11. 's a't. és 21: 20, 21. 's a't. hogy a' Kórintusbéli Ekkléſiában-is lött légyen illyen megoſzlás, emlekezik arról ſz. Pál: 1 *Kór.* 1: 11-13. Azok, kik az ô Törvénybéli ceremoniák megtartását állitották, *Ceſásének*, az-az Péterének mondották magokat; mivelhogy Péter a' Sidóknak Apoſtolok vala: *Gal.* 2: 7, 8. azok pedig, kik a' Ceremoniák eltöröltetését, 's többé nem ſzükſéges vóltát vitatták, *Pálének* mondották magokat, kire bizatott vólt a' Poganyok között az Évangyéliom prédikállása: *Gal.* 2: 7. Verſengés-is támadott vala e' dolog miá Pál és Péter Apoſtolok között: *Gal.* 1: és 2: megdorgálván Pál azokat, a' kik tettetésképen viſelik vala magokat; mivelhogy látná, hogy *ök nem egyenesen járnának, mint az Évangyéliom igasságához illö vólna, monda Péternek mindenek elött: Ha te Sidó lévén Pogány módra élſz, és nem Sidó módra, miért kénſeritед a' Pogányokat Sidó módra elni?* Gal. 2: 13, 14. [Méltó itt azt megjegyzeni: Hogy bolond Szüznek lenni, az Évangyéliomi igassághoz illö módon nem járni, mind együvé mégyen; melly okra nézve-is nyilván igy ſzól az Apoſtol: *Gal.* 3: 1. *Oh balgatag Galatziabéliek!* 's a't.]

Több réſzeit a' példa-beſzédnek nem magyarázom moſtan, mivel azok az én czélomra nem tartoznak. Egy ſzóval illetem a' Leczkéhez közelebb való ſzókat: ℣. 5. *Mikor késnék a' Völegény*, t. il. a' pártos, és élet Urát megölö, gyilkos Sidó nemzetnek és Jérusálemnek eltörlésekre eljöni; (mert a' Chriſtus mennybe menetelitöl fogva Jéru-

ſálem

sálem elromlásáig folytanak-el, némelly Chronologusoknak értelmek szerint, 39; némellyeknek értelmek szerint, 37; némellyeknek vizont, épen 49 esztendök:) *Elszenderedének mindnyájan és elaluvának:* melly szóknak értelmekre lásd-meg, *Mát.* 24: 12. *Jelen.* 2: 4. 2 *Kór.* 11: 3. 's a' t.

℣. 6. *Éjfélkor kiáltás lön.* A' régi Napkeletieknél a' lakodalmak éjtszakának idején éjfél tájban szoktak vólt lenni: arra a' szokásra van itt czélozás*. A' *kiáltás* jegyzi, az Istennek nagy és nevezetes munkáit, mellyek megelözték a' Chriſtusnak az engedetlen nemzet megitélésére való eljövetelit: Illyek valának, a' Rómaiaknak a' Sidók ellen való sürü hadakozások *Nérő* Csaszárnak 13-dik esztendejétöl fogva; *Florus* Judeabéli Tisztartó viselt dolgai; a' Judeabéli sok külömb-külömb-féle *(motusok)* zenebonák; a' Jérusálem veszedelmét megelözö hét jelek; 's a' t. mellyekröl böven irnak a' Hiſtóriák; nevezet szerint, ama' hires *Flavius Josephus* Sidó Hiſtoricus.

Azok a' dolgok, megmeg annyi kiáltó szózatok vóltak; mellyek tanubizonyságot töttek arról, hogy közel és csak az ajtó elött vagyon a' völegény Chriſtus Jésus: *Imé, a' Völegény jö, mennyetek-ki ö eleibe.*

* vid. *Ravanelli Biblioth. in voce* Nuptiæ. *n.* 5. *dist.* 2. Nocte, præeuntibus facib⁹, sponsam ductam à novo marito moris fuisse antiquissimi, *notatũ est à Servio ad Ecclog.* 8. *Virgilii.*

Tanusag.

A' Jésus Chriſtussal való lelki egyesülést óhajtó, 's ennek örökségének jovaiban részt venni akaró keresztyén embernek, az ö hozzá eljövendö Chriſtusnak eleibe, nagy készen és örömmel ki-kell menni.

A' Leczkében: Ismét, *Luk.* 19: 1--6. *Sid.* 13: 12, 13. *Zak* 9: 9. *Mát.* 21: 8, 9. 's a' t. ide tartozik, a' B. Szüz méhében lévö Chriſtusnak bémenetelire, az ö Annya méhében megrepdesö Keresztelö Jánosnak példája: *Luk.* 1: 41-43. a' Böltsek, *Mát.* 2: 1--11. és Pásztorok, *Luk.* 2: 15, 16. példájok. *Oka:* Mert a' ki az ö hozzá jövö Chriſtusnak eleibe nagy készséggel kimégyen, 's a' Chriſtust örömmel vészi; sok lelki jókat nyér, idvessége készen az ö házának: *Luk.* 19: 9. a' Chriſtus azzal vatsorál: *Jelen.* 3: 20. Soha senkihez üresen nem jö a' Chriſtus, hanem minden lelki jókkal megrakodva: és ha az Isten az ö Fiát minékünk adta, hogy hozzánk jöjjön; mimódon nem adna már ö érette, ö benne, ö általa minden jót minékünk? *Róm.* 8: 32.

Közelgetnek, Keresztyének, Isten kegyelméböl, az áldott Karátsoni szent Innep napok; mellyeken emlekezni fogunk arról, hogy az Isten az égböl hozzánk jött, és lett az, a' ki a' Szüztöl született, *Immanuel*, velünk lakozó Isten: közelget az a' szent nap-is, mellyen az *Applicatio.*

Ur Vatsorájával élvén egyesülünk a' mi Jésusunkkal, és az ö örökſégének jovai felöl megpetsételtetünk. Noſza azért illendöképen kéſzitsük-el magunkat a' hozzánk eljövendö Chriſtus eleibe való kimenetelre! azt kiáltja azért ma-is az Iſten mindnyájunknak: *Ihol jö a' Völegény, mennyetek-ki ö eleibe.*

Kerd. *Hogyhogy kellene illendöképen kimenni a' hozzánk eljövendö Völegény eleibe?* Fel. Erröl néminémü réſzént emlekeztünk odafel a' magyarázatban a' harmadik Kérdés alkalmatosságával: és bövebben fogunk emlekezni az ide-alább ezen Szakaſzban lejéndö Tanításoknak némellyikében. Oh keſerves ſzomorú idök, a' mellyekre jutánk! mi rajtunk telnek-bé ama' ſiralmas profétziák, mellyek vannak *Ámós* 8: 9,10. *Jérém* 7: 34. (láſd-meg.) Sok helyeken az embereknek lelkekig érö nyomorúság 's ſzorongató keſerüſég miá megfog ſzünni e' reánk jövö ſz: Innepekben, mind a' Völegénynek, 's mind a' Menyaſzſzonynak ſzavok. Mikor az Ige prédikáltatik; a' Völegény ſzól az ö Mátkájának: mikor az Ekkléſia keſervesen imádkozik, 's nyögdögel ez a' gerlicze galamb; a' Menyaſzſzony ſzól a' Völegénynek. De ez a' *dialogiſmus* (ſzó-beſzéd) ſok helyeken meg-fog ſzünni: mert *egybe-hítta* az Ur minden-felöl, *mint valami Innep napra*, a' mi ſzorongattatásinkat: *Siral.* 2: 22. Oh bár tsak a' köfzikláknak haſadékiban hallhatná ſok helyeken a' Menyaſzſzony az ö Galambjának ſzavát! *Ének.* 2: 14.

Mi hozzánk talám ugyan eljö a' Völegény, (noha másoknál ſemmivel jobbak nem vagyunk:) de nem úgy, mint máſzſzor, nem olly formán, 's nem olly illendöképen. *Hát hogyhogy?* 1. úgy jö-el, hogy *az ö feje megrakodva léſzen harmattal, és az ö feje az éjtſzakának harmatjaival*: Ének. 5: 2. *Mit téſzen ez?* Azokat a' Menyaſzſzony-
* vid. *Synops. Poli in loc.* hoz békéredzö Völegény ſzavait ſokképen magyarázzák a' Tudósok, hol jobbra, hol balra*. A' Chriſtus keſerves kín-ſzenvedésinek ama'
† *Belgæ Interpretes, ùt & Paraphraſtæ Vinarienſes,* nagy éjtſzakájára vifzik e' ſzókat némellyek†. De nem ſzoríttatunk úgy meg, hogy azokat a' ſzókat czélunk ſzerint így ne ſzélesíthetnök-ki: Tudnillik, Az emberek elsö házasságok felöl azt mondotta Iſten: *Ketten léſznek egy teſtté:* 1 Móſ. 2: 24. Mát. 19: 5. Márk. 10: 7. 1 Kór. 6: 16. A' Chriſtus Jésusnak az Ekkléſiával való lelki házasságára-is ſzabja azon ſzókat ſz. Pál, *Éféſ.* 5: 29-31. a' Chriſtus Feje az Anyaſzentegyháznak; e' pedig ö teſte: *Éféſ.* 2: 22,23. *Róm.* 6: 5. 'sa't. e' ſzerint a' ſzoros *(relatio)* egyesülés ſzerint, a' minémü keſerves ſzorongató nyomorúságok érdeklik az Iſten Házát, melly a' Chriſtus titkos teſte; a' Völegényre-is, az Ekkléſia Fejére, a' Chriſtusra-is háromlanak azok:

láſd

láſd *Tſel.* 9: 4,5. *Zak.* 2: 8. 's a't. Avagy nem a' nyomorúságok sötét éjtſzakájában botorkádzik-é ma az Iſten Háza? láſd 1 *Móſ.* 15: 17. (holott az Egyiptomi kemény inſége, rabotás és kínos ſolgálatja a' Sidó Ekkléſiának, sötét éjtſzakának és füſtölgö kemenczének ábrázatjokban rajſoltatik-le:) *Éſa.* 21: 11,12. *Zak.* 1: 8. 's a't. a' nyomorúságok éjtſzakájának sürü harmatjai miatt ugyan megöſült az Iſten Háza: *Hóſ.* 7: 9. az Ekkléſiának ez a' ſomorú ſiralmas ábrázatja, a' Chriſtusnak-is ábrázatja: azért ollyan ſomorú formán jö-el mi hozzánk a' Chriſtus, a' minémü ſomorú formája van moſt az ö Jegyesének. 2. A' Chriſtus *Tanui*, kik által 's kikben prófétálni fog minékünk a' Chriſtus a' reánk jövö ſent Innepekben, mivel gyáſz ruhákba öltöztettek: *Jel.* 11: 3. a' *Jóſua Papok*, kik tsak ollyak, *mint a' tüzből kiragadtatott üſögök*, még moſt-is *ſennyes ruhákban vannak* öltözve, és nintsen *tiſta Pap süveg a' fejekben:* Zak. 3: 2--5. Azért a' Chriſtus ö általok moſt-is ſurkos és kormos formában fog eljöni mi hozzánk: Ha így jö-is el; mindazáltal tsak ugyan ki kell ö eleibe mennünk: és a' mint ö Felſége a' mi nyomorúságinkat magájénak tartja; úgy minékünk-is az ö gyalázatját örömmel hordoznunk kell: *Sid.* 13: 13. Ha ſomorú orczával, gyáſz ruhában, könyves ſemmel mégyünk-is ki a' Völegeny eleibe, nem útál-meg bennünket: mert nem ollyan ö Felſége, mint a' földi czifra pompára vágyó Királyok: nem ollyan, mint Aſvérus, kinek udvarának kapuján nem ſabad vala gyáſz ruhában bémenni: *Eſt.* 4: 2. Jóſef ſem mehete Farahó eleibe abban a' ſurkos, kormos rabi öltözetben, mellyet a' tömlöczben viſelt; hanem meg-kelle változtatni ruháit: 1 *Móſ.* 41: 14. Nem illyen a' mi Iſtenünk: a' keſerves, megtörödöt gyáſzoló ſivet nem utálja ö Felſége; söt az illyenben gyönyörködik: *Sólt.* 51: 19. Tsak azért *a' mi lámpásunkban légyen olaj*, ki-mehetünk a' Völegény eleibe: *Mát.* 25: 1,2,3,7,10. El-ne felejtkezzünk azért erröl: Karátson innepére olajt kell ſerzeni a' lámpásba; mert Karátson éjtſzakáján illyen kiáltást hallunk: *Ihol jö a' Völegény, mennyetek-ki ö eleibe!* Az öt bolond Szüzek elfelejtettek volt olajt ſerzeni a' lámpásba, ki nem mehetének a' Völegény eleibe, ki-maradának a' lakodalomból: *Mát.* 25: 3,10. De mit jelent ez a' kivánság? A' *lámpás* a' te ſived 's lelked, ember. *Péld.* 20: 27. *A' Jehovának ſövétneke az ember lelke.* Mivel pedig ez a' bün miatt meghomályosodott, *Éfés.* 4: 18. és a' terméſzeti okoskodás lámpásának kitsíny világa vagyon, azért olaj kell ebbe a' lámpásba: *Olaj* (1) a' mennyei kegyelem, és a' Szent Léleknek munkálkodása, (*Sólt.* 45: 8. és 133: 2. *Éſa.* 61: 1. 's a' t.) melly azt tselekeſi, hogy

 láthaſſuk

láthaſſuk az Iſten törvényének tsudálatosságit: *Sólt.* 119: az ſerez a' mi lámpásunkba hitet, ſeretetet; 's a' t. (2) *Olaj*, az Évangyéliomi igaſságnak eſméreti, melly meghízlalja 's megköveríti a' lelket: azért hivattatik *a' Próſétziai beſéd sötétségben világoskodó lámpás*nak: 2 Pét. 1: 19. az Uj Teſtamentomi hét idök ſakaſiban lejéndö Iſten Házára, hét töltséreken ez az olaj folydogal, ama' két olaj fából, az ô és új Teſtamentomi ſent Irásból: *Zak.* 4: 2, 3, 12-14. *Jelen.* 11: 4. Ezt az igaſságot vegyük-bé, eſmérjük, tanúljuk, terjeſſzük: úgy találl lelkünk vidámságot, megújúlást, kövérſéget: úgy mehetünk-ki kéſzen, bátran, örömmel a' Völegény eleibe akkor-is, mikor eljö lelkünknek magához való vételére: Jövel Uram JESUS! Ámen.

II. PRÉDIKÁTZIO.

Felvött Leczke: *Habakuk* 2: ℣. 1, 2, 3.

Az én álló helyemben állok vala, és állok vala az eröségben, és igen vigyázék annak meglátására, mit ſólna nékem (a' Jehova,) *és mit kellene feleinem az én dorgálásom után. És ſelele nékem a' Jehova, 's monda: Ird-meg a' látást, és nyilván magyarázd-ki* (vagy *rajſold-ki*) *a' táblákon, hogy fuſſon a' ki azt olvaſſa. Mert még a' látás bizonyos időre* (léſzen,) *és a' ſóló* (Præco) *a' végén,* (van:) *a' ki nem hazud; ha kéſedelmeskedik, várjad azt, mert eljövén eljö, és nem kéſik,* (vagy, *nem az idö után jö.*)

ENnek a' Habakuk nevü Prófétának nemzetségéröl 's idejeröl ſemmi egyéb bizonyost nem tudhatni; hanem a' Sidó Doktorok az ö régi *Chronologiá*jokat követvén, 's ezeket viſzont a' kereſztyén Irás Magyarázók nyomozván, majd egyenlö értelemmel mondják felöle: Hogy amaz iſtentelen Júda Királlya Manaſſes idejében élt 's prófétált; az akkori elfajúltt népnek bünei ellen dorgálózván, a' Káldeusok által következendö veſzedelemmel fenyegetödzik, 's arról prófétál*. *Dorotheus* nevü Antiókiai Püſpök, egy *Biticuchar* nevü helyböl valónak mondja lenni ezt a' Prófétát: melly helyröl emlekezik *Ortelius*-is a' *Geographiá*ban.

* vid. *Poli Synopſ. in Habac. Coceji Comment.* *Lightfoot oper. Tom. 1. chr. Temp. & ord. Text. V.T. fol. m.* 112.

Erröl a' Habakuk Prófétáról két rendbéli hibás értelmek vannak: 1. A' régi Sidók azt *fabulál*ják, Hogy ez ama' Sunamitisnek az a' fia vólt, kit Eliſeus Próféta feltámaſztott: a' mint hogy Jónás Próféta-is azon Sidók, ama' Sareptabéli özvegy aſszonyi-állat fiának mondják len-

ják lenni, kit Illyés Próféta feltámaſztott: mind a' kettö hazugság. Habakuk felöl hogy úgy vélekedjenek, alkalmatosságot vöttenek az ö nevéböl, melly (*amplexantem*, vel *complexum* ſignificat,) megölelgetettet, avagy ölelgetöt jegyez; azért, hogy Eliſéus mint-egy megölelte és reá borúlt a' Sunamitis gyermekére, mikor azt feltámaſztotta: láſd 2*Kir.* 4: 34,35. 2. Az Apochrifus könyvek között, a' Danielhez adatott ötödik Tóldalékban olvastatik valami hiſtória, egy Habakuk Próféta felöl, Miként azt az Angyal Júda orſzágából üſtökénél fogva Babilonba vitte, hogy a' maga Aratóinak kéſzíttetett eledelt vinné az oroſzlánok vermében lévö Danielnek: melly *relatio*t fabulának lenni mond *Hieronymus* *. Akár honnan való, mitsoda eredetü 's nemzetségü lött légyen e' Próféta; világos dolog, hogy Iſten Lelke által irt, ſzólott és Prófétált; mivel az ö Prófétziája a' Sidó Biblia könyveinek rendiben van, és az Uj Teſtamentomi ſzent Irásban gyakran (*allegá*ltatnak) elö-hozatnak e' ſzent Prófétának ſzavai: láſd *Tsel* 13: 40,41. *Róm.* 1: 17. *Gal.* 3: 11. *Sid.* 10: 37,38. 's a't. Megveſzett idöben élt e' Próféta, a' nép büneit dorgálja, és veſzedelmet jövendöl. A' mi Leczkénkben pedig vagy maga a' Próféta, vagy felöltözvén a' Babilóniai jövendö fogságban keſergö Sidó Ekkléſiának képét, leirja az Iſten Anyaſzentegyházának várakozását affelöl, mit fog Iſten ſzólani az ö nyomorúságinak kimeneteli felöl, 's az ö következendö állapatiról: azt-is megirja, mit felelt Iſten a' Próféta vagy az Ekkléſia várakozására. Közönſégesen vagyon itt 1. Annak megiratása, miként várta a' Próféta (vagy az Ekkléſia) az Iſteni feleletet, állapatinak kimeneteli felöl, ℣. 1. 2. Megiratik az Iſteni felelet: mellyben viſzont (1) vagyon Iſtennek a' Prófétához tött parantsolatja, ℣. 2. (2) igéreti Iſtennek a' Sidók között bizonyos ideig megmaradandó Prófétzia 's Egyházi ſzolgálat felöl, a' Chriſtus eljövetele felöl, mellyben a' Chriſtus eljövetele aránt gyengélkedö hiveknek hitek, a' Chriſtus eljövetelinek bizonyos vóltával erösíttetik 's vígaſztaltatik.

* vid. *Com. Ioh. Cocceji in Habac. ſub init.*

A' Leczkének két elsö verseit én nem magyarázom; hanem tsak a' 3-dik versnek utólſó réſzét, melly a' Chriſtus eljövetelinek bizonyos vóltát hirdeti; útat akarván, czélom ſzerint, a' következendö ſzent Innepekben lejéndö Tanításokra ez által kéſzíteni.

KERDES: *Kiröl ſzólnak ez igék, Eljövén eljö, és nem kéſik?* 's a't. FEL. Méltó e' kérdésröl viſgálódni, és a' mi valóság, azt erösen meggyámolítani, az Irás Magyarázóknak különözö értelmekre nézve. Némellyek így véſzik ez igéket, Mintha itt Iſten a' Próféta által vigaſztalná

talná az elsö Részben megfenyegetteteti Sidó Ekkléſiát, a' vezedelem után bizonnyal elkövetkezendö Iſteni szabadítással, ſegedelemmel; mintha így szólana Iſten: Ti a' fogságra mentek, ott kemény ſanyarúságot szenyvedtek, 's a't. de végezetre eljö a' szabadító: (veſd öſſze *Sid* 10: 36,37. e' magyarázattal.) A' régibb és tudósb Sidó Doktorok, a' Leczkében lévö szókat a' Meſſiásra viſik: a' Keresztyén Irás Magyarázók közzül-is legtöbben. Mi-is, hogy nem más dologra, hanem a' Chriſtus eljövetelire czélozzon e' Prófétzia, megpróbáljuk ime' következendö eröségekböl: 1. Mert az, a' miröl itt Iſtennek a' Prófétához szava vagyon, egéſz eröben látásnak, prófétziának mondatik, ℣. 2,3. *a' prófétálásnak lelke* pedig *a' Jéſusról való tanubizonyság:* Jel. 19: 10. 2. Ez a' látás, az-az, e' Látásnak és Prófétziának bétellyeſedése következendönek lenni mondatik *az idö végén*, t. ill. az ô Teſtamentombéli idö végén, melly idö megelözte *a' megjobbítatásnak idejét;* mellyröl szól s. Pál *Sid.* 9: 10. eljöni mondatik itt valaki, az Iſtentöl rendeltetett idöben, az-az, az idönek tellyességében: *Gal* 4: 4. 3. *A' Próféták az* Iſtennek Chriſtus által *reánk következendö kegyelméröl mondottak jövendöt, tudakozván, az idönek mitsoda és minémü czikkelyére jelentené a' Chriſtusnak ö bennek való jövendö-mondó Lelke, hogy következnének a' Chriſtusra a' szenvedések, és a' ditsöség azután:* 1 Pét. 1: 10, 11, 12. Tsel. 10: 43. ötet óhajtották nagy szív szakadva az Atyák: annakokáért ennek eljövetelivel erösíttethettek-meg leginkább a' Sidók a' reájok rohanandó vezedelem ellen; azért mondatik a' 3-dik ℣-ben az eljövendö felöl, *Nem tsal-meg, nem hazud az*, t. ill. az Iſtentöl enyiſzer megigértetett, a' Prófétáktól ennyiſzer megjövendöltetett Meſſiás: *Várjad ötet*, azt t. ill. a' kit minden Szentek vártanak, óhajtottanak, szüntelen elméjekben forgattanak: *Mát.* 13: 17. 4. E' prófétzia szavaira, *Eljövén eljö*, nyilván-való 's egyenes czélozás vagyon az Uj Teſtamentomban: *Mát.* 11: 3. azt kérdi Keresztelö János követei által a' Chriſtustól: *Te vagy-é az, a' ki eljövendö vala?* 5. A' Chriſtus Jéſusról, és az ö benne való hitröl magyaráztatnak a' Leczke után való versben lévö szók, az Uj Teſtamentomi szent Irásban: *Róm.* 1: 17. *Gal.* 3: 11. 's a't. szükség azért azon szókat is nem másról, hanem a' Chriſtus eljöveteliröl érteni. 6. Az *a' szóló*, ki *a' végén lenni* mondatik, *(Præco)** kétség kivül nem egyéb, hanem ama' megtestesülendö *Ige:* Ján. 1: 1,14. Jelen. 19: 13. ki az Iſten akaratját, szavát és tanátsát nékünk szólta, kihirdette: *Sólt.* 2: 7. ki eleitöl fogva szólott: *Ésa.* 52: 6. és 48: 16. Fel-

* *Japheak* vox Hebraica, exponente *Kimchio*, *loquens*, ſive *eloquator*: *Aben-Ezra*, & *Salomon Jarchi*, Hebræorum doctiſſimi, exponunt vocem illam per *medabber*, quæ vox officium Chriſti Propheticum denotat in Prophetiis.

Feltétetnek annakokáért és béfoglaltatnak a' mi Leczkénkbe imé' következendö dolgok:

I. Hogy valaha egy valaki eljövendö lenne: (láſd *Mát.* 11: 3. *Te vagy-é az, a' ki eljövendö valál, vagy mást várjunk?)* t.il. egy hüſéges Tanú, *amaz igaz és hív bizonyság:* Jelen. 3: 14. egy *Præco*, Szóló, Iſten igéje: *Jelen.* 19: 13. ama' nagy Próféta: 5*Móſ.* 18: 18. 's a't.

II. Az az eljövendö Szóló avagy tanú láttatott ſok ideig kéſni: t. illik, Ádámtól fogva Ábrahámig; Ábrahámtól fogva Dávidig; Dávidtól fogva a' Babilóniai fogságig; attól fogva a' Machabæusok, avagy Aſſamonæusok orSzáglásokig; ezeknek orSzáglásoktól fogva a' Sidóknak Római birodalom alá való vettetésekig: és ebben az utólſó Szakaſzban *(intervallum*ban) ſok dolgok löttek 's történtek ollyak, mellyek láttattak a' Meſſiás eljövetelivel ellenkezni.

III. Ebből a' kéſedelemből, 's azokból az akadékokból, mellyek láttattak a' Meſſiás eljövetelivel ellenkezni, 's azt mintegy meggátolni, következett a' hitben gyengébbeknek megbotránkozások, 's nemzödött ö bennek a' Chriſtus eljövetele aránt kételkedö, habzó 's tétovázó lelki-eſméret: ezt a' gyengeséget orvoſolja 's erösgeti a' mi Leczkénkben a' Próféta, parantsolván a' hitben való állhatatosságot.

IV. Két eröségekkel gyámolítja a' Próféta biztató 's vigaſztaló intését: 1. *Eljövén eljö* az a' Szóló, az a' tanú: az-az, Bizonnyal eljö; mert az ollyan Szóknak megkettöztetése *bizonyságot* jelent: mint 1 *Móſ.* 2: 17. *Meghalván meghalſz;* 's a' t. 2. *Nem kéſik*, vagy, *nem az idö után jö:* noha a' gyengébbek azt hitették vólt el magokkal, hógy kéſik az a' *Præco;* de várta az elrendeltetett idöt, vagy a' mint Sz: Pál Szól, *Az idönek tellyességét:* Gal. 4: 4. Akkor jött oSztán el, mikor mindenek Szépen elkéSzittettek az Iſten orSzágának ki-nyilatkozására, mikor minden Prófétziák bétellyesedtek; 's a' t. Oh nyomorúltt 's megvakúltt Szegény Sidók, kik még ma-is várják a' Meſſiást! a' Móſes fedele vagyon az ö Szemeken 's Sziveken, hogy az illyen világos ô Teſtamentomi Prófétziákat ne értsék: 2 *Kór.* 3: 's a' t.

TANUSAG.

A' mint az ô Teſtamentombéli hivek közzül ſokak a' hitben gyengélkedtek a' Meſſiás eljövetele felöl, azért, hogy kéſett 's nem hamar jött-el; úgy ma ſok embereknek hitek gyenge azon Meſſiás Chriſtusnak az ö Házának megSzabadítására, a' bünnek emberének 's annak orSzágának eltörlésére; az itéletre való

eljövetele felöl, azért, hogy kéſik a' Chriſtus az ö Házának a' nyomorgatók kezekből való kiſzabadítására 's annak ellenségeinek eltörlésére való eljövetellel.

A' Tanúságnak mind két ága a' Leczkében fundáltatik: az elsö egyenes és világos, a' másik-is rendes következés ſzerint. Az elsöt világosítják az ô Teſtamentombéli Atyáknak ſok és sürü ſohajtozási, mellyek ſivekből ki-lövellödtek a' Chriſtus eljövetelinek buzgó várása aránt: láſd *Mát.* 13: 17. *Ének.* 8: 1. *Sólt.* 14: 7. 1 *Krón.* 11: 17. 2*Sam.* 23: 4,5,15. *Ján.* 8: 56. 's a' t.

Kerd. *De ugyan miért halaſztotta Iſten olly ſokára a' teremtés és az eset után az ö Fiának ki* (vagy *el*) *botsátását, 's miért kéſett a' Chriſtus annyit?* Fel. Tetſzett a' bölts Iſtennek olly ſokára, az eſet után mintegy négy ezer eſztendöknek elfolyások után tölteni-bé az ö Fiának teſtben való eljövetele felöl tött igéretit; és abban a' (*dilatio*ban) haladékban az Iſteni tanátsnak nagy böltseſége látſzik 's tetſzik-meg, ha ki ſzerivel ugyan reá figyelmez: T. ill. Az idöknek elfolyása alatt, míg a' Meſſiás eljövetele felöl tött igéreteknek bételyeſedések haladékban vólt, Iſten imezeket vitte böltsen végbe:

I. Az Atyáknak, a' Nemzetségeknek és az Izraélitáknak gyakori erötelenkedések, 's Iſtentöl való ſok rendbéli elſzakadások (*deſectio*jok) által, megmezítelenítette 's felfedezte Iſten a' bünnek rútságát, 's nagyságát: megmútatta azt, melly tehetetlen 's erötelen a' teſt, melly vak és bolond a' bünös ember, melly hijába-való és balgatag a' bünösnek maga igaſsága 's érdeme felöl való (*præſumptio*ja) vélekedése, 's ditsekedése.

II. Az Ekkléſiának ſok külömbkülömb-féle változásiban (*fatum*iban,) a' hiveknek ſok gyengélkedésekben, az Iſten Háza ellenſéginek 's nyomorgatóinak kegyetlenſégekben, ki-nyilatkoztatta Iſten ama' régi kígyónak az ördögnek, 's annak magvának, az Iſten magva ellen való gyülölſéges indúlatjokat, haragjokat, tsalárdságokat, ezer 's meg ezer meſterſégeket.

III. Rend-kivül való itéleteinek gyakorlása által, minémü vala az özönviz, Sodomának, 's a' t. égi tüzes esö által való elsüllyeſztetések, a' tiz nemzetségeknek végképen való elvettetések 's veſztetések, s'a't. ki-nyilatkoztatá Iſten a' bünnek érdemlett átkát, és annak el-töröltetésének (*expiatio*jának) ſzükſéges vóltát. Egy ſzóval: minden úton módon a' négy ezer eſztendöknek elfolyások alatt arra czélozott Iſten, 1. hogy ki-nyilatkoztaſsa 's megmútaſsa az ö Fiának teſtben

testben való eljövetelinek szükséges voltát. 2. hogy az Atyáknak hiteket gyakorolja, a' Messiásnak buzgó óhajtására 's várására éleket felindítsa.

A' Tanúságnak második ága a' Leczkéből nem szintén ki-tekertt 's fatsartt, hanem rendes következés szerint foly: Mert a' Próféta szavai a' Christus eljövetelit váró 's óhajtó Uj Testamentomi hivekre-is nyilván szabattatnak az Apostoltól: *Sid.* 10: 34-36,37,38. mikor eljö az ember Fia, t. ill. hogy az ö Házát *ama' Hamis Biró* kezéből megszabadítsa, *alig talál hitet e' földön:* Luk. 18:8. a' mi hit leszsz-is, gyenge, el-lankadt 's eltsüggedt hit légyen, mellyet elfárasztt, lankasztt, némellyek aránt, a' környü üldöztetéseknek 's nyomorgattatásoknak mérge, (lásd *Jel.* 3: 10,11.) a' mellyek miá ugyan elbámúlnak az emberek akkor, mikor az Ekkléſia egén *tsendesség lesz, úgymint fél óráig:* Jel. 8: 1. némellyek aránt a' mód nélkül való testi bátorságba merülés: *Mat.* 24: 37-39. azért óhajtja a' Menyasszony olly buzgóan a' Völegény eljövetelét: *Jel.* 22: 17,20. söt azon Uj Testamentomi utólsóbb időkben, a' mellyekről szólunk, azért hogy kéſik eljöni a' Christus, néminémü *magok kivánságok szerint járó tsúfolódók-is támadnak, kik ezt fogják mondani: Hol vagyon az URnak eljövetelének igérete?* 's a't. 2 *Pét.* 3: 3,4. 's a't.

De hogy bérekezzem e' Tanítást, rövid alkalmaztatást tészek: *Applicatio.* Ugy vagyon, hogy segedelmet, szabadúlást igért Isten az ö Házának minden ellenségi 's nyomorgatói ellen; megigérte Isten az ö Házának *e' világnak örökségét:* Róm. 4: 13. Sólt. 86: 9. és hogy *elvesznek a' földnek pusztitói:* Jel. 11: 18. mikor *lésznek minden országok a' mi Istenünké és az ö Christusáé:* Jel. 11: 15. *egy Ur légyen, a' neve-is egy:* Zak. 14: 9. megigérte Isten, hogy ama' nagy Babilont elrontja, a' bünnek Emberét megöli: 2 *Thess.* 2: 8. a' paráznát az ö szeretöivel megútáltatja: *Jel.* 17: 16,17. az ö Házának tsendességet ád akkor, mikor *e' földnek Királyi az ö ditsöségeket és tisztességeket abba viszik:* Jel. 21: 24. Mind ezek még eddig bé nem töltek: sir 's kesereg az Isten Háza; énekli Tirus az ö kurva kerítö énekét: *Ésa.* 23: 15,16. bóldogúlnak e' világ fiai, tsúfolják az Isten Háza tagjainak hiteket 's reménségeket, kérdvén minden napon: *Hol vagyon a' ti Istentek?* Sólt. 42: 11.

Ezek a' dolgok sokaknak lelkekbe nagy akadékot tesznek, sokaknak hitek már meggyengült 's el-lankadt; de bizony *nem kéſik az UR, a' ki az igéretet tötte, (miképen némellyek késedelemnek alitják ezt:)* 2 Pét. 3: 9. eljö bizonnyal. A' megszabadúlásnak ideje elrendeltetett Istentöl: annakokáért nem kell 's nem lehet törvényt 's határt szabni

ſabni az Iſtennek; mint az Izraéliták felöl mondatik, hogy *az Izrael Szentének bizonyos határt vetettek:* Sólt. 78:41. Várjuk az URat, ki *moſt egy-keveſsé elrejtette az ö orczáját a' Jákób házától:* láſd *Ésa.* 45: 15. 59:1. 60:14. 30:15. Várjuk békeſséges-türéssel azt az idöt, mikor *feltüri* Iſten *karját* az ö népének ſabadítására, 's ennek nyomorgatóinak megſégyenítésekre; *hogy e' földnek minden határi láſsák a' mi Iſtenünknek ſabadítását:* Ésa. 52:10. ebben a' várakozásban 's ez által gyakorolja Iſten a' mi hitünket 's reménſégünket; de bizony *eljövén eljö* a' ſabadító, *'s meg nem tsal;* várjuk, mert eljö, *nem az idö után jö, 's nem kéſik:* gerjedjen-fel lelkünk a' Chriſtus eljövetelének buzgó kivánságára 's óhajtására; a' mi kivánságunkat tsatoljuk öſſze a' Menyaſſony kivánságával, *Jel.* 22:17,20. ezt mondván: Jövel Uram Jéſus! Ámen.

III. PRÉDIKÁTZIO.

Tanításra felvött Szent Irási Szakaſz: *Luk.* 1: 26,27.

Hatod Hónapban küldeték az Iſtentöl a' Gábriel Angyal Galileának városába, mellynek neve Názáreth, Férjfiúnak jegyeztetett Szüzhöz, mellynek neve Jóſef vala, a' Dávid házából való; és a' Szüznek neve Mária.

SUmmáson az iratik-meg e' ſzent Leczkében: Miként Iſten az ö teſtben eljövendö Fiának ſzülettetése felöl jó eleve hirt tött. Czikkelyenként pedig megjegyeztetik itt: 1. Az idö, mellyben Iſten hir-mondót küldött az ö Fia ſzülettetése felöl, *Hatod hónapban.* 2. A' követ ſzemély jelentetik-meg, *Gábriel Angyal.* 3. A' hely, a' hova küldetett ez a' követ, *Galiléának Názáreth nevü városa.* 4. A' ſzemély, a' kihez küldetett, háromképen iratik-le: (1) *Szüz* vólt az: (2) már *Jóſef* nevü *férjfiúnak eljegyeztetett* vólt, ki a' Dávid házából való vólt: (3) a' ſzüznek neve vólt *Mária.*

Magyarazat.

Hatod hónapban: Tudnillik, A' Kereſztelö Jánosnak Erſébet Aſſony méhében való fogantatásának ezen Angyal által lött izenetitöl fogva: láſd ℣. 24. a' honnan megtetſik, hogy Kereſztelö János fél eſztendövel vólt nagyobb a' Chriſtusnál.

Küldeték --- a' Gábriel Angyal: Azon Angyal, ki tsak nem régen a' Kereſztelö János ſzületése felöl-is hirt mondott vala Zakariás Papnak: *Luk.* 1: 11, 19.

Ezen

Ezen Angyalról megjegyezni ime' következendö dolgokat igen illö és ſükſéges:

I. Egy Angyal-is az Uj Teſtamentomban annyiſzor nem jelent-meg, mint ez.

II. Ezen Angyal által jövendöltetett Iſten Danielnek hajdan, az eljövendö Chriſtus Fejedelemröl, ennek ſzületése elött 465 eſztendövel, ama' hetven Hetekröl, és a' hatvankét Hét után kivágatandó Meſſiásról: *Dan.* 9: 21, 24-26. így az Iſten arra méltóztatta ezt az Angyalt, hogy a' melly dolgot régen ö általa igért, azon dolognak Évangyéliſtájává itt-is, az idö eljövén, ötet tötte; az Uj Teſtamentomnak kezdetiben a' Meſſiás elöl-járó Hopmeſterének Kereſztelö Jánosnak, magának-is a' Meſſiásnak ſzületését Zakariásnak és Máriának ujjal ez a' Gábriel Angyal mútatta: úgy hogy a' Chriſtus eljövetelének az emberek között való hirdettetésének egéſz munkája, erre az Angyalra bizatottnak lenni láttatik.

III. A' Babilóniai fogság után ezen Angyal, t. ill. Gábriel, neveztetik-meg legelöſzör, ugyan ö-is az, a' ki a' fogság után legelöſzör jelent-meg: mert a' Babilóniai fogság elött iratott ô Teſtamentomi ſzent Könyvekben ſohol egy Angyal-is nevén nem neveztetik*; (a' Serafimok, Cherubimok közönſéges nevek:) söt mikor kérdetnek-is nevekröl, nem akarták megmondani: láſd 1 *Móſ.* 32:29. *Bir.* 13:17,18.

IV. Az ô Teſtamentomnak vége felé Danielnek, még utólb ö nálánál-is Zakariás Prófétának (a' mint hihetö dolog,) ez az Angyal jelenvén-meg, (*Zak.* 1:9,13. 3:1. 4:1,4,5. 's a' t.) az ô Teſtamentomi (*viſiot*) látást e' petsétlette-le 's bé: *Dan.* 12:4,9. viſont az Uj Teſtamentomnak elein megjelenvén, azon petsétet ugyan-ez Angyal ſzakaſztotta-fel, *Luk.* 1. prófétálván.

V. Iſtennek e' Gábriel Angyal által tött igéretei ſzerint ſzületetvén a' Meſſiás, a' Betlehem mezején ezen Angyal fúvalla újobban trombitát, ö lön ama' ſzép lábú Évangyéliom hirdetö, a' ki békeſséget hirdete: *Éſa.* 52:7. *Luk.* 2:14. ki az ö nyájjaik mellett vigyázó ſzegény Páſztorokat megbiztatá, 's a' t. *Luk.* 2:8,9,10. 's a' t. a' Chriſtus ſzületésén örvendezö 's vigan éneklö mennyei Angyali ſeregek ſokaságának ö vala a' kalauzza: *Luk.* 2:9–13,14. 's a' t.

VI. A' miként az Ekkléſiának, a' Babilóniai fogságtól fogva, a' Chriſtus elsö eljöveteléig lejéndö dolgait, Danielnek Gábriel Angyal által jelentette-ki Iſten: *Dan.* 9. úgy, igen hihetö dolognak látſzik, (mivel egy Angyal-is olly gyakran nem jelent-meg az Uj Teſtamentomban, mint ez; és, épen ollyan ſzólásoknak formáival élt a' Titko-

* vide *Jeronii & Tremellii Annotat. in Nov. Teſt.* (*in fol.*) ad Luc. 1: 19. ---*unde* (inquit Trem.) *illud Rabb. Salomonis filii Lakisch*, in Talmud. Hieroſolymitano in volum. de Principio anni, cap. 1. *Patres noſtri nomina Angelorum ſecum adduxerût ex Babylone*, &c.

* *Exiſtimandũ eſt Prophetias Danielis & Apocalypſeos in ſe invicẽ trãsfuſas fuiſſe, & Danielem eſſe Apocalypſin contractam; Apocalypſin verò Danielẽ explicatum.* Sunt verba Doctiſsimi *Medi*, Theologi Anglí apud *Polum* in Apoc. 5:3.

kat látó ſz. Jánossal beſzéllgetö Angyal, a' minémüekkel ſzólt hajdan Gábriel Danielnek:) hogy ugyan ezen Angyal által jelentette-meg Iſten az ö kedves ſzolgájának *az Uj Teſtamentomi Danielnek**, ſz. Jánosnak a' Titkos könyvben, a' Chriſtus elsö eljövetelitöl fogva az utólſó ítéletre való eljöveteléig, az Ekkléſiába következendö dolgokat; mind a' két idöbéli Iſten Házának (*fatum*it) ſokképen folyó 's változó állapatit, ezen egy Angyal által jelentette-ki Iſten az ö ſzolgáinak: söt a' minthogy az ô Teſtamentomi látást ö rekeſztette-bé; úgy az Ujat ö kezdette-el: viſzont az Uj Teſtamentomi profétziai látást-is ö petsétlette-bé: *Jelen.* 22:19. úgy hogy valamiként az elsö ſzó, mellyen az Uj Teſtamentom kezdeték, vólt Angyalnak a' ſzava; úgy az utólſó ſzó, mellyen az Uj Teſtamentom végezödik, vólt Angyalnak a' ſzava: És miként az utólſó Angyal, a' ki az ô Teſtamentomban megjelent, *Zakariás Prófétának* jelent-meg; úgy az Uj Teſtamentomnak elein elsöben megjelenö Angyal megjelent *Zakariás áldozó Papnak*; amott Prófétának, itt Papnak, jóllehet mind kettönek Zakariásnak.

VII. Jóllehet pedig más Angyalok-is néha-néha megjelentenek; mindazáltal egy Angyal felöl-is annyi meg-jegyeztetett dolgokat 's *prærogativá*kat nem olvasunk, mint e' felöl a' Gábriel felöl. 1. Az ö megjelenésének ideje, helye, és *circumſtantiái*-is titkosok: megjelenik Zakariásnak az eſtvéli illatozásnak és az eſtvéli áldozat-tételnek idején, a' miként Danielnek-is azon órán 's idön jelent-meg: *Dan.* 9: ℣. 21. mivelhogy a' Chriſtus-is ugyan-azon órán 's idöben áldoztameg magát Jérusálemben; a' minthogy ugyan-azon Városban, Templomban jelenik-meg az Angyal, a' mellyben a' Chriſtus ſzenvedett. 2. Soha egy Angyalnak-is az meg-nem engedtetett, hogy a' Templomban jelenjék-meg; annyira, hogy ſem a' Salamon, ſem a' Zorobábel Templomában egy Angyal-is ſoha meg-nem jelent, annyival inkább a' Sátorban: mivelhogy a' Templomban való megjelenés, a' Templom Urának 's *Antitypus*ának a' Chriſtusnak tartatott: *Mal.* 3:1. Gábriel Angyalnak pedig az megengedtetett; mivelhogy az ajtó elött álló Meſſiásnak ſzent Jánossal együtt *præcurſor*a és ujjal mútatója vólt. Megjelent pedig Gábriel a' Templomban a' jó illatozásnak óltárának jobbja felöl: *Luk.* 1:11. (*à dextris:*) t. ill. a' Templomnak vagy az óltárnak éſzaki öldaláról, melly dolog-is örömnek jele vólt: *Sólt.* 109: 6, 31. *Ezék.* 10:3. *Zak.* 3:1. Igy egy Angyal-is ſoha nem gyógyított; de a' Chriſtus közel lévén az ö gyógyító erejével, kevés idövel eljövetele elött engedte azt a' gyógyító eröt a' Jérusálem Siloé vizeinek,

nek, az Angyalnak megháborítása által: *Ján.* 5:4. Gábriel Angyal azért elsö Uj Teſtamentomra nézö ſzavát *pronunciálta* a' Jérusálemi Templomban; miként a' Chriſtus Jéſusnak-is elsö ſzava a' Templomban, és elsö tsudája-is ugyan-azon Templomban vólt.

Angyal vólt azért az, a' ki követséget viſelt a' B. Szüzhöz; mivelhogy másként-is, *Angyal*, *Követet* téſzen: Angyal vólt, de azoknak ſzámok közzül való, kik az ö eredeteket megtartották, és az Iſten ditsöſége mellöl el-nem maradtak: *Júd. ỿ.6. Ján.* 8:44. *férjfiúnak* mondatik ez az Angyal, *Dan.* 9:21. és 8:15. mert férjfiúi ábrázatban jelent vólt meg: A' Szüzhöz mitsoda formában ment, nintsen megirva; hihetö, emberi ábrázatban, de nem irtoztató és ſzokatlan formában; mert mondatik ugyan az, hogy megháborodott Mária az ö beſzédén, *Luk.* 1:29. de nem az ö ábrázatján.

Iſtentöl küldetett ez a' Gábriel; mert *ſzolgáló lelkek ök, kik ſzolgálatra kiküldetnek azokért, kik az idveſſégnek örökösi leſznek:* Sid. 1:14. 2 Móſ. 33:2. Dan. 3:28. és 6:22: Tsel. 12:11. 'sa't.

De mitsoda név az a' Gábriel? FEL. Az Angyaloknak tulajdonképen nevek nintsen; mert az Iſten és az Angyalok egymást eſmérik név nélkül: és mivel az Angyaloknak emberekkel való hoſzſzas társalkodásokat Iſten nem rendelte; azért-is nem ſzükölködnek névre és nevezetre. Ha melly nevek tulajdoníttatnak nékiek, azok az ö tiſztektöl és emberek körül való ſzolgálatjoktól vétettek*. Az Apókrifus könyvekbe *Uriel* és *Rafael* nevü Angyalokról vagyon emlekezet: Gonoſz Angyaloknak nevek egy-is a' tellyes ô Teſtamentomban nem találtatik; haſonlóképen jó Angyaloknak-is a' Babilóniai fogság elött irott könyvekben. *Michaël* (Mihály) a' teremtetlen Angyalnak a' Chriſtusnak neve: *Júd. ỿ.9. Jel.* 12:7. a' ki *Archangyalnak*-is mondatik: 1 *Theſſ.* 4:16. melly ſzó ennyit téſzen, mint *Kezdet Angyal*, *Fö Angyal*, *Angyaloknak Fejek:* Jóſ. 5:14. *az ezerek közzül amaz egy:* Jób. 33:23. ki *az Iſten orczájának Angyala:* Éſa. 63:9. 2 Móſ. 23:20,21. Mal. 3:1. ezokon ſohol a' ſzent Irás a' többedes ſzámban *(in plurali)* Archangyalokat nem emleget; hanem mindenütt tsak amaz egyre mútat, a' ki igazán Árchangyal, Feje és Fejedelme az Angyaloknak: mert noha elhiſzem én azt, hogy az Angyalok között az égben légyen valami rend; (mivel az Iſten rendnek Iſtene:) de hogy a' Chriſtuson kivül több Fejedelmek (ki Árchangyalnak mondathatnék) légyen az Angyaloknak, arra nem mehetek; akármint teſsék más mélyſéges nagy tudományú embereknek, kik e' világnak négy réſzeihez képeſt négy Fö Árchangyalokat lenni állatnak, kik e' világnak és

* vid. *Wilhel. Momma Oecon. Temp.* Tö. I. lib. 2. cap. 18. §. 118. & Tom. II. lib. 3. cap. 4. §. 10,11.

az Anyaſzentegyháznak *præficiá*ltattak, hogy ö általok minden e' földi dolgok igazgattaſſanak*. A' minthogy ama' Pſeudo-*Dionyſius Areopagita* nevü embernek-is, a' mennyei Hierarchiáról, és az Angyali chorusokról talált költeményét-is én, ſok Tudósok után, tsak *fábulá*nak tartom, akarkinek mint teſsék †.

* vid. *Incomparabilis* cœteroquin *Viri Samuelis Bocharti Hierozoicon*, part. 1. lib. 3. cap. 5. §. 3.

† vid. celeber. Doctoris *Martini Lutheri* oper. Lat. Wittebergæ a. 1546 edit. Tom. II. libr. *de Capti. Babyll. Eccl.* fol. 89.

Gábriel azért, kiröl a' mi tudakozódásunk kezdödött, annyit téſzen, (két Sidó ſzóból öſzve-rakattatván,) mint Iſten férjfi, *(Vir Dei;)* avagy Iſtennek férjfia, *(Vir Dei;)* avagy Iſtennek ereje. Gábrielnek mondathatik azért minden Angyal; mivel erövel hatalmas lelkek azok, *(gibbore koak:)* Sólt. 103: 20. Kiváltképen pedig ez az Angyal, a' kire Iſten amaz ég közepin repülö örökké való Evangyéliomnak a' Meſſiás Chriſtus Jéſus eljövetele felöl való örvendetes izenetnek (melly Iſten ereje 's hatalma az idveſségre: *Róm.* 1: 16. 1*Kór.* 1: 24.) ki-hirdetését *(præconiumát)* bizta vólt, igen méltán mondatott *Gábrielnek.*

A' *hely*, a' hova küldetett ez a' Gábriel, *Galiléának Názáret* nevü *városa.* A' Babilóniai fogságból való haza-jövetel után Sidó orſzág három nevezetesb *provinciá*kra oſzlott-el, *Judéa*, *Samaria*, és *Galiléa:* Galiéát egy-kevéssé paraſztabb, és bárdolatlanúl ſzólóbb nép lakta, mint Judéát: *Mát.* 26: 73. *Márk.* 14: 7. Galiléa viſzont úgy oſztatott-el, hogy az *alsó* és *felsö* lött légyen. A' *felsö* Galiléa, mint irják a' Hiſtoricusok, vólt Tirus, Sidon, és a' Filep Király Céſarea nevü városa táján; melly másként neveztetett *Pogányok Galiléájának:* Mát. 4: 15. vagy azért, 1. hogy abban a' ſzugolyban egéſz a' Salamon Király idejéig Pogányok laktanak: 1*Kir.* 9: 20, 21. vagy azért 2. hogy azt a' húſz városokból álló felsö Galiléa tartományát Salamon Király a' Pogány Tiriusok Hirám nevü Királyának ajándékozta: 1*Kir.* 9: 11. vagy pedig 3. azért, hogy felette-igen népes, és elegy-belegy gaz köſséggel bövölködö tartomány vólt. Az *alsó Galiléa* vólt a' Tiberiás avagy Genneſaret tengere (tava) körül, melly-is *Galiléa tengerének* mondatik: *Márk.* 1: 16. ebben vólt a' tenger mellyéki Kapernaum (vagy Capharnaum:) *Mát.* 4: 13. a' Zabulon nemzetének határiban: ebben vólt *Názáret*-is, a' hova Gábriel Angyal küldetett, Kapernaumhoz közel, Jérusálemtöl harmad-napi járó földre.

A' *ſzemély*, kihez küldetett az Angyal, Szüz; de már *Jóſef* nevü, Dávid magvából való férjfiúnak eljegyeztetett vólt: Dávid magvából való vólt Jóſef, azért-is *Dávid fiának* mondatik, *Mát.* 1: 20. a' kinek *genealogiá*ja épen Dávidig felmégyen: *Mát.* 1: 6--16. noha pedig ez Királyi vérböl való, de alá-való ſorsú ember vólt, *Áts-meſter:*

Mát.

Mát. 13: 55. mert már ekkor *leomlott vala a' Dávid Sátora:* Ámós 9: 11. 's *az ö Háza már nem tsemetézik vala:* 2 Sam. 23: 5. 's a't.

A' Szüznek neve *Mária.* E' névnek eredeti 's értelme aránt villonganak a' Tudósok *: némellyek a' Sidó és Siriai nyelvtöl hozván a' ſző eredetit, *Ur-Aſſonynak* fordítják, *(Domina:)* mások így, *Tenger tseppje*, avagy *mirhája*, *(ſtilla maris*, vel *myrrha maris.)* némellyek így, *Keſergö az Urért*, *(amara pro Jehova:)* némellyek, *Felmagaſtaltatottnak;* 's a't. ki egyként, ki másként fordítja. Akármit jelentsen, bizonyos ez, hogy Idvezítö Urunknak ſent Annya így nevezteteti, mint hajdan a' Móſes nénnye, és az Uj Teſtamentomban egynéhány kegyes Aſſonyi állatok. - - -

* vid. *Wilhel. Momma Oecon. Temp.* Tö. II. lib. 3. c. 4. §. 23. *Aug. Pfeiffer, Ebraica & Exotica Nov. Teſt.* Loc. 24. *ſubjüncta Dubiis vexatis Scripturæ V. Teſt.* &c.

A' megmagyaráztatott Evangyéliomi ſent Leczkéböl eſzünkbe vehetjük: I. A' véghetetlen Iſtennek tsuda böltseſégét, 's igéretiben való állhatatosságát: Imé, az idönek tellyessége eljövén, az ö ſerelmes Fiát, kit Paraditsomtól fogva ſüntelen igért és ábrázoltatott, el-akarván küldeni, trombitát fújtat Gábriel Angyal által annak eljövetele felöl, kit az Atyák régen ſiv-ſakadva óhajtottak: nem halladhat már tovább annak eljövetele, mert hir mondó poſtát küldött Iſten az égböl; kéſzítse a' Názáretbéli Szüz magát az Iſten ſent Fiának méhébe való fogadására, ſülésére: kéſzítse ez a' bünös világ-is magát arra, hogy a' világra jövö világosságot bé-vegye. A' Látás erre az idöre halaſztatott vólt: kéſni láttatott az Atyáknak a' Chriſtus, várni kellett azt; ihol Gábriel Angyal kiáltja már, hogy eljövén eljö, és nem késik *amaz:* Hab. 2.

Applicatio.

NB.

II. Mikor az Atya Iſten az ö elsöſzülöttét, a' ditsöſéginek Urát bé-akarta hozni e' világra: *Sid.* 1: 6. Angyaloknak ſolgálatjokkal élt; hogy nyilván lenne az, hogy a' Chriſtus Feje és Ura az Angyaloknak: *Sid.* 1: 4-6. az Angyaloknak Ura az égböl a' földre akarván jöni, nem lehetett, hogy az Angyalok-is, mint ſolgák, meg ne jelenjenek e' földön. Valahova mégyen Ézékielnél a' Kérubimok között lakó Iſten, (a' *ſchechina,)* t. ill. a' megteſtesülendö Chriſtus, mindenütt követik *a' lelkes-állatok és a' kerekek:* Ézék. 1: 4, 10-19. 's a't. Leſzállván az egböl az Iſten Fia, leſzállottak az Iſten Angyali-is az égböl az Iſtennek Fián, mint a' Jákób lajtorjáján: *Ián.* 1: 52. 1 *Móſ.* 28: 12.

III. A' Chriſtus minek elötte ſülettetnék, hirt tétet Iſten az ö ſületése felöl tsak a' legközelebb való idöben-is; hadd teſsék-meg, hogy *ö igéretnek Fia.* A' Chriſtuson kivül más egynéhány embereknek-is jövendö ſületéseket jelentette ugyan meg Iſten jó-eleve; vagy azért, hogy azoknak-is ſületések rendkivül való lenne; vagy azért,

hogy a' Chriſtusnak nagy mértékben ábrázolói lennének; vagy más egyéb bizonyos okra nézve: mert még a' magtalan, és méhekben meghólt öreg aſſonyi-állatoknak méhekbe való fogadásokat és ſüléseket-is nagy böltsen *typus*úl elöl-botsátotta Iſten, az ö ſzerelmes Fiának Szüztöl lejéndö tsudálatos és rend-kivül való ſülettetésének kiábrázolására, mind az ô Teſtamentomban, 's mind az Uj Teſtamentomnak elein. Innen vagyon, hogy *Sára*, *Rebeka*, a' *Manoah felesége*, *Anna*, és *Ersébet*, a' kiktöl *Isák*, *Jákób*, *Sámſon*, *Samuel*, és *Kereſztelö János* ſülettettenek, mind magtalan, avagy méhekben meghólt Aſſonyi-állatok vóltanak; és a' kik ö tölök ſülettettenek, azok mindnyájan igéretnek fiai vóltanak, 's amaz eljövendö megſzentelö áldott magnak a' Chriſtusnak ábrázolói.

Azok a' ſzemélyek pedig, kiknek ſülettetések felöl még jó-eleve Iſten, vagy egy vagy más bizonyos okra nézve hirt mondatott, a' Chriſtuson kivül, imezek: *Isák*, 1Móſ. 18:10-12. *Jákób*, 1Móſ 25:23. Róm. 9:11-13. Mal. 1:2,3. *Sámſon*, Bir. 13:3-5. *Kereſztelö János*, Luk. 1:13. ezeken kivül *Jóſiás*, kinek ſülettetését még azelött 330*, vagy épen 340 † eſztendökkel megjövendöltette Iſten: 1 *Kir.* 13:2. 2 *Kir.* 23:15. noha pedig a' Jóſiás felöl nem mond ſemmit ollyat a' ſzent Irás, hogy vagy magtalan, vagy meghólt méhü aſſonyi állattól ſülettetett vólna, mint amazok; mindazáltal mivelhogy nagy, nehéz és rendkivül való dolgoknak, megveſzett idöben 's bálványozó nép közt való végbe-vitelére jó-eleve *candidál*tatott 's rendeltetett Iſtentöl ez a' nagy lelkü buzgó *reformator* Jóſiás; azért méltó vala reá, hogy az ö ſülettetéséröl jó-eleve emlekezet lenne; másként-is mint kegyes buzgó Júdabéli Király, a' Júda Királyi magvából ſármazandó Chriſtusnak ſok dolgok aránt ábrázolója lévén: így *Salamonnak*-is, 1 *Krón.* 22:9. 2 *Sam.* 7:12,13. (azért hogy a' Jehova Templomát megépítendö békesség Fejedelmének a' Chriſtusnak, *Zak.* 6:12,13. *Eſa.* 9:7. 's a't. nagy mértékben ábrázolója lejéndö vala:) söt még ama' Pogány Persák elsö *Cyrus* nevü Mónárkájoknak-is ſülettetése, az-elött míg nem ſülettetett, 170 eſztendökkel *, némellyek vélekedések ſerint 200 †, vagy 210 (§) eſztendökkel megjövendöltetett: *Eſa.* 44:28. 45:1. mivelhogy az ördög orſágából, 's a' lelki Babilonból való kijövetelre az ö népének ſabadságot ſerzö, engedö, 's kiáltó Meſſiásnak, néminémü tekintetben ábrázatja vala. Hágár nevü ſolgáló leánytól teſt-ſerint ſülettetett Ábrahám fiáról *Iſmaelröl* mit ſóljak? kinek-is ſülettetését jó-eleve Iſten megjelentette: 1 *Móſ.* 16:11. talám azért, hogy ez úton ama' még mag nélkül lévö minden hivök

* juxta *Iunium & Piſcatorem.*

† *Lightfoot oper. Tom. I. in Chrö. Temp. & ord. Text. V. Teſt.* fol. m. 113.

* juxta *Iunium.*

† vid *Chriſ. Matthiæ Theatrum Hiſtoric. ſub Cyro.*

(§) juxta *Grotium.*

hivök Attyának, e' világ örökösének, a' kitöl ama' megszentelö áldott mag, kiben e' földnek minden nemzetséginek megáldattatni kellene, származandó vala, hitit és reménségét e' testi mag felöl való igéret által, a' lelki mag és megszentelö áldott mag felöl való igéretek aránt megerösítené. De mind ezek felett, fontosabb okokra nézve, akara Istẽ jó eleve hirt teñi Gábriel Angyal által a' B. Szüznek, az Immanuelnek fogontatása és születtetése felöl, az Istẽi örök tanátsbã elrendeltetett határ 's idö már bételvén. Mind ezekböl tsudálkozással szemlélhetjük az Istennek tsuda böltseségét, és a' bünös emberhez való nagy szerelmét. Közelgetnek, Keresztyének, az Ur Jésus születtetéséröl emlekeztetö szent Innepek: minékünk-is ímé Isten ez Adventi Vasárnapokon hirt tétet jó-eleve az ö szent Fia születtetése felöl: készítsük szíveinket 's magunkat egészen, hogy illendöképen vehessük a' hozzánk eljövendö Chriſtust; hogy az, a' ki Szüztöl szüzen születtetett, szentül és szüzen születtessék 's formáltassék a' mi szíveinkben-is! Ámen!

IV. PRÉDIKÁTZIO.

Felvétetett szent Irásbéli szakasz: 1 *Móſ.* 28: 12, 13.

És álmot láta (t. ill. Jákób) *és ímé egy lajtorja áll vala a' földön, mellynek a' teteje az eget éri vala, és ímé az Istennek Angyali felmennek vala és alá-jönek vala azon. És ímé az UR azon felyül áll vala,* (vagy arra könyöklött vala:) *és monda: Én vagyok a' Jehova, Ábrahámnak,* 's a' t.

SOkképen és sok réſzben szólott Isten régen az Atyáknak: *Sid.* 1: 1. 1. némellyeknek lelki *látás által:* 1 Móſ. 15: 1. Ésa. 6: 1. Ezék. 1: 1. 's a' t. melly látás által való jelentés néha olly rend-kivül való vólt, hogy épen magokon kivül ragadtattak azok, kiknek Isten így jelentett valamit; így szent Pál, 2 *Kór.* 12: 1-5. *Tsel.* 22: 17. szent Péter, *Tsel.* 10: 10-17. szent János, *Jel.* 1: 10. 's a' t. 2. Szólott Isten némellyeknek nyilván való megjelenés és világos beszéd által: illyen formában, minden egyéb Próféták felett, leggyakrabban szólott Isten Mósesnek, kivel nem homályoson, hanem szemtöl-szembe beszéllt: 4 *Móſ.* 12: 6-8. 3. Néha a' Sátorban, vagy a' Templomban, a' legszentségesb helyben lévö, 's a' frigy ládát befedezö kegyelem táblájától ködben vagy felyhöben szólott Isten: így gyakran *Mósesnek* 's *Áronnak:* így a' gyermek *Samuelnek*, 1 Sam. 3: 3, 4. *Salamonnak*, 1 Kir. 9: 2, 3. s' a' t. 4. Szólott Isten néha a' régibb idöbẽ *Urim* és *Thummim*

mim által: 1 *Sam.* 28: 6. és 23: 9, 10. 30: 7, 8. 's a' t. 5 *Móſ.* 33: 8. Kerd. *Mi volt az az Urim és Thummim?* Fel. láſd 2 *Móſ.* 28: 15--30. és 39: 8. 's a' t. A' Fö Papnak ékes ſzent ruháján négy ſzegre, egy aranyi hoſzúságra és ſzélességre, arany boglárok közzé ſzoríttatott, tizenkét drága kövekkel megékesíttetett, a' Papi ſzent 's ékes öltözethez karikákon kék ſelyemből tsinált ſinórral oda ſzoríttatni ſzokott tsudálatos meſterſéggel tsináltatott eſzköz; melly ruhát mikor a' Fö Pap reá vött, a' meljén épen a' ſzive aránt esett az az eſzköz: mikor valakiért vagy valaki felöl tanátsot akart a' ſzent helyben, a' kegyelem táblája felett megjelenni ſzokott Iſtentöl a' Fö Pap kérdeni, akkor vette azt reá, és oſztán az Iſteni feleletet azon eſzköz által tudta-meg; de hogy, 's mitsoda úton 's módon, ſelette igen nehéz meghatározni: némellyek azt mondják, abba a' Papi öltözeti ékességbe béſzoríttatott drága köveknek, új, ſzokatlan, és rend-kivül való fénléséből gyanított az Iſteni felelet felöl valamit a' Pap; vagy pedig azokon a' drága köveken renddel valami betük *protuberál*tanak és láttattanak, mellyeket a' Pap elolvasván, megtudta, mit akar az Iſten: némellyek azt mondják, hogy a' ſzent helyből a' kegyelem táblájától valami laſſú ſzózat jött-ki, mellyet meghallott a' Pap, mikor illendöképen magához övedzette azt az ékességet, valamiröl tanátsot kérdeni akarván Iſtentöl. Én inkább hiſzem, hogy azt az ékességet ſzive aránt viſelö Papnak, belöl a' lelkében ſúgallotta-meg Iſten azt, mit akarjon, *(per internum inſtinctum:)* értelmét annak megvilágositván, 's lelkét a' titkokra megtanitván: És talám e' tekintetre nézve mondatik a' mi vallásunknak Apoſtoláról és ditsöſéges Fö Papjáról, *(Sid.* 3: 1.) a' Chriſtusról, *Sólt.* 16: 7. hogy *az UR nékie jó tanátsot adott, és még éjtſzaka-is tanitották ötet az ö veséi.* 5. A' régi idöbéli Iſteni jelentéseknek nemei között, gyakori vólt az álombéli látás által való jelentés: még a' maga frigyén és ſzövetségén kivül valóknak-is ez úton ſok dolgokat jelentett-meg Iſten hajdan: igy *Ábiméleknek*, Gerár Királyának, 1 *Móſ.* 20: 3, 6, 7. *Farahónak*, 1 Móſ. 41: 1, 7. *Nabugodonozornak*, Dan. 2: 31--35. és 4: 10. 's a' t. De igen gyakran az ö ſzenteinek-is álom által jelentette-ki Iſten az ö akaratját, a' következendö dolgokat, és igen nagy titkokat: láſd 1 *Móſ.* 15: 12--17. és 37: 5, 7, 9, 10. *Dan.* 7: 1--9. *Mát.* 1: 20, 24. és 2: 12, 13. 's a' t. a' Leczkében-is, holott *Summáson* leirattatik, Ésau báttyának dühössége elött Méſopotámiába futni akaró, bújdosó Jákóbnak az ö éjtſzakai álma, és az álom látáskor ö hozzá tétetett Iſteni vigaſztaló ſzózat.

Álmában

Álmában egy ég 's föld között álló lajtorját látott Jákób: melly lajtorja kétség kivül titkos és más valami egyéb dolgot ábrázoló vólt; mellyről-is mostan visgálódnunk kell.

KERDES: *Mit jegyzett avagy példázott az a' lajtorja?*

FEL: I. A' Sidók az ö megrögzött szokások szerint, minémü agyas hijábavaló költeményeket (*allegoria*kat) beszéllnek e' Jákób lajtorjája felöl, nints kedvem hozzá, hogy leirjam; * egyet említek elmúlóúl: A' Sidóknak lévén ollyan vélekedések, hogy minden országnak, tartománynak, 's a't. külön külön bizonyos (*tutelans*) ör-zö Angyali vannak, ezokon azt mondják, hogy a' Jákób lajtorjáján felmenö Angyalok, a' Kanaán földét örzö Angyalok vóltak: mellyből már Jákób kiindúlván, 's tovább az ö örzésekre bizatott földön kivül Jákóbbal menni nem akarván, az égbe felmentenek: A' lajtorján lejövö Angyalok viszont, a' Mesopotámia örzésére rendeltetett Angyalok valának, mellybe Jákób menendö vala. De bóldogtalan álom-hüvelyezés ez: nem-is egyéb, hanem tsak álom 's esös idö. II. A' keresztyén Irás-magyarázók-is sok felé mennek e' lajtorja magyarázatja iránt: a' Páterek közzül hajdan *Origenes* leg-helytelenebbül magyarázta ezt: *Ágoston* Doktor, és némellyek ö utánna, a' lajtorján, a' Keresztfát példáztatni mondották; honnan így szól *Ágoston* D. *A' lajtorjára könyöklö Ur, a' keresztfán függö Christus.* Mások meg † másként †. Mi, a' mi leg-egyenesebb, és a' szent Iráshoz ez iránt közelebb való dolog, azt mondjuk-meg: Tudnillik, 1. Az a' lajtorja, az Istennek az emberek dolgai 's kiváltképen Jákób körül való jó gondviselésének ábrázatja (*symboluma*) vala *: a' minthogy azon lajtorján nyugovó Isten nyilván így szól Jákóbnak, ℣. 15. *Imé én te-veled vagyok, hogy megörizzelek tégedet valahova menéndesz, el-nem hagylak*; 's a't.

* vid. Celeb. *Joh. Henr. Heidegger Hist. Patriarchar.* Tom. 2. dis. Exerc. 16. §. 8, 9.

† vid. Celeber. *Heideggerum* ubi supra, §. 10.

* vid. Cl. *Heidegger Hist. Patr.* ubi sup. §. 11, 12.

A' lajtorjának felsö végén vólt az Isten; hogy ezzel az ö mindenekre való szorgalmatos vigyázása kifejeztetnék, és némelly emberek szíveknek hijába-való gondolatjok megczáfoltatnék, kik az Istent úgy az éghez kötötték, hogy a' hóld alatt lévö, és e' földön tsak történet szerint esö minden dolgokra semmi gondja ne légyen. Igy értettek hajdan a' Pogányok az Isten felöl; nevezet szerint *Epicurus*, *Lucretius*, és többek. Ezzel vádolta Jóbot-is hamissúl Elifáz, mintha ö-is úgy értett vólna az Isten felöl: *Jób.* 22: 12-14.

Hogy az Angyalok azon a' lajtorján alá 's fel jártak, ezzel az jelentetett; hogy ök az Isten dékrétominak *executori*; azon Isten emberek körül való szorgalmatos gondviselésének *ministeri*; szolgáló lelkek:

kek: *Sid.* 1: 14. Az olvaſtatik *Ézék.* 1: 19,20. hogy a' kerekek mellé, mellyeket látott Ézékiel, Angyali lelkek állottak, (mivelhogy ott, némelly * Tudósoknak értelmek ſzerint, a' lelkes állatokon Angyali lelkek értetnek:) *mikor a' lelkek mennek vala, a' kerekek-is* ö arántok *mennek vala: mikor a' lelkek fel-emelkednek vala, a' kerekek-is fel-emelkedének.* A' *kerekek* ott jegyzik (némelly Tudósok ſzerint:) Iſtennek az emberek dolgai körül való tsudálatos ſokképen forgó gondviſelését: Angyalok adattatnak a' kerekek mellé, hogy ſzolgálnának Iſtennek az ö gondviſelésének munkáinak 's gyümöltseinek végbe vitele iránt: Azok a' kerekek mindenkor forgattatnak vala a' lelkes állatoktól; nem különben, mint a' Jákób lajtorjáján ſzüntelen alá 's fel mentek az Angyalok, mint Iſtennek ſebes poſtái: *Sólt.* 104: 4. *Sid.* 1: 14. 's a't.

* Ita *Juni°, Calvinus, Polan°,* per animalia Angelos intelligũt.

Noha pedig az Iſten ſzemei elött mindenek mezítelenek és nyilván-valók; nem illetlen 's méltatlan dolog mindazáltal ö Felſégéhez, hogy Angyaloknak ſzolgálatjokkal él: ſöt ez a' dolog az ö Felſége *majeſtas*át 's ditsöſégét igen *illuſtra*lja; nem különben, mint a' fényes királyi palotában ülö Fejedelmeknek Királyi méltóságokat ez ékesíti-meg, ha nékiek lévén feles és ſzámos udvari népböl álló ékes és jeles inasaik, mindenfelé azok által parantsolnak, 's azokat küldözik: láſd 1*Kir.* 10: 8. *Eſt.* 1: 14. 's a't.

Látta pedig Jákób, hogy *az Angyalok a' lajtorján alá-jönek,* 's viſzont *fel-mennek. Le-jönek* az Angyalok az égböl, hogy a' hivek körül az Iſtentöl reájok bizattatott ſzolgálatot véghez vigyék: *Sid.* 1: 14. *Sólt.* 34: 8. 91: 11. 35: 5,6. *felmennek* az Angyalok az égbe, reájok bizattatott tiſzteket e' földön véghez vivén, hogy arról Iſtennek ſzámot adjanak. *Jób.* 1: 6. mondatik, hogy eleibe mentenek Iſtennek az ö fiai, néki udvarolván 's várván az ö parantsolatját. *Zak.* 1: 10, 11. emlekezet vagyon azokról, *kiket az UR küldött, hogy béjárják e' földet,* megjövén, *mondának a' mirtus-fák között álló* Jéhova Angyalnak, (ki az Angyaloknak fejek a' Chriſtus:) *eljártuk a' földet;* 's a't. *Ézék.* 1: 14. *a' lelkes állatok,* mellyeket látott a' Próféta, *futnak, és megtérnek vala, mint a' villámás.* Ide való az-is, a' mi van *Mát.* 18: 10. 's a't.

Jákób ennek a' lajtorjának lábainál nyugodt, egyedül lévén puſzta helyen, ſem Iſtenröl ſem magáról nem elmélkedhetvén, maga az Iſten ſtrásáll ſzent Angyalival felette, és gondviſelö ſzemeivel reá vigyáz. Igy a' hivek az Iſteni gondviſeléshez támaſzkodván, az ö Felſége ſzárnyainak árnyékában nyugoſznak; ha minden világi ſegítségtöl 's vigaſztalástól üreſsek-is, Iſtennél és az Iſten ſzárnyai alatt van az ö nyugodalmok: *Sólt.* 3: 6. 4: 9.

Ezek

Ezek a' dolgok világoson 's igen jelesen abrázoltattak azon a Jákóbnak mútattatott lajtorján. De 2. mélyebb és titkosabb dologról való gondolkozásra vifzen minket a' fzent Irás az-iránt a' lajtorja iránt, ha fzerivel vifgálódunk: t. ill. az nyilván jegyzette a' Jéfus Chriftust; Abrahámnak, Isáknak és Jákóbnak igértetett megfzentelö amaz áldott magot; árnyékozta az Iften-Ember Chriftusnak mind fzemélyét, mind tifztit, mind érdemét. A' bujdofó Jákóbnak lelkét e' tsudálatos lelki vigafztalással tellyes látással akarta Iften felemelni: így akarta az ö hitit az áldott meg-igértt mag felöl meg-erösíteni. Maga a' Chriftus e' Jákób lajtorjáját nyilván magára magyarázza, Ján. 1: 52. *Bizony bizony mondom néktek, ennek utánna meglátjátok az eget megnyilatkozni, és az Iftennek Angyalit felmenni és leffállani az embernek Fiára:* Ján. 14: 6.

Az a' hafonlatosság pedig, melly van a' Jákób lajtorjája és a' Chriftus Jéfus között, ime' következendö dolgokban áll:

1. A' lajtorjának két *extremitas*sa, két vége vólt; egyik az eget, más a' földet éri vala: a' Chriftusban két terméfzet van; *Iften*i, melly fzerint mennyböl való és mennyei Ur: 1 *Kór.* 15: 47. láfd *Ján.* 3: 13, 31. *emberi*, melly fzerint *föld gyümöltse*, földbül való *tsemete* a' Chriftus: *Ésa* 4: 1. és 11: 1. 2 *Sam.* 23: 5. 's a't.

2. Ha két vége vólt-is, de ugyan tsak egy lajtorja vólt az, mellyet látott Jákób: így a' Chriftusban lévö két terméfzet tsak egy fzemélyt tsinál, nem kettöt; mint *Neftorius* Conftantinápolyi Püfpök hajdan akarta, kinek erösen ellenébe vetette vólt magát *Cyrillus* az Alexándriai Püfpök, és a' kinek eretnek vélekedése a' 3-dik OEcumenicum Conciliumban, melly Éféfusban celebráltatott Chriftus Urunknak 439 dik efztendejében, condemnáltatott, az ifjabbik *Theodofius* Csáfzár idejében *.

* vid. *Symbolü Ephefinum adjectü calci Helveticæ Confeffionis*

3. Hogy az a' lajtorja az ég és föld között állott; ezzel a' Chriftusnak Közben-járói tifzti jelentetett, a' ki a' megharagudt Iften és a' bünös ember között Közben-járóvá lött: 1 *Tim.* 2: 4. az ég és föld közzé állott, a' mi mennybe való mehetésünknek lajtorjájává lött: *Ján.* 14: 6. és 3: 13. 's a't.

4. Ez a' lajtorja az eget és földet egybe kötötte: így a' Chriftus a' mennybéli Iftent és a' bünös földi embert öfzve békéltette: 2 *Kór.* 5: 18. az eget és földet *unia*lta, útat mútatván nékünk az Iftenhez, és a' kegyelem fzékihez való bémehetésre: *Sid.* 10: 19--22. honnan az Évangélium, az-az, a' Chriftus felöl való örvendetes izenet, *meg-békéltetésnek befzédének* mondatik: 2 *Kór.* 5: 19.

5. A' Jákób lajtorjájának ſok fogai *(gradusi)* vóltak: így, a' mi ſzülettetésében, egéſz életében, kiváltképen a' kertben és a' kereſztfán lött lelki 's teſti ſenvedésiben, halálában, 's eltemettetésében ſokképen megaláztatott Urunk Jéſus Chriſtus felmagaſztaltatásának egynéhány *graduſi* vannak, mellyek e' földön kezdödnek, de a' mennyekben néki adattatott nagy ditsöſégen határozódnak: *Fil.* 2: 6--11. minémüek, a' feltámadás, mennybe menetel, ſzent Attyának jobbjára való ülés, és az itéletre birói hatalommal való eljövetel.

6. Az Angyalok alá 's fel jártak a' Jákób lajtorjáján; láſd ennek *applicatio*ját, *Ján.* 1: 52. a' Chriſtus által lött békeség a' bünös ember és az Angyalok között: a' bünért, ennek béjövetele után mindjárt az Angyalok ellenſégesképen viſelték magokat az emberhez: 1 *Móſ.* 3: 24. de a' Chriſtus által már mi barátink és ſzolga-társaink: *Jelen.* 19: 10. a' Chriſtus ſzülettetését Angyal hirdette-meg jó-eleve: *Dan.* 9: *Luk.* 1: hogy ſzülettetett azon Chriſtus, az Angyali ſereg nagy örömmel éneklett: *Luk.* 2: 12, 13. egéſz életében mennybe meneteléig *aſſiſt*altak a' Chriſtusnak az Angyalok: *Ján.* 1: 52. *Mát.* 4: 11. *Luk.* 22: 43. *Tſel.* 1: 10. 's a't. minékünk-is a' Chriſtusért ſzolgálnak az Angyalok: *Sid.* 1: 14. *Luk.* 16: 22. mikor az idveſség útán ama' lajtorján mennyorſzág felé ballagunk, kézen fogva vezetnek az Angyalok, hogy lábainkat meg-ne üſsük: *Sólt.* 91: 11. ide való az-is, a' mi van, *Sid.* 12: 22-24. 's a't.

7. Annak a' lajtorjának felsö végén vólt az Iſten: ezzel (1) jelentetik az Atyának és Fiúnak egyſége: *Ján.* 10: 30. hogy az Atya a' Fiúban, és a' Fiú az Atyában van: *Ján.* 5: 17, 19, 23, 26. és 14: 9, 10. (2) ezzel az jelentetett, hogy *a' Chriſtusnak feje az* Atya *Iſten:* 1 Kór. 11: 3. mert a' mi idveſségünk *(œconomia*jának) dolgozásának kezdeti az Atyának tulajdoníttatik: *Éféſ.* 1: 3, 4. az Atya adta a' válaſztottakat a' Fiúnak, hogy azokat megváltsa: *Ján.* 17: 6. jövendöben az Atyának *repræſental*ja a' Fiú az orſzágot, elö állítván az ö általa megváltattakat: 1 *Kór.* 15: 24. *Ján.* 17: 12. ide való az, a' mi van, *Ján.* 14: 28.

8. Ugyan reá könyöklött vólt Iſten fellyül arra a' lajtorjára: a' ki le-könyököl, megnyugſzik az: a' Chriſtusban nyugodt-meg az Atya Iſten; mert ö felöle lött ama' ſzózat az égböl: *Ez az én ſzerelmes Fiam, kiben megnyugodtam;* 's a't. *Mát.* 3: 17. és 17: 5. *Koloſ.* 1: 15, 19. 'sa't.

9. Annak a' lajtorjának tetején nyugovó Iſten édességes beſzédekkel ſzólítá-meg Jákóbot: ℣. 13-15. Soha Iſten édességes, Évangéliomi,

liomi, ſérelmes lelket meg-éleſtheto beſédekkel nem ſólíthatja-meg a' bünöst, lelki áldásoknak igéretivel nem biztathatja; hanem a' mennyiben úgy gondoltatik, mint ki a' Jéſusnak tiſzta engedelmessége, és véghetetlen érdemü vére által meg-engeſztelteteti: mert az Iſtennek bünösökhöz való jó kedve, jó ſava, minden kegyelme, a' Chriſtus érdemén és ſenvedésin fundáltatott.

10. Hogy Jákób ennek a' lajtorjának lábainál nyugodt; azzal jelentetik, hogy minden Chriſtusban hivök az ö óltalma alatt bátorságoson nyughatnak, ha ſemmi külsö emberi gyámolok, ſegítségek nintsen-is: *Sólt.* 3: 6,7. és 27: 1-3. 's a't.

Tanusag.

E' ſiralomnak völgyében való bújdosásban csak az bóldog ember, 's az lehet bátorságos e' világnak minden gonoſzi ellen, a' ki a' mennyorſzágra vezetö Jákób lajtorjáját az Ur Jéſus Chriſtust megfogván igaz hit által, az ö kegyelmes jó gondviſelésének ſárnyai alatt nyughatik.

Jákób a' példa a' leczkében. *Róm.* 8: 1.

A' *kéz*, mellyel azt a' lajtorját megfogjuk 's ahoz ragaſzkodunk, a' *Hit:* Róm. 5: 1. Éfeſ. 3: 17. 2 Kór. 1: 24. 's a't. Vedd eſzedbe innét ker. ember: 1. azt, melly nagy bóldogság légyen Jákóbbal egygyütt ennek a' lajtorjának lábainál nyugodni, és ott a' Jéhovának édességes ſavait hallani. Ez a' bóldogság nagy lelki örömöt nemz minden igazán hivö ember ſivében, ki hit által megfogta 's hozzá ragaſzkodott e' mennyorſzág lajtorjájához, tudván 's elhivén azt, hogy nintsen más út az Iſtenhez való menetelre, és az ö-véle való tökéletes egyesülésnek elérésére a' Jéſuson kivül: *Ján.* 14: 6. *Tsel.* 4: 12. 's a't. 2. Ez a' lajtorja a' hivek egéſz életeknek folyását ſzépen ki-rajſzolja 's *repræſental*ja: a' földön kezdödik a' mi életünk, mert földbül valók és földiek vagyunk; de az égre ama' más jobb hazára határozódik: minden igyekezetünk, foháſzkodásink, magunk viſelése, 's társalkodásunk által, mint valami *gradus*okon, úgy kell nékünk ballagnunk 's lépdegelnünk az ég felé: *Kol.* 3: 1, 2. *Fil.* 3: 20. 's a't. Az Angyalok e' Jákób lajtorjáján mennyorſzág felé való ballagásunkban, mint ſzolga-társaink, ſzolgálnak nékünk, ſegéllenek minden állapatunkban: *Jel.* 19: 10. *Sid.* 1: 14. *Sólt.* 91: 11. maga a' lajtorjára könyöklö, és e' földi minden dolgokra nagy-ſzorgalmatoson vigyázó Iſten a' mi vezérünk, igazgatónk minden munkáinkat látja és ſzemléli.

Intettetünk: 1. E' világi ſzarándokságunknak puſztájában azon meſterkedjünk, hogy hitünknek kezeivel erösen megfogjuk a' Jákób lajtorjáját, 's ahoz ragaſzkodjunk; elhivén 's tudván azt, hogy azon kivül nintsen más út az idveſségre: *Tsel.* 4: 12. 2. Minekutánna azt megfogtuk, légyen erös reménſégünk 's bátorságunk minden gonoſzok ellen; tudván 's elhivén azt, hogy nintsen ſemmi kárhoztatások azoknak, kik a' J. Chriſtusban vannak: *Róm.* 8: 1. 3. Azt a' lajtorját Jákób éjtſzaka, keſerves bújdosásának és ſzámkivettetésének helyén látta: mellyből ez a' mi vigaſztaltatásunk; ha mikor a' kiſérteteknek ſötét éjtſzakájában botorkádzunk-is, ne tsüggedjünkel; akkor mútatja-meg Iſten lelki ſzemeinknek a' Jákób lajtorjáját, hogy annak lábainál bátorságoson nyughaſsunk; ſzent Angyalit a' mi óltalmunkra ki-küldi, kik mind addig ſtrásálnak mellettünk e' ſzarándokság puſztáján való bújdoſtunkban, míg-nem e' világi ſok nyughatatlanságok után lelkünket-is *az Ábrahám kebelébe*, az örök nyugodalomra, ama' fényes halhatatlanságnak közösülésére, és az örök Iſtennel való véghetetlen bóldog egyesülésre bé-kíſérik és takarítják: Ámen!

V. PRÉDIKÁTZIO.

Felvétetett igék: *Mát.* 24: ℣. 29,30,31. [olvaſd-el.]

A' mi kereſztyéni ſzent hitünknek 's vallásunknak, (mellynek Apoſtola és fö Papja a' Chriſtus Jéſus: *Sid.* 3: 1.) leg-főbb és fundamentomosabb *articulusi* közzé ſzámlálja ſz. Pál *az örök itéletröl* való tudományt: *Sid.* 6: 1, 2. mivelhogy az a' J. Chriſtus lelki orſzáglásának utólſóbb nemes munkája, melly az ö Iſteni ditsöſségének fényeſségének ez egéſz világ elött való kimutatódásával léſzen; bizony az utólſó itéletröl való tudomány, a' kereſztyéni reménſégnek vasmatskája, a' teſti bátorság ellen való orvosság, az emberi ſzilaj és ſzágúldó gonoſz indúlatoknak zabolája, a' ſzoros kegyes életre nagy öſztön: illö arról gyakran józanon és lélek ſzerint elmélkedni. Az Az emberi nemzetségre kiomlott, és azt elborító, négy rendbéli közönſéges Iſtennek itéletiröl emlekezik a' ſzent Irás: *Elsö* az, mellyel megitélte Iſten a' Paraditsomban a' mi elsö ſzüléinket, és ö bennek az egéſz emberi nemzetséget: 1 *Móſ.* 3: 9--19. *Máſodik*, az özönviz által az elsö világot elborító Iſtennek itéleti: 1 *Móſ.* 6: 3,7. *Harmadik* az, melly által a' Bábel tornyánál öſzve gyült egéſz emberi nemzetségnek nyelvének eſzét veſzté Iſten, és elſzéleſzté onnan az egéſz földnek ſzinére: 1 *Móſ.* 11: 5--9. *Negyedik*, amaz utólſó rettenetes

itélet,

itélet, melly mindeniknél közönségesebb légyen, úgymint melly elhat kifogás nélkül mindē emberekre, hóltakra és elevenekre: 2*Tim.* 4:1.

Hogy valaha illyen közönséges itélet légyen, három rendbéli könyv tészen arról tanú-bizonyságot: 1. *a' közönséges Istени gondviselésnek könyve*; e' világon a' jóknak és gonoszoknak állapatjok öszve zürödve zavaródva vannak: láld *Préd.* 9: 2,3. (a' magyar fordítás szerint, ℣. 4,5.) söt gyakran *az istentelen elnyeli az ö nálánál igazabbat:* Hab. 1: 13. gyakran a' hitetlenség virágozván, és gonoszságnak páltzájává felnevekedvén, a' kegyesség nem-csak jutalom nélkül vagyon, hanem a' hitetlennek lábaival tapodtatik: *Sólt.* 73: 5,6,12,14. Az Istени igaság ellen vólna az, ha valaha a' dolgoknak ábrázatjok megnem fordúlna, 's nem lenne ollyan nap, mellyen a' jók és hitetlenek között való külömbségnek világosságra kellene jöni, elválasztatván a' juhok a' gödölyéktől: *Malak.* 3: 16-18. *Mát.* 25: 32,33. 2. *A' lelki-esméretnek könyve*, melly még e' világi életben Istен képét viselvén, és itélö Birói jussal birván, a' bünöst az Istен itélö-széki eleibe idézi, hogy ott keményebben és szorosabban megitéltessék: *Róm.* 2: 15,16. 1*ján.* 3: 20. 3. *A' szent Irásnak könyve*, mellyben annak a' nagy itéletnek egész rendi, módja és formája, minden ö *apparatus*sával, 's minden azt megelözö jelekkel együtt világoson megirattatott; csak legközelebb ebben a' magyarázatra felvétetett szent irási szakaszban-is. Mellyben *summáson* megirattatnak, az itéletre való eljövetelt megelözö néminémü jelek, és az ember Fiának, a' Christus Jésusnak, kinek adta az Atya az itéletet, eljövetelinek néminémü környül álló dolgai; avagy azok a' dolgok, mellyek az ö eljövetelivel egybe köttettek. *Punctum*ok szerint itt 1. A' Christus Jésus itéletre való eljövetelit megelözö néminémü jelek irattatnak meg, mellyek viszont négy *punctum*okban adattatnak elö, ℣. 29. 2. A' Christus itéletre való eljövetelinek környül-álló dolgai, avagy azzal együvé köttetett néminémü dolgok: - minémü (1) az ember Fiának jelének az égben való megtetszése: (2) azon ember Fiának az égnek felhöjében nagy hatalommal és ditsöséggel való eljövetele: (3) a' földnek minden nemzetséginek akkor lejendö keserü sírások, ℣. 30. (4) a' választottaknak, Angyali trombitának hatalmas szavára, a' négy szelekröl, az égnek minden végeiröl, a' Biró Jésus Christus eleibe való öszve-gyüjtetések, ℣. 31.

MAGYARAZAT.

KERDES. I. *Vallyon ugyan a' Christus utólsó itéletre való eljövetelirol, azt megelözö jelekröl, 's annak környül-álló dolgairól van-é emlekezet*

lekezet a' leczkében? A' kételkedésnek ez a' fundámentoma: mert a' leczke elött való versekben Jérusálem veſzedelméröl van a' ſzó: láſd ℣. 15--22. és veſd öſzve, *Luk.* 21: 20--25. leg-közelebb, a' leczke elött, ℣. 28. holott *a' dögön*, alkalmas Tudós emberek értik, az ö hitetlenſégében meghólt, 's ugyan megbüſzhödött, veſzedelmére megért Sidó nemzetet: a' *Saskeſelyükön*, a' Titus Veſpáſiánus ſasos czímerü záſzlók alatt lévö Római *legio*it, (hadi ſeregeit:) mellyek megemészteték a' Sidó nemzetnek húsát, börit, tsontját, és az ö *Respublica*jokat elfordítván, a' megmaradott Sidókat e' világ puſztájára kiüzték; hogy *Jérusálem tapodtatnék a' Pogányoktól, mind addig, mígnem bételik a' Pogányoknak idejek:* Luk. 21: 24.

* *Ioh. Lightfoot, Operũ Tom. 2. in chrõ. Temp. & ord. Tex. Nov. Teſt. fol. m. 48. item Tom. eod. Hor. Hebr. in Matt. 24: & Luc. 21: &c.*

Felelet. Jeles tudományú Ánglus Theologus *, ez egéſz réſzben megirtt dolgokat, mind Jérusálem veſzedelméröl, és a' Sidó *Politia* elromlásáról magyarázza; ezeket a' ſzókat-is, mellyek a' leczkében vannak, mind arra ſzabja. (a' mint oda-alább meg-fogjuk látni.) De ha ſzerivel viſgálódunk; az egéſz dolog világos léſzen a' 3-dik versböl e' 24-dik réſzböl. Holott a' Tanítványok két dologról kérdik-meg az Idvezítöt: *Mondd-meg nékünk, mikor léſznek ezek, és mitsoda jele léſzen a' te eljövetelednek, és e' világ végének?* Annakokáért a' kérdés ſzerint Idvezítö Urunk-is e' réſzben két dologra felel: a' Jérusálem veſzedelmét és a' világ végét megelözö jeleket egyelesleg *tract*alja, egyik röl a' másikra ſzáll. Hogy pedig legközelebb a' mi leczkénkben a' világ végét megelözö jelekröl légyen Prófétzia, világos innen; mert *Luk.* 21: 24,25. a' világ vége felé léjendö, Pogányok tellyességének az Iſten Házába való béjövetelivel, (mellyröl ſzent Pál-is prófétált, *Róm.* 11: 25.) egyenesen egybe-köti Idvezítö Urunk ez jeleket.

Kerdes II. *Mitsoda nyomorúságos napokra vagyon czélozás a' leczkében, mellyek után a' Nap meghomályosodik,* 's a't.? Fel. Feljebb ſzerrel meg-vagyon irva, mitsoda ſiralmas állapatja léſzen az Iſten Házának az utólſóbb idökben: tudnillik, 1. hogy e' világon *graſſ*aló sürü hadakozások, egyik nemzetségnek a' más ellen való támadása miatt, nyughatatlankodni fogna, ℣. 6,7. 2. világosbban, ℣. 9,10. 3. a' ſok hamis Chriſtusoknak, hamis Prófétáknak, (kik, ha lehetne, a' válaſztottakat-is elhitetnék:) mérges tudománnyok, és az Iſten Háza ellen koholtt ſok rendbéli praktikájok miá nyomorúságos napjaik léſznek az Iſten válaſztottinak: láſd ℣. 5, 11, 23-26. veſd öſzve ezekkel a' ſzent Jánosnál lévö prófétziákat, *Jelen.* 3: 10. és 13: 13--17. és 9: 2,3,5,6. 'sa't. és 16: 13,14. 'sa't.

Kerdes

KERDES III. *A' Nap meghomályosodásán, a' Hóldnak nem fénlésén, és a' Tsillagoknak az égről való lehúllásokon mi értetik?* FEL. A' kik ez igéket Jérusálem veszedelméről és a' Sidó *Politia* elromlásáról értik, így magyarázzák azon jeleket*: Elvész a' Sidó ég, és az ö hajdani fényes ditsöségének 's bóldogságának Napja 's Hóldja el-enyészik, füstbe mennek: A' *Nap*, az-az a' Sidó Ekkléſia, és annak rendtartási: A' *Hóld*, a' külsö Politiai Regimen: A' *Tsillagok*, kik tündöklenek vala az Ekkléſia és Politia egén, lehúllanak akkor, mikor az igaz Páſtor lelke a' Sidó nemzet háládatlanságán elkeſeredvén, *egy hónapon három Páſtorokat botsátott-ell tölök:* Zak. 11: 8. az Áldozó Papokat, a' törvénytévö Birákat, és az irás magyarázó Doktorokat: *Mal.* 2: 12. tsillagok valának azok a' Sidó Ekkléſia egén: láſd, *Eſa.* 13: 10. *Ézék.* 32: 7,8. *Jel.* 12: 4. 's a't.

De mivelhogy a' J. Chriſtus utólſó eljövetelit megelözö jelekre van itt czélozás; (mint feljebb megmútattuk:) azért másképen kell gondolkodnunk. Két rendbéli értelmek vagyon itt ez-iránt viſzont a' Tudósoknak: 1. Némellyek tulajdonképen és betü ſzerint értik, a' Napban, Hóldban, és Tsillagokban léjendö ſzörnyü változásokat; úgy hogy e' légyen a' ſzók értelme: A' világ vége felé, az Ekkléſiának ſok és nagy változási után, a' Pogányoknak az Iſten Házába való béjövetelek után, (mellyről, *Luk.* 21: 24. egyenesen e' jelek elött ſól az Idvezítö:) ollyan tsuda dolgok eſnek, hogy a' Nap és Hóld tulajdonképen megfogyatkoznak, megſetétülnek, nem tsak olly formában pedig, mint rendſzerint minden eſztendöben ſoktak lenni a' Napban és Hóldban fogyatkozások. A' *Nap fogyatkozása* rend-ſzerint akkor léſzen, mikor a' Hóld a' Nap és föld közzé állván, a' Napnak egyenes ſúgárit, a' Földnek nagyobb avagy kiſſebb réſzétöl elfordítja. A' *Hóld fogyatkozása* akkor léſzen, mikor a' Föld a' Hóld és a' Nap között egyenes vonáson feküvén, a' Napnak ſúgárit a' Hóldrúl vagy egéſzen, vagy tsak egy réſzéröl elfordítja. A' Napnak és Hóldnak nem illyen rend-ſzerint való változásira vagyon czélozás a' leczkében: (1) mert az illyen Nap és Hóldbéli változás eleitöl fogva megvólt, 's meg-is léſzen világ végezetig minden eſztendöben; noha nem mindenkor és nem minden orſzágban látſzik-meg: (2) mert az illyen fogyatkozásoknak napját 's óráját az Aſtrologusok meg-tudják határozni; de minémü ſzörnyü változások léſznek a' világ vége felé a' Napban és Hóldban, mikor 's hogy léſznek, nintsen ember ki azt meghatározza; mert rend-kivül valók és tsudálatosok léſznek azok, minémü vólt hajdan Égyiptomban: 2 *Móſ.* 10: 22,23. és a' Chriſtus

* vi. *Lightfotium*, ubi ſupr. in *chrō. Temp. n.T.* & *Hor. Hebr.*

ſenvedésekor: *Mát.* 27: 45. közönſégesek-is léſznek e' földön, (úgy reménljük) minden orſzágokra nézve, nem egyſzersmind mindazáltal, hanem bizonyos egymás után következendö idökben; melly változások miá a' Nap és Hóld az ö rendes munkájokat véghez nem viſik.

A' mi a' Tsillagok állapatját nézi, a' betü ſerint való magyarázat iránt az mondatik azok felöl: *A' Tsillagok lehúllanak az égröl.* Nem úgy kell érteni, mintha tulajdonképen az égröl a' földre le-eſnének; hanem meglehet, 's talám meg-is léſzen az, hogy az ö teremſetſerint való helyekböl a' levegö-égbe alább ereſzkednek: mint Idvezítö Urunk ſzülettetésekor, a' levegö-égben közel a' földhöz tetſettmeg a' napkeleti Böltseket a' Chriſtus böltsöjéhez vezetö tsillag: *Mát.* 2: 9. Jérusálem veſzedelme elött a' város felett tsak közel, (mint irja *Joſéphus* Sidó Hiſtoricus:) egéſz eſztendeig fénlett egy üſtökös tsillag: így léſzen ſok orſzágokban a' tsillagoknak jelenések, Idvezítönknek itéletre való eljövetele elött. Láthattál gyakran az égen futó avagy le-esö tsillagot, *(: ſtella ſatua, ſeu cadens Phyſicis dicitur:)* melly nem igaz tsillag; mert az igaz tsillag az ö féſzkét *(: vortex Phyſicis dicitur;* mellyröl láſs, *Birák* 5: 20.) ſoha nem hagyja-el: nem egyéb az a' le-esö tsillag, hanem az imígy amúgy egybe-ſoríttatott és tsomólykozott füſt, melly alá-felé hoſzſzan elnyúlván, a' felsö felibe tüz akad, melly oſztán hoſzſzan alá-ſzalad rajta, az a' tüz tsillámlik-meg, 's az oſzol ſzéllyel: az utólſó idökben az illyen égö, látſzó gyúladás, *(inflammatio)* sürü és gyakori léſzen az égen; arra vagyon czélozás betü ſerint a' leczkében. 2. Némellyek viſzont a' leczke ſavait lelki magyarázat ſerint értik: úgy hogy a' *Napnak meghomályoſodásán, és a' Tsillagoknak az égröl való lehúllásokon*, értesſenek az Ekkléſiában léjendö nagy változások, és abban a' Tanítóknak hamis tudomány által való meg-veſztegettetések 's hittül való elſzakadások*: a' minémü igaſságtól elhajló Doktorokat *tévelygö tsillagoknak* nevez Judás Apoſtol, ℣. 13.

* vid *Poli Syn. in Matth.* 24: & *Luc.* 21.

A' *Hóldnak megſetétülésén*, ez értelem ſerint, értetnek e' világi orſzágoknak, kiváltképen a' Római Imperiumnak *fatumi*, és ama' ſél Hóldas czímerü Török Birodalomnak ſok-féle változási. Világoſodik e' magyarázat a' ſ. János Titkos könyvéből; holott a' 12. réſzben, ℣. 1. az Anyaſzentegyház leirattatik, mint *Napba öltözött Aſſony, kinek lábai alatt a Hóld, kinek fejében a' tizenkét Tsillagoknak koronája.* A' *Napon*, értetik ott, a' Chriſtusnak (az igaſság Napjának, *Mal.* 4: 2. *Sólt.* 84: 12. 's a't.) Évangyéliomi tiſzta tudománnyának világa, mellyel ékes az Ekkléſia. A' *Hóldon*, e' világi orſzágoknak

nak fokképen folyo tsuda változási, mellyeknek erejeket az Anyaszentegyháznak békeséges-türése tapodja; mivelhogy a' Hóld az Irásban lelki magyarázat szerint, a' Politiai birodalmokat és hatalmasságokat jegyzi, mellyek Istentöl rendeltettek a' végre, hogy e' világi siralmas és nyomorúltt életnek éjtszakájában vezérink, vigasztalóink, 's óltalmazóink lennének: *Ésa.* 60: 20. és 30: 26. *Sólt.* 121: 6. 's a't. A' *Tsillagokon*, az Ekkléſiának Doktori, kiknek fejek (a' Chriſtus után) a' tizenkét Apoſtolok. E' szerint azért a' leczkében, a' *Nap meghomályosodásán*, értethetik helyesen, a' Chriſtus Evangyéliomának hamis magyarázatok és emberi találmányok által való meghomályosíttatása: minekutánna az Apoſtoli együgyüſégtöl elhajlottak az emberek, *feketévé lön a' Nap, mint a' sák:* Jel 6: 12. az igaſság tündöklö napja homályba borúla, más fattyú Nap-is láttaték az Ekkléſia egén: *Ésa.* 24: 23. A' *Hóld nem fénlése*, alkalmasint jegyzi, a' Birodalmoknak és Respublicáknak ſokféle változásokat; nevezet szerint pedig, *a' Hóldnak vérré való válása* (a' mint van *Jel.* 6: 12.) jegyzi, az Iſten Háza ellen követ fúvó, a' fenevad székit támogató némelly Birodalmoknak vérhedt szándékokat, és az Anyaszentegyház ellen az igaſság elnyomása végett támaszttatott véres hadakozásokat. A' mi *a' Tsillagoknak az égröl való lehúllások* felöl mondatik, megegyez az azzal, a' mi van, *Jel.* 6: 13. és *Ésa.* 24: 21. 's jegyzi, az Ekkléſia egén tündöklö Doktoroknak eltévelyedéseket: *Jud* ℣. 9.

A' Hóld meghomályosodása avagy nem fénlése felöl, a' leczkében feltétetett prófétzia alkalmatosságával, helyesen gondolkodhatunk, a' fél Hóldas czímerü Török birodalomnak az ö állapatjáról, az ö ſokképen folyó változásiról; kiváltképen a' mellyek rajta estek 1683 esztendötül fogva, hogy Bétsalól a' Kereszttyénſégnek győzedelmes fegyvere ditsöſégesen elverte azt a' Pogányságot: a' mikor az *az* új *Aſsirius elhúllott fegyver miatt, de nem ember fegyvere miatt; a' mikor a' fegyver elött elſzaladott, az ö eröseinek ſzivek elólvadván:* Ésa. 31: 8, 9. és 30: 31, 32. akkor *romlott-meg* az Aſsirius *az Iſten földén*, (melly a' Kereszttyének földök:) akkor *tapodtatott-meg a' hegyeken, hogy annak igája elvétesſék az Iſten népéröl;* 's a't. *Ésa.* 14: 25.

A' Török birodalomnak a' czímere, fél Hóld: melly czímer a' Bétsi Szent István tornyára-is feltétetett volt, 1529-ben, ugyan a' város lakositól, kik az *obſidio* alatt az akkori Szulimánnyal, Törökök * Sultánnyával, ennek kivánságára úgy *accorda*ltak 's egyeztek voltmeg, hogy tsak ne lötesſe 's ne rontaſſa ágyúkkal azt a' ſzép hires tornyot, inkább a' Török czímert, (a' mint a' Pogány Császar kivánsága tart-

* vid. *Diarii obſidionis Viennenſ.* ann. 1683. *Ioh. Petri à Valckeren*, pag m. 149

ga tartja vala:) t. illik a' fél Hóldat és Tsillagot feltétetik: melly czímer-is egéſz addig az ideig ott vólt, míg-nem Béts alól 1683-ban a' Török elüzettetvén, Imre nevü Bétsi Püſpök kivánságára onnan levettetett, helyébe nagy Kereſt tétetvén. Ma-is a' Törökök metsetjeiknek, és tornyaiknak tetejikre azon czímer ſokott feltétetni, t. illik, a' fél Hóld és Tsillag*.

* vid. *Seldenũ de Diis Syr. Syntagm.* 2. *cap.* 4. *pag.* 213.

Kerdes IV. *Az égnek hatalmasságin, és azoknak megháborodásokon mi értetik?* Fel. I. Némellyek értik az Angyalokat, azokat az erövel hatalmas lelkeket, kik-is ugyan el-fognak bámúlni azoknak a' világ végét megelözö tsuda dolgoknak ſemléléseken. II. Értethetnek az égnek tengelyei 's végsö réſzei, *(baſes ſive axes cœlorum)* mellyek a' Napnak, Hóldnak, Tsillagoknak olly ſörnyü változásokra ugyan megreſzketnek 's megindúlnak: 5 *Móſ.* 30: 4. *Jób.* 22: 14. †. III. Lelki magyarázatra ſabván a' dolgot: mivelhogy az ég, a' próféta *ſtylus* ſerint, jegyzi az Ekkléſiát; azért az égnek hatalmasságinak megháborodásával, akarja az Iſten Lelke kifejezni az Ekkléſiában léjendö ſok-féle tsuda változásokat: láſd, *Éſa.* 13: 13. és 34: 4. *Joel* 3: 16. *Sid.* 12: 27. 's a' t.

† vid. *Polũ in Matth.*

Kerdes V. *Miért léſzen az Égnek, Napnak, Hóldnak, Tsillagoknak, és a' több* Elementum*oknak olly ſörnyü és rettentö változások az itélet elött?* Fel. I. Mert minden teremtett állat feltámad, hartzol és hadakozik az ö Teremtöje mellett, e' gonoſzba tétetett 's gonoſzba merültt világ ellen, mikor viſza-kéri 's viſza-veſi Iſten az ö ditsöſégét e' háládatlan világtól. II. Mert közelítnek ahoz a' naphoz, mellyen megſzabadúlnak a' hijábavalóságnak és romlandóságnak rabságok alól, melly alatt nyögtek és ſohaſkodtak, mintegy ſüléshez kéſülö aſſzonyi-állat, mind az ideig: *Róm.* 8: 21,22. a' megújúlást érzik, a' mikor megújíttatnak mindenek, 's arra ſietnek: *Tſel.* 3: 21. azért indúlnak-meg az egek, mert majd nagy tsikorgással elmúlnak; az éltetö-állatok, mert majd a' hévſég miatt mególvadnak: mert *új eget és új földet várunk az igéret ſerint, mellyekben igaſság lakozik:* 2 Pét. 3: 10,13. III. Mivel Iſten a' Napot, Hóldat, 's a t. az ember ſolgálatjára teremtette: 5 *Móſ.* 4: 19. 1 *Móſ.* 1: 16-18. azért mint jó ſolgák ezek-is ſiránkoznak 's gyáſzba öltöznek, ſajditván az emberi nemzetre következendö ſörnyü változást: *Ézék.* 32: 7,8. IV. Láttatik Iſten az embereknek bünökért az érzékenyſég nélkül való állatokat-is rontani 's oſtorozni, mivel ſegitöi 's eſközei vóltak az emberi gonoſságnak. V. Mind azok a' dolgok, a' haragos, és a' hitetlenekre kemény ſententziát mondandó Bírónak, majdan léjendö rettenetes

tenetes eljövetelének hop-mesteri és hir-mondó postái léßnek; 's a't.

KERDES VI. *Mi értetik az Ember fiának jelén, melly az égben megfog tetßeni?* FEL. Nem vissálódunk most arról, miért neveztetik olly sürüen és ßaporán az Évangyélistáknál a' Christus Ember Fiának: (ßólunk arról oda-alább némelly Tanításokban.) Az ö jelét a' mi nézi, melly az égen meg-fog tetßeni: 1. Azt mondják némellyek, hogy a' Christus kereßte avagy kereßtfájának képe fog tündökleni az égen, mint valami gyözedelmes Királyi czímer, melly által az ördögön és poklon a' Christus diadalmaskodott. Hasonló jelt, t. illik, a' Christus kereßtinek tündöklö képét, irják, hogy látott az égen, ama' dirsösséges elsö Kereßtyén Constantinus Csáßár, illyen irással együtt: IN HOC SIGNO VINCES*. De e' *relatio* mind a' kettö bizonytalan. Bizonyosbban 2. az Ember Fiának jelén, értethetik ékes ßólásnak formája ßerint, önnön maga az Ember Fia, ki mikor megláttatik, bizonyos jel léßen az itéletre való eljövetel felöl: *Jel.* 1:7. ezokon a' több Évangyélisták tsupán tsak az Ember Fiát említik, a' jelröl nem emlekezvén: láßd, *Luk.* 21:27. *Márk* 13:26. hasonló ßólásnak formájában nevezi ßent Pál a' környül-metélkedést, *környül-metélkedésnek jelének:* Róm. 4:11. 3. Az itéletre eljövendö Ember Fiának jele léßen az a' fényes felyhö, mellyben a' Christus itélni eljö: *Dan.* 7:13. *Mát.* 26:64. *Tsel.* 1:9,11. 4. Mint a' hadban a' trombita zengés hartzra való kéßületnek a' jele: 1 *Kór.* 14:8. úgy amaz utólsó trombita ßó, mellyre a' halottak feltámadnak, az Ember Fia eljövetelinek bizonyos jele léßen: 1 *Kór.* 15:52.

KERDES VII. *Mitsoda értelemben mondatik az, hogy a' földnek minden nemzetségi sírnak?* FEL. Czélozás vagyon e' ßólásnak formájában azokra az igékre, mellyek ólvastatnak, *Zak.* 12:10,12. ßent János-is azon nyomon irja, *Jel.* 1:7. hogy a' felyhökben eljövendö Christus Jésus elött, *jajgatással sírnak a' földnek minden nemzetségi;* az-az, a' földnek minden nemzetségi közzül való hitetlenek, kik a' lelki-esméretnek kínzó vádja miatt, és a' majd eljövö, öket örök tüzre, kínra, 's jajra ßententziázandó haragos Birótól való irtózás miatt, ha lehetne a' föld hasadékiba bújnának: úgy hogy méltán ö reájok ßabhatni ama' ßókat, mellyek vannak, *Jelen.* 6:16,17. ezt mondják akkor a' hegyeknek és kößikláknak: *Essetek mi reánk, rejtsetek-el minket annak ßíne elöl;* 's a't.

KERDES VIII. *Mitsoda trombitának hatalmas ßava léßen az, mellyel az Angyalok elküldettetnek, hogy a' válaßtottakat egybe-gyüjtsék a' négy ßelekröl?* 's a't. FEL. A' kik a' leczkét Jérusálem vezedel-

* vid. *Horat. Turßellinü in Epit. Hißor.* lib. 5. cap. 1. pag. m. 230.

méröl, a' Sidó Politia elromlásáról, és azt megelözö jelekröl magyarázzák, a' trombitának hatalmas ſaván értik az Évangyéliomnak hathatós prédikáltatását, melly által az Angyalok, az-az, az Apoſtolok és az ö utánnok következett több Egyházi ſolgák, a' világnak négy ſegeletiröl a' válaſztottakat a' Chriſtus Jéſus aklába 's lelki orſágába bégyüjtötték *. De mivelhogy másutt-is az Irásban, a' Chriſtus itéletre való eljövetelinek környül-álló dolgai közzé ſámláltatik nyilván, amaz utólſó trombita-ſó, mellyre a' halottak feltámadnak: láſd, 1*Kór.* 15: 51. 1*Teſſ.* 4: 16. azért a' leczkében-is, az Angyaloknak trombitának hatalmas ſavával való elküldettetések, a' válaſztottaknak a' négy ſelekröl való egybe-gyüjtetésekre, helyesbben vitethetik az itéletre való eljövetelnek környül-álló dolgai közzé.

* vi. *Lightfoot. Hor. Hebr. in Matt.*

A' trombitán mi értetſék ez-aránt, nem mind egy nyomon magyarázzák a' Tudósok. Némellyeknek az tetſik, hogy tulajdonképen való trombita-ſó fog hallatni, illy okokra nézve: 1. Mert ſükſég kivül, a' betü ſerint való értelem mellöl nem kell elállani. 2. Mert a' Törvénynek a' Sina' hegyen való ki-adattatásakor-is ſörnyen harſogó trombita-ſó hallattatott: 2*Móſ.* 19: 16. *Sid.* 12: 19. illö dolog léſen, (úgy ſólnak) hogy mikor az emberek azon törvény ſerint itéltetnek-meg, haſonló ſózat hallattaſsék. 3. Jérikónak leomlása, Iſten parantsolatjára-lött kürtölés és trombita-ſó között lött-meg: *Jóſ.* 6: 5. haſonló ſózat léſen, mikor ez a' nagy Jérikó, e' gonoſba tétetett világ le-omol, és az emberek nyakokba ſakad. Mások viſont haſonlatosság ſerint (*metaphoricè*) veſik a' trombita-ſót; de ki egygyért, 's ki másért †. Némellyek azt mondják, hogy nagy és irtóztató mennydörgések fognak lenni, mint hajdan, mikor Iſten ſólott: 2*Móſ.* 19: 16. *Sid* 12: 18, 19 *Ján.* 12: 29. Mások azt mondják, hogy hallatós nagy ſó fog a' levegö-égben az Angyaloktól formáltatni; minémü amaz, *Imé a' Völegény jö, mennyetek-ki ö eleibe:* Mát, 25: 6. De, egyebeket elhagyván, igen alkalmatoson érthetni azon *a' trombita-ſón*, a' Chriſtusnak hathatós, mindenekre elható, az ö erejét mindenütt, mindenekben, ez egéſ világon ſéllyel nagy hatalmason mútogató birodalmát, mellyre az Angyalok a' feltámadtakat egybegyüjtik az itélö Biró eleibe.

† vid. Clar. *Hermanni VVitsii, Exerc. in Symb. Apoſt. Exerc.* 22. §. 15.

A' haſonlatosság vétetett, 1. a' hadakozásbéli ſokástól, holott jelül vagyon a' trombita ſó: *Ésa.* 18: 3. *Sófón.* 1: 16, 17. 1*Kór.* 14: 8. 2. A' Sidóknak hajdani ſokásoktól, kiknél a' Nép trombita ſóra gyüjtetett egybe: 4*Móſ.* 10: 1, 2. az innepeknek-is bé-állások trombita ſó által jelentetett-meg: 3*Móſ.* 23: 24. 4*Móſ.* 29: 1. 's a' t.

Tanu-

Tanusag.

Minden bizonnyal megléfzen az utólsó itéletnek rettenetes nagy napja; mellyen a' Chriſtus nagy hatalommal és ditsöſséggel eljö az itéletre; és azt az ö ditsöſéges eljövetelit, bizonyos fzörnyü égi és földi jelek 's tsudák elözik-meg.

A' leczkében. Az itélet napjának bizonyos vóltáról, láſd az Elöl-járó befzédet. Ide való, *Luk.* 21: 25--28. *Márk.* 13: 24-27. 's a't.

Az itéletnek idejéről, helyéről, és egyéb környül-álló dolgairól, itt ſok fzép idveſséges és haſznos tudakozódások jöhetnének-bé; de fzántfzándékkal moſt azokat elhagyom.

Haszna i. I. *Oktat* minket e' Tudomány, 1. Iſtennek az emberi nemzethez való véghetetlen jóvóltáról 's irgalmáról; melly nagy mértékben kitetfzik ebben, hogy ſok irtoztató jeleknek elöl-botsátásával igyekeznék az emberi nemzetnek megtérítésére 's megtartására: mert az itéletet megelözö fzörnyü jelek által azért fenyeget és rettent Iſten, hogy ö hozzá térjünk, vétkeinkből ki-feſeljünk, 's igaz pénitentzia tartás által ö töle irgalmat nyerjünk. Mikor az anya fzerelmes gyermekét híjja, és a' kis eſzü germektse nem akar hozzája menni, valami ijjeſztö vázzal vagy fzokatlan bömböléssel rémíti a' gyermeket, hogy féltében annyához fuſſon: Igy nem egyebek az itéletet megelözö rettentések, hanem Iſtenhez való kergettetések. Az elsö világbéliek után, kiket özönvizzel el-akar vala veſzteni, 120 eſztendökig várakozék Iſten: 1 *Móſ.* 6: 3. ſokat várakozik Iſten e' máſodik világ után-is, mellyet nem özönvizzel, hanem tüzzel akar elveſzteni: Tsudáljad ember az Iſten fzerelmét! A' ki madarat akar löni, nem pengeti idegét; a' ki ellenſéget véletlen akarja veſzteni, nem fenyegetödzik: De a' nagy irgalmú Iſten azt kiáltja nékünk; hogy már felhúzta kardját, megvonta kéz-íjját: *Sólt.* 7: 13. azért fuſſon ki-ki és faladjon, hogy rajta ne eſsék. Oh áldott irgalmasság, melly nem ſiet romlásunkra, söt útat keres veſzésünk távoztatására! Az emberek késön építnek, de hamar elrontják a' fzép épületeket: Nem így a' mindenható Iſten, hamar épít ö; mert az eget és földet minden ékeſségekkel hat nap felállatta; de késön ront. A' világnak utólſó romlásával ſem ſiet; hanem a' mint moſt nagy türéssel várakozik a' haragnak edényi után-is: *Róm.* 9: 22. és 2: 4,5. úgy mikor az itélet közelget, ſok elöl-járó jelek rettentésivel idöt vontat 's halogat; 's a't.

2. E' Tanúság alkalmatosságával eſmélhetjük az itélet napjának közelítését: mert a' minémü jeleket rendelt Iſten, hogy az ö utólſó eljövetele

jövetele elött hop-meſterül botsáſſon, azok alkalmasint teldegelnek. Tsuda dolog, hogy az Apoſtolok az ö idejekben az utólſó napról gyakran úgy ſzólottanak, mintha az igen közel, és tsak-nem az ajtó elött lött vólna: láſd, 1*Kór.* 10: 11. *Fil.* 4:5. *Jak.* 5:8,9. 1*Pét.* 4: 5,7. 1*Ján.* 2:18. ſöt ſz.Pál azok közzé láttatik magát ſzámlálni, kiket az utólſó nap elevenen fog tapaſztalni: 1*Kór.* 15: 51,52. 1*Teſſ.* 4:15,17. melly dolgot mindazáltal nem úgy kell érteni, (mint a' tudós *Grotius* magyarázza:) mintha ugyan valójában olly hiſzemben vóltak vólna az Apoſtolok, hogy az ö idejekben, még ök élvén, tsak ugyan meglenne az utólſó itélet. A' ſzent Irásnak, (mellynek nagy és nemes réſze, a' Szent Lélek által ſzólott és levelekett irtt Apoſtolok irása:) Iſteni méltóságát és tsalhatatlanságát felfordítaná az a' vélekedés: ſok dolgok felöl jövendöltek az Apoſtolok, mellyeket az ö idejekben, ö értekre 's láttokra véghez nem menni jól tudtanak; söt a' magok halálokról, 's azután következendö dolgokról-is nyilván ſzólottanak; láſd, *Tsel.* 20:22. 2*Tim.* 4; 6. 2*Pét.* 1:14. Szent Pál az ö idejebéli emberekhez világos intést téſzen arról, hogy ſenki ne hiteſſel azt magával, mintha a' Chriſtusnak ama' napja közel vólna; mert nem jö-el az addig, míg-nem elöſzör megléſzen a' hittül való elſzakadás: 2*Teſſ.* 2: 2, 3. 's a't. noha viſzont, ékes ſzólásnak formája ſzerint, néha azoknak ſzemélyeket öltözi-fel, kik azon az utólſó napon elevenen találtatnak, azokon 's azok körül meg-lejendö dolgokat *néminémü példában magára ſzabván:* 1 Kór. 4:6. (: láſs haſonló ſzólásnak formáját, 1*Pét.* 4:3.) hogy pedig az Ur napjáról, mint felette-igen közel-valóról ſzólottanak az Apoſtolok; azt vagy a' hitetlen és pártos Sidó nemzetnek megitélésére való Iſten eljöveteliről kell érteni; vagy pediglen az Iſten fontja ſzerint (kinek Lelke által ſzólottak a' ſz. Apoſtolok:) kell az idöket mérſékelni, *ki elött ezer eſztendö ollyan, mint egy nap:* 2 Pét. 3; 8. Sólt. 90: 4. 's a't.

Kerdes. *De mitsoda jelekbö' ſajdíthatjuk mi, utólsóbb idökben élö emberek, az itélet napjának közelitését?* Fel. Idvezitö Urunk itt ſz.Máté Év. 24. réſzében is tött-fel bizonyos jeleket, mellyekre figyelmeznünk kell: 1. A' sürü és ſzörnyü hadakozások, egyik orſzágnak a' másikra, egyik nemzetnek a' másik ellen való támadása: ℣. 6, 7. 2. A' ſok hamis Chriſtusoknak 's hamis Prófétáknak támadások: ℣. 5, 11, 23--26. 3. A' bünnek megſokasodása, 's az atyafi ſzeretetnek meghidegedése: ℣. 12. az embereknek teſti bátorságra való ſzörnyü el-vetemedések: ℣. 37-39. 4. A' Chriſtus nevét és az igaſságot vallóknak ſzörnyü és sürü üldöztetések: ℣. 9. Ezek a' jelek nemde

nem

nem már alkalmasint bétöltek-é, 's mindennap a' mi értünkre nemde nem telnek-é? Ezeken kivül szerrel az Irásban több jeleket-is tett-fel az Isten Lelke az utólsóbb idökről, mellyekre nagy szorgalmatossággal kell figyelmeznünk: mert az idöknek jeleikre nem vigyázó nemzetnek 's embernek felette-igen siralmas és jajos állapatja lészen: *Mát.* 16: 2,3. *Luk.* 19: 42,44.

A' melly dolgok még hátra vannak, mellyek felöl az Isten Házának, és a' Prófetziákat Isteni félelemmel nyomozó 's visgáló minden jó lelkeknek hitek 's nagy reménségek vagyon, imezek: 1. A' *Török nemzetségnek* szörnyü *romlása*, (: melly már elkezdödött 1683 esztendötöl fogva :) *és* azt követö *megtérése:* Ésa. 30: 26. és 19: 23-25. és 60: 5,6,7. Ezék. 47: 8,9. mert *az Eufrátes folyó-vizének megszáradása által*, (: mellyen én értem a' Török birodalomnak romlását :) *készittetik út a' Napkeleti Királyoknak:* Jelen. 16: 12. hogy *a' sátoros innepnek megszentelésére feljöjjenek:* Zak. 14: 16,17. hogy az ö ditsösségeket és tiztességeket a' mennyböl leszállott új Jérusálembe béhozzák: *Jel.* 21: 24. 2. *Az Isten országának Évangyéliomának ez egész földön való prédikáltatása:* Mát. 24: 14. Jel. 10: 11. A' Törökök, Tatárok, Chinabéliek, 's a't. és egyéb napkeleti Pogányok közzé-is ki-kell még menni a' Chriſtus Évangyéliomának: nyargalódzani kell a' Királynak minden országokban az igasságnak beszéde által: *Sólt.* 45: 2, 5. Nem valami rendkivül támasztatandó nagy lelkü emberek által visi-é végbe Isten azt a' ditsöséges nagy munkát, bizonytalan *. 3. A' Móses fedelét mind e' mai napig szemeken 's szíveken viselö szegény Sidóknak, a' Prófétziák szerint léjendö meg-világosíttatások, 's közönséges megtérések: *Róm.* 11: 25. *Hós.* 3: 4, 5. 2 *Kór.* 3: 15,16. 's a' t. 4. A' Pogányok tellyességének Isten Házába való bé-jövetele: *Luk.* 21: 24. *Róm.* 11: 25. hogy legyenek minden országok a' mi Istenünké, és az ö Chriſtusáé: *Jel.* 11: 15. *Sólt.* 86: 9. 's a't. 5. Ama' titkos lelki Babilonnak le-omlása: *Jel.* 18: 2,3. és 17: 16,17. a' bün emberének el-töröltetése: 2 *Teſſ.* 2: 8. a' föld pusztitóinak vesztedelmek: *Jel.* 11: 18. 's a' t. 6. A' Sidókból és Pogányokból egygyé lött Isten Házának világ szerint engedtetett pihenés, az igasság ellenségi eltöröltetvén, nem lévén 's nem lehetvén a' Chriſtus Évangyéliomának folyamatjának meg-akadályozója; ekkor lészen valójában *egy akol 's egy Pásztor:* Ján. 10: 16. akkor lészen *az Ur az egész földnek Királlya, egy UR lészen, a' neve-is egy:* Zak. 14: 9. *Oh ki fog élni akkor, mikor véghez visi ezeket az Isten!* 4 Mós. 24.

* vi. *Franc. Lamberti Avenionenſis Conſid. in Apoc.* 10: *v.* 11. *Adriani Iunii op. r. Anal. Pract. Tomũ ſingul.* pa. m. 263. *in Esræ* 5: *v.* 1.

II. *Rettenti* e' Tanúság a' teſti bátorságban élö embereket, kik úgy élnek, mintha ſoha itéletnek napja nem lenne: illyenek minden tobzódók, réſzegesek, káromkodók; 's a't. Oh ember, miért nem gondolkodol arról, hogy az itéletre a' Biró eleibe kell állani, és mindenekröl ſzámot adni: 2*Kór.* 5:10,11. Halljátok-meg és fontoljátok-meg ezeket ti teſti bátorságban élök, kik a' veſzedelem napját meſſze vetitek: *Ámós* 6: 3,4. eljö eljö az a' nap, mellyen a' ti nevetségtek jajgatásra fordúl: *Jak.* 5: 1--5. halljátok-meg a' Tanúságot ti ſzentſégtelen tsúfolódók, kik azt mondjátok: *Hol vagyon az UR eljövetelének igérete?* 's a't. 2*Pét.* 3: 3,4. 1*Teſſ.* 5: 3. mit gondoltok ti igazaknak nyomorgatói? *Mát.* 24: 48. ſzín-mútatók? *Róm.* 2: 16--23. rágalmazók? *Sólt.* 50:20,21. hamis kereskedök? *Luk.* 16:2. Évangyéliomi igaſsághoz engedetlenek? 2*Teſſ.* 1:8. *Sid.* 2: 2,3. 's a't. eljö, eljö bizony ama' nap, mellyen minden tselekedetekröl, gondolatokról, beſzédekröl ſzoros ſzámot kell adni; a' Biró minden-tudó léſzen, az itélet kemény, a' kárhoztatás rettenetes, az *executio* ottan mindjárást véghez menendö; még ſem irtózol-é, még ſem reſzketſz-é meg óh teſti bátorságnak álmába merültt bünös ember?

III. *Int.* 1. Az idöknek jeleikre figyelmezvén, viſgálódjunk nagy ſzorgalmatossággal arról, ha az itélet nem közelget-é, és ha azt megelözö jelek naponként nem teldegelnek-é: mellyet ha ſajdíthatunk, a' teſti bátorságnak álma pattanjon-ki ſzemünkböl. 2. Minden órában kéſzítsük magunkat az itélet napjához; mivel annak ſem óráját, ſem napját nem tudjuk: ha kéſzületlenek léſzünk, úgy járunk, mint ama' ſzolga, *Mát.* 24: 48-51. mert úgy jö-el az a' nap, mint a' lopó éjtſzaka: 2*Pét.* 3:10-12. 3. Szálljatok magatokba és gondolkozzatok mindnyájan, mit mivelnétek, ha fejetekben járó peretek vólna; olly Biró elött pedig, a' ki kemény, boſſzú-álló 's vigyázó vólna? valljon nem azon fáraſztanátok-é éjjel nappal elméteket, hogy annak kedvét kereſsétek? azért, óh emberek! annak a' Birónak, ki nem teſti halálról, hanem léiek veſzedelméröl 's örök kárhozatról téſzen törvényt, moſt, moſt kereſsétek kedvét; 's a' bünt, mint az örök kárhozatot, úgy kerüljétek: 4. Oh ember! moſt félj, hogy oſztán az utólſó ſententziától ne kelleſsék félned: félj bünt tenni; mert ha moſt-is az Iſten fenyegetödzésinek tsak leg-kiſſebb tseppetskéire-is reſzketünk: *Jób.* 26:14. ki viſelheti-el akkor haragos mennydörgését a' rettenetes kárhoztatásának? 5. Az itéletet meg-elözö irtóztató jelekböl, Iſtennek a' bün ellen való haragját látván 's eſzmélvén, tiſzta és ſzent életre adjuk magunkat: 2*Pét.* 3: 11,14. ne tsak lágy és

laſſú

lassú igyekezettel, hanem nyughatatlan szorgalmatossággal azon légyünk, hogy tiszták és lelki-esméret sérelme nélkül találtassunk; és az Istent hozzánk türést nem e' világi szabados életre, hanem idvesség keresésre fordítsuk; várván ama' bóldog reménséget, a' mi megtartó Jésus Chrístusunknak ditsöséges megjelenését: *Tit.* 2: 11-13. *Jel.* 16: 15. 6. Mivel minékünk Isten fiainak 's leányinak akkor lészen tökéletes váltságunk, a' hijába-valóság alól szabadúlásunk: *Róm.* 8: 19,20. azért emeljük-fel fejeinket: *Luk.* 21: 28. várjuk 's óhajtsuk buzgóan a' Chr. Jésus eljövetelit a' menyasszonnyal: *Jel.* 22:20. *Jövel hamar Uram Jésus!* Amen.

VI. PRÉDIKÁTZIO.

Tanításra felvétetett a' Irási szakasz: *Sz. Luk. Év.* 19: *v.* 1--6. [olvasd-el.]

A' mi Urunk Jésus Chrístusnak mind prédikállásbéli, 's mind tselekedetbéli maga-viselése 's maga alkalmaztatása e' földön, leggyakrabban épen egyenesen az emberek vélekedéseknek, szokásoknak, erköltsöknek, 's itélet tételeknek ellenekbe tétettetett és szegeztetett vólt. Prédikállását a' mi nézi; az-aránt maga azt mondotta: *Atyám, mennynek és földnek Ura, hálákat adok tenéked, hogy ezeket elrejtedted a' böltsektöl és az értelmesektöl, és megjelentedted a' kis gyermekeknek;* 's a't. *Mát.* 11: 25, 26. kérdettetvén a' Tanítványoktól, miért prédikálna a' népnek példa-beszéd által? azt felelte: azért, *mert látván nem látnak, hallván nem hallanak, sem értenek:* Mát. 13: 10, 13, 14. Tselekedetbéli maga alkalmaztatása, társalkodásbéli maga viselése-is épen az emberek gondolkodásinak ellenekbe tétetett: péld. okáért, 1. Majd minden emberek, még a' maga Tanítványi-is úgy gondolkodnak vala, hogy valaha földi országot, uraságot emel, megépíti Izraelnek az országot: *Mát.* 20: 21. *Tsel.* 1: 6. még Keresztelö János-is ollyan vélekedésben vala; mint kihozhatni, *Mát.* 11: 2, 3-6. Ez emberek vélekedésének ellenére vólt egész életebéli el-vettetett, alázatos maga viselése a' Chrístusnak: *Mát.* 8: 20. mikor néki e' világi emberek tisztességet akartak tenni, úgy futott az elött, mint a' veszedelem elött: egykor, mikor ötet a' sokaság Királlyá akará tenni, egyedül futva szalada a' hegyekre: *Ján.* 6: 15. tellyes életében minden külsö pompától és világi ditsöségtöl idegen vólt. 2. Minden ember úgy itél vala, hogy az eljövendö Messiás szent, ártatlan, bün nélkül való, tiszta életü lenne; igazán-is: de még-is egész világi életében magát úgy alkalmaztatta a' mi Urunk Jésus Chrístus, hogy e'

Világnak nagyobb réſzétöl bünösnek, czégéres nagy latornak, nyilván-való tobzódónak, és minden bünre ſzágúldva elfajúltnak itéltetett: *Mát.* 11: 19. 5*Móſ.* 32: 15. tsak-egyedül az ö Fiaitól igazíttatott-meg a' böltseſég: *Mát.* 11: 19. A' dolognak valóságára nézve *(ex theſi)* ugyan ſoha ſenki ötet a' bünröl meg-nem győzhette: *Ján.* 8: 46. de a' külsö ábrázat ſzerint, minden tselekedete 's maga viſelése ö Felſégének úgy alkalmaztattatott, hogy balúl itéljen e' világ ö feléle. Kerdes. *De miért viſelte 's alkalmaztatta magát olly kereſztül, ſonákúl, vikſáson, és egyenesen a' világi emberek elmélyek ellen édes Idvezítönk; 's mitsoda végei lehettek abban ö Felségének?* Fel. 1. Mert botránkozásnak kövéül kellett nékie e' világnak legnagyobb réſze eleibe tétetni: *Eſa.* 28: 16. *Luk.* 2: 34,35. *Mát.* 11: 6. 's a't. 2. Ugy kellett megmútatódni, hogy ö nem földi, 's nem földrül való, nem e' világból való: *E' világon vala, mert a' világ ö általa teremtetett; de e' világ ötet meg-nem eſmére:* Ján. 1: 10. 3. Születtetésétöl fogva utólſó órájáig, a' Chriſtusnak minden maga viſelése arra vólt alkalmaztattatva, hogy a' kevélyſégnek langját óltogatná. A' pokolbéli Kígyónak elsö és veſzedelmesb fúlákja, mellyel az emberi nemzetet gyökerében mérgesítette, a' kevélyſég vala: 1*Móſ.* 3: 5. sőt magát-is a' mennyben teremtetett Angyalt az a' maſzlag ſzédítette vólt meg, az tötte ördöggé: minden életbéli maga viſelését e' méregnek kellett ellene ſzegezni a' mi Urunk Jéſus Chriſtusnak. De hogy a' ki-ſzélesítetett elöl-járó beſzéd után a' leczkére térjek viſza; itten-is, ollyan emberek bal itélet tételek alá rekeſztetett társalkodásbéli maga viſelése irattátik-le Idvezítönknek, (láſd, ℣. 7.) Mellyben *ſummáson*, azt irja meg az Évangyéliſta, miként ment-bé Idvezítö Urunk Zákéushoz, 's ö töle mint fogadtatott: Holott viſzont (1) vagyon az Évangyéliſtának hiſtóriai elöl-járó beſzéde, mellyben megiratik a' Zákéus házába való bé-menetelre kéſzítö alkalmatosság: ℣. 1--5 (2) oda való bémenése Idvezítönknek. (3) Zákéustól nagy örömmel 's tiſzta ſzível való fogadtatása: ℣. 6.

Magyarazat.

Jérikóról vagyon emlekezet az elsö versben; mellyröl az Irásban az Iſten Lelke imillyen nevezetes dolgokat jegyeztetett-meg:

1. Neveztetik az, *pálma-fák városának:* 5Moſ. 34: 3. Bir. 1: 16. mert ſzépen zöldellö pálma-fákkal körül-ültettetett, és hivesen tsergedezö forrásokkal 's folyásokkal nedveſittetett kies hely vólt*: a' Jérikó vizeiröl vagyon emlekezet, *Jóſ.* 16: 1. 's a't.

* *Plinius Hiſt. Nat. lib. 5. c. 14. Strabo Geograph. l. 16.*

2. Leg-

2. Leg-elsöbb város, melly az Izrael fiainak a' Kanaán földének örökül birására való bémenetele aránt ellent állott, ez a' Jérikó vólt: *Jóſ.* 2. melly okra nézve, példázatja-is vólt ama' vizeken és hegyeken ülö nagy városnak, melly lélek ſzerint Égyiptusnak, Sodomának, és Babilonnak mondatik: *Jel.* 11: és 17. melly ellent áll mind e' mai napig abban, hogy az Iſten Háza, a' lélek ſzerint mondatott Izrael, a' világnak néki megigértetett örökſégéhez ne juthaſſon.

3. Jérikó városának megvétele tsudálatos vólt: láſd, *Jóſ.* 6:2--20. Hét napokon kerültetett-meg a' város; a' hetedik napon pedig hétſzer megkerültetvén, és kürtölvén kos ſzarvából tsinált kürtökkel hét Papok, a' nép pedig nagy ſzóval kiáltván, a' város köfalai le-ſzakadtanak: Melly dolog annak ábrázatját viſelte, hogy a' hetedik Angyal trombitálásakor, mikor *véghez mégyen az Iſtennek titka*, (Jel. 10:7.) le-omol ama' nagy város, melly a' világ örökſégének birására ſohajtozó Iſten Házának akadékúl vala az útban; hogy tellyes eröbül amaz Angyali ſzózat kiáltathaſsék: *Le-omlott, le-omlott ama' nagy Babilon;* 'sa't *Jel.* 18: 2.* vi. Celeb. *Ioh. Cocceji Explic. Ep. ad Hebr.* c. 11. §. 110. oper. tom. V.

4. Keményen megátkozá azt a' várost Jóſué: *c.* 6:26. *Átkozott légyen az a' férjfiú az UR elött, a' ki felkél, és megépíti ezt a' várost, Jérikót, az ö elsö-ſzülöttében fundálja azt, és az ö utólsó gyermekében állaſſa-fel annak kapuit.* Melly átoknak fundamentoma nem az vólt, mintha az a' hely magában tsak ugyan átokra méltó vólna; másként azon helyet, minekutánna megépült a' tilalom ellen, az Iſtennek ſzent emberei, Illyés, Éliſéus, maga-is Urunk Jéſus elkerülték vólna. Hanem azt akarta Jóſué: (1) hogy lenne az a' hely, azokon a' megátkoztatott nemzetſégeken való Iſteni boſzúállásnak örökké-való *monumentuma*. Igy a' Rómaiak Kártágót, Áfrikának leg-gazdagabb városát, Rómának örök ellenſégét elrontván megátkozák, hogy többé ne lakoztatnék †. Haſonló átkokat, hogy ſzört légyen az elpuſztíttatott Ilium avagy Trója ellen Agamemnon, Görögök Királyok, irja *Strabo.* (2) A' Kanaán földebéli Pogányokon vött győzedelemnek elsö ſengéjének *anathema*nak kell vala lenni; az-az, Iſtennek kell vala ſzenteltetni: *Jóſ.* 6:17-19. 'sa't. † vid. *Velleji Paterculi Hiſt. Rom.* lib. 1. pag. 17. edit. *Venetian. Aldi Manutii.*

5. Meg-épült mindazáltal, és nem tudom mitsoda ſzerentsére viſzont fel-emelkedett Jérikó: Egy *Bételbéli Hiel* nevü ember építé meg azt, az ö elsö-ſzülött fiának *Abiramnak* halálával veté-fel annak fundámentomit; és az ö kiſſebbik fiának *Segubnak* halálával állatá-fel annak kapuit, az URnak beſzéde ſzerint: 1*Kir.* 16: 34. A' minek nem kell vala lenni, minekutánna meglött, jólött: Átkozott dolgot tse-

lekedett Hiel, hogy Jérikót meg-épitette; de Jérikó maga, minekutánna megépült, átkozott nem vólt; ottan hamar meg-nemesittetett a' Próféták fiainak oskolájokkal: 2*Kir.* 2: 5. és hogy ama' nagy ſzent emberek, Illyés, Eliſéus gyakran ott múlatoztanak: virágzott Judéának több városi között, mind a' Babilóniai fogságra való menetelig: A' második Templom alatt pedig annyira fel-emelkedett, hogy Jérusálemen kivül egy város-is Júdában nem dúlta-meg: Ama' fényes királyi ház, mellyben Héródes meghólt, Jérikóban vólt*; az ö Teſtámentoma-is halála után ott nyittatott-meg, 's ott olvaſtatott-el: A' réſzre oktatott Papságnak rendi ſzerint az Ur Háza körül való ſzolgálatban foglalatoskodó Papoknak nagy ſzékek vala az a' Jérikó; söt azt irják némellyek †, hogy a' 24 ezerekből álló, Iſten Háza körül ſzolgáló *ſtationarius*oknak ſele, (12 *Ephemeriak*) Jérikóban laktanak; honnan, mikor a' ſor hozta, Jérusálembe felmentenek; az idö eltelvén, viſzont viſſza-tértek: ide van czélozás, *Luk.* 10: 30-32. Legnevezetesebb pedig az, hogy a' Chriſtus e' földön jártában gyakran fordúlt-meg az ö Apoſtolival Jérikóban, 's a' körül tsudákat-is tett: *Mát.* 20: 29--34. *Márk.* 10: 46, 47, 52. 's a't.

* *Jóſeph. Antiqvit.* lib. 17. cap. 10.

† vid. *Joh. Lightfoot, Hor. Hebr.* in *Luk.* 1: 5. & *Luk.* 10: 30.

A' Jérikóbéli Zákéus hiſtóriája irattatik-meg, ℣. 2--6. Melly embert a' ſzent Hiſtória le-ir imezekröl:

1. *Nevéröl: Zákéus*, melly magyarúl annyit téſzen, mint *tiſzta, ſzép, tündöklö.* Vólt azon néven hajdan ſzámos nemzetségü ház-népnek Attya 's Feje *Zaccai*, a' Babilóniai fogságból való haza-jövetel után: *Eſdr.* 2: 9.

2. *Tiſztiröl* 's *hivataláról:* fö Vámos, vagy a' Publikánusoknak Elöl-járójok, Meſterek vala. A' Publikánusok a' Sidók között vóltak ollyan fukar emberek, kik a' Rómaiaktól, (minekutánna azoknak jármok alá eſett a' Sidóság:) a' vámot, harminczadot, 's egyéb jövedelmet bizonyos árron megvöttek: és hogy oktán mind a' magok pénzét ki-ſajtólhassák, 's mind gazdagodhaſſanak; a' réveken, vámokon, harminczadokon, 's a't. mód nélkül húzták-vonták a' ſzegény népet: (: mint ma Lengyel-orſzágban, és Magyar-orſzágnak némelly réſzeiben a' Sidók:) illyen adó-ſzedö vámos vala ſzent Máté Apoſtolságra való hivatala elött: *Mát.* 9: 9. illyen vala Zákéus-is; de nem az alávalók közzül, mint a' Görög ige mútatja; hanem a' több Vámosoknak Fejek, Fejedelmek, 's mintegy Czéh-Meſterek vala, (Ἀρχιτελώνης.)

3. *Tehetségéröl: gazdag* vala, ſokat húzott-vont vólt; mint megtetſzik, ℣. 8.

4. *Teſtének állásáról: kitsíny ember* vala: ℣. 3.

5. *Lelki*

5. *Lelki állapatja* aránt ezt eſmélhetjük felöle: hogy Iſten válaſztásának edénye volt; mert míg nem látta 's nem eſmérte-is az Ur Jéſust, hallvan az ö ſok tsuda dolgait 's nagyságos tselekedetit, gerjedezett lelkében: a' honnan nemzödött ö benne az a' nagy ſorgalmatosság, melly ſerint buzgóan igyekezte látni a' Chriſtust: ℣. 3, 4. azontúl oſtán, hogy a' Jéſus irgalmas ſemekkel tekíntett reá, 's ſállására méltóztatott menni, nagy örömmel fogadta ötet: ℣. 6. *idveſsége lött* néki 's *az ö Házának*, mivelhogy *ö-is Ábrahámnak fia* vala: ℣. 9.

TANUSAGOK.

I. *Nintsen a' mi Iſtenünknél ſemély válogatás.*

A' Fukar és nagy bünös Zákéus példájok bizonyítják: láſd, *Tsel.* 10: 34, 35. 5*Móſ.* 10: 17. *Éfés.* 6: 9. *Kol.* 3: 25. 's a't.

II. *Még a' legnagyobb bünösök felöl-is nem ſabad idönap elött balúl és gonoſzúl ítélni.*

Mert nem tudjuk, mikor akarja Iſten ki-nyilatkoztatni, hogy ez vagy amaz ember az Iſteni irgalmasságnak, és kegyelem ſerint való válaſztásnak edénye.

III. *A' kit az Ur Jéſus arra méltóztat, hogy az ö ſállására mennyen, nagy lelki örömmel kell annak az Ur Jéſust fogadni.* ℣. 6.

Közelgetnek, Kereſztyének, a' Karátsoni ſent Innep napok, mellyekben az Immanuelt, a' hozzánk jött, teſtbe öltözött, velünk lakozó Iſten Fiát fogjuk emlegetni: illö eleve arról tanúlnunk, mint kelleſsék a' hozzánk jövendö Jéſust fogadnunk, tudnillik, nagy lelki örömmel.

Okai: I. A' ki néked lelked idveſsége felöl hirt mond, és arról bizonyos zálag, hogy ne vennéd 's fogadnád azt nagy lelki örömmel? azt mondja az Ur Jéſus Zákéusnak: *Luk.* 19: 9. *Ma lött idveſsége ennek a' Háznak:* A' te lelked házának akkor leſz idveſsége, mikor az Ur Jéſus hozzád ſáll; 's nem kell-é ezen nagy lelki örömmel örülnöd?

II. A' Chriſtus ſoha ſenkihez üresen nem mégyen; a' hová mégyen, minden mennyei kegyelmekkel megrakodva mégyen; melly kegyelmeknek ha tsak a' ſaga 's drága illatja-is elrölti a' te lelked házát, *Ének.* 5: 1. örömet 's lelki vidámságot ſerzö lakodalmat ſerez ö annál, a' kihez mégyen: *Péld.* 9: 2, 3. *Jel.* 3: 20. illö hát ötet nagy lelki örömmel venni 's fogadni.

III. Ha a' Chriſtus valakihez mégyen, akkor veheti az éſre, hogy ö többé nem ördög rabja, nem tiſztátalan lelkeknek bordély-háza; hanem Szent Léleknek temploma: 2*Kór.* 6: 16. él többé már

nem

nem maga, hanem *él ö benne a' Chriſtus:* Gal. 2: 20. mi lehet ezen a' világon nagyobb lelki örömet nemzhetö dolog ennél?

IV. A' ki az ö ſzállására menö Jéſust örömmel veſzi, annak társalkodása vagyon az egéſz Szent Háromság Iſtennel: 1*Ján.* 1: 3. *Ján.* 14: 23. *A' ki engemet ſzeret ---- az én Atyám-is ſzereti azt, és ahoz megyünk, 's annál maradunk.* Ki ne örülne az Iſteni ſzemélyekkel való társalkodásnak, 's azoknak nálunk maradásának?

V. A' ki a' Jéſust meg-nyerheti 's örömmel véſzi, annak minden lelki ſzükſége bé-tellyesíttetik. Ha éhezik; a' Chriſtus életnek kenyere, 's meg-elégíti: *Ján.* 6: 35. *Mát.* 5: 6. ha ſzomjúhozik; a' Chriſtus örök életre ſzökdétselö viznek kútfeje: *Ján.* 4: 14 lelki ſzomjúságát meg-enyhíti. Ha böltséſég, igaſság, 's a' t. nélkül ſzükölködik; a' Chriſtus neve ez, *Jéhova mi Igaſságunk*, Jér. 23: 6. ö maga leſzſz böltseſég, igaſság, ſzentség és váltság: 1*Kór.* 1: 30. Söt a' megſzükült bünös léleknek, *mindenekben minden* léſzen: *Kol.* 3: 11. Oh ki ne fogadná hát ötet nagy lelki örömmel!

VI. Valakinek, az ö hozzá menö Chriſtust nagy lelki örömmel nem venni, ſelette-igen káros és veſzedelmes dolog; mert az ollyan ha ſzájával nem mondja-is, de *praxis*ával 's tselekedetivel elüzi az Iſtent magától, ezt mondván: *Távozzál-el --- mert a' te útaidnak eſméretiben nintsen gyönyörüségem:* Jób. 21: 14. Melly méltatlanságot a' Chriſtus-is ama' nagy napon így fog meg-tromſolni: *Átkozott mennyel én tölem az örök tüzre, melly kéſzittetett az Ördögnek és az ö Angyalinak:* Mát. 25: 41. mert igaz dolog ez, hogy a' ki Iſtent elüzi magától, Iſten-is elüzze azt elöle.

Kerdes I. *Mikor 's miképen mégyen az Ur Jéſus valakihez?* Fel. Minekelötte valakihez bémenne ſzállásra az Ur Jéſus, zörget elsöben: *Jel.* 3: 20. ezt mondván: *Nyiſd-meg nékem én ſzerelmesem:* Ének. 5: 2. *Emelkedjetek-fel ti kapuk, hadd mennyen-bé a' ditsöſégnek Királlya:* Sólt. 24: 9. Zörget 1. az igének prédikáltatása által, 's a' békéltetésnek beſzédét prédikáló Egyházi ſzolgálat által: 2*Kór.* 5: 19, 20. *Jel.* 3: 20. 's azt kiáltja: *Ma ha halled az UR ſzavát, ne keményítsd-meg ſivedet:* Sólt. 95: 7, 8. nyiſd-fel ſzived ajtaját: *Tsel.* 16: 14. 2. Az ö itéleti avagy tsapási által: *Mik.* 6: 9. *Halljátok-meg a' veſzſzöt, és kitsoda fenyegeſſen azzal.* Igy zörgetett vólna Iſten a' Farahó ſzive ajtaján, ha az meg-nem keményedett vólna. 3. Az ö drága Lelkének munkája által: *Eſa.* 59: 21. *Ján.* 3: 8. 1*Móſ.* 6: 3. 4. Példák által: *Luk.* 13: 2, 3. 1*Kór.* 10: 11. 5. Az Iſten helytartója (viczéje) a' lelki-eſméret által: *Róm.* 2: 15. valahányſzor azt fel-ébreſzti, és abban

Iſten

Isten szerint való gondolatokat nemz. Bé-mégyen oztán a' szivbe a Christus az ige prédikáltatása közben, mikor az megnyílik: *Tsel.*16: 14. ott derekason fészket 's gyökeret vér, 's szállást készit magának, mikor a' szivben hit nemzödik: Efés. 3: 17. *hogy lakozzék a' Christus hitnek általa a' ti szivetekben.* És az a' lélek, mellyben a' Christus igaz hitnek általa így kezdett szálláskodni, nagy lelki örömmel mondhatja ama' szókat: *Élek többé nem én, hanem él én bennem a' Christus:* 'sa't. Gal. 2: 20. Néha a' Christus éhen, szomjan, mezítelen jö te hozzád az ö képét viselö szegényekben: *Mát.* 25: 42-45. néha úgy jö-el, hogy *az ö feje megrakodva van harmattal, és az ö haja az éjtszakának harmatjaival.* Ének. 5: 2*. Eljö egykor oztán lelked meg-kérésére-is; azután az itélet tételre, ama' közönséges nagy szám-vételre; 's a't.

* *láss ezen szakaszbéli elsö Prédikátziót a' Tanúság alatt való kérdés után.*

Kerdes II. *Mint kellene 's lehetne énnékem a' Christust örömmel fogadnom?* Felelet. 1. Ha mikor zörget (a' feljebb megirtt módok közzül valamellyik úton) szived ajtaján, készen megnyitod, nem tanátskozol a' testtel és a' vérrel; hanem azt mondod, *Szólj Uram, mert jól hallja a' te szolgád,* (szolgálód:) 1*Sam.* 3: 10. *Sólt.* 62: 12. 2. Ha mód nélkül nem vagy e' világiak aránt szorgalmatos; hanem le-ülvén a' Christus lábaihoz, a' jobb részt válaszstod, az egy szükséges dolgot keresed, t. ill. lelkednek legföbb jovát 's bóldogságát: *Luk.* 10: 38-41. 3. A' te szállásodra bémenö Jésusnak lábait meg-is kell mosnod, undok büneid miá szemeidböl ki-fatsartatott keserü könyhúllatásokkal: *Luk.* 7: 38, 44, 46. 4. Szeretetednek gyümöltseit kell mútogatnod mind Christusodhoz, *Luk.* 7: 47. mind az ö képét viselö szegényekhez; a' Christus szolgáihoz, és a' te hitednek tselédihez, *Luk.* 10: 16. az ö tagaiban mezítelenkedö Christust meg-kell ruháznod, fogságában meg-kell látogatnod; 's a't. *Mát.* 25: 35, 36. 's a't.

Haszna. I. *Vizsgálódás.* A' legközelebb fel-tétetett és megfejtetett kérdések alkalmatosságával, azokban meg-jegyeztetett *punctum*-ok szerint, meg-czirkálhatod ker. ember magadat; ha a' te szived szállásán lakozik-é a' Christus; és valaha mikor hozzád készült, nálad zörgetett, fogadtad-é ötet szivbéli örömmel, mint Zákéus? Ha úgy, bóldog vagy, 's idvessége lött már a' te házadnak: Ha hol nem, még ördög rabja 's barlangja vagy. Oh melly sok keresztyén nevet viselö ember szivében nem a' Christus, hanem a' Sátán lakik! *A' szivnek tellyességéböl szól a' száj:* Mát 12: 34. ha a' te szivedben a' Christus lakoznék; a' sok fertelmes, Istent boszszontó, egeket 's Angyalokat irtóztató átok, szitok, felebarátodat motskoló beszéd, sürü hamis esküvés nem forrana-ki a' szádon; de ez a' jele, hogy a' kútfö (a' szived)

megveſzett, azért van büdös folyamatja: Félő, hogy a' Sátán, kinek még bordélyháza a' te ſived, több tiſztátalan lelkeket-is maga mellé ne vegyen, hogy azokkal együtt mennyen hozzád, a' te ſzállásodra lakni: *Mát.* 12:45. Oh melly ſok embertelen *Nábál* forma dérdúr emberek vannak, kik a' lelki Dávid követeinek embertelenül felelnek: 1*Sam.* 25. ſok *Gergeſénusok* vannak e' mai világban, kik nem-hogy örömmel fogadnák a' Chriſtust, söt nagy paraſzttúl a' magok határokról elüzik; 's a't. *Mát.* 8:34. 's a't.

II. *Int.* Fogadd ſivesen 's nagy lelki örömmel a' te ſived ajtaján zörgető Jéſust, óh ember! hozzád kéſzül a' Chriſtus ſzállásra; Zákéé, hamar ſzállj-le a' ſige-fáról, ne kandikáld távolról a' Chriſtust, holnap a' te házadnál kell néki maradni: *Luk.* 19:5,6. *ne mondjad ezt a' te ſivedben, ki mégyen-fel mennyorſzágba? mert ez nem egyéb, hanem Chriſtust a' magosságból alá hozni;* 's a't. *Az ige te melletted, a' te ſzádban, és a' te ſivedben vagyon. A' hitnek ama' beſzéde, mellyet mi prédikálunk:* Róm. 10:6-8. De talám nem hallod 's nem érzed-meg a' ſived ajtaján való zörgést? óh hogy nem! A' Nap reád fel-derül, 's meg rajtad el-enyéſzik: várakozik az Iſteni békeſséges türés utánnad: drága ſzent igéjét erejében prédikáltatja füleid hallattára mindennapon az Iſten: az ö igaz itéletiből ſzármazott oſtorival-is gyakran tsapkod; mind ezek zörgetések: Vajha aluſzékony lelked eſméreti-is a' bünnek álmából már valaha felſzerkenne! 1. Nyisd-meg ſived ajtaját, fogadd-bé a' hozzád bé-kéredző Jéſust; Ne légy olly embertelen, mint Nábál, és a' Gergeſénusok, 's mint a' Menyaſzszony: *Ének.* 5:3. 2. Ha béfogadtad a' Chriſtust, ne úntasd-meg véle a' ſzállást; illendöképen, alázatossággal 's minden emberſéggel *tractal*jad ötet. 3. Azon légy, hogy el-ne hagyjon 's töled el-ne bútsúzzék az a' drága vendég; maraſzd-meg ſzállásodon az Émausba menö Tanítványokkal: *Luk.* 24:29. *maradj-meg velem*, (édes Jéſusom!) *mert majd bé-eſtveledik, 's a' Nap-is elhanyatlott.* Ha kéſzül ſzállásodról, 's bútsúzik töled, ſirva 's könyörögve maraſzſzad; ha Izrael igaz lelki magva vagy, azt mondjad az Iſtent győző Jákóbbal: *Hóſ.* 12:3,4. 1*Móſ.* 32:25,26. *Nem botsátlak-el* Uram *tégedet, míg nem meg-áldaſz engemet!* Amen.

A M.N. MÚZEUM KÖNYV-TÁRA

MASODIK SZAKASZ,

Mellyben vannak, *Az IGE Meg-teſtesűléséről, Chriſtus világra való Jöveteliről, és Szűlettetéséről* tött egynéhány válogatott idveſséges TANITASOK.

ELSÖ PRÉDIKÁTZIO.

Magyarázatra és rövid *Praxis*ra felvött Ł.Leczke: 1*Tim.* 3: 16.

Minden verſengés kivül nagy titka ez a' kegyeſségnek, ISTEN jelent-meg a' teſtben.

AZ Égyiptomi igás Łolgálat alól hatalmas karral kiŁabadíttatott, 's azontúl a' PuŁtában bújdosó Sidóknak ſok éhezés miá el-ŁakaŁkodott erötlenſégeket vaſtagítani akarván Iſten, mennyei eledelt 's angyali kenyeret ada nékiek: *Sólt.* 78:25. 2*Móſ.* 16. de mivel az kisded, apró gömbölyég, hó-harmat és dara módjára a' földön elterjedett vala, nem tudván a' Sidók, mi légyen és mire való légyen, tsudálkozással tudakoztak, mondván egymásnak, *Man hu? Man hu?* 2 Móſ. 16:15. az-az: Mi lehet ez? mire való ez? mit kell véle mivelni? A' Chriſtus *ama' mennyei kenyér, ki leŁállott mennyből, és életet ád e' világnak,* Ján. 6: 31-33. Annak a' régi Mannának *antitypus*a 's igaz ábrázatja a' Chriſtus vala, amaz *elrejtetett Manna:* Jelen. 2: 17. Ugy tetŁik énnékem, mikor az élö Iſtennek Łent Fiát kisded és gyenge teſtetskében Łülettetni, barom álló helyen jáŁolba helyheztettetni, egy darab poŁtótskába bé-póláltatni halljuk, nagyobb tsudálkozással mondhatjuk: Man hu? Man hu? Mi dolog az, hogy a' teremtö Iſten emberré lött, hogy az Iſten megjelent a' teſtben? Nem lehet egéŁ okossága, a' ki azon nem tsudálkozik, hogy az Atya Iſtennek terméŁettel, hatalommal, böltseſséggel egyenlö Fia, az örökké-való, végetlen, változhatatlan, Łenvedhetetlen Fiú Iſten, halandó 's romlandó teſtbe öltözött, poŁtóba takartatott, jáŁolba tétetett: ki hallotta, hogy azon

egy Fiú kétſzer ſzülettesſék, egyſzer örökül fogva Atyától Anya nélkül, máſzſzor az utólſó idökben Anyától Apa nélkül? ki látta, hogy édes Attyát a' maga Leánya ſzülje? hogy Annyánál elébb való légyen ſzülötte? hogy a' ki ma ſzületik, minden idöknél régiebb légyen? egy ſzóval, hogy a' halandó 's változandó ember, halhatatlan mindenható örök Iſten légyen? *új dolog* ez: *Jér.* 31:22. nagy *jel* ez: *Éſa.* 7:14. Nem tsuda, ha *a' Sidók botránkozásnak*, *a' Pogány Böltsek bolondságnak* alitották e' titokról való felſéges tudományt: 1 *Kór.* 1: 23. mert nem-hogy Iſtent emberré lenni, de ſokan a' világi régi Böltsek közzül tsak emberekkel nyájaskodni és társalkodni ſem itélték illendönek: *Dan.* 2:11. Az-is nem tsuda hát, ha ſzent Pál *ſok idöktöl fogva Iſtennél el-rejtetett titoknak* mondja ezt a' dolgot: *Éféſ.* 3: 9. *Koloſ.* 1:26. *Róm.* 16:25. 1 *Kór.* 2:7. a' leczkében pedig, *a' kegyességnek minden verſengés kivül való nagy titkának.*

A' moſtani Tanitásunk tárgya, ennek a' Titoknak viſgálása léſzen; mellynek értelmére meg-kell jegyeznünk imezeket:

1. Hogy az Apoſtol az Iſten Fiának teſtben való megjelenését *Titoknak* mondja; mert ſoha az ember az Iſteni tanúbizonyság nélkül, tsak a' terméſzeti okoskodásból azt a' dolgot ki-nem nyomozhatja vala: A' Pogányok a' terméſzet világánál eleget böltselkedtek; de ennek a' titoknak tsak ugyan végére nem mehettek. Ha maga a' könyörülö Iſten az el-eſett bünös embernek ki-nem prédikálja vala ezt a' titkot, nem tudom, mitsoda ki-menetele léſzen vala nyavalyás elsö Szüléinknek, talám kétségbe eſtek vólna: abból az Iſteni türö várakozásból, hogy mihelt vétkeztek, Iſten mindjárt meg-nem ölte öket, ſajdíthatnak vala ugyan valamit a' felöl, hogy talám békeſségnek tanátsa van Iſtennél*; de a' bünös ember lelke-eſméretinek egéſz megtsendesítésére, 's a' maga következendö állapatja felöl való Iſten titkának megértésére, ſemmiképen nem leſz vala elégedendö az az Iſteni várakozásból vött gyanúság: igéretnek 's Évangyéliomnak kelle elöjárúlni, mellyre a' nyomorúlt ember bizonyosb lehetne az Iſteni kegyelem felöl: 1 *Móſ.* 3: 15. 's úgy kezde oſztán érteni az ember valamit abban a' titokban; de hogy egéſzen 's minden réſzeiben nem értették ingyen bóldogtalan elsö Szüléink a' nékiek ki-hirdettetett titkot, világos dolog; avagy tsak a' ſzegény Éva Anyánk vakoskodásából, ki Kaint ſzülvén azt gondolta, hogy a' megigértt magot ſzülte; a' honnan így ſzólott: *Nyertem* (avagy kerestem) *férjfiat Jéhovát:* 1 Móſ. 4: 1.

* vi. *Wilh. Momma Oeco Tem.* Tom. I. li. I. c. II. §. 4, 5.

2. *A' kegyesség titkának* mondja az Apoſtol, az Iſtennek teſtben

való

való megjelenését; mert azért nyilatkozott 's jelentetett-ki az a' titok, hogy az emberek a' kegyességre, az-az, az Istennek szerelmére 's félelmére meg-újíttassanak, hogy az Isten dicsöítessék, megszenteltessék, 's megigazíttassék a' bünös által; azért *jelent-meg az Istennek amaz idvezítö kegyelme, hogy megtagadván;* 's a't. *Tit.* 2:11,12. 1 *Kór.* 6:20. 's a't. A' Magyar fordító, *A' mi Hitünknek nagy titkának* fordítja a' szókat, helyesen; mert az Isten Házának Hiti ezen fundáltatott, ahoz támaszkodik, abban dicsekedik az Isten Háza, hogy az Isten megjelent a' testben.

3. *Nagy* titoknak mondja azt az Apostol: nagy, mert Istennek dicsöséges, Isteni nagysághoz illendö, embereknek reménységek 's megfoghatások felett való. Ésa. 64: 3. *Rettenetes dolgokat tselekedtél Isten, mellyeket nem vártunk vólna; le-szállottál, a' te orczád elött a' hegyek el-ólvadtanak;* 's a't. 1 Kór. 2:9. *Prédikáljuk - - - a' mellyeket fül nem hallott;* 's a't.

4. *Versengés kivül való* nagy titoknak mondja az Ap. mellyröl vallást tesznek minden hivök: *Róm.* 10:9,10. még azok-is, a' kik nem hiszneк: *Ésa.* 52:14,15. midön hazudnak a' Chrisztusnak: *Sólt.* 18:45. és 66:3. A' Sidók a' Jésus Chrisztusról szóló Prófétziákat akaratjok ellen-is olvassák 's magyarázzák; de szemeiken 's szíveiken a' Móses fedele lévén, nem értik: az Eretnekek-is tévelygéseiknek állításokra minden erösséget az Évangyéliomban, a' holott e' titok megjelentetett, keresnek; 's a't.

Isten jelent-meg a' testben: vesd össze, *Ján.* 1:14. *Az Ige testté lött**. Ez a' mi Hitünknek nemes ágazatja az oda alább való Tanításokban böven meg-fog magyaráztatni.

[* *Vox* Theós (*Deus*) *in quibusdam codicibus non extat, út Syro, Latino; &c. unde Grotius noſtram lectionem ſuſpectam habet: vide etiam notas marginales N. Teſt. Graci ex edit. Steph. Curcellæi. Difficultatẽ diluit Cl. Coccejus in Text. op. Tom.* 5.]

TANUSAG.

Nagy Titok az, és az emberi elme alig mehet végére, hanemha Istentöl jól megvilágosíttatik, miért jelent-meg Isten a' testben.

A' leczkében. lásd, *Róm.* 16:25. 1 *Kór.* 2:7,8,9. *Ef.* 3:9. *Kol.* 1:26. 's a't. Az Angyalok tsudálják ezt a' titkot, hogy az Isten emberré lött, 's kivánnak ebbe a' titokba bé-nézni: 1 *Pét.* 1:12. mint a' Kérubimok a' ládába.

Az ugyan kétség kivül vettetett igaság, és mindnyájan, még a' gyermek-is közöttünk tudja, hogy a' Chrisztus váltságunkért és idvességünkért jött e' világra. De mivel az Istennek véghetetlen böl-

tseſsége, az ö ſzent Fiának megteſtesülése 's halála nélkül-is ſok módokat találhat vala fel az emberi nemzet ſzabadításában, vagy ingyen megbotsátván a' bünt, vagy másképen. Az a' titok, 's az a' kérdés: *Miért válaſztotta Iſten ezt a' módot váltságunkra, hogy a' Fiú Iſten emberi teſtbe 's terméſzetbe öltöznék?*

Régi kérdés ez. Az ô Teſtamentomi Ház lélekben távolról ſzemlélvén ezt a' titkot, így kiált-fel: Jérem. 14: 8. *Izraelnek várakozása*, (: avagy *reménsége:* veſd öſzve, *Luk.* 2: 25. *Tsel.* 26: 6,7. 's a't.) *Megtartója* (: avagy *ſzabadítója, idvezítöje:*) *a' nyomorúságnak idején, miért léſzſz mint jövevény e' földön? és mint az útonjáró, ki elhajol* (: avagy *eltér:*) *az éjjeli nyugovásra?* Mintha így tudakozódnék: Izraeltöl váratott Idvezítö, mi az oka, hogy a' földön ollyanná léſzſz, (: avagy fogſz lenni:) mint az útonjáró jövevény, és mint az adózó jobbágy? miért fogſz más ember iſtállójában (: mint útonjáró:) ſzülettetni? miért iratol a' Ravóktól a' Csáſzár-könyvébe, mint adózó jobbágy?

*Anſelmus, Cantuariumi Érſek**, (: melly leg-föbb Érſekſég Angliában, utánna való lévén az *Eboracumi:*) egéſz Könyvet és Tractát irt arról: Cur Deus Homo? *Miért lett az Iſten emberré?*

Talám e' titoknak viſgálásában nem kellene tovább menni; ſzent Pállal tsak azt kellene felkiáltanunk: *Oh Iſten böltseségének és tudományának mélységes gazdagsága, melly igen megtudhatatlanok az ö itéleti!* 's a't. *Róm.* 11: 33,34. mindazáltal a' Betlehem mezején vigyázó Páſztoroknak megjelentt Angyali ſereg egéſzen megfejti azt a' kérdést, midön így énekel: *Ditsöség a' magosságokban Iſtennek, és e' földön békeſség;* 's a't. *Luk.* 2: 14. Azért 1. elsö és föbb ok, mellyért Iſten Emberré lött, az Iſten ditsöſége: Péld. 16: 4. *Mindeneket tselekedett az UR ö magáért.* Az emberi nemzetet noha (: véghetetlen hatalma 's böltseſége ſzerint:) másképen-is megſzabadíthatta vólna Iſten; de ſzent nevének ditsöſégéért, kegyelmeſségének ditséretiért, ſzent Fiát akarta váltságunkért küldeni: mert ſemmiben nem fénlik világosban, 's tsudálatosban ſem eſmértetik az Iſten végetlen hatalmának ereje, ſzerelmének tengere, igaſságának 's böltseſégének titka, minthogy a' Fiú Iſten alázatos ſzülettetése és ſzenvedése által akart minket idvezíteni. A' verö-órábã némelly kerekek mindenkor forognak, mert a' terh és pléh keményſége vonſza öket; de az óra elfolyván, minden kerekek egyſzersmind folynak és forognak: úgy az Iſten hatalmassága a' teremtésben, igaſsága az Angyaloknak mennyböl való le-hányattatásokban, Sodoma elveſztésében, 's a't. tündöklött. De eljövén az idök tellyessége, a' Fiú Iſten megteſtesülésében minden Iſteni tulajdonságok

gok egyszersmind tsudálatoson ki-mútatódtak. [Láſd oda alább ezen *discurſus*nak vagy beszéllgetésnek ki-szélesítését, ezen Szakaszbéli 7-dik Prédikátzió Magyarázatjában.]

2. A' mi javunkra, tiſztességünkre 's haſznunkra születtetett Iſten emberi teſtben: (1) Mert Iſten ábrázatjára és képére teremtettünk vala, melly igen nagy tiſztesség vala; de a' bün által eltörlé 's egybe rontá az ördög a' szép ábrázatot, meg-gyalázá tiſztességünket, oktalan baromhoz haſonlíta: *Sólt.* 49: 21. Azért a' melly Iſten nagy méltóságra emelte vólt fel az embert, mikor maga haſonlatosságára teremtette; ſokkal nagyobb betsülettel ruházta-fel azon Iſten az új teremtéskor az embert, mikor maga öltözék haſonlatosságunkba. Ha a' Király petsétje valamelly viaszon megbomlik, külömben azt haſználatoson helyre nem hozhatni, hanemha a' Királyi petsétet iſmét azon viaszra nyomják. A' Fiú Iſten, képe és ábrázatja az Atya Iſtennek: *Sid.* 1: 3. *Kol.* 1:15. hogy azért az emberi nemzetben meg-bomlott és romlott Iſteni haſonlatosságot meg-újítaná az Iſten Fia, magához foglalá az emberi természetet, és erösbben az emberre nyomá az Iſteni ábrázatot, mint-ſem az elsö teremtésben. (2) Tiſztességünkre 's betsületünkre szolgál az-is; hogy nem az Angyali természetet vette-fel az Iſten Fia; hanem mi atyánkfiává lött, hogy tudna rajtunk könyörülni: *Sid.* 2: 11, 14, 16, 18. De mindenek felett (3) ki-mondhatatlan 's elö-számlálhatatlan nagy javunkra 's haſznunkra lött, az Iſten Fiának emberré léte; mert valamelly jót már az Iſten közöl velünk, mind az ö tekintetéért és érdeméért tselekeszi; 's a't. *Róm.* 8: 32.

* vi. *Herm. Witsii Oecon. Fœd. Dei.* lib. II. c. 4. §. 18.

Azért mi-is 1. tsudálkozzunk, de meg-ne botránkozzunk e' felséges titkon, az Iſten Fiának emberré létén 's alázatos születtetésén; söt fontos okait értvén az ö emberré létének, gerjedezzünk az ö szerelmére 's félelmére, tsókolgaſſuk azt a' nékünk küldött Fiat: *Sólt.* 2: 11, 12. 2. Az Iſten a' te természetedet öltözte-fel ember, esmérd-meg méltóságodat; *& noli in veterem vilitatem degeneri converſatione redire;* a' mint szól a' bölts Érſek, *Anſelmus:* elébbeni paraſztságod rútságira ne térj viſſza, betsüld-meg magadat 's állapatodat: ha Chriſtus attyafiává löttél, oktalan és fertelmes erköltsöddel ne gyalázd-meg atyafiságodat: ha Chriſtus vérével megváltattál, ne tartsd kardély 's kitsíny dolognak idvességedet, olly nagy kintsen nyertt szabadságodat ne tékozold-el. 3. Mivelhogy felderült és megjelent az Iſten idvezítö kegyelme akkor, mikor Iſten megjelent a' teſtben; azért *megtagadván e' világi kivánságokat,* józanon, igazán és szentül éljünk e' jelen-való világon, *várván amaz boldog reménséget;* 's a't. *Tit.* 2: 11, 12. *Application.*

4. Mel-

4. Méltó 's illö dolog hát a' ſzolgának azt az alázatosságot válaſztani, mellyet követett az Ur; mert azért jött-el Iſten az alázatos teſtben, hogy a' kevelyſég ſebeiböl minket meg-gyógyítana: légy alázatos hát ember minden magad viſelésében, és ne kevélykedjél. 5. Ne legyünk hivalkodó ſzemlélöi 's hallgatói a' Chriſtus világra való jövetelinek; hanem örvendezzünk azon, hogy a' nagy Iſten közinkbe jött, Immanuellé lött. A' Sidók, a' ſeregeknek Urának közikbe ment ládáját olly nagy víg énekléssel fogadák, hogy örvendetes kiáltások meg-rémítette a' Filiſtéusok táborát: 1*Sam* 4: 5-7. mi-is járúljunk a' kegyelem ſzékihez, borúljunk a' Chriſtus lábaihoz, és hálá-adó buzgósággal imádjuk 's tiſzteljük ötet, hogy magát érettünk meg-alázta: *Ez az Iſten*, (: ki a' teſtben megjelent:) *a' mi Iſtenünk, mind örökkön örökké, ö igazgat minket mind halálig:* Sólt. 48: 15. Amen.

II. PRÉDIKÁTZIO.

Felvött Leczke: *Jérém.* 31: 22.

Meddig kerengeſz te elfordúltt (: avagy ſzó-fogadatlan :) *leány? Mert a' Jéhova új dolgot teremt e' földön: Az aſzſzonyi-állat környül-véſzi a' Férjfiat.*

SOk réſzben és ſok formában ſzólott Iſten az Atyáknak régen: *Sid.* 1: 1. mindazáltal a' Paraditsomtól fogva hallatott minden Iſteni ſzózatoknak, kiváltképen a' Prófétálásoknak czélja tsak egy tárgyra (*centrum*ra) határozódott. Mitsoda tárgy az? Nem titkoltatott-el az mi tölünk, hogy azt kellene mondanunk, *Kitsoda hág-fel mennyekbe? avagy, kitsoda ſzáll-le a' mélységbe?* hogy azt a' titkot, mellyre czéloztak minden Próféták, le-hozza avagy ki-hozza minékünk, közel vagyon az az ige mi hozzánk, mindnyájunknak a' ſzivében, 's még tsak a' gyermeknek-is a' ſzájában vagyon: *Róm.* 10: 6-8. t. ill. a' világra jött Chriſtus Jéſus Iſten Fia által lött váltságról való hitnek beſzéde: mert *a' Próféziáknak lelke a' Jéſusról való tanubizonyság:* Jel. 19: 10. *A' Könyvnek* egéſz *hájtogatékjában ö róla vagyon az irás:* Sólt. 40: 8 És mivelhogy az eſet után a' bünös léleknek minden nyugodalma, vigaſztalása ezen a' fundámenton helyheztettetett, t. ill. a' teſtbe öltözött Iſten Fiáról, 's az ö általa véghez vitt váltságról való tudományon; azért az Iſten Lelke által ſzóló Prófétáknak ſzokások vólt ez: Akár-minemü *argumentum*a 's czélja lött légyen az ö Tanításoknak, ha feddöztek, nyomorúságot jövendöltek, ha vigaſztaltak, 's a' t. mindenütt inkább az eljövendö Chriſtusról, 's az ö lelki orſzágáról,

gáról, 's ennek drága javairól való tanúbizonyságot beſzédek közibe egyelitettek; hogy a' nyomorgattatás, vagy bünnek terhe alatt búslakodó lelkek, vigaſztalást; a' bünnek útára igazodtak, igaz útat találnának abban 's annál, a' ki élet, igaſság, és bóldogságra vezérlö út. Láthatjuk ezt, ha viſgálódunk, majd többire minden Próféták irásokban; legközelebb a' felvött leczke körül, és abban. Mellyben a' Prófétának *az a' czélja:* Hogy egy igaz útról el-tévelyedett délczeg és ſzófogadatlan leánynak ſzivét 's elméjét el-vonván az imide 's amoda való tsapongástól, függeſſze egy új dolognak, mellyet a' Jéhova e' földön teremtendö vala, hit által való ſzemlélésére. Azért, 1. Dorgálja a' Próféta azt a' ſzófogadatlan leányt, tétova való kerengéséért. 2. Mútat annak egy új dolgot, mellyre, a' tsapongásnak békét hagyván, függeſſze ſzemét, ſzivét; melly ez: *Az Aſſzonyi-állat környül-veſzi a' férjfiat.*

MAGYARAZAT.

KERDES I. *Kitsoda az a' nyakas, ſzófogadatlanúl ſáguldó leány, melly itt dorgáltatik?* FEL. Legközelebb, a' tiz nemzetségböl álló Izrael, melly Éfraimnak mondatik, ℣. 20. közönſégesen pedig, az egéſz Sidó nemzet, mellynek az utólſó idökben léjendö fel-épittetését igéri Iſten ebben a' réſzben, ℣ 4---14. minekutánna az ö reája borúltt, 's ötet ſok ideig nyomó Iſten haragjának ſzélveſze (:*c.* 30:23,24.) feje felül el-oſzolván, nagy rettegéssel *ſut az URnak jóvóltához:* Jérém. 31:12. veſd öſſve, Hóſ.3:5. Ez a' ſzófogadatlan bújdosó leány azért, ama' parázna, idegenek után járó, és az ö ſzerelmes jegyesét el-hagyó kurva, kit az Iſten Lelke két parázna, *Ahola* és *Aholiba* nevü aſſzonyi-állatoknak példájokban ir-le, *Ézék.* 23. el-jegyzette vólt Iſten ezt magának, (*Ézék.*16:8. *Hóſ* 2:18,19.) mikor az ö Attyaival ſzövetséget kötött, és magának örökſégül válaſztotta e' világnak minden nemzetségi közzül, maga elsö-ſzülöttének nevezvén: 2*Móſ.* 4:22. és 19:5. De rútságot talált Iſten ebben a' leányban ottan hamar, mikor véle való házasságbéli ſzövetségét meg-erösitette, (2*Móſ.* 24.) mert az Egyiptiustól vett útálatosságit nem veté-el, hanem magát meg-fertézteté a' borjú kép imádásával: 2*Móſ.*32. *Ézék.* 20:7,8. és 16:17. *Jér.* 31:32. 'sa't. Az idötöl fogva Iſten azt a' leányt úgy *tractál*ta gyakorta, mintha ö mátkája nem vólna; vetette teſti Atyák és idegen férjek birodalmok alá: *Sid.* 12:9. mellyröl panaſzolkodik-is a' Sidó Ekkléſia: *Éſa.* 26:13 *Jéhova, mi Iſtenünk, hatalmokban tartottak minket, vagy gazda módon uralkodtak mi rajtunk Urak, te nálad kivül.* noha mindenestöl fogva nem vetette volt el Iſten magától, és nem adott nékie el-válásról való levelet, *Éſa.*50:1. mind addig-is, míg-nem az ö gonoſ-

ságának mértékét bétöltötte: ez az oka, hogy a'leczkében-is noha egy réſzről dorgálja, de másként édesdeden ſzólitja-meg: óh te *ſzófogadatlan leány!* nem mondja hiti-hagyott paráznának; 's a't.

Kerd. II. *Hová 's miképen kerengett 's bújdosott az a' ſzófogadatlan leány?* Fel. 1. Bújdosott az idegen Iſtenek után, kiket gyakran tiſztelt: 's e' vólt az ö lelki paráználkodása: láſd, *Ezék.* 16: és 20: és 23: meg-tapogatta az ö ſzüzeſségének emlöjét az Egyiptius; az Aſſiriussal-is paráználkodott; függeſztette ſzivét a' Bál-Peorra-is: *Sólt.* 106. 's a't. minden környékben lévö Pogányok Iſtenit tiſztelte; az égnek ſeregeinek-is áldozott; 's a't. telhetetlen vólt a' bálványozásban. 2. Akkor kerengett ez a' délczeg leány imide 's amoda, mikor bizodalmát nád-ſzálhoz haſonló emberben, hol egyben 's hol másban helyheztette; hol a' Nílus vizét itta; hol az Aſſur útára eredett: *Jér.* 2:18. *Mit futkoſz illy igen,* (: azt mondja az Iſten néki, *Jér.* 2:36.) *gyakorta változtatván útadat; Égyiptom miatt-is meg-ſzégyenülſz, mint Aſſur miatt meg-ſzégyenültél:* Jér. 3: 23,24. láſd-meg, és veſd öſzve a' magyarázatra, *Jér.* 4: 1. és 3: 12,13,14. és 2: 23,36. 's a't. A' tsapongástól el-vonván intés és dorgálás által Iſten a' Sidó nemzetet, egy új dolognak ſzemlélésére híjja, minémü eleitöl fogva nem hallatott: melly midön meg-léſzen, újonnan a' Jéhova az ö népének Iſtene léſzen; 's a't. *Az Aſſzonyi-állat környül-véſzi a' férjfiat.*

Kerdes III. *Mit téſzen ez a' ſzólásnak formája, Az Aſſzonyi-állat;* 's a't. Ffelel. Sokan ſokképen magyarázzák e' ſzókat: Némellyek 1. az Aſſzonyi-állaton értik *Rákelt*, azt a' keſerves Anyát, mellyröl ſzó van oda-feljebb, ℣. 15,16. mintha az a' keſervesen ſiró Rákel mondatnék itt eſedezésivel környül-venni, és könyörületességre hajtani, az erös férjfiúhoz haſonlíttatni ſzokott erös Iſtent*. 2. Némellyek az Aſſzonyi-állaton értik itt a' Sidó Ekkléſiát; a' Férjfiún, a' Babilóniusokat, kiknek igájok alól (: addig eſdeklett rajtok az a' gyenge aſſzonyhoz haſonló nyomorúlt nemzet:) ki-ſzabadította Iſten. Némellyek, 3. értik itt ugyan a' Sidó Anyaſzentegyházat; de más tekintetben, a' mennyiben ez lelki paráználkodásával ſokſzor az Iſtentöl el-ſzakadt, de azután meg-kereste és újobban környül-vette az ö jegyesét; 's a't. A' több különözö értelmeket rövidſégnek okáért el-hagyom: Hanem, 4. az Iſten Lelkének czélja ſzerint, ſzó vagyon az említett igékben, a' Chr. Jéſusnak a' B. Szüz méhében valo ſzent és ſzüz fogontatásáról. Az *Aſſzonyi-állaton* azért értetik *a' Szüz;* mert az a' ſzó, melly a' betüben vagyon, *(: nekebah:)* nem egyebet, hanem tsak *ſexus*t jegyez, a' férjfitól meg-külömböztetett emberi nemet, mellyet aſſzonyi

**Variantes ſententias vide apud Aug. Pſeiferum in Dub. vex. Scr. S. Centur. 4. loc. 49. pag. m. 758. Item apud Polan.*

aſſonyi nemnek ſoktunk hini, akár ſüz, akár férjfiútól eſmértetett légyen az; így vétetik az a' ſó ſok helyeken: láſd, 3 *Móſ.* 12: 5. holott a' tsetsemö leányzó (: nekebának:) *aſſonynak* mondatik, *(: quaod ſexum:)* így 1 *Móſ.* 1:27. és 5:2. 's a't. söt az áldozatra fel-vitetett barmoknak-is a' nöſténnye *nekebának* mondatik, 3 *Móſ.* 3: 1. és 4: 28, 32. és 5: 6. 's a't. A' *férjfi* pedig a' leczkében, a' Szüztöl ſülettetett Chriſtus: úgy hogy az a' ſó-is (: férjfi:) jegyezze itt az emberi nemet, 's nem annak minémüſégét: láſd, *Jób.* 3: 3. *Jel.* 12: 5. *Szüle* (: az Aſſony:) *férjfi magzatot:* Eſa. 9: 6. Ezt *a' férjfiat*, a' Chriſtust, *környül-vette az Aſſonyi-állat;* az-az, az ö méhébe fogadta, hordozta, és oſztán ſülte, nem a' maga erejével, nem-is férjfiúi munka által, hanem a' Sz. Léleknek meg-árnyékozásából: *Luk.* 1: 35. Hogy e' magyarázat igaz légyen, világoson mútatják ime' következendö dolgok: (1) Mert úgy ſép meg-egyezése és öſve-köttetése léſzen azon 22-dik vers második réſzének az elsöbb czikkellyel; ugyan-is az itt czélja Iſtennek a' Próféta által, hogy a' tsavargó és tsapongó elméjü népet függeſſze arról való elmélkedésre, a' kiben ö nyugodalmat talál. (2) Az egéſz 31-dik réſz, a' Chriſt. Jéſus által ſereztetett lelki jókról tanít, mellyeknek kútfeje és fundámentoma a' leczkében fel-tétetik, A' Szüztöl ſüzen ſülettetendö férjfiú, ki *meg-öntözi a' ſomjú lelket, és a' ſomorú ſivet bé-tölti,* ℣. 25. t. ill. örömmel. (3) A' Chriſtus Szüztöl való ſületésének hiſtóriájával egybe-köttetett az a' hiſtória, melly az ö fiain firánkozó Rákelröl prófétziai lélek által beſélltetik ezen réſzben, ℣. 15, 16. veſd öſve, *Mát.* 2: 16-18.

KERDES IV. *Miért mondatik a' Chriſtus ſületése, új dolognak teremtetésének?* FEL. 1. Uj dolog az, a' minémü azelött nem vólt, nem-is hallatott. 2. Uj dolog az, mellynek hallása nélkül ſoha nem lehet vala a' bús léleknek nyugodalma, a' melly nélkül az Uj Teſtámentom az új lelki teremtésnek alkotmánya ſemmiképen fel-nem épittethetik vala. 3. Uj dolog annak ſületése, a' ki által *mindenek meg-újúltanak:* 2 Kór. 5: 17. Eſa 43: 19. új egeket, új földet teremtett Iſten akkor, mikor el-jött a' minden nemzetségeknek kivánságok: *Eſa.* 65: 17. *Hag.* 2: 6, 7. az el-jött Meſſiás orſzágában nem lehet ſemmit gondolni, a' mi új nem vólna: *új nép* van itt, *új emberek, új értelem, új Teſtámentom, új parantsolat, új út, új ének, új öltözet, új edény, új Jéruſálem, új ég, új föld, új ſombat, új bor;* egy ſóval, mindenek újak: (: ſent Irás ſavaiból, ha rövidſégre nem czéloznánk, mind ezeket világosítani lehetne:) melly mindeneknek meg-újúlások azt mútatják nyilván, hogy bé-állott a' Chriſtus által az Iſtennek Uj Teſtámento-

mi lelki orſága; mellynek el-jövését 's el-közelítését Keresztelö János-is teli torokkal kiáltotta: *Mát.* 3. 'sa't.

Kerdes V. *Mitsoda föld az, mellyen teremtendö vala Iſten azt az új dolgot?* Fel. Az Izrael földe, mellyet a' Prófétziák a' Chriſtus ſületésének helyéül *deſigna*ltak: *Mik.* 5: 1. a' melly földön nem tsak ſülettetett, hanem neveltetett-is a' Chriſtus: *Mát.* 2: 23. prédikált, tsudákat tett: *Éſa.* 9: 1, 2. *Hagg.* 2: 7, 9. *Mal.* 3: 1. és ſenvedett: *Zak.* 12: 10, 11. és 13: 7. 'sa't. A' mint azért az el-jövendö Meſſiás minden állapatjának helyéül az Izrael földe rendeltetett; úgy az ö fogantatása-is azon a' földön lött, a' mint a' mi leczkénkben prófétáltatik. Melly dologból eſmélhetjük azt, hogy a' Chriſtusnak addig kellett ſülettetni 's el-jöni, míg az Izrael földe *átokkal meg-nem verettetett:* Mal. 4: 6. míg *Jérusálem a' Pogányoktól tapodtatni* nem kezdett: *Luk.* 21: 24. az-az, míg a' Templom, a' Város, és a' Czéremóniák fenn állottak; addig, míg Izrael az ö Attyainak örökſégéből e' világ puſztájára, hol még ma-is bújdosik, ki nem ſelleſztetett: úgy hogy ebböl, és az illyen ſent Irásbéli helyekböl világoson meg-lehesſen próbálni a' Meſſiás el jövetelit, a' nyomorúlt Sidók ellen, ha ſiveiken a' ſedél nem vólna.

Kerdes VI. *A' Chriſtus Szüztöl való fogantatása és ſülettetése, miért nem világoſsban, hanem illy homályoſon, és mintegy mesében prófétáltatik a' leczkében?* Fel. 1. Arról a' titokról már azelött világosbban ſólott vólt amaz Evangelicus Próféta, Éſaiás: 7: 14. és 9: 6. 2. *Tiſztességére vagyon Iſtennek a' dolgot el-titkolni:* Péld 25: 2 hogy ſorgalmatos és áhítatos figyelmezéssel nyúljunk az Iſten titkainak viſgálásához, annyival-is inkább, mivel a' Szüztöl ſülettetendö gyermeknek, *ſokaknak eſetül, botránkozásnak kövéül, és ellene-mondásnak jegyéül kell vala Izraelben tétetni:* Luk. 2: 34. Éſa. 8: 14. 3. Annak a' titoknak világosb ki-hirdettetése annak számára tartatott, a' ki által lött *az örök idöktöl fogva való titkoknak ki-magyarázások:* Sólt. 78: 2. *az örök Iſtennek parantsolatjából, a' hitböl való engedelemre:* Róm. 16: 25, 26. *az ö ſájába adatott* arról az Iſtentöl e' földön teremtetett *új dologról való új ének:* Sólt. 40: 4. 'sa't.

Tanusagok.

I. *A' melly nemzetség, ember, ſivét, lelkét, Iſtentöl egyſzer elfordítja, kénſzerittetik az ſok ünide amoda való bizonytalan tsapongásokra vetemedni.*

A' leczke elsö czikkelyében, *Meddig bújdosol;* 'sa't. láſd, *Jér.* 3: 13. és 4: 1. és 2: 23, 36. 'sa't.

Ta-

Tapaſztalható átka Iſtennek, a' meg-vakúltt és nyomorúltt Sidó nemzeten ez, mind e' mai napiglan: mert noha a' Meſſiás el-jövetele után való bóldogtalan várakozás egy nyomon mindnyájokban megvagyon; mindazáltal az-aránt-is régen meg-haſonlottanak, és még ma is ſiralmas bújdoſásoknak és tsavargásoknak ennyi ſáz eſztendejek után állhatatlankodván, két Meſſiást várnak; némellyek a' Dávid fiát; mások a' Jóſef fiát*. *A' magok nevekben el-jött* (: Ján. 5: 43.) hamis Chriſtusok közzül-is, hol egyikhez, hol másikhez tsapták ezelőtt magokat: minémü hamis Chriſtusok vóltak, *Bar-chochab*, (: igazában, *Bar-cozba:*) *ann. Chr.* 131. 137. kit temérdeki ſok Sidósággal Bitther nevü várnál el-veſzte Adriánus Imperátor †. Azután *Manes*, (: *circa ann. Chr.* 251.) Azután *Moſes Cretenſis*, (: *ann. Chr.* 434.) Azután *David El-roj*, (: *ann. Chr* 933.) 's a't.

* vid. *Buxtorfii Synag. Iud.* ca. 50. *ſub ini.*

† vi. *Geor. Hornii Hiſtor. Eccleſ.* pag. m. 58. 59.

Mivelhogy az Iſtentől való el-fordúlásnak illy keſerü gyümöltse vagyon: *Ésa.* 57: 17. azért ſzüntelen így imádkozzunk mi: *Mútasd-meg nékem Uram a' te útadat, járok a' te igasságodban:* Sólt. 86: 11. és 25: 4, 8, 12. *légyen elég az minékünk, hogy a' mi életünknek ezelőtt való idejében* ſokat tsapongottunk; 's a't. 1*Pét.* 4: 3. a' kegyelemre már fel-vétetvén, *állhatatos ſzível maradjunk az Urban:* Tsel. 11: 23. *maradjunk-meg az Iſten kegyelmében:* Tsel. 13: 43. úgy jól léſzen dolgunk; mert az UR *a' mi jobb-kezünket tartja, ha ö mellette maradunk:* Sólt. 73: 23. Ama' nyomorult, 's mind e' mai napig e' világ puſztáján ſzágúldó 's tsapongó leánynak a' Sidó nemzetnek-is azt igéri Iſten, hogy minek utánna meg-fordúl az ö ſzívek az URhoz, *ád az Iſten nékiek egy ſzívet és egy útat:* Jér. 32: 29. hogy többé ne tsapongjanak. *Oh ki fog élni akkor, mikor azt véghez viſzi az Iſten!*

II. TANUSAG.

Hogy a' Jéſus Chriſtus e' világra ſzüztől ſzülettetett, tsudálatos dolog, és egyedül Iſteni munka (: teremtés:) az.

A' leczkében. Iſmét, *Ésa.* 7: 14. *Luk.* 1: 34, 35. *Mát.* 1: 20-23. 's a't.

KERDES. *Miképen, és mitsoda fundámentomokon lött a' Chriſtus ſzületése, azért, hogy ö ſzüztől ſzülettetett, tsudálatossá?* FEL. 1. Maga a' dolognak teremſzeti tsudálatos itt: mert a' teremtéskor Iſten úgy rendelte azt, hogy az emberi nemzetség férjfiú és aſzszonyi-állat által ſzaporodjék: 1*Moſ.* 1: 27, 28. és 2: 23, 24. mikor azért a' ſzüz férjfiú munkája nélkül fiat ſzül, a' teremſzetnek rendin kivül esik az, és ezen az okon tsudálatos dolog. A' külsö Hiſtóriák fabulálnak ugyan holmi ehez haſonló dolgokat, mintha a' Pogányok között egy-

néhányſzor ſzült vólna a' ſzüz ; de azok vagy hazugságok , vagy ördögi meſterség által tsináltatott dolgok : mert az ördög eleitől fogva a' Pogányok között majmoskodta az Iſten munkáit †. Nagy gondja vólt mindazáltal Iſtennek az ö ſzerelmes Fia tsudálatos ſzületésének ditsöſégére : úgymint ki az ördög által-is arról egynéhányſzor a' Pogányok között vallást tétetett : láſd, mit ir a' Pogány Poéta *Virgilius*, *Eclog.* 4.

--- Jam redit & virgo, redeunt Saturnia regna :
Jam nova progenies cœlo demittitur alto. - - -
--- Chara Deûm ſoboles, magnum Jovis incrementum.

Ezeket az ördög jövendöltette a' Poétával, az égből le-ſzállandó és Szüztől ſzülettetendö Chriſtusról : mert Virgilius a' Chriſtus ſzületésének idejét nem érte 's nem látta ; mivelhogy a' Chriſtus, az *Euſébius* ſzámlálása ſzerint, az Auguſtus Csáſzár birodalmának 42-dik eſztendejében ſzülettetet ; már azelött jó idövel *Brunduſiumban* Virgilius elveſzett vólt, t. ill. az Auguſtus Imp. birodalmának 16-dik eſztendejébe. A' *Cumæa Sibylla* által-is erről a' titokról ſólott eleve az ördög ; a' mint *Virgilius*-is hozza elö : ---

--- Ultima Cumæi venit jam carminis ætas ; &c.

Romulus, Róma városának elsö építöje, fundált és épített Rómában egy Templomot, melly, *Templum Pacis*, Békeſség Templomának neveztetett : az a' Templom idövel meg-avúlván, a' ſok jeles győzedelmekkel ez egéſz világon hires Római Tanáts és népſég, (: S.P.Q.R.) azon Templomnak ditsöſégesebb és fényesebb formára való megújíttatását el-tökélli magában ; de elébb az ö Pogányi meg-rögzött ſzokások ſzerint az *Oraculum*tól (: az-az, a' Kápolnákban lakó, és onnan feleleteket adni ſzokott Ördögtül :) tanátsot kérdenek arról, *Meddig fogna az a' ditsöséges épületü Templom fenn állani ?* A' felelet ez lött : *Addig, míg-nem a' ſüz ſülne. (: Donec virgo pareret.)* Ök azt a' Tem-

[† *Dicuntur Tartari fabulari de ſuo Changis, Chamo, (: qui ex vili fabro ferrario, totius gentis barbaræ Imperator creatus eſt :) illum ex virgine conceptum fuiſſe, vi radiorum Solis, ad quos apricabatur, & ſine concubitu viri impregnatâ. Verùm potuit id genti illi tetricæ perſvaderi à Diabolo, ad imitationem ejus, quod jam antea inaudiverant de Chriſto ex Matre virgine nato, ut ſuum Imperatorem Regi Regum quadamtenus æquarent ; &c. &c. Illud partûs virginei exemplũ, quod Cornelius à Lapide, (Jes.) ad cap. 7. Eſaiæ ruſpatus eſt, ex teſtimonio Plinii, li. 7. Hiſt. Nat. cap. 4. & Auli Gellii, Noct. Attic. lib. 9. cap. 4. quaſi Romæ etiam P. Licinio Craſſo, & Cajo Gaſſio Coſſ. virgo quædam p. periſſet, imprudenter allegatum eſt, uterque enim teſtium ab ipſo allegatorum dicit, tunc puerum ex virgine factum fuiſſe i. e puellam in puerum abiiſſe, naturâ foràs protrudente membrum genitale virile, quod eousque intus latuerat : qualis Hermaphroditorum metamorphoſeos complura apud Authores reperire licet exempla ; &c.*]

a' Templomot soha-örökké el-nem romlandónak lenni reménlvén, mivelhogy a' ſüznek ſülni lehetetlennek alítják vala, nevezték azt a' házat, *Templum æternitatis*, örökké-valóság Templomának. De azon éjtſaka, mellyen a' Chriſtus e' világra a' B. Szüztöl ſülettetett, az az örökké való ház rakásba romlott, 's le-omlott *. Némellyek ezen Hiſtóriához azt-is hozzá adják; hogy a' Templom romlási közt találtatott egy réz tábla-is akkor, mellyre illyen igék vóltak rajſolva:

Virginitas partûs; discordes tempore longo
Virginis in gremio fœdera pacis habent †.

Ezeket a' Hiſtóriákból, az értelmesbbek kedvekért, el-múlóúl akarám elö-hozni. 2. Tsudálatos dolog a' Chriſtusnak ſüztöl való ſülettetése; mert úgy tetſett-meg, hogy az a' Fiú, a' ki ſüztöl ſülettetett, nem tsak ember, hanem Iſten-is vólt: 1 *Tim.* 3: 16. az vólt, ama' nagy hegyböl (: a' Sidó Respublicából, melly nagy hegynek mondatik, *Jel.* 8: 8. 's a't.) kéz nélkül ki-ſakadott *kis kö*: Dan. 2: 34. maga erejével tsirázott-ki a' földbül az a' tsemete: *Zak.* 6: 12. mert *miképen az Atyának vagyon élete magában; azonképen a' Fiúnak-is adódott, hogy légyen élete magában*, (: 's magától:) *Ján.* 5: 26. ö azért amaz Immanuel, velünk lakozó Iſten: *Éſa* 7: 14. és 9: 6. 3. Azért, hogy a' Chriſtus ſüztöl ſülettetett, bün nélkül ſületett.

KERDES. *Az a' ſüztöl való tsudálatos ſületés, maga terméſzeti ſzerint okozta-é azt, hogy a' Chriſtus bün nélkül ſülettessék, avagy tsak Iſtentöl rendeltetett jegye és ſymboluma vólt-é a' Chriſtus bün nélkül való ſülettetésének?* FEL. Két felé megyen itt a' Tudósoknak értelmek §. 1. Vagyon olly, ki az utólſót állatja *, így ſólván: Azzal akarta meg-mútatni Iſten, hogy a' Chriſtus a' bünösöktöl el-válaſztatott, hogy ö ſüztöl, és nem rendſzerint való úton ſülettetett; mert magában az a' tsuda, hogy a' ſüznek méhe tenyéſzövé lött, nem vehette-ki a' Chriſtust a' bünnek jussa alól: mert nem tsak a' férjfiúi magtól vagyon az eredet ſzerint való bünnek reánk áradása; 's nem úgy érti az Apoſtol azt, a' mi van, *Róm.* 5: 12. *Egy ember által jött e' világra a' bün.* mintha Ádám által Éva nélkül jött vólna bé a' bün e' világra: mert másutt nyilván mondja, hogy *az Aſſzonyi-állat megtsalattatván, lött a' bünnek oka.* 1 Tim. 2: 14. hanem bünben melegittetik kiki és fogantatik Annya méhében: *Sólt* 51: 7. 2. Más Tudós meg így ſól hozzá a' fel-tött kérdéshez †: A' Chriſtus a' Szüztöl bün nélkül ſülettetett: mert az, a' mi bünösnek teſtében vagyon, holott Iſtennek teremtése, nem ferteztetett-meg; és nintsen egyebként átok alatt, hanem (1) a' mennyiben a' bünösnek réſze, mikor Iſtentöl

* vid. *Hieremiæ Drexellii* (Ieſuit.) *oper. Tom* 2. (in 4-to maj.) *pag.* 384. *in libell. cui tit.* Delitiæ Gentis Humanæ; Chr. Jeſus, naſcens, moriens; *&c. par.* 1. *c.* 11.

† vi. *Chriſt. Matthiæ Theatrum Hiſt. pag. mi.* 402. *b. in Præcog. Monarch. Quart.*

§ v. *Herm. Witsii Oeconō. Fœd. Dei, lib.* 11. *cap.* 4. §. 11.

* *Io. Cloppenburg, Exercit. de ſanctificata origine carnis Chriſti.*

† *Ioh. Coccejus oper. Tom* 6 *in Sum. The. c* 58. §. 11. conf *itē c.* 34. §. 12.

„tentöl büntettetik az. (2) a' mennyiben néha bünnek és vétkezésnek „eſzköze. (3) a' mennyiben a' rendſzerint való bünös-ſzaporodásnak „eſzköze, Lehetett azért (: úgy ſzól :) a' Szüznek teſtében olly réſz, „melly átok alatt nem vólt: miként a' teſt veréjtéke, és egyéb a' teſtből „ki-ſzármazó réſzetskék, nintsenek átok és büntetésre való kötelesség „alatt, - - - hanem annak a' matériának, mellyet Iſten teremtett, réſzei; „'s a't. De másutt, ugyan-azon tudós ember, világosbban ki-fejezi a' „maga elméjét, melly által a' fel-tött kérdésre elégſéges felelet lehet: „t. ill. Az, a' ki nem apától és anyától egyſzersmind, hanem tsak ſüztöl „ſzülettetett, nem vólt átok alatt, és bünös; mert az ö ſüz annyától „tsak azt vötte, a' mi Iſtentöl el-kéſzíttetett vala, (:*Luk.* 1:35.) hogy „onnét az Iſten Fia magának templomot formálna: (:*Zak.* 6:12. *Ján.* „2:19-21.) mert noha az a' réſz, a' melly bünös réſze, azért a' bünö- „sért a' kinek réſze, átok alá vettetett, és undok; mindazáltal a' mi „úgy vagyon a' bünös teſtének állatjában, hogy tovább ne légyen az ö „állatjának réſze, hanem Iſtentöl el-kéſzíttetvén, légyen a' rendkivül- „való tsudálatos ſzületésnek eſzköze - - - az már nintsen átok és kárhoz- „tatás alatt; 's a't.

Ezt a' titkot, a' Chriſtusnak ſzeplötelen ſüztöl léjendö tsudálatos ſzülettetését, világoson ſok idökig nem nyilatkoztatta-ki Iſten: leg-elsöben Ákáz Király idejében hirdette-ki: *Eſa.* 7.14. (:*anno mundi* 3268.) mindazáltal az emberi nemzetség vigaſztalására, homályban azelött-is, épen a' Paraditsomtól fogva, egynéhány dolgok által ábrázoltatta. Péld. ok. 1. A' mint az elsö Ádám (: ki *a' másodiknak ábrázatja vala:* Róm. 5:14.) ſüz és még nem miveltetett földböl teremtetett, 's *ez vala az egyik tsuda dolog, mellyet az UR teremtett e' földön;* úgy a' második Ádám, ki a' Chriſtus, 1*Kór.* 15:22,45. férjfiútól nem eſmértetett ſzent ſüz méhében formáltatott, 's *ez a' másik tsuda dolog, mellyet az UR teremtett e' földön:* Jér. 31:22*. 2. Az eſet után, kétség kivül erre a' titokra nézve mondatott a' Kígyó fejét meg-ron-tandó áldott mag, nem közönſégesen ember magvának; hanem kivált-képen való módon, *aſzſzonyi-állat magvának:* 1Móſ. 3:15. 3. Hogy *a' Melkisédek, Sálemnek Királlya, a' nagy Iſtennek Papja*, a' Chriſtusnak (: kinek az Atya a' Melkiſédek rendi ſzerint való örök Papságot eſküvéssel adta: *Sólt.* 110:4.) ábrázatja lött légyen ſok tekintetekre nézve; kiváltképen pedig ebben, hogy ö-is *Atya nélkül, Anya nélkül, és nemzetség nélkül valónak* mondatik, világoson tanítja az Apoſtol, *Sid.* 7:1,3--10. 's a' t. a' Chriſtus-is emberi terméſzeti ſzerint Atya nélkül, Iſteni terméſzetire nézve Anya nélkül való, és *az ö nemzetségét kitsoda*

* vid. *Sum. Mareſii Syſtem. Theol. löc.* 9. §. 42.

kitsoda beſéllhetné-meg? Ésa. 53: 8.* 4. A' meghóltt teſtü Ábrahámtól, és meghóltt méhü Sárától, (:*Róm.* 4: 19.) az igéret ſzerint ſzülettetett Fiú az Isák, a' ſzüstöl ſzülettetendö Chriſtusnak ábrázatja vala†. 5. Az Áron Papnak ſzáraz és nedvesség nélkül való, mindazáltal még-is rendkivül meg-virágzott és gyümöltsöt termö veſſzeje, (:4*Móſ.* 17: 6, 8.) közönſégesen annak a' dologna *typusá*nak mondatik lenni §, hogy a' ſzent ſzüz méhe-is meg-virágzott és meg-gyümöltsözött: mint ama' Karátsoni Ditséretben-is énekeltetik, *Áronnak veſſzeje meg-virágozék, tiſzta ſzüzöl gyermek ſziileték;* 's a' t. noha a' Chriſtus nem Áron Papnak, hanem a' Melkiſédeknek rendi ſzerint támadott Pap: *Mert nyilván-való dolog, hogy a' Júda nemzetségéből támadott a' mi Urunk, melly nemzetségre nézve ſemmit nem ſzólt Móſes a' Papságról:* Sid. 7: 11, 14. 6. Némellyek amaz, elsöben ſzáraz, de azután az égből le-ſzállott harmat által meg-nedvesíttetett gyapjat, mellyet Gédeon a' ſzérüre jelül tett vala, (*Bir.* 6: 37.) azon titkos dologna, mellyröl moſtan viſgálódunk, példázatjává teſzik*: úgy-is vagyon ugyan, hogy a' Chriſtus, az ö gyapját nyírök elött, megnémúló báránynak mondatik, *Ésa.* 53: 7. kinek *harmatja a' hajnal méhének harmatja felett* való: *Sólt* 110: 3†. mindazáltal az a' Gedeonnak adatott kettös jel, (:*Bir.* 6: 37, 39, 40.) a' Sidó nemzetnek állapatját-is helyesen példázhatta; melly a' mennyei tudománynak harmatjával nedvesíttetett akkor, mikor az egéſz világ attól az égi harmattól üres és ſzáraz vólna; (:*Sólt* 147: 19, 20.) moſtan pedig, mikor az egéſz világ a' mennyei tudomány harmatjától nedvesíttetik, tsak egyedül a' nyomorúlt Sidó nemzet vagyon lelki ſzárazságban§: (:*Ésa.* 8: 21, 22. *Hóſ.* 3: 4. *Ámós*, 8: 11, 12. *Sólt.* 59: 16. 's a' t.) Több egyéb némelly dolgokban-is, a' mellyek bizonytalanabbak, keresik és vakargatják némellyek, (: kiváltképen a' *ſcholaſticus Theologus*ok, kik a' sötétebb és tudatlanabb ſeculumokban éltenek 's irtanak, a' *Lombardus* nagy Meſter idejétöl fogva, a' ki virágzott 1145 eſztendö tájban.) azon tsudálatos, ſzüztöl való ſzülettetés titkának ábrázolásit: De én azoknak ſzámlálásoknak békét hagyván, a' fel-tött második Tanúságnak rövid *praxis*át említem.

Oh melly bóldog lélek az, a' ki annak a' tsudálatos titoknak lélek által való ſzemlélésére bé-botsáttatik! ſzemlélheti pedig azt már ma minden, a' kinek ſzemére a' Móſes fedele nem tétetett: 2*Kór.* 3: 14. a' ki viſgálván a' Prófétziákat, meg-eſméri az ö békeſséges meg-látogattatásának napját; (:*Luk.* 19: 42, 44.) mivelhogy *az Ige teſtté lött, és lakozott mi közöttünk, és láttuk az ö ditsöségét, mint az Iſten egyetlen-*

* vid. *Thomæ Taylorii Theol. Britanni Chriſtum Revelatum ſub Titu. Melchiſedecus, Iſacus*, &c.

† Lásd oda feljebb, az *Adventi* 3dik *Prédik.* a' vége felé.

§ vid. *myſteriü virgæ illius in Oecö. Tem. Wil. Mommæ*, Tom. 1. lib. 2. c. 13. §. 4. p. m. 244.

* vid. *Joh. Botsacci Prompt. Allegor. ſac.* c. 9. Art. 11. §. 475. p. m. 208.

† vi. *Mommæ Oec.* li. 2. c. 15. §. 63 pag. m. 276

§ vid. *Joh. Lightfoot. oper.* Tō. 1. *in Chr. Tē. & ord. Tex. V. T. ad Iud.* 6. fol. 49.

egy fülöttének ditsöségét: Ján. 4: 14. Oh bóldogtalan Sidók, kik nem láthatnak-bé ebbe a' titokba, mivelhogy az ö fiveikre fedél vettetett! mi pedig *fel-fedezett orczával ezt az Urnak ditsöségét mintegy tükörben látjuk:* 2 Kór. 3:18. Meg-láſſuk mindazáltal, 1. hogy ezt a' felséges titkot viſgálván az Iſten ditsöſégének fényességétöl annyira el-ne borittaſſunk, hogy a' földre kelletnék eſnünk: *Péld.* 25. *Tsel.* 9: 3, 4. 2. Botránkoztató életünkkel akadályt ne tsináljunk e' titok körül vakoskodó fegény Sidóknak: söt ingereljük-fel öket (5 *Móſ.* 32: 21.) arra, hogy jöjjenek-el, eſmérjék-meg, és *kereſsék-meg az ö Urokat Iſteneket, és Dávidot az ö Királlyokat;* 's a' t. *Hóſ.* 3: 5. 3. Olly fentül, füzen és tiſztán igyekezzünk élni e' jelen-való világban, hogy a' Szüztöl füzen fogantatott és fületett Jéſus, a' mi fiveinkben-is formáltaſsék és fületteſsék: *Gal.* 4:19. *Tit.* 2:11,12. 's a' t.

III. Tanusag.

E' ſiralom völgyében bújdosó, ſok kísérteteknek félvefeitöl ide 's tova hányattatott, és a' bünnek fövevényes útán kerengö, bús lélek vigaſztalásának, tsendességének, és minden bóldogságának fundámentoma, egyedül az Iſten Fiának világra való tsudálatos fületése.

Paraphraſis Textûs. A' leczkében. Meddig bújdosol, meddig hányattatol imide amoda, és a' bünnek útán meddig tsapongaſz te fó-fogadatlan leány? ne kerengj, ne bújdossál; jere, femléljed hit által ez új dolgot, mellyet az UR teremt e' földön; 's a' t. itt találſz bús és hánykodó lelkednek nyugodalmat, tsendességet és bóldogságot: láſd, 1 *Tim.* 1: 15. és 3:16. *Mát.* 11: 28. 's a' t.

Azért, 1. nem vólt, és nintsen ſoha örvendetesebb 's idveſségesebb, férelmes lelkeket hathatósabban meg-éleſzthetö ſententzia ennél, mellyben halljuk, hogy a' Chriſtus fületett e' világra: 1 *Tim.* 1:15. nem vólt ſoha örvendetesb éjtſzaka annál, mint a' mellyen világosság jöve e' világra: *Ján.* 1. ſoha bóldogabbúl tsillag nem fénlett, mint a' melly a' nap-keleti Böltseket a' Chriſtus böltsöjéhez vezette. *Oh melly ſzépek* a' Sion hegyén ezt *az Évangyéliomot hirdetönek lábai, a' ki békeſséget hirdet!* (:Luk. 2: 14.) *örömet mond a' jóról, ſzabadúlást prédikál, ki azt mondja a' Sionnak,* El-jött, és *uralkodik a' te Iſtened:* Eſa. 52: 7. Róm 10:15. 2. Nem tsuda hát, ha az ô Teſtámentomi ſzent Atyák olly forróan 's buzgóan kivánták látni a' Chriſtusnak teſtben való eljövetelét; mert tudták 's el-hitték, hogy az ö bünnek terhe alatt elaélt, amaz el-viſelhetetlen iga alatt (:*Tsel.* 15:10.) meg-tikkadott

fegény

ſzegény bús lelkeknek akkor találnának nyugodalmat és tsendességet: láſd-meg, 1*Móſ.* 49:18. 1*Krón.* 11:17. *Ján.* 8:56. 4*Móſ.* 24:17,23. *Sól.* 14:7. *Mát.* 13:17. *Tſel.* 26:6,7. 'sa't. A' meg-élemedett vén Simeon azért óhajtotta olly áhítatoson az Izraelnek meg-vigaſztaltatását; mivel hitte, hogy mind amaz *viz nélkül való kúthól*, (: Zak 9:11.) mind a' bünnek és teſtnek tömlöczéből akkor fog ſzabadon botsáttatni: *Luc.* 2:25,29.

Noſza hát, te ſzegény, ſok rendbéli kíſérteteknek ſzélveſzeitöl hányattatott, minden külsö vigaſztalástól meg-foſztatott, (: *Eſa.* 54:11.) büneidnek terhe alatt nyögö 's búſongó ſzegény lélek, forgaſd ſzüntelen elmédben ez Evangyéliomi, ſérelmes lelkeket meg-éleſztö ſententziát, hogy a' Chriſtus a' bünösökért ſzületett e' világra; nem tsak elmédben forgaſd pedig, hanem eleven hittel magadhoz kaptsolván az ö világra való ſzületésének haſznát és erejét, a' magad mellyére tegyed kezedet, és ezt mondjad ſz. Pállal: *Hüséges, és minden hitelre méltó beſzéd ez, hogy a' Chriſtus Jéſus jött e' világra a' bünösöket meg-tartani; kik közzül ELSÖ ÉN VAGYOK:* 1 Tim. 1:15. itt találſz egéſz vigaſztalást és meg-enyhülést.

Te ſok lelki próbáknak 's tuſakodásoknak özönvizétöl hányattatott, az Iſten irgalma után ſziv ſzakadva várakozó lélek, noſza ſieſs, menny a' Betlehem kapuja elött való kútra, mellyböl ſz. Dávid kiván vala innya: 1*Krón.* 11:17. ott találſz az élö viznek forrásira: *Ján.* 4:14. Oh miért-is mennél a' lelki vigaſztalás vize nélkül való bé-omlott kútra! *Jér.* 2:13. *Zak.* 9:11. Ha így magadra ſzabod ſzegény lélek a' Chriſtus ſzületésének haſznát; bizony az a' lelki Samaritánus a' te lelki ſérelmidet meg-gyógyítja, és minden vigaſztalással bús ſzivedet bétölti: Amen.

III. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Mik.* 5: ℣. 2. (: *juxta Hebr.* ℣. 1.)

És te Betlehem Éfrata, kitsíny noha *légy a' Júdának ezeriben*; mindazáltal *te belöled jö-ki nékem, a' ki Izraelben uralkodó léſzen; és az ö ki-jövetelei eleitöl fogva, az örökké-valóság napjaitól fogva,* (: t. ill. vannak.)

ISten, az ö örökké-való békeſséges tanátskozása ſzerint (: *Zak.* 6:13.) rendelt Megtartót és Idvezítöt a' bünös embernek: de tsuda bölts gondviſelése látſzik-meg Iſtennek abban, miként folytatta, és egymás után mitsoda grádusokon nyilatkoztatta-ki laſſan-laſſan az Idvezítö felöl való békeſséges tanátsát és igéretit *. 1. Elsö meg-eſett ſzüle-

*vid. *Celeb. Fr. Burmã. Synopſ.* Tõ. 1. l. 3. c. 3: §. 29. p. m. 531.

inknek közönségesen igért Isten ollyan magot, kiben e' világ életet lelhetne: 1*Mós.*3:15. 2. Azon meg-igértetett áldott magnak nemzetsége és eredeti ki-jelentetett Ábrahámnak, 's határoztatott ö reá 's az ö maradékára: 1*Mós.*15: és 17: és 22: 's a't. 3. Közelebb, határoztatott a' Megtartó 's Idvezítö származása, a' Júda nemzetére: 1*Mós.*49:10. holott az ö el-jövetelének közönséges ideje-is ki-jelentetett. 4. Az ö familiája, és származásának-is rendes lineája határoztatott a' Dávid házára: 2*Sam.*7:16,19. és 23:4,5. 's a't. és szerrel a' Prófétáknál, 's a' Dávid Sóltáriban. 5. Mitsodás lejendö lenne az ö Annya, tud.ill. szüz, az-is ki-jelentetett, elsöben Ákáz idejében: *Ésa.*7:14. azután Jósiás Király idejében: *Jér.*31:22. 6. Az ö el-jövetelének el-közelítésének ideje-is kiváltképen-való jelekkel meghatároztatott és le-irattatott némelly Próféták által, kiváltképen a' kik a' második Templom alatt prófétáltak: láss, *Dan.*9:24. *Hagg.*2:6--9. *Mal.*3:1. 's a't. 7. Az ö születésének-is helye nyilván kijelentetett. A' leczkében: Mellyben *summásan*, A' Messiás születésének helye határoztatik-meg, azon Messiás személyének és tiztinek némi-némü le-irásával együtt. A' hely, *Betlehem Éfrata, kitsíny a' Júda ezeriben*, avagy ezeri között. A' Messiás személye imezekröl ittik-le: 1. *Izraelben uralkodó ö:* és ez az ö tiztit-is nézi. 2. *Az ö kijövetelei eleitöl fogva valók.* 3. *Az örökké-valóságnak napjaitól fogva valók.*

Magyarazat.

Kerdes I. *Mitsoda hely vólt az a' Betlehem, mellyböl származandónak lenni jövendöltetik az Izrael Ura?* Fel. 1. A' Magyar fordító nem helyesen fordítja így, *Éfratának Betleheme;* mintha Éfrata tartomány vólt vólna, és Betlehem annak városa: hanem így kell fordítani, *Betlehem Éfrata;* az-az, melly más néven Éfratának mondatol: megtetzik ez világoson, 1*Mós.*48:7. és 35:19. 2. Júda földének legjobb és termékenyebb részében vólt az a' Betlehem: *Bir.*19:1,2. 1*Sam.*17:12. *Mát.*2:6. Jérusálemtöl esett Délre mintegy fél milföldnyire*: mondatik az Irásban néhol, *Júda Betlehemének;* hogy meg-külömböztessék a' Zebulon földén való Betlehemtöl: mellyröl láss, *Jósf* 19:10,15. 3. Betlehem, annyit tészen Magyarúl, mint, *kenyérnek háza;* mondatott így, (1) mert igen termékeny földü vólt†: (2) mert az igaz életnek mennyböl le-szállott kenyere (:*Ján.*6:48-51.) ott született, ama' lelki Manna, *Jel.*2:17. az egész világnak élés-házává lött Betlehem, (:*horreum totius orbis:* Nazianz. *orat.*19.) minekutánna a' Chriſtus ö benne született §.

* *Teſtatur id is, qui viam iſtam menſus eſt, Nic. Chriſt. Radzivill. Epiſt. 2. ſui Hodoſperici, apud Drexelii.*

† *Unde etiã ei nomẽ Ephrata, à rad* phara, *fructificavit.*

Kerdes

§ *Hieron. in Epit. Paulæ: Salve* (inqu.) *Bethlehẽ, domus panis, in qua natꝰ eſt ille panis, qui de cœlo deſcendit.* Idé *Hier. in hoc nomine ſacramentũ docet ſignificatũ.* vid. *Iac. Alt. op.* Tõ. 5. Hept. 6. Dis. 7. §. 14.

KERDES II. *Mitsoda tekintetre nézve mondatik Betlehem kitsínynek a' Júdának ezeriben, avagy ezeri között?* FEL. 1. Az Izrael népe még régen el-oztatott vólt ezerenként, zázanként, tizedenként; 's a't. a' melly el-oztás szerint vóltanak a' népnek Elöljárói erös férjfiak, Ezeredesek, Századosok, Ötvenedesek, és Tizedesek: láſd, 2*Móſ.* 18: 25, 26. 1*Sam.* 10: 19. 5*Móſ.* 33: 17. A' szerint az el-oztás szerint vólt a' rend, mind az itélet tételben, mind a' hadakozásra való ki-menetelben. Mivel pedig az Izrael nemzetsége, az Iſten Ábrahámnak tött igéreti szerint, felette igen meg-szaporodott vala; azért egész ezeres *legio*k-is egynéhányak, söt ſokak vóltak tsak egy nemzetségben-is: 1*Sam.* 23: 23. söt tsak egy városban-is: *Amos*, 5: 3. és minden ezernek vólt ezeres Kapitánnya, a' ki mind békeſséges 's mind hadakozó idöben az ö ezerét igazgatta: melly tekintetre nézve Sz. Máté így fordította ez igéket, *c.* 2: 6. -- *ſemmiképen nem vagy kiſſebb Júdának Fejedelemségi* (v. Hadnagysági) *között.* Betlehemnek-is azért a' Júda nemzetségében vólt, avagy tsak kellett vólna lenni ezerének; de az ö lakosinak számok annyira meg-kevesedett vala, hogy alig telhetett-ki az ezeres *legio*nak száma ö belöle*: mellyre nézve a' leczkében mondatik, *kitsínynek a' Júdának ezeriben.* *Ellenvetés:* Lám Sz. Máté ez igéket elö hozván, *c.* 2: 6. azt mondja: Semmiképen nem vagy kiſſebb a' Júdának Hadnagysági között. FEL. Sz. Máté-is tudta és eſmérte Betlehemnek a' már meg-irtt tekíntet szerint való alatsonyságát; de még-is magaztalja az uralkodó Meſſiásnak ö belöle való származásának tekintetire nézve, melly szerint akár-melly ezeres *legio*jú városa Júdának nem vólt nemesebb ö nála. Azért Mikéás Prófetát Sz. Mátéval öszve vetvén ez a' szent leczke szavainak értelme, 2. Noha te Betlehem kitsíny, kevés népü, 's nem ollyan fényes, népes, pompás város vagy, mint Jérusálem, Hebron, Gibea; 's a't. mindazáltal ditsöſségessé, hiressé 's nagygyá tészen tégedet ez a' tekíntet, hogy te belöled származik-ki nékem az Izrael Ura: péld. ok. a' Jérusálembéli második Templom-is ſokkal alatsonyabb vala az elsönél; melly okra nézve, *nagy felkóval ſirtak a' Vének, kik látták vala az elsö Házat:* Eſdr. 3: 12. mindazáltal ugyan nagyobb ditsöſsége lön annak a' második Háznak azért, hogy a' szövetségnek Angyala abban az ö Templomában jött-el: *Mal.* 3: 1. *Hagg.* 2: 9. 's a't.

KERDES III. *Kitsoda az a' Betlehemböl ki-jövö Izraelen uralkodó?* FEL. 1. A' másként nagy tudományú, de gyakran Sociniánisáló *Grótius* érti Zorobábelt; ki (úgymond) Betlehemből származni mondathatik; mivel a' Betlehembéli Dávid familiájából való vólt. De hol

* *Cur ita decrevit Civiũ Bethlemiticorũ numerus, vide ſolidã rationem apud Celeb. Iac. Alting. loco ſuprà cit.* §. 18.

láttál az Irásban illyen ſólásnak formáját? Igen külömböznek ezek, Betlehemben ſülettetni, és ſülettetni valamelly Betlehemitának familiájából*. Ezen Grotius elméje ſerint, Zorobábelre magyarázták a' leczke ſavait némelly Sidók; kiket az okon kárhoztatott az 5-*dik Conſtantinápolyi Concilium*, melly *celebral*tatott az öreghik Juſtinianus Imper. idejében, *anno Chr.* 553. Azért, 2. a' Betlehemből ki ſármazandó Izraelen uralkodó nem egyéb, hanem a' Meſſiás: mint ezt nyilván bizonyítja a' Héródestől egybe-gyüjtetett Jérusálembéli Concilium: *Mát.* 2: 4-6.

* vid. *Grotium à Calovio refutatũ, apud Polum in Text.*

Kerdes IV. *Mire czéloz az a' Meſſiás felöl való utólsóbb* prædicatum, -- *Az ö ki-jövetelei eleitöl fogva, az örökké-valóság napjaitól fogva?* Fel. Minekutánna a' Próféta a' Chriſtusnak Betlehemből való teſti ki-ſármazását és külsö ſületését meg-jelentette vólna, más méltóságosabb és ditsöſégesebb ſármazásról és ſületésről való elmélkedésre emeli-fel mind a' maga 's mind a' mások lelkit; t. ill. emlekezik a' Chriſtusnak ſent Attyától örök idöknek elötte lött ki-beſéllhetetlen ſülettetéséről: és így ötet nem-csak bizonyos idöben *minékünk ſülettetett gyermeknek*, hanem *örökké-valóságnak Attyának* lenni-is megmútatja: *Eſa.* 9:6. mert a' kinek ki-jövetele örökké-való, ſükſég, hogy az maga-is örökké-való légyen; a' minthogy az-is, a' kitöl öröktül fogva ki-jött, örökké-való: *Hab.* 1:12. erről az örökké-való ſármazásról vagyon emlekezet, *Péld.* 8: 23,24. 's a't. Sólt. 2: 7,8. *Ki-beſéllem a' Iéhovának dékrétomát, ki azt mondotta én hozzám: Én Fiam vagy, én MA ſültelek tégedet;* 's a't. a' Sionon fel-kenetett Király a' Meſſiás ſól itt, ki a' földnek minden határin a' Dékrétom ſerint néki adatott birodalomnak igaz jus ſerint való fundámentomát jelenti-meg, melly az ö örökké-való Fiúsága: mert mikor arról az Iſteni tanátsban Dékrétom lött, hogy a' Sionon Király légyen, ki a' Pogányokat és a' földnek minden határit örökſégül birja, már ö akkor Fiú vólt, és az ö Fiúsága vólt fundámentoma a' Királyi tiſztre való fel-kenettetésnek; a' melly fel-kenettetés-is örökké-való, a' minthogy a' Dékrétom örökké-való, és világ fundámentominak fel-vettetések elött való: *Éfeſ.* 1: 4. †. Mivel pedig kettös egymástól meg-külömböztetett *(phraſis)* ſólásnak formája vagyon a' leczkében; azért a' Chriſtusnak kétféle láthatatlan lelki ki-jöveteleire vagyon czélozás: mellyeknek egyike, az Atyától örök idöktöl fogva lött ki-beſéllhetetlen tsudálatos ſülettetés; a' másik pedig, az Iſten Chriſtus Jéſus világra való el-botsáttatása felöl el-rendeltt titkának, az *idönek eleitöl*, a' Paraditsomtól fogva való ki-nyilatkoztatása 's ki-hirdettetése: mert az idönek elein, az eſet után

† vid. cel. *Iac. Alting. oper.* Tom. 5 Hept. 6. Diſſert. 7. §. 24-34.

után mindjárt hallatott ama' kígyó fejét meg-rontandó áldott mag felöl tött igéret: 1*Móſ.* 3: 15. azután-is *(: continuâ ſerie:)* attól az idönek eleitöl fogvá vólt a' Chriſtus ki-jövetele, a' Prófétáknak ſájok, a' ſok árnyékozások, ábrázatok és példázatok által; 's a't. láſd-meg ezen dolognak világoſitására, *Sid.* 1:6. *Péld.* 8: 22,23. *Ján.* 1: 1-3. 1*Ján.* 1:1, 2. *Tit.* 1:2. 2*Tim.* 1:9,10. *Jel.* 13:8. 's a't*. 2. A' mi Magyar nyelvünkön hajdan Váradon ki-nyomtattatott öreg Bibliának a' ſélire *marginalis notá*kat iró Tudós emberek-is czéloztanak erre a' Magyarázatra, midön igy irnak: -- *Az ö ki-jöveteli eleitöl fogva;* 's a't. az-az: Kit az Iſten régtöl fogva, avagy régi idöktöl fogva végezett el-botsátani a' teſtben. Vagy, a' mint *Tremellius* magyarázza: Ki eleitöl fogva meg-jelentette magát a' teremtés által, ſent igéje és hatalmas tselekedete által; miképen a' fel-támadó Nap fényével és melegével jelenti-ki magát. Jóllehet közönſégesképen ſokták magyarázni e' verſet, Chriſtusnak az Atya-állatjából való örök ſületéséröl.

* vid. *Altingiũ ubi ſuprà §.* 36-45.

I. TANUSAG.

Valamelly helynek, városnak, ſalunak, Ekkléſiának diſſessége, nemessége, ditsösége, 's a't *ebben áll; ha a' Jéſus Chriſtusnak ſállást ád; ha a' Chriſtus ö benne ſülettetik.*

A' leczkéböl. veſd öſſze, *Mát.* 2: 6. és 11: 21,23. *Zak.* 2: 10: 11. *Hagg.* 2: 7-9. 's a't.

Az emberi itélet tétel ſerint, valamelly helynek, városnak, 's a't. ditsöſége, hire 's neve imezekben ſokott helyheztettetni: 1. Ha nagy roppantt a' hely, város; mint *Ninivé*, mellynek *(ambitus* a) kerületi 480 futamatnyi, (: a' mint *Diodorus Siculus* bizonyitja:) az-az, 15 Német milföldnyi vólt; (: lévén egy *(ſtadium)* futamat nyólczad réſſe egy milföldnek; az-az, fél fertály milföld :) láſd, *Jón.* 3: 3. holott *három napi járó földü nagy város*nak mondatik; nem hoſſzára, haſonketfelé oſztó lineán gondolva; *(: non per diametrum, ùt vult Cornelius à Lapide:)* hanem kerületire nézve, *(: quoad ambitum ſeu peribolum:)* a' mint a' Magyar fordító-is irja. 2 Ha nagy és meſſze ki-terjedö határa van. 3. Ha erös, ſéles és magas kö-falakkal, báſtyákkal, tornyokkal, 's a't. czifra és fényes épületekkel ékeskedik: *Sólt.* 48: 2, 3, 13, 14. mint *Babilon*, kit az ö 100 réz kapui, 200 ölnyi magaſságú, és 50 ölnyi vagy lábnyi ſélességü kö-falai olly hiressé tötték vólt, hogy e' világ hét tsudái közzé ſámláltatnék; mint irják *Plinius* és *Strabo*. Ninivé-is 1500 tornyokkal vólt meg-ékesittetve és erösittetve. 4. Ha erös, terméſzeti, avagy meſterséggel tsináltatott *ſitus*a vagyon; mint

mint hajdan *Tirus*, melly a' nagy tengernek szivében vólt epittetve: *Ézék.* 26: 17. és 27: 3, 4. *Ventze*, kit Átillától a' Magyarok ösitöl való féltekben az Adria tengerén fundáltak a' Venetusok. 5. Ha népes hely. 6. Ha erös hadakozó nép lakja. 7. Ha kövér és termékeny határa vagyon. 8. Ha nagy *emporium*, kereskedésre igen alkalmatos hely. 9. Ha a' jeles tudományok és minden féle szép mesterségek virágzanak benne; 's a' t. Mind ezek az elmének, testnek, és a' világi bóldog szerentsének javai; nem meg-vetendö, hanem Istennek szép ajándéki magokban. De mindenek felett, az Isten Lelkének tanubizonysága szerint, az az igen nemes és ditsöséges hely, város, 's a' t. a' hol az ISTEN LAKOZIK, a' hol a' Chriſtus mindennap születik, a' hol a' Chriſtusnak szállása vagyon: *Ézék.* 48: 35. *Sólt.* 46: 5, 6. és 48: 2-4. 's a' t. Betlehem, a' kitsíny város, azért nem vólt leg-kissebb a' Júdának Fejedelemſégi között, hogy a' Chriſtus az Izrael legeltetöje ö benne született: *Mát.* 2: 6. *Homerus*, minden régi Pogány Poétáknál hajdan hiresebb bölts ember születésének helye felöl nagy villongás vólt, Görög országi hét nemes Városok közzül mindenik örömeſt magának nyerte vólna azt a' *gloriát*, hogy ö tartatnék a' Homerus születése helyének *. Oh mennyivel inkább a' Minden Anyától születteknél Böltsebb Isten Fiának születésének helye megnemesíttetett az ö tsudálatos születésével!

* *Aulus Gellius lib.* 3. *Noct. Atticar. cap.* 11. *Septē Urbes certant de ſtirpe inſignis Homeri; Smyrna, Rhodos, Colophon, Salamin, Chios, Argus, Athenæ;* &c.

Kerdes. *Miként születtethetik ma valahol a' Chriſtus, miként legyen valamelly hely a' Chriſtus szállása, hogy úgy nemesíttessék-meg?* Fel. 1. Az Evangyéliomnak tiszta és igazán való prédikáltatása által lészen az, és abból nemzödött igaz hitröl való *confeſſio* által *Róm.* 1: 7, 8. a' szent Pál által plántáltatott Római Ekkléſiának *hitinek ez egész világon hire vólt.* 2. A' szent Sákramentomokkal való rendes, igaz, és idvességes élés által. Azért lött vólt egyikért *infamis*sá a' Kórintusi Ekkléſia, hogy nem rendesen készült-el az Uri szent Vatsorával való élésre: 1 *Kór.* 11: 20, 21, 30. 's a' t. 3. A' Chriſtus szolgáinak, és az ö Felsége képét viselö szegényeknek tiszta szivel való fogadása, és azokról való jó gondviselés által: *Luk.* 10: 16. *Mát.* 25: 35--40. 's a' t.

Viſgáld-meg a' magad állapatját te e' helyben lévö (N.N.N.) Ekkléſia, született-é a' Chriſtus te benned? vagyon-é valljon önéki te nálad szállása? Ha ezt eſmélhedd, vagyon miben ditsekedned, vagyon nemessége és ditsösége e' szegény helynek. *De valljon születtetett-é itt a' Chriſtus?* Ugy, (1) mert a' sz. innepek elsö napján megszegettetett itt a' mennyböl le-szállott élet kenyere, 's ki-tétetett eledelül minden Chriſtus igaſságát éhezöknek: *Ján.* 6. (2) mert az ige hallga-

hallgatásban, a' Ẓ. Evangyéliom prédikáltatásában, a' Chriſtus világra való jövetele 's Ẓületése felöl lött idveſséges tanításokban, úgy irattatott-le a' Chriſtus a' mi Ẓemeink elött, mint-ha itt Ẓülettetett vólna: *Gal.* 3: 1. Ha irígykedik-is reánk e' moſtoha világ, és ſanyargat, 's a't. még-is van, miben ditsekednünk; 's a't.

De magadhoz-is Ẓemély Ẓerint lépj közelebb ember: valljon a' te Ẓivedben Ẓületett-é a' Chriſtus? *Gal.* 4: 19. érzettél-é vagy egyẒer mozdúlást lelkedben az ige hallgatás közben? lágyúlté-meg arra a' Ẓived? ollyankor kéredzett-bé Ẓállásra hozzád a' Chriſtus: *Ének.* 5. ha bé-vetted nagy Ẓelídſéggel a' beſzédet, mellyre Ẓived meg-lágyúlt; Ẓállásra fogadtad a' Chriſtust; 's a't.

II. TANUSAG.

Noha a' Chriſtus Ẓületésének környül-álló dolgai, tsekély és alatsony állapatját mútatják a' Chriſtusnak; mindazáltal ugyan Izraelnek Ura ö; és nem tsak az időben, hanem öröktöl fogvais Ẓülettetett Iſten.

A' leczkében.

KERDES. *A' Chriſtus Ẓületésének mitsoda egyéb környül-álló dolgai mútatnak tsekély és alatson állapatot a' Chriſtus felöl?* FEL 1. Hogy a' Sidó Respub. meg-romlott és utólſó veẒedelméhez közelítö állapatjának idején jött-el, midön már Júdánál nem vólt a' Királyi pálcza: 1. *Móſ.* 49: 10. midön idegen nemzetböl való Király uralkodott; mikor a' Római Tiſztartó adót Ẓedett: *Luk.* 2. 's a't. 2. A' *Dávid Sátorának le-omlásakor*, Ámós, 9: 11. az ö *Házának nem tsemetézésekor*, 2 Sam. 23: 5. jött-el; mikor már tsak a' törsöke vólt az Isai Házának, *Eſa* 11: 1. 's a't. 3. Betlehemben, a' kis városban; nem czifra palotában, hanem egy Vendég-fogadónak iſtállójában, 's ott-is a' jáẒolban Ẓülettetett. 4. Noha Királyi nemböl való; de Ẓegény, együgyü, és Áts meſter embertöl el-jegyeztetett Ẓüztöl Ẓületett; 's a't. Ezek, és ezekhez haſonló környül-álló dolgai a' Chriſtus Ẓületésének, töttek és téẒnek akadályt, hogy a' Sidók ne hinnének a' Chriſtusban; söt hogy az ö kereẒti a' Sidóknak bolondság, 's a' Görögöknek botránkozás lenne; 's a't.

E' Tanúság alkalmatosságával, 1. ki-nyilatkozik a' mi érettünk megteſtesültt Iſten Fiának hozzánk való nagy Ẓerelme, a' ki Iſten lévén tsekély és alatsony állapatra botsátotta magát mind Ẓületésében, 's mind egyébaránt való alkalmatosságiban mi érettünk: óh nagy tsuda! Ẓüztöl Ẓületik az, a' ki mind a' Ẓüz, 's mind egyéb emberek

életeknek adója 's kútfeje: mezítelen jö e' világra az, a' ki a' mezönek liliomit ékesen, Salamont-is Királyi ditsöſégbe fel-öltözteti: *Mát.* 6: 28,29. kevés ruha közzé póláltatik az, *a' kinek az ég öltözeti, és a' ki világossággal, mintegy öltözettel, környül-vette magát:* Sólt. 104: 2. az iſtállóban fekſik az, *a' kinek lakó helye a' mennyorſág:* Ésa. 66: 1. és a' ki öröktül fogva ſ. Attyának kebelében nyugodtt: *Péld.* 8. Auguſtus Csáſár birodalma alatt ſületik az, a' ki *Királyoknak Királyok, és Uraknak Urok:* Jel. 19: 16. és az Angyaloknak Fejedelmek: *Joſ.* 5: 14. adó-ſedés közben ſületik az, a' kinek minden lélek adós engedelmeſséggel 's háládással: ki-rekeſztetik a' vendég-fogadó házból az, kit *az egeknek egei bé-nem foghatnak:* 1Kir. 8: 27. ſegénnyé 's ſüköllködövé leſzen az, a' kiben minden gazdagságnak kintse el-rejtetett, és a' kitöl ſármazik minden jó adomány; 's a't. *Jak.* 1: 17. 's a't. Elmélkedjél, kérlek! ember, és fontold-meg, mitsoda nagy mélységes megalázódás ez, és mitsoda nagy ſerelem vólt az, melly ezekre vitte a' mi Urunkat. 2. E' Chriſtus ſületésének alázatos környül-álló dolgai, eſünkbe juttatják nékünk a' mi büneinket, mellyeknek terhek a' Chriſtus vállára rakatott, és a' mellyekért így kellett meg-aláztatni az Iſten Fiának. Mi a' bün után mezítelenekké lönk, minekutánna az igaſság köntösét le-vetkeztük: melly okon a' Paraditsomból ki-is üzeténk, és baromi állapatra jutánk, ſegényekké lönk, és a' mi ſületetésinktöl fogva az ördög, bün, halál, teſt birtoka alá, mintegy pólával, bé-póláltattunk: de a' Jéſus ſületett, hogy minket újjá ſülne; mezítelenné lött, hogy minket bé-fedezne; ſegénnyé lött, hogy meggazdagítana: 2*Kór.* 8: 9. adó-ſedés közben ſületett, hogy minket jobb áron meg-váltana; bé-póláltatott, hogy minket a' bün köteléből, és az ördög rab-ſíjjából ki-óldozna; a' vendég-fogadóból ki-rekeſztetett, hogy minket az örök hajlékokba bé-fogadna; a' jáſolban nyugodott, hogy minékünk örökké-való nyugodalmat kéſzítene; 's a't. Oh megfoghatatlan 's meg-hálálhatatlan Iſteni nagy ſerelem! vajha megtudhatnók ugyan valójában, *minémü légyen* az Iſten jóvóltának *ama' ſélessége, hoſſaſága, mélysége, és magassága, a' Chriſtusnak ama' ſerelme;* 's a't. Éfés. 3: 18,19.

Noha pedig a' ſületésnek környül-álló dolgai, tsekély és alatsony állapatott mútaſſanak a' Chriſtus felöl; mindazáltal, 1. ne botránkozzunk-meg ö benne: *Mát.* 11: 6. söt eſmérjük-meg ötet Izrael Urának, örökké-valóſágnak Attyának lenni, a' kinek ki-jövetelei eleitöl fogva valók; 's a't. 2. Hódoljunk örömmel alája e' lelki Király orſáglásának pálczájának: *Sólt.* 2: 6, 11, 12. nagyobb ez a' Király Salamonnál;

monnál; Auguſtusabb Auguſtus Csáſzárnál. 3 Világi egéſz életünkben alázatosok légyünk, (*Mát.* 11:29.) hogy a' nagy alázatosságban ſzülettetett Jéſus, a' mi ſziveinkben-is formáltassék és ſzülettessék: Amen.

IV. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Ján.* 1: 14.

--Az Ige teſtté lött.

MInekutánna a' hoſſzas meddőſég és magtalanság után, a' meghólt méhü, és már kilenczven eſztendös Sára ſzülte vólna az igéretnek fiát Isákot, így ſzólott: *Nevetést ſzerzett az Iſten énnékem; valaki azt hallándja, én velem együtt nevetvén örül:* 1 Móſ. 21: 6. Bizony az a' rendkivül való, és nem teremſzetnek rendi, hanem Iſteni kegyelemnek ereje ſzerint lött ſzületés, méltán nevetségnek és örömnek matériája-is lehet vala. Haſonlóképen, minekutánna az ô Teſtámentomi Anyaſzentegyháznak hoſſzas várakozása után, az Iſteni ſzámtalan igéreteknek erejek ſzerint ſzülte vólna a' B. Szüz azt a' Fiat, kinek a' régi Isák ſok dolgok aránt ábrázatja vólt, így ſzólott: *Nevetést ſzerzett az Iſten énnékem;* 's a't. mert oda mennek amaz igék, mellyeket énekeldegelt a' ſz. Szüz, méhében való fogadása után: *Magaſztalja az én lelkem az URat, és örvendez az én lelkem az én meg-tartó Iſtenemben:* Luk. 1: 46, 47. Midön mi-is Karátson innepében az Immanuel ditsöſéges ſzületésének emlekezetit halljuk, melly igen méltán fel-kiálthatunk, ezt mondván: *Nevetést ſzerzett az Iſten minékünk!* A' Betlehem mezején vigyázó Páſztoroknak, a' Chriſtus ſzületésekor Evangelizáló Angyal-is azt mondja: *Imé én hirdetek néktek nagy örömet, melly az egéſz népé léſzen:* Luk. 2: 10. És a' miként nagy gyalázatjára 's megnevettetésére vólt az az embernek, midön az el-esett ember felöl azt mondotta Iſten: *Ecce homo factus eſt, ſicut unus ex nobis: Imé az ember ollyanná lött, mint mi közzülünk egy:* 1 Móſ. 3: 22. haſonlóképen nagy örömére 's meg-vigaſztaltatására lehet az az embernek, minekutánna már víg ſzível azt mondhatjuk: *Ecce Deus factus eſt, ſicut unus ex nobis:* Imé az Iſten a' mi börünkbe és teremſzetünkbe öltözött: *Sid.* 2: 11. Azért *ez a' nap* az, *mellyet az UR rendelt, örvendezzünk és vígadjunk azon:* Sólt. 118: 24.

Hogy ſok keſerves nyomorúságink között-is, e' mai ſzent napon abban az örömben néminémü réſzünk lehelſen, a' ſzent leczkéből az Ige meg-teſtesülésének nagy titkáról a' végre fogunk elmélkedni. A' melly titkot mindjárt Évangéliomának elein feſzeget ſz. János, nem úgy

kezdvén-el irását, mint a' több Évangyéliſták, kik a' Chriſtusnak emberi és teſti ſzármazásáról kezdik-el beſzédeket. Ez a' magosan és igen fent repülö Saskeſelyü †, a' teremtetett dolgokat meg-elözö örökkévalóságba repül-bé éles elméjével, és azt mútogatja-meg beſzédének elein, hogy a' teſtté lött Ige, a' kezdetnek elötte, minden idöknek elötte-is vólt, (*Példa* 8:22,23.) és mindenek ö általa teremtettek. Ez a' ſzent János leg-tovább élt, 's leg-utólb-is irt a' több Évangyéliſtáknál: azért a' mit mások vagy fel-nem jegyzettek, vagy tsak homályban adtak-ki, ö világoson meg-irta. Az ö idejebéli, *Ebion* és *Cerinthus* nevü eretnekeknek, kik a' J. Chriſtusnak örök Iſtenſégét tagadták, és ötet tsak puſzta embernek lenni állatták, ſzájokat bé-akarván dugni, és az Áſiabéli Ekkléſiákat (: mellyeknek ö Püſpökjök vólt:) az ellen a' métely es méreg ellen meg-erösíteni akarván, hatalmason meg-próbálja a' J. Chriſtusnak örök Iſtenſégét, elö-adván Évangyéliomának elein ſummáson mind azt, valamit a' J. Chriſtusról hinnünk és vallanunk kell. Péld. ok. 1. Az ö örökké-való, és az Atya Iſtennel közös Iſteni állatját: ℣. 1, 2. 2. A' mindeneknek teremtésében ki-nyilatkozott mindenható Iſteni hatalmas erejét: ℣. 3. 3. Az örök halálba és lelki ſetétségbe a' bün által bé-eſett emberi nemzet meg-váltásában ki-mútatódott kegyelmes jóságát, hogy ö élete és világossága lött a' halálba és ſetétségbe eſteknek: ℣. 4,5. Melly ö kegyelmes jósága hathatóson ki-hirhedett és nyilatkozott az Uj Teſtámentom elein, (1) az igaz világosságról tanubizonyságot tévö Keresztelö János által: ℣. 6-8. (2) önnön magának annak az igaz világosságnak (: ki a' Chriſtus:) e' világra való bé-jövetele által: mellyet-is ſokan bé-nem vöttek és meg-nem eſmértek; de az Iſtentöl, 's nem a' vértöl ſzülettetett hivök ötet be-vötték fiúságokra és idvességekre: ℣. 8--13.

Miképen jött pedig bé e világra az az életet és világosságot hozó áldott örök Ige, a' mi leczkénkben, ℣. 14. világosbban ki-fejezi az Évangyéliſta, t. ill. hogy teſtté lött. Szó vagyon azért itt, az Iſten Fiának meg-teſtesüléséről: Holott-is, 1. Az Iſten örökké-való Fiának egy kiváltképen-való nevezeti jegyeztetik-meg. 2. Arról egy néminémü dolog prédikáltatik; t. ill. hogy, *teſtté lött.*

Magya-

[† *Joh. Piſcator in Nov. Teſt. in Argum. Evang. ſecund. Joh. inqu. in fin.* -- *Quam* -- *ob cauſam veteres, illi Aquilam ex curru Ezechielis appinxerunt; quod contemplatione Deitatis Chriſti, veluti in ſublime inſtar aquilæ ſubvolet, ac jubar illud majeſtatis divinæ oculis mentis intueatur.* vid. etiam *Auguſti Pfeifferi Dub. vex. ſcript. Centur. 4. loc. 55. in Ezech. 1. ℣. 5,10. num. 2.*]

MAGYARAZAT.

Az IGE: Az Igén nem értetik itt ollyan rendszerint való szó, a' a' minémüt mi szánkkal teszünk, és a' minémü az Irásban gyakran Istennek-is emberi mód szerint tulajdonittatik: hanem az Igén értetik, a' mi Urunk J. Chriſtusnak Isteni személye, a' mint azon 14-dik ℣-ből meg tetzik: Mert, 1. mindjárt azon, a' ki Ige, mondatik az Atyának egyetlen-egy szülöttének. 2. Nékie Isteni ditsöség tulajdonittatik. 3. Kegyelemmel és igaſsággal tellyesnek mondatik: (:veſd öszve, ℣. 17.) melly szók puszta emberről nem mondathattanak. Hogy pedig sz. János illy tsuda nevezettel, Igének nevezi az Istennek örökké-való Fiát, ez sem nem új dolog, sem pedig fontos okok nélkül nem lött. *Nem új nevezet az;* mert a' régibb időkben-is mind a' Sidók, mind a' Pogány bölts Philoſophusok éltenek véle. 1. Az ô Teſtámentomi szent Irásokban a' Chriſtus személye *Igének* neveztetik: láſd, *Sólt.* 33:6. ismét, 2*Sam.* 7:21. öszve vetvén, 1*Krón.* 17:19. Dávidnak hogy az ö ágyékából származandó Messiás felöl igéretet tött Isten, azért hálákat adván így szól: *Mitsoda vagyok én Uram Isten, és mitsoda az én Házam, ---- A' te IGI Dért, és a' te jóakaratod szerint tselekedted mind ezeket* --- A' Krónikák könyvében ezen szók így hozódnak elö: *Oh Uram, a' te szolgádért, és a' te szived szerint tselekedéd mind ezeket;* 'sa't. A' ki Ige, ugyan-azon a' szolga: a' Messiást Igének-is, szolgának-is nevezi Dávid; melly utólsóbb nevezeti a' Chriſtusnak, igen sürü a' Próféták-nál: láſd, *Ésa.* 53:10,11. és 42:1. és 49:5,6. *Sólt.* 40:7. 'sa't. Az Igén pedig, a' Samuel könyvében, nem lehet érteni a' Messiás felöl Dávidnak tött Isten igéretit, (: a' mint a' Magyar fordító fordítja:) hanem a' Chriſtus személyét: mert nyilván mondatik, hogy Dávidnak az a' nemes igéret az Igéért és a' szolgáért nyilatkozott-ki; azért, *a' kiben az Istennek minden igéretei Ugyanok és Ámenek löttenek:* 2Kór. 1:20. *a' kiben meg-áldott* az Atya *minket minden lelki áldással:* Éfés. 1:3. *a' ki által ki-adótott a' kegyelem, és a' valóság:* Ján. 1:17. *a' valóság*, az-az, az Isten igéreteinek be-tellyesedése. 2. Az ô Teſtámentomi sz. Irást magyarázó régi Sidók, kiváltképen kik a' *Targumim*okat, vagy a' *Chaldaica Paraphraſis*okat *, (: az-az, az ô Teſt. sz. Irásnak Káldeai nyelven való rövid magyarázatját:) irták, (: kik közzül a' legrégibb, Chriſtus Urunk születése előtt 21, vagy az *Alſtedius* számlálása szerint 30, vagy pedig (a' mint mások leghihetöbbnek mondják) 27 esztendökkel

[* Quales ſunt, *Jonathanis, Onkeloſi, Hieroſolymitanum, Babylonicum*, &c. de quibus vid. *Auguſti Pfeifferi Critica Sacra, cap. 6. per tot. in prim. pag.* 301, 319-333. &c. item *Cl. Joh. Leuſden Philolog. Hebræo-Mixtum. Diſſ.* 5. *pag. m.* 33,36. &c.]

irattatott:) felette-igen gyakran és sürüen élnek az ö fordításokban az IGE nevü ſzóval, midön Istennek az emberekhez való jövöltáról vagy itéletiről vagyon emlekezet: péld. ok. ime' következendö ſzent Irásbéli helyekben, 1*Móſ.* 1: 27. az embernek teremtetése az Igének tulajdoníttatik, és 3: 22. 1*Móſ.* 16: 13. a' Hágárral beſzéllgetö Angyal az Ige vólt: a' Sodomára, 's a't. ſzállott rettenetes itélet-is az Ige által lött, 1*Móſ.* 19: 24. (: t.ill. a' Fiú által, a' kinek adott az Atya minden itéletet: *Ján.* 5: 22.) ismét, 2*Móſ.* 14: 25. *Sólt.* 110: 1. 4*Móſ.* 10: 35, 36. és 21: 9, 10. 5*Móſ.* 4: 7. 's a't*. 3. A' régi Pogány bölts Philoſophusok-is valamelly Istени ſzemélyröl ſzólni akarván, azt IGÉnek nevezték; a' mint a' Plato és Pythagoricus Philoſophusok irásikból meg-mútogatja a' tudós *Mornæus*†: ök ugyan, mint *Kajafás*, (Ján. 11: 49-51.) az Isten titkát nem tudván ſzólnak úgy, az Istени ſzemélyt Igének nevezvén. És mint az *Athenásbéliek az eſméretlen Istent nem tudva tiſztelték*, Tsel. 17: 23. mindazáltal a' mint az ördög, úgy az ö tagjai által-is csak ugyan meg-adatta Isten eleitöl fogva az ö ſzerelmes Fiának ditsöſégét. Szent János idejében nagy virágzása lévén a' Pogány Philoſophusoknak, kétség kivül az ö ſzokásokra czálozván, (: melly ſzerint az Istени ſzemélyt Igének nevezték:) élt Évangyéliomának elein azon ſzóval; mellyröl vallást tött egy *Amelius* nevü Pogány bölts, *Plotinus* tanítványa, ki olvasván a' ſzent János Évangyéliomának eleit tsudálkozva fel-kiált, és így ſzól: *Per Jovem! Barbarus iſte cum noſtro Platone ſentit, Verbum Dei in ordine Principii eſſe conſtitutũ* §: *Oh bóldog Jupiter! Ez a' bárdolatlan paraſt ember-is*, (: így káromlja ſzent Jánost, holott ö vólt ollyan:) *a' mi Meſterünkkel Plátoval együtt hiſzi 's vallja, hogy az Isten Igéje a' Kezdetnek rendiben-is vólt.* Ágoſton Doktor a' *Mediolanumi Simplicianus* nevü *Püſpök* tanubizonysága ſzerint hozza elö*, hogy egy Platonicus Philoſophus a' ſzent János Evangyéliomának eleit, minden Ekkléſiákban tettetes helyre arany betükkel való fel-irásra méltónak lenni itélte.

Okait a' mi nézi annak, miért neveztetik az Istennek Fia IGÉnek, illö viſgálni: czélozás vagyon pedig e' nevezetben, a' Chriſtusnak mind terméſzetire és ſzemélyére, 's mind pediglen tiſztire.

I. A' Chriſtusnak Istени terméſzetire, 's a' ſzerint az Atyától való örök ſzármazására mútat ez a' ſzó, IGE. Tud.ill. az ige nem egyéb, hanem annak a' mi az elmén 's belsö okosságon vagyon, külsö *expreſſio*ja, ki-fejezése: így az ige nem egyéb, hanem az elmének mintegy tolmátsa. Azért e' ſzótska által, Ige, homályos árnyékú haſonlatosságban, a' mi elménknek meg-foghatásokhoz képeſt, ki-fejeztetik 's ábrázol-

*vid. verba & Authores Paraphraſiũ pro locis citatis apud Jac. Alting. op. Tom. 4. par. 3. fol. 8, 9. in Ioh. 1: 14.

† *Libr. de Verit. Rel. Chriſt. c. 6.*

§ vid. *verba Gentilis Philoſophi apud Jac. Alting. loc. ſupr. citat. Item apud Polum, in Joh. 1: ℣ 1. ex Grotio: idem, & plura etiã Gentilium teſtimonia videre licet.*

* *Lib. 10. de Civitate Dei. c. 29.*

rázoltatik a' Fiúnak az Atyának állatjából való örök származása és születése.

Az emberben vagyon okos lélek, melly maga tehetségével formál, magától nem külömbözö gondolatot, söt az okos lélek soha nintsen gondolat nélkül; noha némellyekben, mint a' tsetsemöben, és az elájúlt emberben, a' kinek testi *organumi* nem olly alkalmatosok, hogy a' lélek *operatioit* véghez vihessék, úgy tetszik, hogy a' lélek gondolat nélkül légyen. Az Isten tisztádon tiszta tsupa lélek, melly mikor gondol, szüli az ö Fiát magából; hogy légyen annak-is azon Isteni gondolat által közöltetett állatja: és mivel az Isten tökéletes örökkévaló lélek, mindenkor gondolt 's gondol valamit. Azért a' Fiú egy örökké-valóságú személy az Atyával; mert az örökké gondoló tökéletes léleknek rajzatja.

vid. *Jacob. Alting. ubi sup. in Ioh.* 1: 14. *Wil. Momma Oecon. Temp.* Tō. 2. lib. 3. cap. 3. §. 12. num. 1.

Az elme nem elébb-való a' gondolatnál, sem a' gondolat az elménél: így a' Fiúnak egyenlö örökké-valósága vagyon az Atyáéval. De hogy ennek az Isteni ditsöségnek fényes súgára elménket meg-ne tompitsa, e' titok visgálásában tovább nem mégyek; a' minthogy nem-is szabad már itt beljebb lépni ez örökké-való titoknak tárházába. Hogy pedig e' szótskában, *Ige*, mellyel itt él szent János, erre a' Fiúnak örökké-való származására légyen czélozás, meg-tetszik; mert mindjárt azon 14-dik ℣-ben, az, a' ki Igének mondatott, *az Isten egyetlen-egy szülöttének*-is mondatik, oda-alább a' 18-dik ℣-ben, *amaz egyetlen-egy szülött Fiúnak, ki az Atyának kebelében vagyon;* mint a' gondolat az okos lélekből származik-ki, és annak mintegy kebelében vagyon. Az 1. és 2-dik ℣-ben az mondatik: A' teremtésnek *kezdetiben volt az az Ige*, azért öröktül fogva volt: mert valami az elött a' kezdet elött volt, nem egyéb az, hanem örökké-való Ige; *az az Ige* pedig *Istennél volt*, tud. ill. állat szerint ö véle egyesülvén, holott az elött Istenen kivül semmi sem volt; a' mennyiben pedig *az az Ige Isten volt*, annyiban az Atyától meg-külömböztetett személy volt: lásd-meg ezeknek világosítására, *Ján.* 10:30. és 5:17,19,23. 's a't. és 14:9,10. 's a't.

II. Azon *Ige* nevü szóban czélozás vagyon a' Christusnak Közbenjárói tisztire; tud. il. hogy ö légyen az, ki szent Attyának akaratját minékünk ki-jelenti: *Sólt.* 2:7. Miként az okos leleknek belsö gondolatja külsö beszéd által nyilatkozik-ki; úgy amaz örökké-való elsö Léleknek, a' több lelkeknek Attyának akaratját az Isten Igéje adja tudtokra az embereknek. Azért mondatik eleitöl fogva *nem titkon szólónak*: Esa. 48:16. és 52:6. Ján. 8:25. és 3:34.

Hajdan

Hajdan a' Pogányoknál a' *Mercurius* Iſten, ki a' több Iſteneknek poſtájoknak, tolmátsoknak, és akaratjok ki-hirdetöjének tartatott, Igének neveztetett, *(Lógos:)* láſd, *Tsel.* 14:12. A' Likaoniai Liſtrabéli Pogányok *Pált Mercuriusnak* hijják vala; *mivelhogy a' beſédben ö vala az elöljáró**. Nem helytelenül neveztetik hát a' Chriſtus-is, az Atya Iſtennek tolmátsa, Igének: mert mind az ô 's mind az Uj Teſtámentomban ö ſzólta az Iſten igéjét: láſd, 1 *Ján.* 1:18. *Sid.* 1:1. *Mát.* 11:27. *Dan.* 8:16. ennek *a' Próſétának ſzájába adta Iſten az ö igéjét*; 's a't. 5 *Móſ.* 18:15,18,19. *Ján.* 6:14. ö küldötte a' Próſétákat mind az ô 's mind az Uj Teſtámentombã: 1 *Pét.* 1:10,11. *Mát.* 23:34. *Éf.* 4:11. Nem tsak ki-hirdette pedig ez az Ige minékünk az Iſteni akaratot; söt mint Közbenjáró, 1 *Tim.* 2:5. ma-is ſzól, eſedezik, és imádkozik éréttünk: 1 *Ján.* 2:1. *Luk.* 22:32. *Jób.* 33:23,24. *Róm.* 8:34 *Sid.* 7:25. Ez az Ige a' Noé idejében *el-menvén, prédikálott a' lelkeknek, mellyek* (moſt-) *a' tömlöczben* vannak: 1 *Pét.* 3:18,19. e' ſzólta a' Sina hegyéröl az *élö beſédeket:* Tsel. 7:38. láſd, *Jel.* 19:13. és 3:14. és 19:10. 1 *Ján.* 5:7. és 1:1. *Hagg.* 2:5,6. *Habac.* 2:3. *Sólt.* 40:8. 'sa't.

A' Sidó Fö Pap hajdan itt ezaránt a' Chriſtust nagy mértékben ábrázolta; kinek, mint a' *Seregeknek Urának követének*, nem tsak tanítani kellett a' népet: *Mal.* 2:7. hanem annak ügyét és kivánságit Iſten eleibe kellet vinni, az *Éfodot* reá vévén tanátsot kellett a' népért Iſtentöl kérdeni: láſd, 1 *Sam.* 30:7,8. söt ezokon viſelte a' ſzive aránt a' Fö Pap amá' melyén állani ſzokott ékeſséget, melly az Izrael fiainak 12 nemzetségeknek ſzámok ſzerint, 12 drága kövekkel vólt meg-rakva: 2 *Móſ.* 28:17,21. hogy ſzüntelen eſmémellené, mitsoda kötelessége légyen néki a' néphez, az Iſten elött való emlekezet és közbenjárás aránt †.

Az Ige TESTTÉ Lött. A' teſt nem jelent itt tsak tsupa húst; mint 1 *Móſ.* 2:21. vagy puſztán tsak emberi teſtet §; mint *Sólt.* 16:9. nem-is

* vid. *Gera Joh. Voſſiũ de Idolol.* lib. 3. c. 3.

[† *Iſtud Pectorale dictum Græcè* Lógion, *quia logú Chriſti munus declarabat: qui lógos Dei eſt ratione Urim & Thummim, quia in ipſo lux veritatis, & perfectio gratiæ: Illuminationem & perfectionem largiter conferens: & lógos etiam noſter, qui nomina noſtra cordi ſuo inſcripta in cœleſte ſacrarium infert Deo repræſentanda, ad jugem gratiam conſervandam.* Sunt verba *Jac. Alting. ubi ſup.* fol. 9.

§ *Apollinaris, Clericus in Laodicæa Syriæ, voluit, divinitatem Chriſti loco animæ fuiſſe,* (: *ſecul. 4-to tempore Valentis & Gratiani Imperatorum* :) *damnata eſt ejus hæreſis, in 2-do Oecum. Concilio Conſtantinop. item in Conc. Romano, à Damaſo Epiſcopo Rom. & Petro Epiſc. Alexandrino, Athanaſii magni ſucceſſore. Apelles verò Marcionis diſcipulus, & deſertor Tertulliani, dixit, Chriſtum, carnem ex ſyderibus, & de ſubſtantiis ſuperioris mundi mutuatum eſſe; &c.* vid. *Forbeſii Inſtr. Hiſt. Theolog.* lib. 2. cap. 1. §. 3, 6. item, *Johan. Hoornbeek de Theolog. Patr.* Diſput. 8. §. 3.]

nem-is jegyzi az emberi terméſznek veſzetségét, melly gyakran teſtnek mondatik az Irásban: *Ján.* 3:6. *Mát.* 26:41. *Gal.* 5:17. *Kol* 2:11. 's a't. mivelhogy a' Chriſtusnak bün nélkül valónak kell vala lenni: *Sid.* 4:15. és 7:26. 1*Pét.* 2:22. 1*Ján.* 3:5. hanem a' teſten a' leczkében értetik, a' teſtből és lélekből álló egéſz ember, (: mint, 1*Móſ.* 6: 12,13. 4*Móſ.* 16:22. 's a't.) ki a' bünön kivül minden emberi erötlenſégek alá vettetett, 's halandóvá-is lött: láſd, *Éſa.* 40: 6. és 53: 3--7. *Sólt.* 78: 39. 's a't.

--*LÖTT.* Ez a' ſzó azt mútatja, hogy azelött és mind örökké az Ige teſt nem vólt: *a' kezdetben vólt az Ige, és az az Ige Iſtennél vala, és az az Ige Iſten vala:* ℣.1. de teſt nem vala; mert minden teſt a' teremtés által vött eredetet: *mindenek pedig ez Ige által teremtettek, és ö nála nélkül ſemmi nem teremtetett.* Az ô Teſtámentomi idöben egynéhányſzor vött-fel ugyan magára teſtet az az Ige, (:1*Móſ.* 18: és 19: és 32. *Jóſ.* 5. *Bir.* 13. 's a't.) az idönek tellyességében, az Iſteni rendelés, a' ſzámtalan igéretek és példázatok ſzerint lejendö megteſtesülésének ábrázolására; de az tsak igen kevés ideig, és kiváltképen való *œconomia* ſzerint lött: mikor pedig Iſten ki-botsátotta a' bizonyos idöben az ö Aſzſzonyi-állattól lött Fiát, (*Gal.* 4: 4.) nem tsak teſtet vött-fel magára az Ige, mint hajdan egynéhányſzor; hanem ugyan Teſtté lött: de nem állat ſzerint való által-változás által, hogy az Ige, melly Iſten vala, (℣.1.) Ige, és így Iſten lenni meg-ſzünt vólna: mert az Iſten változást nem ſzenvedhet: *Jak.* 1:17. *Mal.* 3:6. 1*Tim.* 1:17. és 6:16. és *a' Fiúnak,* mint ſzintén az Atyának, állat ſzerint való és örökké-való *élete vagyon ö magában:* Ján. 5: 26. Hanem *az Ige teſtté lött,* az emberi terméſzetnek a' ſzemélybéli egyesülésre való fel-vétele által: úgy hogy az, a' ki öröktül fogva Ige, avagy Iſten Fia vala, lenni kezdene az, a' mi azelött nem vala, tud. ill. ember; nem hogy két ſzemély lenne, hanem hogy azon egy ſzemélybéli el-válhatatlan egyesülésre két terméſzet járúlna elö: hogy így azon egy ſzemélyben a' Chriſtus Jéſus lenne Iſten és Ember: 1*Tim.* 2: 5. így *az Iſten meg-jelent a' teſtben:* 1Tim. 3:16. és lött *Immanuel,* velünk lakozó: *Éſa.* 7:14.

E' titkokat az Ige meg-teſtesüléséröl így értvén, az a' mi tiſztünk: 1. Erröl a' mi hozzánk jött, és teſtté lött Iſten igéjéröl, alatsonúl ne értsünk 's ne gondolkozzunk; söt mivelhogy ez az Ige Iſten, ezt megbántani 's haragra ingerleni irtózzunk: ugyan-is *ha az Angyalok által mondatott beſzéd erös vólt; --- mimódon menekedünk mi meg,* ha azt az állat ſzerint való Igét haragra ingerléndjük? *Sid.* 2:2,3. *Vérrel megfeſtetett ruhába öltözött az, a' kinek neve Iſten Igéje; és annak ſzájából* *Applicatio.*

ſármazik éles ſegyver: Jelen. 19: 13,15. 2. Nagyra betsüljük ezt az Igét; mert az Iſteni böltseſégnek és eſméretnek minden kíntse ebben van el-rejtve: *Kol.* 2: 3. azt a' kíntses tárházat, ha kérendjük, meg-nyitja, és minket oda bé-botsát: *Mát.* 17: 5. A' ki azért az Iſten akaratjának igaz eſméretire akar jutni, ehez az Igéhez járúljon; mert azt más ſem nem tudja, ſem nem akarja, ſem nem jelentheti-ki ö kivülötte. *Nem tudja* ſenki az idveſségnek titkát; tsak az, a' kinek ö ki-jelenti: *Nem akarja*, vagy *nem akarhatja más;* mert a' Fiú tiſti az egyedül, hogy ſ. Attya akaratját ki-jelentse. *Nem*-is *jelentheti-ki* ſenki ö kivülötte; mert az igaſságra tanító Doktort-is a' Szent Lelket ö adja, a' kinek akarja: *Ján.* 14: 16,17,26. és 16: 7. 's a't. Ö hozzá folyamodjunk azért; hogy az Iſten akaratjára meg-taníttaſſunk, Máriával és Nikodémussal: *Luk.* 10: 39,42. *Ján.* 3: 2. örök életnek beſéde van ö nála; azért nála maradjunk: *Ján.* 6: 68. *Sólt.* 73: 23. Ne legyünk engedetlenek; mert az Iſten ſavát ſólja az az Ige: *ha ki nem hallgatándja, meg-keresi Iſten azon:* 5 Móſ. 18: 18,19. 3. Drága vigaſztalás árad lelkünkre ez áldott Igéröl való elmélkedésekböl; mert az az Ige a' mi nyomorúlt igyünket Iſtenhez viſi. A' Sina hegyre nagy mennydörgések, sürü villámások között le-ſállott Iſten ditsöſégétöl meg-rémülvén az Izrael, Móſest válaſztja Közbenjáróúl, ezt mondván néki: *Szólj te minékünk; ne ſóljon Iſten nékünk, hogy meg-ne haljunk:* 2 Móſ. 20: 18,19. Mi közzülünk-is valljon 's kitsoda az, a' ki büneiröl meg-gyözettetvén, a' meg-eméſztö tüzhöz merne járúlni, 's ſáját meg-merné nyitni? de ez a' Közbenjáró Ige, ki igyünket Iſten elött forgatja, könyörgésünket ſ. Attyának nem tsak bé-mútatja, hanem kedvessé-is téſzi: mert az *a' kegyelem*, melly *az ö ajakaira ki-öntetett*, (Sólt. 45: 3.) illatozóvá teſzi Iſten elött a' mi könyörgésinket, midön maga az az áldott Ige ſólja-ki ſ. Attyának a' mi nyögö és keſerves ſivenk fohászkodásit; 's a't. 4. Hogy ez az Ige teſtté lött, az-is ki mondhatatlan nagy vigaſztalásunkra ſolgál minékünk; teſtté lött, azért a' mi börünkbe öltözött, 's a' mi teremſetünknek réſzese lött: 1 *Tim.* 2: 5. jussa ván azért néki arra, hogy a' mi igyünket forgaſſa, és a' mi idveſségünknek dolgát bátran ö reá bizhatjuk: mert *a' maga teſtét ſenki nem gyülöli, hanem inkább neveli és táplálja azt:* Eſéſ. 5: 29,30. Az ö Teſtámentomban, a' közel való 's vér ſerint való atyafiú, *Goël*nek, *vindex*nek hivattatott: és az tartozott (1) Az ö attyafiának ártatlanúl ki-ontatott vérét meg-keresni 's *vindicál*ni: 4 *Móſ.* 35: 19. 5 *Móſ.* 19: 6. (2) Az ö attyafiának el-adattatott, vagy akarmi úton módon el-idegenittetett jószágát viſſza váltani: 3 *Móſ.* 25: 25. (3) Az ö ſolgaság-

gaságra, vagy rabságra jutott attyafiát tartozott ki-váltani: 3*Móſ.* 25:47,48. (4) Az ö attyafiának meg-maradott özvegyét tartozott magának feleſégül el-venni: 5*Móſ.* 25:5. az ö köntösének ſzélit arra ki-terjeſzteni: *Rhut*, 3:9. veſd özve, 5*Móſ.* 22:30. *Ézék.* 16:8. Bizony illyen közel való és vér ſzerint való atyánkfiává lött minékünk a' Chriſtus, ö a' mi *Goël*ünk 's *vindex*ünk: 1*Móſ.* 48:16. *Jób.* 19:25. *Eſa.* 63:9. és 43:14. és 59:12. Ki, mint igaz Atyánkfia, (*Sid.* 2:11,14.) ama' négy dolgot örömeſt és kéſzen meg-tselekedte érettünk: [1] Ama' gyilkosnak, ember *öldöklönek*, az ördögnek (*Ján.* 8:44.) kezéből a' mi vérünket meg-kereste; és ellenſéginken, kik meg-öltek vala bennünket, boſzút állott: *Kol.* 2:15. *Sid.* 2:14 midön a' magunk vérében látna fetrengeni, életet igére: *Ézék.* 16:5,6. [2] A' bün által el-idegenedett örökſégünket 's el-veſzett javainkat viſza ſzerzette; *hogy az ö kegyelméből meg-igazúlván, örökösök légyünk az örök életnek reménsége ſzerint:* Tit. 3:7. Hogy az elsö ember a' Paraditsomból ki-üzetett, annak a' jele vólt az, hogy a' mennyorſághoz és az Iſten javaihoz való jussunkat mi el-veſztettük: de a' Chriſtus, a' mi Fö Papunk az ö vére által *örök váltságot találván*, (Sid. 9:12.) útat nyitott minékünk, az Iſten javainak örökſégébe, a' leg-ſzentségesb helybe való bé-menetelre: *Sid.* 10:19,20. [3] Minket a' mi rabságinkból ki-ſzabadított, és az ördög rab-ſzijja alól fel-óldozott: *Luk.* 1:71. [4] Minket az elébbeni férjtöl, a' czérémóniás Törvénytöl, és a' tselekedetbéli ſzövetségnek köteleſſége alól ſzabadon mondván, örökös és el-válhatatlan házasságnak kötele által, a' kegyelembéli ſzövetség ſzerint el-jegyzett, 's el-gyürözött: *Róm.* 7:4. *Éféſ.* 5:25,26. *Hóſ.* 2:18,19*. Ezek a' dolgok, 's ezeknek meg-fontolások, bús lelkeinknek ki-beſzéllhetetlen nagy vigaſztalásokra ſzolgálhatnak; hogy a' Teſtté lött Ige illy közel való Atyánkfiává lött minékünk. Abſolon pártos fia elött bújdosó Dávid Király, annak halála után, Sádok és Abiatár Papok által illyen *inſinuatio*t téſzen a' Júda Véneinek: *Én atyámfiai vagytok, én tsontom és én teſtem;* 's a't. 2*Sam.* 19:11,12. Ezent kiáltatja ma Iſten minékünk az ö hüſéges (Papjai) Szolgái által; hogy az Ige teſtté lött, az Iſten mi hozzánk el-jött; mi vérünkké, tsontunkká, 's atyánkfiává lött: *Sid.* 2:11,12. Az Angyaloknak nem lött attyokfiává: mert *nem az Angyalokat vötte-fel, hanem az Ábrahám magvát:* Sid. 2:16. még-is azok nagy örömmel örültenek a' Chriſtus világra való ſzületésén: *Luk.* 2:10,11,13,14. Hát mi nem örülnénk-é? Senkit ehez a' jó és igaz Atyafiúhoz való járúlástól ne irtóztaſſon az ö maga erötelenſége; mert Ö-is teſtté lött, 's teſtet vött-fel magára, ollyan teſtet pedig, melly erötelenſégek alá

* vid *Her.* Witsii *Exerc. in ſym. Apoſ. Exer.* 14 §. 34-37.

vettetett vólt: *Sid.* 4:15. és 2:17. önnön maga az Ur Jéſus *Attyafiainak* nevez minket: *Sólt.* 22:23. A' vér vérhez vonſzon; nagy lelki bizodalmunk lehet azért ebben a' mi édes Atyánkfiában: Minden igyünket, terhünket, bajunkat ö reá vetsük, ö benne bizzunk, és ö megtselekedi: *Sólt.* 37:5. *A' teſtben meg-jelentt Iſten, az áldott Ur Jéſus, légyen minékünk mind életünkben 's mind halálunkban egyetlen-egy örökségünk, nyereségünk, vigáſztalásunk, ditsekedésünk, es leg-fölb boldogságunk!* Ámen.

V. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Sid.* 2:7.

Egy-kevéssé tötted ötet alább-valóvá az Angyaloknál.

EZeket az igéket a' Sz. Apoſtol, a' 8-dik Sóltárnak 6-dik ℣-éből hozza elö. Az Irás magyarázók közönſégesebben azt a' Sóltárt úgy magyarázzák, mintha abban le-irattatnék az Iſten ujjai által ſzentül és épen teremtetett, 's minden állatoknak Urokká tétetett elsö embernek az az állapatja, mellyben vólt 's maradott addig, míg el-nem eſett. Erre-is viſzen elsöbb tekintettel a' Sóltár ſzavainak folyása. De, hogy az a' Sóltár, nem annyira az elsö, mint a' második Ádámról (1*Kór.* 15:45.) 's annak lelki orſzágáról iratott légyen, világoson meg-próbálják ime' következendö dolgok: 1. Az a' *doxologia*, az a' hálá-adó fel-kiáltás, melly a' Sóltárnak elein 's végin vagyon, arra az idöre néz, mellyben ditsöſégessé lött az Iſten neve az egéſz földön nap-kelettöl fogva mind nap-nyugotig: *Sólt.* 113:3. ez pedig az Uj Teſtámentomi idöben tölt-bé, minekutánna a' Chriſtus Évangyéliomának hangja-ki-ment e' ſzéles világra. A' régi Sidó Ekkléſiában az éneklés gyakran léſzen vala *Antiphoniá*kra, az-az, ellenben avagy öſzve egyaránt hangozó nótákra; hogy az elsö Chorus az éneket el-mondván, a' másik felelt légyen: illyen *antiphonia* vagyon itt az elsö és utólſó versekben; a' mint *Sólt.* 24:7,10. és 118: 2*Móſ.* 15: 's a't. 2. Annak a' Sóltárnak egynéhány rendbéli ſzavait a' Chriſtus és az Apoſtolok fel-vették, 's nyilván a' Chriſtusra és az Uj Teſtámentomi idöre magyarázták; kitsoda magyarázza hát másképen? péld. ok. ℣.3. *Mát.* 21:16. ℣.5. *Sid.* 2:6. ℣.6. *Sid.* 2:7,9. ℣.7. 1*Kór.* 15:27. *Éféſ.* 1:22. 's a't. Az elsö Ádám nem embernek fia vólt, (℣. 5.) hanem *immediatè* az Iſten ujjai közzül jött-ki, a' mellyek által formáltatott: ezt a' titulust pedig, *Embernek Fia*, az Évangyéliomi Sz. hiſtóriában Idvezítönk ſzámtalanſzor magának tulajdonítja; úgy hogy nyilvánságos czélozás *(alluſio)* légyen erre a' Sóltárra: a' minthogy a' régi Sidó Doktorok-is ebből a' Sóltárból hoz-

ták azt

tsák azt ki, hogy az el-jövendö Messiásnak Ember Fiának kellene lenni. 3. Az 5-dik ℣-ben, *Mitsoda az ember*, 's a't. ollyan emberröl van ſzó, a' ki *Enos*, nyavalyás, *(miſer:)* illyen pedig nem vala az elsö Ádám, míg az épſég állapatjában maradt; de ollyanná lött mi értünk a' Meſſiás: *Eſa.* 53. 4. Az elsö Ádám nem tsak egy kevéssé 's egy kevés ideig lött vólt az Angyaloknál alább-valóvá; hanem örökké: ha az épſég állapatjában maradt vólna-is Ádám, ſoha nem lött vólna feljebb-valóvá az Angyaloknál. Itt pedig ollyanról van ſzó, ki tsak egy kevés ideig lött vólt alább-valóvá az Angyaloknál; de annakutánna *ditsöséggel és tiſzteſséggel koronáztatott-meg:* Sid. 2:7, 9. Sólt. 8:9. *Mikor viſzontag*, az-az, másodſzor, a' halálból való fel-támadás által *bé-hozta Iſten az ö elsöſzülöttét e' világra, imádták ötet az Iſtennek minden Angyali:* Sid. 1:6. Az a' Sóltár azért, a' mint az Apoſtol ſzent leczkebéli ſzavai-is, a' Chriſtusról vannak, ſzólván az Apoſtol a' Chriſtus meg-aláztatásáról. Holott vagyon, 1. A' Chriſtus meg-aláztatását ki-fejezö ſzó: *alább-valóvá lött.* 2. Néminémü ſzemélyekkel való egybe-vetetése a' Chriſtusnak a' meg-aláztatásra nézve, kik *az Angyalok.* 3. A' Chriſtus meg-aláztatásának grádusa, rendi, avagy *duratioja.*

MAGYARAZAT.

Kevéssé. (brakú ti.) Ez a' ſzó kétképen vétethetik: 1. A' Chriſtus meg-aláztatásának grádusáért. 2. Annak idejéért, *(duratio)*áért) és határáért. Az Apoſtol mindazáltal, *Sid.*2:9. idöért véſzi; *kevéssé*, az-az, kevés ideig: úgy-is illö venni mind itt, 's mind a' Sóltárban azon ſzótskát az Apoſtol czélja ſzerint: láſd másutt-is, 1*Pét.* 5:10. *Tiel.* 5:34.

---*Alább-valóvá az Angyaloknál.* A' 8-dik Sóltár betüjében Iſtenekröl vagyon emlekezet, *aláb-valóvá az Iſteneknél:* melly ſzót * a' LXX Böltsek, kik Ptoloméus Filadelfus Égyiptomi Király idejében, az ô Teſtámentomi ſzent Irást Görög nyelvre fordították, az Angyalokról magyaráznak; azoknak fordítások ſzerint hozza elö az Apoſtol a' Sóltár ſzavait a' leczkében, és ℣. 9. A' mint másutt-is gyakor helyen mind Idvezítönk, mind az Évangyéliſták és Apoſtolok elö hozván valamelly ſzakaſzt az ô Teſtámentomból, azoknak fordításokat követték; noha nem mindenkor.

[*NB.* Véghetetlen nagy böltseſége tetſzett-ki Iſtennek abból, hogy a' Chriſtus el-jövetele, és az ö Évangyéliomának e' világon való ki-terjedése elött, mintegy 300, vagy valamivel ſzaporább eſztendökkel, az ô Teſtámentomi ſzent Irásnak Görög nyelvre való fordíttatása által, útat irtott 's kéſzített a' Poganyok meg-tértésekre; kik között

* *De verſione* LXX *Interpr.* vid. *Aug. Pſejſ. Critica ſac.* cap. 11. §. 8. p. 451. & 455. *Joh. Leusden Philol. Hebr. mix. Diſſert.* 2, & 3, & 4. &c.

a' Nagy Sándor idejétöl fogva felette-igen közönséges nyelv vólt a' Görög nyelv, mint ma Európában a' Deák nyelv: melly okra nézve akará Isten az Uj Testámentomi szent Irást-is Görög nyelven iratni 's ki-adatni.]

Kerdes. *A' Sóltárban lévö Elohim nevü szót, (melly Isteneket jegyez:) miért fordították a' LXX Görög Böltsek, és ö utánnok az Apostolis, Angyaloknak?* Fel. A' 97-dik Sóltárnak 7-dik versében-is hasonlóképen fordíttatott azon szó: vesd össze, *Sid.* 1:6. A' kérdésben feltött dolognak oka pedig ez: Mert a' Prófétának és az Apostolnak czéljok szerint, a' Chrisztus nagy mértékben lött meg-aláztatása nem fejeztethetik vala ki olly fontoson és hathatóson, ha tsak így leſz vala a' szólás: *Kevéssé tötted ötet alább-valóvá az Isteneknél.* Mert a' ki tsak egy keveset külömböz az Istentöl, az tsak nem Isten: és az Isten 's Ember között nem tsak kitsíny, hanem igen nagy közben-vetés vagyon. Igaz mindazáltal az-is magában, hogy a' Chrisztus az ö meg-aláztatásának napjaiban alább-valóvá lött az Istennél: mint másutt ezt s. Pál ki-adja, *Fil.* 2:6-8*.

* *Ján.* 14:28. és 17:5. *azért mondatik szolgának,* Esa. 42:1. Sólt. 40:7. *'s a't.*

Hajdan az ô Testámentomban a' Magistrátusok, Birák, 's a' népnek Vénei-is *Isteneknek* mondattak: 2*Mós.* 21:6. *Sólt.* 82:6. és 138:1. 's a't. miért? lásd, *Ján.* 10:34,35. (: vesd össze, 2*Mós.* 4:16. és 7:1.) *mert hozzájok vólt az Istennek beszéde;* hogy tud.il. az Isten népén való hatalom szerint adnák azt a' nép eleibe: Azoknál-is alább-valóvá tétetett vólt a' Chrisztus az ö meg-aláztatásának napjaiban; mert azoktól szüntelen üldöztetet, végre halálra-is azoktól adattatott; a' honnan mondatik az *Uralkodóknak szolgájának:* Esa. 49:7. Az Angyalok-is Isteneknek mondatnak: *Sólt.* 8:6. és 97:7. 1. Mert ö általok-is szólott Isten hajdan: *Ján.* 10:35. *Sid.* 1:1. mikor Isten a' Sina hegyen a' törvényt kiadta, ök-is mintegy törvény-adó társai vóltak az Istennek: lásd, 5*Mós.* 33:2. honnan a' törvény mondatik *adattatottnak az Angyaloknak rendelésekre:* Tsel. 7:53. mondatik *Angyalok által kiadatott erös beszédnek*-is: *Sid.* 2:2. lásd, *Gal.* 3:19. *Tsel.* 7:38,53. 2. Mert azok tétettek vólt Istentöl a' törvénynek örizöivé, 's annak által-hágóinak erös büntetöivé: lásd, 2*Sam.* 24:16,17. 's a't.

Kerdes. *De ugyan mitsoda tekintetekre nézve mondatik a' Chrisztus alább-valóvá tétetettnek az Angyaloknál?* Fel. 1. Mert mint Izrael magvából való férjfiú alája vettetett vólt annak a' törvénynek, melly az Angyaloknak rendelésekre adattatott vólt ki: *Sid.* 2:2. *Tsel.* 7:53. Mind az erköltsökröl való 's mind a' czérémóniás Törvénynek alája vetette magát: A' törvénynek eleget tévén, *engedelmes vólt* annak

nak kivánságának *mind halálig:* Fil. 2: 8. Sid. 2: 9. *A' törvénynek átka ö reá eſék:* Gal. 3:13. hogy mi, kik a' Chriſtusnak adattunk Iſtentöl, *a' törvény által, a' törvénynek meg-halván, élnénk Iſtennek:* Gal. 2: 19. 2. *Alább-valóvá lött a' Chriſtus egy kevéſſé az Angyaloknál,* azért, hogy teſtet vött-fel magára: mert noha a' Chriſtus Ł. teſte bün nélkül való vólt; ſok emberi erötelenſégek alá vettetett vólt mindazáltal a' néki tulajdoníttatott bünökért, minémü az éhſég, Ł.omjúság, fáradság; 's a't. minémü erötelenſégek alá nem rekeſztettek az Angyalok, mint nem teſtek, hanem lelkek: mert noha az Angyalok-is hajdan Iſteni *dispenſatio*ból vöttek-fel magokra bizonyos ideig teſtet; mindazáltal azokban az ideig fel-vött teſtekben ſem éhſéget, ſem Ł.omjúságot, ſem fáradságot, 's a't. nem Ł.envedtek; hanem Iſtentöl reájok bizattatott tiſzteket el-végezvén, azon teſtet iſmét le-tötték. 3. *Alább-valóvá lött az Angyaloknál,* azért, mert *nem az Angyalokat vötte-fel, hanem az Ábrahám magvát.* Ha az Angyalok magvát vötte vólna fel, haſonlatossá lött vólna az Angyalokhoz, nem alább-való azoknál: a' minthogy, mivel emberi magot vött-fel, haſonlatossá lött mindenekben az emberekhez, a' büntöl megválva: láſd, *Sid.* 2:16,17. 4. Mert a' Chriſtus meg-aláztatásának napjaiban, ſokſzor mintegy ſegítséggel vóltak az Angyalok a' Chriſtus emberi terméſzetinek. Közönſéges tiſztibe való bé-állása után a' Sátán reá rohana, ellene kemény harczot álla; a' kemény viadalban ugyan meg-fáradt Chriſtusnak mind udvarlására 's mind erösítésére Angyalok jelenének-meg: *Mát.* 4: 11. A' Gethsemáné kertében, mikor a' kemény lelki harcz miatt ugyan vérrel verejtéznék, Angyal jelenék-meg az ö bátorítására: *Luk.* 22:43. 's a't.

TANUSAG.

A' teſtbe öltözött 's e' világra el-jött Iſten Fiának meg-aláztatásának nagy réſze ez, hogy az Angyaloknál alább-valóvá lött.

A' leczkében. Iſmét, *Sólt.* 8: 6. *Sid.* 2: 9. 's a't.

A' Chriſtus meg-aláztatásának leg-derekasbban három grádusi vannak: *Elsö,* ſzületését; *Második,* életét; *Harmadik,* halálát nézi: Mind a' 3 rendbéli állapatjára a' Chriſtusnak ki-hat ez az *Exinanitio,* melly ſzerint az Angyaloknál alább-valóvá lött. I. Születésében a' Chriſtus ezaránt lött alább-valóvá az Angyaloknál: 1. Mert teſtet, még pedig ſok emberi erötelenſégek alá vettetett teſtet vött-fel magára; mellytöl üresek az Angyalok. 2. Mert nem az Angyalokat, hanem az Ábrahám magvát vötte-fel: láſd oda-feljebb a' magyarázatot.

II. A'

II. A' Chriſtus életét három karba oſzthatjuk: élt a' Chriſtus (1) tsetsemöi, (2) magános, (3) közönſéges életet. Mind a' három rendbéli élete aránt a' Chriſtusnak igaz ez, *Az Angyaloknál alább-valóvá lött.* 1. *Tsetsemö* korában, hogy bé-töltek a' Mária tiſztúlásának napjai, a' Móſes törvénye ſzerint, melly az Angyaloknak rendelésekre adatott-ki, (*Tsel.* 7: 53.) fel-vitetett Jérusálembe, és az URnak bémútattatott: *Luk.* 2:22. ugyan a' törvény ſzerint elébb környül-metéltetvén; ℣. 21. Azon tsetsemö Jéſusra Angyal által viſelt Iſten gondot, hogy a' Héródes dühössége elött ſüléivel Égyiptomba ſzaladna, míg-nem azon Angyaltól meg-íntettetvén ſüléi, viſza hoznák ötet Názáretbe: *Mát.* 2: 13, 14. 2. *Magános* egéſz életében-is, engedelmes lévén ſüntelen annak a' törvénynek, melly Angyaloknak ſolgálatjok, söt *diſpoſitio*jok által adatott-ki, bé-tölt ez; hogy, *alább-valóvá lött az Angyaloknál.* 12 eſztendös korában hogy fel-mene ſüléivel Jérusálembe, a' Czérémóniás törvény ſzerint lött az: *Luk.* 2: 42. mellynek mind ki-adói 's mind *vindex*i az Angyalok valának: azontúl-is egéſz 30-dik eſztendejéig ſüléinek engedelmes lévén, és két kézi munkájával életet keresvén, a' törvény alá adta magát, 's annak átkát viſelte érettünk. 3. *Közönséges* tiſztinek gyakorlásának idején, ſüntelen *alá 's feljártak mennyből az Angyalok az embernek Fiára:* Ján. 1: 52. (: holott czélozás vagyon a' Jákób lajtorjájára: 1 *Móſ.* 28: 12. mellynek igaz *antitypus*a a' Chriſtus vala:) mintegy ſegédi 's erösítöi lévén néki közönſéges tiſztinek gyakorlásában, (: láſd, *Mát.* 4: 11. *Luk.* 22: 43.) annak elein, 's végin.

III. A' *halálra*, (: melly a' Chriſtus meg-aláztatásának harmadik grádusa:) az Angyalok által adatott törvény átka ſententziázta ötet: *Gal.* 3. Ugy lött mindazáltal, *NB.* a' Chriſtus alább-valóvá az Angyaloknál, hogy a' kiknek ſemeket Iſten meg-nyitotta, hogy lássák a' teſtté lött Iſten Fiának ditsöſégét, úgymint *az Atyának egyetlen-egy ſülöttének ditsöségét*, (: Ján. 1: 14.) által-láthatták, hogy az a' *minoratio*, alább-valóság, tsak ideig-való, és kevéſſé tartó: a' kiknek ſivekben *fénlett az az Iſten, a' ki parantsolta, hogy a' ſetétségből világoſság légyen*, azok látták *a' Jéſus Chriſtus orczáján tündöklö Iſten ditsösége eſméretinek világoſságát:* 2 Kór. 4: 6. és a' Chriſtusnak az Iſten Fiának az Angyalok, söt minden teremtett állatok felett való méltóságát és ditsöſégét: *Sid.* 2: 9. Ugyan-is, ritka 's kevés *articulus*a vólt a' Chriſtus teſtének minden napjainak, mellyben ki-nem tündöklött a' Chriſtusnak az Angyalok felett való méltósága; noha azt nem minden látta 's vette éſzre. Fogantatása Angyal által jelentetett-meg: *Luk.* 1: 28.

ſület-

ſületését ſok ſámú Angyali ſereg idvezlette 's örömmel hirdette: *Luk.* 2:10,13. egéſz abban az időben, míg e' földön élt, alá 's fel jártak ö reá az Angyalok: *Ján.* 1:52. az ördöggel való hartza után Angyalok ſolgáltak néki: *Mát.* 4:11. a' kertben Angyal által lött bátorittatás, noha egy felöl a' Chriſtus alázatos vóltát mútatja, más felöl néki ugyan-azon dolog, hogy a' ſolga ſolgált az ö Teremtö Urának, ditsöſégére ſolgált: *Luk.* 22:43. fel-támadásakor a' koporſóban két Angyalok láttattak: *Luk.* 24:4. mikor mennybe mene, akkor-is Angyalok jelenének-meg: *Tſel.* 1:11. itéletre mikor el-jö, akkor-is az ö ditsöſégének Angyalival jelenik-meg: *Mát.* 25:31. 's a't.

Az eddig meghallott dolgokból, lelkünk javára eſmélhetünk imillyen következendö *punctum*okat: I. A' minthogy az Ur Jéſus mi érettünk vett-fel teſtet magára, mi érettünk adta a' törvény alá magát, hogy minket a' törvénynek átkától meg-váltana, mi érettünk átokká lévén, (*Gal.* 3:13.) hogy mi *a' törvény által ö benne a' törvénynek meg-halván, élnénk Iſtennek*, (Gal. 2:19.) úgy mi érettünk, a' mi javunkra, haſznunkra, 's vigaſztalásunkra lött a' Chriſtus alább-valóvá ideig az Angyaloknál. Oh nagy ſzerelem! a' Teremtö a' teremtett állatnál alább-valóvá, söt annak ſolgájává léſzen! Angyalok ſolgájává lett a' Chriſtus, mikor törvény ſolgájává lött: *Róm.* 15:8. az Uralkodóknak ſolgájokká: *Eſa.* 49:7. *Applicatio.*

KERDES. *Mitsoda jó, haſzon, és vigaſztalás árad mi reánk ebből, hogy a' Chriſtus alább-valóvá lött az Angyaloknál?* FEL. 1. Hogy már ez *a' második habitabilis*, ez a' második világ, t. ill. az Uj Teſtámentomi idö, nem vettetett az Angyalok birodalmok alá, (*Sid.* 2:5.) úgy, mint hajdan a' meg-jobbításnak ideje előtt (*Sid.* 9:10.) való idö, és az alatt élö hivek, kik az Angyaloknak birtokok 's ſolgálatjok alá nagy mértékben rekeſztettek vala, mivelhogy azok tétettek vala Iſtentöl a' törvény által-hágóinak ſokſzor rend kivül-is büntetöjivé: 2*Sam.* 24. már minékünk az Angyalok ſolga társaink: *Jel.* 19:10. Az O Teſtámentomi idö, mivel ſok tekintetekre nézve *haragnak ideje* vala: *Dan.* 8:19. *Róm.* 4:15. azért Iſten az akkori időben az Angyaloknak ſokſzori rémitö 's rend-kivül való meg-jelenések által, ſokakban félelmet nemzett; már ma mi *nem vettük a' ſolgálatnak lelkét a' félelemre, hanem a' fiúságnak lelkét:* Róm. 8:15. 2. Az Angyalok ſolgálatjok által ki-adattatott, és hajdan az embereket ſoros kollátban tartó, igás, czérémoniás törvény, minket már ma nem ſorongat, nem nyügöz-meg, 's nem kötelez; mert az Ur Jéſus, ki az Angyaloknál egy kevéssé alább alázta magát, azt mi érettünk el-törlötte, annak

ellenünk való kéz-irását a' maga kereſzt-fájára fel-ſzegezvén, *Kol.* 2:14. attól az igától minket meg-ſzabadított, *Tsel.* 15:10,11. és kereſztyéni ſzabadságba állított, *Gal.* 5:1. söt még az a' *moralis*, erköltsökről való törvény-is, mellyet a' Chriſtus értünk bé-töltött, már minket nem kárhoztat: *Róm.* 8:1. *nem-is adott már a' törvény az igaznak*, 1 Tim 1:9. tud. ill. annak kárhoztatására; söt lött *ſzabadságnak Királyi törvényévé*: Jak. 1:25.

II. Ennek a' meg-aláztatásnak, mellyről a' Leczke magyarázatjában és a' Tanúság után ſzóltunk, ſorsosa és réſzese, az ö Fejében, és az ö Fejével együtt az Anyaſzentegyház*: mert noha az Angyalok már ma ſzolga társaink: *Jel.* 19:10. mindazáltal, hogy Iſten azokat az *erövel hatalmas lelkeket* (Sólt. 103:20.) ki-küldje a' mi örizetünkre 's ól talmunkra, arra nagy ſzükſégünk vagyon: *Sólt.* 91:11,12. és 34:8. *Sid.* 1:14. 's a't.

III. Mivelhogy a' Chriſtus az Angyaloknál alább-valóvá lévén az ö meg-aláztatásának napjaiban, már minket az Angyaloknak hajdani igás ſzolgálatjokhoz haſonló ſzolgálatjoktól meg-mentett: úgy hogy már azok minékünk nem uraink 's nem rémítöink, hanem ſzolga társaink. Azért sürü 's vaſtag bálvány-imádó, az Uj Teſtámentomi kereſztyéni ſzabadságot nagy mértékben rontó 's el-fordító nép 's ember az már ma, a' ki Angyalokat imád, azoknak innepet ſzentel; 's a't. vagy a' ki azokat akármi névei nevezendö Iſteni tiſztelettel illeti: *Kol.* 2:18. *Ha, meg-halván a' Chriſtussal, meg-ſzabadúltunk* egyſzer *e' világnak betüitöl, miért kellene újobban igába vetnünk magunkat?* Kol. 2:20. Gal. 5:1,13. 's a't.

Az Ur Jéſus, ki a' mi Fejünk, ki az Angyaloknak 's a' mi Idveſſégünknek-is Fejedelme, az ö meg-aláztatásának drága érdeméért, magaſztaljon-fel minket örök ditsöſségre! Amen.

[* *Joh. Coccejus in Pſalm.* 8: ℣. 6. §. 20. *Hujus humiliationis conſors eſt Eccleſia in capite ſuo, & cum capite ſuo; &c.* Item, *oper. Tom.* 5. *Explicat. Epiſt. ad Hebr. c.* 11. §. 44. *n.* 5. *Ita, dum is, qui caput eſt, in quo eſt plenitudo Deitatis, (ut Deus habitet inter homines:) minoratus eſt, minorati ſunt in ipſo, quorum memor eſt Deus.*]

VI. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: 4*Móſ.* 24:17.

Látom azt, de nem moſt; ſzemlélem azt, de nem közel-valót: Származik Tsillag Jákóbból, és támad Királyi-pálcza Izraelből, és meg-veri a' Moábnak ſzegeleteit, és öſzve-hívja a' Sethnek minden fiait.

Miként

MIként Iſten ſokſzor a' hitetlenekkel nagy jókat közöl, vagy az övéiért, vagy bizonyos más tekíntetre nézve; úgy azon hitlenek által ſokſzor nagy dolgokat viſzen Iſten végbe. Lehet-is az embernek Iſtentöl vött nagy és nevezetes ajándéka, söt lelki ajándék; de még-is tsak hitetlen affelöl. Pél.ok. A'könyörgésnek ajándéka lelki ajándék: ez lehet valakinél, de ugyan tsak hitetlen affelöl; mert más dolog a' könyörgésnek ajándéka, más a' könyörgésnek kegyelme. A' prédikálásnak és prófétálásnak ajándéka lelki ajándék: mellyel ember birhat; de ugyan tsak hitetlen affelöl. Júdás prédikálott, gyógyított, ördögöket üzött, halottakat támaſztott, 's a't. *Mát.* 10:48. veſd öſzve, *Luk.* 10:17. de még-is kárhozat edénye vólt: láſd, *Mát.* 7:22. Az Iſten beſzédének hathatósága nem függ annak *authoritas*sától, (méltóságától) a' ki azt ſzólja; hanem az Iſtenétöl, a' ki azt meg-áldja: úgy hogy más meg-téríttethetik valamelly Tanítónak prédikálása által; maga pedig meg-vettetett lehet: 1*Kór.* 9:27. Iſtentöl meg-lehet, hogy a' más ajándéka által valakit a' Chriſtushoz hozzon; azonban amaz, a' kinek ajándékival él Iſten, idegen lehet a' Chriſtustól. Egy ember mást meg-erösíthet a' hitben; maga pedig el-ſzakadhat a' hittöl: mint a' gyertya ſzépen világolhat egyebeknek az ö munkálkodásokban, de maga azután rút büzzel aluſzik-el: láſd, *Sid.* 6:4,5. Sokan mentenek az ajándékokkal meg-terhelve pokolba; mert a' leg-nagyobb ajándékoknak-is nintsen annyi tehetségek, hogy a' ſzivet meg-változtathassák. Az ember úgy prédikálhat, mint valami Apoſtol; könyöröghet, mint valami Angyal; de ördögi ſzive lehet. Tsak egyedül a' meg-ſzentelö kegyelem változtathatja-meg a' ſzivet. Bálám Prófétával-is közlötte vólt Iſten nagy ajándékát, meg-világosíttatott *'s megnyilatkozott ſzemü* ember vólt, *tudta a' Magasságbélinek értelmét, látta a' Mindenhatónak látását:* 4 Móſ. 24:15,16. adta vólt Iſten nékie nagy mértékben a' jövendö-mondásnak lelkét, világoson és ditsöſégesen prófétált a' leczkében a' Chriſtus felöl; de a' Chriſtus néki ſemmit ſem haſznált. Azt a' Bálámot le-irja az Iſtennek Lelke az Irásban imezekröl: 1. *Eredetiröl*, hogy vólt *Beor* fia: 4*Móſ.* 22:5. és 31:8. 5*Móſ.* 23:4. *Jóſ.* 24:9. *Mik.* 6:5. ſzent Péter mondja *Boſornak* fiának: 2 *Pét.* 2:15*. 2. *Hazájáról*, melly vólt *Pethor*, az Eufrátes és Tigris nevü két folyó vizek között való Meſopotámiának városa: 4*Móſ.* 22:5. 5*Móſ.* 23:4. mellyet *Ptolomæus* a' Geographiában *Pacoriá*nak nevez †. 3. *Tiſztiröl:* Prófétának tartatott; azért hivatá ötet Bálák, a' Moáb Királya, hogy meg-átkozná az Izraelt; 's a't. de megkelle áldani: 4 *Móſ.* 23:11. 5*Móſ.* 23:4,5. *Jóſ.* 24:9,10. *Néhém.* 13:2.

* *Chaldæi literã Ajin, vel Hajin,* (ע) *interdum pronuntiant* S: *quod & Græci imitati ſunt.*

† *Vixit Ptol. Geog. circa Ann. Chr.* 140.

4. *Tudományáról:* egéſz Nap-keleten ördögi tudománnyal hires volt, (: *divinus, divinationes & incantationes exercens:* Jóſ. 13:22. 4Móſ. 22:7. és 24:1.) arra *tanitotta Bálák Királyt, mimódon vetne botránkozást az Izrael fiainak eleikbe, hogy ennének azokban, mellyek áldoztattak a' bálványoknak, és paráználkodnának:* Jelen. 2: 14. 5. *Iſtentelen* életé-

* *Rediit in locũ ſuum, i.e. abiit in infernũ: ût* Act. 1: 25. *ita exponit ex lib. Baal*

röl, tsalárd ſzín-mútató vóltáról: *Mik. 6:5. A' bünböl való nyereséget kedvellete, hamis úton tévelygett:* 2Pét. 2:15. *A' bérnek tsalárdsága* miatt meg-tsalatott: *Júd. ℣. 11.* 6. *Végiről:* hogy az Izraelitáknak fegyverekkel ölettetett-meg: *Jóſ.* 13:22. 4*Móſ.* 31:8. és meg-ölet-tetvén *el mene az ö helyére *:* 4 Móſ. 24:25. mint az Apoſtolság mel-löl el-tévelyedett Júdás felöl mondatik, hogy *el-ment az ö helyére:* Tsel. *Turim, Doc. Lightfoot oper. Tom. 1. in chron. Temp. & ord. Text. V.T. fol. m. 37.*

1:25. Ez által a' hitetlen Bálám által, kit illy hat rendbéli állapatjá-ról ir-le az Irás, nagyságos dolgokról prófétáltatott Iſten: I. Az ö népének az Izraelnek három rendbéli ditsöſéges állapatjáról: és vég-re, végsö romlásáról. 1. Szól az Izraelnek a' Pogány nemzetségek köz-zül, Iſten ſzámára kiváltképen való módon lött *ſegregatio*járól: 4*Móſ.* 23:7--10. 2. A' Kanaán földének, az Iſten igéreteinek erejek ſzerint, e' nép ſzámára lejendö meg-hódoltatásáról: - ℣. 18--24. 3. Azon nép-

†*Diſtinctio-nẽ argumẽ-torum Pro-phetiarum Bileami ex Abrahanele & Bechai, vid. apud Jac. Altin. oper. Tom. 2. Part. 1. fol. m. 72. ad Text.*

nek a' Kanaán földén lejendö bóldog virágzó állapatjáról; a' minémü vólt kiváltképen Dávid és Salamon idejében: *cap.* 24:3--9 †. A' Sidók végsö romlásokról ſzól, *cap.* 24:24. *A' Kittim partjáról el-jövö hajók* (: értetnek a' Rómaiak:) *meg-rontják Ebert-is.* II. Prófétált Bálám ſok Pogány nemzetségeknek romlásokról 's veſzedelmekről: péld. ok. az Edomitáknak, Moábitáknak, Amalekitáknak, Aſſiriusoknak, 's a't. veſzedelmekről: *cap.* 24:17--24. végre, Olaſz-orſzág és Róma romlá-sáról-is: ℣. 24. - - *De ez a' nép-is,* (: t. ill. a' Kittim §.) *mindenestöl vég-re el-véſz.* III. Prófétált Bálám ditsöſégesen a' Meſſias el-jövetelі-röl, a' Jákóbból ſzármazandó tsillagról; 's a't. A' leczkében. Holott 1. vagyon a' Prófétziai *præfatio, Látom azt;* 's a't. 2. Vagyon a' Meſ-

§ *Quod per Chittim Itali intelligantur, id vide eruditiſſimè probatũ, ab Incõparabili viro, Sam. Bocharto, in Phaleg, lib. 3. c. 5. p. m. 179. &c.*

ſiás ſzármazásának két tekintet ſzerint való le-irása, a' mennyiben az mind égi 's mind földi eredetü fogna lenni: *tsillag*-is, veſzö avagy *pálcza*-is. III. Vagyon a' Meſſiás ki-ſzármazásának avagy el-jövete-linek gyümöltse: *el-töri,* avagy *meg-veri a' Moábnak oldalait,* (v. ſze-geleteit:) *és öſve-gyüjti a' Setnek minden fiait.*

Magyarazat.

Kerdes I. *Miképen mondja Bálám, hogy látja a' Jákóbból ſzár-mazandó tsillagot,* 's a't. *nem úgy mint jelen-valót?* Fel. Ne úgy ért-sed, mintha e' hitetlen Prófétának vólt vólna az el-jövendö Chriſtus-ban való igaz hiti, (: mivelhogy *a' hit, a' melly dolgok nem láttatnak,*

azoknak

azoknak bizonyos mútatója: Sid. 11:1.) mint *Ábrahám*, hitinek lelki ſzemeivel *látta a' Chriſtus napját, 's örvendezett rajta:* Ján. 8:56. hanem látta prófétziai lélekben, mellyet Iſten ö reája-is ki-öntött vala; melly prófétziai lélek által a' távol-való dolog, mint jelen-való, úgy látſzik. A' nékünk meg-jelenendö idveſségről a' régi Próféták tsak kérdezkedtek és tudakozódtak; 's a't. 1*Pét.* 1:10,12. kivánták látni azokat és hallani, a' mellyeket láttak és hallottak az Apoſtolok; de nem láthatták másként, tsak távolról homályban: *Mát.* 13:17. *Luk.* 10:23,24. Hogy pedig Bálám a' leczkében így ſzól: *Látom azt, de nem moſt;* 's a't. hogy az ö próféztziáját meſſze idöre veti, ezt tselekſzi azért*: 1. Hogy mint kevély és negédes ſzivü ördög tanítványa, az ö próféválásának méltóságos vóltát állítsa, úgymint a' melly olly meſſze és hoſſzas időre ki-terjed. 2. Hogy Bálákot, a' Moábiták Királyát vigaſztalja; mivelhogy az ö Próféztziája a' Moáb veſzedelméröl-is ſzólandó vala: - *a' Királyi pálcza meg-veri* (v. el-rontja) *a' Moábnak ſegeleteit:* azért a' Moáb Királya haragját, a' mennyire lehetet, enyhíteni akarta; vigaſztalván ötet, hogyha az ö orſzága 's nemzete felöl romlást 's veſzedelmet kelletik-is néki jövendölni; mindazáltal nem kell hamar attól félni, mert késö és meſſze idöre telik az bé: péld. ok. az Ésaiás fenyegetö Próféztziájára meg-rémüle Ézékiás Király; de viſzont valamennyire meg-enyhüle, mivelhogy az ö idejében nem vala el-jövendö a' veſzedelem: *Ésa.* 39: 5-8. láſd, 2*Kir.* 22: 19, 20. 's a't.

* vid. *Her. Witsii Oec. Fœd. Dei, lib. 4. c. 3. §. 40.*

KERDES II. *Mi értetik a' Jákóbból ſzármazandó tsillagon?* FEL. 1. Az Irásban az Angyalok mondatnak tsillagoknak: *Jób.* 38: 7. 2. Tsillagok minden Nagy emberek az Ekkléſiában és Respublicában, kik ajándékokkal mások felett tündöklenek: *Dan.* 8:10. 3. Kiváltképen az Anyaſzentegyház lelki Páſztori tsillagok, kiknek tudománnyal és életek tiſztaságával mások felett tündökleni kell: *Dan.* 12: 3. *Jel.* 1: 16,20. és 2:1. és 3:1. és 6:13. és 8: 10,11. ezen értelemben, a' 12 tsillagokon értetnek a' 12 Apoſtolok: *Jel.* 12:1. 4. Az Évangyéliomi tiſzta tudomány tsillagnak mondatik: 2*Pét.* 1:19. 5. Az Ur Jéſus, ki az igaſságnak tündöklö napja, *Mal.* 4:2. fényes hajnal tsillagnak-is mondatik: *Jel.* 2:28. és 22:16. fényes, ditsöſséges és tündöklö az ö Anyaſzentegyházának közepette; ö *világoſit-meg minden e' világra jövö embert:* Ján. 1:9. mert ö *e' világnak világoſsága:* Ján. 11:9. Sólt. 36,10. A' leczkében-is, a' Bálám tsillaga, a' Meſſiás; ime' következendö tekintetekért: 1. A' tsillag égi terméſzetü, és a' földi teſtektöl külömbözö ditsöſségü: 1*Kór.* 15: 40,41 így a' Chriſtus, az égből való ſzármazására nézve, Iſteni örök ditsöſségü és terméſzetü: *Ján.* 1:14.

2. A' Tsillagoknak a' Hóld alatt lévö állatokba *influentiá*jok és munkálkodások vagyon, a' világosításon kivül-is: *Sólt.* 148:3. mert a' teremtéskor a' terméſzetnek bölts alkutó Iſtene egyaránt adta azt a' Tsillagoknak a' Nappal és Hólddal, hogy világoskodjanak, és uralkodjanak a' napon és az éjtſzakán: 1 *Móſ.* 1:14,16,18. A' Chriſtus-is éltet, világosít, tart és táplál az ö Iſteni *influentiá*jával mindeneket: *Ján.* 1:4,9. 3. A' Tsillag éjtſzaka világosít: A' Meſſiás-is az emberi nemzet ſiralmas eſetü éjtſzakájában való világosságra rendeltetett. Ha az épségben maradott vólna az ember, és a' bünnek ſetét éjtſzakája reánk nem borúlt vólna, nem ſzükölködtünk vólna Közben-járó nélkül: *Luk.* 1: 78,79. *Ján.* 8: 12. 4. A' Tsillag meg-vonſza az ö fényét, és nem világoskodik, ha Iſten nem parantsolja: *Sólt.* 147:4. *Eſa.* 40:26. Nem világosodott vólna-meg ama' fényes hajnal-tsillag-is, a' Chriſtus, ha Iſten úgy nem rendelte vólna: *Eſa.* 42:6. és 49: 6. 5. Amaz eredeti elsö világosság (:mellyröl láſs, 1 *Móſ.* 1:3.4.) világosította-meg a' tsillagokat, mellyel egy terméſzetüek-is a' tsillagok: A' Chriſtus az Iſtennek egy ſzülött Fia, az Iſtentöl lött Iſten, ama' *világosságtól lött világosság*, (:*Lumen de Lumine:*) ki az Atyával egyenlö állatú és terméſzetü*. Az Iſten világosság: 1 *Ján.* 1:5. a' Chriſtus-is világosság; mert ö-is igaz Iſten, egyenlö terméſzetü és örökké-valóságú az Atyával: *Ján.* 5: 26. és 10. 30. 'sa't.

* vid. *Symbolú Nicen. Concilii ſub Conſtantino M. Imp. celebrati, an. Chr.* 324. *adjectú Ungaricè, calci Helvet. Cõfeſſionis ann.* 1679. *Claudiopol. edit.*

E' Bálám Prófétziáját magára ſzabván, Adrianus Imperator idejében, egy hamis *Impoſtor*, Meſſiásnak lenni hazudta magát, *Bar-chochab*nak, az-az, Tsillag Fiának e' Prófétzia ſzerint neveztetni akarván: kinek hamissága azontúl ki-nyilatkozván, neveztetett *Bar-cozba*nak, az-az, hazugság Fiának: kit minden hadával Bitter nevü várnál fogytig el-törlött Adriánus, Római Imperator.

vide item *Johan. Forbeſii Inſtr. Hiſt. Theol. lib.* 1. *cap.* 4. §. 2.

Ezen Bálám Prófétziája a' Nap-keleti Királyok *Archivum*ban megmaradván, mind a' Chriſtus el-jövetelének idejéig Nap-keleten a' Pogányok között fenn vólt a' hire a' Jákóbból ſzármazandó tsillagnak: a' honnan, mikor ama' Nap-keleti Böltsek látták vólna a' fényes új tsillagot, nem ok nélkül mindjárt gyanították azt a' ſzületett új Király tsillagának lenni: *Mát.* 2: 1, 2.

Jákóbból ſzármazni mondatik pedig a' tsillag; mert valósággal az Ábrahámnak, Isáknak, és Jákóbnak magvából ſzármazott a' Chriſtus teſt ſzerint; mint az ö *genealogiá*jából ki-tetſzik: *Mát.* 1: *Luk.* 3: 34. *Sid.* 2:16. 1 *Móſ.* 28:14. és 49:1,10. 'sa't.

Kerdes III. *Az Izraelböl támadandó veſſzön, avagy Királyi pálczán, mi értetik?* Fel. Azon Meſſiás Chriſtus Jéſus, és az ö lelki orſzága,

országa, az Isai törsökéből származott vesszö-vál a' Christus: *Ésa.* 11:1. és 53:2. *tsemete:* Ésa. 4:1. Zak 3:8. és 6:12. melly szók az ö emberi természetit fejezik-ki: az eredeti betüben való szó mindazáltal Királyi pálczát-is jelent; a' minémüt adott Isten a' Sionon az ö szent hegyén fel-kenetett Királynak: *Sólt.* 2:6. és 110:2. hogy *igasságban uralkodjék:* Ésa. 32:1. az ö pálczája-is *igasságnak pálczája* lévén: *Sólt.* 45:7. Az a' pálcza *szépségnek* neveztetett pásztori pálcza-is: *Zak.* 11:7,10. mellyel legelteti a' Christus az ö népét, az ö meg-nyomorittatott juhait: *Mik.* 7:14. melly az Isten Házának ellenségire nézve, azokat meg-rontó 's öszve-törö vas-vessö: *Sólt.* 2:9. *Iel.* 2:27. és 12:5.

Ez a' vessö avagy *pálcza, meg-veri* és el-rontja a' *Moábnak óldalait* (v. *segeleteit:*) az-az, a' Christusnak és az ö Anyaszentegyházának meg-esküttellenségit, az ördögöt és az ö országát. Az a' *debellatio,* az a' meg-rontás pedig kétféle*: 1. *Kegyelembéli;* midön az ö igéje és Sz. Lelke által, a' lelki Moábitákat, az ö Házának ellenségit, a' hitbéli engedelmességre meg-szelídíti Isten, hogy örömest alája adják magokat a' Jésus Christus lelki országlásának pálczájának: lásd, 2*Kór.* 10:5. Ezen tekintetben jövendöli a' Prófétziai lélek, *Jér.* 48:47. hogy az UR †*visszá-hozza a' Moábnak fogoly sokaságát az utólsó időben, Élámot-is visszá-hozza a'* (lelki) *fogságból,* mikor *helyhezteti az ö Királyi székit Élámba:* Jér. 49:38,39†. 2. Az Isten erös *bosszúálló* igasságából származó; midön a' lelki Királynak ditsöséget nem adó, az ö országlásának pálczája alá hódolni nem akaró, söt az ö köteleit el-szaggató, 's az ö igáját nyakokból ki-rázó hitetleneket, mint a' tserepet, vas vessejével öszve-töri: *Sólt.* 2:3,9. Némellyek betü szerint Dávid Királyra *applicál*ják e' Prófétziát; ki egynéhány ízben meg-rontotta 's megverte a' Moábitákat, annyira, hogy a' *Moáb* ö *mosdó medenczéje* lenne: *Sólt.* 60:10. és 108:10. 2*Sam.* 8:2,12. 1*Krón.* 18:2,11. 'sa't. De feljebb, és távolyabb való időre czéloz az igazaknak halálokkal meg-halni kivánó Bálám. Dávid Király-is, az ö jeles győzedelmei aránt, ábrázatja vólt annak az *ö Urának,* kinek *birodalmának pálczáját ki-botsátta az UR Sionból,* ezt mondván: *uralkodjál a' te ellenségidnek közepette:* Sólt. 110:1,2. a' ki *Uraknak URa:* Jelen. 19:16.

-- *És öszve-gyüjti a' Sethnek minden fiait, (: omnes filios Seth glocitando convocabit* §.) az-az: a' Sidókból és Pogányokból magának Anyaszent-

* vid. *Her. Witsii Oec. Fœd. lib.* 4. *c.* 3. §. 42.

† vid. *Iac. Alting. op. Tom.* 2. *par.* 1. *in Text. fol.* 73.

[§ *Ita vertit Doct. Iac. Alting, in Psal.* 2: §. 8. *oper. Tom.* 2. *par.* 3. *fol.* 6. item, *Tom.* 3. *ad Rō. c.* 9. *fol.* 22. &c. (*quamvis olim Commen. in Text. aliter, ut vulgò verti solet: Et destruet omnes eos, qui ponè sunt; &c.*) KARKAR, *vox Hebr. glocitare gallinæ notat convocantis pullos,* (*aliquando notat etiã* dejectionẽ muri, (*a kir*) *ut munitiones dejiciantur:* Ésa. 22:5.) *nomen Seth etiã non est appellativũ, ut significet fundatio, nates, v. pone, sed est propriũ.* vi. *itẽ Alt. op. T.* 2. *p.* 3. *ad Psal.* 110:3. *f.* 259]

nyaſzentegyházat, lelki orſzágot gyüjt: *Ésa.* 43: 5-7. *Mát.* 23: 37. A' Seth fiain, 1. az egéſz emberi nemzetség értetik; mert minden emberek ö töle ſzármaztak: a' Kainnak és az Ádám több fiainak magvok az özönviz által mind el-veſzett; Noé Settöl ſzármazott, kitöl az özönviz után az egéſz világ el-ſzaporodott: és így mindnyájan a' Set fiai vagyunk. 2. A' Seth ſzületésekor Éva Anyánk azt mondotta, hogy az *Iſten adott néki magot;* t.ill. ollyat, melly az igéretnek örököse léſzen, a' minémü magot el-veſztett vala, mikor Ábel Kaintól meg-ölettetett: 1*Móſ.* 4: 25. A' Seth maradékában vólt az Iſten Ekkléſiája, 's annál marada-meg az elsö drága igéretnek hiti; a' honnan kiváltképen való módon *Iſten fiainak* neveztettek azok: 1*Móſ.* 6: 2. ellenekbe tétetvén a' Kain magvából való, és az ö útán járó *Emberek fiainak.* Azért, ſzorosabban ſzólván, a' leczkében a' Seth fiain értetnek, a' minden nyelvböl, nemzétségböl, ágazatból (*Jel.* 5: 9.) meg-váltatandó Iſten Válaſztotti, kik a' *Kain útának* (: mellyröl láſs, *Júd.* ℣. 11.) ellenébe tétetett igaz úton, a' Seth nyomdokán járnak: Ezeket gyüjti öſze az ö Királyi pálczájával a' Jákóbból ſzármazott Tsillag, hogy az ö világánál láſſanak világosságot: láſd, 1*Móſ.* 49: 10. Még e' Prófétziának egéſz eröben való bételyesedése hátra vagyon, 's meg-léſzen akkor, mikor *minden orſzágok léſznek a' mi Iſtenünké és az ö Chriſtusáé:* Jel. 11: 15. és 15: 4. Zak. 14: 9. Sólt. 86: 9. 's a't.

Tanusagok.

I. *Az Évangyéliom, az-az, a' Meſſiás, emberi nemzet Megváltója felöl való tudomány, örvendetes izenet vólt az ô Teſtámentomban-is.*

A' leczkéböl, a' *Socinianusok* ellen.

A' Paraditsomtól fogva, 1*Móſ.* 3: 15. söt még a' Pogányok közöttis annak a' kegyelem világának néminémü ſzikrái gyakran ragyogtanak: A' Chriſtus, emberi nemzet Megváltója felöl való tudomány és eſméret (: noha homályban:) vólt néha ö közöttök-is; a' honnan a' Chriſtus mondatik, *minden Pogány népek kivánságának:* Hagg. 2: 7. *Élihu,* a' Jób barátja, minémü nemes *confeſſiot* tett az eſedezö és közbenjáró Chr. Jéſusról, láſd *Jób.* 33: 23, 24. melly Élihut a' Sidóknak régi *traditio*jok után, *Hieronymus* és *Eucherius* Bálámnak lenni mondanak; hogy Bálám Próféta más néven neveztetett légyen Élihunak *. Ezt tselekedte Iſten azért, hogy az ö titkos tanátsát jó-eleve ki-hirdetné és jelentené a' felöl, hogy a' Pogányokat-is valaha fel-vejendö lenne, az ö Chriſtusával való egyesülésre: Melly okon a' Babilóniai fogságból

* vid. *Her. Witſii Oec. Fœd. D. li. 4. cap.* 3. §. 39. Item, *Frid. Spanhemii,* (Fil.) *Hiſt. Jobi, cap.* 11. §. 18, 19.

ból való viſſa-jövetel után, Görög nyelvre fordíttatta az ô Teſtámentomi ſent Irást, útat akarván így-is kéſziteni a' Pogányoknak Iſten Házába való bé-jövetelekre. A' Pogányok között való *Oraculum*oknak és *Sybillá*knak a' Chriſtus felöl tött jövendölésekről másſor ſólottunk, 's ezután-is fogunk ſólani*; 's a't.

* vid. *infr. hujus Sect. 2-da, Conc. 8. in Exeg.*

II. TANUSAG.

A' Jákób nemzetségéből ſármazott Ur Jéſus Chriſtus, az ö ſetétségben botorkáázó, 's halálnak árnyékában ſetrengö hiveinek fényes tsillaga.

A' leczkéből. láſd, *Luc.* 1:78,79. *Jel.* 22:16. és 2:28. *Sólt.* 112:4. *Mal.* 4:2. Nem az a' tsillag, melly a' Nap-keleti Böltseket vezette; hanem az, a' kihez vezette, az igaz vezér tsillag: *Mát.* 2.

Világosodik e' második Tanúság ime' következendö *Punctum*ok ſerint: 1. A' ſövétnek, a' lámpás, a' gyertya, tsak egy házban 's egy háznépnek világolnak; de a' tsillag világossága fénlik az egéſz világon. A' Chriſtus-is tétetett *a' Pogány népeknek világosságúl, a' földnek mind utólsó határáiglan:* Eſa. 49:6. hogy *járjanak a' Pogányok az ö világosságában*, és *a Királyok*-is *az* Iſten Házának *támadott fényességben*: Eſa. 60:1-3. 2. A' ſövétnek avagy gyertya el-óltathatik, és azoknak világok meg-fogódhatik; de a' tsillag fénye nem aluſik-el ſoha. Gerjeſzthetnek az emberek néminémü füſtöt, vagy pedig valamelly fedéllel bé-boríttathatik az emberi ſem, hogy a' tsillag ne láttaſsék; de azért a' tsillag világossága ugyan nem enyéſik-el. Meg-lehet az, 's meg-eſik az, hogy a' Chriſtus ditsöſéges Évangyéliomának világa nem fénlik mindeneknek: 2*Kór.* 4:3,4. a' Sidók ſivekre fedél vettetett: 2*Kór.* 3:15. *a' Bizonyság-tétel sátorának Temploma füſttel megtelik*: Jel. 15:5,8. de végre ama' fényes hajnal-tsillag világossága minden füſtöt és homályt el-oſlat; hogy *fel-ſedett orczával láthaſſuk* mindnyájan *az Urnak ditsöſégét*: 2Kór. 3:18. és 4:6. 3. A' tengeren járó Hajások a' *Stella Polaris* után vigyáznak; hogy annak nyomán járván, fel-tött czéljokra bóldogabbúl juthaſſanak: (: a' *Stella polaris*, a' kis Medve avagy Gönczöl kis ſekere *(Urſa minor, Cynoſura)* végében lévö tsillag, melly *világ tengelye végi*nek mondatik:) Minékünk-is, kik e' világi életünknek ſiralmas eveſzkélésü tengerén bújdoſunk, ama' fényes hajnal tsillag után kell hallgatnunk, hogy tsendes rév-partra juthaſſunk: *Ján* 6:68. 's a't. 4. A' ki ſüntelen tsak a' földre néz, nem láthatja az a' tsillagok fényét. A' kinek ſive, lelke tsak a' földhöz ragadt, nem fénlik annak ſivében a' Chriſtus: *Kol.* 3:1,2.

5. Szomorú éjtſzaka az, mellyen a' tsillagok nem fénlenek: *Tsel.* 27:20. Valóban ſzomorú éjtſzakája az-is a' léleknek, mellyen néki az igaſság Napja nem tündöklik: *Éſa.* 8: 22. Kérni kell azért az Iſtent, hogy az ö *orczáját világosítsa-meg rajtunk:* Sólt. 67: 2. 4 Móſ. 6: 25. hogy a' földnek minden határi láſsák a' mi Iſtenünknek világosságát: *Sólt.* 98: 2,3. Söt ugyan nógaſſuk egymást: Jákóbnak Háza, *no járjunk az Urnak világosságában:* Éſa. 2: 5. *Kelj-fel, világoskodjál;* 's a't. Éſa. 60: 1. 6. *Tévelygö tsillagok,* Jud. ℣. 13. az Ekkléſia *egéröl le-húlló tsillagok* léſznek az utólſóbb idökben: *Jel.* 6: 13. az a' mi tiſztünk, ne botránkozzunk-meg, ne homályosodjék-meg ſzemünk 's ſzivünk az ollyan bújdosó tsillagoknak eſetek miatt; hanem egyenesen nézzünk az igaſság tündöklö Napjára, ama' fényes hajnal vezér Tsillagra; hogy jövendöben mi-is, *mint a' tsillagok, fénljünk* az Iſten orſzágában *mind örökkön örökké:* Dan. 12: 3.

III. Tanusag.

Olly erös lelki Királya az Ur Jéſus az ö lelki orſzágának, hogy annak mindennémü lelki 's teſti ellenségeit meg-rontja, 's a' maga hatalma alá hódoltatja.

A' leczkéböl. *Meg-veri,* v. *meg-rontja a' Moábnak ſzegeleteit:* láſd, *Sólt.* 2: 5,9. és 99: 1,2. és 93: 1-4. *Luk.* 1: 32,33. *Dan.* 2: 44,45. és 7: 14, 27. 's a't.

Okai. I. Igy telik az bé, hogy a' pokolnak kapui diadalmat nem vehetnek az Iſten Házán: *Mát.* 16: 18. *Zak.* 12: 3. mivelhogy az erös Király Chriſtus amaz *ö palotáját örizö erös fegyveresre reá menvén, azt meg-gyözte, minden fegyverét, mellyben bizott, töle el-vévén:* Luk. 11: 21, 22. Sid. 2: 14. Kol. 1: 15. 's a't.

II. Azért kenettetett-fel a' Chriſtus a' Királyi tiſztre, hogy az ö lelki orſzágát védelmezze, annak ellenſégit meg-rontván: *Sólt.* 45: 6,8. és 110: 1,2. *Sid.* 1: 8,9. *Tsel.* 2: 36. és 10: 38. *Éſa.* 9: 6,7. ezokon neveztetik, *Júda nemzetségéböl* ſzármazott erös *oroſzlánynak:* Jelen. 5: 5. 1 Móſ. 49: 9,10. 4 Móſ. 24: 8, 9. 's a't.

Hasznai. I. *Oktatás.* 1 Bóldogok tehát mind azok, valakik a' J. Chriſtus lelki orſzágának igaz tagjai; mert hatalmas és ditsöſéges Királyok vagyon nékik, ki az ö ellenſégeiket *vas veſſzejével meg-rontja, 's mint a' tserép edényt, meg-töri:* Sólt. 2: 9. öket pedig Szent Lelkével és drága igéjével igazgatja, a' nékik keresett idveſségben óltalmazza 's meg-tartja, *Iſtennek erejével örizvén* öket *hit által az idveſségre, az örökségre, melly el-nem veſzhet, meg ſem hervadhat;* 's a't. 1 *Pét.* 1: 4,5.

Nagy

Nagy nyereség hát annak a' lelki országnak *Concivis*ének lenni: a' honnan értelmesen mondotta hajdan ama' ditsöséges emlekezetü elsö Keresztyén *Imperator*, a' Nagy *Flavius Constantinus*, hogy *ö inkább örül azon, hogy az Isten Anyaszentegyházának tagja, hogy sem mint Római Imperator.* 2. Nagy bóldogtalanság a' J. Christus lelki országán kivül lenni, 's az záslója alatt nem vitézkedni. A' melly juh az aklon kivül vagyon; el-jö a' farkas, 's el-ragadozza azt. A' sötétség Fejedelmének országában lenni, nem egyéb, hanem üntelen sötétségben és komorú éjtszakában botorkádzani. 3. Semminémü ellenség nem árthat hát mérgesen és halálosan a' Christus lelki országának vitézinek; mert Isten nékiek mindeneket javokra kolgáltat: *Róm.* 8:28. sem élet, sem halál, 's a't. el-nem szakaszthatja öket attól a' szerelemtöl, melly vagyon a' mi Urunk J. Christusban: ℣. 38, 39.

II. *Intés.* 1. Ennek a' lelki Királynak kéz engedelmességgel vesd alá magadat, kolgálj önéki félelemmel; 's a't. *Sólt.* 2: 11. 2. Ha az ö lelki országának tagja kezdettél lenni, és az ö vitéze; maradj-meg mind végig az ö hüsége mellett, harczolj és tusakodjál mind a' vérig, *a' hitet és a' jó lelki-esméretet meg-tartván; hogy senki a' te koronádat el-ne vegye:* Jel 2:10. és 3:11. Sid 12:3,4. 1Tim. 1:18,19. ne tántorodjál el a' lelki Sion vár sokáról; ne hódolj az ördög es a' bün Emberének pártjára; *A' ki végiglen meg-áll, az tartatik-meg:* Mát 10:22. és 24:13. 3. Imádkozzunk, hogy az a' ditsöséges erös lelki Király, az *a' Békességnek* Fejedelme, (*Ésa.* 9:6.) és *Istene*, naponként jobban-jobban *rontsa-meg a' Sátánt a' mi lábaink alatt hamar:* Róm. 16:20. Amē.

VII. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Luk.* 2: 13, 14.

-- Hirtelenséggel jelenék az Angyallal mennyei seregnek sokasága, kik az Istent ditsérik, és ezt mondják vala: Ditsöség a' magasságokban Istennek, és a' földön békesség, az emberekhez jóakarat.

A Ma' nemes Lelkeknek, az ö eredeteket meg-tartott, és az Isten ditsösége mellöl el-nem maradott Angyaloknak, tsuda! melly nagy gondjok vagyon az ö Teremtö Uroknak ditsösségére és tiztességére: A' melly dolgokból 's dolgok aránt másként nékiek semmi haszonok nem árad 's nem származik-is, tsak eszméljék azokat az ö Teremtö Uroknak ditsösségére 's tiztességére kolgálni, nagy mértékben örülnek azon. Péld. ok. 1. A' Föld nem az Angyalokért teremtetett;

még-is mikor Iſten azt fundálta, nagy örömmel *örvendeztek* azok *az Iſten fiai:* Jób. 38: 7. melly örömnek mi lött légyen a' fundámentoma, így eſmélhetjük, ha az Iſten titkairól viſgálódunk. Mikor még Iſten az embert nem teremtette vólna, és az Iſten Királyi ſzékin, a' mennyorſzágon kivül, ſemmi teremtetett dolog egéſz és tökéletes ekességben nem vólna; hanem *a' mélyſégnek ſínén ſetétség* vólna, azonban *a' Jéhovának Lelke fekünnék a' vizeken:* 1Móſ. 1: 2. a' nemes böltseſégü Angyali Lelkek azt látván; vagy Iſteni jelentésből, vagy tsak önként-is, a' magoktól formáltathatott okoskodás ſzerint által-látták, hogy az Iſten valami új nagy dolgot *moliál*, a' mellynek teremtetése a' megſzentelö örökké-való ditsöſéges Lélekhez illö vólna: eſméllették azért, hogy az Iſten a' földön való lakásra 's annak birodalmára valami ö hozzájok haſonló nemes Lelkeket, kikben a' Sz. Lélek kiváltképen való módon lakozni fogna, akarna teremteni; 's ez indította öket a' föld fundálásakor való *jubilum*ra 's örvendezésre. 2. A' bünös megtérése által nem az Angyalok, hanem az Iſten bün által meg-ſértetett ditsöſége állíttatik helyre; még-is a' bünös meg-térésén az Angyaloknak nagy örömök vagyon mennyben: *Luk.* 15: 10. 3. A' teſtbe öltözött Iſten nem lött Közben járójává az Angyaloknak; *nem-is az Angyalokat, hanem az Ábrahám magvát vötte-fel:* Sid. 2: 16. még-is mikor az el-eſett embereknek Megváltójok 's Közben-járójok e' világra ſületett, ki-mondhatatlan nagy lelki örömök vólt azon az Angyaloknak; mint a' ſzent leczke bizonyítja. Mellyben *Summáson* megirattatik, a' Chriſtus ſületésén örvendezö Angyali ſeregnek meg-jelenése, és az az Angyali ének, mellyet ök akkor énekletének.

Magyarazat.

A' Chriſtus ſületését a' Páſztoroknak elsöben egy Angyal hirdette-ki: ℣ 9, 10. azzal az Angyallal jelent oſztán meg mennyei ſeregeknek nagy ſokaságok. Ki lött légyen az az Angyal, nem nehéz megmondani: kétség kivül ama' Gábriel Angyal vólt az, ki azelött tsak-nem ötſáz eſztendökkel Babilóniában Danielnek, az eſtvéli áldozatnak idejekor, a' Chriſtus Fejedelemröl, és a' hatvankét hét után ki-vágatandó Meſſiásról jövendölt: *Dan.* 9: 21, 25, 26. a' ki a' Chriſtus Hop-meſtere Ker. János ſületése felöl Zakariásnak hírt mondott: *Luk.* 1: 11, 13. a' ki azontúl a' hatodik hónapban Názáretbe-is el-küldeték a' B. Szüzhöz: ℣. 26, 27. a' ki Jóſefnek-is meg-jelenék két izben: *Mát.* 1: 20. és 2: 13. ezen Angyal *præconiál*ta, hirdette örömmel a' Páſztoroknak a' Chriſtus ſületését: ezen Angyallal jelent oſztán meg több mennyei ſeregek nek ſokaságok-is. Igy a' bölts Iſten ezen Angyalt tötte vólt a' Chriſtus

ſületé-

ſületésének minden környül-álló dolgainak ki-hirdetöjévé. *Gábriel* pedig annyit tészen, mint *Iſten ereje*, v. *Iſten férjfia**; 's a't.

* Láſd oda-fel-jebb az első Szakaſztéli 3-dik Prédikátziót a' Magyarázatban.

A' *mennyei ſeregeken*, több ſzámtalan Angyalok értetnek: veſd öſzve, *Sólt.* 103:21. *Jóſ.* 5:14. Vannak az Iſtennek ſok ſeregei, mind Izraelből, 's mind a' Pogányokból: láſd, 2*Móſ.* 12:4. *Jér.* 3:19. de ama' ſeregek közelebb vannak Iſtenhez. *Sokaság* tulajdoníttatik azoknak; mert ſzámtalan ſokan, ſok *ezernyi ezeren* vannak: *Dan.* 7:10. 5*Móſ.* 33:2. *Júd. v.* 14. *Jób.* 33:23. 's a't.

Az a' ſokaság ditsérte az Iſtent, és éneket mondott: Rövid az az Angyali ének; de igen fontos: Az Iſtenröl, a' Földröl, és az Emberekröl énekelnek; az Iſtennek ditsöſéget tulajdonítanak; a' Földnek békeſſéget, az Embereknek jóakaratot hirdetnek †.

† vide *haec omnia fuſius dicta, apud* Wil. *Momma Oecon. Temp. Tom.* 2. *lib.* 3. *c.* 4. §. 171. *&c. &c.*

Ditsöség magasságokban Iſtennek: Annak, a' *ki Ditsöségnek Iſtene:* Tſel. 7:2. *Ditsöségnek Királya:* Sólt. 24:10. *Ditsöségnek Ura:* 1Kór. 2:8. a' kinek ditsöſéget Móſes kivánta látni: 2*Móſ.* 33:8. ki *az ö ditsöségét másnak nem adja:* Eſa. 42:8. annak az Iſtennek ditsöſégén örülnek: melly ditsöſéget az egek-is ki-hirdetnek, *Sólt.* 19:1. Nevezet ſzerint pedig, Iſtennek az a' ditsöſége értetik itt, melly a' Chriſtus ſületésekor 's világra való jövetelekor igen fényesen ki-tündöklött. Éſaiás Pr. látta hajdan az Iſten ditsöſégét: *Eſa.* 6: 1-3. melly a' Jéſus ditsöſége: *Ján.* 12:41. a' teſtben meg-jelentt Iſten ditsöſége: 1*Tim.* 3:16. az Iſten egy Szülöttének ditsöſége: *Ján.* 1:14. ez a' ditsöſég adott ditsöſéget a' második Háznak: *Hagg.* 2:6,7. Azért az Iſten Fiának világra való jöveteli ki hirdeti, 1. *az Iſten igéretiben való igaſságának ditsöségét;* úgymint, ki bé-töltötte azt, a' mit régen igért vala: *Tſel.* 13:22. 2*Kór.* 1:20. 2 *Az Iſten ſzerelmének és kegyelmeſségének ditsöségét;* ki *úgy ſzerette e' világot, hogy az ö egyetlen-egy ſzülött Fiát adná;* 's a't. *Ján.* 3:16. *az ö tulajdon Fiának nem kedvezett:* Róm. 8:32. ez dologban mútatódott-meg az Iſtennek hozzánk való nagy ſzerelme: *Róm.* 5:8. *mimódon nem adna már Iſten az ö Fiával nékünk mindeneket?* Róm. 8:32. *nagy és drágalátos igéreteket:* 2Pét. 1:4. olly dolgokat, *a' minémüeket ſzem nem látott, ſül nem hallott;* 's a't. 1*Kór.* 2:9. annyira *ſzeretett* Iſten *minket ama' ſzerelmesben:* Éfés. 1:6. 3. *Az Iſten ſzentségének ditsöségét:* ki a' meg-ſerteztetett undok embert, a' magával való bóldog egyesülésre bé nem botsáthatta, fel nem vehette, míg-nem a' makula nélkül való Bárány vére, és a' meg-ſzentelö Lélek által meg-ſzenteltetett. 4. *Az Iſten itéletiben való igaſságának ditsöségét;* melly ſzerint meg-mútatódott, hogy a' bünöst elég-tétel nélkül ſemmiképen Iſten meg nem igazíthatja, ártatlannak maga meg-tagadása nélkül nem

mondhatja: Hogy a' bün büntetetlen ne maradjon, a' maga Fiában büntette Iſten azt meg; *néki kelletvén meg-fizetni, a' mit el-nem ragadozott:* Sólt. 69: 5. *a' ki bünt nem tud vala, bünné tévé azt; hogy mi,* 's a't. 2*Kór.* 5: 21. *Róm.* 8: 3. *Eſa.* 53. 5. *Az Iſten hatalmasságának ditsöségét:* Luk. 1: 49. nemde nem nagy hatalom-é ez: jelt ád Iſten, és a' Szüz Fiat ſzül? *Eſa.* 7: 14. új dolgot teremteni e' földön: hogy az Aſſonyi-állat környül-vegye a' Férjfiat? *Jér.* 31: 22. 6. *Az Iſten mindenre elégséges vóltának ditsöségét:* a' ki úgy, a' mint lehetetlennek látſzik vala, minden ö tökéletes tulajdonságinak meg-kiſſebbedések 's meg-ſértödések nélkül lött Iſtene, élete, és idveſsége a' bünösnek. 7. *Az Iſten külömb-külömb formájú böltseségének ditsöségét:* Éfés. 3: 10. melly ſzerint fel-találta útját 's módját, miképen igaſságát irgalmasságával meg-ſértödés nélkül egybe timporálja, hogy könyörüljön a' haragnak fiain; melly ſemmi teremtetett értelem által ki-nem gondoltathatik vala. Egy ſzóval: az Iſten Fiának meg-teſtesülésekor, az Iſten minden tulajdonságinak ditsöſége egy tsomóban 's egy ſummában ki-tündöklött; úgy hogy itt méltán fel-kiálthatunk ſzent Pállal: *Oh Iſten böltseségének mélységes gazdagsági;* 's a't. *Róm.* 11: 33.

Ditsöség Iſtennek: tud. ill. adaſsék, vagy légyen: méltó, hogy vegyen ditsöſéget és tiſzteſséget: *Jel.* 5: 12, 13.

A' magasságokban: tud. il. az egekben; mellyek az ö Királyi ſzéki: *Eſa.* 66: 1. 1*Kir.* 8: 49. Magasságok azok; mert magasbban vannak a' földnél, levegö-égnél, és tsillagoknál: *Eſa.* 55: 9. azért mondatnak *egeknek egeinek:* 1Kir. 8: 27. *harmadik égnek:* 1Kór. 12: 2. Ditsöſég énekelteték azokban a' magasságokban Iſtennek, 1. az Angyaloktól: *Sólt.* 103: 20. *Eſa.* 6: 2, 3. 2. *A' tökéletesekké lött igazaknak lelkektöl, és az elsö-ſülötteknek gyülekezetektöl:* Sid. 12: 23. kik új éneket énekelnek *Iſtennek és a' Báránynak:* Jel. 5: 8, 9, 11, 12, 14.

-- *E' földön Békesség.* A' föld jegyzi az Irásban, ezt a' lakásra emberek fiaiknak adatott és rendeltetett teremtett állatot, mellyet tapodunk: *Sólt.* 115: 16. *Eſa.* 45: 18. mellyet a' vizeken fundált az UR: *Sólt.* 24: 2. Néha pedig a' földön, értetnek a' földön lakozó emberek; (: mint a' világon, a' világban lakozók: *Ján.* 1: 10.) 5*Móſ.* 32: 1. *Eſa.* 1: 2. *Jér.* 22: 29. A' leczkében, a' földön, nem a' földön lakozó emberek értetnek; mert azokról mindjárt külön ſzakaſzban vagyon ſzó: hanem önnön maga ez a' föld.

A' *Békesség*, jegyzi az Irásban néha a' békességnek ſzerzöjét és adóját; mint az idveſség, az idveſségnek fö ſzerzö okát: 1*Móſ.* 49: 18. 2*Sam.* 23: 5. *Luk.* 2: 30. így vétetik *a' békeſség*, Éfés. 2: 14. azt énekli[k]

lik azért az Angyalok. *Békeſség e' földön:* az-az, 1. A' Békeſségnek Fejedelme, fö ſzerzö oka, e' földre 's e' világra jött, már a' földön vagyon, ſzülettetett, és teſtté lött: *Eſa.* 9:5. Békeſség Királlya az: *Sid.* 7:2. *Schilo, (Tranquillator)* tsendesség ſzerzö: 1*Móſ.* 49:10. 2. Sokféle ellenkezés vólt e' földön a' Chriſtus világra való jövetele előtt: de már ö ſzületvén, el-töröltetik az ellenkezés és gyülölſég. Békeſségünk léſzen (1) Iſtennel: *Róm.* 5:1. hogy *az Iſten békeſsége, légyen a' mi ſzíveinknek erössége:* Fil. 4:7. Kol. 3:15. (2) A' köz-fal el-romolván, Izrael és a' Pogányok között békeſség léſzen: *Éfés.* 2:14,15. *Gal.* 3:20. *Jáfetet hozzá édesíti Iſten, hogy lakozzék a' Semnek Sátoriban:* 1Móſ. 9:27. a' népek engedelmességre hódolnak: 1*Móſ.* 49:10. és *a' ſzigetek-is* a' Chriſtus *törvénye után várakoznak:* Éſa. 42:4.

* vid. *Svetonii in Octavio, numer.* 22. *pag.m.*58. *edit. Plantiniana.*

† vid. *Velleji Paterculi. Hiſt. Rom. lib.*2. *pag.m. ed. Venetian. Manutiana,* 61. *Horat. Turſellini Epi. Hiſt. lib.*2. *cap.*2.*pag. m.* 72. *Wil.Momma, loco ſup. citat.* §.185. *Extructum eſt illud Templum an. poſt U.cond.cir.* 42. *Tempore Pacis erat clauſum; belli, apertum: unde & Patulcius à patēdo, Cluſius à claudendo* Jan[o] *dictus eſt.*

Ditsöſséges az a' Békeſség, mellyet az Angyali ének hirdet: mert arról téſzen tanubizonyságot, hogy az Iſten nem tsak a' Sidóknak, hanem a' Pogányoknak-is Iſtenekké lött, *meg-igazítván a' Sidót hitből, a' Pogányt hit által:* Róm. 3:29,30. Ez a' békeſség ſzélesítette-ki a' J. Chriſtus lelki orſzágának 's örökſégének határit: *Sólt.* 2:8. és 72:8-11. *Zak.* 9:10. Nintsen már Sidó, Görög, ſzolga, ſzabados; 's a't. hanem mindnyájan egyek vagyunk a' Chriſtusban: *Gal.* 3:28. mert békeſség lött e' földön.

Meg-jegyzésre méltó dolog az-is: hogy a' Chriſtus világra való ſzületésekor, ez egéſz világon nagy-tsendes békeſség vólt, az Auguſtus Csáſzár birodalma alá hallgatván e' világnak nagyobb réſze: melly közönſéges békeſségnek jeléül, a' *Jánus* Templomát háromſzor zártabé Auguſtus Imperator; a' mint a' Hiſtóriák irják *. Tud.ill. *Numa Pompilius*, a' Rómaiaknak második Királyok, épített vólt Rómában egy Templomot, mellyet a' két Jánus Iſten arczílatú tiſztességére ſzentelt; hogy az a' Templom bé-zárva avagy nyitva lévén, lenne a' békeſségnek avagy hadakozásnak mútató jele †.

Az emberek között jóakarat. Az Angyali éneknek ezt az utólſóbb réſzét moſtan nem magyarázom: mert a' beſzéd ſokra terjedne-ki §.

TANUSAG.

Az Ur Jéſus Chriſtus az ö világra való ſzületésével békeſséget hozott a' földre.

A' leczkében. *Éſa.* 9:6,7. és 53:5.

A' Tanúság világoſitására, néminemü *punctum*okból álló jegyzésekre kell ſziikſégesképen vigyáznunk.

1. Az a' békeſség, mellyről a' Chriſtus világra való ſzületésekor az Angyalok éneklettenek, azok között a' több lelki jók között, mellyeket

§ vid. interim *lucalem tam iſtius clauſulæ Exeg. apud Wil. Momma loc. ubi ſup.* §.190-201.

lyeket az Idvezitö hozott és szerzett, leg-fobb, és a' több jóknak fundámentomok és kút-fejek: azért testámentomban-is ezt hagyta Urunk Tanitványinak: *Ján.* 14:27. ez az Isten lelki országának egyik czimere: *Róm.* 14:17. Minekutánna már *az ajakaknak beszédek* ekképen *újúltak-meg, Béke-ség, békeség a' messze-valóknak, és a' közel-valóknak;* Esa. 57: 19. *óh melly szépek a Sion hegyén ezt a' békeséget hirdetö Evangyélisták lábai!* Esa. 52:7. láss, *Sólt.* 72:3. *Esa* 54:13. *Hagg.* 2:9. nintsen abban a' békeségben részek a' hitetleneknek: *Esa.* 57:21 's a't.

2. Az Idvezitö által a' földre hozatott békeségnek gyümöltsei mind azok a' tsudálatos dolgok, mellyekröl irás vagyon, *Esa* 2:4. és 11:6--9. *Mik* 4:3,4. *Hós.* 2:17. 's a't. melly Prófétziáknak be-tellyesedések grádusonként lött és lészen.

3. Tsuda békeség, a' Christus által e' földre hozatott békeség; melly nem-hogy el-törlötte vólna amaz ellenkezést, melly a' kígyó között 's ennek magva között, az asszonyi-állat között 's annak magva között lejendönek lenni meg-jövendöltetett a' Paradicsombã: 1 *Mós.* 3:15. sőt azt meg-nevelte, *(intendálta)* 's meg-szaporította. Mert a' Christus által szerzett és hozott békeségben nintsen senkinek része, hanem tsak annak, ki ama' régi kígyónak gyülölője 's ellensége. A' ki gyülöli az ördögöt 's ennek munkáit, annak van Istennel 's Istenben békessége; mivelhogy a' Christus-is azért jelent-meg, hogy az ördög munkáit el-rontsa: 1 *Ján.* 3:8.

4. Nagy tsuda az-is, hogy az Angyalok a' Christus születésekor békeséget kiáltottak; a' Tanuság-is azt tartja, hogy a' Christus békeséget hozott a' földre: még-is azt mondja maga az Ur Jésus, *Mát.* 20:34-36. *Ne gondoljátok, hogy azért jöttem vólna, hogy békeséget hotsáfsak e' földre; --- jöttem, hogy azt tselekedjem, hogy a' fiú az attyának ellensége légyen* --- 's a't. láss, *Mik.* 7:5,6. *Luk.* 12:49,51-53. De nem ellenkeznek ezek a' dolgok egymással. A' békeség, mellyet a' Christus hozott, belsö, lelki, és Isteni. Külsö, testi, és világi békeséget nem mindenkor ád-meg az övéinek-is a' Christus: *Ján.* 15:18-20. gyakran fegyvert küld a' Christus a' földre; hogy gyakoroltassanak az övéi: villongásokat, hasonlásokat botsát az emberek közzé; hogy *a' kik állhatatosok, azok meg-esmértessenek*: 1Kór. 11:19. A' Christus békeséget hozott vólna e' földre; de az ördög és a' gonosz emberek okai a' viszálkodásnak, kik az édest keserüre, a' jót gonoszra fordítják; a' békeség helyében hadakozást, a' szeretet helyében gyülölködést, a' világosság helyében setétséget szeretnek és választanak. E' világon lévö 's támadó minden villongások pedig a' Hit miá, 's annak törvénye

miá

miá vannak: a' miatt van ollyan ſzakadozás, hogy az apa hidgyen, a' fiú nem; a' leány hidgyen, 's az annya nem; 's a't. mert *a' hit Iſten ajándéka:* Eféſ. 2:8. 's *nem mindeneké:* 2Teſſ. 3:2. azért a' hivönek nem lehet a' hitetlennel közösülése: 2*Kór.* 6:15. A' hit mindentöl el-válaſzt 's el-ſzakaſzt; 's nem hágy máshoz ragaſzkodni, tsak az egy Chriſtushoz: 2*Kór.* 6:14-16.

HASZNAI. I. *Oktató.* Azért, 1. a' nyomorúság és keſerves inſég alatt nyögö népnek, ha a' Chriſtus világra való ſzületésének emlekezetinek innepe napja kivül bánatos és ſzomorú-is; mindazáltal belsö és lelki meg-vidúlást ád; mert a' Léleknek ez az Innep békeſséget kiált; Iſtennel való békeſséget: *Róm.* 5:1. lelki-eſméret békeſségét: *Éſa.* 66:12. mellyben a' hitetleneknek nintsen réſzek: *Éſa.* 57:21. a' hitnek tselédivel való békeſséget: *Éſa.* 54:13. Annyival pedig nagyobb meg-vidúlást adhat a' ſzegény bús léleknek ennek a' békeſségnek hirdetése, hogy *ez a' békeſség örökké-való* és állandó: *Éſa:* 54:10. *lelki,* melly a' sürü nyomorúságok között-is örömöt, és fel-emeltt fövel való ditsekedést nemz: *Róm.* 5:1-3. 2. Ha moſt a' Hit miá ennyi villongások, haſonlások, ſzakadozások vannak-is e' világon; és még a' farkas a' báránnyal nem lakozik, a' párduez a' ketske fiúval együtt nem fekſzik-is; 's a't. (: a' melly dolog mindazáltal a' Chriſtus által e' világra hozott békeſségnek gyümöltse vólna: *Éſa.* 11:6-8.) noha még a' népek az ö ſzablyájokból kapákat, és az ö dárdájokból ſarlókat nem tsinálnak; 's a't. hanem hadakozást tanúlnak: *Éſa.* 2:4. Mindazáltal léſzen ollyan idö a' világ vége felé; mikor mind azok a' dolgok bé-tellyesednek, a' farkas a' báránnyal együtt lakik; 's a't. mert a' Chriſtus által e' világra hozatott békeſségnek azok a' gyümöltsei: *egy Hit* léſzen: *Éféſ.* 4:4. *egy UR* léſzen, *a' neve-is egy:* Zak. 14:9. *egy akol, egy Páſztor:* Ján. 10:16. mikor *minden orſzágok leſznek a' mi Iſtenünkké, és az ö Chriſtusáé:* Jel. 14:15. akkor *Békeſségnek Püſpökeit* ád Iſten az ö népének: *Éſa.* 60:17. Mikor léſzen az? Mikor *az UR Házának hegye minden hegyek felett fel-emelkedik:* Éſa. 2:2. veſd öſzve, ℣. 4. mikor *a' föld tellyes léſzen az URnak tudománnyával:* Éſa. 11:9. öſzve-vetvén, ℣. 6-8. mikor *a' Hóldnak világossága léſzen ollyan, mint a' Napnak világossága;* 's a't. akkor *kötözi-bé az UR az ö népének ſzakadozásit:* Éſa. 30:26. mikor az Iſten orſzágának Évangyéliuma e' ſzéles földön prédikáltatik: *Mát.* 24:14. *Jel.* 10:11. minekutánna Babilon le-omolván, és ennek még emberek lelkekkel-is kereskedö kalmári (*Jel.* 18:13.) meg-ſzégyenülvén, ama' titkos parázna az ö ſzeretöitöl meg-útáltatván, e' földnek Királyi az ö ditsöſségeket az Iſten Házába hozzák: *Jel.* 21:24.

a' Tírus kereskedése és árúja az URnak szenteltetett lészen: Ésa. 23:18. az Isten Házát azelött nyomorgatóknak fiaik nagy alázatossággal járúlván ö hozzá: *Ésa.* 60:14. mikor a' szegény vak Sidók meg-világosodnak, és a' Pogányok tellyessége az Isten Házába bé-jö. 3. A' háborúságnak, vészekedésnek, viszálkodásnak fiai, kik zenebonát és háborúságot szeretnek és szeretni szoktak, ha nyelvekkel kiáltják és vallják-is, hogy az Ur Jésus e' világra született; de tselekedetekkel tagadják: mert a' Chriſtus születése által e' világra hozatott békeſségit nem *practizálják*, 's nem gyakorolják.

II. *Viſgáló.* Czirkáljuk-meg magunkat, ha a' Chriſtus által e' világra hozatott békeſségben van-é részünk? van-é békeſséged Istennel? *Róm.* 5:1. van-é békeſsége 's tsendessége lelki eſméretednek? hitednek tselédivel, az URtól taníttatott fiakkal, (*Ésa.* 54:13.) békés vagy-é, vagy haraguskodol? Ha ezeket nem érzed; mind testednek 's mind lelkednek szomorú Karátsona vagyon.

III. *Intö.* 1. Ne nyúgodjál addig, míg lelkedet abban a' békeſségben részesnek lenni nem érzed. Mitsoda jelekből érezhedd-meg? Fel. (1) ha bünöd botsánatját érzed: *Sólt.* 32:1--4. és 51:10,11. (2) ha hited vagyon: *Róm.* 5:1. és hit által meg-igazúltál. 2. Ha részt vöttél abban a' békeſségben, ne bontogaſd azt; *igyekezzed meg-tartani a' léleknek egyeſségét a' békeſségnek kötele által:* Eféſ. 4:1--6. 3. Könyörögj: Hogy abban a' békeſségben nagy mértékben adjon részt Isten a' te lelkednek, mondjad szent Dáviddal, *Sólt.* 51:10. *Engedjed, hogy halljak örömöt és vigaságot; hogy örvendezzenek az én tetemeim!* Amen.

VIII. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Agg.* 2: *ỳ.* 6--9.

--*Ezt mondja* (v. így mond) *a' Seregeknek Ura, még egy-kevés* idö *vagyon, és én meg-indítom az egeket, a' földet,* ---- *és eljö a' minden Pogány népeknek kivánságok, és bé-töltöm e' Házat dítsöséggel,* ----- *és ezen a' helyen adok békeſséget, ezt mondja a' ſeregeknek Ura.*

A' Babilóniai fogságból haza szabadúlt Sidó Anyaszentegyháznak három nevezetes Prófétái voltanak, Aggéus, Zakarias, és Malakias; kikhez számláltathatik méltán Daniel-is, ki a' második Templõ idejében élö 's uralkodó némelly Perſiai Királyoknak idejeket-is érte. Ezekben, 's ezek után szünt-meg és szakadott félben a' Látás és a' Próféczia a' Chriſtus idejéig; akarván a' bölts Isten az által a' beszédnek

lelki

lelki éhsége által a' Sidóknak lelkeket, a' minden Prófétáknál ékesebb ajakú, és sok tsuda-tételekkel fénlö nagy Prófétának a' Messiásnak buzgóbb kivánságára fel-gerjeßteni. Mivel pedig az említett Próféták az ö Szövetségnek leg-utólsóbb ßólgái vóltak; azért, az Uj Szövetségröl, és annak Közben-járójáról, (: ki a' Christus:) a' régibb Prófétaknál majd világosbban ßóltak, ugyan ujjal mútatván az ö Templomába majd mindjárást el-jövendö Szövetségnek Angyalát: *Mal.* 3:1. *Zak.* 3:8,9 és 6:12,13. 's a't. és a' Leczkében: Mellyben *Summáson*, a' Templom építése körül tsüggedezö Sidókat vigaßtalja Isten, a' minden Pogány népek kivánságának, a' Messiásnak el-jövetelivel, annak néminémü környül-álló dolgait és haßnát-is meg-jelentvén. Igértetik azért itt, I. A' Messiás el-jövetele, ℣.7. *el-jö a' minden --- népeknek kivánságok.* II. Annak némelly környül-álló dolgai jegyeztetnek-meg: minémü, 1. Az idö: ℣.6. 2. Azzal együtt járó néminémü dolgok: ℣.6,7. *az egeknek, a' földnek*, 's a't. meg-indúlások. III. A' Messiás el-jövetelinek két drága haßnai 's nemes gyümöltsei irattatnak-meg: 1. *Bé-telik a'* (második) *Ház ditsöséggel:* ℣.7,9. mikor el-jö az Ur az ö Templomába: *Mal.* 3:1. 2. Akkor ád békeßséget a' ßeregeknek Ura: ℣.9. IV. A' Templom építése körül tsüggedezö Sidóknak elmékről egy nehézßéget hárít-el az Isten: ℣.8,9. mintha mondatnék: Noha nem léßen ez a' Templom olly pompás, fényes, czifra, aranyas, 's a't. mint az elsö; mindazáltal ezen meg-ne ütközzetek: mert ha ezt-is úgy akarnám épiteni, meg-lehetne tölem; mert *enyim az ezüst, enyim az arany.* De más leß ennek a' Háznak ditsößége, nagyobb az elsönél; ebbe jö-el a' Messiás, ezen a' helyen adok békeßséget.

MAGYARAZAT.

-- *Ezt mondja a' ßeregeknek Ura.* KERD. *Holott ez az Isteni titulus*, Seregeknek Ura, *tsak e' leczkében ötßör találtatik; mitsoda nevezeti ez az Istennek? és mitsoda erö vagyon e' titulusban?* FEL. Az eredeti nyelvben, mind az ötßör így fejeztetik itt ki ez az Isteni nevezet, *Jehova Sebaoth.* E' ßó *Jehova*, a' Sidó nyelvben, az Istennek tulajdon, 's teremtett állatokkal közölhetetlen Neve; mellyet ßoha tsak egy Nemzetzetség-is maga nyelvén erejében ki-nem fejezhetett: hanem némelly Fordítók tsak meg-hagyták, mit a' *Deák*, (: J. Tr.) némellyek URnak fordították; mint a' *Belgák, Anglusok*, és a' *Mágyarok;* 's a't. követvén a' ßent Apoßtolokat, kik-is az Uj T-mban, a' régibb LXX Görög Böltsek nyomdokán járván, azon ßót *URnak* fordították: a' Görög fordítást az-is okozta ugyan, hogy Görögül azon ßó (: ha meghagyni akarták vólna-is a' Fordítók:) le-nem irathatott vólna úgy, a'

mint vagyon, nem lévén a' Görögöknek elégséges betüjök annak leirására; mivelhogy sem (ה) h, sem (י) v, nintsen ö nálok. Magános szó a' Sidóknál a' *Jehovah*, melly más szóval egybe nem foglaltatik *: mellyhez képest, a' leczkében lévö Isteni titulust (*Jehova Sebaoth*,) nem igy kellene fordítani, *Seregeknek Ura*; de, mintha igy volna irva, *Jehova Elohe Sebaoth*, (: a' mint más sok helyeken vagyon úgy:) hogy igy esnék magyarúl: *UR, Seregeknek Istenek*; vagy pedig igy kellene ejteni, *Sabaoth UR*: Melly szó *Sabaoth*, avagy *Tzebaoth*, Isten más nevével egybe-foglalva, (: minémü *Jehovah*, vagy *Elohim*:) az Istennek tulajdon neve: lásd, *Ésa*. 1:9,24. és 3:15. *Sólt*. 80:8,15. és 84:9. Ezt viselték magok előtt a' LXX Böltsek, meg-hagyván, *Ésa* 1:9,24. e' szót *Sabaoth*: Pál Apostol sem változtatta-el, *Róm*. 9:29. Noha a' Böltsek nem vóltak abban állhatatosok: mert néhol *Mindenhatónak*, néhol *Erősségeknek URának* avagy *Istenének* változtatták, az emlittetett és más helyekben.

* *i. e. nec præfixũ* ה *emphaticũ, nec affixa admittit, nec unquã est in Regimine.*

Kerdes. *Minthogy ez a' szólás módja*, Jehova Sebaoth, *v.* Tzebaoth, 258-*ször*; Elohim, *v.* Elohe Tzebaoth 15-*ször*; *e' pedig*, Jehova Elohe-Tzebaoth, 10 *helyen találtatik az ô Testámentomban*, (: *a' mint fel-számlálni lehetett*:) *mind öszve*, 283 *helyen*; *miért mondatik az Isten annyiszor Seregeknek Urának avagy Istenének?* Fel. Igaz dolog, az égnek és földnek-is vannak seregei: 1*Móf*. 2:1. kiváltképen az égnek seregei az Angyalok: *Luk*. 2:13. 1*Móf*. 32:2. mellyeknek Urok 's Istenek az Isten. Némellyek az Angyalokat, mint valami rendelt seregeket, kilencz *chorus*ra osztják, egy Dionysius Areopagita nevü embernek hazug költeménye után †. Vannak Istennek büntetö seregei-is; minémüek a' Sáskák és Tserebogarak; 's a't. *Joel*, 1: és 2. De közelebb szólván a' dologhoz, néznünk kell minékünk Istennek azaránt a' titulusa aránt: 1. Istennek az örök választás szerint való végezésére, melly szerint a' kárhozat sárjába egyenlöképen keveredett emberi nemzetség közzül, bizonyos számú sereget, mellynek soha immár egy hijja-is nem eshetik, ki szakasztott Isten maga számára: 2*Tim*. 2:19. *Ján*. 17:12. ezokon a' választottak serege úgy iratik-le, mint valami nagy roppant sereg, melly a' Sion hegyén a' Báránnyal áll: *Jel*. 7: és 14:1. 2. Néznünk kell itt minékünk, Istennek az Ábrahámmal tött frigy-kötésére: melly meg-van irva, 1*Móf*. 15:5--18. meg-erösittetett, 1*Móf*. 17:5--8. holott, ℣. 16. igér Isten néki, ö töle és Sárától származandó sok nemzerségeket, és népeknek Királlyait: úgy, 1*Móf*. 22:17,18. Melly szövetkezéskor, Isten az Ábrahámtól tett és hit szerint lejendö nemzetségekből sok seregeket választ magának; mellyeket drága igéje és Sz.

† vid. *supr. sect. prim. Conc.* 3. *in Exeg.*

Lelke

Lelke által a' Sidókból és Pogányokból gyüjtögetett attól fogva, által akarván vinni az ö Szent Fia esméretinek világosságára. Innen immár, mikor az Ábrahám test szerint való maradéki, az Izrael fiai meg-szaporodván, sok seregekre töltek vólna, és Égyiptomból ki akarná Isten öket hozni, így szól: 2*Móf.* 7: 7. *Ki-hozom az én seregimet, az én népemet;* 's a't. Móses maga-is, *UR sereginek* mondja öket: 2*Móf.* 12:41. Ennek a' seregnek Fejedelme jelent vólt meg Jósuénak Jérikó ellenében: *Jós.* 6: 2. (v. 5:14.

Tsuda dolog pedig, hogy a' Móses öt könyveiben nem olvassuk, hogy az Isten mondatnék *Seregek URának* v. *Istenének:* melly dolognak ez az oka, mivel még nem tellyesedett vala bé az igéret a' Kanaánba való bé-vitel felöl. A' Jósué könyvében sem olvastatik az az Isteni titulus; mert még nem öröködtek vólt jól meg az Izrael fiai az igéret földén. A' Bírák könyvökben sints sohol arról szó; mert azoknak idejekben-is igen változó állapatjok vólt. Hanem Samuel idejében kezdett az Isten úgy hivattatni: 1*Sam.* 1:3. és 4:4. 's a't. és annakutánna sok helyeken széllyel az ô Testámentomban, kiváltképen a' Babilóniai fogság után Aggéus és Zakariás Prófétáknál. A' szerint az Ábrahámmal kötött Szövetségnek ereje szerint, az Izraelnek mind nyomorúságiban 's mind bóldogságában mondja magát *Seregeknek Urának* az Isten; azok-is ahoz támaszkodván nevezik Istent úgy a' Sóltárokban és a' Prófétáknál könyörgésekben: mint *Ésa.* 1:9. *Sólt.* 80:5,8,20. 's a't.

De vannak a' Pogányoknak-is seregeik: láss, *Jér.* 3:19. holott *a' Pogányok seregeiknek kivánatos örökségeikről* van szó: a' melly seregeket mikor meg-mustrál az Isten, *a' hajnalnak méhéből* szaporodnak-meg az Isten fiai: *Sólt.* 110: 3.]

KERDES. *Mitsoda idö az, mellyről a' leczkében emlekezet van?* FEL. A' Messiás el-jövetelének ideje, melly olly sokáig *dilatio*ban vólt.

KERDES. *Miért mondatik az kevés idönek; holott e' Próféziától fogva a' Christus el-jöveteléig, majd közel* 500 *esztendök folytak-el, vagy leg-alább ötöd-fel száz esztendök?* láss, *Dan.* 9: 24. FEL. Kevés idönek mondatik az, 1. az Istenre, és az örökké-valóságra nézve; Isten elött *ezer esztendö*-is tsak *ollyan, mint a' tegnapi nap, és az éjtszakának negyed része:* Sólt. 9: 4. 2 Pét. 3: 8. 2. Kitsiny idö az, a' teremtéstöl addig el-folyt esztendökre nézve. 3. Arra az időre nézve, a' miólta kiváltképen való nép és sereg lenni kezdett az Izrael, tud ill. az Egyiptomból való ki-jöveteltöl fogva. 4. A' törvény ki-adásától fogván folydogaló időre nézve, a' mikor-is meg-indította Isten a' földet: *Sid.*

12: 26. 5. A' Chriſtus elsö el-jövetelitöl, a' második el-jöveteléig folyó idöre nézve.

-- *Meg-indítom az egeket, a' földet;* 's a't. Az ég és annak minden ſeregei, a' Chriſtus el-jövetelekor meg-indúltak. Minémü tsudák, *prodigium*ok löttek égen, földön, a' Chriſtus ſzületésekor, éltében és halálakor, mindnyájan tudjuk: az égben meg-indúltak az Angyalok, kik közzül egy Gábriel nevüt hir mondani Zakariáshoz, a' B. Szüz Máriához és Jóſefhez jó-eleve el-küld az Iſten: azontúl is azon Angyal iſmét nagy roppantt égi, ditséretet éneklö Angyali ſereggel jelenik-meg a' Betlehem mezején vigyázó Paſztoroknak. Az égen a' tsillagok-is meg-indúltak; kik közzül egy tsudálatos fényességü, a' Perſiai Böltseket, a' Chriſtus böltsöjéhez, ennek imádására 's meg tiſztelésére vezette. Ne ſzóljunk bár azokról a' tsudákról, mellyeket a' Pogány Hiſtóricusok Auguſtus Csáſzár idejében, (: kinek birodalma alatt ſzületett a' Chriſtus:) lötteknek lenni irnak *.

--*Meg-indúlt a' föld.* Az-az: a' földön lakozó emberek; a' Böltsek meſzſze földröl el-jönek; Héródes Király meg-háborodik; Jérusálem meg-zendül; az egéſz *habitabilis*, a' Római Imperium, Iſtennek tsuda bölts igazgatásából, az Auguſtus Csáſzár parantsolatjára ekkor jö 's mégyen, hogy kiki az ö nemzetségének városában magát fel-irasſa a' Csáſzár laiſtromába; hogy a' Prófétziák bé-telnének.

--*A' tengert és a' ſzárazt.* A' tengeren értetnek, a' ſzigetbéli és tenger mellyéki nemzetségek; kik a' ſzárazon lakókkal együtt, a' minden népek kivánságának el-jövetelekor, és az ö el-jövetelit hirdetö Évangyéliomnak prédikálására meg-indúltanak, a' Prófétziák ſzerint: *Sólt.* 72: 10. *Eſa.* 60: 9. mivelhogy a' Chriſtus *a' Pogány népeknek-is világosságúl adatott* - - - *a' földnek mind utólsó határáig:* Eſa. 49: 6.

-- *Meg-indítok minden népeket.* A' Chriſtus és az Apoſtolok által lött tsuda-tételekre, 's az Évangyéliomnak hatalmas prédikálására, mintegy mély álomból, fel-ſerkentenek az emberek; hogy meg-világosodnék nékiek a' Chriſtus: *Éféſ.* 5: 14. a' köz-fal el-romolván, *Éféſ.* 2: 14.

[* Vid. *Svetonium in Octavio, num.* 94. *pag. m.* 97. - - - *Sequenti nocte ſtatim videre viſus eſt, filium mortali ſpecie ampliorem, cum fulmine & ſceptro, exuviisque Jovis Opt. Max. ac radiata corona ſuper laureatum currum, bis ſenis equis candore eximio trahentibus; &c.* infr. pag. 98. - - - *in ſequenti, animadvertiſſe ſe in gremio Capitolini Jovis eundem puerum; &c.* paulo infr. ibid. *M. Cicero C. Cæſarem in Capitolium proſecutus, ſomnium priſtinæ noctis familiaribus fortè narrabat: puerum, facie liberali, demiſſum cœlo, catenâ aureâ, ad fores Capitolii conſtitiſſe, eique Jovem flagellum tradidiſſe; &c.* Hæc prodigia infantis JESU natales indigitare quis non animadvertit? quamvis prophanus iſte Hiſtoricus, pro ſua ruditate, Auguſto Imper. iſta omnia applicet.]

2: 14. meg-indúlának a' népek, és bé-tódúlának a' Semnek sátorába: 1 *Mós.* 9: 27. bé-jövének a' Christus lelki országába.

--*El-jö a' minden Pogány népeknek kivánságok**. Kitsoda az? A' Christus, a' Silóh, kinek igértetett a' nemzetségeknek engedelmességek: 1 *Mós.* 49: 10. *Daniel kivánságoknak férjfiának* neveztetik: *Dan.* 9: 23. és 10: 3: 11. Sokkal méltábban pedig a' Christus-is, minden népek aránt, kivánságoknak férjfia: 1. mert minden népeknek ötet kell kivánni. 2. minden nemzetségböl való választottak eleitöl fogva ötet óhajtották; mint *Jób, Élihu:* Jób. 33: 23, 24. 's a't. Még a' nem választatott Pogányok közzül-is, a' kiknek szemeik meg-világosittattak, kivánták 's óhajtották a' Messiást; mint *Bálám:* 4 Mós. 23: 10. és 24: 17. 's a't.

* *Versio Latina Jun. & Trem. habet: Ut veniant desiderati omniũ gentiũ. i.e. redemti ex omni tribu, & lingva, & populo, & natione:* Apoc. 5: 9. tutius & commodius est sequi versionem Ungar.

KERDES. *Miként mondatik a' Messiás minden népeknek kivánságoknak, holott az Isten frigyén kivül lévö népek, hajdan semmit sem tudtanak a' Christus el-jövetele felöl? (:Ignoti nulla Cupido:)* FEL. I. Tudtak a' Pogányok-is valamit a' Christus felöl, mind az ö eleiknek *traditio*jokból, (: példák Jób, Bálám, Élihu; 's a't.) mind a' Sidóktól való hallomásból, kiváltképen a' hátrább való idökben, mikor ezekkel való *commercium*ok 's társalkodások a' Pogányoknak sürübb kezdett lenni. Söt maga-is az ördög a' Pogányok régi *oraculum*iból eleget szólott a' Christus felöl †: ki magát a' Pogányoknak hajdan egynéhány úton 's módon ki-nyilatkoztatta, az ö bálványozását terjesztvén közöttök kiváltképen háromféle módon: 1. Az *oraculum*okból adván tsalárd és tekervényes feleleteket az ö töle tanátsot kérdöknek; melly *oraculum*ok között régibbek 's hiresebbek vóltak, (1) a' *Jupiter Ammone, Libiában*, melly Chamtól 's az ö idejétöl fogva vött eredetet; böven irnak arról, *Herodotus, Diodorus:* ahoz ment tanáts kérdeni Nagy Sándor, a' Görög Monarchiának *fundator*a §. (2) A' *Dodónænus Jupitere, Epirusban;* (: melly Görög országi egyik tartomány:) nevezteteet úgy, a' Jáfetnek Dodanim nevü fiától: 1 *Mós.* 10: 4. (3) A' *Delphicus Apollóé*, ugyan Görög országnak *Phocis* nevü tartományában *. 2. Az ördög, az *oraculum*okon kivül jövendölések által-is tanította hajdan a' Pogányokat; mellyeket véghez vitt az álom magyarázó, madár szóból jövendölö, egek 's tsillagok forgásit nyomozó boszorkányos *Magus*ok 's *Astrologus*ok által: a' melly mesterség közönségesen *Magiá*nak neveztetett †. 3. Ezeken kivül vóltak hajdan

† vid. *sup. Section. hujus-2-dæ Conc. 2-dã post Doctũ. 2-dum.*

§ vid. *Q. Curc. Hist. lib. 4. num. 7. pag. m. 70-74.*

* vid. *Eusebium de Præpar. Evang. lib. 5. cap. 10.*

[† *Reperta primitùs, ut Justinus & Marcellinus volunt, à Zoroastre: indè à Chaldæis ad Ægyptios, ab his ad Græcos delata, quam Democritus aliquot voluminibus complexus est.*

dan a' Pogányok között, az Iſtenek rendelésit ki jövendölö 's jelentö Aſſzonyok, mellyeket a' Görögök *Sybillá*knak, a' Káldéusok *Sambethá*knak neveztenek †: Kik által-is a' Chriſtus el-jövetelirö, haláláról és ſzenvedéséröl, a' Pogányok között ſokat jövendölt az ördög. II. Mikor a' Chriſtus *minden népek kivánságának* mondatik, azzal a' ſzólásnak formájával az fejeztetik-ki, hogy a' Chriſtus mindenestöl fogva, és mindenekröl, még az ötet az elött nem eſmértt Pogányoktól-is kivánatos és kivánandó: *Ének.* 5: 16. Az Áthénásbéli Pogányok az eſméretlen Iſtennek-is óltárt tsináltak, és nem tudva-is tiſztelték azt, a' kit ſzent Pál nékiek hirdetett: *Tsel.* 17: 23. *Minden népeknek ſzemeik eleikbe kéſzítette Iſten az ö Idvezítöjét, a' Pogány népeknek meg-világoſittatásokra, 's az Izraelnek ditsöségére:* Luk. 2: 30-32. Éſa. 49: 6. Régen meg-vólt az jövendölve, hogy a' Silóhoz ſok népek gyülnek, és a' nemzetségeknek várakozások avagy engedelmességek ö néki 's ö rajta léſznek: 1 *Móſ.* 49: 10.

-ỳ. 8. *Enyim az ezüſt, és enyim az arany;* 's a't. Haſonló ſzólásnak formája vagyon, *Sólt.* 50: 10. A' leczkében lévö ſzóknak értelmek pedig ez: Ha ez a' második Templom nem ollyan pompás, fényes, czifra-is, mint az elsö; nem kell azért ezt meg-útálni, engemet-is tehetetlenséggel vádolni: meg-ékesíthetném ezt-is arannyal, ezüſttel, ha akarnám; mert *enyim az ezüſt;* 's a't. De ſokkal méltóságosabb és ditsöſségesebb dologgal nemesítem meg ezt a' Házat, tud. ill. az én ſzerelmes Fiamnak abban való meg-jelenésével, tanításával, és hatalmas tsuda tselekedetivel.

-ỳ. 9. *Nagyobb léſzen emnek a' -- Háznak ditsösége;* 's a't. - Itt a' Chriſtus el-jövetelinek egy drága haſznát 's nemes gyümöltsét jelenti Iſten a' Próféta által; hogy az URnak az ö Templomába való el-jövetele, (*Mal.* 3: 1.) ditsöſségére fog ſzolgálni annak a' Háznak: ne ſirjanak bár az elsö Házat látott vének e' második Háznak fundálásán; mert ennek-is léſzen ditsöſsége, még pedig nagyobb, mint amaz elsönek:

† *Sybillæ* 12 *vulgò numerantur: Perſica, Chaldaica Lybica, Delphica, Cumæa, Erythræa, Samia, Cumana, Amathæa, Helleſpontica, Phrygia, Tiburtina.* (*Noachi filiorum uxores tales Sybillas aliqui fuiſſe volunt.*) *In earum Carminibus illuſtria de Trinitate, nativitate Chriſti, morte, reſurrectione, aſcenſione, judicio, &c. extant teſtimonia: de quibus valde dubitatur, An Deus mulierculis gentilium talia myſteria revelârit? Affirmativam tuentur Bellarminus, Baronius, Hyperius, Bucanus; &c. Alii verò Carmina illa ſuppoſititia, ac dolo bono à Chriſtianis adulterata eſſe volunt; ùt Caſaubonus Exerc. 1. contra Baron. ſect. 10. Becmannus Exerc. 14. contra Photinianos. vid. Ludov. de Dieu Animadverſ. in* Actor. 16: 16. *&c.*]

elsönek: *Esdr.* 3:12*. Tud.ill. 1. Hogy ebben fogna a' Messiás meg-jelenni. 2. Hogy ezen a' helyen fogna adni békességet; nem testi, hanem lelki és mennyei békességet, mellyet a' Christus ſzületésekor az Angyalok-is hirdettek: *Luk.* 2:14. mellyet az Idvezítö az övéinek testámentomban hagyott: *Ján.* 14:27. melly minden értelemnek felette vagyon: *Fil.* 4:7. láſd, *Mik.* 5:5. *Róm.* 5:1 és 14:17. azért mondatik a' Messiás *Sílónak*, az-az, tsendesség ſzerzönek: 1 *Móſ.* 49:10. és *békeſség Fejedelmének:* Ésa. 9:6. a' melly békeſség lelki, és örökké-való.

Azokon kivül, mellyek a' leczkében világoson meg-irattak, viſzont igen meg-nemesítették 's ditsöſégessé tötték azt a' második Házat, a' Christus el-jövetelit követö két nagyságos dolgok, mellyek azon Templomban estek. Mert hogy a' Christusnak abban a' Templomban tött hatalmas tanításit és tsuda-tételit el-hallgaſſam; 1. Abba a' Templomba öntetett-ki a' Sz.Lélek Pünk.napján. 2. Abból a' Sionból, abból a' Templomból e' ſzéles világra ki-mentt (*Ésa.* 2:3.) Évangyéliomnak magvából ſzülettettek Isten ſzámára minden Pogányok, a' Tirius, a' Szeretsen, a' Filistéus; 's a't. *Sólt.* 87:4-6.

TANUSAGOK.

I. *Az Emberré lött Isten Fiának igaz Istenségének nagy jele vólt az, hogy mikor e' világra jött, mikor Emberré lött, az ég, föld, a' tenger, és a' ſzáraz, 's minden népek meg-indúltak.*

A' Leczkében.

Ez így lévén, mondd-meg te lelki vakságban, fedél alatt lévö, el-ſzéledett, minden nemzetségnek tsúfja, ſzegény Sidó nemzet, miért nem esméred a' Jésust Messiásnak lenni? Tudom, az Atyáid-is az égböl jelt kértek a' Christustól: *Ján.* 6:30. *Mát.* 16:1. 's a't. ti-is a' ſzerint. Ha nem elég az a' ſok tsuda, mellyet éltében mennyen és a' földön tselekedett; ihol az égböl való jel: *meg-indúltak az egek;* 's a' t. *mikor el-jött a' minden nemzetségeknek kivánságok.* Nézd-meg ſzületését: égbéli tsillag jelenék-meg ſzületésekor: mennyei Angyali ſeregek jelentek-meg, hogy énekeljenek néki a' Prófétzia ſzerint, *Imádjátok ötet Istennek minden Angyali:* Sólt. 97:7. Ha a' Jésus *Dæmoniacus* (ördöngös (Agg. 1:8.)

*Judæi Templũ 2-dum deterius putant priori, ob 5 rerũ defectũ, quæ adfuêre in primo Templo: quem defectũ notari volunt in voce - אִכָּבֵד

à qua abest ה *litera, quinarium numerum denotans; quæ tamen regulariter verbis futuri temporis per paragogen addi solet. Quinque illas res sic enumerant:* 1. *Arca.* 2. *Urim & Thummim.* 3. *Ignis cœlestis,* (*: qui olim supernè delapsus est:* Lev. 9:24.) 4. *Præsentia divinitatis, quam* שכינה *vocant, &c.* 5. *Spiritus Sanctus, per Prophetas loquens, loco cujus* (*ajunt ipsi*) *audita interdum* בת־קול *filia vocis; &c.*

döngös) vólt, ha *Magus* vólt *, (: mint ti mondjátok :) ki Egyiptomban tanúlta a' *Magiát*; miért hát hogy az Isten az égből bizonyságot tött a' hazugságnak? Nézd-el minden Christusidat, valakik megjelentek; láss-meg, ha az ö el-jöveteleken meg-indúlt-é az ég és a' föld, a' tenger és a' száraz? A' magad Doktori így számlálják, hogy Móses tellyes életében 76 tsudákatt tött; Mósestöl fogva ismét a' Birák és Próféták a' Christusig, 74 tsudákat: mind össze, 150 tsudákat töttenek. A' mi Jésusunk pedig, három esztendök forgások alatt több tsudákat tött maga keze 's ereje által, hogy sem az ö Testámentomban két ezer esztendeig a' sok külömbkülömb-féle személyek: látsad azért világoson, hogy ez a' Jésus ama' nagy Próféta, kiröl Móses jövendölt, 5 *Mós.* 18:15,18. nem tsak hasonló, hanem nagyobb Mósesnél; mint az Anyaszentegyház Ura, *a' mi Vallásunknak Apostola*, és ditsöséges *Fö Papja:* Sid. 3: 1--6. miért hát hogy ö benne nem hisz? Ez a' hihetetlenség az oka a' te keserves és siralmas hoszszú számkivettetésednek, hogy Jérusálem el-veszésétöl fogva már majd épen 16 száz esztendökig *exulálsz*, éjjel nappal a' Messiást várván, szüntelen való könyörgéseddel Istent úntatván; 's a't. Szánnyon-meg az UR, és vegye-el szivedröl, szemedröl a' fedelet!

* *Iulianus Apostata, blasphemè mendax, Christum, librum de Magia scripsisse, & Petro ac Paulo dedicâsse dixit olim, teste Cypriano lib. 1. contra Jul.*

Δ. II. *A' Messiás, minden népböl, nyelvböl, nemzetségböl, ágazatból való Pogányoknak kivánságok.*

A' leczkében, ℣. 7. *Jel* 5:9. *Ésa.* 49:6. --- *A' Pogány népeknek világosságok, 's Idvezítö a' földnek mind utólsó határáig.*

Δ. III. *Az Ur Jésus Christus világra való jövetelinek egy drága, nemes haszna, 's gyümöltse ez, hogy ö békeséget hozott az övéinek.*

A' leczkében, ℣. 9. *Ján* 14:27. *Luk.* 2:14. *Ésa.* 9:6. 's a't.

Mivel pedig erröl a' Tanúságról a' feljebb való 7-dik Prédikátzióban a' Tanúság után böven szólottunk; azért a' kegyes Olvasót az ott meg-irtt dolgokra viszsza igazítjuk: az ott meg-irattakat ide-is helyesen szabhatja, és *applicálhatja*.

Ditsöség a' magasságokban Istennek, és e' földön *Békeség*, az emberekhez jóakarat! Ámen.

IX. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Luk.* 2:6,7.

- Lön pedig, mikor ök ott vólnának, bé-telének a' napok, a' mellyeken szülnie kellene néki. Szülé azért az ö elsö szülött fiát, és bé-pólálá ötet, és helyhezteté -- 's a't.

Sum-

Summáson a' Leczkében, a' Chriſtus ſzületésének hiſtóriája, 's annak néminémü környül-álló dolgai irattatnak-meg. Meg-jegyzi pedig itt az Évangyéliſta, 1. azt, hogy a' Chriſtus rend-ſzerint, mint más emberek, úgy ſzületett; tud. ill. mikor bé-töltek a' napok, mikor eljött a' teremſzettöl a' ſzülésre rendeltetett idö. 2. Hogy a' Chriſtus az ö Annyának elsö ſzülötte vólt. 3. Az édes Anyának az ö gyermekére való jó gond-viſelése jegyeztetik-meg: *Bé-pólálá ötet, 's helyheſztetè a' jáſzolba: ℣. 7.*

MAGYARAZAT.

A' 6-dik ℣-böl nyilván meg-retſzik az, hogy a' Chriſtust a' B. Szüz méhében ſzinten úgy 9, vagy épen 10 hónapokig * hordozta, mint más anyák ſzokták hordozni az ö gyermekeket: és mikor el-jött a' teremſzettöl a' ſzülésre rend-ſzerint rendeltetett idö, akkor ſzült a' Szüz: láſd, *Luk.* 1: 26,56,57. Ezt az igaſságot meg-homályoſitják, 1. az *Anabaptiſták* és *Manichæusok*; kik azt állatják, hogy a' Chriſtus az ö teſtét az égböl hozta alá, és hogy az az égi ſzent teſt tsak által tsillámlott 's hirtelen által ment a' B. Szüz méhén, mint valami tsatornán †. 2. Azok, kik a' Chriſtus ſzent teſtét, (: 's annak tagotskáit :) a' B. Szüz méhében egyſzersmind avagy egy ſzempillantásban, nem egymás után renddel, avagy következésképen *(ſucceſſivè)* formáltatottnak lenni mondják: holott más emberek teſteknek tagotskáinak formáltatások annyoknak méhében 40 napok alatt mennek végbe rend-ſzerint, a' mint a' *Medicus*ok tanítják; ök ellenben azt állatják, hogy egy ſzempillantásban állottak és ſzerkeſztettek öſzve a' Chriſtusnak minden tagotskái; 's a't §.

* *Matrè longa decè tulerût faſtidia menſes.* Virg. *Eclog.* 4 *in fin.*

† vid. *Joh. Hoornbeek ſumm. Controv. lib.* 5. *pa.m.* 385, & 398. *Joh. Forbeſ. Inſtr. Hiſt. Theol. l.* 2. *c.* 1. §. 3, 4.

De ez az állatás a' ſzent Irásnak ellene van: 1. Mert a' Chriſtus mondatik mi hozzánk *mindenestöl fogva* (: v. *mindenek ſzerint:*) *haſonlatosnak*, a' büntöl meg-válva: *Sid.* 2: 17. 2. A' mint a' Chriſtus e' világra ſzülettetvén nem mindjárt lött egéſz emberré; hanem *nevekedett teſtének állapatjában:* Luk. 2: 52. úgy Annya méhében-is nem mindjárt egy ſzempillantásban formáltatott; másként a' fogantatás után mindjárt kellett vólna nékie ſzülettetni: egyébaránt, *(in vanum)* haſzontalanúl miért kellet vólna a' Szüznek ötet méhében hordozni?

§ *Hujus ſunt ſententiæ è noſtratibus Ref. Theologis, Zanchius, Polanus, Wollebius.* Vid. *Joh. Wollebii chriſt. Theol. Comp. lib.* 1. *cap.* 16. §. 13. *can.* 3. *Forma conceptionis Chriſti* (inqv.) *conſiſtit --- in corporis formatione, quâ ſimul & ſemel, non ſucceſſivè, ùt aliorum hominum corpora, perfectũ fuit, & in animæ rationalis inſpiratione. - Cùm in ordinaria generatione, formationis tempus* 40 *dierum ſtatuatur, corpus Chriſti momento abſolutum fuit. Alioquin conceptus eſſet non Chriſtus homo, ſed embryo.* vid. *Polani Syntag. Theolog. lib.* 6. *cap.* 14 *ſub init.*

méhében viselte azért ötet szent Annya mind addig, míg-nem a' napok bé-töltek; hogy a' tagok nevekedvén és gyarapodván, alkalmatosb lehetne a' gyermek Jésus a' kemény levegö-ég *injuriá*inak viselésekre, születésekor és születése után *. A' mi testünknek anyánk méhében való tsudálatos formáltatásáról, láss mit ir az Isten Lelke: *Sólt.* 139: 15,16. *Jób.* 10:10,11. 's a't.

* *Quid? quòd anima corpori jungi debuit, formatis partibus, cùm illæ nervis & musculis instructæ, regimini mentis idoneæ essent.*

℣ 7. *És szülé az ö elsö szülött Fiát.* Ez a' szólásnak formája minket arra tanít: I. Hogy *a' Christus az ö Annyának méhét meg-nyitotta, és nem született a' Christus tsak által-tünvén, (penetrálván) avagy által-hatván az ö Annyának méhén, úgy hogy az tsak ugyan bé-zárva maradt légyen.* A' Christus testének mindenütt jelen-valóságát vítatók fundámentomúl teszik azt fel, hogy a' Christus az ö Annyának bé-zárolt-tatott méhén, annak meg-nyilása nélkül hatott által: a' régi *Marcionitá*k-is a' Christusnak, nem tudom, mitsoda tündéres testet tulajdonítottak †. De, szent Irással ellenkezö állatás az: 1. Mert a' Christus a' leczkében nyilván elsö-szülöttnek mondatik; az elsö-szülötröl pedig az van meg-irva, hogy az meg-nyitja az ö Annyának méhét: 2*Móf.* 13: 2. *Luk* 2: 22, 23. 2. A' szülés után, a' Christust szülö Anyának meg-kelle tisztúlni: és mikor bé töltek vólna a' - *tisztúlásnak napjai a' Móses törvénye szerint, fel-viteték a' kis gyermek* - - - 's a't. *Luk.* 2: 22. azért méhének meg-nyilásával szülte az ö gyermekét a' B. Szüz. 3. Születtetettnek mondatik a' Christus, minden Evangyélistáknál; melly szót az ö egyenes és rendes értelmében kell venni. 4. A' természettel és az igaz okossággal ellenkezik - *(penetratio dimensionum:)* hogy egyik test a' másikon által-tünhessen; mint ezt a' *Physicus*ok böven *demonstrál*ják §.

† vid. *Iob. Forbes. Instruct. Hist. Theol. l. 2. c. 1. §. 2.*

§ vid. *Sam. Maref. System. Theol. loc. 9. §. 44. lit. c. d. e.*

II. *Elsö-szülöttnek* mondatik a' Christus, 1. nem, mintha ö utánna több gyermeki-is lettek vólna a' Máriának; mert én szentül el-hiszem, hogy a' Christus szülése után szüzen maradott a' B. Szüz. A' Törvény-tudóknak *(J. Consultus*oknak a' Politián) szokott szavok járások az, hogy a' leg-elöször született gyermeket elsö-szülöttnek nevezzék; akar születtessenek mások, vagy többek azután, akar ne: 1*Krón.* 2: 25.

* *Vestes Esavi pretiosæ, à nonnullis putatur fuisse, ve'es Sacerdotales primogeniti*

2. Mondatik a' Christus *elsö-szülöttnek* azért, mivel hajdan az ô Törvény alatt a' háznépben Papságot, Királyságot és Prófétai tisztet viselö Istennek szenteltetett elsö-szülöttek, a' Christusnak ábrázati valának az ö hármas tisztire nézve: az ô Testám. elsö-szülöttek *Papságokról*, láss-meg, 2*Móf.* 24:5. 1*Móf.* 27:15*. 4*Móf.* 3:12,41. és 8:16,17. 's a't. *Királyságokról*, vagy a' több atyafiak felett való elsöségekröl, láss 1*Sam.* 20:29. 1*Móf.* 49:3,8,10. vesd-öszve, 1*Krón.* 5:1,2. 's a't. *Prófétaságokról* láss *Sólt.* 105:15. 2*Kir.* 2:9. 's a't.

Chri-

Chriſtus Urunk ſzületése után 390 eſztendö tájban támadott nagy villongás *Hieronymus* és *Helvidius* nevü emberek között, arról; haa' Chriſtus ſzületése után ſzüzen maradott-é, vagy pedig több gyermekeket-is ſzült Urunk ſzent Annya, a' Mária. Az elsöt állatta Hieronymus Doktor a' több *Orthodoxus*okkal; az utólſót Helvidius némellyekkel, kik *Antidicomarianitá*knak és *Helvidianus*oknak hivattattak. Allatását igyekezte Helvidius erösíteni innen: 1. Mert *az Irás emlekezik nyilván a' Chriſtus attyafiairól:* Mát. 12:46,47. Ján. 7:3. FEL. 1. Atyafinak mondatik mind az Irásban, 's mind a' köz ſzokás ſzerint, nem tsak az, kivel egy teſtvér az ember, hanem a' közel való rokon-is. 2. Meg-lehet az, hogy a' kik az Évangyéliomban a' Chriſtus attyafiainak mondatnak, azok Jóſefnek elsö házasságbéli fiai vóltanak; 's a' t *. 2. Azt-is hozta elö Helvidius, a' mi van Mát. 1:25. *Nem eſmeré ötet,* (: t. ill. Jóſef Máriát:) *míg-nem ſzülné amaz ö elsö-ſzülött Fiát;* azért, (úgymond) azontúl eſmérte. FEL. Az az ige, *Míg-nem, (: excluſiva particula, Donec:)* gyakran úgy rekeſzt-ki valamit az el-múltt idö aránt, hogy azonban a' hátrább való idöre ſemmi tekinteti 's ereje azon ſzónak ne légyen; vagy pedig, hogy egyaránt vitetheſsék az elsöbb és utólſóbb idöre: láſd, 1*Sam.* 16:11. 2*Sam.* 6:23: 1*Móſ.* 28:15. 5*Móſ.* 34:6. *Mát* 5:18. és 28:20. 1*Tim.* 4:13. 's a' t. Az elö-hozott ſzent Irásbéli helyben-is azért, *Mát.* 1:25. az a' ki-rekeſztö ige, *Míg-nem*, vitethetik az el-múltt idöre: mintha mondaná az Évang. Noha el-jegyzett mátkája vala Jóſefnek Mária; de nem eſmérte ötet addig-is, míg-nem ſzülte az ö elsö-ſzülött Fiát, azután-is; 's a' t.

* vid. *Voſſ. de Genealo. Chr. cap.* 6.

[NB. *Kabbalizantes quidam Chriſtiani, Mariam, Matrem Jeſu virginem manſiſſe poſt partum concludunt ex* ▭ *clauſo in medio dictionis:* Eſa. 9:6. *(: quod aliàs inſolens eſt:) & ex* Ezech. 44:2. *Quæ tamen ad probandum ſunt aliena: Etiam nos, aliis tamen nixi rationibus, id piè credendum ſtatuimus; non quòd Joſephus & B. virgo ante ſua ſponſalia, nuncupâſſent votum virginitatis & perpetuæ continentiæ; ſed quòd non ſit veriſimile, Joſephum juſtus & pius cùm eſſet, vas iſtud eximium, ad tantum opus ſelectum à Deo, temeraturum fuiſſe: datô ipſi divinitùs etiam donô continentiæ; &c.*]

-- *Bé-pólálá és helyheſzteté ötet a' jáſzolba.* Egyik fundámentoma annak az állatásnak, melly ſzerint némellyek, még a' mi tudós Emberein közzül-is, (: noha a' miéink, nagyobb réſzént, ellenkezö értelemben vannak:) † azt állatják; hogy *a' B Szüz az ö Fiát a' Chriſtust fájdalom nélkül ſzülte:* itt vagyon; mert mihelyt ſzült, mindjárt más ſegítsége nélkül a' Bába tiſztit gyakorolhatta, bé-pólálván az ö Fiát és a' jáſzolba helyheſztetvén. Melly állatást több okokkal-is gyámolí-

† vid. *Frãe. Burmanni Synopſ. Tom.* 2 *l.* 5. *c.* 9. § 20. *Mareſii Syſtem loc.* 9. §. 44.

tanak*: mivelhogy, 2. az Anyának fájdalma nélkül kellett annak ſzülettetni, a' ki azon ö Annyának teſti gyönyörüſége nélkül fogantatott. 3. Ádámot és Évát, mikor még bünnel meg-nem ferteztettek vólt, így áldotta-meg Iſten: *Gyümöltsözzetek, és ſokasodjatok;* 's a't. 1 *Móſ.* 1: 28. ha ök el nem eſtek vólna, bün nélkül való tiſzta gyermekeket Éva fájdalom nélkül ſzült vólna; melly állapatot mindazáltal az eset miá el-nem érhetett. Gondolod-é, hogy az az Iſteni elsö áldás hijába-valóvá lött vólna? nem bizonyára: söt mikor a' második Ádám ſzentül, tiſztán, és bün nékül ſzülettetett; annak az elsö áldásnak *(: in emphaſi:)* egéſz eröben bé-kellett telni; úgy hogy a' Chriſtus az ö Annyának fájdalma nélkül ſzülettetnék. 4. Ha a' Sidó aſzſzonyokat Égyiptomban meg-áldotta Iſten azzal, hogy rövid és kevés fájdalmakat ſzenvedjenek a' ſzülésben; úgy hogy minekelötte a' Bábák oda érkeznének, annak-elötte ſzülnének: 2 *Móſ.* 1: 19. mennyivel inkább a' B. Szüznek ſzülését meg-enyhítette és könnyebbítette Iſten, hogy tsudálatoson és fájdalom nélkül ſzülné az ö Fiát: ide ſzabhatni azt betü ſzerint, a' mi más értelemben mondatik, Éſa. 66:7,8. --- *A' fájdalom elött ſzült Fiat;* 's a't.

E' fundámentomon énekeltetik a' mi öreg Énekes könyvünkben lévö egy Karátsoni Ditséretben † (: jól-é, avagy helytelenül, én azt moſt nem *disputá*lom:) ama' vers: *Ö ſzent Fiát Mária, mihelyt ſzülé világra, térden állva ottan imádá: Nékünk nagy példát ada;* 's a't.

Ebböl az állatásból, melly ſzerint a' Chriſtus az ö Annyának fájdalma nélkül ſzülettetettnek lenni mondatik, (: ha ſzintén ezt helyben hagynók-is; noha én itt tsak múlóúl említettem a' Leczke ſzavai világosítására:) nem sülne mindazáltal az ki, mintha maga-is a' Mária bün nélkül való vólt vólna, azért, hogy az a' bünnek átka a' fájdalommal való ſzülés ö rajta nem vólt: 1 *Móſ.* 3:16. mert az az Iſten, a' ki a' bünöst a' bünért meg-átkozta, *dispensá*lhat 's *remittá*lhat az átokból: és, a' mint ebböl, hogy a' B. Szüznek az a' réſze, mellyböl a' Chriſtus teſte formáltatott, a' Sz. Lélektöl meg-tiſztíttatott, hogy a' mi ö töle ſzülettetnék, bün nélkül való lenne; nem következik az, hogy maga-is a' Szüz egéſzen bün nélkül való vólt vólna, úgy amaz elsö állatásból nem sülhet az ki: Nem hallgatta-el a' ſzent Irás annak-is, a' ki másként minden e' világra fiat ſzülö Anyáknál áldottabb 's bóldogabb vólt, néminémü emberi erötelenſégeit: láſd, *Ján.* 2:4. és 19: 26,27. *Luk.* 2: 34, 35, 48, 49. 's a't.

-- *A' jáſzolban.* A' *ſcholaſticus Theologus*ok közzül, némelly másoknál élesebben látni akarók, a' jáſzolt itt nem tulajdonképen, hanem *tropicè*

* vid. *Joh. Lightfoothi oper Tom.* 1. *in Harm.* 4 *Evangel. ad Luk.* 2: ℣. 7. *fol. m.* 290. *lin.* b.

† A' Karátsoni Ének így kezdödik: *Ur Iſtennek ſzent Fia, e' nap;* 's a't.

tropicè, valamelly jászol czímerü vendég-fogadó házért venni akarják: világositván elme futtató állatásokat abból, a' mi van, *Luk.* 2: 12. holott az Angyal a' Pásztorokat így oktatja: --- *Találtok egy kis Gyermeket bé-pólálva feküdni a' jászolban.* Ha az istállókban lévö tulajdonképen-való jászolhoz igazitaná az Angyal a' Pásztorokat, mit tudtak vólna ök szegény bárdolatlan paraszt emberek abban, a' sok jászol közzül mellyikben kellettnék keresni a' Gyermeket? Hanem, hires és nevezetes vólt (úgy szólnak:) mindenek, még az együgyü Pásztorok elöttis az a' jászol czímerü vendég-fogadó, a' hova az Angyal igazitotta a' Pásztorokat*. De ez, a' sz. Irásnak világos betüje ellen való, agya-fúrt elmétöl származott állatás: holott mindjárt azon 7-dik v-nek utólján, a' született gyermek Jésusnak jászolba való helyheztettetésének illyen okát adja az Évangyélista: -- *Mivelhogy nem vala nékiek helyek a' vendég-fogadó háznál.*

A Babilóniai fogságból való haza-jövetelkor, a' Betlehembéli ös fiak, gazda emberek, kik Betlehemet meg-szállották, vóltak száz huszonhárman: *Esdr.* 2: 21. az idötöl fogva, 400 's egynéhány esztendöknek el-folyások alatt, jól meg-népesedhetett és szaporodhatott azon város. Most legközelebb a' Christus születésekor, mivelhogy a' Császári *edictum* szerint, kinekkinek az ö eredeti nemzetséges városába fel kellett menni: Betlehembe-is nagy sokaság tódúlt-bé, kiki a' gazdagabbak közzül jó-eleve az alkalmatos szállásról gondot viselt; Jósef és Mária vagy késön menvén, vagy szegény 's együgyü sorsok miá alkalmatosb szállásra magokat nem verhetvén, a' rendes vendég-fogadó házból ki-szorúlnak, istállóban 's barom-álló helyen szálláskodnak. Igy fordúlt viszsza abban az idöben a' dolgoknak ábrázatjok; hajdan a' szolgáló leány üzetett-ki az Ábrahám házától: 1 *Mós.* 21. *Gal.* 4: 30. most az Ábrahám szabados leánya nem fogadtatik-bé az Ábrahám magva között szállásra: 'S illyen állhatatlan e' világ dolga 's állapatja!..

* *De stabulo & praesepi, in quo natus est Christus, vide plura etiam commēt a Scholasticorum apud Hier. Drexelium Iesuit. oper. Tom. 2. in Tract. De-litiæ Gentis Humanæ Chr. Jesus nascēs, &c. part. 1. c. 3. § 4, 5. pag. 391. 393.*

TANUSAG.

I. *A' Christus Jésusnak istállóban 's jászolban való alázatos születése, minket tanit ime' következendö dolgokra:* (1) *melly nagy szerelemmel gerjedezett az Isten Fia mi hozzánk, hogy olly tsekély 's alatsony állapatra botsátkozott alá.* (2) *melly nagyon meg-alázta magát mi éretünk azon Isten szent Fia.* [Fil. 2: 6-8.] (3) *a' Christus a' mi édes Mesterünk alázatosságának ime' példája, minket-is alázatosságra 's együgyüségre tanit és nógat.*

A. II. *Ez a' háládatlan világ nem igen ſokott ſállást adni a' Chriſtusnak, 's nem igen ſokta ötet jó ſível látni.*

℣. 7. *Nem vala nékiek helyek a' vendég-fogadó háznál.* láſd, *Mát.* 8:19,20. és 25:42,43. *Luk.* 7:44-46. 's a't.

Oka. I. Mert a' Chriſtus nem e' világból való, azért nem ád ſállást, 's azért nem látja ötet jó ſível e' háládatlan világ: *Ján.* 18:36. és 15:18,19. *Mát.* 26:53. 's a't.

II. Mert a' Chriſtusnak minden maga alkalmaztatása, épen egyenesen ellenébe ſegeztetett e' világ ſokásának, 's e' világ fiainak erköltsöknek 's rend-tartásoknak; azért nem lehet *egyesülése a' világosságnak a' ſötétséggel, a' Chriſtusnak a' Béliállal:* 2Kór. 6:14,15.

De nem csak a' Chriſtusról magáról igaz e' Tanúság; hanem mind azokról, valakiket néki adott az Atya, kik ö általa meg-váltattak; 's a't. azokat-is nem kedvelli e' világ, ritkán enged nékik nyugodalmas ſállást; söt üldözi 's kergeti öket, mint a' fogoly madarat, mivel ök-is nem e' világból valók: *Ján.* 15:18,19. De ez itt a' vigaſztalás: ha e' világ minket gyülöl, nyugodalmas ſállást nem ád, söt üldöz és kerget-is; juſſon eſzünkbe, hogy a' Chriſtust elébb gyülölte mi nálunknál: *Ján.* 15:18. ſületése más ember iſtállójában volt: mindjárt kis gyermek korában, a' Héródes dühössége elött, Égyiptomba bújdosott: világi éltében nem volt annyi helye, a' hová fejét le-hajtsa: *Mát.* 8:20. *A' ſolga nem nagyobb az ö uránál;* a' tanitvány az ö meſterénél: *Ján.* 15:20. viſeljük azért örömmel *a' Chriſtus gyalázatját,* (: Sid. 11:26. és 13:13.) 's az léſzen, hogy a' miként a' Chriſtus a' ſenvedések után meg-ditsöíttetett; úgy mi-is e' világi ſok nyughatatlanságink után meg-ditsöíttetünk, és az örök nyugodalomba Iſtentöl bé-fogadtatunk! Amen.

X. PRÉDIKÁTZIO.

Magyarázatra fel-vött Leczke: *Luk.* 2: ℣. 8--11.

Summáson a' ſent Leczkében az a' dolog irattatik-meg, a' melly egyenesen, és leg-közelebb mindjárt követte a' Chriſtus világra való ſületését; tud. ill. miként egy Angyal a' Betlehem mezején barmokat legeltetö Páſztoroknak nagy örömmel hirdette-ki, a' Megtartónak a' Dávid városában való ſülettetését. Holott, 1. azok a' ſemélyek jegyeztetnek-meg, kiknek elsöben hirdettetett a' Chriſtus ſületése: *Kinn a' mezön háló, és az ö nyájok mellett éjtſaka vigyázó Páſztorok* vóltak azok: ℣. 8. 2. A' ſemély, melly által ki-hirdettetett a' Páſzto-

Páſztorok közt a' Chriſtus ſzületése, vólt egy Angyal: ℣. 9. 3. A' Páſztoroknak az Angyali jelenésre lött nagy meg-félemlések: ℣. 9. 4. A' meg-félemlett Páſztoroknak az Angyal által lött bátoríttatások 's vigaſztaltatások: ℣. 10. 5. A' vigaſztalásnak fundámentoma: ℣. 11. *Mert ſzületett;* 's a't.

MAGYARAZAT.

KERDES I. *Miért nem más rendbéli embereknek, hanem Páſztoroknak akarta Iſten leg-elsöben ki-hirdettetni a' Chriſtus ſzületését?* FEL. 1. Az Atyák 's a' Pátriárkák, kiknek ez az áldott Mag hajdan igértetett, Páſztori tiſztben vóltak leg-inkább foglalatosok: láſd 1 *Móſ.* 47:3. kiváltképen pedig Ábrahám és Dávid, kiknek leg-világosabban igérte vólt Iſten a' Meſſiást. Dávid felöl, ki a' Chriſtusnak példázója 's teſti Attya vala, nyilván mondatik, hogy a' Betlehem mezején való Páſztorkodásból emeltetett a' Királyságra: 1 *Sam.* 16:11,12. Tsudálkozzál ember az Iſteni bölts tanátsnak, 's tsuda gond-viſelésnek mindenkori egy formájú *harmoniáján*, 's folyásán! midön az, a' ki hajdan Páſztoroknak igértetett, leg-elsöben, hogy e' világra jött, Páſztoroknak jelentetett-meg *. 2. Az-is ide járúl, hogy hajdan az ô Teſt: idöben, igen gyakran a' Páſztori tiſztben foglalatoskodó Atyáknak, kün a' mezön jelent-meg maga az Iſten Fia teſtben, vagy valamelly látható formában, akarván jó-eleve úgy ábrázolni az ö következendö meg-teſtesülését: láſd, 1 *Móſ.* 31:11,13. 2 *Móſ.* 3:2,5,6. *Manoáhnak*-is, a' Sámſon Attyának, a' mezöben jelent-meg az az Angyal, a' kinek *neve Tsudálatos:* Bir. 13:9,17,18. veſd öſzve, Ésa 9,6. 3. Páſztoroknak akarta Iſten elsöben ki-hirdetni annak ſzületését, ki *a' juhoknak az örökké-való Teſtámentomnak vére által* fel-ſzenteltetett *nagy Páſztorok:* Sid. 13:20 *Páſztoroknak Fejedelmek:* 1 Pét 5:4. Ének. 8:11. 's a't.

--*Vigyáznak vala* (a' Páſztorok) *éjtſzakán az ö nyájaik mellett.* A' Görög betübéli igéknek folyások azt mútatják, hogy ezek a' Páſztorok rendre vigyáztak a' nyáj mellett: mikor egy rendbéli alutt, akkor a' többi vigyázott; 's a't. Mert a' Sidóknál az éjtſzaka, négy vigyázásokra, vagy négy ſzakaſzokra vólt el-oſztva, mindenik ſzakaſz három órát foglalván magába †: Az *elsöröl* van emlekezet, *Siralm.* 2:19. a' *másodikról* és *harmadikról*, Luk 12:38. a' *negyedikröl*, Mát 14:25. melly hajnalnak, vagy reggeli vigyázásnak-is mondatik, 2 *Móſ.* 14:24. *Sólt.* 130:6 's a't.

-- Hogy ezek felöl a' Páſztorok felöl az mondátik, hogy kün a' mezön *(ſub dio, ſub aperto cœlo)* háltanak; gondolkozóba eshetünk a' Chriſtus ſzületésének ideje felöl, ha a' Kalendáriom a' derék téli idö-

* *Lightfoot oper. Tom. 1. in Harm. 4 Evang. f. m. 291. a.*

† *Talmud. Iud. nönti ſi in tres vigilias dividit noctem ex* Judic. 7:19.

re igazán határozta-é a' Chriſtus ſzületésének idejét: úgy látſzik, majd lehetetlen dolog vólt vólna a' Páſztoroknak télben, a hidegnek keményſége miatt kinn a' mezön hálni, 's a' nyájat ott legeltetni: Az útazókra-is, kik jöttek 's mentek minden felöl, a' Csáſzári parantsolat ſzerint neveik bé-iratásokra, igen alkalmatlan lött vólna a' téli kemény idö. A' Sidó Doktorok-is egyenlöen irják-meg, mitsoda ſzokás vólt a' Sidóknál a' barom legeltetés aránt: tud. ill. tavaſzal a' puſztákra, vagy a' mezöre ki-hajtották a' marhákat, és egéſz nyaratſzaka ott legeltették, éjjel nappal vigyázván azokra a' tolvajok 's vadak ellen, lévén a' mezöben örizetre való tornyok avagy állások a' Páſztoroknak: a' *Marheshván* nevü hóban pedig, melly mi-nálunk Mind-ſzent havának utólját *(October,)* és Szent András havának elein *(November)* téſzi, haza hajtották a' marhákat, a' Páſztorok-is mind haza takarodtak *.

* vid. *Joh. Lightfoot oper. Tom. 2. Hor. Hebraic. in Luc.* 2: 8.

Ezek így lévén, méltó egyſzer tudakozódnunk a' Chriſtus ſzületésének ideje felöl, *Az eſztendönek mellyik és minémü réſzében ſzületett e' világra a' Chriſtus; mert tsak a' Kalendáriſtára* (: ki egyébaránt ſokakban meg-tsal:) *bizni ezaránt magunkat nem bátorságos?* Fel. 1. Világ teremtésétöl fogva mennyi eſztendök folytanak-el a' Chriſtus ſzületéséig, nem egyezhettek még eddig meg azon a' *Chronologus*ok †. Közönségesebb vélekedés az, melly állítja, hogy a' Chriſtus ſzülettetett világ teremtése után 3928, vagy -38-dik eſztendöben. 2. *Auguſtus* Csáſzár orſzáglásának hanyadik eſztendejében ſzületett a' Chriſtus, azt-is nem könnyü meg-határozni; mivel a' *Hiſtoricus*ok és *Chronologus*ok azon ſem egyeznek-meg, hány eſztendökig orſzáglott *Auguſtus; Tiberius* Csáſzárnak-is az az eſztendeje, mellyben a' Chriſtus meg-kereſzteltetett, *(Luk.* 3: 1, 21.) a' melly eſztendötöl kell a' ſzámlálást viſzſza felé kezdeni, nintsen gyanúság és kételkedés *(controverſia)* nélkül: mert noha világos az, hogy a' Kereſztelö János közönséges tiſztit gyakorlani, és kereſztelni kezdett *Tiberius* Csáſzár birodalmának 15-dik eſztendejében: *Luk.* 3: 1. De affelöl ugyan fenn marad ez a' kérdés, Ha a' Chriſtust azon elsöbb eſztendejében kereſztelteé-meg, vagy azután? Ha hol pedig a' Római dolgokról Irók közönségesebb vélekedéseket helyben hadgyuk, melly ſzerint az *Auguſtus* Csáſzár uralkodása 56 eſztendökre határoztatik. Viſzont ha a' Kereſztyén Doktoroknak abban az értelmekben meg-nyugſzunk, hogy a' Chriſtus *Tiberius* Csáſzár birodalmának 15-dik eſztendejében kereſztelkedett-meg; ottan következik, hogy a' Chriſtus ſzülettetett e' világra *Auguſtus* Csáſzár uralkodásának 42-dik eſztendejében. 3. Régi és igen meſzſze ki-terjedett vélekedés

† vid. *varii antes Chriſtianor. veter. & recentior. de iſta quæſt. ſenten. compilatas à p. m Cl. Paulo Liſznyai, Profeſſ. ſchol. part. prim. ſub init. Chronol. ſacr.*

lekedés ez, melly ſzerint a' Chriſtus Karátson havának *(December)* utolján ſzülettetettnek lenni állíttatik; melly okon a' Kereſztyénſégnek nagy réſze azon hónak 25-dik napján ſzokta ülleni a' Chriſtus ſzületésének emlekezetinek innepét állandóképen, akarmelly napra eſſék az *.

KERDES. *Mitsoda fundámentomon vette ezt a' ſzokást bé a' Kereſztyénség?* FEL. Felette-igen méltó dolog erröl viſgálódni, 's annak a' ſzokásnak eredetit ki-keresni: 1. Mert veſzedelmes állapotú nemzet 's ember az, melly az idöknek jeleikre nem vigyáz, 's ſzorgalmatoson nem figyelmez: *Mát.* 16:1-3. 2. Másként akarki igen méltán ſzemünkre azt lobbanthatja, a' mit Idvezítö Urunk a' Samaritánusoknak: Ján. 4: 22. *Ti azt imádjátok, a' mit nem tudtok:* Ti azon a' napon imádjátok a' ſzületett Jéſust, a' melly nap felöl ſemmit ſem tudtok. A' mennyire azért eſzmélhetjük és nyomozhatjuk a' Chriſtusnak Karátson havában való ſzülettetésének emlekezetit, ez okon innepli a' Kereſztyénség; mert ſzent Iráson fundáltatottnak lenni gyanítja azt: tud. ill a' Zakariás Papnak, Kereſztelö János Attyának hiſtoriáján; ki felöl a' ſzent Lukáts Évang. irásából azt lehet nyomozni, hogy mikor néki Gábriel Angyal a' Kereſztelö János ſzületése felöl hirt mondott, ö akkor fö Pap volt, és a' leg-ſzentségesb helybe való eſztendötſzakai egyſzeri bé-menetelkor végbe vitetni ſzokott ſzent tiſztinek gyakorlásában foglalatoskodott: úgy hogy ama' nevezetes megtiſztulásnak nagy napján (die כפרים) ſzólíttatott légyen meg az Angyaltól: láſd, *Luk.* 1: 8, 9, 11, 13. Az a' nevezetes nap pedig volt a' *hetedik hónak* (: melly mi-nálunk, *September*, Sz. Mihály hava:) *tizedik napja*: 3 Móſ. 16: 29. attól az idötöl fogva ha ſzámlálſz tiz hónapokat, a' mennyi idöt Iſten 's a' terméſzet rendeltek arra, hogy az Anya rendſzerint méhében hordozza gyermekét; ki-jö, hogy Ker. János ſzü-

Q 2 lette-

[* *Origo Feſtivitatis iſtius non eſt ſatis cognita; antiquam tamen eſſe, non eſt dubitandum: meminit ejus Theophilus Alexandrinus, ſcriptor Græcus, qui ſæculô 2-dô vixit circa tempora Commodi & Severi Impp. Obſervatio præceos iſtius, quòd in fine Anni, die 25 Dec. natales Chriſti celebrentur; à Romanis, ubi Chriſti fidem accepiſſent, ex tabulis cenſualibus, quæ Romæ aſſervabantur, hauſta, ac Eccleſiæ tradita dicitur: indèque in totum porrò orbem Chriſtianum dimanâſſe. Ad quas publicas tabulas vetuſtiſſimi Patrum ſæpe provocârunt. Tertullian. lib. 4. contra Marc. &c. vid. Franc. Burmanni Synopſ. Tom. 2. pag. m. 43. Quamvis verò Chriſtiani orientales & occidentales, imò & Eccleſiæ Evangelico-Reformatæ in Fœder. Belgio, & Marchia Brandeburgica, &c. diſcrepent in celebratione iſtius Feſtivitatis quoad ſtylum Iulianum, & Gregorianum, ſeu veterem & novum; omnes tamen Chriſtiani, ubique terrarum, in eo conveniunt, quòd de hyeme celebrant iſtud Feſtum; &c.*]

lettetett derék Nyárban, *Junius*nak (: melly magyarúl *Sz. Iván* hava :) a' végin; vagy *Julius*nak (:*Sz. Iakab* havának:) az elein. Ezt feltévén, mivel viſzont (2) az mondatik, *Luk.* 1:26. hogy a' hatodik hónapban küldötte Iſten a' Gábriel Angyalt Názáretbe a' B. Szüzhöz; az-az, mikor János már Erſébetnek hat hónapi terhe vólna: és akkor fogadott a' ſzent Szüz méhébē; az-az, *September* végitöl, vagy *October* eleitöl ſzámlálván (: mert fel kell azt tennünk, hogy az Angyali hir mondás után, valamelly kevés idö múlt-el addig, míg Erſébet Aſzſzony méhében fogadta Jánost:) a' hat hónapot, fogadta a' Chriſtust méhében a' Szüz *Mártius*ban, (:*Böjtmás* havában:) attól az idötöl fogva meg ſzámlálj tiz hónapokat, a' mennyi ideig viſzont a' Chriſtust méhében hordozta a' ſzent Szüz, és a' *terminus* ki-telik épen *December*ben, (:*Karátson* havában.) Ezen a' fundámentomon láttatik épültnek lenni, a' Chriſtusnak Karátson havában való ſzületése felöl bé-vött vélekedés*. Melly vélekedésnek elsöbb és föbb fundámentomát, tud. ill a' Zakariás fö Papságát, vagyon a' mi gyámolítsa; vagyon viſzont, a' mi azzal ellenkezni látſzik. Erösíti és gyámolítja azon fundámentomot, 1. ez, hogy Zakariás Pap *a' jó illatozásnak óltárán jó illatot gerjeſzteni* mondatik akkor, mikor néki az Angyal meg-jelent: *Luk* 1:9,11. A' jó illatozás ſzokott vólt lenni az arany óltáron, melly a' ſuperlát elött a' kegyelem táblájának ellenében vólt; azon illatozni nem ſzabad vólt ſenkinek, hanem tsak Áronnak, mint fö Papnak, és a' több fö Papoknak következésképē: 2 *Móſ.* 30:1,3,6,7,8,10. 1 *Krón.* 6:49. 's a't. 2 Az mondatik: *Luk* 1:10. hogy *a' köſségnek minden ſokasága kivül imádkozott a' jó illatozásnak idején:* ugyan-azon dolog parántsoltatott hajdan Iſtentöl, 3 *Móſ.* 16:17. hogy ama' nevezetes tiſztúlásnak nagy napján, *ſenki ne légyen* (benn) *a' gyülekezetnek Sátorában, mikor* a' fö Pap *bémégyen meg-tiſztításnak okáért;* 's a't.

A' Za-

[* *Atque id probabiliter de Natali Chriſti haberi poteſt. Scriptura enim, cùm alioqui multa leviori momenti tempora tradat; hunc tamen diem datâ operâ ſilentio involvit: oſtendens temporum doctrinam adeò neceſſariam non eſſe ad æternitatem feſtinantibus; atque hac in parte Nov. Teſt. Eccleſiam cum veteri exequans, quæ cùm Salvatorem ſuum per tot ſæcula expectaret, tamen nonniſi in latitudine aliqua adventantis tempora dimetiri ac menſurare poterat, ut videlicet ſemper in ſpecula ſtarent fideles. Quanquam myſterio* (NB) *non caret, quod in univerſa Scriptura nullius unquam hominis præciſum nativitatis tempus annotetur; mortis verò nonnunquam. Qua in re Chriſtus reliquis Adami filiis aſſimilari voluit. Sunt continuò verba Eruditiſſimi Franciſci Burmanni, ſynopſ. Tom. 2 lib. 5 cap. 9. §. 25. pag. m. 43, 44.* vid. etiam *Frid. Spanhemii Fil. Introd. ad Hiſt. N. Teſt. ſæcul. 1. pag. m. 145, 146. &c.*]

A' Zakariás fö Papságával ellenkezni látſzik viſzont az, a' mi mondatik, ℣. 8, 9 hogy ö reá, mint más köz Papra, a' Papi tiſztnek el-oſztott rendi ſzerint, a' ſzer reá jutni mondatik. De ezaránt meg-kell jegyeznünk azt, hogy már ez idö tájban, (: söt a' Ptoloméusok és Antiókusok, Égviptomi és Siriai Királyoknak, a' N. Sándor birodalmának maradványinak idejektöl fogva:) a' Sidó Ekkléſiának és Respublicának meg-veſzett állapatjokban, a' fö Papság állapatja nem ollyan vala, mint hajdan: nem viſelte mindenkor hóltig egy a' fö Papságot; hanem eſztendönként járovány vala az két vagy három ſzemely között; söt néha (a' mint látſzik:) egyſzersmind két fö Pap is vólt: láſd, *Luk.* 3: 2. *Tsel.* 4: 6. *Ján* 11: 49. --*Kajafás, ki abban az eſztendöben* (NB) *fö Pap vala* — 's a't*.

A' Zakariás Pap, Kereſztelö János Attya felöl meg-irtt Évangyéliomi ſzent hiſtóriának néminémü környül-álló dolgaiból világoson ki-hozhatni azért azt, hogy a' Chriſtus Télben, Karátson havában ſzülettetett. A' mi pedig a' leczke alkalmatosságával feljebb elö-hozatott nehézſégeket nézi, t. ill. hogy a' Csáſzári *Edictum* ſzerint útazó Sidókra, és a' mezön kün barmokat legeltetö Páſztorokra alkalmatlan lött vólna a' téli idö †; meg-kell azaránt azt gondolnunk, hogy az a' Nap-keleti tartomány ſokkal melegebb ſzokott vólt lenni a' mi földünknel, és olly kemény hideg, ſoká tartó Telek nem vóltak ott, mint

 nálunk:

[* *Notum eſt ex hiſtoriis, Pontificatum aliquando fuiſſe Regum, poſtremò Præſidum Syriæ, avaris animis non exiguum paſtum. Cyrenius moto Pontificia dignitate Joazaro, Ananum ſ. Annam ſurrogavit: A Tiberio miſſus Valerius Gratus Annæ ſubſtituit Iſmaëlem, Fabi filium; huic Eleazarum; huic poſtremò Cajapham, qui etiam vocatus fuit Joſephus. En brevi tempore multos Pontifices!* vide Joſeph. Antiquit. *libr.* 18. *cap.* 3. *&* 6. 2 Machabæor *cap.* 3 *&* 4. *&c. Habebat Summus Pontifex aliquando etiam ſuum ſuffraganeum ſive vicarium, nomine* סגן (ſegan) *vel* סגן (ſegen) *qui ejus vice obibat, ſi quid ipſi vitii acciderat; &c.*

† *Ob iſta duo, quòd media ferè hyems, pars iſta Anni, quà Chriſtus natus vulgò perhibetur, iter ſuſcipientibus ſit parùm accommodata; nedum paſtoribus circa greges vigiliis nocturnis agentibus opportuna; non placet Doctiſſ. Joh. Lighthfootio, Theologo Anglo celeber. tempus Nativitatis Chri i pro hyeme determinare:* vid. *oper. ejus Roterodami Anno* 16 6 *excuſ. Tom.* 1. *in Harm.* 4 *Evang. fol. m.* 289. *&c. ad Luc.* 2. ℣. 7. *Statuit ergo is, Chriſtum Dominum natum eſſe, circa mediũ menſis Tiſri, qui noſtro Septembri reſpondet. Et quoniam nativitas Johannis, Servatoris noſtri natales ſex menſibus præceſſerat, annotat obiter; qualiter* 4 *anni cardines, conceptûs jutriusque & naſcendi vicibus decorati ſint, ut Johannes conceptus ſit Solſtitio æſtivo, Salvator noſter hyberno: Natus ſit Johannes æquinoctio verno, Jeſus autumnali. Argumenta, quibus ſuam ſententiam validè ſatis ſtatuminat, Eruditis expendenda & diluenda relinquo:* vid. *Franc. Burmanni ſynopſ. Tom.* 2. *lib.* 5. *cap.* 9. §. 24. *pag. m.* 43. *&c.*]

nálunk: egyébaránt a' mi földünkön-is ſok tartományokban, a' barmoknak kün a' puſztákon és mezökön egéſz hoſſzú Télen legeltetetni, 's a' Páſztoroknak a' nyáj mellett kinn lakni és vigyázni a' téli kemény idöben-is, nem új dolog.

Kerdes. ℣. 9. *Mitsoda Angyal lehetett az, ki a' mezön vigyázó Páſztoroknak meg-jelent?* Fel. Kétség kivül ama' Gábriel Angyal, ki ezelött 465 eſztendövel Danielnek a' Meſſiásról jövendöt mondott: *Dan.* 9: 21, 24-26. ki Zakariás Papnak a' Chriſtus hopmeſterének ſületése felöl hirt tött: *Luk.* 1: 11, 19. ki a' B. Szüzhöz Názáretbe küldetett: *Luk.* 1: 26. kire a' Chriſtus el-jövetelének emberek között való hirdettetésének egéſz munkája bizattatottnak lenni láttatik*.

* Láſd odafeljebb az I. Szakaszbéli 2-dik Prédikátziót a' Magyarázatbã

Kerdes. *Mi okon félemlettek vólt meg olly igen a' ſzegény Páſztorok?* Fel. 1. Mert *az Urnak ditsösége környül-vette vólt öket;* az-az, (: Sidó ſzólásnak formája ſzerint:) felette-igen nagy és fényes ditsöſség: a' minémü a' Damaſcusba menö Saulust a' lóról le-verte: *Tsel.* 9: 3, 4. és 26: 13. 2. Nem ſoktak vólt azok a' ſzegény emberek az Angyali jelenéshez. Közel 400 eſztendöknek el-folyások alatt nem hallatott 's nem láttatott a' Sidó Ekkléſiában Angyali jelenés a' Chriſtus el-jövetele elött: A' második Templom alatt meg-ſzünt vólt mind a' Prófétziai lélek, mind az Angyali jelenés. Zakariásnak jelent-meg leg-elsöben az Angyal az Új Teſtám. elein, avagy az ô Teſtámentomnak a' végin. 3. Nem tsuda, ha e' bárdolatlan együgyü ſzegény paraſzt Páſztor emberek meg-félemlettek a' nagy fényes ditsöſségnek ſzemlélésére; holott hajdan még az Iſten nagy Szentei-is el-rémültek, el-ájúltak és le-rogytak az ollyan fényes látásra; mint *Manoáh:* Bir. 13: 20. *Móſes:* 2 Mól. 3: 6. *Éſaiás:* 6: 5. *ſzent János:* Jel. 1: 17. Dan. 10: 8, 9. 's a't.

℣. 10, 11. A' félelmes ſzivü és meg-ijedett ſzegény Páſztorokat, vigaſztalja és bátoritja az Angyal, hirdetvén nékiek nagy örömet; a' meg-tartó Chriſtusnak a' Dávid városában való ſületteſését.

Tanusag.

A' meg-félemlett, meg-ijett és meg-háborodott lelki-eſméretnek tsendesítésére 's vigaſztalására, nints hathatósabb eſzköz, a' meg-tartó Jéſus világra való ſületésének hirdetésénél: nem-is gerjeſzthet ſemmi nagyobb örömet az ollyan lélekben, mint ennek meg-gondolása, hogy a' meg-tartó Jéſus néki, ö érette 's az ö javára ſületett, ha ezt vóltaképen el-hitetheti magával.

A' Leczkében: ℣. 9-11. *Zak.* 9: 9. *Sólt.* 14: 7. 1 *Tim.* 1: 13-15. Mint valami tömlötzben, úgy nyögött a' vén Siméonnak Izrael

meg

meg-vigaſztaltatását váró lelke a' teſtben: hogy látá a' ſületett Jéſust, meg-vídúla, lelki öröm támadván ſzivében igy énekel: *Moſtan botsátod-el Uram a' te ſzolgádat;* 's a't. *Luk.* 2:29-32.

OKAI. I. Mert ha a' ſzegény meg-háborodott lélek egyſzer elhitetheti azt magával, hogy a' meg-tartó Jéſus néki 's ö érette ſületett; azontúl nagy áhítatoson igy gondolkozik: Ha *az Iſten az ö tulajdon Fiának nem kedvezett, hanem adta azt én érettem; mimódon nem adna már az ö Fiával,* 's az ö Fiáért, *nékem mindeneket?* Róm. 8: 32. Hova lehet ennél nagyobb lelki öröm? söt mivel a' Fiú egy az Atyával, (*Ján.* 10:30. és 17:22.) az Atya a' Fiúban, a' Fiú-is az Atyában vagyon; (*Ján.* 5: 26.) mikor Iſten nékem adta az ö Fiát, magát egéſzſzen énnékem adta; enyim már az Iſten: mi héjával vagyok? *Agoſton* Doctor gyakran buzgóan ſzokott vólt igy fohászkodni: *Én Iſtenem, valamit magad kivül akarſz nékem adni, bár mind el-vedd, tsak magadat add énnékem!*

II. Ha a' meg-tartó Jéſus ſületésén való öröm fel-gerjed a' lélekben; azonnal minden háború, melly hánykódtatja 's nyughatatlankodtatja vala a' ſzegény lélek hajóját, le-tsendesedik: mint a' tengeri háborús és ſzélvéſzes haboktól ide 's tova hányattatott gályában evéſzkélök mindjárt meg-vídúlnak, ha a' fényes Napnak ki-tsillámlását 's fel-derülését látják; mert a' háború meg-tsendesedik: *Sólt.* 107: 29,30. Ugy, ha az igaſságnak Napja fel-támad az Iſtenfélö lélekben: *Mal.* 4:2. nem leſz többé ott háború; el-oſzol a' ſzélvéſz, a' zivatar el-mégyen; 's a't. *Ének.* 2:11,12.

KÉRDÉS. *Mitsoda zivatarok ſzokták a' lelki-eſméret hajóját megháborítani, 's hánykódóba ejteni?* FEL. 1. A' bünnek mérge, veſzedelmes örvénye. Ez a' zivatar, ez az örvény nem tsak azon vagyon, hogy el-döjtse 's el-borítsa a' lélek hajóját; hanem hogy kárhozatos és veſzedelmes gondolkozásokkal (*in gyrum agál*ván:) imide 's amoda kerengetvén a' lelket, épen a' kétségbe eſésnek 's kárhozatnak feneketlen mélységébe alá-tekerje. 2. A' Pokolbéli Sátánnak a' ſzegény lélekbe ſebes nyil módjára bé-lövetett veſzedelmes ſúgallási 's kíſérteti: ezek az ártalmas ſzelek hánykódtatják ám derekason a' lélek hajóját; ha lehetne, a' vitorlákat pokol felé-is hájtanák. 3. Az ördög eſzközeitöl, e' világ hitetlen fiaitól való ſok méltatlan ſzenvedés, hánykódtatja igen a' ſzegény lelket ezen a' világon; de mind ezek ellen egéſz tsendességet 's állandó nyúgodalmat ád a' meg-tartó Jéſus ſületésén való öröm, mellyet az Angyal a' Páſztoroknak, 's minden híveknek, a' Chriſtus érdemét lelkekre ſzabóknak hirdetett.

A' bün-

A' bünnek veſzedelmes örvénye ellen így vigaztal minket az a' lelki öröm: *Igaz beſéd ez, --- hogy a' Chriſtus Jéſus jött e' világra, hogy a' bünösöket meg-tartaná, kik közzül* ELSÖ EN VAGYOK: 1*Tim.* 1:15. *Semmi kárhoztatások nintsen azoknak, kik a' Jéſus Chriſtusban vannak:* Róm 8:1. *Ha a' ti büneitek ollyanok vólnának;* 's a't. Éſa. 1:18. Ézék. 33:11. 's a't.

A' Sátán vádolási, fúgallási ellen, így bátorít a' Chriſtus ſületésén ſivünkben támadott öröm: *Azért jelent-meg az Iſtennek Fia, hogy az ördögnek tselekedetit el-rontsa:* 1 Ján. 3:8. 1 *Móſ* 3:15. a' kígyó fejét meg-törje: El-hittem, hogy naponként jobban-jobban megrontja ez *a' békeſségnek Iſtene és Fejedelme*, (Éſa. 9:6.) az én *lábaim alatt a' Sátánt*: Róm. 16:20.

E' világ gonoſz fiaitól *(:kik Béliál fiai:* Sólt 18:5 1Sam. 2:12.) való ſenvedés ellen, így vigaztal az a' lelki öröm: *Nem feljebb-való a' ſolga az ö uránál, a' tanítvány az ö meſterénél:* Ján 15:20. Mát 10:24. Mennyi motskot 's tsúfot üzött e' roſz világ a' mi Fejünkön? mennyi méltatlan boſzúságot ſenvedett az Ur Jéſus a' hitetlen Béliál fiaitól? Hadd légyen, ha e' világ mind ellenſégem leſz-is, mit hajtok reá? enyim már az Iſten, én értem jött a' Chriſtus e' világra.

HASZNAI. I. Viſgáld-meg, óh ember! 's kérdd-meg a' lelkedet, ha ez a' lelki háborúidnak meg-tsendesítésére elégſéges 's alkalmatos eſzköz, a' meg-tartó Jéſus ſületésén való öröm fel-gerjedett-é a' lelkedben? Fel-virradott, Iſten kegyelméből, reánk a' Karátson napja: de bizony nem minden ember ſivében derült-fel az igaſságnak Napja; nem mindennek kiáltja azt az Angyal, 's a' maga lelke, Hirdetek én néked nagy örömet, mert ſületett néked a' meg-tartó Chriſtus a' Dávid városában. KERDES. *Kinek lehet hát azon való igaz öröme?* FEL. Annak, a' ki egéſz hiedelemmel el-hiſzi, hogy ö érte 's az ö javára ſületett a' meg-tartó Jéſus. KERD. *De mitsoda jelekből hitetheti-el azt az ember magával?* FEL. 1. Ha a' te ſivedben-is formáltatott és ſülettetett a' Chriſtus: *Gal.* 4:19. *lakik-é a' te ſivedben a' Chriſtus?* lakik, ha hited vagyon; mert *az által lakozik ö a' ſivben:* Éfés 3:17. Gal. 2:20. 2. Hiſzed-é a' Jéſust Iſtennek örökké-való áldott Fiának lenni? *Mát.* 16:16,17. *Ez az örök élet:* Ján. 17:3. 3. Ha tsak ö benne keresed meg igazúlásodat 's idveſségedet: *Fil.* 3:8,9. 4. Ha tsak a' Jéſus érdemében való bizodalomban járúlſz Iſtenedhez: és ha ollyankor érzeſz lelkedben bizodálmat a' meg-hallgattatás felöl: *Ján.* 16.23. 5. Tanubizonyságot téſzen-é az Iſten Lelke te benned a' te lelkeddel együtt a' felöl, hogy te a' Chriſtusért Iſten

fiává

fiává löttél: *Róm.* 8: 16. 6. Úgy a' Chriſtushoz ragadott-é a' te lelked, hogy ötet minden világi kintsnél feljebb betsülöd? *Fil.* 3.

II. Vétkeznek azok, kik más tilalmas, kárhozatos dolgokban keresnek hánykódó lelkeknek nyugodalmat 's örömöt, nem a' Chriſtus ſzületésében. Ti, Innep napokat tobzódásban 's réſzegeskedésben eltölteni ſzerető emberek, mondjátok-meg, kérlek, mitsoda öröm és lelki gyönyörüſség vagyon a' borban? a' ſzájatoknak, inyeteknek tetſzik; de lelketek töre a' veſzedelemre: Majd meg-iſzátok a' ſzent István, ſzent János pohárát; 'sa't. 's a't.

III. *Intés.* Ha lelked javát 's lelked eſméretinek tsendeſségét ſzereted; ne nyugodjál addig, míg el-nem hiteted magaddal, hogy *te éretted* ſzületett a' Jeſus: (: láſd feljebb az elsö Haſznot:) úgy léſzen lelkednek mind életedben, 's mind halálod óráján tsendes nyugodalma! Amen.

XI. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Igék: *Luk Évang.* 2: ℣. 28--32. [olvaſd-el.]

AZ Alſó Német orſzági, vagy Belgiomi Reform. Ekkléſiákban, nevezet ſzerint Leyda városában tapaſztaltam azt; hogy az URI ſzent Vatsorával való élés után, leg-gyakrabban mindenkor el-énekeltetni ſzokott a' vén Simeonnak hattyúi ékes Eneke, azon Francziai nótára, mellyre azt elsöben ſzabta a' ſzent Dávid Sóltárival együtt, *Maroth Kelemen*, a' Tudós *Beza* társa fordítása után, egy igen hires, Páris városbéli *Claudius Gaudimelus* nevü *Muſicus*; ki a' Párisi hallatlan ſzörnyü *lanienában* (vér-ontásban) öletett-meg *.

Helyes ſzokásnak tartom én azt; mivel az Úri ſzent Vatsora a' Chriſtus halálának emlekezetire ſzereztetett, (: 1*Kór.* 11: 24, 25.) mellyben egyesül valójában a' hivö ember az ö Chriſtusával, vígan ſzemlélvén lelki ſzemeivel az ö Idvezítöjét; Azért örömmel énekelheti a' vén Simeon énekét az UR aſztalától való el-menetele után: *Moſtan botsátod-el a' te ſzolgádat, Uram, --- békeſségben; mert látták az én ſzemeim a' te Idvezítödet;* 'sa't. Vigyázván azért a' kettös ſzent alkalmatosságra, a' vén Simeon hattyúi ſzép Eneke olvastatott-el a'

R Magya-

[* *Jacob. Auguſt. Thuanus Hiſtor. ſui temp. part. 2. lib. 52. pag. m. edition. Francof.* (Anni 1614.) 1055. - *Poſt Lavardinum in itinere priùs pugionum ictibus confoſſum, è molatrinarum onte in fluvium præcipitatum; &c. --- eandem & eodem loco fortunam expertus eſt Claudius Gaudimelus, excellens noſtra ætate Muſicus, qui Pſalmos Davidicos vernaculis verſibus à Clemente Marotho & Theodoro Beza expreſſos, ad varios & jucundiſſimos modulationum numeros aptavit, quibus & hodie publicè & privatim in Concionibus Proteſtantium decantantur; &c.*]

Magyarázatra. Le-rajzoltatnak azért e' Leczkében, a' vén Simeon drága hitinek néminémü gyümöltsei, és az ö ékes hattyúi éneke. Az ö hitinek gyümöltsei imezek: 1. Kezébe 's ölébe vötte a' gyermek Jésust, 's meg-apolgatta. 2. Áldotta az Istent. II. A' Simeon ékes Éneke ezeket foglalja magába: 1. A' vén jámbor az ö halálát, 's a' testnek sátorából való ki-botsáttatását örömmel óhajtja: ℣. 29. 2. Ebbéli kivánságának okát jelenti: ℣ 30. 3. Annak az Idvezítőnek, kinek ö örül, 's kit meg-apolgatott, el-jövetelinek két drága nemes gyümöltsét irja-le: (1) hogy azt *készítette Isten minden népeknek szemeik előtt, a' Pogány népeknek meg-világosíttatásokra;* 's a' t. (2) *az ö népének az Izraelnek ditsöségére.*

Magyarázat.

Kerdes. *Ki volt, és mitsoda ember volt az a' Simeon?* Fel. *Josephus* Sidó Historicus is emlekezik egy *Simeon justus* nevü emberről, (: holott ez-is, kiről a' tudakozódás vagyon, *justus*nak, igaznak neveztetik: *Luk.* 2: 25) ki a' nagy Synagogának férjfiai közzül való volt; de az a' Görög Imperator, N. Sándor idejében élt.

Arról a' Simeonról, kinek énekét énekeljük, a' Sidók így irnak: 1. Eredete 's nemzetsége aránt irják, hogy volt ama' hires Doktornak *Hillel*nek a' fia, ki a' Jérusálembéli egyik hires Oskolának Præfectusa volt: Mondják vízont, hogy ennek a' Simeonnak a' fia volt, ama' hires *Rabban Gamaliel*, kiről szó vagyon *Tsel.* 5: 34. a' kinek lábainál tanúlt az ifjú Saulus, azután szent Pál: *Tsel.* 22: 3. 2. Azon Sidók irják, hogy ez a' Simeon törvényt tanító 's magyarázó Doktor, Professor ember volt; mint az ö Attya-is Hillel, és a' fia Gamaliel *. A' Sidók között Jérusálemben két egymással *æmuláló* hires Oskolák voltanak, *Hillel* és *Sammai* Oskolái: Simeon-is abban az Oskolában tanított, mellynek az ö attya Hillel volt fundátora derekasbban. Az ö szerelmes Fiának nagy ditsöségére mivelte ezt Isten, hogy a' *Clerus*, a' Doktori rend közzül-is legyenek a' Christusban hivök: minémü volt ez a' *Simeon*, *Nikodémus*-is: *Ján.* 3: 10. Azon Simeonnak a' fia-is, *Gamaliel*, nem volt a' Christus tanitványihoz az Apostolokhoz szelette gonosz szivel: mint meg-tetszik, *Tsel.* 5: 34--40.

* vid. *Joh. Lightfoot. oper. To.* 1 *Har.* 4 *Ev. ad Luc.* 2: *fol.* 292. *b.*

A' szent Irás pedig ilyllyen dolgokról irja-le Simeont: 1. Hogy ö volt Jérusálembéli. 2. Igaz és Istenfélő volt: *Luk.* 2: 25. mint Zakariás Pap, és Ersébet Asszony: *Luk.* 1: 6. 3. *Várja vala az Izrael vigasztaltatását:* azért egy volt azok közzül, kik le irattatnak, *Tsel.* 26: 6, 7. és 13: 32. kik az Atyáknak tött Igéreteknek bé-teljesedéseket várták: neveztetnek az Irásban azok *Ör-állóknak*, Esa. 52: 8. Mik. 7: 4.

4. A'

4. *A' Sz. Lélek vólt ö rajta*, melly által-is *meg-mondatott vala néki, hogy halált nem látna addig, míg-nem meg-látná az URnak amá Chriſtusát:* ỳ. 26. Melly igékből azt nyomozhatni nyilván, hogy Simeon a' Sz. Lélektöl igazgattatott Próféta ember vólt: és önéki vagy rend ſzerint, vagy valami rend kivül való úton 's módon, t.ill. vagy álom, vagy Iſteni ſzózat, vagy belsö *inſtinctus* által jelentetett az meg, hogy addig halált nem látna; 's a't.

A' Sidó Doktorok irják, hogy a' második Templom alatt, Malakiás Próféta ideje után, nem vólt a' Szent Lélek, a' Prófétálásnak ajándéka meg-ſzünt vólt; hanem tsak néha-néha hallatott az égből valami rendkivül való, mennydörgéshez haſonló, söt mennydörgés közben adatott ſzózat *: a' minémünek gyanitották a' Sidók amazt-is, melly Urunkhoz lött: *Ján.* 12: 28, 29. *Tsel.* 9: 3, 4. 's a't.

De ha a' dolgot ſzerivel meg-fontoljuk; alig lehet igaz az a' Sidóknak vélekedések, hogy tovább 400 eſztendöknél annyira meg-ſzünt vólna az Iſteni *oraculum*ok, jelentések; holott a' 2-dik Templom alatt élö nép, ſemmi új bünökkel, mellyek ötet az ö elei felett arra a' kegyelemre méltatlanná tötték vólna, magát meg-nem ferteztette; (: söt a' bálványozástól, mellyre az ö Attyaik mód nélkül hajlandók vóltak, rendkivül irtózott: láſd a' *Machabæus*ok könyveit:) és ha valaha, leg-inkább a' Sidó Respublicának 's Ekkléſiának akkori állapatjában vóltak ſzükſégesek a' hüſéges Próféták tanátslások, intések, vigaſztalások † Jóſefus, Sidó Hiſtóricus, emlékezik ollyan Próféttziai lélekkel fel-ruházt atott egynéhány emberek felöl, kikhez rendkivül való Iſteni jelentések löttek a' második Templom alatt. Illyen vala *Judás Eſſenus* §: *Pollion* *: *Menahem* †: Illyen vólt, többek felett, *Hyrcanus János*, a' Makabéus Simonnak a' fia, a' Sidó nemzetségnek az a' ditsöſéges Fejedelme § Illyen vólt Zakariás Pap, a' Kereſztelö János Attya: *Luk.* 1: 67--79 a' ſzent Anna Aſſzony: *Luk.* 2: 36-38. és a' vén Simeon, kinek ditsöſeges prófétálását láthadd, *Luk.* 2: 34, 35.

-- ỳ 28. *Vövé ötet ölébe:* tud.ill a' gyermek Jéſust, midön édes Annya, meg-tiſztúlása után, a' törvény ſzerint ajándékkal a' Templomba fel-vitte; hogy, mint elsö-ſzülött, Iſtennek ſzentelteſsék: *Luk.* 2: 22-24. 2*Móſ.* 13: 2 3*Móſ.* 27: 26. 's a't. *Ölébe vötte*, 's apolgatta a' Gyermeket: Mellyre ötet indította, 1. a' Chriſtushoz való nagy indúlat, 's buzgó ſzeretet. 2. Annak ſzületésén 's el-jövetelén való nagy lelki örvendezés, kit régen várt 's óhajtott: örült azért az Izraelnek el-jött Vigaſztalójának: örült azon, hogy néki Iſten teſti ſzemeivel meg-engedte látni a' Jéſust.

* Judæi בת־קול *filiam vocis vocant, de qua pluribus egerunt Viri Eruditiſſimi, Buxtorfi?, Druſius, Hottinger?, Lightfootius, &c.* vid. *Lightf. op. Tom. 2. Ho. Hebr. ad Mat.* 3:17. *Petri Molinæi Vatê, lib.* 1. *cap.* 7. *&c.*

† vid. *Cele. Camp. Vitringa, Diſſert. de Ceſſation. oraculorũ poſt Malachiã Vatem.*

§ *Joſeph. Ant. li.* 13. *c.* 19. *& de Bel. Iu. l.* 1. *cap.* 3.

* *Joſ. Ant. lib* 15. *c.* 5.

† *Ant. l.* 15. *c.* 13 *& de Bel. l.* 2. *c.* 7

§ *Ant. l.* 13. *cap.* 18.

Kerdes. *Honnan tudta azt Simeon, hogy az a' gyermek a' meg-igértetett Meſſiás?* Fel. Majd úgy vólt itt ö a' Templomban, mint hajdan Ádám a' Paraditsomban, ki álmából fel-ſerkenvén, Iſtentöl meg-világoſíttatott értelme lévén, meg-eſméré Évát az ö teſtéből és tsontjából valónak lenni: 1 *Móſ.* 2: 23. Simeon-is a' Templomba bé-menvén, a' Sz. Léleknek kiváltképen-való meg-jelentéséből, és az ö értelmének meg-világoſíttatásából meg-tudá, hogy az a' Meſſiás, ki eleitöl fogva meg-igértetett, kiröl Móſes és a' Próféták tudakozódtak: 1 *Pét.* 1: 10,11. 's a't.

Három dolgot kell itt a' Szent Léleknek tulajdonítani: 1 Ö jelentette-meg azt, mint minden-tudó Iſten, Simeonnak, hogy *addig nem látna halált, míg-nem meg-látná az URnak ama' Chriſtusát:* nem tsak lélekben, mint *Ábrahám:* Ján. 8: 56. *Dávid:* Mát. 22: 43. hanem teſti és tulajdon ſzemeivel. Éſa. 52: 8. *Örálló* vólt, majd *fel-emeli ſzavát,* 's majd énekel; mert *az ö tulajdon ſzemeivel meg-látta, mikor viſſza-hozta az UR a' Sionnak* foglyait: (*Zak.* 9: 11. *Éſa* 61: 1.) Tsak el-mondhatta azt vén Simeon-is, a' mit a' *Presbyter* ſzent János el-mondott: 1 Ján. 1: 1. *A' ki vala a' kezdetben, ---- kit a' mi ſzemeinkkel láttunk, kire néztünk, és kit a' mi kezeink tapaſztaltanak;* 's a't. 2. Hogy a' Templomba való akkori bé-menetelre a' Szent Lélek indította ötet. 3. Hogy a' Templomban meg-eſmérte a' Meſſiást, 's el-hitette magával, hogy ö az, nem más; ez-is a' Sz. Lélek munkája vólt: másként nem hihette vólna azt el; mint a' több Fariſéusok.

Kerdes *Látván Simeon a' Jéſust, mi okon áldotta az Iſtent?* Fel. 1. Hogy az Iſten régen tött igéreteit, az ö Fiának e' világra való ki-botsátása felöl bé-töltötte. 2. Hogy Iſten ötet olly dologra méltóztatta, mellyre a' régi nagy ſzent Atyákat, Pátriárkákat, Királyokat, 's Prófétákat nem méltóztatta: *Mát.* 13: 16,17. Ha *Ábrahám,* (Ján. 8: 56.) *Dávid,* (1 Krón. 11: 13.) kivánságok ſzerint teſti ſzemeikkel láthatták vólna a' Chriſtust, mint Simeon; óh mint nem örvendeztek vólna! Bóldogok a' te ſzemeid, óh meg-élemedett vén jámbor, hogy láthatod azt, a' ki e' világnak világossaga! *Mát.* 13: 16. *Luk.* 10: 23,24. *Ján.* 20: 29. 's a't.

Kerdes. *Mit ért az el-botsáttatáson a' vén Simeon?* Fel. Az a' Görög ige, melly itt a' betüben vagyon, ſokat jelent: 1. *Repudium*-ot, a' férjfiúnak el-jegyzett mátkájától való meg-válását, 's annak el-hagyását: *Mát.* 1: 19. 2. *Divortium*-ot, melly ſzerint a' férj feleſégétöl el-válik: *Mát.* 19: 3. 3. Valakinek valakitöl való el-küldettetését, hogy többé azzal ne légyen: *Luk.* 8: 38,39. *Mát.* 14: 15. *Márk.* 8: 3. 4. Az el-bo-

el botsáttatás jegyzi, az adósságnak el-engedését: *Luk.* 6:37. *Mát.* 18: 27*. 5. A' halálra tartatott meg-kötöztetteknek el-óldoztatásokat, és a' tömlöczböl ſzabadon való botsáttatásokat: *Mát.* 27: 15,17. *Luk.* 23: 20. *Ján.* 19:12. 's a't. 6. A' ki valamelly erötelenſégböl avagy nyavalyából meg-gyógyúl, fel-ſzabadúl, mondatik el-botsáttatni: *Luk.* 13: 11,12 Simeon a' leczkében ſzól, nem ollyan gyalázatos el-botsáttatásról, minémü léſzen a' *repudium*ban és *divortium*ban, mikor a' házasok közzül egyik fél a' másikat el-botsátja; nem-is a' tulajdonképen való el-botsátásról, midön valaki valakit magától el-küld: mert nagy, ki-mondhatatlan, és ſoha meg-nem ſirathatandó nyavalyássága vagyon annak; a' kit Iſten magától el-botsát. Ez azért a' Simeon elméje: Tudta 's érzette ö, hogy ſok erötlenſégekkel megterheltetett adós, a' bünnek teſtében, mint valami tömlöczben, meg-kötöztetett: azért ſok rendbéli erötelenſégei alól, mindennap ſzaporodó adósságinak terhe alól, és a' földi tömlöcznek kötelei alól való el-botsáttatását óhajtja; mintha így kiáltana ſzent Pállal: *Oh én ſzegény ember! kitsoda ſzabadít-meg engemet e' halálnak teſtéböl?* Róm. 7: 24. Nem más, nem; hanem ez az Idvezítö; 's a't.

* vid. *Wil. Momma, Oecō. Tem. Tom.* 2. *l.* 3. *c.* 4. §. 269.

Moſtan botsátod-el a' te ſzolgádat --- Békeſségben. Mitsoda békeſség értetheſsék itt, arról máſzſzor ſzólottunk, ezen Szakaſznak 7-dik Prédik. *ad Textum*, Luc. 2: 13, 14

℣. 30-32. -- *A' te Idvezítödet, ---- mellyet kéſzítettél ---- A' Pogány népeknek meg-világosíttatásokra való világosságot.* Láſd ezen igéknek magyarázatjokra a' Profétziákat, mellyek vannak, *Eſa.* 42: 6, 7. és 49: 6. *Sólt.* 97: 11. 's a't.

-- *És a' te népednek az Izraelnek ditsöségét.* Kétképen vehetjük ez igéket: 1. Mintha így ſzólana a' ſzent Simeon: Nagy ditsöſégére ſzolgál ez a' te népednek az Izraelnek, e' világnak minden egyéb nemzetségi felett, hogy az Idvezítö ö közzüle 's ö belöle ſzármazott. Ján. 4: 22. *Az idveſség a' Sidók közzül vagyon.* láſd, *Róm.* 3: 2. és 9: 5. *Dan.* 2: 45. ama' nagy hegyböl, a' Sidó Respublicából (*Jel.* 8: 8.) ſzakadott-ki kéz nélkül, ama' nagy álló-képet el-rontó kis kö; 's a't. 2. Azt az Idvezítöt, ki a' Pogány népeknek-is világosságúl adatott, tartozik kiváltképen való módon a' te néped az Izrael ditsöíteni, minden ditsöségét abba helyheztetni, 's abban ditsekedni, mint ö idveſségének Köſziklájában.

TANUSAGOK.

I. *A' Chriſtus világra való ſzületése, olly nagy lelki örömnek matériája 's alkalmatossága, hogy az nem tsak életekben, hanem*

a' halál révéhez való közelítésekben-is, és a' halálnak árnyékában-is édesdeden vigaſztalja az Iſten ſzenteit.

Példa a' meg-élemedett, és halálához kéſzülö, halála elött gyönyörüſéges hattyúi éneket éneklö Simeon, a' leczkében. Láſd iſmét, *Filip.* 1:21. 1 *Móſ* 49:18. 's a't. *Tsel.* 7: 55,56,59. *Sólt* 23:4 *

Δ II. *A' régi ſzentek nagy kivánsággal óhajtották a' Chriſtust; a' kiknek pedig Iſten engedte, hogy ötet teſti ſzemeikkel láſſák, nagy lelki örömmel vették azok ötet.*

Példa Simeon: ℣. 25, 26, 28-30. A' Tanúság elsö ágát világositják, *Ján.* 8: 56. 1 *Krón* 11:13. *Sólt.* 14:7. *Ének.* 8:1. Az utólſót, *Luk.* 2: 36-38. *Mát.* 13; 17, 18.

Oka. I. Mert ö vólt a' minden nemzetségeknek kivánságok: *Agg.* 2: 6,7. a' Prófétáknak, régi ſzent Királyoknak, és minden igazaknak óhajtozásoknak tárgyok: *Mát* 13:16,17.

II. Mert a' Chriſtus e' világra nem üres, hanem teli marokkal jött; ſok jót hozott az ö válaſztottinak: 1. Az Izraelnek vigaſztalást, meg-tartást: *Luk* 2:25. 2. Bünböl való ſzabadúlást: *Mát* 1:21 3. Azoknak, kik a' haláltól való félelemnek miatta tellyes életekben rabok valának, fel-óldoztatást és meg-menekedést: *Sid.* 2:14,15. *Éſa.* 61: 1. 4. A' ſetétségben ülöknek világoſságot támaſztott: *Éſa* 9:2. *Luk.* 1:79. és 2:32. mert ö vala e' világnak világoſsága: *Ján.* 1:5. 8:12. 9.5. 's a't.

5. Az

{* *Adjiciam hîc marginaliter, in gratiam Lectoris, Praxeos Scripturariæ amantiſſimi*, Balthaſaris *cujusdam* Tileſii, *natione* Sileſii, *elegantiſſimas in iſthoc Simeonis Canticum conſiderationes, quas olim excerpſeram.* Δ Hæc beatè moriendi ars: Jeſum fideli intuitu aſpicere: *Luc.* 2:30. Viderunt oculi mei ſalutare tuum: *Act.* 7: 55, 56. *Simeon, fortiſſimum Chriſti Athletam ſe præſtitit in extremo ſuo agone; tentationes enim omnes ſuperavit, quæ ſe morientibus offerre poſſunt:* 1. Mundi aſpectus nonne te detinet, ut cras potiùs, quàm hodie mori velis? *Reſpondet Simeon: Nec mundum, nec mundana curo ampliùs*, nunc nunc *dimitti volo.* 2. At mori durum carni. ℟. *Mors mihi non mors, ſed* dimiſſio. 3. Sed peccator es? ℟. *Verum: Sed mihi* Servator *eſt puerulus iſte Jeſus: habeo peccata, ſed deplorata, ſed ſanguine Chriſti expiata.* 4. Tune; quî id meruiſſes? ℟. *Non quæritur hîc meritum, hæc enim* ſalus *parata eſt, nempe, ex gratia.* 5. Quid ſi, Jeſus te non attineat? ℟. *Salus hæc parata eſt* in oculis omnium populorum. 6. At tenebræ mortis te terrebunt? ℟. *Nequaquam. Chriſtus mihi in tenebris* lumen; *in anxietate ſolamen; in morte vita eſt. Talis igitur in vita & morte Simeon fuit: ſanctus in vita; beatus in morte. Auguſtum Cæſarem refert* Svetonius in Octavio, §. 99. *ſi quando audiiſſet citò ac nullo cruciatu defunctum quemquam, ſibi & ſuis* εὐθανασίαν *ſimilem optâſſe. Non dubito, Simeonis* εὐθανασίαν *unicuique veſtrûm in votis eſſe: vitam igitur Simeonis vivite; ſic vos, quæ Simeonem excepit, beata mors ſequetur. Id quod faxit magnus ille Servator, qui gentium lumen, Izraëlisque gloria cluet, JEſus Chriſtus!* }

5. Az Atyának szerelmét, jó kedvét ö jelentette-ki: az Atyának kebeléből drága kintset, melly azelött el-rejtetett vólt, Évangyéliomot hozott: *Róm.* 16: 25, 26. *Kol.* 1: 26. 's a't. 6. Lelki békeséget hozott, szerzett, 's érdemlett: *Luk.* 2: 14. *Róm* 5: 1, 10. *Éfés* 2: 14, 16. 7. Az ö szent Attya országának örökségét nyerte, érdemlette, és hozta minékünk: *Róm.* 8: 17. *Ésa.* 53: 11. *Fil.* 2: 9. 's a't.

HASZNAI. I. *Oktató.* 1. A' régi szentek-is tehát, kik testi szemeikkel nem látták a' Jésust, nem vóltak a' Chriſtus esméretin kivül; mert várták 's óhajtották: [*Ignoti nulla cupido.*] 2. Vólt hát a' régi Szenteknek a' J. Chriſtusban való hitek: a' hivök *catalogus*okat láſd *Sid.* 11-dik részben: *Róm.* 4: 3. *Jób* 19: 25. Ádámnak-is, (: noha ö a' hivö Szentek *catalogus*okba, *Sid.* 11: nem tétetett:) az eset után vólt a' Chriſtusban való hiti; mert hit által vette amaz igéretet mind ö 's mind Éva, melly a' kegyelembéli szövetségnek elsö tsomója: 1 *Móſ.* 3: 15. A' honnan Éva, elsöszülöttét szülvén, azt gondolta, a' Meſſiást szülte; azért mondotta: *Nyertem férjfiat Jéhovát:* 1 Móſ. 4: 1. Más kérdés az: *Vólt é az eset elött, az épségnek állapatjában, Ádámnak a' Chriſtusban való hiti?* mert vólt akkor-is Ádámnak az Isten Fiában való hiti, melly ö hitit meg-petsétlö Sákramentom vólt az Életnek Fája: de hitt az Isten Fiában akkor, nem úgy, mint Közben-járóban, mint Jésusban; hanem tsak közönséges, Istent, mint Teremtöjét félö 's betsülö egész esmérettel. Mert a' hit kétképen gondoltatik: (1) a' mennyiben az a' kegyelembéli szövetségnek tsomója 's *conditio*ja; (: noha az-is kérdés, Ha a' kegyelembéli szövetségben tulajdonképen mondatott *condition*k vannak-é, vagy gondoltathatnak-é?) *Hidgy az Ur Jésus Chriſtusba, és idvezülsz:* Tsel. 16: 31. Ez az *Evangelica conditio, Hidgy*, mellynek tárgya és czélja a' közben-járó 's eleget révö Chriſtus Jésus. Illyen hiti nem vólt az ép, és még el-nem esett embernek. (2) A' hit gondoltatik, *(út virtus Theologica:)* mint kegyes jó-tselekedet, mellyel Istentöl minden ki-jelentetett dolgok igazaknak lenni el-hitettetnek: és ezaránt vólt Ádámnak az Isten Fiában való hiti; mert vólt arról Isteni jelentése. Söt Ádám az épségnek állapatjában, kétség kivül értette az Isteni Szent Háromságnak-is titkát: és így, esmérte a' Fiú Istent-is, kinek ábrázolója vólt a' Paraditsom kertének közepin lévö *Élet Fája:* Jel. 2: 7: és 22: 2 *. (3) Az Isten szenteiben egybe-

[* *Argumenta, quibꝰ probatur, Adamo, in ſtatu innocentiæ, non fuiſſe myſteriũ Trinitatis incognitũ, vide apud Cl. Herm. Witsium in Oec. Fœd. lib. 1. c. 2. §. 5--8. &c.* Emphaſi non caret, quod SSra cùm de Creatore hominis loquitur, plurali numero utitur. *Gen.* 1: 1. -creavit אלהים *Eſa.* 54: 5. בעליך עשיך mariti tui, factores tui. *Pſa.* 149: 2. *Iob.* 35: 9. *Eccl.* 12: 1. memẽto את בוראיך Creatorũ tuorũ.

egybe-kötteték ezek: a' Chriſtusnak kivánsága, eſméreti, látása, az ö benne való hit, és az ö örömmel való vétele; 's a't.

II. *Vétkeznek* hát azok az emberek, kik a' Jéſust ha látják 's eſmérik-is, mindazáltal örömmel nem veſik: mint a' Sidók, kik ötet 's az ö hatalmas tsudáit gyakran látták, az ö idveſséges tanításit hallották; de ſemeket bé-hunyták, ſiveket meg-keményítették: *Mát.* 13: 14-16. Oh ember! mindennap látod te a' Chriſtust az ö ſent igéjében, gyakran látod a' ſent Sákramentomokban, nevezet ſerint az Uri vatsorában, mellyben olly világoson rajzoltatik-le az ö ſenvedése és halála, mintha elötted feſíttetett vólna meg: *Gal.* 3: 1. még-is nem akarod örömmel venni ötet? Sokan viſont a' kereſztyéni nevet viſelök közzül nem-hogy örömmel vennék ötet; söt magoktól el-üzik, mint amaz embertelen *Gergeſenusok:* Mát. 8: 32-34. Illyenek, 1. kik az Iſten igéjét nem veſik örömmel: *Ján.* 14: 23. 2. Kik a' Chriſtus ſolgáit meg-útálják: *Luk.* 10: 16. 3. Kik a' ſent életet meg-vetvén, magokat adták minden fertelmeſſégre: *Jel.* 22: 11. 4. Kik meg-vetik, 's lelki örömmel nem élnek az Uri ſent Vatsorával, mellyben magát adná a' Chriſtus lelked eledeléül, ha kellene.

III. *Intö.* Noſza fogadjuk örömmel a' hozzánk el-jött, Immanuellé, az-az, velünk lakozó Iſtenné lött Ur Jéſust; mint Zákéus a' maga házánál örömmel fogadá ötet: *Luk.* 19: 6. Miképen? 1. Üljünk az ö lábaihoz: *Luk.* 10: 39, 42. hallgaſſuk az ö beſédét, fogadjuk-meg azt; úgy léſünk az Urtól taníttattak: *Ésa.* 54: 13. 2. Éljünk kegyes életet, mellyet Sz. Lelke által ö munkálódik bennünk: *Gal.* 2: 20. 3. A' Chriſtusnak ſolgáit, *mint a' mi lelkeinkért vigyázó 's ſám-adó* ſáfárokat, (*Sid.* 13: 17.) vegyük örömmel, 's betsüljük-meg öket, mint *kettös tiſtességre méltókat:* 1 Tim. 5: 17. 4. Valahány ſor alkalmatosságunk van, éljünk idveſségesen az Uri ſent Vatsorával, vegyük és apolgaſſuk ebben a' Chriſtust a' ſent Simeonnal, lelki ſemeinkkel nézzünk ö reája. 5. Imádkozzunk, hogy a' mi hozzánk el-jött 's teſtbe öltözött Iſten, ſületteſsék és formáltaſsék a' mi ſiveinkben-is: *Gal.* 4: 19. és hogy lakozzék nálunk, 's maradjon velünk mind örökké! Ámen.

A' CHRISTUS VILÁGRA VALO SZÜLETÉSÉNEK minden környül-álló dolgait, azon formában és nyomon hajdan megjövendölö ô Teſtámentomi Prófétziáknak; és viſont azonokat kibeſéllö Uj Teſtáment. Évangyéliomi ſent Hiſtóriának Harmoniáját ſem eleibe terjeſtö,

XII. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött

Fel-vött Igék: *Luk.* 2: ℣. 1—8. [olvaſd-el.]

AZ Iſteni örök Tanáts, és az a' Békeſségnek Szövetsége, mellyet Iſten a' teremtetendö, de el-eſendö bünös ember felöl örök idöknek elötte Szerelmes Fiával kötött, (*Zak.* 6: 13.) ime' következendö *punctum*okban világosodik-meg, 's nyilatkozik-ki.

I. Idveſséget és bóldogságot rendelt Iſten az el-eſendö bünös embernek, e' *conditio* alatt, ha az ö bün által meg-ſértetendö igaſságának elég léSzen, és a' törvény bé-töltetik: *Eſa.* 53: 10. *Sólt.* 40: 7--11. melly *conditio*, avagy Iſteni kivánság bé-tellyesítésére egy teremtett állat-is nem vala alkalmatos: *Jel.* 5: 3.

II. Az el-eſendö bünös emberért való kezességet önként felvállalá a' Fiú Iſten: *Sólt.* 40: 8. *Jób.* 33: 23, 24. mellynek mindazáltal eleget nem tehet vala, hanemha teſtet venne-fel magára: *Sid.* 10: 5. aSzonyi-állattól Születtetvén, és magát a' törvény alá vetvén: *Gal.* 4: 4.

III. Az elsö embernek bóldogtalan el-eſése után, mindjárt ez a' titok, ez az Iſtennek örök Teſtámentoma, a' Fiúnak teſtben való el-jövetele felöl ki-nyilatkozék: 1 *Móſ.* 3: 15.

IV. Nem mindjárt, 's nem hamar az eſet után jöve-el a' teſtben az Iſten Fia: mellyre nézve azon igéret aránt való reménſégben tétováztak-is némelly Atyák 's Anyák; mint *Éva:* 1 Móſ. 4: 1. *Lámek*, a' Noé Attya: 1 *Móſ.* 5: 28, 29. 's a't.

V. Az a' tétovázás (*hallucinatio*) onnan Származott; mert a' magnak igéreti közönſéges, és meg-nem határoztatott vólt: a' melly meg-nem határozásban maradott az igéret az özönvizig, 1656 eSztendöknek el-folyások alatt, 's még tovább.

VI. Az özönviz után világosbban kezde ki-nyilatkozni az igéret; mert az Iſten *Semnek Iſtenének* kezde hivattatni: 1 *Móſ.* 9: 26, 27. Azután, hogy az a' mag Ábrahámtól, Isáktól, Jákóbtól, és Júdából Származandó lenne, az-is ki-jelenteték.

VII. Ez igérettel együtt Ábrahámnak Iſten néminémü egyéb dolgokat-is igért és jelentett; mellyekre való figyelmezésböl Ábrahám és a' több Pátriárkák-is meg-tudhatták azt, hogy egynéhány Száz, söt egynéhány ezer eSztendök el-folyások alatt, még nem jö-el a' Meſſiás: ide valók, a' Kanaán földe örökſégének igéreti, arra az idöre, mikor *bé-telik az Emorréusok hamisságoknak* mértéke: 1 *Móſ.* 15: 13-16. az Izraelitáknak azon a' földön lejendö ſok változásoknak, 's külömbkülömbféle (*fatum*oknak) állapatjoknak meg-jövendölések: ide való az-is, hogy Júdában Törvény-tévöknek 's Pálczának kell vala lenni a' Silóh el-jövetele elött: 1 *Móſ.* 49: 10.

VIII. Azután Mósés, ama' nagy Próféta, az Isten Fiának testben való el-jövetele előtt lejendö dolgoknak rendit az Izraelnek tudtára adta, egyébütt-is ugyan szerrel, de kiváltképen az ö utólsó ékes Enekében és Testámentomában: 5 *Mós.* 32: es 33: a' melly rendet ö utánna a' több Próféták, ki-szélesítettek, magyaráztak, világosban meg-is határoztak; annyira, hogy a' Messiás Annyának minémüsége, születésének helye 's ideje-is ki-nyilatkoznának nyilván.

IX. Az Isten Fiának el-jövetelét meg-elözö jelek el-telvén, el-küldetteték a' hir-mondó posta, Gábriel Angyal; azontúl a' hopmester, Ker. János, ki ujjal mútatná a' világ bünét el-vejendö Bárányt *Ján.* 1: 29. az el-jött Messiást.

Igy tetszett Istennek, az esét után illy sokára, tsak-nem négy ezer esztendöknek el-folyások után, az idönek tellyességében (*Gal.* 4:4) bé-töltteni az ö Fiának el-jövetele felöl való igéretet: és ebben az idö haladékban (*dilatio*ban) az Isteni szent tanátsnak véghetetlen nagy böltsesége tündöklik, ha ki ugyan szerivel reá-figyelmez. Tudnillik, Azon idöknek folyások alatt, mig a' Messiás el-jövetele felöl való igéretnek bé-töltése haladékban volt, nagy dolgokat vitt Isten végbe; *az ö fényes ditsöségének, az emberi tehetetlenségnek, a' bün veszedelmes és kárhozatos voltának, annak el-törlése végett az ö szent Fiának testben való el-jövetelinek szükséges voltának, ki-nyilatkoztatására.* Melly dolgokról oda-feljebb az I *Szakasznak* 2-*dik Prédikátziójában*, a' Tanúság után fel-tött kérdésre való feleletben bövebben és világosbban szólottunk: (: láss-meg, kérlek! :)

El-jövén azért az idö, mikor már mindenek szépen el-készíttettek az Isten országának az emberek között való ki-nyilatkozására, (*Mát.* 3: 2. és 4: 17.) születettik a' Messiás. Melly ö születésének históriáját szép renddel le-irja a' Leczkében szent Lukáts Evang. A' melly Leczkét másként most magyarázni nem fogunk; hanem tsak azt mútogat-

Propositio. juk-meg, Az Isteni változhatatlan tanátsnak ereje szerint, a' Christus születésének környül-álló dolgait ki-beszélö L. Lukáts Evangyélistának Irása, miként egyezzen-meg, azon Christus el-jövetelének környül-álló dolgairól hajdan szólott és jövendölt Próféták beszédekkel; mivelhogy *a' Próféziáknak lelke, a' Jésusról való tanubizonyság.*

A' Próféziákban világoson le-volt rajzolva, a' Messiás el-jövetelének idejének minémüsége; a' világi birodalmaknak mitsoda *constitutio*jok, a' Sidó Respublicának minémü ábrázatja lenne akkor, midön a' Messiás születtetnék: Lukáts Evangyélista-is a' Leczkében azokat beszélli, mellyek azon Próféziáknak valóságos bé-tellyesedéseket szép renddel magokba foglalják. Tud-

Tudnillik, a' Prófétziák így jövendöltek: I. Hogy a' Messiás a' 4-dik, Római birod. alatt fogna el-jöni: *Dan.* 2:40,44,45. 9:24,26. 's a't.

II. Hogy a' Sidó Respublica akkor a' Római birodalom birtokábã fogna lenni, *vitettetvén a' Pogány népeknek puſztájokra:* Ézék. 20: 35. paráználkodván az ö frigyes ſzeretöivel a' Rómaiakkal: *Hóſ.* 2: 4,6,13. kik által oſztán végképen el-puſztíttatott: 4*Móſ.* 24: 24. láſd, *Éſa.* 52: 5,6,7. *Dan.* 9: 26. 's a't.

III. Hogy a' kemény Adó-ſzedö, *exactor*, abban az idöben fogna járni, és adót ſzedni-venni a' Sidókon: Zak. 9:8 *Tábort járok az én Házam körül a' ſereg ellen, az által-menö és viſſza-térö ellen, és nem megyen többé rajtok által az Adó-ſzedö*, (:nógés, Exactor:) *mert moſt tekíntettembé az ö nyomorúságokban.* Mindjárt következik ℣. 9. *Örülj erösen Sionnak leánya; ímé a' te Királyod el-jö teneked;* 's a't. láſd, *Éſa.* 10:27.

IV. Hogy a' Messiás ſzületésének idejekor Júdéa, mint már idegenek birtokokban lévö tartomány, Siriától és annak Tiſztartójától fogna hallgatni és függeni: *Éſa.* 7: 7,8,14. mikor már Damaskus nemtsak Siriának, hanem Júdéának is feje lenne.

V. Hogy az idö tájban Júdéa Édom orſzágává, Jérusálem Boczrává fogna változni: *Éſa.* 63:1-3. Mellyel az jelentetett: 1. Hogy akkor Sidó orſzágon Iduméus, avagy Edomita fogna uralkodni, a' minémü vala *Heródes*; és nem *indigena*, nem Sidó nemzetből való Király lenne: láſd, *Ézék.* 21: 26,27. 2. Hogy az Édom orſzága az idöben a' Sidók birtokok alatt fogna lenni: *Ámós*, 9: 11,12. melly úgy-is vólt mind az elsö *Hircánus János* idejétöl fogva, ki a' Makabéusok nemzetségekből való Király avagy nagy Fejedelem vólt, ki által az Édoméusok annyira meg-hódoltattak vala, hogy a' hátrább való idökben a' Sidó vallást, környülmetélkedést, és ceremoniákat bé-venni, és a' Sidó néppel tsaknem öſzve-elegyedni és egy néppé lenni kételeníttettenek; 's a't.

VI. Hogy már a' pálcza Júdától el-véretett, mikor el-jött a' Síló: 1 *Móſ.* 49: 10. és hogy Júdából kellene annak ſzármazni.

VII. Hogy a' Messiásnak a' Dávid házából kellene ki-ſzármazni: 2*Sam.* 7: 18,19. és 23: 5. *Sólt.* 132: 11,17. 's a't.

VIII. Akkor, mikor már a' *Dávid háza nem tsemetéznék:* 2Sam. 23: 5. mikor az ö sátora le-omlana: *Ámós*, 9: 11. és az *Iſai* házának tsak a' *törsöke* vólna: *Éſa.* 11: 1.

IX. Hogy a' Messiásnak ſzüztöl kellene ſzülettetni: *Éſa.* 7:14. *Jér.* 31: 22. *Péld.* 30: 18,19*.

X. Betlehemben, Júdának városában: *Mik.* 5:1.

XI. Szegénységben 's nagy alázatosságban: *Zak.* 9: 9. *Éſa.* 53: 2.

* *Per viam viri in virgine,* דרך גבר בעלמה: *multi Eruditorũ miraculoſam conceptionem Chriſti in utero B. Virginis indigitari putant: ita Ambroſius, Sixtinº Amama, Caloviº, Waltherus:* vid. *Aug Pfeif. Dub vex. Script. ad Prov.* 30.

A' ſ. Prófétáknak illyen *oraculum*oknak 's jövendöléseknek be-tellyesedéseket irja-meg a' Leczkébẽ ſ. Lukáts, minden környül-álló dolgok ki-beſzélése aránt azon jövendölések ſerint alkalmaztatván magát. Péld. ok. 1. Emlekezetet tészen *Auguſtus* Császárról, ℣. 1. ujjal mútatván azt, hogy a' Chriſtus a' Római negyedik birodalom alatt ſzülettetett, kiben második Monarcha vólt Auguſtus.

2. A' Sidók földökön adózás, laiſtromozás vala, az Aug. Császártól kiadatott parantsolat ſerint, mikor a' Chr. ſzületnék; mellyel nyilván jelentetik, hogy már a' rómaiak jármok 's birtokok alatt vólt a' Sidóság: ℣. 1.

3. A' bé-iratás azért lött, hogy az *exactio* a' ſerint mennyẽ véghez: ℣. 2.

4. *Czirenius*, vagy *Quirinius* vólt akkor Siriában Tiſztartó: ℣. 2. a' kitól hallgatott és függött Júdéa-is.

5. A' több Evangyéliſták (: nevezet ſerint Máté, 2.) bizonyítják, hogy Héródes Iduméus vólt akkor a' Sidók Királlyok.

6. Mivel Auguſtus Császár birodalma alatt, és az ö engedelméből Héródes Királysága alatt vóltak már akkor a' Sidók; azért világos dolog, hogy a' palcza Júdától el-vétetett vólt.

**Præter ſuprà allegata & applicata quoad circumſtantias advẽt. Chriſti, Profetarũ teſtimonia, pluriũ etiã catalogũ dare ad convincẽd. los ſine ſpe Iudæos, poſſemus: v. g. quod Prophetiæ prædicunt Adventum Meſſiæ ad Iudæos, per 12 tribus in Chanaan, ſub lege Moſis, ejusq; chatedra in urbibus ſuis habitantes. Respublica Judæorũ adhuc erat mons, quando lapis ab illo monte, absque manib. abſcinditur:* Dan. 2 34, 45. *Ad Civitates Juda venit Rex:* Iſa 40:9. *ex Bethlehẽ prodit:* Mich. 5: *Interra Naphtali & Galilæa ambulat:* Eſa. 9:1. *Hieroſolyma viſitat, facitque ſolitũ & thronũ Dei:* Jer. 3:17. *Mons Sion præſentiâ filii exaltatur ſuper omnes montes:* Eſa. 2: Mich. 4: *Gloria 2-di Templi eſt major quàm primi:* Hagg. 2. *Nam ad ſuũ Templũ erat venturus Dominus:* Mal. 3:1. *Ante confuſionẽ tribuũ venturus erat, utpote orturus ex Juda:* Gen. 49. *& ſtirpe Davidis:* 2Sam. 7. Pſal. 89. *Non abolitũ, ſed collapſũ reſerturus tugurium Davidis:* Amos. 9. *Reſerturus erat filios Levi, Deos, Sacerdotes, Paſtores; quibuscum diſceptaturus erat:* Pſal. 82. Mal. 2. Zach. 11. Eſa 52. Ezech. 34. *Architecti ipſi lapidem erant reprobaturi:* Pſal. 118. *&c. &c. &c. —Atque horum omnium oraculorum complementum diſertè pandit Hiſtoria Evangelica; &c. &c.*

7 Dávid városába ment-fel Názáretból, a' Dávidnak házából és házanépe közzül való Jóſef az ö jegyesével: ℣. 4.

8. A' Dávid házából származott Chriſtus ſzülettetésének minden alázatos környül-álló dolgai azt mútatják, hogy már akkor a' Dávid háza el-allyosodott és rongyosodott vólt; 's a't.

9. Mikor Jóſefnek *el-jegyeztetettnek* mondatik Mária, ℣. 5. és még haza nem vitetettnek; az ö ſüzessége jelentetik ott mellyről a' több Evangyéliſták, és ſ. Lukáts-is az 1. részben, bövebbẽ és világosbbã ſóltak.

10 Nyilván mondatik, ℣. 4. hogy Dávid városába Bethlehembe ment-fel Jóſef az ö jegyesével: és ℣. 6, 7. hogy ott ſzülte Mária az ö elsöſzülött Fiát, mikor bé-töltek vólna a' napok; 's a't.

11. A' Chriſtusnak ſzegény és alázatos ſzületésére tartoznak azok, mellyek irva vannak ℣. 7. és a' több Evangyéliſtáknál *.

Igy

Igy gyönyörüséges *Harmoniá*val, szép meg-egyezés szerint, azon nyomon irja-le az Evangyéliomi szent Históriá, a' mi Urunk J. Christus születésének minden környül-álló dolgait, a' mint hajdan a' Próféta tziákban meg-vóltak jövendölve: *Jel.* 19: 10. Oh nagy lelki vakság még-is, hogy a' szegény Sidók, kik a' Próféták Irásit mindennapon olvassák, nem észrevehetik mindazáltal azoknak bé-tellyesedéseket! mert a' Móses fedele vagyon a' szemeken, sziveken.

Egyébaránt a' Keresztyének közzül kitsoda az, a' ki nem tsudálná itt az Isten útainak és tanátsának feneketlen mélységét, az ö tsudálatos dolgait és gondviselését, a' következendö *punctum*okban:

I. Augustus Császár nem tudja vala az Isteni titkos tanátsot: de hogy uralkodásának jussát meg-mútassa, fösvény tárházát töltheſſe; parantsolatot ád az egész birtoka alatt való világnak *regestrá*lásáról: a' Sidóknak-is meg-parantsolja, hogy kiki az ö születésének és eleinek eredeti városába fel-mennyen.

II. A' Sidók kétkételen, akarva, nem akarva, a' Császártól való félelem miatt, az *Edictum*nak engednek.

III. Hogy a' Császár *Edictum*ának elég légyen, Jósef és Mária-is (: mind ketten a' Dávid házából valók:) Galiléából fel-jönek Betlehembe; a' szülésre rendeltetett idönek határára vagy jól számot nem tartván, 's arra nem igen vigyázván; vagy a' dolognak ki-menetelét egyedül tsak Istenre bizván.

IV. Igy a' bölts Isten nagy tsudálatoson az Augustus Imp. *Edictum*a által töltötte-bé a' Messiás születésének idejéröl 's helyéröl való Prófétziákat: Illy tsudálatos az Istennek gondviselése! bóldogok, a' kik az alá bizzák 's ajánlják magokat, és abban biznak. Innen tetsik-meg, hogy Isten kezében vannak a' Királyoknak sziveik: *Péld.* 21: 1. az Anyaszentegyház dolgainak, 's e' világi minden állapatoknak folyások és rendek Istentöl függnek.

Ez Isten Fia meg-testesülésének 's világra való születésének nagy titkai körül, (: mellyekröl eddig szólottunk:) vakmerö szemmel 's füllel járnánk, ha a' miket eddig olvastunk 's hallottunk, azokat kegyes, szent és áhitatos elmélkedésekkel, a' magunk lelki javára, 's Istenünknek a' Christus Jésusban való ditsöségére nem fordítanók. Itt azért, 1. észrevehetjük 's szünkbe vehetjük, a' mi szent Vallásunknak Isteni méltóságát, melly minket ollyan Közbenjáróhoz vezet és útahít, kiben a' bünöknek terhe alatt el-tikkadott, és egyébütt enyhülést 's orvosságot tsak hijába keresö lelki-esméret bátran és tsendesen megnyughatik. Mitsoda angyali, vagy emberi böltseség gondolhatta *Applicatio.*

vólna ki, e' felséges, mélységes, és minden teremtett állat értelmét felyül haladó útat, a' bünös emberi nemzet váltságára, hogy az örökkévaló Istennek állat szerint való Fia emberré légyen, hogy az ember eleibe irott törvényt bé-töltse, a' mi bününk büntetésének terhét elviselje, hogy mi a' pokol örök kínnyaitól meg-szabadúlnánk? Mellyigen tsudálandó és imádandó itt az Isteni böltseség, szentség, jóság, és nagy szeretet, melly fel-találta, elö-vitte, 's el-végezte a' mi váltságunknak ditsöséges nagy munkáját! Ezek a' kereszтyéni Hitnek ágazati, azok a' titkok, a' minémüeket *szem nem látott, fül nem hallott;* 's a't. 1*Kór.* 2: 9. mellyek *örök idöktöl fogva el-rejtettek vólt, most pedig ki-jelentettek, és a' Prófétáknak Irások által, az örök Istennek parantsolatjából, a' hitben való engedelemre meg-magyaráztattak:* Róm. 16: 25, 26. 2. Szükség és illö, hogy a' mi szivünk épen meg-olvadjon, és belé merüljön az Isten véghetetlen szerelmének tengerébe, a' végre, hogy az Isten Fiának értünk e' világra való jövetelében ki-tündöklö nagy szerelmét hálá-adó szível vegyük és tsókolgassuk. Oh melly nagy szerelem mútatta-ki ez Isteni meg-alázódásban magát, hogy az Atya Istennel természettel, hatalommal, 's a't. egyenlö Fiú Isten *meg-üresítette magát, szolgai formát vévén magára hasonlatossá lött az emberekhez!* Fil. 2: 6-8. A' nagy öröm miá zenebonáskodván hajdan a' Pál és Barnabás tsuda-tételit szemlélö Listrabéliek, azt mondják vala: Tsel. 14: 11. *Istenek jöttek mi hozzánk emberi ábrázatban!* Melly igazábban nagy lelki örömmel kiálthatjuk mi: hogy az Isten emberi ábrázatban közinkbe jött; *Isten jelent-meg a' testben:* 1Tim. 3: 16. *Mitsoda,* óh Uram, *az ember, hogy meg-emlekezel ö róla! 's mitsoda az ember Fia, hogy meg-látogattad ötet?* Sólt. 8: 5. Születtetsél és formáltatsál, óh édes Jésus, a' mi szíveinkben-is! Téged esmérünk mi, téged tiszтelünk, hozzád folyamunk, a' te lábaidhoz borúlunk, tsak a' te kezedböl várunk idvességet, és tsak te általad meg-bóldogúlást! Téged esmérjen, téged tiszteljen, és te általad tartatsék-meg a' te egész választatott Izraelednek Serege! Ámen. Ámen!

MTA MŰVTÖRT. KÖNYVTÁRA

Harma-

HARMADIK SZAKASZ,

Mellyben vannak, a' Chriſtus ſzületését követő néminémű emlekezetes dolgokról, péld. ok. *A' Chriſtus Környülmetéltetéséről, Napkeleti Bőltseknek Chriſtus imádására való Jövetelekről, Betlehem vidékén meg-öletett apró Gyermekekről, A' kisded Jéſusnak Egyiptomba való Futásáról,* 's a't. *Új Eſztendőről,* 's a't. tött TANITASOK.

ELSŐ PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Luk.* 2: 21.

--Mikor el-töltek vólna a' nyólcz napok, hogy a' kis Gyermek környülmetéltetnék, nevezék az ö nevét JÉSUSnak; 's a't. ---

MÉG a' régi *Pythagoricus* Filoſofusoknál-is titkos vólt a' HETES SZÁM: a' Szent Irásban-is igen gyakran titkos az: láſd-meg, *Ezék.* 40: 22. 39: 9, 12, 14. *Zak.* 3: 9. kiváltképen pedig a' Szent János Titkos könyvében igen sürü a' titkot magába foglaló hetes Szám: olvaſtatnak ott *hét lelkek; hét gyülekezetek; hét levelek;* az Iſten Királyi Széki elött égö *hét tüz lámpások,* (Jel. 4: 5.) *hét petsétekkel bé-petséltetett könyv; hét trombitáló Angyalok; hét fejü Sárkány;* egy, tengerből fel-jövö, *hét fejü Fenevad; a' fenevadra* 's ennek országára *hét Angyalok által ki-öntetendö Iſten haragjának hét pohári;* 's a't. Melly sürü hetes Számok mind titkosok: mit jegyezzenek és mire mútaſſanak, azt itt moſt magyarázni sem czélom nem hozza, sem idö nintsen reá.

De a' mi édes Idvezítö Urunk dolgai, Szavai, és Szenvedési körül-is igen nevezetes a' Hetes Szám. I. Kereſztelö János hét rendbéli nevezetes *Confeſſiot*, tanubizonyságot tött a' Chriſtusról: az *elsö*, meg-

meg-van irva, Mát. 3:11. a' *második*, ugyan-ott, ℣. 13,14. a' *harmadik*, Ján. 1:15--18. a' *negyedik*, ℣. 19---27. az *ötödik*, ℣. 29. a' *hatodik*, ℣. 32-34. a' *hetedik*, Ján. 3: 26--30. 's a't.

II. A' Christus a' vég Vatsora után, halála előtt, hét helyen szenvedett: 1. A' *kertben*, a' hol vérrel veréjtezett 's meg-fogattatott. 2. Az *Annás házánál*, a' hol meg-kötöztetett: *Ján.* 18:13. 3. *Kajafásnál*, a' hol artzúl tsapdostatott: *Ján.* 18:19.22. 4. A' *Törvény házban Pilátus előtt*, a' hol hamissan vádoltatott. *Ján.* 18: 28-30. 5. *Héródesnél*, kitöl semminek és bolondnak ítéltetvén meg-tsúfoltatott: *Luk.* 23:7,11. 6. Vissza *Pilátus előtt*. a' hol meg-ostoroztatott, tövissel koronáztatott, 's halálra ítéltetett. 7. A' *Kaponyának helyén*, avagy a' Golgota hegyén, a' hol meg-feszíttetett, ruháitól meg-fosztatott, méreggel kínáltatott; 's a't.

III. Az átkozott keresztfán függvén keserves kínnyai 's tusakodási között hétszer szólott Idvezítönk; a' mint az Evangyélisták felírták: 1. *Atyám, botsásd meg nékik; mert*, 's a't. Luk. 23:34. 2. *Bizony mondom néked, ma velem lészsz Paradítsomban:* Luk. 23:43. 3. *Aszszonyi-állat, ihol a' te fiad; tanútvány, imhol a' te anyád:* Ján. 19: 26. 4. *Én Istenem, én Istenem! miért hagyál-el engemet?* Mát. 27:46. 5. *Szomjúhozom:* Ján. 19:28. 6. *El-végeztetett:* Ján. 19:30. 7. *Atyám, kezedbe ajánlom az én lelkemet:* Luk. 23: 46.

IV. Azon áldott Ur Jésus a' mi büneinkért hétszer ontott vért: 1. Midön környülmetéltetett. 2. Midön az Olaj-fák hegyén nagy tusakodásban lévén vérrel veréjteznék; az ö *veréjtéke ollyan lévén, mint a' vérnek tseppei, mellyek a' földre le-hullanak vala:* Luk. 22:44. 3. Midön meg-ostoroztatott: *Ján.* 19:1. 4. Midön tövis koronával meg-koronáztatott: *Mát.* 27:29. *Ján.* 19:2. 5. Mikor az ö szent fejét nád-szállal verték: *Márk* 15: 19. 6. Midön meg-feszíttetvén kezei 's lábai a' fához szegeztettenek: *Ján.* 19:18. és 20: 20,25,27. 7. Midön szent óldala dárdával a' vitéztöl meg-ökleltetett: *Ján.* 19:34. 1 *Ján.* 5: 6. *Kérdhetné* valaki: *E' sok rendbéli hetes számnak, Idvezítö Urunk dolgai, szavai, és szenvedési körül mi titka lehet?* Mellyre még most egyebet nem felelhetek; hanem, hogy ama' *nagy Sárkánynak, ama' régi Kígyónak, ki neveztetik Ördögnek és Sátánnak, hét fejei, és fejeiben hét koronái* lenni mondatnak: *Jel.* 12: 3, 9. Ezzel a' Kígyóval kelle a' Christusnak szembe szállani, 's ennek fejét kelle az első igéret szerint meg-rontani: 1 *Mós.* 3: 15. Az emberi gonoságnak hét forrása és kút-feje vagyon, mellyből áradnak a' több bünök: *Péld.* 6. 16--19. Christus Urunknak e' hét rendbéli mérget kellett meg-

fojtani,

fojtani, e' vefzedelmes hét kút-fejeket kellett bé-dugni: Azért az ö tselekedeti, fzavai és fzenvedési hetes fzámúak. Hétfzer ontván vért a' Chriſtus mi érettünk, fzületése után hamar, nyólczad napra, mindjárt az érettünk való vér-ontást el-kezdé; hogy fzent vére fzengéjével maga fzámára lelkünket el-jegyzené: vért ontott érettünk, mikor környülmetéltetett. A' Leczkében. Mellyben le-iratik, 1. A' gyermek Jéſus környülmetéltetése. 2. Annak ideje. 3. Az akkor nékie adatott Jéſusi név; 's a' t.

Magyarazat.

Kerdes I. *Mitsoda a' Környülmetélkedés?* Fel. Az Iſtennek Ábrahámmal és az ö magvával kötött kegyelembéli fzövetségének Sákramentoma; melly fzerint, minden Ábrahám magvából fzármazott, vagy az ö magva közzé rendes úton 's módon bé-avatkozott férjfiúnak fzemérem teſtének elsö böri el-metfzetett. Az emberi tagnak annak a' réfzének kellett pedig környülmetéltetni, 1 azért, mivel az Ádám eſeti által e' világra bé-jött bünnek terjedése (*propagatio*ja) az által a' réfz által léfzen, melly okon Annya méhében minden ember tiſztátalanságban fogantatik, 's e' világra-is úgy fzülettetik: *Sólt.* 51:7. *Jób.* 14:4. és 15:14. mihelt Ádám és Éva el-eſtek, mindjárt mezítelenſégeket fzégyenlették, és fzemérmeket fedezték: 1*Móſ.* 3:7,21. 2. Valamíg a' Környülmetélkedésnek nehéz igája tartott, mind addig *exprobrál*tatott, és a' környülmetélésben omlott tiſztátalan vérnek fzemlélése által, az ember fzemére lobbantatott, a' még fenn lévö, és a' makula nélkül való Bárány drága fzent vére által el nem töröltetett bün. 3. A' teſtnek gonoſz kivánságinak meg-fojtásokra, a' földi tagoknak meg-öldöklésekre intetett az Iſten frigyes népének minden tagja, annak a' fzemérmes teſtnek börének el-metfzésével.

Kerdes II. *Kikre, és meddig terjedett-ki, Iſtennek a' Környülmetélkedésröl adatott parantsolatja?* Fel. Nem metéltetett környül az Aſſzonyi-nem; noha *Aſſzonyi-állat által jött-bé a' bün e' világra:* 1Tim. 2:14. mert nem alkalmatos az aſſzonyi-nem a' környülmetélkedésnek fel-vételére: és az eredeti bünnek terjedése nem léfzen tsak aſſzonyi-állat által; hanem ennek a' férjfiúval való egyesülése által. Azért a' környülmetélkedést határozta Iſten tsak a' férjfiakra: 1*Móſ.* 17:10,14. kikben környülmetéltetteknek lenni itéltettek az aſſzonyok-is; nem külömben, mint *a' hitetlen aſſzonyi-állat meg-fzenteltetni* mondatik *az ö férjében:* 1Kór. 7:14. Ebböl mindazáltal nem következik az, mintha ezokon, hogy az aſſzonyi-nem környül nem metéltetett, ki-rekeſztetett vólna az Iſten frigyéböl és fzövetségéböl:

1. Mert az Istennek Ábrahámhoz tött igéreti közönséges, és mind a' két emberi nemre (*sexus*ra) ki-terjedö; a' melly igéret az Istennek ö véle és az ö minden magvával kötött Szövetségének tsomója, *Légyek én tenéked Istened, és a' te magodnak te utánnad:* 1Mós. 17: 7. 2. Ábrahám minden hivöknek Attyok, valakik a' hitből való igasságot keresik: *Róm.* 4: 11. a' régi Szent és kegyes Aszszonyok-is pedig, a' nagy hitü férjfiak és Szent emberek *catalogus*okba tétetnek: *Sid.* 11: 11, 31, 35. lásd, *Tsel.* 9: 36. és 16: 14. *Jak.* 2: 25. 's a't. Söt a' mint *Ábrahám* minden *hivöknek Attyoknak* mondatik; úgy az ö felesége *Sára*, minden Szent, és Istenben bizó, Szelid és tsendes lélleknek rothadatlanságával ékesittetett aszszonyi állatoknak Annyoknak mondatik: 1*Pét.* 3: 4-6. Ki-terjedett azért és határoztatott a' Környülmetélkedés, 1. Ábrahámnak minden test-szerint való férjfiúi maradékára: 1*Mós.* 17: 9, 10: 23. 's a't. 2. Az Ábrahám magván kivül lévö Pogányságból-is, ha kik az Izrael társaságába akartak bé-avatkozni, környülmetéltettek; neveztettek azok *Proselytus*oknak: Illyenek valának (1) azok, kik Sidó leányt akartak magoknak felességül el-venni, kiknek elébb környül kellett metéltetni: lásd, 1*Mós.* 34: 15, 16. (2) A' kik Sidó vallásra akartak térni. (3) Minden pénzen vött Szolgák környülmetéltettek elébb, és azután ehettenek a' Húsvéti Bárányban: 2*Mós.* 12: 43, 44*.

Azokról, a' kik a' Pogányok között laktak, de azonban Sidó vallású avagy professiójú emberek vóltak, (:minémü vólt *a' Szeretsen orszégnak Királyné Aszszonyának Kandakesnek komornyikja:* Tsel. 8: 27. Jérusálembe az innepre imádkozni fel-menni Szokott *Görögök:* kikről lásd, *Ján.* 12: 20. és 7: 35. ismét, ama' Pünkösd napra Jérusálembe fel-gyült temérdeki sok külömbkülömbféle nemzetségből való emberek, *Párthabéliek, Médiabéliek, Elámiták; Mesopotámiában, Kappadócziában, Pontusban és Ásiában lakók; Frigyiából, Pamfiliából, Egyiptomból és Líbia tartományából valók; Krétabéliek, és Arabiabéliek;* 's a't. Tsel. 2: 8--11.) mit mondjunk? ha mind azok környülmetéltettek vóltak-

[* *De Proselytis, vide Aug. Pfeifj. Antiqv. Ebraic. cap.* 1. *Errant ii duûm generum, Proselyti justitiæ, & Prof. Domi. illi, seu portæ. Initiabantur & incorporabantur Ecclesiæ Judaicæ trifariam:* 1. במילה Circumcisione, *si masculi essent; nam fœminis Baptismus & Oblatio sufficiebant. Sed & masculis, qui in gentilismo circumcisi antea fuêre, ût Arabes, vetus vulnusculum resuscitabatur:* 2 בטבילה Baptismo, *quô publicè, & coram testibus aquæ immergebantur.* 3. בקרבן Sacrificio *vel oblatione, sive jumenti, sive turturum vel duorum pullorum columbæ in holocaustum. Vide item Joh. Leusdenii Philolog. mixt. Dissert* 21. *pag. m.* 143--149. *Joh. Lightfoott oper. tom.* 2. *Hor. Hebr. in Matt.* 3: 6. *fol. m.* 265--270. *Thomæ Goodvin Mos. & Aron. lib.* 1. *cap.* 3. *cum Notis Joh. Henr. Reizii: Carol. Sigonium de Republ. Ebræor. lib.* 1. *cap.* 6. *&c.*]

vóltak-é, mivelhogy Sidó vallásúak vóltak? Noha el-hihetjük azt, hogy nagy réſze azoknak az idegen földön lakó Sidó vallású embereknek, eredetire nézve-is Sidó nemzetböl való vólt, az Aſſiriai fogságnak idejétöl fogva haza nem ſzabadúlt, söt a' Pogányok között el-ſzéledett és el-híntetett tiz nemzetségeknek magvokból valók lévén, a' minémüeknek-is ſzent Jakab és ſzent Péter Apoſtolok ajánlják az ö Leveleiket: *Jak.* 1:1. 1 *Pét.* 1:1. kik a' Sidó Ceremoniákat, nevezet ſzerint a' Környülmetélkedést, a' mint és meddig lehetett, a' Pogányok között-is gyakorlották: mindazáltal azt-is meg-engedhetjük, hogy azokban a' hátrább való idökben a' Pogányok között, Iſten Lelke altal meg-világoſíttatott, Iſten frigyében lévö, Sidó vallású, és az Izraelnek meg-vigaſztaltatását váró, buzgó lelkü emberek, vóltanak és lehettenek pogányi nemböl valók-is, és környülmetélkedetlenek; minémüeknek gyanítom lenni * ama' Görögöket, kikröl láſs *Ján.* 12:20. és 7:35. 's a't. Igy a' kegyelemnek külsö látható eſzközei nélkül-is, minémüek a' Sákramentomok, munkálódhatik a' Szent Lélek. *A' ſzél, a' hol akar, ott fú;* 's a't. *így vagyon minden, ki a' Sz. Lélektöl ſzülettetik;* Ján. 3:8.

* *Syrus & vulgatus vocē* Ἕλληνες *vertūt Gētiles: vide Ludovici de Dieu Comment. in Job.* 7:35. & 12:20.

Szent *Jób* felöl, ki, a' közönſégesebb vélekedés ſzerint, (: mellyet *Sulpitius Severus* után, ki a' 4-dik Seculumban élt, ſok tudósok állatnak:) az Ábrahám ideje után élt jóval-is, mit mondjunk? ha ö *környülmetélkedett vólt-é, avagy nem?* másként Iſtennek kedves embere lévén. Én, az ö eredete aránt, inkább hajlok arra az értelemre, melly ötet Ábrahámtól Keturáh nevü feleſége által, (1 *Móſ.* 25:1.) vagy pedig Nákortól, Ábrahám attyafiától (láſd, 1 *Móſ.* 11:26.) ſzármazottnak lenni állatja †: azért, mint Iſten frigyes, ſzövetséges népe ſzokott Ceremoniáihoz magát alkalmaztató embert, környülmetélkedettnek lenni hiſzem: ki egyébaránt a' maga háza-népét-is *meg-ſzentelni*, és jó-reggel fel-kelvén azoknak bünökért *áldozni* ſzokott vala: *Jób.* 1:5.

† vi. *Spanhemii, Fil. Hiſto. Iobi.*

Kerdes III. *Mitsoda végekre nézve rendelte vólt Iſten hajdan a' Környül-metélkedést?* Fel. Vóltanak annak külsö és belsö végei. Külsö végei imezek vóltak: 1. Az Ábrahám magvából való Sidó férjfiúnak, így kellett más, és Iſten frigyén 's ſzövetségén kivül lévö Pogányoktól meg-külömböztettetni: *Éféſ.* 2:11--14. 2. Hogy a' Meſſiás teſti ſzármazásának rendiben, *genealogiá*jában, ne lenne ſemmi zürzavar, vagy gyanúság; hanem nyilván meg-tetſzenék, (: akkor jövén-el a' Chriſtus, mikor még az Ábrahám magva között meg-vólna a' Környülmetélkedés:) hogy nem más nemzetböl, hanem az Ábrahám magvából ſzármazott teſt ſzerint az, a' kiben meg-áldattatnának e' földnek

minden nemzetségi: 1*Móf.* 22:18. Belsö vége a' Környülmetélkedésnek egyenesen nem az újjáſzületés, mintha minden környülmetéltetett újjáſzülettetett vólna; mert akarmelly Sákramentom-is magában és magától nem önthet kegyelmet a' véle élö emberbe; mert a' ſákramentom az Iſten belsö és láthatatlan kegyelmének tsak külsö zálaga: hanem, a' Környülmetélkedés hajdan (: mint ma a' Kereſtség:) vólt a' hivekben, az Iſten Lelke által való újjáſzülettetésnek külsö jegye; azért mondja ſzent Pál, a' hitböl való igaſságnak petsétjének, (: *ſigillum juſtitiæ fidei:*) Róm. 4:11. mert az újjá-ſzületés ſemmi külsö okok 's eſzközök által nem kéſzül-meg; hanem mind az ô 's mind az Uj Teſtámentombéli hiveket a' Szent Lélek ſzülte újjá: *Ézék.* 36:25,26. *Ján.* 3:5. 's a' t.

Kerdes IV. *Miért metéltetett környül a' Chriſtus?* Fel. Erröl a' következendö Tanításban fogunk bövetskén ſzólani.

Kerdes V. *Miérthogy hajdan a' kisdedek, a' Chriſtus-is nyólczad napra ſzületése után metéltetett környül, nem elébb, vagy utólb?* Fel. 1. Ugy tetſzett Iſtennek, 's úgy parantsolta: 1*Móf.* 17:12. 2. Mert a' ſzülö Anya tovább-is ugyan, de leg-inkább hét napokig tiſztátalannak tartatott: nem-is illett addig ö hozzá menni azoknak, kik a' környül-metélést végbe vitték: 4*Móf.* 12:14. 3*Móf.* 12:2,3. 3. Mert a' kisded-is nyólczad napok elött erötelen és alkalmatlan vólt vólna a' környül-metélés fájdalminak el-viſelésére. Itt mindazáltal meg-kell azt jegyezni: hogy a' környül-metéltetés a' nyólczadik napra nem úgy határoztatott vólt, mintha a' ki környül-metéletlen a' nyólczad nap elött meg-hólt, vagy pedig a' nyólczad nap után jö idövel metéltetett környül, az Iſten frigyén 's ſzövetségén kivül valónak itéltetett vólna, és az Ábrahám magva 's háza népe közzé nem ſzámláltatott vólna: ellenkezöt láthatni, 2*Sam.* 12:18,23. *Jóſ.* 5:2,4--7. 2*Móf* 4:24,25. Tsak a' Móſesi, külsö és teſti tiſztaságot, (: melly a' lelki-eſméretnek a' meg-hólt tselekedetektöl, a' Chriſtus vére által lejendö meg-tiſztúlását ábrázolta:) ſzorgalmatoson meg-kivánó Ceremoniás törvénynek ága 's rendi ſzerint lött, a' környül-metélkedésnek nyólczad napra való határoztatása: úgy hogy ma mi Uj Teſtámentomban élö hivek nem vagyunk kötelesek arra, hogy gyermekeinknek meg-kereſzteltetéseket, (: a' Környül-metélkedés helyébe a' ſzent Kereſztségnek Sákramentoma rendeltetvén Idvezítönktöl:) ſzorossan tsak a' nyólczadik napra ſzületések után határozzuk; mert a' Környülmetélkedésnek nehéz igájával együtt az a' *reſtrictio*, az a' napi meghatározás-is el-múlt: *Gal.* 5:1-3. valamikor jó alkalmatosságok van a' Szülék-

a' Szüléknek, és a' gyermek egéſséges, akarmelly napon meg-lehet kereſzteltetni: tsak-hogy igen hamar ſem kell a' ſzületés után; Annya méhéből hozott külsö tiſztátalanságától hadd tiſztúljon jól meg; ſem pedig igen ſokára nem kell halaſztani, mint némellyek tselekeſznek *.

A' környül-metélkedéskor, a' kis gyermeknek adatott JÉSUSi névről, (: mellynek neveztetett vala *Gábriel* † Angyaltól, minekelötte fogantatnék Annya méhében: *Luk.* 1:26,31. *Mát.* 1:20,21.) annak eredetiről, erejéről, példázatiról, és azzal való viſzſza-élésről, moſtan (:mivel örömeſt, a' mennyire lehet, rövidſégre czéloznánk:) ſzólanunk nem lehet.

Tanusag.

A' mi Urunk Jéſus Chriſtus, ſzületése után nyólczad napra, Iſtennek az Ábrahámmal tött frigy-kötése ſzerint környül-metéltetvén, az ö válaſztottiért ſzent vérét ki-ontotta.

A' Leczkében. 1 *Ján.* 1: 7.

Okai. I. Mert vérnek ki-omlása nélkül nem lehet vala a' bün botsánat: *Sid.* 9: 14,22. 1 *Pét.* 1:18,19.

II. Ugy kellett néki, mint Teſtámentom Közbenjárójának, (*Sid.* 9:15. *Gal.* 3: 20.) az Uj Teſtámentomot, a' maga ſzent vérének ſengéje által, ſzületése után ottan hamar meg-petsételni és fel-ſzentelni: a' minthogy *az elsö Teſtámentom-is nem ſzenteltetett-fel vér nélkül:* Sid. 9:18. 2Móſ. 24: 6,8.

Az ö válaſztottinak javokra 's bünökből való meg-tiſztúlásokra ontotta-ki pedig ekkor-is jó-eleve, 's azután-is a' kereſztfán ſzent vérét az Ur Jéſus: 1. Mert önnön magában a' Chriſtusban, mint makula nélkül való Bárányban, nem vólt ſemmi vétkes réſz, mellyet *reſecálni* 's el-metſzeni kell vala: *Sid.* 7: 26. a' válaſztottak bünöknek terhek fekütt ö reája; azért ſebesíttetett ö meg, hogy mi *az ö ſebeivel gyógyúlnánk-meg*: Eſa. 53: 4, 5. hogy az ö környül-metélkedésben el-

[* *Polydor. Vergilius de Inventor. Rer. lib.* 4. *cap.* 4. *pag. m.* 307. *--Ut verò infantes apud Judæos octavo ab ortu die circumcidebantur; ſic apud nos utplurimum baptizantur. --id quod D. Cyprianus lib. epiſt.* 3. *ſcribens ad Fidum, multis rationibus eſſe faciendum probat, & inprimis, quòd homo id ætatis longè innocentiſſimus ſit. Porrò non abs re ſeptimum diem præteriiſſe expectabant Judæi, quod is Plutar. in Problem. & Feſto teſtificantibus, maximè periculoſus ſit infantibus, ſi vexentur, nec ante eum terminum umbilicus reſolvatur, ante quem homo propior eſt plantæ, quàm animali. Hunc quoque diem Romani --obſervabant, vocabantque luſtricum; &c. &c.*

† *Gabrielem Angelum, ob miniſterium circa nativitatem Chriſti obitum, Hieronymus, Canarum Domini cuſtodem, cubiculi Mariæ janitorem, ac infantis JESU gerulum, appellat.*]

metzetett szent testének bőre, a' mi lelki mezítelenségünket bé-fedezné, és a' mi szivünknek környül-metéletlenségét meg-emésztené: mint a' Mózes vesszeje el-nyelte az Égyiptombéli bübájosoknak vesszejeket: és a' mint mondatik, hogy a' fasnak a' tolla a' más madarak tollokat meg-emészti. 2. Mi érettünk kellett néki magát az egész törvény bé-töltésére kötelezni; hogy minket a' törvénynek igája 's átka alól, (: mellynek ellenünk való egyik kéz-irása a' Környül-metélkedés vala: *Kol.* 2: 14.) fel-szabadítana: *Gal.* 3: 13.

Hasznai. I. *Oktató.* 1. Szükségképen kellett tehát a' Christusnak környül-metéltetni; mert (: a' több végek között, a' mellyekre nézve környül-metéltetett :) a' választottaknak lelki és örök javok azt kivánták. Kerd. *De mi okon lött az, hogy a' Christus környül metéltetvén elébb, azután vizzel meg-is keresztelkedett?* Fel. 1. Igy kellett annak meg-mútatódni, hogy az ő Testámentombéli, környül-metélkedésnek igája alatt élt és meg-hólt szenteiért-is vért ontott ö: 's azok-is, a' kik környül-metéltettek, azon drága vér által tisztíttattak-meg, 's azon kegyelem által tartattak-meg, a' melly által mi megtisztúlunk és meg-tartatunk, kik a' Jésus nevében a' bünök botsánattyára meg-keresztelkedünk: *Tsel.* 15: 10, 11. 2. Meg-keresztelkedvén, 's minékünk-is keresztséget parantsolván: *Mát.* 28: 19. meg-szabadított minket Uj Testámentombéli hiveit a' Környül-metélkedés igájától, bé-töltvén más felöl a' testi parantsolatot-is az ö testében. 3. Igy akarta a' Christus, mint egyességnek Közbenjárója (*Gal.* 3: 20) a' *kettőt egygyé tenni:* Éfés. 2: 14. mind a' két Testámentomnak Sákramentomát magában meg-szentelvén; hogy ne lenne többé *sem Sidó, sem Görög, környül-metélkedett avagy környül-metéletlen között, külömbség és személy-válogatás; hanem mindnyájan egyek lennénk a' Jésus Christusban:* Gal. 3: 27, 28. Róm. 2: 26, 28, 29. 's a' t. II. A' Christusnak egész életebéli szenvedési, 's még az elsö sengés környül-metélkedésbéli vér-ontása-is, szükségesek és haszнosok vóltak tehát a' mi büneinknek el-törlésekre, és a' Christus engesztelö 's mi érettünk elegettévö áldozatjának tökélletességére. Nem tsak azok a' Christus szenvedési haszнálatosok és érdemesek mi arántunk, mellyeket a' keresztfán függvén az ö testében keservesen szenvedett és el-viselt*; mert a' miként *minékünk*, az-az, mi érettünk született, *Ésa* 9: 6. *Luk.* 2: 11. mi érettünk adta a' törvény alá magát, hogy minket *a' bünnek és halálnak törvényétöl meg-szabadítana:* Róm. 8: 2. úgy szent vérét-is születe se után lött környül-metélkedésekor mindjárt mi érettünk ontotta ki. III. Igazán vér szerint való Atyánkfia hát minékünk a' Christus,

(: Go-

* vid. *Cel. Her. Wisti Oecon. Fœd. Dei, lib.* 11. *c.* 6. *per tot.*

(: *Goël:* Jób. 19:25.) nem tsak azért, hogy a' mi terméſzetünket vettefel: *Sid.* 2:11,12. hanem hogy ſzent vérét egynéhányſzor, ottan hamar mindjárt ſzületése után-is, érettünk ki-ontani nem ſzánta, és a' mi vérünket ama' gyilkosnak (: *Ján.* 8:44.) kezéböl ki-kereste, 's hatalmason *vindicálta*. Az ö Teſtámentombéli környül-metéltetett hiveknek, 's minden Sidóknak, a' más pogány nemzetségektöl való megkülömböztetésen, és az Iſten ſzövetségébe való bé-iktattatáson kivül, egyik nemes *privilegium*ok vólt ebben, hogy a' Környül-metélkedés által az Ábrahám magvából ſzármazandó, és haſonlóképen (: mint ök-is :) környül-metéltetendö Chriſtusnak atyafiságába avatkoztak-bé: láſd, Róm 9: 4, 5. -- *kik Izraeliták, kiké --- a' ditsöség --- az igéretek, kikét az Atyák, kik közzül való a' Chriſtus-is teſt ſzerint:* Ján. 4:22. minekutánna pedig a' Chriſtus atyafiságától, az ö hitetlenſége miá el-rekeſztetett, söt Chriſtustól el-ſzakaſztatott átokká lett a' Sidó nemzet: *Róm* 9:3. mi reánk, a' le-töretett ágak helyébe, az igaz olaj-fába a' Chriſtusba bé-óltatott, és már igaz hit által ö véle öſzve-forradott vad olaj-fa ágakra (: *Róm* 11:17.) áradott ki az a' ditsöſéges *privilegium*, hogy Chriſtusnak attyafiai lennénk; melly felöl meg-is petsételtettünk a' ſzent Kereſztségnek Sákramentomában: láſd, Róm. 6: 3-5. *Nem tudjátok-é, hogy valakik meg-kereſztelkedtünk a' Jéſus Chriſtusba, az ö halálába kereſztelkedtünk-meg? --- az ö halálának haſonlatossága ſzerint ö beléje óltatván, véle egygyé lettünk* --- Gal. 3:27. Éféſ. 3:15. Az Ur Jéſus nevében kereſztelkedünk-meg, azért, hogy mind magunknak, 's mind a' mi maradékinknak, a' Chriſtushoz, és az Iſtennek ö benne Ugyanokká 's Ámenekké lett (: 2*Kór.* 1:20.) igéreteihez való jussunk felöl meg-petsételtessünk: *Tsel.* 2: 38,39.

II *Intö* 1. Mivelhogy illy nagy ſzerelemmel gerjedezett hozzánk az Ur Jéſus, hogy még gyenge gyermek korában ártatlan ſzent vérét érettünk ki-ontotta; mi-is ne ſajnáljunk az ö Felſége hüſége mellett mind *a' vérig tuſakodni:* Sid. 12:4. az ö gyalázatját örömmel hordozni: -13:13. 2. Metéljük mi-is környül ſziveinket: *Jér.* 4:4. (: *Kol.* 2: 11. *Éf* 4:22-24. *Joel*, 2:13. *Róm.* 13:12. *Ézék.* 36:26,27. 5*Móſ.* 30:6. 's a't.) minden tagainkat; állatván azokat *igaſságnak fegyveréül, Iſtennek kedves áldozatúl:* Róm. 6:13. és 12:1. Igy léſzen, hogy mikor el-jö a' mi fejünk az Ur Jéſus, fejér ruhába minket fel-öltöztet, és ama' kéz nélkül tsináltatott mennyei Jérusálembe, a' hova ſemmi tiſztátalan bé nem mégyen, bé-takarít az örök nyugodalomra! Ámen.

II. PRÉ-

II. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Kol.* 2: 11.

Kiben környül-is metéltettetek kéz nélkül való környül-metéléssel, a' testnek büneinek állatjának le-vetkezésében, a' Christusnak környül-metélése által.

Summáson S.Pál Apostol tanít a' leczkében, a' Jésus környül-metéltetésének reánk ki-áradott egy drága nemes gyümöltséről: tud. ill. 1. Azt jelenti-meg, mitsoda vigasztalásunk következhetik nékünk a' Christus környül-metélkedéséből; hogy tud.ill. mi-is ö benne *környül-metéltettünk kéz nélkül való környül-metélkedéssel.* 2. Mi légyen a' lelki, avagy kéz nélkül való környül-metéltetés, le-irja az Apostol: *a' test büneinek állatjának le-vetkezése.*

Magyarazat.

Fel-tészi azért itt az Apostol nyilván azt, hogy a' Christus környül-metéltetett. *Miben állott légyen a' Környül-metéltetés*, arról a' feljebb való Tanításban szólottunk. Ábrahámnak és az ö magvának adta Isten sákramentomúl, az ö kegyelmének zálagául a' Környül-metélkedést: 1*Mós.* 17: 10,12. 3*Mós.* 12: 3. Sz.István, *Környül-metélkedésnek szövetségének* nyilván mondja: *Tsel.* 7:8. Szent Pál pedig, a' *hitből való igasságnak petsétjének*: Róm. 4: 11. A' környül-metélés lészen vala *kövel:* 2Mós.4:25. avagy *köbül* tsináltt éles *késekkel:* Jós.5:3. A' pusztában 40 esztendök el-folyások alatt az Izrael fiai nem metéltettek környül: lásd, *Jós.* 5: 2--7. a' honnan meg-tetszik, hogy a' Sákramentumok (: minémü vólt az ö Test. Ekkléziában a' Környül-metélkedés:) nem egyáltaljában szükségesek az idvességre; 's a't*. A' környül-metéltetett Sidókat a' Rómaiak hajdan tsúf-képen hítták *Apellák*nak, avagy *Recutitusok*nak, az-az, bör nélkül valóknak. Sok Pogány nemzetségek viszont, irígységbéli vetekedésből, vagy más októl viseltetvén, környül-metélkedtenek; mint az *Égyiptiusok*, *Colchusok*, és *Szeretsenek.* Ma-is környül-metéltetnek a' Törökök, és egyéb Török valláson lévö nemzetek: ismét, (:a' mint némellyek irják:) a' kereszтyén Szeretsenek-is †.

* *Non privatio, sed contemtus Sacramenti damnat:* Augustin.

† vid. *loca Testiũ Historicorũ, apud* Wilh. *Momma, Occõ.Tem. tom.2. lib. 8. cap. 4. §.210.*

Kerdes. *Mitsoda végekre nézve metéltetett környül a' mi Urunk Jésus Christus szent teste?* Fel. 1. Hogy az ö testének igaz, és szenvedés alá vettetett természete esmértethetnék. Mert vóltanak hajdan olly veszedelmes tévelygök, *Manichausok*, *Apollinaristák*; 's a't. kik azt tanították, hogy a' Christusnak tsak tündéres és színnel való teste vólt: mint a' Szent Léleknek-is, mikor galamb képében, vagy tüzes

nyelvek-

nyelvekben meg-jelent. Azért Sent teſtének vér-ontásával és fájdalmas ſebesíttetésével jó-eleve akará meg-eſmértetni, hogy a' büntöl meg-válva a' mi teſtünknek tellyes haſonlatosságába öltözött: *Sid.* 2:17. és 4:15. 2. Hogy magát Ábrahám neméből Származottnak lenni meg-mútatná, és az Iſten törvényének engedelmeſségére kötelezné; mert *valaki környül-metélkedik, köteles az egéſ törvénynek megtartására:* Gal:5:3. Ha a' Chriſtus környül nem metéltetett vólna, elég okot találtak vólna a' Sidók az ö töle való el-idegenedésre; mintha ö az Ábrahám maradéka közzé nem Számláltathatnék, és az Iſten törvényének bontogatója vólna: a' Templomból és Sinagógákból kirekeſztethetett vólna: a' Húsvéti Bárányból ſem ehetik vala; mert környül-metéletlennek nem Szabad vala abból enni: 2 *Móſ.* 12:44, 48. Igy az aſſonyi-állattól Születtetett *Fiú törvény alá adá magát:* Gal.4:4. illik vala, hogy bé-töltené a' törvénynek minden igaſságát: *Mát.* 3:15. mert nem azért jött vala, hogy a' törvényt el-törölje; hanem bé-töltse: *Mát.*5:17. az *Iſtennek igaſságáért, hogy az Atyáknak tött igéreteket meg-erösitené, lött a' Környül-metélkedésnek ſolgájává:* Róm. 15:8. 3. Hogy alázatosságának nagy vóltát ki-mútatná, 's minket-is alázatosságra tanítana. Az Iſten Fiában nagyobb alázatosság nem lehetett, mint mikor magát bünösnek mútatta: a' Környül-metélkedés a' bünösök bélyege vólt; ezokon igen Szemérmes helyen vólt. Semmi nem vólt a' Chriſtusban orvoslásra, vagy metélésre méltó; de a' bünös teſtnek haſonlatosságát akará viſelni: *Róm.*8:3. és minthogy a' bün ö hozzá nem férhete, a' bünnek gyalázatját és jelét fel-akará venni, *a' bünösök közzé Számláltatván:* Eſa 53:12. 4. Hogy Szent vérének ſengéjével maga Számára lelkünket el-jegyezné. Mert ha Móſest az ö feleſége, *ſponſum ſangvinis*, vérrel fogadott mátkájának mondá: 2 *Móſ* 4:25,26. mivel az ö fiának környül-metélésével meg-tartóztatá az Angyalt, hogy Móſest meg-ne ölné: ſokkal inkább vérrel el-jegyeztetett mátkánknak nevezhetjük mi a' Chriſtust; mert az ö környül-metéltetésének Szent vérével, mint drága jegy-gyürüvel, veſzedelmünktöl meg-mentett, és örök házasságába fogadott. És miképen Dávid a' Saul leányának házasságához két Száz Filiſtéusok környül-metéltetett börökkel jutott: 1 *Sam.* 18:27. *Sichem* Fejedelem úgy ámíttatott-el a' Jákób fiaitól, hogy a' *Dina* menyegzöjét környül-metéléssel fogja el-nyerni: 1 *Móſ.* 34:14,15. úgy Chriſtus a' mi lelkünk házasságát környül-metéléssel Szerzé. Azért, *ſponſus ſangvinum*, véres mátkája az Ur Chriſtus a' mi lelkünknek; kinek tellyes menyegzöje a' mennyei bóldogságnak vatsoráján léſzen: 2 *Kór.* 11:2. *Jel.*3:20.

és 19: 7-9. 's a't. 5. Hogy minket lelki környül-metélkedésre tanítana; mellyel nem a' teſt ſebesíttetik, hanem a' lélek tiſztíttatik; nem a' bör, hanem a' bün vagdaltatik, a' teſti gonoſz kivánságok metéltetnek; az érzékenyſégek rendeletlenſégi nem késsel, hanem áhítatos ſzeretetnek buzgóságával ki-gyökereztetnek. Azért a' Chriſtus környül-metéltetése nékünk azt példázta, hogy nem teſti vágással, hanem ſzivünk környül-metélésével minden földi tagaink és kivánságink illetlenſégit lelki fegyverrel le-vagdaljuk. Ezt a' végét és haſznát jelenti meg az Apoſtol a' Leczkében mi arántunk a' Chriſtus környül metéltetésének, hogy mi is ö benne környül-metéltettünk; de nem kéz által való környül-metéléssel, 's nem betü ſzerint: (:láſd, *Róm* 2:29) mert a' ſzivnek belsö lelki környül-metélése, az Iſten Sz. Lelkének munkája: 5*Móſ.* 30: 6. *Ézék.* 11:19. és 36:26. *Jér.* 32: 39. Néha ugyan az Irásban, magának parantsoltatik az embernek, hogy metélje környül a' ſzivét: *Jér.* 4: 4. de azzal az jelentetik, nem, mit tehet az ember; hanem mit kellene nékie tselekedni, ha tehetségét el-nem veſztette vólna

Miben álljon az a' lelki, kéz nélkül való környül-metéltetés, rövid igékkel azt-is meg-mondja az Apoſtol: *A' teſtnek büneinek állatjának le-vetkezésében.* Melly ſzólásnak formája nyilván mútatja azt, hogy a' bün nem tsak a' vétekre való hajlandóság, (:nem tsak valami *accidens*:) hanem ugyan valóság (:*ſubſtantia*:) annyiban, a' mennyiben el-válhatatlanúl a' terméſzethez és az emberi teſthez ragadott, valamíg a' halandóság napjaiban vagyon az ember: úgy hogy a' ſzivből ſzármazó minden gondolatok, kivánságok, mozgások, és a' teſtnek-is minden tselekedeti, nem tsak hajlandók a' gonoſzra; hanem ugyan magokban 's magok-is gonoſzok; 's a't.

Tanusag.

Az Ur Jéſus, ſzent teſtének környül-metéltetésével azt érdemlette minékünk, hogy mi-is lelkiképen, és kéz nélkül környül-metélteſsünk.

Kerdes. *Miben áll a' lelki Környül-metéltetés?* Fel. A' teſti Környül-metélkedés nem vala ſzükſéges, mihelyt az Évangyéliom erejében hirdettetni, és az Uj Teſtámentomi idö derekason bé-kezdett állani: a' mint erröl nyilván-való végezést tett az elsö Apoſtoli ſzent Conciliom, *Tsel.* 15: 5,6,10,28,29. de még akkor annyira ártalmas-is nem vólt; mert a' Conciliom végezése után ſz. Pál környül-metélte *Timoteust:* Tsel. 16:1,3. De az Évangyéliom el-terjedése után, olly veſzedel-

vetſedelmessé változott a' testi környül-metélkedés; hogy, *valaki környül-metélkedik, a' Christus annak semmit nem fog haſználni:* Gal. 5: 2. Hanem a' testi környül-metélés helyébe, mást állított-bé és rendelt Isten, mellyel kéz nélkül környül-metéltetsünk: ſzivbéli azért és lelki ez a' második jobb környül-metélkedés: *Róm.* 2: 29. melly az Irásban ſokképen neveztetik, melly ſokféle nevezet egéſzen meg-magyarázza azt: 1. Neveztetik, *lelki el-változásnak:* Róm. 12: 2. 2. *Földi tagoknak meg-öldöklésének:* Kol. 3: 5. 3. *Régi élet ſzerint való ó ember le-vetkezésének, és új ember fel-öltözésének:* Eféſ. 4: 22, 24. 4. *Az elmének lelke ſzerint való meg-újulásnak:* Eféſ. 4: 23. 5. *Uj teremtésnek:* Gal. 6: 15. 6. *Kö ſzivnek el-vételének, új ſzivnek, új léleknek adattatásának:* Ezék. 36: 26. 's a't. Egy ſzóval, az Isten Lelke által való újjá-ſzületteſésnek ajándéka a' lelki környül-metéltetés; mellyben a' kinek nintsen réſze, környül-metéletlen ſzivü 's fülü az: *Eſa.* 6: 5. *Jér.* 6: 10. *Tsel.* 7: 51. A' ki az okosságot meg-elözö gonoſz vágyódásokat, és az Isten akaratjával ellenkezö kívánságokat zabolára fogja, meg-töri 's meg-fojtja Isten kegyelme által, az lelkiképen környül-metéltetett ember.

Módját és rendit ennek a' metélésnek elönkbe adja Urunk, Mát. 5: 29, 30. *Ha a' te jobb ſzemed meg-botránkoztat tégedet, vájd-ki azt, és vesd-el töled;* 's a't. Meg-kell ölni, meg-kell feſziteni világi gonoſz kívánságit teſteinknek: *Kol.* 3: 5. *Róm.* 8: 13. erre ſzent Pál másutt így int: *Lélek ſzerint járjatok, és a' teſtnek kívánságát véghez ne vigyétek:* Gal 5: 16. *A' teſtet ne tápláljátok az ö kívánságiban:* Róm. 13: 14. Valaki nem gyülöli magát, nem lehet Chriſtus tanítványa: *Luk.* 14: 26. Sz. Pál magát ebben a' lelki környül-metélkedésben egynéhányſzor példáúl adja elö: 2Kór 4: 10. *Mindenkoron az Ur Jéſusnak öldököltetését a' mi teſtünkben hordozzuk.* Gal. 6: 14. --*Énnékem e' világ meg-feſzíttetett, én-is e' világnak. Meg-hóltatok, és a' ti életetek el-rejtetett a' Chriſtusban az Istennél:* Kol. 3: 3.

Ezekből meg-tetſik, hogy bizony igen nehéz és terhes a' teſtnek a' lelki környül-metélés; mert ſanyarú metélések, ſzüntelen bajvívások, lelki hartz, és fáradhatatlan kegyesség munkái kivántatnak ahoz: vagyon mindazáltal egynéhány ſegitö eſzköze a' kereſztyén embernek, mellyel könnyüvé, söt gyönyörüſégessé változik a' lelki környül-metélés, a' rendeletlen indulatoknak 's gonoſz kívánságoknak fojtogatások 's öldöklések: 1. A' felſéges Istennek ſegitö és munkálkodó kegyelme, melly eröt ád mindenekre: 2*Kór.* 12: 7-9. azért mondja ſz. Pál: *Mindent tselekedhetem a' Chriſtus által, ki engemet meg-erösít:* Fil. 4: 13. --*Isten kegyelme által többet munkálkodtam,*

hogy-nem mint mindnyájan azok: de nem én; hanem az Isten kegyelme, a' melly én velem: 1Kór. 15:10. azért mondja a' Christus gyönyörüségesnek az ö igáját: *Mát.* 11:30. 2. Az Isteni igaz szeretet által, melly minden munkát és fáradságot könnyebbít, söt édességgel és gyönyörködéssel tellyessé tészen. Légyen tsak az Isteni szeretet gerjedezése valójában a' lelkedben, könnyü a' szilaj testet környül-metélni, könnyü a' régi ember erköltsét szivedből ki-vagdalni, a' dölyzegeskedö indúlatokat zabolára fogni; mert *erös a' szeretet, mint a' halál; kemény, mint a' koporsó a' buzgó szerelem;* 's a't. *Ének.*8:6,7. lásd, 1*Kór.* 13:4,7,8. 3. Gyönyörüségessé 's édessé teszi a' sanyarú és fájdalmas metéléseket, mellyekkel a' testi gonosz kivánságok szivünkből ki-vagdaltatnak, az a' jutalom, mellyet a' hazudni nem tudó Istennek kegyelmes igéretei szerint reménlünk: 1*Mós.* 15:1. *Sid* 6:17-19. 2*Kór.* 4:17,18. 1*Tim.* 4:8. Mózes is *néz vala a' jutalomnak fizetésére:* Sid. 11:24-26.

Ezekből meg-érthettük, miben áll, 's mit tegyen a' lelki, és kéz nélkül való környül-metélkedés: azt-is meg-tanúlhattuk, mivel könnyebbíttethetik, hogy olly véres és fájdalmas ne légyen, mint az elsö idöbéli testi környül-metélkedés. Ha azért a' mi édes meg-váltó Urunk, még gyenge gyermek korában, születése után ottan hamar, ártatlan szent testét fájdalmas metéléssel sanyargatni mi érettünk nem szánta; ha Uj esztendö ajándékában *(: pro Strena:)* szent vérét érettünk kiontotta; mi se szánnyuk kivánságink rendeletlenségit, testi vágyódásink szilaj tsintalanságit, érzékenységink viszketegit, erköltstelenségink fesletségit környül-metélni, 's mint hitván tisztátalan bört el vetni; minden tagainkat, szivünket, ajakinkat, kezeinket, lábainkat, 's a't. *nem hamisságnak*, hanem *igasságnak fegyveréül állatni az Istennek:* Róm. 6: 12,13. Ha ekkoráig a' mi testünk tagjai tisztátalanságnak és hamisságnak szolgálatjokbã eszközök vóltak; ezután igasságnak szolgáljanak tökéletes szentségben és fegyhetetlenségben: *Tit.* 2:12,13. A' minémü akarattal, serénységgel, fáradhatatlansággal el-fordúlt annakelötte érzékenységünk az Istentöl, tiz annyi szorgalmatosságunk légyen az Istenhez való viszsza-térésben, és lelkünk idvességének keresésében: *Fil.* 2:12. Mellyre segéljen az Atya, Fiú, Szent Lélek, egy bizony örök Isten bennünket! Ámen.

III. PRÉDIKÁTZIO.

A' Napkeleti Böltseknek Christus imadására való Jövetelekröl.

Fel-vött

Fel-vött Szent Irási szakasz: *Mát.* 2: v. 1,2.

Mikoron --- született vólna Jésus Betlehemben, ---- ímé napkelet felöl jövének Jérusálembe Böltsek, mondván: Hol vagyon a' Sidóknak született Királlyok? mert láttuk az ö tsillagát napkeleten: és jöttünk, hogy néki tiszteſséget tegyünk, (vagy, imádkozzunk néki.)

AZ Évangyéliomi Szent Históriának rendi szerint, a' Chriſtus világra való jövetelét és születését, imillyen dolgok követték legközelebb: 1. A' Chriſtusnak nyólczad napra lött környül-metéltetése: *Luk* 2: 21. 2. A' napkeleti Böltseknek Chriſtus imádására való el-jövetelek: mert noha az ö el-érkezéseknek bizonyos ideje nem jegyeztetett-fel; mindazáltal nyilván úgy látszik, hogy akkor jöttenek-el, mikor még sem Jérusálemben, sem Betlehem vidékén nem igen hirhedett vólt ki a' Chriſtus születése. 3. A' gyermek Jésusnak, mint elsö-szülöttnek, a' Jérusálembéli Templomba való fel-vitettetése, és Isten eleibe való be-mútattatása: *Luk.* 2: 22-24. melly lött az ö születése után való 34-dik napon, vagy pedig épen a' 40-dik napon, (: a' mint nyomozhatni:) 3 *Móſ.* 12: 2-4. 's a't. mert 33 napig a' férjfiúi magzatot szülö aſszonynak házában kell vala magát tartóztatni a' törvény szerint: 3 *Móſ.* 12: 3,4*. 4. A' törvény szerint mindenek a' gyermek Jésus Istennek való szenteltetése aránt el-végeztetvén, meg-térének Józef és Mária, nem Betlehembe, hanem Galiléába, az ö városokba Názáretbe: *Luk* 2: 39. a' honnan ismét, Angyali szózat járúlván Józefhez, el-szaladának Égyiptomba: *Mát.* 2: 13,14. 5. A' Betlehem vidékén lévö ártatlan gyermekeknek a' Héródes Katonái által lött siralmas le-vágattatások követte a' Chriſtusnak Égyiptomba való futását: *Mát.* 2: 16. 's a't.

-- Nem helyesen, és nem az Évangyéliomi Szent Históriának rendi szerint helyheztette tehát a' Kalendáriomba XIII-dik Gergely Pápa, (*anno Chriſti* 1582.) a' Chriſtus születését követö emlekezetes dolgok-

 nak

[*Videtur iter Hierosolymitanum consectum fuisse eodem tempore, quo Magi discessum parârunt de Betleem. Certè illo id factum tempore, quò Herodes adhuc considebat quietus, expectans Magorum reditum. Ido & Hierosolymitanum iter sine discrimine peractum est, divina curante providentia, ut Filius Hierosolymam veniret, & salvus ac integer rursum abiret, nec à Tyranno interciperetur, hic intentus aliis rebus, non scis itatus est ea, quæ in Templo agerentur, & confisus Magorum promissis, nullum movere lapidem constituit, antequam ab iis plenius informaretur. Ita verè silens in cœlis risit, Dominus subsannavit illum:* Psal. 2: 4. *Sunt verba Eruditiss.* Wilh. *Monum. Oecon. Temp. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. §. 285.]

nak innepeit *: péld.ok. az *Apró Szentek* napját, az-az, a' Bethlehem vidéken meg-öletett kisded gyermekek haláloknak emlékezetinek innepét, (: mellyet, hogy már magyarúl, de igen paraztoson a' tudatlan köfség, *Orodits* avagy *Orodies*, az-az, Héródes napjának-is hiv:) mindjárt a' Christus születése után esö negyedik napra rendelte: holott a' Christus születését követö emlekezetes dolgok közzül leg-utólló az; mert a' Christusnak elébb környül metéltetni, a' Böltsektöl imádtatni, a' Jérusálembéli Templomban Isten számára szenteltetni kelletett; azután következett az Egyiptomba való futás, és az ártatlan apró gyermekek le-konczoltatások. A' napkeleti Böltseknek (: vagy, a' mint helytelenül mondatik, három Királyoknak:) Christus imádására való el-jövételeknek emlekezetinek innepe napja tétetett a' Kalendáriomba, Urunk születésének napja után következö 13-dik nápra, *(: pro 6-ta Ian.)* mindenkoron; de ez-is bizonytalan fundámentomon, mert nem határozhatni azt meg a' szent Irásból. E' kettöt tudhatjuk és nyomozhatjuk nyilván az ö el-jövetelek idejéröl: 1. Hogy akkor jöttek-el, mikor még Jérusálemben nem vólt tudva 's ki-hirhedve a' Christus születése: *Mát.* 2: 1-4. 2. A' B. Szüz meg tisztúlásának napjai, és a' gyermek Jésusnak Jérusálembéli Templomban lött *oblatio*ja elött: de sorossan, hanyadik napra és mikorra érkeztek Jérusálembe, 's onnan Bethlehembe, nem határozhatni-meg. A' Kalendárista azt a' napot *Viz-Keresst* napjának nevezi: mert a' Görög Ekkléfia *observatio*ja szerint, a' Christus a' Jordán vizében azon a' napon kereszteltetett-meg.

A' Böltseknek Christushoz való jöveteleknek soros idejét mi nem vifgálván, a' mi hafznra és lelki épületre való dolgok az ö felölök meg-irtt szent históriában elö-fordúlnak, azokat fogjuk nyomozni Isten segedelme által, a' Leczkéböl. Mellyben 1. vagyon, a' Böltseknek az új Királyhoz való jövetelek. 2. Az ö jöveteleknek ideje, *mikor született volna Jésus;* 's a' t, ismét: *Héródes Király idejében.* 3. A' honnan jöttenek, *Napkelet felöl.* 4. A' hely, hova jöttek, *Jérusálembe.* 5. Mi végre jöttek, tudakozódnak a' született új Király felöl, mivelhogy *látták*

[* *De inſtitutione Novi Kalend. vide Horat. Turſellinũ Epit. Hiſt. lib. 10. cap. 9 § 29. Novum iſtud Kalend. juſſu Imp. Rudolphi II. Sileſia, Boëmia, Luſatia, Moravia, & Sceſuſium in Hungaria, Anno 1584. receperunt. Reliqua verò Hungariæ pars, Anno demum 1599 mandatis Cæſareis compulſa, ad tollendas ſolùm confuſiones, quæ ex Faſtorum diverſitate oriri poſſent, præmiſſa ſolenni proteſtatione recepit. Vide Clar. V. D Franc. Pariz Pápai, Kxdus Rediviv. ſeu Commentarios Rerum Eccleſ. inde à Reform. in Hung. & Tranſ. geſtarũ, ad Ann. C. 1583. Kalend. Gregorianum, Hungaris, primus concinnavit Petrus Slovacius, Cracovienſis Academiæ Aſtrologus, ad Meridianum Caſſovienſem: excudit Bartfæ David Gurgeſel. Videre olim tale Kalẽd. mihi licuit Sáros-Patakini, ex Archivo Celſ. Domûs Rákocziã.*]

látták annak tsillagát Napkeleten, jöttenek azért, hogy annak tiſztességet tegyenek 's azt imádják.

Magyarazat.

Kerd. I. *A' Chriſtus ſzületése után mitsoda idö tájban jöttek-el a' Chriſtus keresésére azok a' Böltsek?* Fel. Noha valamint illettük e' dolgot az elöl-járó beſzédben; mindazáltal a' régieknek különözö vélekedések miatt illö bövebbetskén arról viſgálódnunk: 1. *Epiphanius** azt alitotta hajdan, hogy a' Chriſtus ſzületése után két eſztendövel jöttek-el a' Böltsek; de fundámentom nélkül: mert noha az mondatik, *Mát.* 2:16. hogy Héródes le-vágatott Betlehemben és annak határiban minden gyermekeket, *két eſztendösöket és azoknál kisselbeket;* de onnan nem következik az, mintha a' Chriſtus-is akkor két eſztendös lött vólna. 2. *Niceforus*† is a' régiek közzül azt állatta, hogy a' napkeleti Böltseket Chriſtushoz vezérlö tsillag, két egéſz eſztendövel támadott és kezdett fénleni a' Chriſtus ſzületése elött; ez-is bizonytalan állatás. Mindazáltal meg-engedhetjük azt, hogy az a' tsillag a' Chriſtus ſzületése elött alkalmas idövel kezdett fénleni; mellyre a' Böltsek ſzámot is tartottak: de annak titkát, mit jegyezne, nem érthették; mígnem oſztán a' ſokſzori ſzemlélés után, Iſteni világositás-is járúlván elméjekhez, a' Chriſtus ſzületésének ideje táján ki-tanúlták, mire 's kire mútaſſon az a' tsillag, 's úgy eredtenek útra. 3. Vakmeröül azt ſem állathatni, hogy a' Chriſtus ſzületése után való 13-dik napra jelen vóltak vólna Betlehemben, (:mint a' Kalendáriſta akarja:) mert Napkeletröl olly meſzéröl, téli rövid idöben olly hoſſzas útat annyi idöre nem könnyen végezhettek vólna el: péld. ok. ha Perſiából, 's annak Királlyi városából *Suránból*, (:mellyröl láſs, *Eſter*, 1:5. és 3:15. 's a't) melly 226 milföldnyire mondatott lenni Jérusálemtöl, kelletett jöniek, nagy darab föld vólt az; mellyet el-jöni olly rövid idö alatt majd lehetetlen vólt vólna: hanemha azt mondanók, hogy útnak azelött eredtek, mig a' Chriſtus nem ſzületett, és már hogy ſzületett, útban vóltának; melly-is bizonytalan. Némellyek azt költik, hogy ſebes gyorſaságú tátos öſzvéreken vagy lovakon, gyorsan porozkáló tevéken jötték-el hirtelen azt a' hoſſzú útat; de ez-is hazug költemény. 4 Bátrabban mondhatjuk azt, hogy a' Mária tiſztúlására törvény ſzerint (:láſd, 3*Móſ* 12:3,6. *Luk.* 2:22) rendeltetett napoknak, (:mellyek tsak-nem öt hetet foglalnak magokba:) a' vége felé érkeztenek-el azok a' Böltsek, mikor még a' gyermek Jéſus ſzüléivel együtt Betlehemben vólna, és annak határin kivül nem igen meſzſze terjedett vólna ki az ö ſzületésének hire: láſd, *Mát.* 2: 1-4. 's a' t. §.

* *in Cypro Epiſcopus Salaminæ, vel Conſtantiæ, qui mortuus eſt ſub Arcadio, A. C.* 403. *vid. Frid. Spanhemii Introd. ad Hiſtor. Not. Teſt. facul.* 4. *pag. m.* 425. *Vir fuit cæteroquin Erudit⁹; ſed interdū in Hiſtoricis & Chronologicis turpiter lapsus vid. Spā. ib.*

† *Calliſtus dictus, ſcriptor & Hiſtoric. Græcus celebr. floruit ſub initium ſæculi* 14-*ti.*

§ *vid. Wil. Momma, Oecō. Tem. tom.* 2. *l.* 3. *c.* 4. §. 215.

Kerdes

Kérd. II. *Mitsoda rendbéli emberek vóltanak azok a' napkelet felöl jött Böltsek?* Fel. 1. A' Görög ige ſzerint (μάγοι) *Magusok* vóltak azok: melly nevezettel a' régieknél a' Böltsek és Doktorok illettettenek, kik valamelly tudományban, minémü a' *(Theologia)* ſzent Irási, Iſtenröl és az Iſteni dolgokról való tudomány; Orvosi tudomány, *(Medicina:)* Böltseségi tudomány, *(Philoſophia:)* Égi nézésnek 's Égek járásának tudománya, *(Aſtrologia, Aſtronomia:)* mások felett tudósbak vóltak *. Káldeában, Médiában, Perſiában, Napkeleten a' Pogányok között nagy féſzkek vólt régen a' böltseſégnek: láſd, *Dan.* 1:20. és 2:2. és 4:4. 's a' t. egy *Zoroaſter* nevü *Bactrianus*ok Királlyoknak idejétöl fogva, a' ki virágzott az özönviz után való 291-dik eſztendöben, ki az egek forgásit viſgáló tudománynak és a' *Magiának* elsö találójának mondatik lenni. Tiſztességes név vólt azért hajdan a' *Magusok* neve: de azután a' Görögöknél, és végre a' Rómaiaknál, gyalázatos értelmü ſzóvá kezdett az lenni, jegyezvén az ördöggel czimboráló, ſzemfényveſztö boſzorkányos embereket: nem ez utólſó értelem ſzerint mondatott Magusok vóltak azok, kikröl a' tudakozódás vagyon; hanem a' tiſztességesebb értelem ſzerint valók. 2. Némellyek azon emberek felöl úgy vélekednek, hogy Királyok vóltak, még pedig hárman: reájok ſzabván ama' Prófétziákat, mellyek vannak, *Sólt.* 72: 10, 11. *Eſa.* 60: 3, 6. (: a' mellyekben mindazáltal a' Chriſtus Jéſus utólſóbb idöbéli lelki orſzágának ditsöſége rajzoltatik-le, a' mellybe *a' földnek Királyi bé-hozzák az ö ditsöségeket és tiſztességeket:* Jel. 21:24. hogy legyenek annak *táplálói és dajkái:* Eſa. 49: 23. kiknek *tsetseket ſzopja* az Iſten Háza: *Eſa.* 60:16. és 23:18. *Sólt.* 45: 13.) neveket-is mind Sidóúl, mind Görögül, mind Deákúl meg-határozván azoknak †. Uralkodásoknak ſzékeket, avagy helyeket-is meg-jelentvén: hogy *Caſpár* lött légyen *Sabának*, *Boldisár Tárſisnak*, *Menyhárt Arabiának* Királya: De mind ezek ſzent Iráson kivül való költemények, mellyeknek czáfolásokban fáradoznunk nem ſzükſég; az Évangyéliomi ſzent hiſtória ſem neveket, ſem ſzámokat nem jegyzette-fel; mit-is haſznál azt viſgálni? A' tsillag után lött eredések nyilván mútatja, hogy Ég for-

[* *De origine vocis, & ejus apud veteres, præprimis Perſas, acceptione, vide* Wilh. *Momma, ubi ſupr.* §. 216. item *Aug. Pfeifferi Exotica Nov. Teſt. Annexa Dubiis Script. vex. Loc.* 3. item *Ludovici de Dieu Comment. ad Mat.* 2: ℣. 1.

† *Nomina illorum fingunt fuiſſe Ebraicè* Apellius, *h.e.* (: *üt illi interpretantur:*) *fidelis;* Amerus, *h.e. humilis;* Damaſcus, *h.e. miſericors. Græcè autem,* Magalath, *h.e. nuncius;* Galgalath, *h.e. devotus;* Sarachin, *h.e. gratia. Latinè:* Caſpar, Melchior, Balthaſár; *&c.* vide Wilh. *Momma, ubi ſup.* §. 219. *Hier. Drexelii Jeſuit. oper. tom.* 2. *in libell. de* Chriſto Naſcens, *part.* 1. *cap.* 11. §. 1. *&c.*]

Ég forgását, és Tsillagok mozgásokat 's minémüségeket vísgáló Böltsek, *Astrologus*ok voltanak.

KERD. III. *Miérthogy Napkeletről, 's a' világnak nem más részéről jöttek azok a' Böltsek?* FEL. 1. Nem lött Istени igazgatás és titok nélkül ez a' dolog. *Napkeleten* vólt amaz, Istentöl szépen fel-ékesítetett *Éden* kerte: melly első szüléink gyönyörüségeknek helye vólt ideig; Azután az ördög irígysége miatt bünnek és halálnak szállásává változván, 1 *Mós.* 2: 8. *Napkeleten* esett az első gyilkosság: 1 *Mós.* 4. Az özönviz után élö emberek *Napkelet* felöl indúlának a' Sinhár földére, hogy ott építenék a' Bábel tornyát: 1 *Mós.* 11: 2. ott lött a' nyelvek özve-zavarodások, ott kezdödött a' nemzetségeknek Istentöl való el hagyattatások, (*repudium*ok:) Illö vala azért, hogy a' melly részében e' világnak kezdödött a' bün, azon részében kezdödjék a Pogányoknak e' világ Megváltójában való hitek-is. A' régi tudós Paterek közzül egy azt-is fel-jegyzette, hogy a' Christus, Istени igazgatásból, úgy feszíttetett 's függesztetett vólt fel a' keresztfára, hogy háttal Napkeletre fordúlt légyen: nem akarván Isten többé meg-emlekezni arról a' bünről, melly Napkeleten jött-bé e' világra. 2. A' mint azzal, hogy a' Böltseket a' Christushoz tsillag vezette, jelentetett az, hogy az a' született Király ama' fényes hajnali Tsillag: *Jel.* 22: 16. Ugy azzal, hogy *Napkeletről* vezérlett a' tsillag az új Királyhoz új követeket, az jelentetett, hogy már fel-támadt az *Igasságnak Napja, a' kinek szárnyai alatt egészség lészen:* Mal. 4: 2. Sólt. 84: 12.

KERD. IV. *Mitsoda és mitsodás tsillag vólt az a' Böltsek kalaúzzok?* FEL. 1. Némellyek hajdan, a' Szent Léleknek, vagy valamelly fényes Istени erönek lenni gyanították azt a' tsillagot. 2. Némellyek Angyalnak, ki szép fényes tsillagot öltözvén-fel magára vezérek vólt a' Böltseknek: mint hajdan az *Isten orczájának Angyala*, (: Ésa. 63: 9. 2 Mós. 33: 14, 15.) éjjel tüznek, nappal ködnek oszlopában lakván, vezérlette a' puztában az Izrael fiait: 2 *Mós.* 13: 21, 22. Igy vélekedtek hajdan *Chrysostomus*, *Ágoston* D. és *Theophilactus*. 3. Mások, rendkivül ſénlö új üstökös tsillagnak, ki egy 's ki más formájúnak lenni mondotta azt a' kalaúzt: az Irásban erről-is nintsen semmi meg-határozva. Én azt hiszem, hogy igaz és valóságos tsillag vólt az, melly az Istentöl rendkivül való fényességgel fel-ékesíttetvén arra a' végre rendeltetett vólt *. *Chrysostomus* irja régi Apókrifus könyvekből, hogy azon tsillag felett egy gyermek-kép látszott, kinek feje felett viszont nagy fényesség tündöklött. Mikor, 's hányszor látták azt a' tsillagot a' Böltsek, nem mondják-meg; hanem tsak így szólnak:

* *Quomodo ſtella illa à reliquis differre putari poſſit, vide de eo* W. *Momma, tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. § 226.

Láttuk az ö tsillagát Napkeleten; 's a't. Hihetö, fokszor látták, 's egynéhányszor *obſerválták*; mert annak tsak egyszeri látására nem indúltak vólna annyira fel: Az új Király tsillagát látták, annak tsillagát, *a' ki meg-ſzámlálja a' tsillagoknak ſokaságát, és mindeniknek nevet ád:* Sólt. 147:4. a' ki maga-is *fényes hajnali Tsillag:* Jel. 22:16. a' ki *a' győzödelmesnek hajnal-tsillagot ád:* Jel. 2:28. a' ki *jobb kezében tartja a' hét tsillagokat:* Jel 1:16. 's a't. a' kinek népe 's országa mellett *a' tsillagok hartzolnak az ö helyekből, (:Phyſicis vortex dicitur:)* Bir 5:20.) Tsudálkozzál ember azon! miként, az égből le-szállott Isten Fia mellett, és ö róla, az Ég, és valami az égen 's az égben vagyon, vagy egyszer vagy máskor mind tanubizonyságot tettenek. Az Atya Isten az égből kiáltotta: *Ez az én szerelmes Fiam;* 's a't. A' Szent Lélek galamb formában reá szállott: *Mát.*3. Születését Angyal hirdette, Angyali éneklés idvezlette: *Luk* 2. az új Királyhoz új követeket vezérlö tsillag-is meg-indúl az égen: a' kinek szenvedésekor a' fényes Nap is homályba borúlandó vala *: *Luk.*23:45. *Joel,* 3:4. Igy: minden, valami vólt fenn az égben, és az égen, ditsöſéget adott az *Immanuelnek.*

Ezt a' Christus ditsöſégét mútató tsillagot majmoskodta az ördög a' Pogányok között; midön az ö Poétáival azt hazudtatta, hogy Éneás az naptól fogva, mellyen Trójából ki-ment, szüntelen ötet vezérlö tsillagot látott, mind addig, míg-nem *Latiumba* a' *Laurentumi* mezöre jutott, holott oztán a' tsillag ö elöle el-enyészett, hogy többé azt nem láthatta; 's a't †.

Kerd. V. *Holott a' tsillag néma teremtett állat, (: nints nyelve, szava:* Sólt. 19:4.) *valljon, honnan tudhatták-meg a' Böltsek, hogy az a' született új Király tsillaga? 's az új tsillagot látván, miért nem gondolkoztak annak más egyéb jelenségeiröl?* Mi-is gyakran látunk idegen új tsillagokat; de mit jelentsenek azok, nem tudjuk; az idö nyilatkoztatja-ki: mikor üstökös tsillagot látunk, félünk hadakozásoktól, dögtöl,

[* Jucunda ſunt in hanc rem verba S. *Auguſtini*, relata *Dr Pexellio de Chr. Naſc. par.* 1. *cap.* 10. §. 3. *Novam Stellam declaravit Natus, qui antiquum Solem obſcuravit occiſus. Quid erat illa Stella, quæ nec uſquam antea inter ſydera illuxit, nec poſtea monſtranda permanſit? Quid erat, niſi magnifica lingua Cœli, quæ Numinis gloriam narraret, quæ Virginis partum nuntiaret inuſitato fulgore.*

† *Varro, lib* 2. Rerum Divinar. id refert: *Ex quo* (inqu.) *de Troja eſt egreſſus Æneas, Veneris eum per diem quotidie ſtellam vidiſſe, donec ad agrum Laurentum veniret, in quo eam non viderit ulterius, qua re cognovit terras eſſe fatales. Id quod Servius commemorat ad illa verba Poëtæ Virgil: Æneid.* 1. Matre Dea monſtrante viam — *Quaſi Venus ſtellam ſuam ante ipſum fecerit ambulare, ut ei viam monſtraret.* vid. *Sam. Bocharti Epiſt.* Num Æneas unquam fuerit in Italia? *ſubjunctam Geogr. Sacr. pag. m.* 26.]

töl, nagy változásoktól; de nem tudjuk, hol, mikor, és mitsoda formában következnek-el azok; 's a't. FEL. 1. *Ágoston* D. úgy vélekedett hajdan, hogy Angyal tanította-meg a' Böltseket a' tsillag titkára: Angyali *commertium*ok vólt és lehetett (: úgy ő:) nékiek; a' minthogy azontúl-is álomban Angyal által íntette-meg Isten öket, hogy Héródeshez viszsza ne mennének: *Mát.* 2:12. 2. *Chrysóstomus* írja, hogy a' Napkeletiek, ama' *Jákóbból származandó Tsillagról* tött Prófétziájára, ama' napkeleti nagy Prófétának, *Bálámnak*, igen sorossan számot tartottak, (4 *Móf.* 24:17) 's a' szerint nyilván reménlették azt, hogy mikor az az Izraelbéli új Király születtetnék, valamelly rendkivül való fényességü tsillag támadna akkor: mellyhez képeſt rendeltek-is 12 Bölts férjfiakat, kik annak a' tsillagnak támadására szorgalmatoson figyelmeznének. Kik után azon éjtszaka, mellyen a' Chriſtus született, nyilván látták az új tsillag fel-költét, egy gyermek képpel egygyütt, néminémü szózatot-is hallottanak; 's a't. 's úgy eredtenek után útra a' feljebb említett Böltsek. 3. *Origenes* igen vaſtagon ítélte azt: hogy, ördögi jelentésből tanúlták-ki a' Böltsek az új tsillag titkát; vagy pedig a' veres tenger mellyéki *(Erythræa) Sibylla* tanította-meg öket arra. 4. Hihetöbb dolog, hogy a' Böltseknél megvólt a' Daniel Próféta Irása, ha tsak *(fragmenta*kban) darabokban-is: ki ſok idökig a' Káldeai, 's azután a' Perſiai Királyoknak Udvarokban lakván, igen hires-neves Bölts Fejedelmi ember vólt; azon Próféta Irásából nyilván nyomozhatták, a' *hetven Hetek* után, az *örök igaſságot meg-hozandó Chriſtus Fejedelemnek* el-jövetelit: *Dan.* 9:24,25. a' *kinek birodalma más népnek nem hagyatik*, és *ſoha-örökké meg nem romol:* Dan. 2:44. A' 70 hetek *(calculatio*jából) viſgálásából, a' Meſſiás el-jövetelinek idejét-is ki-nyomozhatták, járulván minden bizonnyal Ifteni világosítás-is elméjekhez: és így, mikor látnák azon idöbe támadni az új tsillagot, gondolhatták nyilván annak az új Király tsillagának lenni; a' mint kinn az égen fénlett a' tsillag, úgy belöl lelkekben ragyogván az Isten Szent Lelkének világosító kegyelme-is *.

KERD. VI. *Mi végre jöttek azok a' Böltsek a' tsillag után?* FEL. Magok meg-mondják, v. 2. *jöttünk, hogy néki* (: tud ill. a' született új Királynak:) *tiſztességet tegyünk;* nem tsak külsö *politiai reverentiát*, hanem belsö Ifteni tiſzteletet tegyünk néki, ötet imádván, néki hálákat adván. Tsak külsö tiſztesség-tételért bizony nem fáradtak vólna olly meſszéről; más tüz égette öket belöl, az új Királyhoz való szerelem, e' világ Megváltójához való áhítatos buzgóság: azért nem ütköznek-meg Betlehembe jutván-is, az ö Annyának 's magának-is egy-

* vid. *Wilh. Momm ubi ſup.* §. 230-232 *ex quo hæc omnia ferè transſcripſimus.*

ügyüségén, alatson forsán; 's a't. hanem *le-borúlván tiſztesseget téſznek néki, és az ö kíntseket elö-hozván adának néki ajándékokat, aranyat, tömjént, és mirhát:* Mát. 2:11. Ditsöséges drága ajándékok! a' minémüek hajdan a' Királyoknak adatni ſzoktak vólt: láſd, 1*Kir.* 10:10. 2*Kró.* 9:1. 2*Móſ.* 30:23. 's a't. Mind a' régibb, 's mind az újabb Tudósok, ez ajándékoknak ſzámok 's minémüségek körül titkokat vakargatnak *. *Arany* adatott a' Chriſtusnak, mint *Királynak;* tömjén, mint *Fö Papnak; mirha,* mint *Prófétának.* Vagy így: *Arany* adatott a' Chriſtusnak, mint *Királynak; tömjén,* mint *Iſtennek; mirha,* mint *meg-halandó embernek;* mivelhogy Napkeleten a' hóltaknak teſtek hajdan, mirhából tsináltt drága kenettel ſzoktak vólt meg-kenettetni: *Ján.* 19:39. 's a't.

* *vid. prox. citatū, Erudit Momm. ubi ſupr.* §. 249-251. *&c. Drexelium Jeſ. ubi ſupra* de Chr. Naſc. *part.* 1. *cap.* 12. §. 1-5. *pa. m.* 427-431. *&c.*

Tanusagok.

I. *A' Megváltó Jéſus, nem tsak a' Sidóknak, hanem a' távolvaló Pogányoknak-is ſzületett.*

A' Leczkében. Iſmét: *Éſa.* 49:6. 's a't.

II. *Noha a' Chriſtus világra való jövetele, tsekély, alatson, és alázatos vólt, ſok környül-álló dolgokra nézve; mindazáltal ditsöséges, fényes és Királyi el-jövetel vólt viſzont némelly dolgokra nézve.*

A' Leczkéböl.

III. *Minden kegyes Léleknek tiſzti, hogy a' ſzületett Király Chriſtusnak ſzivbéli tiſztességet tegyen, 's néki ajándékokat adjon.*

A' Leczkéböl, ℣. 2. és 11. láſd-meg, *Sólt.* 2:11,12. és 76:12. 13. és 96:7-9. 2*Mós.* 23:15. és 30:13. és 34:20. 5*Mós.* 16:16. 's a't.

Kerd. *Mitsoda ajándékot tudnék én vinni annak a' ditsöséges Királynak?* Fel. Nem kiván az egyebet, tsak a' ſzivedet, 's annak tiſztaságát: *Péld.* 23:26. hogy *féljed, ſzereſſed ötet tellyes ſzivedböl és tellyes lelkedböl:* 5Móſ. 10:12. láſd, Mik. 6:6-8. 's a't †.

A' ſzületett Király Chriſtus tiſztesség-tételére *ki kell* hát *mennünk a' táboron kivül*-is: Sid. 13:13. meſzſze földre való fáradságunkat-is nem kell ſzánnunk, hogy e' hozzánk jött Királyt meg-látogathaſſuk: ne legyünk alább-valók a' Napkeleti Pogány Böltseknél, kik meſzſze-földröl

[† *Devotus quidam Senecæ diſcipulus ajebat aliquando ad Præceptorem ſuum:* Pauper ſum, nec quid tibi donem habeo; donabo verò tibi cor meum, quodſi id tibi vilius videtur, quæſo, in forma expoli, & præpara tu tibi illud, ut aliquid grati in tui honorem ex eo prodire poſſit. *Quæ verba in ſpiritualem ſenſum commodè hîc applicari poſſunt.*]

röl el-jövének; 's a' t. Oh ti bóldog Persák! óh Bölts férjſiak! óh minden Sidóknál bóldogabb Pogányok, kik a' Világ Idvezítöjének imádására másoknál elébb fel-ſerkentetek! 's a' t. Hajdan az *Africanus Scipionak*, a' *Cſáſárnak*, *Pompéjusnak*, *Octaviusnak*, és többeknek, a Római nép nagy örvendezéssel ſok pompával ment elejekbe, mikor győzödelmesen jöttek a' hadból viſſza, és ſok ajándékokkal tiſztelték öket: 's hát mi nem megyünk-é eleibe örvendezö tiſztesség-tétellel, 's lelki ajándékokkal a' hozzánk el-jött királlyok Királlyának?

Tsókolgaſſuk ezt a' Fiat, ſolgáljunk néki félelemben, és örüljünk rettegésben: Sólt. 2: 11, 12. Vigyünk *ajándékokat e' Rettenetesnek:* Sólt. 76: 12. Mit? *aranyat, tömjént, mirhát*, lelkedet, teſtedet, mindenedet. Mit? *aranyat*, még pedig *tüzben meg-próbáltatott aranyat:* Jel. 3: 18. *hitednek tántorgás nélkül való vallását:* Sid. 10: 23. 's életednek tiſztaságát: *Tömjént*, az-az, áhítatos buzgó könyörgéseket: *Sólt.* 141: 2. *Sid.* 13: 15. ollyan tömjént, melly az ördögöt töled el üzze: *Jak.* 4: 7. *Eſéſ.* 6: 16 *. *Mirhát*, az-az, bünön meg-törödött ſomorú lelket, bünön való keſerü ſirást, 's igaz pénitentzia-tartást, melly kedves lelki áldozat Iſten elött: *Sólt.* 51: 19. Támadjon-fel ama' fényes hajnal-tsillag a' mi ſiveinkben; melly minket az Igaſság Napjához vezéreljen! Ámé.

* vid. *Apocryphum Tobiæ, cap.* 6: & 8: v. 2, 3. &c.

IV. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Mát.* 2: 13-15. [olvaſd-el.]

A' Chriſtus világra való jövetelét és ſületését leg-közelebb követö *negyedik* dolog, az ö Égyiptomba való futása, mellynek hiſtóriája a' Leczkében meg-van irva: Holott, 1. Jóſefhez, Angyal által tött Iſtennek álombéli intése jegyeztetik-meg, az Égyiptomba való futás és az ott való maradás felöl: ỳ. 13. 2. A' futásra kiſztetö Angyali intésnek oka jelentetik-meg: mert *Héródes majd halálra keresi a' gyermeket.* 3. Jóſefnek, az Iſten Angyala által tött intéséhez való maga alkalmaztatása 's kéſz engedelmessége, az intésnek mind két ága aránt: t. ill. (1) *vövé a' gyermeket --- és ſalada Égyiptomba:* ỳ. 14. (2) *lakék ott mind a' Héródes haláláig:* ỳ. 15. 4. Ez egéſz hiſtóriának 's viſelt dolognak közönſéges oka jegyeztetik-meg: ỳ. 15. --azért lött mind ez, *hogy bé-telnék, a' mit az UR mondott a' Próféta által --- Égyiptomból hittam-ki az én Fiamat.*

MAGYARAZAT.

Az az Angyal, ki a' Jérusálemből Názáretbe (: nem Betlehembe:) *Luk.* 2: 39. viſſza-tértt Jóſefnek meg-jelenék, kétség kivül vólt Gábriel Angyal, ki hajdan *Danielnek*, 9: 21, 24. azután *Zakariásnak:*

Luk. 1:11,19. a' Szüz *Máriának*, ℣. 26,27. a' Bethlehem mezején vigyázó Pásztoroknak, a' Chriſtus születése felöl hirt mondott; kire bizatott vólt a' Chriſtus születésének minden környül-álló dolgainak kihirdettetése 's Evangelizálása*.

* Lásd felj. az I. Szak: 3-dik Préd. és a' II. Szakaszbéli 7-dik Prédik.

--*Álomban* jelent-meg az Angyal Jósefnek, mint azelött-is: *Mát.* 1:20. mint hajdan a' Szenteknek: 4*Mós.* 12:6. *Ábrahámnak:* 1Mós: 15: 12,13. *Jákóbnak:* 28:12,16. *Salamonnak:* 1Kir. 4: 5--15 's a' t.

Kerd. *Holott a' Héródes kegyetlensége csak a' Bethlehem vidékére terjedett-ki; nem maradhat vala-é meg Jósef a' gyermekkel Názáretben? mi szükség vala Égyiptomba futni?* Fel. Bizony dolog, az Évang. szent históriája azt irja, hogy a' Héródes dühössége csak Bethlehem körül *grassált*; de mint lész vala az állapat, ha a' szorgalmatosbban tudakozódó dühös Királynak, valamelly hitetlen, fülébe súgta vólna a' gyermek Jésusnak Názáretben való múlatozását? azt akará Isten, hogy az ö Fia távolabb mennyen, még pedig Égyiptomba, mellyet az ö számkivettetésének helyéül régen rendelt vala: *Hós.* 11:1, *Ellenvetés: Az Égyiptomból való haza-jövetel után, bátran lakék Jósef a' Jésussal Galiléában; Judéába ugyan nem mere menni, hallván, hogy ott Árkélaus, a' vérszopó Héródes fia uralkodnék:* Mát. 2: 22. *talám azért Héródes idejében-is békével maradhat vala Galiléában?* Fel. Tsuda dologgnak látszhatik az; holott Judéában-is a' nagy Héródes fia, *Árkélaus* uralkodott; Galiléában-is azonnak a' fia, *Herodes Antipás*, (: ki a' Chriſtusnak nagy gyülölője vólt: *Mát.* 14:1,2. *Luk.* 3:1. és 9: 7-9. és 23: 7,8,11.) mégis Árkélaustól félt Jósef: *Mát.* 2:22. Héródestöl nem. De ennek oka ez vólt: mert a' Napkeletröl jött Böltsek Héródes elött azt mondották, hogy a' született új Király Judéabéli Király lenne: *Mát.* 2:2. Judéát birja vala Árkélaus-is, és azt az ö kontzát igen félti vala: a' született új Királynak Galiléabéli Fejedelemségéröl semmit sem szóltak a' Böltsek; azért Héródes Antipás-is, ki Galiléát birja vala, nem félti vala azt. Mindazáltal legföbb oka mind ezeknek, az Isteni titkos gondviselés és bölts igazgatás; melly úgy rendelte vala, hogy az ö Fia Názáretben (és nem Judéában) lakván, *Názarénusnak* hivattatnék: *Mát.* 2:23. *Ésa.* 11:1. 8:23. *Zak.* 6:12. 's a' t.

Kerd.

[† Ad quasnam Prophetias alludendo, dicatur Chriſtus *Nazarenus*, disputant de eo Eruditi; quidam Chriſtū ita dictum putant à נוֹר ſurcul⁹, *alii à* נֹצֵר ſurcul⁹, *alii à* נָצַר paſtor, (:*Job* 7:20. *Ésa.* 27:3. 49:6. *&c.*) Vid. *Cel. Spanh. Patr. Dub. Evang. part.* 2. *Lub.* 91-94. *Cl Herm. Witſii Oecon. lib* 4. *c.* 3. §. 29. *præſtimis Annotat. Doctiſſ. Joh. Henr. Reizii ad Thomæ Goodwin, libr. ſub tit. Moſes & Aaron: lib.* 1. *cap.* 8. *num.* 4.]

KERDES. *Miért nem másuva, hanem Égyiptomba kellett futni a' Jésusnak?* FEL 1. Mert úgy vólt meg-prófétálva, *Hóf.* 11:1. *Jér.* 31:16,17. *Ésa.* 19:19. 2. Mert azon Égyiptusnak, mellyben hajdan kemény és igen sanyarú szálláskodása vala az *Isten elsö-szülöttének* az Izraelnek: 2*Móf.* 4: 22,23. kell vala szállást adni annak-is, a' ki *a' láthatatlan Istennek ábrázatja, és minden teremtett állatnak elötte született:* Kol. 1:15. 3. Mert az Izraelnek Égyiptomból való hajdani ki-szabadúlása, példázatja vala a' választottaknak az ördög országából a' Chriſtus által lejendö ki-szabadíttatásoknak. Kemény igás szolgálat alól szabadúla-ki az Izrael Égyiptomból ki-jövén: 2*Móf.* 1. 14. minket-is igás, nyügös rabság 's szolgálat alól mente-fel a' Chriſtus: *Sid.* 2:14,15. *Tsel.* 15:10,11. *Gal.* 5:1. 's a't. Amott a' szabadító Móſes Közbenjáró vala: *Gal.* 3: 19. itt-is Közbenjáró a' Chriſtus, ki egyszersmind szabadító: 1 *Tim.* 2: 5. Az elsö Égyiptomból való ki-szabadúláskor Bárány vér omlott-ki: 2*Móf.* 12. a' mi szabadúlásunkra-is a' makula nélkül való igaz Húsvéti Bárány vérének kelle ki-omlani: 1*Ján.* 1:7. 1*Pét.* 1:18,19. *Ján.* 1:29. 1*Kór.* 5:7. A' szabadúlás után háláadó éneket éneklett az Izrael: 2*Móf.* 15. mi-is Chriſtus által meg-váltattak új éneket éneklünk a' szabadító Királynak: *Ésa.* 12. *Sólt* 96: és 98. Söt az egész Uj Teſtámentomi idö nem egyéb, hanem új Eneknek ideje: *Iel.* 14: és 15. 4. A' Chriſtus Égyiptomba való futásával a' példáztatott és jelentetett, hogy még valaha a' Chriſtus lelki országának az Anyaszentegyháznak, egy nemes része lenne Egyiptus-is: *Sólt.* 68:32. *Égyiptom-is azok közzé fogna számláltatni, kik az Istent esmérik:* Sólt. 87:4. mikor *az UR Oltára léſzen Égyiptom földének közepette:* Ésa. 19:19. mikor *Égyiptom földében öt városok léſznek, mellyek --- a' Seregeknek Urára esküſznek:* ℣. 18. mikor az Uj Teſt. elöddedi Ekkléſia, ama' nevezetes véres üldöztetésekkel küszködött, 's azok alatt nyögött-is; virágzott Égyiptusban az Alexándriai nagy roppantt Ekkléſia: a' szent Márk. Evang. idejétöl fogva nagy hatalmas Doktor emberek tanítottak az Alexándriai Oskolában; mineműek, *Alexándriai Kelemen, (Stromateus dictus:) Origenes;* 's a't *.

[* Chriſto in Egyptum fugiente, fingunt multi, miracula multa accidiſſe; Arborẽ ſe inclinâſſe, Chriſto transeunti, depreſſis ramis, & curvato trunco, Hermopoli, civitate Thebaidos. Chriſtum in fuga à prædonibus prehenſum; per Latronem illum, cum quo deinde crucifixus eſt, cuique in cruce Paradiſum promiſit, liberatum eſſe. Idola in Fanis Ægyptiorum ad ingreſſum Chriſti in Ægyptum corruiſſe, & majeſtatem illius enarrâſſe: quæ omnia ſunt ἄγραφα. Alii fugam Chriſti in riſum verterunt, abſurdum judicantes, Dominum potentiſſimũ, fuga ſibi conſulere coactum, Servatorem, hominum opera ſalvatum; inque terram impuram intrâſſe, cui facile fuit, Herodis impetus coërcere, carniſices emiſſos aut occidere, aut cœcitate percutere, ut olim Sodomitas: *Gen.* 19. & Syros: 2*Reg.* 6: 15--24.

6: 15--24. Quibus pulchre respondit *Fulgentius, Sermon. 5. Fugit Christus, non formidine humana, sed dispensatione divina; non necessitate, sed potestate. Et Chrysostomus, Serm. 150. Bellicosus, quòd in bello fugit, artis est, non timoris. Deus quandoque fugit hominem, sacramenti est, non pavoris.* Item: *Christus fugit, ut cedat tempori, non Herodi. Si mactatus fuisset in grege Lactentium, mors ei casus fuerat, non voluntas; non virtus, sed infirmitas, necessitas, non potestas.* Item: *Christus fugit, ut staret Legis veritas, Prophetiæ fides, Psalmista testimonium; fugit nobis, non sibi.* Hæc ex Wilhelm. Momma Oecon. Tempor. tom. 2. lib. 3. cap 4. §. 288, 289. &c.]

℣. 15. --*Lakék* Jósef a' gyermek Jésussal és az ö Annyával Égyiptomban, *mind a' Héródes haláláig:* ki a' Betlehemi kegyetlen vér-ontás után fene terméßetiben néki ßélhüdvén, ßámtalan vért ontott-ki: midön meg-hallotta volna, hogy az ö töle meg-újíttatott Jérusálembéli Templomnak nagyobbik kapuja felibe fel-függeßtetett arany Sast (Római Czímert;) némelly vakmerö Sidó ifjak, helyéböl le-vertek és ößve-rontottak vólna; egynéhányat azok közzül elevenen meg-égettetett: söt halála elött ötöd nappal a' maga fiát-is Antipatert egy katonájával meg-ölette; minémü terméßet ellen való gyilkosságban azelött-is léledzett vólt. A' honnan ßokta vólt ö felöle mondani Augustus Imperátor*: *Melius est Herodis porcum esse, quàm Filium:* Jobb Héródesnek dißnajának, mint sem Fiának lenni; mivel Sidó valláson lévén, (hogy már) dißnaját eledelre meg-nem ölette, hanem el-adatta. Meg-hólt pedig Héródes ßörnyü és irtóztató nagy kín-ßenvedések után, Királyságának 37-dik eßtendejében†; a' Chriſtus ßületése után való második eßtendöben, a' mint némellyek ßámlálják; a' *Sulpitius Severus* ßámlálása ßerint pedig, a' negyedik eßtendöben: mellyre nézve azt sem lehet bizonyoson meg-határozni, meddig múlatozott a' gyermek Jésus az ö ßámkivetésének helyén, Égyiptomban; némellyek, egy eßtendönél valamivel tovább; némellyek negy, némellyek öt, vagy hat eßtendöre határozzák az ö ott való maradását; lakásának helyét-is meg-nevezvén, hogy az lött légyen a' *Góßen* földén, (: hol hajdan az Izrael fiai-is laktak:) *Heliopolis* nevü város; melly annyit téßen, mint *napnak városa;* 'sa't.

* *Macrobii lib. 2. Saturnal. cap. 4.*

† *Nam 30 & 7 anni, omne imperii ejus tempus fuerūt: sunt verba Sulpitii Severi, Chronolog. lib. 2. pag. 92.*

Igy tellyesedett-bé, a' mit az UR mondott a' Próféta által: --*Égyiptomból híttam-ki az én fiamat.* Kerd. *Mitsoda Próféziára czéloz az Évangyéliſta?* Fel. Arra, a' mi meg-van irva, *Hóſ.* 11:1. Ha Égyiptomból hítta-ki Iſten az ö Fiát, ßükség vólt elébb a' Fiúnak oda bé-menni: mikor azért a' Fiú Égyiptomba ßaladt, akkor kezdett tellyesedni; mikor onnan vißßa-jött, egéßen bé-tölt a' Próféczia. Holott pedig a' Próféta Hóßeás, Izraelröl, és annak Égyiptomból való kijövete-

jövetelirül szólani láttatik, az okon erösen *disputál*ják azt a' Tudósok, ha a' Prófétának czélja szerint *allegál*ta, hozta-é elö szent Máté a' próféziát*? Bizony dolog-is, hogy a' versnek elsö czikkelyében a' Próféta az Izraelröl szól; de az utólsóban a' Chriſtusról. Azt mondja azért, *Mikor gyermek vólna az Izrael, kedvellém ötet:* gyermeknek mondja a' Próféta az Izraelt; mint S. Pál-is, *Gal.* 4:3. Az Izrael gyermekſége azt kivánta, hogy ö *e' világ betüinek ſolgálatja*, az-az, a' Ceremoniás törvény alá rekeſztetnék. Mert minden gyermek *(Pædagogus)* tanító meſter nélkül, iſmét tútorok és gondviſelök nélkül szükölködik: *Gal* 4:2. És az a' törvény vólt az Izraelnek a' Chriſtushoz vezérlö meſtere, *(Pædagogus*a:) Gal. 3:24. Sok idökig tartott Izraelnek az a' gyermekſége; mind addig, míg a' Ceremoniás törvény (az a' *Pædagogus)* fenn állott: (: a' honnan-is az Apoſtol magát és az ö idejebéli embereket gyermekeknek mondja: *Gal.* 4: 1--4.) épen a' Chriſtus idejéig tartott az a' gyermekség; ki a' Ceremoniáknak ellenünk való kézirását a' keresztfára szegezte-fel: *Kol.* 2:14. Szerette Iſten abban az egéz idöben ezt a' gyermeket az Izraelt, noha gyakran meg-is korbátsolta: és annak az Iſten Izraelhez való szerelmének sok gradusi vannak, mellyek magokba foglalják Iſtennek véle közlött minden jótéteményit; minémüek, az Égyiptomból való tsudálatos ki-szabadítás, a' Puſztában való vezérlés, a' Kanahán földének örökſégébe való bé-iktatás; 's a't. De annak a' szerelemnek, mellyel ahoz a' kényes gyermekhez viſeltetett az Iſten, leg-felsöbb grádusa az, hogy az utólsóbb idökben hozzája küldte-el Iſten szerelmes Fiát: *Gal.* 4:4. *A' Sidók közzül támadott az idveſség:* Ján. 4:22. Róm. 9:5. Nagy szerelme vólt az Iſtennek Izraelhez: *Ján* 3:16. *Róm.* 5:8. 's ezt emlegeti Hóseás, hogy a' gyermek Izraelt szerette az Iſten, és Égyiptomból hítta-ki az ö Fiát; Mintha úgy szólana: --- *Mikor gyermek az Izrael, szerettem ötet*, és az én szerelmemet ö hozzá leg-inkább e' jelböl mútattam-meg, hogy az én Fiamat Égyiptomból, a' hova futott vala, ki-híttam: a' melly ö futását meg-elözte az ö születése 's Izraelhez való jövetele. Nem emlekezik világoson Hóseás a' Chriſtus születéséről, hanem tsak Égyiptomból való ki-hívataláról: mert az Immanuelnek születését tudni kell vala az Izraelnek, és a' Chriſtus születése nyilván bé-foglaltatik az Égyiptomból való ki-hivatalban; mert nem hivattathatott vólna onnan ki, hanemha az elött születtetett vólna. Rákel, az Izraelbéli keſerves Anyák nagy jajgatással sírtak minap, hogy nintsen *A MAZ*, el-szaladott Égyiptomba. De vigasztaltatnak: *Tartsd-meg szódat a' sírástól, szemeidet a' könyhullatástól; mert --- az ellenségnek földéből viſ-*

* vid. *Aug. Pſeſſ. Dub. vex. ſcr. pt. V.T. Cetur. 4. loc 75. in Hoſ. 11. & 6.*

ſa-jönek, tud. ill. Jóſef, a' gyermek Jéſussal és az ö Annyával: *Jér.* 31: 15,16*. Ne tsudálkozzál pedig azon, hogy a' prófétziában Hóſeás úgy ſzól, mintha a' Fiúnak Égyiptomból való ki-hivattatása már az ö idejében meg-lött vólna: vagy pedig ne gyanítsad azt, hogy tsak ugyan a' Sidóknak Égyiptomból való ki-hozattatásokra czélozna; mert a' prófétziai *ſtylus*nak ſzokása az, hogy a' minden bizonnyal meglejendö dolgot úgy irja-le, mint már meg-löttet: péld. ok. Ésa. 9: 5. *Gyermek ſzületett minékünk*; 's a't.

Tanusagok.

I. *Rendkivül való, bölts gondviſeléssel ſzokta Iſten gyakran az övéit a' kegyetlen üldözök ellen meg-óltalmazni.*

II. *Jó-eleve meg-ſzokta Iſten inteni az övéit a' következendö veſzedelem ellen, hogy idején gondot viſeljenek magokról.*
A' leczkében, *Mát.* 24: 16.

III. *Még az idegenek között-is, az eſméretlen földön, söt az ellenség földén-is ſzállást ſzokott Iſten az övéinek ſzerzeni.*
A' leczkében. *Jel.* 12: 14.

IV. *Noha Égyiptus, a' Chriſtus Jéſusnak, 's az ö titkos teſtének az Anyaſzentegyháznak, örökké ellensége vólt; mindazáltal gyakran akaratja ellen-is azon Égyiptus ſzállást adott 's ád a' Chriſtusnak, az ö titkos teſtének az Ekkléſiának, és az Évangyéliomnak.* A' leczkében. *Ésa.* 19: 19. 's a't.

Amaz elsö Égyiptus, mellyben az Iſten elsöſzülötte az Izrael, keményen és ſanyarúan tartatott, *ellensége vólt a' Chriſtusnak*; mert ſzidalommal illette és gyalázta ötet: melly *Chriſtus gyalázatját, hitnek általa Móſes nagyobb gazdagságnak itélte az Egyiptombélieknek kintseknél:* Sid. 11: 24,26 †. Az Iſten népének-is nagy ellenſége vólt azon Égyiptus; mert keſergeti vala azt kemény ſzolgálattal, sár keveréssel, tégla

[* Euſebius Cæſarienſis, (*qui vixit ſæculo 4-to:*) *cognomento* Pamphilus, *à Nicomedienſi, Emeſeno, Vercellenſi, & Samoſateno, qui omnes ejusdem cum ipſo ætatis fuêre; diſtinctus, putavit olim, Matthæum non citare Hoſeæ; ſed Bileami,* (*quem etiam Petrus Prophetam vocat*, 2 Ep. 2: 16.) *verba, quæ extant*, Num. 24: 8. — Deus, qui eduxit illum ex Ægypto, (*Izraëlem nempe*, v. 5.) cornua monocerotis illi: *id verò opinatus eſt Euſebius perperàm.* vid. *Wilh. Momma Oecon. Temp. tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 4. §. 290,291.

† *Scilicet, Improperium & opprobrium, quòd proſcindebat Ægyptius Izraelem, eò quod ſperaret, Deũ, benedictionẽ & vitã ſibi daturũ in ſemine Abrahæ promiſſo, in eoque ſibi Deum, fore in Deum, recidebat in Chriſtum ſanctificatorem Izraelis.* vide, *quæſo, Celeberr. Cocceji Explicat. Epiſt. ad Hebr. oper. tom.* 5. *in cap.* 11. §. 109.]

tégla tsinálással; 's a't. 2*Móf.* 1: 13,14. mindazáltal még-is állást adott azon Isten népének 215 esztendőkig. A' Kanaán földén való meg-telepedés után, majd szüntelen ellenségeskedtek az Égyiptiusok az Izraellel; nevezet szerint a' Judabéli, és a' tiz nemzetségeknek Királlyaival: még-is hogy a' Babilóniai fogságtól meg-maradt kevés számú Sidóság, a' Gedaliás halála után Égyiptomba ment Jérémiással 's Bárúkkal, állást ada nékik Égyiptus; Migdolban, Tafnesben, Nofban; 's a't. *Jér.* 44. azontúl a' N. Sándor birodalmának el-oszlása után; egy *Ptoloméus Filadelfus* nevü Égyiptomi Királynak arra hajla szive, hogy az ô Testámentomi Sidó Bibliát a' LXX Böltsekkel Görög nyelvre fordíttatná, és így az Isten beszédének a' maga birodalmában 's *Bibliothecá*jában állást adna. Azután egy *Oniás* nevü Fö Papnak Égyiptomba való menetele után a' Sidó vallásnak (: noha nem egész tiszta ságában :) olly nagy divatja lön Égyiptomban, nevezet szerint *Alexandria* nevü nagy roppant városban, hogy ott a' Jérusálembéli Templomhoz hasonló nagy Templom építtetnék, mellyben Sidó szokás és rendtartás szerint tiszteltetnék az Isten; mint a' Samaritánusoktól-is a' Garizim hegyén lévö Templomban. A' Chriſtus és az Apostolok idejek után, az Évangyéliom prédikálásának kezdetiben, olly böséges folyamatja vólt az Isten beszédének Égyiptomban, nevezet szerint Alexándriában, hogy akarhollott-is nagyobb nem: láſd, *Tsel.* 2:10. és 18: 24,25. *Ésa.* 19:18,19,21. 's a't. Söt a' szent Márk Évangyélista idejétöl fogva, ki az Alexándriai Académiában elsö Évangelicus Doktor vólt, egynéhány (*seculum*okig) száz esztendőkig, szakadatlanúl tanítottanak és virágzottanak azon oskolában nagy Tudós emberek, hires Egyházi Doktorok; minémüek, *Alexándriai Kelemen*, *Ammonius*, *Origenes*, *Theophilus*, *Hippolytus* Mártir, *Athanasius*, *Didymus*; 's a't *. De a' hátrább való idökben-is, *ama' lélek szerint mondatott Égyiptus*, mellyröl emlekezik a' prófétziai lélek, *Iſa.* 11: 8. gyakrá akaratja ellen-is állást adott az Isten Házának és az Évangyéliomnak, ha nem együtt, másutt. A' hetedik Angyal trombitálásának ideje táján pedig, e' világ vége felé, mikor *leszsznek minden országok a' mi Urunké és az ö Chriſtusáé:* Jel. 11:15. nem tsak állást ád Égyiptus az Ekkléſiának; hanem maga-is *fel-jö, a' Királynak, a' seregeknek Urának tiszteletire, és a' Sátoros innepnek meg-szentelésére; ha melly háznépe pedig Égyiptomnak fel nem jö, és meg-nem jelenik Isten elött, nem lészen arra esö:* Zak. 14:16-19. *Akkor lészen az UR oltára Égyiptom földének közepette --- akkor lészen nagy járt út Égyiptomból Aſſiriába;* 's a't. *Ésa.* 19: 18--24. mert *az UR másodszor*, NB. *veti kezét az ö népe maradékának*

* vid. *Celeb. Frid. Spanhemii, Fil. Introd. ad Hiſtor. Nov. Teſt. ſecul.* 2. 3. & 4. &c.

nak meg-keresésére; melly meg-maradott Assiriától, Égyiptustól, Partiától, Szeretsen országtól; 's a't. *Ésa.* 11: 11. akkor *el-jönek a' Fejedelmekis Égyiptomból:* Sólt. 68: 32. hogy *az ö ditsöségeket és tiszteségeket* az Isten városába *bé-hozzák:* Jel. 21: 24. (: veld öszve, 17: 16,17.) *Oh ki fog élni akkor, mikor véghez viszi ezeket az Isten!* 4 Mós. 24: 23.

A. V. *Az Ur Jésus még kitsíny gyermek korában keserves bújdosásra, számkivetésre jutott; hogy az ö Felsége nevéröl 's Évangyéliomi igasságáról való tanubizonyság-tételért, mi reánk ö tagjaira 's hiveire következendö bújdosásnak és számkivettetésnek békességes-türéssel való el-szenvedésére minékünk példát hagyna.* (A' leczkében.)

Imádkozzatok, hogy télben ne légyen futástok; 's a't. *Mát.* 24: 20. Ha hiszszük, (: a' mint a' Keresztyénség közönségesen vallja :) hogy az Ur Jésus Karátson havában született; kétség kivül, futása 's keserves bújdosása-is a' Chrisztusnak télben esett, születése után mintegy 45 nappal. *De el-végezte Isten magában, hogy a' számkivetettet-is ne vesse-el töle:* azt mondja vala Dávidnak ama' Tekoabæli bölts Aszszony: 2*Sam.* 14: 14.

Azért, a' melly háborgattatások, számkivetésre 's bújdosásra való üzettetések érdeklik 's kesergetik már alkalmas idöktöl fogva szerrel e' világon, leg-közelebb e' nyomorúlt Hazában az Isten Házát, nem történetböl vannak 's esnek azok, így kell ezeknek lenni, e' sorsa e' világon az Isten Házának: maga az Ur Jésus a' mi Fejünk leg-elsöben ezt meg-kóstolta, 's a' mi bújdosásinkat a' maga számkivettetésével meg-édesítette; 's a't.

És ez a' dolog tenéked, sok keserüség látott Isten Háza, nagy vigasztalásodra szolgál. Számkivettetett és bújdoló vagy te régtöl fogva; hát nem esmélled-é? Meg-verte Isten a' te Pásztoridat, széledez a' nyáj: *Zak.* 13: 7. Sok helyeken régtöl fogva szennyes öltözetben prófétálnak a' Chrisztus tanúi: *Zak.* 3: 3,4. *Jel.* 11: 3. *Bújdosik* az Ur népe egyik határból a' másikba *az UR bosszúdének kereséséért:* Ámós, 8: 10, 11,12. Sok helyeken *sírnak a' Sionnak útai, hogy nintsenek, kik fel-mennének az Innep-napra:* Siralm. 1: 4. Szenvedjük és *hordozzuk örömmel a' Chrisztus gyalázatját:* Sid. 13: 12,13. és 11: 25,26. Nem feljebb való a' tanítvány az ö mesterénél, a' szolga az ö uránál: *Mát.* 10: 24,25. Ha *a' zöldellö fán* a' Chrisztuson az esett, hogy még kitsíny gyermek korában siralmas és szomorú számkivetésre üzetett; mit várhatsz *te száraz fa* 's bün pozdorjája magadra? *Luk.* 23: 31. *A' rókáknak barlang-*

ok

jok vagyon, az égi madaraknak fészkek; de az embernek Fiának nem vólt annyi helye, holott fejét le-hajtsa: Mát. 8:20 *A' mi bújdosásinknak számát Istten jól tudja, minden könyhullatásinkat tömlöjébe bé-rakja;* 's a't. *Sólt.* 56:9. Bújdosók vóltak a' régi szent Atyák-is, mert jobb hazát vártak; 's a't. *Sid.* 11:13-16. Nézzünk azért szüntelen *a' mi hitünknek Fejedelmére, és el-végezőjére a' Jésusra:* (: Sid. 12:2.) és minden szomorú állapatinkban az ö példájával vigasztaljuk magunkat: Ámen.

[*Exul erat Christus, comites nos exulis hujus Esse decet; cujus nos quoque membra sumus. Sum tua pila Deus, jacias me, hinc, indè, licebit: Trans-dis-de-jicias, ne modò re-j (j) icias!* Ex Plauto: *Dii nos ceu pilas habent, jaciunt, quò volunt.*]

V. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Jér.* 31: ℣. 15.

Igy mond az UR: szó hallatott Rámában, jajgatás, sirás, keserüségek: Rákel sirván az ö fiain, nem akara meg-vigasztaltatni az ö fiai felöl; mert nintsen AMAZ.

SUmmáson, vagyon a' Leczkében Prófétzia az Izraelbéli Anyáknak keserves siránkozásokról, a' kik sirtak mind a' Héródes katonáitól kegyetlenül meg-ölettetett ártatlan kisdedeken, 's mind a' született kisded Chrisstusnak az Izrael földéröl Égyiptomba való el-futásán. Holott, 1. vagyon prófétziai *præfatio*, elöljáró beszéd: *Igy mond az UR.* 2. Az Izraelbéli Anyák keserü siralmok fejeztetnek-ki. 3. A' siralomnak *intensioja*, nagy vólta: *Nem akara meg-vigasztaltatni.* 4. A' siralomnak kettös oka: sir Rákel (1) *az ö fiain;* (2) *mert nintsen AMAZ.*

Magyarazat.

Kerdes I. *Mitsoda hely vólt az a' Rámah?* Fel. 1. Nem kell itt azt a' szót *(appellativè)* köz-nevezet szerint venni, mint a' Magyar fordító tselekszik, igy fordítván: *Szó hallatott a' magas hegyen, (halmon) vagy a' magasságban.* Mert szent Máté, midön e' Prófétzia szavait elöhozza, követvén a' LXX Görög Böltseket, tulajdonképe fordítja: *Mát.* 2:18. á' honnan meg-tetszik, hogy Jérémiás-is Ráma városról szólott; másként az a' Sidó szó, *Rámah*, magasságot jelent: *Ezek.* 16:24, 25. 's a't. 2*Mós.* 14:8. 2. A' mint Betlehem nevü város nem tsak egy vólt; vólt Judéában-is; vólt az alsóbb Galiléában-is a' Zabulon nemzetségében Betlehem: *Jós.* 19:15. úgy *Rámah* nevü város nem tsak egy vólt; vólt *egy* Rámah Judéában Thecua mellett; *mas*, a' Naftali nemzetségében; *harmadik*, Sefron mellett; *negyedik*, Siloh körül; és az *ötödik*, közel Gibeához, melly mondatik Benjáminban való Rámá-

* *Hieronymº ad* Hoſ 5:9. *ſeptimo ab urbe Hieroſolyma lapide, oppidū Ramah ſitum fuiſſe docet*

nak: vólt ez a' város Betlehemhez mintegy 30 dülö-földnyire, azaz, fél Magyar-orſzági milföldnyire, vagy valamivel tovább *; az Éfraim hegyének óldalán, kies helyen: 1*Sam.* 1:1. két ágú, avagy két réſzü város vólt ez, két egymás ellenében fekvö 's egymást nézö hegy óldalakon; a' mint meg-tetſzik, 1*Sam.* 1:ψ.1. (: ha az eredeti Sidó betü ſzerint való ſzókat meg-viſgáljuk †.) Jérémiás Próf. erröl a' Bénjáminban való Rámáról ſzól; mert hozzá adja, hogy ott Rákel ſirt; Rákel a' Bénjámin Annya: 1*Moſ.* 35:16,18. melly mivel közel vólt Gibeához: *Józ.* 18:25. azért együvé köttetnek néhol azon két helyek: *Bir.* 19:13. *Hóſ.* 5:8. 's a't.

Kerd II. *Mitsoda ſzó hallatott ebben a' Rámában?* Fel. Nem éneklöknek a' ſzavok: 2*Sám.* 19:35. nem nagy örömnek ſzava: 1*Krón.* 15:16. hanem ſirásnak, keſerves jajgatásnak a' ſzava, kegyetlenül kiontatott ártatlan vérnek a' ſzava; mert ſzól, söt kiált Iſtenhez az ártatlan vér: 1*Móſ.* 4:10. *Sid.* 12:24. Szent János *látta az óltár alatt a' Jéſus bizonyságtételéért meg-ölettetteknek lelkeket*, és hallotta azoknak boſzſzúállást kivánó kiáltásokat: *Jel.* 6:9,10§. Kerd. *De miért hallatott Rámában ſiralomnak a' ſzava?* Fel. Mert az öldöklés nem tsak Betlehemben vólt, hanem annak minden határira ki hatott: *Mát.* 2:16. Rámában-is Betlehem ſzomſzédjában kegyetlenkedtek a' Héródes katonái. Nem-is ſzükség a' leczke ſzavait úgy magyarázni: *Szó hallatott Rámában;* az-az, Olly nagy vólt a' Betlehembéli Anyák ſiralmok, hogy épen Rámáig hallatott; mert magában Rámában vólt a' ſirás: *háborúságnak a' ſzava hallatott e' városból*-is, és annak közepette: *Éſa.* 66:6.

Kerd. III. *Ki értetik a' ſiránkozó Rákelen?* Fel. 1. Rákel vólt Jákóbnak ſzerelmes feleſége, Jóſef és Bénjámin Annya: mikor Bénjámint (: vagy a' mint ö nevezte, Benónit:) ſzülné, akkor hala-meg, és el-temetteték az Éfrata úta mellett, melly másként Betlehemnek nevezte-

† מן חרמתים צופים *De qua phraſi, quidam aliquid ſubtilius obſervant; ſcilic.* צופים (tzophim) *denotare ſpeculatores, eoque nomine inſigniri Prophetas:* Ezech. 3:17. *&c. unde inferunt urbem eam à ſpeculatoribus nomen acceſſiſſe, q. ibi commorabantur Prophetæ, ſive viri arcanarum literarum ſtudioſi, quorum Schola dicitur fuiſſe Najothis in Ramah:* 1Sam. 19:19. *aſt id longè petitum: nam Najoth diſtingvi debet à Ramah, fuit locus vicinus urbi Ramæ, ubi cœtus Prophetantium ſedem ſuam habebat, quò Samuel cum diſcipulis, animi, aut meditationis gratiâ ſolebat ſecedere.*

§ *Sangvis piorum innocuus, crudeliter effuſus, venit in ſacrarium cœleſte, ad thronū Dei, non quidem ſupra altare; quia id eſt privum & propriū ſangvini expianti,* NB. Apoc. 8:3. *ſed infra altare, ut inde petat vindictam:* Apoc. 6:9.]

veztetik: 1 *Móſ.* 35: 16-19. és 48: 7. azért maga az a' Rákel, melly régen meg-hólt vala, a' leczkében nem értethetik: Mert a' meg-hólt Szentek az ö maradékjok állapatjok felöl ſemmit ſem tudnak: *Ésa.* 63:16. A' meg-hólt ember, *ha meg-bóldogúlnak-is az ö fiai, nem tudja; ha meg-ſégyenülnek, azt ſem veſzi eſzébe:* NB. Jób, 14:20,21. Betlehem vólt azért a' Rákel temetségének helye: és mivel Betlehem határos vólt a' Bénjámin földével; azért a' Rákel temetsége másutt határoztatik a' Bénjámin határira: 1 *Sam.* 10: 2. 2. Meg-lehet, hogy az a' Betlehem körül való *tractus*, az ott el-temettetett Rákelröl neveztetett-el: nem külömben, mint *Cajeta* nevü város Olasz-országban neveztetett úgy, az ott temettetett * Cajeta nevü aſszonyról, ki a' Trójai Éneás dajkája vólt. A' leczke ſzavai értelme azért e' léſzen: *Elsöben;* Rákel ſir, az-az, a' Rákel temetségének helyén lakó Betlemiták, és a' környékbéliek. *Másodſzor:* Rákel ſir; az-áz, a' Rákel fiai 's maradéki a' Bénjámiták: mivelhogy ezeknek földök Betlehemmel határos vólt, azért kétség kivül a' kegyetlen vér-ontás ö reájok-is ki-hatott; mert Ráma-is Bénjámin nemzetében vólt, (:mint feljebb meg-mútattuk:) mondatik azért Rákel ſirni nem maga, hanem az ö maradékiban. *Harmadſzor*, magyarázhatni így-is a' ſzókat: Ha Rákel, az a' keſerves Anya fel-támadhatna, ha ſzemeivel láthatná e' ſzörnyü vér-ontáſt; óh mitsoda nagy ſiralomra nem fakadna-ki †!

De miért ſir Rákel? Két okon: 1. *az ö fiain:* 2. mert nintsen Amaz. A' melly régi jámbor, a' mi öreg Énekes könyvünkben, ama' Viz-kereſzti magyar Ditséretet 's Éneket irta: *Mikor Chriſtus Betlehemben, ſzületteték ſzegénységben;* 's a't. nem jól értette e' prótétziát; azt gondolta, ama' régi Rákelröl van itt egyenesen ſzó, kinek két fiai vóltanak, Jóſef és Bénjámin: Az okon így irja egy Ritmusát: *Rákel két fiát ſiratja;* 's a't. Igy kell meg-jobbitani: *Rákel fiait ſiratja;* a' Rákel temetsége helyén lakó keſerves Anyák zokogják magzatjokat, ki-

[* vid. Virgil. Æneid. lib. 7. ſub init. *Tu quoque littoribus noſtris Æneia nutrix, Æternam moriens famam Cajeta dediſti. Et nunc ſervat honos ſedem tuus, oſſaque nomen Heſperia in magna (: ſi qua eſt ea gloria :) ſignat.*

† *Jeremias Proph. Duce Spiritu S. verba Prophetiæ hujus exculpſit ex hiſtoria*, Gen. 35: 16-18. *taliter:* --- Rachel deflet filios ſuos, *ex verbis hiſtoriæ*, Exeunte --- anima illius, cùm moreretur, accidit ut vocaret nomen ejus (*filii ſui*) Benoni. *Ea quæ ſequuntur:* Renuit conſolationem admittere de filiis ſuis; *&c. expreſſit ex iſtis hiſtoriæ verbis:* Fuit verò cùm difficili ampliùs partu uteretur, ut diceret ei obſtetrix, nè time, nam etiam hic tibi filius eſt: *quam conſolationem ipſa non admiſit, vocans filium ſuum Benoni; &c. Verba denique, ℣ 16. conſolatoria poſt Textum, exculpſit* Jer. *ex* Gen. 35: ℣. 18. *col. poſtr.* ſed Pater vocavit eum Benjaminem; *i.e. filium dextræ.*]

kiket a' kegyetlen Héródes ártatlanúl meg-öletett. *Macrobius*, jeles Filosofus és Historicus irja *, hogy azok között az ártatlanúl fel-konczoltatott gyermekek között, magának Héródesnek-is egy fia, (: ki a' Betlehem körül lévö városkáknak vagy faluknak valamellyikében ott neveltetett :) meg-ölettetett; a' meg-vakmeröödött ſzivü kegyetlen Király olly maga gondolatlanúl vitette végbe azt a' ſzörnyü öldöklést. Mennyi lött légyen ſzáma az ártatlanúl meg-öletett kisdedeknek, bizonytalan: némellyek 14 ezerig terjeſztik-ki az ártatlan mártírok ſzámát; de mivel a' ſzent Irás ſemmit arról nem ſzól, azért nem határozhatni-meg.

* *lib. 2. Saturnal. cap. 4. vixit & floruit Macrobius ſæculo 2-do, M. Aurelio Antonino, cognomento Philoſopho, imperante.* vid. *Horat. Turſellini Epitō. Hiſt. lib. 4. cap. 14. num. 17.*

Annyira ſirt Rákel, az-az, a' Betlehem vidékén lévö Izraelbéli Anyák, hogy *vigaſztalást nem akartak bé-venni;* (Sólt. 77: 3.) mert *avagy el-felejtkezhetik-é az Anya az ö méhének gyümöltséröl?* Éſa. 49: 15. 1 Móſ. 42: 36.

Helytelenül magyarázzák azért e' Prófétziát némellyek úgy, mintha itt Rákel, az-az, a' Sidó Anyaſzentegyház ſiratná az ö Babilóniába foglyúl el-vitettetett fiait: mintha a' Próféta arra czélozna, hogy mikor Júda és Bénjámin utólbſzor a' rabságra vitetett, Ráma városa felé lött a' rabokkal való útazás, és a' nagy keſerü ſirás, jaj-ſzó akkor hallatott Rámában; másra viſzen minket a' prófétziának czélja, a' leczkének a' több versekkel való egybe-köttetése, és a' mi nagyobb 's tsalhatatlanabb, a' ſz Máté *applicatio*ja: *Mát.* 2:18.

A' Rákel ſiralmának vólt, a' feljebb említett okon kívül, más fontosb oka-is: *mert nintsen AMAZ.* Közönſégesen a' régibb Fordítók, (: az egy tudós *Vatabluson*, és az *Ángliai* Fordítókon kivül, kik az egyes ſzámban ejtik a' fordítást :) a' betünek erejét nem értvén 's által nem látván, másként fordítják a' leczkének utólſóbb ſzavait: *mert nintsenek azok*, t. ill. a' Rákel fiai; 's a' t. De másra czéloz itt már az Iſten Lelke: Siratta Rákel az ö fiait-is; de azt ſem felejtheti-el, hogy, *nintsen Amaz*, t. ill. *ama' férjfi, kit környül-vött az aſzſzonyi-állat*: Jér. 31: 22. *amaz uralkodó*, ama' Hadnagy: *Jér* 30:20. el-kellett annak futni az ellenſég földére, Égyiptusba, mellynek az Izrael ellen való gyülölſége régi és meg-rögzött. E' gyötrötte Rákelt, az Izraelbéli Anyákat, Nintsen moſt *amaz*, a' kit olly régen várt az Izrael, a' kit minden igazak óhajtottak; ímé ſem Betlehemben, ſem Názáretben nem találtatik †. Féltette a' Héródes kegyetlen kezétöl azt a' ſzerelmetest Rákel, (: a' kegyes Sidó Anyák:) nétalámtán a' vérontó öldöklök az útban el-érik, 's fel konczolják. Világos és bizonyos ez a' magyarázat, 1. a' 16. ỳ-böl: ... *Tartsd-meg ſzódat a' ſirástól, és ſzemeidet a könyhullatás-*

† vid. *Cel. Ioh. Cocceji oper. tom 3. Comm. in Ier.* 31: § 23. item, *Doct. Wilh. Mōma Oecon. Temp. tō. 2. libr. 3. cap. 4. § 303.*

húllatástól; mert --- az ellenségnek földéböl viſzſza-jönek, (: t.ill. az oda ſzaladtak, a' gyermek Jéſus az ö ſzüléivel :) a' melly fundámentoma van itt a' vigaſztalásnak fel-téve; ſzükſégesképen és bizonyoson ki-jö, hogy a' ſirás és könyhúllatás-is leg-derekasabban azon ok miatt vólt. 2. Mert a' Chriſtus Egyiptomba való futásának hiſtóriája, egybe vagyon mind itt, 's mind ſz. Máténál köttetve, a' Betlehem vidékén megöletett kisded Mártírok hiſtóriájával: 's gondolod-é inkább, hogy azok a' keſerves Anyák, 's a' több kegyes lelkek-is, kik azt a' kegyetlen öldöklést ſiralmas ſzemekkel nézték, nem tudták vólna, kiért 's miért konczoltatnak azok az ártatlan mártírok? kinek vérét ſzomjuhozza ott leginkább Herodes? együtt és egyſzersmind ſirtak azért mind a' magok ſzerelmes apró gyermekiken, 's mind azon, a' kiért *martyrizá*ltattak azok; a' ki nintsen; a' ki, jaj! talám az útban, vagy az idegen földön eméſztetik-meg; 's a't.

TANUSAGOK.

I. *A' mint az ô Teſtám. úgy az UjTeſtámentomi Anyaſzentegyház ártatlan vérnek ki-ontásán kezdödött, és mártíromsággal* initiá*ltatott, ſzenteltetett-fel; még pedig,* NB. *mind a' két rendbéli, vagy két idöbéli Ekkléſiának elein ki-omlott ártatlan vér, a' Chriſtusért ontatott ki.*

Sangvine fundata eſt Eccleſia, ſangvine cœpit, Sangvine ſuccrevit, ſangvine finis erit.

A' Leczkével veſd-öſzve, *Mát.* 2: 16-18. és 1*Móſ.* 4: 8-10. *Mát.* 23: 35. 's a't.

Hogy az igaz Ábel vére a' Chriſtusért omlott-ki az elsö világban, bizonyos dolog imezekre nézve: 1. Mert a' meg-igértetett áldott magbã való Hit által áldozott Iſtennek betsesb áldozatot Ábel, hogynem mint Kain: *Sid.* 11: 4. hogy az Ábel áldozatja nyugodalomnak áldozatja vólt, mellyre az Iſten tekintett: 1*Móſ.* 4: 4. amaz igaz engeſztelö áldozatnak, mellyben az Iſten egéſzlen meg-nyugott, hiti, és világos példázatja alatt; azért gyülölte, 's azért ölte-meg ötet a' kígyó magvából való Kain. A' *Rabbinus*ok irják, hogy az Ábel áldozatjának füſtiben egy oroſzlán látſzott: ök tudatlanúl ſzólnak, mint Kajafás Fö Pap egyſzer a' Chriſtus felöl: *Ján.* 11: 49, 51. de ha úgy vólt a' dolog, a' mint ök irják, kétség kivül az azt jegyzette, hogy ama' Judabéli erös Oroſzlánnak, (*Jel.* 5: 5.) a' Chriſtus vérének jó illatjával vólt meghíntve az Ábel áldozatja; mivelhogy hitböl vólt. 2. Az idötöl fogva, hogy a' Paraditsomban, az ö fejének, az aſzſzonyi-állat magva által lejendö meg-rontatása felöl tött Iſteni fenyegetödzést hallotta az ördög, (1*Móſ.* 3: 15.) az *a' régi kígyó,* (Jel. 12: 9.) meg-békélhetetlen át-

közott gyülölséggel viseltetett ö az Isten magvához, ſzüntelen azon mesterkedvén, mint hárítsa-el magáról azt az átkot, 's mint elözze-meg annak az Isteni fenyegetödzésnek fején való bé-tellyesedését: nem tudván azért, ki léſzen az emberek közzül, az ö fejét meg-rontandó aſzſzonyi-állat magva, rettenetes és ſzörnyü vér-ontásokat ſzerzett eleitöl fogva az emberi nemzetség között; hogy valahol és valahogy azt a' magot el-ölthatná. Ezokon ölette-meg az Ádám házában Ábelt-is Kainnal; eſmélvén az igaz Ábelnek kegyes, ſzent maga-viselését, áldozatjának Isten elött kedves vóltát, gondolta talám, hogy az léſzen a' meg-igértt mag, (: mint Éva Anyánk-is, mikor Kaint ſzülte, mindjárt azt gondolta, hogy a' meg-igértt Messiást ſzülte; a' honnan így ſzól: *Nyertem férjfiat Jéhovát:* 1 Móſ. 4: 1.) azért öltetett vért ſzemében Kainnal az az öldöklö gyilkos: *Ján.* 8: 44. De ha ſzintén úgy nem gondolkodott-is Ábel felöl; leg-alább gondolta azt, hogy az Ábel lineáján, és ennek magvából (: ha ötet idején el-nem öltja:) fogna ſzármazni a' Messiás, (: mivel már Kaint maga rabjának és magvának tudja vala lenni:) azért tsirájában meg-fojtani, és azt a' lineát tovább terjedni nem hagyni, ötet illeti vala; 's bizony mesterkedett-is azon, jó-eleve meg-öletvén az ártatlan Ábelt. De megneveté ötet az Isten; mert *tön* (avagy ada) *más magot* Ádámnak *Ábel helyett:* 1Móſ. 4: 25. a' kinek lineáján folyna a' kígyó fejét meg-rontandó áldott mag felöl való igéretnek hiti. Így az idönek eleiin Ábel, a' második idönek kezdetiben pedig a' Betlehem vidékén lévö kitsíndedek a' Chriſtusért ölettettek-meg. Így mind a' két idö, 's mind a' két idöbéli Ekkléſia ártatlã vér-húlláson kezdödött 's állott-bé: mindeniknek fényes koronája a' mártíromság; mindeniknek czímere, a' Chriſtusban való hitért, 's az Evangyéliomi igaſságért való ſzenvedés és vér-ontás. Noha pedig a' Betlehemben és annak vidékén meg-öletett ártatlan kisdedek, a' Chriſtusról és az ö igaſságáról ſzájokkal vallást nyilván nem töttenek, hitekröl *profeſſiot* nem tehettenek, (: mint Ábel hitböl áldozván:) Mártírok vóltak mindazáltal, söt azután meg-ölettetendö *minden Mártíroknak elsö ſengéi**.

[* *Origenes vocat eos primos Martyres pro Domino occiſos: Adeò ut ipſa Bethlehem, in qua natus eſt Salvator, Domino primitias Martyrum obtuliſſe videatur. Apud Auguſtinum Auth. de Symb. ſeu Reg. Fid. lib. 3. cap. 4. Necdum loquuntur, & Chriſtum confitentur: necdum motibus membrorum valent ſuscipere pugnam, & jam victoriæ efferunt palmam. Auguſtinus Serm. 9. de Sanctis: Occiduntur pro Chriſto parvuli, pro juſtitia moritur innocentia: quàm beata eſt, quæ necdum Chriſtum poteſt loqui, & jam pro Chriſto meretur occidi! nondum oportuna vulneri, & jam idonea paſſioni: quàm fœliciter nati quibus in primo naſcendi limine æterna vita obvium venit! incurrunt quidem inter ipſa accepta lucis, periculũ, & finem ſalutis*

salutis ; sed de ipso protinus fine capiunt principia æternitatis. Immaturi quidem videntur ad mortem, sed fœlicius moriuntur ad vitam ; vix dum gustaverunt præsentem, statim transeunt ad futuram ; nondum ingressi infantiæ cunas, & jam perveniunt ad cunas : rapiuntur quidem à complexibus matrum, sed reddunturgremiis Angelorum. Aurelius Prudentius, scriptor Latinus sæculi 4-ti, notis illustratus à Nicolao Heinsio in Hymno Epiphan. ita de iis eleganter: Salvete flores Martyrum, Quos lucis in ipso limine, Christi insectator sustulit, Ceu turbo nascentes rosas : Vos prima Christi victima, Grex immolatorum tener, Aram ante & ipsam simplices, Palmâ & coronis luditis ; &c.]

A. II. *Az Isten Házának gyakran olly keserves siralmokkal tellyes ideje vagyon, hogy semmiképen nem akar vigasztalást bé-venni.*

A' leczkében, példa Rákel, az Izraelbéli keserves lelkü Anyák: *Mát.* 2:18. *Sólt.* 77:3,4. *Ésa.* 22:4. 1*Mós.* 37:35. 's a't.

A. III. *El-felejthetetlen nagy keserüségére van az Isten Anyaszentegy-házának, mikor a' Christusnak töle 's közzüle való el-távozását sajditja.*

A' leczkében. Azon sirtak a' kegyes lelkü, de keserves szivü Anyák, hogy *nintsen Amaz*, el-ment, el-bújdosott az a' Sílóh, *(tranquillator)* tsendesség szerzö, a' kit régen, mint *Izraelnek vigasztalását*, (Luk 2:25.) szív-szakadva vártak a' Szentek: ism: *Sólt.* 10:1. 43:2. *Ésa.* 49:14. *Ének.* 5:6-8. *Ján.* 16:6,7. 's a't. Mert ollyankor mindē gonosz ártalō széltébe szágúldva rohanhat az Isten Házára: az ördög-is, ki megeskütt és meg békélhetetlen ellensége az Isten népének, kapván az alkalmatosságō, ha meg-sajdíthatja a' Christusnak az ö Háza mellöl való tágúlását; ollyankor valamit el-tehet, mindent el-tesen, hátra semmit nem hágy 's el-nem múlat az Isten népe meg-nyomorítására, 's minden gonoszнak az ellen való zúdítására. Ne szomorítsuk-meg hát, 's ne idegenítsük-el magunktól a' Christust, hogy tölünk el-ne távozzék; mert bizony jaj, ha ö Felsége el-hágy bennünket.

A. IV. *A' Christus Jésus az ö születésével ezt hozta e' világra, hogy azok, a' kik övéi, üldözteſſenek, kergetteſſenek; söt ha az ö Felsége ditsösége úgy kivánja, mártíromságot-is szenvedjenek.*

A' leczkében. Ismét, *Mát.* 10: 34-36. *Sid.* 12:4. *Jel.* 12:11. *Ján.* 21: 18,19. 's a't. Igaz dolog, sok drága hasznos lelki jókat-is hozott minékünk a' Christus az ö világra való születésével: de bizony az-is igaz, hogy az ö keresztét minékünk fel-kell vennünk, és az ö Nevéért 's Évangyéliomi igasságáért szenvednünk kell, még halált-is és mártíromságot, ha az idö úgy hozza, 's az Isten ditsösége 's az Ekkléſia lelki java úgy kivánja.

Azért az Isten Házán eleitöl fogva meg-forduló siralmas állapatok, üldöztetések, és *martyrizál*tatások, nem történetből estenek és esnek ma-is: így kell ennek lenni; véren kezdödött, véren fundáltatott, véren nevekedett, 's ugyan vérrel hízott, 's véren-is végezödik az Anyaszentegyház. *Sangvis Martyrum, semen Ecclesiæ;* azt mondja Tertullianus: *A' Mártírok szent vére ollyan mag, mellyböl több lelki fiai tsiráznak az Ekkléſiának.* Véres czímerü záſlója vagyon a' Chriſtus szent vérével meg-váltatott Ekkléſiának; és nem e' világi bóldog állapot annak az igaz meg-esmértetö jegye 's bélyege: *Sólt.* 45:14. 68: 14. *Ének.* 1: 5,6.

Ne tsüggedj-el hát, söt emeld-fel le-ereſztetett kezeidet, 's erössítsd-meg el-lankadt térdeidet, sok siralmas üldöztetéseknek tárgyát ki-tétetett Isten Háza; ha e' világ torkát reád tátotta-is, kerget, mint a' fogoly madarat, életedet-is vadáſzván, ám hadd légyen: így kell ennek lenni, ez a' Chriſtus világra való ületésének egyik gyümöltse, mellyet meg-kell kóstolnunk. Vegyük-fel a' Chriſtus kereſztit: *Mát.* 10:38. hordozzuk az ö gyalázatját: *Sid.* 13:13. *tusakodjunk mind a' vérig.* Sid. 12:4. *nézvén,* 's a't. ỳ. 2. Mát. 24:13. Jel. 2:10. E' moſtani roſz idökben énekelhetjük mi azt, a' mi van, Sólt. 44: 20,23 --- *El-boríttottál* (óh Isten) *minket a' halálnak árnyékával: Bizonyára te éretted naponként ölettetünk, és tartatunk mint a' meg metſzendö juhok.* Mindazáltal maradjunk mind végig Isten mellett, és az ö jobb kezével megtart: *Sólt.* 73. Legyünk hívek mind a' halálig, 's nékünk adatik az életnek koronája! Ámen.

VI. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Ésa.* 63: 4.

Boſzúállásnak napja vagyon *az én ſzivemben, és az én meg-váltattaimnak eſztendejek el-jött.*

AZ Uj Eſztendönek elsö napját innepeljük ma Kereſztyének.

A' Kezdetben, minekutánna Isten az örökké-valóságnak setétségéböl 's mély örvényéböl ki-tündöklött, hogy a' teremtetett dolgokkal együtt az idö bé-állott, maga Isten a' jó rendnek Istene rendelte azt úgy, hogy az idö bizonyos szakaszokra, hónapokra és eſztendökre oſzoljon; melly végre helyhette az égnek ki-terjeſztésén ama' két nagy világositó állatokat, a' Napot és Holdat: 1 *Móſ.* 1: 14-16. *Sólt.* 104: 19.

A' teremtés után, a' Pátriárkák idejekben, az eſztendönek kezdetit és végezetit hogy meg-határozta légyen Isten, bizonyos dolog; mind

mind innen: hogy a' Pátriarkák életeknek eſztendejeket nagy ſzorgalmatossággal fel-jegyzette Móſes: 1 *Móſ.* 5. 's a't. mind ebből: hogy első, második, hetedik, és egyéb hónapokról vagyon emlekezet: 1 *Móſ.* 7: és 8: 's a't. De az bizonytalan, és a' ſzent Irásban nem jegyeztetett-fel, a' Pátriárkák idejekbéli eſztendők hol kezdődtek, hol végeződtek: talám tsak az ő ſzületésének napjától fogva kezdődött kinek-kinek életének eſztendeinek ſzáma ſzámláltatni: láſd, 1 *Móſ.* 7: 11. Legközönségesebb vélekedések az a' Tudósoknak, hogy a' világ teremtetésének emlekezetire, Őſztöl, *September*től (: nálunk Szent Mihály hava:) fogva kezdődtek és ſzámláltattak az eſztendők: a' minthogy azután a' Sidóknak Polgári (*Civilis*) eſztendejek-is onnan kezdődött; mivelhogy mikor e' világ teremtetett, a' Nap eſett annak az Égi Jegynek, melly *Libra*nak, az-az, *Mérték*nek neveztetik, elsőbb réſzében*. A' Pátriárkák idejekbéli eſztendők pedig *Solaris*ok vóltak, (: *conſtantes ex menſibus ſolaribus:*) az-az, a' Napnak a' föld tengelye körül való havi forgását követők, (: hogy a' régibb Filoſofia ſzerint ſzóljak:) melly hónapoknak mindenike 30 napokból állott: úgy hogy egy eſztendőben löttenek légyen 12 hónapok, mellyekben vitzont vóltak 360 napok: nyomozhatni ezt nyilván, a' *Móſes* 1. k. 7: r. 11. és 24. ỳ. iſm. a' 8: r. 3, 4. ỳseiből; holott világoson mondatik, hogy öt hónapok, a' második hónapnak 17-dik napjától fogva, a' hetedik hónak 17-dik napjáig teſznek 150 napokat, mindenik hónapra tudatván 30 napok; mivel ötször 30 tészen 150.

* vid. *Frid. Spanh. Fil. Introd. ad Chrono. ſac. pag. m.* 1, 2. *&c. Davidis Pareï Disquiſit. Brev. de Mundi Principio ſubjunct. ſacr. ejus Chron.*

Az Égyiptomból való ki-jövetel után pedig bizonyoson meghatározá Iſten, hol légyen az eſztendőnek kezdeti: 2 *Móſ.* 12: 1, 2. t. ill. *Niſán* nevü hóban, melly mi nálunk Böjt-más hava: és azontúl a' Móſes idejétől fogva, egéſz a' N. Sándor birodalmának idejéig, (: *ad tempora Æræ Alexandrinæ, & jugi Macedonici:*) az eſztendőknek és hónapoknak formája *Lunaris* vólt, az-az, a' Hóldnak járásához és forgásához alkalmaztatott 's mérſékeltetett vólt. Iſten Móſes által úgy parantsolta a' Sidóknak, hogy minden ő Ceremoniájokat, ſzentségeket, innepeket a' Hóldnak forgása 's mozgása ſzerint intéznék: melly parantsolatban, *NB.* titok, és az ő Teſtámentomi igás Ceremoniáknak nagy terhe alatt nyögő, ſok külömbkülömbféle változások alá rekeſztetett, és majd a' Chriſtus által (: ki az ő törvény árnyékinak teſte 's valósága: *Kol.* 2: 17. és az igaſságnak tündöklő fényes napja vólt: *Mal.* 4: 2.) bé-hozatandó újabb változás után várakozó Anyaſzentegyháznak akkori ábrázatjának 's állapatjának ki-fejezése-is vólt: láſd, *Sólt.* 104: 19. és 81: 2, 4-6. 's a' t.

A' Törvény ki-adásától fogva pedig két rendbéli esztendejek volt a' Sidóknak, Szent és Polgári: (:*Sacer, & Civilis:*) A' Polgári esztendönek feje 's elsö hónapja volt *Tisri*, (*September:*) nálunk, Szent Mihály hava; 's minden ö Polgári külsö rendtartásokról való dolgaikat, jegyzéseiket, és számadásaikat, ettöl a' hónaptól kezdetett számlálás szerint alkalmaztatták a' Sidók: lásd, 2*Mós.* 23:16. és 34:22. A' Szent esztendönek feje, elsö hónapja volt *Nisan*, nálunk Böjtmás hava: 2*Mós* 12: 2. 's a't. Egyéb nemzetségek, Káldéusok, Égyiptiusok, Görögök, Persák, Rómaiak, 's a't. hol kezdették 's hol végzették az esztendötszakai számlálást, 's melly fokképen gyakran változtatták az (*Ærát, Epochát,*) esztendö számnak kezdetit*; a' czélúl fel-tött rövidség nem engedi, hogy atról most szólhassunk. Illö, leg-közelebb, tsak atról tudakozódni:

* vid. *Spanhem. Introduction. ad Chronolog. sacr. pag. m.* 16,17. *&c. Polyd. Vergilium de Invent. Rer. lib.* 2. *cap.* 4 *pag. m.* 121. *&c.*

Mi nálunk Europai Keresztyén nemzetségeknél, mitsoda jus és fundámentom szerint tétetik az új Esztendö kezdetinek, Januarius (:*Bóldog Aszszony havának:*) *elsö napja?* Fel. Régi Római Pogányoktól való maradvány ez: tud.ill. *Romulus*, Róma városának épitöje, az esztendöt tiz hónapokra szabta, kezdödvén az esztendö *Martius*tól, (:Böjtmás havától:) †. Azután *Numa Pompilius*, Római második Király, (:ki az Ézékiás Judabéli kegyes Király ideje táján élt:) számtalan sokféle pogányi babonás bálványozó *ritus*oknak 's szokásoknak találójok volt, tettetvén 's azt hazudván, hogy az *Ægeria* nevü Isten Aszszonynak éjtszakai jelentési 's parantsolati szerint rendel és tselekszik mindeneket§: az esztendötszakai hónapoknak számokat-is meg-bövítette, *Martius*nak eleibe tévén *Januarius* és *Februarius* nevü (:nálunk, *Bóld. Aszszony hava*, és *Böjt-elö:*) hónapokat: az esztendönek fejének és kezdetinek rendelvén Januarius elsö napját ¶. Idö jártában, a' Császár *Julius*, a' Numa Királytól bé-hozatott Kalendáriomban, és a' hónapoknak 's napoknak esztendötszakai folyásokbã *correctiot* és változást tsinált*.

§ vid. *Hor. Turselini Epit Hist. lib.* 2. *c.* 11.

Végre

[† *Ovidius Fast. l.* 1. *Tempora digereret cùm Conditor Urbis, in anno Constituit menses quinque bis esse suo. Scilicet, arma magis, quàm sydera Romule nôras: Curaque finitimos vincere major erat. Est tamen & ratio, Cæsar, quæ moverit illum; &c. --- Quod satis est, utero matris dum prodeat infans; Hoc anno statuit tèporis esse satis. Per totidem menses à funere conjugis uxor Sustinet in vidua tristia signa domo - - - Martis erat primus mensis, Veneris que secundus; &c.*

¶ *Ovidus ibid. in Fast. At Numa nec Janum, nec avitas præterit umbras; Mensibus antiquis addidit ille duos. ---* infrà: *Jane biceps, anni tacitè labentis origo; &c.*

* *Scilicet, intercalatis de Mathematicorum sententia diebus* 66. *atque intercalari die, 10 quartum quemque annum, quod vulgò Bissextum dicitur, institutô, Anni descriptionem à Numa introductam correxit: Sunt verba Horat. Tursellini, Jesuit. Epit. Histor. lib.* 3. *c.* 28.]

Végre *Octavius*, v. *Octavianus*, *Augustus* Császár, ezt a' Kalendáriomi rendet, melly még noſtan-is fenn vagyon, szabta, és *sanciálta*; (: a' maga nevéről a' *sextili* nevü hónapot-is *Augustus*nak nevezvén:) a' melly időtől fogva az ö birodalmának minden országiban, az Europai nemzetségeknél-is, a' hónapok számlálásának azon rendi tartatott-meg; ki-vévén azt, hogy újobban (*anno Chr.* 1582.) XIII. Gergely Pápa, II. Rudolfus Imperator idejében, a' Kalendáriomon néminémü újabb *correctiot* tött; (: láſd oda-feljebb ezen 3-dik Szakaszbéli 3-dik Prédikátziónak az eleit, a' (*marginalis notákkal*) levél szélin lévö jegyzésekkel együtt :) Oh melly nagy gyalázatú szemérme az, a' Christus Evangyéliomának világánál már élesen látó Keresztyénségnek, hogy az esztendőtszakai hónapoknak *, és a' hetek napjainak, régi Pogányi neveket, a' Pogányok bálvány Isténeikről, *Jupiter*röl, *Janus*ról, *Mars*ról, *Venus*ról, 's a't. való el neveztetéseket illy bé-húnt szemmel nézheti, illy siket füllel hallgathatja, illy aluszékony lelki-esmérettel el-szenvedheti, söt *usurpál*hatja, pogányi módon él véle mind e' mai napiglan! Régen szükölködött vólna, 's még ma-is szükölködik ezaránt a' Keresztyénség nevezetes *Reformatio* nélkül: mellyről való kegyes gondolkodást és buzgó szorgalmatoskodást, hogy Isten öntsön a' Keresztyén Királyok, Fejedelmek, Respublicák, Ekklesiák, és tudós Emberek, 's Egyházi Doktorok szivekbe már valaha, szivem szerint kivánom †!

Pogányi maradvány azért az új Esztendönek Januarius első napján való kezdeti a' Keresztyéneknél; mindazáltal jól esik az, és a' szent Irásnak czélja szerint, hogy az új Esztendö elein, és a' tájban, a' Christus Jésusnak világra való születését, és azt leg-közelebb követö dolgokat, (: minémü a' K. Jésusnak nyólczad napra lött környül-metéltetése: *Luk.* 2:21.) napkeleti Böltseknek Christus imádására való jövetelek; 's a't.) emlegeti 's hirdeti egy szivel szájjal az Anyaszentegyház, az egész Keresztyénség; mert bizony a' megváltó Chr. Jésus az, ki az

[* Januarius, *Jano bifronti sacer*; Februarius, *Februo, seu Diis manibus* (: *adeòque Diabolo*; *vah pudor!*) *sacer, in quo & Februa fiebant*; Martius, *Marti sacer*; Aprilis *seu ab Apro, seu ab aperiendo*; Majus, *seu à Deo Majo, seu à Majoribus*; Junius *seu à Junone, seu à Junioribus*; Quinctilis, *q. quintus à Martio, postea* Julius; Sextilis, *q. sextus à Martio, postea* Augustus; September, *quia septimus à Martio*; *&c. Hebdomadalia Ethnica nomina sunt: Dies* Solis, Lunæ, Martis, Mercuri, Jovis, Veneris, Saturni; *&c.*

† *Conquesti jam pridem sunt, de hoc ipso Christianorum pudendo plurimi graves & Eruditi viri: Augustinus in Psalm.* 93. *Eusebius Emyssenus, Homil.* 11. *de Pasch. Polydorus Vergilius de Inventor. Rer. libr.* 6. *c.* 5. *pag. m.* 495. *idem Ecclesiis Reformatis impegerunt sectarii Angli Brownistæ: vide, quæso, Ioh. Hoornbeek Summam Controv. lib.* 10. *pag. m.* 629--634. *&c.*]

az igaz és valóságos új Eſztendöt bé-állatta, az UR jó kedvének Eſztendejét hirdette: *Éſa.* 61: 1, 2. és az ördög rabságából való váltságnak Jubiléusi eſztendejét fel-derítette. A' Leczkében: mellyben *Summáson*, A' Chriſtus Jéſus által hozattatott váltságnak, és megſzereztetett ſzabadúlásnak kivánatos Eſztendejének el-jövetele hirdettetik, két rendbéli ſzólásnak formája alatt: neveztetvén 1. Iſten boſzſzúállásának napjának. 2. Iſten meg-váltattainak eſztendejének.

Magyarazat.

Kerd. I. *Ki ſzavai azok, mellyek a' Leczkében vannak?* Fel. Az Édomból és Boczrából véres ruhákban ki-jövö, és az Iſten haragjának ſajtóját egyedül tekerö Chriſtus Jéſusé: ℣. 1-3. Judéa Édomnak, Jérusálem Boczrának neveztetik; nem tsak azért, hogy a' Chriſtus ſzületésekor a' Sidóknak Edom nemzetiböl 's magvából való Királlyok vólt, a' nagy Héródes; hanem hogy a' Hyrcanus János, Makabéusok véréböl való nagy Fejedelemnek idejétöl fogva, az Iduméusok a' Sidókkal annyira öſzve elegyedtek vólt, hogy merö egy népnek láttattak lenni, környül-metélkedvén, és a' Sidó Ceremoniákhoz 's rendtartásokhoz alkalmaztatván magokat *; leginkább pedig azért, hogy az ö elsö-ſzülötségének (: mellyröl láſs, 2 *Móſ.* 4: 22. 's a't.) jussát Éſau módjára meg-betsülni nem tudó Sidó nemzet, a' ſzentségtelen és elvetemedett Éſauhoz vagy Édomhoz lött vala haſonlatossá a' Chriſtus idejében: *Sid.* 12:16. láſd, *Ézék.* 16:3. *Ámós*, 9:7. 's a't. A' meg-teſtesült Iſten ſzavai azért azok, mellyek a' leczkében vannak; mert ö az, a' ki eleitöl fogva ſzólott: *Éſa.* 52:6. 48:16. *Sólt.* 40:8. a' Próféták az ö Lelke által ſzólottak; 's a't. *Iel.* 19:10. 1 *Pét.* 1: 10-12. 's a't.

* *Indè ab Anno Mundi* 3840. *ante Chriſt. nat.* 124. *vid. Flav. Joſeph. Ant. Judaic. lib.* 13. *cap.* 17. *propè init. ex verſione Sigiſmundi Gelenii.*

Kerd. II. *Mitsoda nap és eſztendö az, mellyröl ſzó van a' leczkében?* Fel. Boſzſzúállásnak napja, és az Iſten meg-váltattainak eſztendejek. Azon való boſzſzúállásnak napja, ki magáért boſzſzút állani akarván, (*Sólt.* 8: 3.) el-ejtette az embert, ki eleitöl fogva gyilkos és öldöklö vólt: *Ián.* 8: 44. ki a' Chriſtus ſarkát-is meg-marta: 1 *Móſ.* 3: 15. *Sid.* 2: 14, 15. Az *Iſten ſzivében* vólt el-rejtve, az-az, az ö tanátsában vólt el-rendelve 's meg-határozva az a' boſzſzúállásnak napja: *Éſa.* 65: 6. *Tsel.* 4: 28. és ki nyilatkozott, mikor az idönek kivánatos tellyessége eljött: *Gal.* 4: 4. Az Iſten *meg-váltattainak*, 's az ö általa meg-tartattaknak eſztendejek vólt az, az UR jó kedvének ama' gyönyörüſéges ſzabad eſztendeje: *Éſa.* 61: 2. *Luk.* 4: 16---21. Czélozás vagyon e' ſzólásnak formájában arra, hogy a' Chriſtus mi atyánkfiává lévén, (*Sid.* 2: 11, 12) mint igaz *Goël*, (1 Móſ. 48: 16. Jób. 19: 25.) a' mi vérünket ama' gyilkosnak az ördögnek kezéböl ki-kereste; a' ſzabadságnak Jubiléusi

שְׁנַת גְּאוֹלַי:

bíléusi eſtendeje hogy el-jött, a' mi el-idegenedett 's el-veſzett jószágunkat viſſza-kereste, és maga számára örökös házas társúl minket el-jegyzett: *Hóſ.* 2:18,19. A' Chriſtus által lött váltságnak ideje azért amaz igaz Jubiléusi Eſtendö, mellyet az ô Törvénybéli példázott: 3*Móſ.* 25: és 27:

TANUSÁG.

A' Chriſtus Jéſus váltsága és ſzabadítása által állott-bé az igaz és valóságos UJ ESZTENDÖ.

A' leczkében. ismét, *Ésa.* 61:1,2. *Luk.* 4:16-21. 2*Kór.* 6:2. 's a't.

OKA I. Mert a' Chriſtus Jésusban, és ö általa, mindenek meg-újúltanak: 2*Kór.* 5:17. e' világnak *új teremtése* lön ö általa: Ésa. 65:17. és 66:22. *új teremtett állat* álla elö: 2Kór. 5:17. Gal. 6:15. *új nép:* 1Pét. 2:9,10. *új emberek:* Éfeſ 4:23,24. *új értelem:* Kol. 3:10. *Új Teſtámentom:* Mát. 26:28. *új parantsolat:* 1Ján. 2:8. *új név:* Jel. 2:17. *új út:* Sid 10:20. *új ének:* Jel. 5:9. Sólt. 40:4. *új öltözet:* Luk. 5:36. *új bor:* Mát. 26:29. *új edény:* Mát. 9:17. *új Jérusálem:* Jel. 21:2. *új ég és új föld:* Ésa. 65: és 66: 2Pét. 3:13. *új ſzombat:* Sid. 4:9. Egy ſzóval: *Vetera præterierunt, nova facta ſunt omnia:* A' régiek el-múltak, 's mindenek meg-újúltanak.

II. Mert amaz ô Törvénybéli régi ſzabadságnak *Jubilæus* eſtendeje, (: mellyröl láſs, 3*Móſ.* 25:) a' J. Chriſtus által bé-állíttatott lelki ſzabadságnak új Eſtendejének világos tüköre 's ábrázatja vala. A' mi el-idegenedett 's el-veſzett jószágunk, ez eſtendöben reánk viſſza ſzállott, 's helyre ſzereztetett; már *mindenek miéink:* 1Kór. 3:22,23. Ábrahámnak, hivök Attyoknak, lelki magva lévén, ez egéſz *világ örökösi* vagyunk: *Róm.* 4:13,16. A' *Jubilæus* eſtendö hajdan meg-kürtöltetett, meg-trombitáltatott, a' hetedik hónak, (: vagy a' Polgári *(Civilis)* eſtendö elsö havának:) tizedik napján, ama' nevezetes tiſztúlásnak napján: *(die expiationis ſolennis, Hebr. die* כפרים) 3Móſ. 25:9,10. A' Chriſtus ſzent vére által lött tiſztítás *(expiatio)* véghez menvén, ez egéſz világra, a' ſzéles földre, ki kellett menni az Évangyéliom kürtinek 's trombitájának hangjának: *Róm.* 10:18. *Sólt.* 19:5*. Ama' puſztában kiáltozó ſzó, a' Keresztelö János-is, már azelött annak a' drága

[* *Exiit, & audiebatur per univerſam terram,* κηρύγμα, φθόγγος, ſonus *Apoſtolorum,* נגנים pulſantium, (*fides, v. cytharam: Apoc.* 5:8,9.) & תופפות tympanizantium: *Pſal.* 68:26. מבשרות Evangelizantiũ pacem: *Eſa.* 52:7. *In Jubilæo eſt proclamabatur* דרור libertas; *cui reſpondet* ἄφεσις *Act.* 13:38. & 10:43. *Math.* 26:28. *Luk.* 1:77. *&c.*]

Jubiléus eſztendönek bé-állását, a' mennyeknek orſzágának el-érkezését hangoson bé-trombitálván: *Mát.* 3: 2,3.

A' Tanúság alkalmatosságával eſzmélhetjük tehát azt: 1. Hogy a' J. Chriſtus által meg-ſzereztetett és hozattatott váltság's ſzabadítás elött való idö, a' minthogy ô Teſtámentomi idö, úgy ô Eſztendö-is vala; melly *meg-vénhedvén, ſemmivé lön*, és el-múlék: *Sid.* 8: 13. az igaz és valóságos új Eſztendö, az UR jó kedvének eſztendeje a' Chriſtus által bé-állíttatván: az okon mondatott az ô Teſtámentomi idö, *haragnak idejének*: Dan. 8: 19. Habak. 3: 2. mert az akkor regnáló Ceremoniás *törvény haragot nemzett*: Róm. 4: 15. láſd, Eſa. 54: 7-9. ne úgy értsd ezt, mintha az ô Teſtámentomi ſzent Atyák mind örökké Iſten haragja alatt vóltak és maradtak vólna; tündöklött az Iſten jó kedve ö rajtok-is: *Tsel.* 15: 11. *Ján.* 8: 56. *Sid.* 13: 8. *Jel.* 13: 8. 's a't. de sürübben, gyakrabban, és nagyobb mértékben mútogatta Iſten akkor az ö haragját; a' kerek ég alatt lévö minden nemzetségeket el-zárt és reke**ſz**tett a' maga ſzövetségétöl, hogy *ne tudnák az ö itéletit*, abban *a' tudatlanságnak idejében*: Tsel. 17: 30. Sólt. 147: 19,20. gyakran olly dolgokért, mellyeket már ma el-tür, hirtelen-halállal meg-ölte hajdan Iſten az embereket: 2*Sam.* 6: 6,7. 3*Moſ.* 10: 1,2. 's a't. mútogatta az ö haragját, a' teſtnek tehetetlenſégét, söt ſemmiſégét fel-fedezni akarván; hogy az ö ſzerelmes Fia el-jövetelét annál buzgóbban óhajtanák az Izrael meg-vigaſztaltatása után (*Luk.* 2: 25.) várakozó lelkek. 2. Mais annak vagyon az új Eſztendönek lelki 's teſti áldásiban igazán réſze, a' ki a' J. Chriſtus által ſzereztetett és hozatott váltságnak igazán ſorſosa: nem-is lehet igaz új eſztendöi lelki öröme annak, a' kinek lelkére hathatóson a' Chriſtus váltságának ára nem ſzabattatott; nem mondhatja az igazán: *Uj eſztendöben mi vígadjunk*; 's a't. Mi nem a' borban, jól lakásban, czifra, pompás, nyalka öltözetben, nem az éjtſzakai lövöldözésben, 's a't. kell az új eſztendöi igaz lelki örömet keresni, hanem a' Jéſus váltságának és ſzabadításának hathatós érzésében; 's a't.

Bé-rekeſztö Intés: Régi meg-rögzött ſzokás az, hogy az új Eſztendö kezdetiben az emberek egyik a' másiknak új eſztendöi Ajándékot adjanak, vagy Iſtenes idvezléssel való köſzöntést*; vagy ugyan kéz-

[* *Ovidius Faſtor. lib.* 1. *ad Janum*: *At cur læta tuis dicuntur verba Kalendis, Et damus alternas accipimusque preces? Strenam eo die, (vel apophoreta:) mittebant amici amicis, patroni clientibus, Principes ſubditis, & vice versâ accipiebant clientes à patronis, ſubditi à Principibus, ita fœlicem anni ſucceſſum voventes, inſtituto veteri, quod Tatius Sabinus, poſt factam cum Romulo pacem ſancivit. Henric. Kipping. Antiqv. Rom. lib.* 1. *capit.* 10. §. 8. *Svetonius in Octavio*, §. 57. *Polydor. Vergil. de Invent. Rer. lib.* 5. *cap.* 2. *pag m.* 387.]

kézbéli függö Ajándékot-is. Mivel azért *az éjtſzaka el-múlván*, (Róm. 13: 12.) *az idveſſégnek kellemetes napja* (2Kór. 6: 2.) mi reánk-is felderült, és a' Chriſtus Jéſus által bé-állott az igaz és valóságos új Eſztendö; illö dolog, hogy új eſztendöi Ajándékúl töredelmes lelket vigyünk ö ſzent Felſégének: *Sólt.* 76: 12, 13. viſzont alázatos ſzível ö ſzent Felſégétöl új eſztendöi Ajándékot várjunk és kérjünk, eſedezvén, hogy váltságának drágalátos haſznát, erejét 's érdemét ſzabogaſſa bünös lelkünkre; a' terméſzeti kö ſzivet (*Ézek.* 36: 26.) ki-vévén belölünk, adjon új ſzivet, lelket, új indúlatokat ez új Eſztendöben, ſzerelmének 's jó kedvének eſztendejét rajtunk fel-derítvén. A' ſzent Dávidnak áhítatos és forróan könyörgö 's buzgó ſzavain végezem-el, mellyek vannak, *Sólt.* 51: 12. így foháſzkodjék kiki közzülünk ma, új eſztendöi Ajándékot kérvén Iſtentöl: *Teremts bennem tiſzta ſzivet, Iſten! és az erösségnek lelkét újítsd-meg én bennem!* Ámen.

VII. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Ésa.* 61: 1, 2.

Az UR Iſtennek Lelke én rajtam; azért meg-kent engem az UR --- el-küldött engemet --- Hogy az UR jó kedvének eſztendejét hirdetném; 's a't.

EZ reánk fel-virradott új Eſztendönek elsö hónapjának *Januarius*-nak, (: mellyet *Numa Pompilius*, Római második Király rendelt az eſztendö elsö hónapjául :) elsö napját, a' régi Rómaiak a' két arczulatú Janus Iſtennek * ſzentelték: mikor valamelly új munkához fogtak és kezdettek, azt hítták ſegítségül †. Mi Kereſztyének, ezt a' napot, a' két terméſzetü 's egy ſzemélyü Jéſus Chriſtus környül-metélkedésének emlekezetire, 's az ö Felſége tiſztességére innepeljük, tsak egyedül ötet híjjuk ſegítségül ez új Eſztendöben.

Ez a' *Januarius* nevü elsö hónap és ennek elsö napja, ſok jeles és emlekezetes dolgokról nevezetes a' régi Hiſtóriákban. 1. Ezen a' napon a' régi Rómaiak a' Janus Iſtennek nagy áldozatokat tettenek, hogy

[* Janus, *bifrons Poëtarum omnino eſt* Noachus, *qui utrumque mundum aſpexit, ideo bifrons: primus vitis plantator, agriculturæ & vindemiæ inſtaurator. Janus dicitur à Syriaco* ינא *vel Hebr.* יין vinum: *vid. Sam. Bocharti Phaleg. lib.* 1. *cap.* 1. *Ovid. Faſtor. l.* 1. *Henr. Kipping. Antiq. Rom. lib.* 1. *cap.* 2. §. 1. *&c.*

† *Ovidius Faſtor. lib.* 1. *prop. init. Jane biceps anni, tacitè labentis origo, Solus de ſuperis qui tua terga vides; Dexter ades Ducibus: --- Dexter ades, Patribusque tuis, populoque Quirini; &c.*]

az ô Esztendöböl ki-költenek, és az új Esztendöre által jutottanak *. Mi-is, Chriſtust valló Kereſztyének, e' napot lelki áldozat tétellel ſzenteljük-meg; mivelhogy az Ur Jéſus ez napon ſzakaſztotta végét az ô Törvénynek, ſzent vérével és teſtének környül-metélkedése által azt bé-is petsétélvén: 's viſzont e' hónapban, ennek hatodik napján állatta-bé és *inaugurálta* az Uj Teſtámentomot, a' Jordán vizében lött Kereſztsége által, a' mint a' Görög Páterek állatják; a' mikor az egy állatú Iſten három ſzemélynek lenni magát nyilván meg-jelentette: *Mát.* 3: 2. A' régi Rómaiak ſzép tényes új köntösökbe öltöztenek az új Esztendö elsö napján, 's úgy mentenek fel a' Capitoliumba, az-az, a' Római 7 hegyeknek egyikén (:mellynek neve *Capitolinus:*) lévö nagy Templomba †. Minékünk-is, Chriſtus által meg-váltattaknak, az új Esztendö elein az a' tiſztünk; hogy a' bünnek régi ô köntösét, 's az ô embert le-vetkezzük, és meg-újúljunk a' mi elménknek lelke ſzerint: *Éfés.* 4: 22-24. fel-öltözzük *az új embert, a' Jéſus Chriſtust:* Róm. 13: 14. *a' ditséretnek paláſztját:* Éſa. 61: 3. 3. Ez napon a' régi Rómaiaknak jeles ſzokások vólt az, hogy mikor a' Janus innepe napján a' Római Csáſzárok a' Janus Templomához nagy Csáſzári pompával az áldozatra mentenek, Rómában valakik a' rabok közzül a' Csáſzárnak Csáſzári paláſztját illethették, mindjárt ſzabadság engedtetett nékiek §. Minékünk is mindnyájunknak, valakik a' ſzent Kereſztség által, és az újjá-ſzülö kegyelem által, a' Jéſus Chriſtust és az ö ártatlanságának paláſztját magunkra fel-öltöztük, (*Róm.* 13: 14.) ſzabadúlást, és a' tömlöcznek megnyilását kiáltja az, a' ki az UR jó kedvének eſztendejét hirdeti: *Éſa.* 61: 1,2. Söt nem tsak az ö ruhájának ſzélit hadgya meg-illetni, mint ama' hoſzſzas vér-folyásban lévö Aſszonynak: *Mát.* 9: 20-22. hanem ugyan *ditséretnek paláſztját ád a' keſerves lélek helyébe:* ℣. 3. 4. A' régi Rómaiaknál nevezetes vólt *Januarius* elsö napja, több jeles dolgok között azért-is, hogy azon a' napon egynéhány Templomok ſzenteltettek-fel: Rómában, a' Tiberis ſzigetében az Æſculapius Iſten tiſztelettire tsinál-

[* *Ovidius ibid. in Faſt.* -- *Cernis odoratis ut luceat ignibus æther, Et ſonet accenſis ſpica Ciliſſa focis? Flamma nitore ſuo Templorum verberat aurum, Et tremulum ſumma ſpargit in æde jubar; &c. vid. Henrici Kippingi Antiqv. Roman. lib.* 1. *cap.* 10. § 8. *pag. m.* 204.

† *Ovid. ibid. Veſtibus intactis Tarpejas itur in arces: Et populus feſto concolor ipſe ſuo eſt. Jamque novi præeunt faſces, nova purpura fulget; &c.*]

§ vid. *Cornel. Tacitum, Anal. lib.* 4. *verſus fin.* -- *Cæſar ſolennia incipientis anni, Kal. Januarias* -- *vertit in Sabinum.* ----- *ſic inchoari annum, has Sejano victimas cadere; &c. &c.* --- *quem enim diem vacuum pœnâ,* NB. *ubi inter ſacra & vota, quo tempore verbis etiam prophanis abſtineri mos eſſet; &c. Polydor. Vergil. de Invent. Rer. lib.* 4. *cap.* 14.]

tsináltatott Templom, ez napon *dedicá*ltatott a' Rómaiaktól*: hasonlóképen a' Jupiter Temploma: *Furius Camillus, Dictator*, † a' Concordia Isten Asszony tiszteségére tsináltatott Templomot, ezen hónak 17-dik napján nagy pompával szentelte-fel, (*Anno U. Cond.* 365.) melly Templom az idönek hosszasága miatt meg-romladozván, azután egynéhány száz esztendövel, *Livia*, Augustus Császár felességétöl meg-újíttatván, ezen hónak 15-dik napján szenteltetett-fel újonnan azon Concordia nevü Isten Asszonynak. De még a' Keresztyén Imperatorok közzül-is, ama' hires *Justinianus* Császár Constantinápolyban (*Anno Christi* 557.) a' Christus tiszteségére egy Templomot építtetvén, melly Sófia Templomának neveztetett, ezen hónak elsö napján *dedicá*lta és szentelte-fel Isten tiszteségére §. Minékünk-is, Christus által meg-váltatott Keresztyéneknek, tisztünk az, hogy az új Esztendö sengéjéül az új Esztendö elein, magunkat egésszen, és a' mi testünket Istennek lakó templomúl állítsuk és szenteljük: 1*Kór.* 3:16. 5. A' régi Rómaiaknál, az új Esztendönek bé-állása, egy bizonyos kiváltképen való módon arra rendeltetett és szenteltetett *Præco* által ki-hirdettetett ¶: mint a' Sidóknál-is hajdan a' Jubiléus esztendönek bé-állása meg-kürtöltetni és kiáltatni szokott vólt: 3*Mós.* 25: úgy az igaz és valóságos új Esztendönek, az UR jó kedvének Esztendejének bé-állását, ama' *Præco*, kiről jövendölés van, *Habak.* 2: 3. a' testté lött Ige, minékünk ki-hirdette; mert a' végre kenettetett ö fel, és a' végre küldetett el: mint a' leczke bizonyítja.

Közönséges tisztinek gyakorlására való bé-állás után, Názáretben az Ur Jésus leg-elsö prédikátzióját abból a' prófétziából tötte, melly a' mi Leczkénk: lásd, *Luk.* 4: 16—21. még pedig épen a' Jubiléus esztendönek elein; a' mint a' Tudós *Bucholczerus* fel-jegyzette. Minékünk-is azért az új Esztendö elein azon prófétziából tanúlnunk, igen illö dolog. Mellyben *Summásan*, Az Ur Jésusnak Közbenjárói tisztre való fel-kenettetése, 's e' világra való el-küldettetése jelentetik és jegyeztetik-meg, azon drága nemes végeknek le-irásokkal együtt, a' mellyekre nézve mind meg-kenetett, 's mind e' világra küldetett, t. ill. hogy a' szelídeknek *Evangelizálna*, 's a't. hogy *az UR jó kedvének esztendejét hirdetné.*

* *Ovid Fast. l.1. Quod — — ex ipsis licuit mihi discere fastis; Sacra vére Patres hac duo Templa die. Accepit Phœbo Nymphaq; Coronide natum Insula, dividua quam premit amnis aqua. Jupiter in parte est; &c. &c. —*

† *Romulus, ac Pater Patriæ etiá appellatus: vid. Horat. Tursell. Ep. Hist. lib. 2. cap. 14.*

§ vi. *Christ. Matthiæ Theatr. Histor. sub Justiniano M. 58. Imper. Romã. pag. m. 761.*

¶ *Ovid. Fastor. lib. 1.*

MAGYARAZAT.

Az Ur Istennek Lelke vagyon én rajtam. Világosodik e' czikkely mind az ö Testámentomi Prófétziákból, mind a' Christus Keresztségének Évangyéliomi szent Históriájából: Az ö Testámentomi szent Irásokban meg-vólt az prófétálva, hogy a' Christuson nyugodnék-meg

az URnak Lelke: *Ésa.* 11:1,2 és 42:1. Mósesnél nagyobb Próféta Izraelben nem támadott: 5 *Móf.* 34:10. de a' Chriſtus ſokkal nagyobb vólt ö nála: *Sid.* 3:3,5,6. mert *a' Mósesnél lévö lélekből el-ſzakaſztott Iſten, és helyheztette a'* 70 *férjfiakba:* 4Mós. 11:25. (: melly igéket mint leheſſen és kelleſsék érteni, oda-alább a' VII. Szakaſzban meg-fog magyaráztatni :) de a' Chriſtusra a' Lélek mérték nélkül, és egéſz mértékkel ſzállott: *Ján.* 3:34. A' Chriſtus Kereſztségének hiſtóriájában-is nyilván mondatik, hogy a' Sz. Lélek a' Chriſtusra galamb képében ſzállott-le: *Mát.* 3:16. *Ján.* 1:32,33. 's a't.

--*Meg-kent engemet.* veſd-öſzve, *Sólt.* 45:8. meg-kenettetett a' Chriſtus, mint Közbenjáró: azért a' mennyiben Iſten és Ember, mind a' két terméſzetre nézve. 1. A' Chriſtus *Iſteni terméſzete* meg-kenettetett örök idöktöl fogva: *Péld.* 8:23. *Solt.* 2:6,7. és, az az örök idöknek elötte való meg-kenettetés, amaz örök békeſséges tanátskozásbéli meg-ſzerzödésben áll, mellyröl ſzó van, *Zak.* 6 13. 2. A' Chriſtus *emberi terméſzete*-is meg-kenettetett, ſokféleképen: (1) a' mennyiben még örök idöknek elötte el-válaſztatott és rendeltetett arra, hogy légyen a' mi váltságunknak eſzköze: az okon mondatunk miis *a' Chriſtusban el-válaſztattaknak:* Eféſ. 1:4,5. azért mondatik a' Chriſtus-is *világ fundamentomának fel-vettetésétöl fogva* (v. *elötte,*) *meg-öletett Báránynak*:* Jel. 13:8. 1Pét. 1:19,20. (2) Meg-kenettetett a' Chriſtus emberi terméſzetire nézve; az-az, a' mi váltságunknak ditsöſséges nagy munkájának véghez vitelére, elégſséges és illendö kegyelmekkel fel-ruháztatott és meg-ajándékoztatott. (3) *Meg-kenettetett a' Chriſtus;* az-az, a' tökéletes gyözedelem után el-vötte a' nékie öröktöl fogva rendeltetett jutalmat: *Fil.* 2:9,10. 's a't.

* *Phraſis deſumitur ab Agnis Paſchalib⁹, qui debebāt eligi, probari, & præformari:* Exod. 12: 5,6 *Eodē priori ſenſu dicitur David, unctus eſſe:* Pſal. 89:21.

℣. 2. *Hogy az URnak kedves eſztendejét,* (: v. *jó tetſzésének kellemetes eſztendejét, annum complacentiæ:*) *hirdetném:* Iſten e' világot teremtvén, el-rendelte *az idöket*-is, azoknak *alkalmatosságit*: Tsel 17:26. és külömbkülömbféle bizonyos ſzakaſzit, mellyekben munkálódja a' mi lelkünknek idveſségét és váltságunkat. Ugy tetſzett pedig az a' bölts Iſtennek; hogy a' miként az idöket bizonyos ſzakaſzokra ſzabta, úgy a' mi váltságunk titkainak ki-jelentödése az idök ſzerint külömbkülömb formáju légyen: mert a' miként Iſten a' teremtett dolgokat nem egy ſzempillantásban, hanem hat napokon teremtette, rendet tartván, és mendegelvén az alatsonabb dolgokról a' tökéletesbeknek elö-hozásokra; úgy a' második új lelki teremtés munkájának dolgozásában-is rendet akart Iſten meg-tartani. Az elsöbb idökben, az ö bün ellen való haragját, a' teſtnek tehetetlenſégét és ſemmiſégét akarta ki-nyi-

ki-nyilatkoztatni, mútogatván azt, hogy ö erös boſſúálló, a' bünt harmadik és negyedik ízig meg-büntetö Iſten, kinek mindazáltal eltökélett ſándéka vólna az, hogy irgalmasságát ezer íziglen gyakorlaná: 2*Móſ.* 20: 5, 6. Ezek az Iſteni külömbözö munkálkodások, külömbözö idöknek ſakaſſaikat-is kivánják vala; hogy legyen haragnak és kegyelemnek ideje; 's a't. és azok az idöknek bizonyos ſakaſzi, *Eſtendöknek*-is neveztetnek: Péld.ok: 1. *Habak.* 3: ℣. 2. vagyon emlekezet ollyan idöröl, melly az *Iſten eſtendeinek a' közepe:* vagyon ott tekintet és czélozás arra az elsöbb idönek a' végin ſóló *Præcora*, a' ki el-jövendö vala, a' ki el-jövén el-jö, és nem kéſik: *Habak.* 2: 3. annak *az eſtendeinek középin*, az mondatik, hogy *élet vagyon, az ö munkáját az eſtendöknek közepin meg-eleveníti**: melly ſólásnak formája nyilván azt foglalja magába, hogy az ô Teſtámentomi elsöbb idöt bérekeſztö, és az Uj Teſtámentomi második idöt bé-állató Chriſtus Jéſus hozta-meg az igaz életet és halhatatlanságot: *Ján.* 1: 4. és 14: 6. *Sólt.* 36: 10. *Kol.* 3: 3. 's a't. A' Chriſtus elött való idö, haragnak ideje vala; mert abban az idöben uralkodó törvény haragot nemz vala: *Róm.* 4: 15. a' világnak leg-nagyobb réſze, abban az elsöbb idöben, ördög birtokában, és a' ſetétségnek árnyékában ül vala: a' Chriſtus azért jelent-meg, hogy azokat a' ſetétségnek hatalma alól ki-ſzabadítván, *el-rontaná azt, a' kinél a' halálnak* és a' ſetétségnek *birodalma vala:* Luk. 1: 79. Sid. 2: 14, 15. 2. Ha a' meg-kenettetett és el-küldetett Chriſtus hirdette-ki az Iſten jó kedvének kellemetes eſztendejét; tehát az ö el-jövetelit meg-elözö elsöbb idöben, nem vólt Iſtennek ollyan *complacentiája*, gyönyörködése, nem tündöklött olly fényesen az Iſten jó kedve: láſd-meg, *Éſa.* 54: 7-9. 10: 25. *Dan* 8: 19. *Róm.* 4: 15. Akkor éneklett az Iſten Háza illy hálá-adó örvendetes éneket: *Hálákat adok néked Uram, mert meg-haragudtál vólt én reám, de el-fordúlt a' te haragod, és meg-vigaſztaltál engemet;* midön *örömmel vizeket meríthetett a' ſzabadítónak kút-fejéböl*: Éſa. 12: 1-3. 3. Hogy az Iſten haragjának, és jó kedvének (*complacentiájának*) illyen egymástól meg-külömböztetett idei legyenek, világos az több ſzent Irásbéli helyekböl-is: láſd, Éſa. 49: 8-10. 2Kór. 6: 2. *Azt mondja* az Iſten: *kellemetes idöben hall-*

[* *Quia temporis Novi Teſtam. initium, quò Deus vivificavit opus ſuum, quò Chriſtus adduxit vitam, & juſtitiam ſæculorum, dimidium annorum Dei dicitur; projectè facio, atque Eruditioribus trutinandum & penſitandũ relinquo, annon tempus Novi Teſt. adductionem vitæ per Chriſtum, ſubſequens; tot millia annorum in ſe ſit comprehenſurum, quot mille anni effluxerunt ante adventum Chriſti; & redemptionis opus conſumatum? eò quòd dimidietatem annorum Dei inibi ponit Propheta, ubi opus Dei vivificatum eſt; &c.*]

hallgattalak-meg téged, és az idvességnek napján töttem jól te veled: Imé most vagyon az a' kellemetes idö, imé most vagyon az idvességnek napja; 's a't. Esa. 63:4. *az Isten meg-váltattainak esztendejek:* Sid. 8:6,7,13. és 7: 18,19. 's a't. Ez Isten jó kedvének esztendejének példázója vólt ama' régi, szabadságnak Jubileus esztendeje: 3*Mós.* 25. [*lásd a' legközelebb való* VI. *Prédikátziót a' Tanúság útán lévö második számban.*]

TANUSAG.

A' Christus Jésusnak világra való el-jövetele, és az ö általa végbe vitt váltság munkája által állott-bé az UR jó kedvének esztendeje, az igaz és valóságos új Esztendö.

A' leczkében: ismét, *Esa.* 63:4. 49:8. 2*Kór.* 6:2. 's a't.

Mivel pedig az *Esa.* 63-dik r. 4. ysséből tött, feljebb való VI. Prédikátzióban fel-tétetett, és ott meg-világosíttatott 's ki-szélesíttetett Tanúság, ezzel, a' mellyet itt újonnan fel-tettünk, egy értelmü, és majd azon szókból álló; azért ezt itt mostan killyebb nem terjesztjük, a' rövidségre czélozván: a' kegyes Olvasó, az ott meg-irtt dolgokat, újjonnan olvassa-meg. Szenteljen-meg az UR minket az ö igasságában: az ö Felsége szent beszéde örökké való igasság! Ámen.

VIII. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: 2*Mós.* 4: 17.

Ezt a' pálczát vegyed kezedbe, mellyel (v. a' melly által) *tégy* (v tészsz) *tsudákat.*

Régi Rómaiaktól vett szokás az, a' Keresztyénségnek némelly részénél, hogy tartományonként, városonként, falunként, az új Esztendönek elein * választanak és rendeljenek magok között közönséges Tiszt-viselöket, Magyistrátusokat, Birákat, és Polgárokat, kik azon az egész esztendön a' népnek terhét viseljék, és a' köz jót szivesen munkálódják: noha azon Keresztyénségnek nagy része vizsont az idönek minémüségéhez, az országnak és a' helységeknek állapatjokhoz 's mivóltokhoz alkalmaztatván 's szabván magát, *(arbitrariò)* szabad tetszés szerint gyakorlani szokta azon *praxist.*

Ez új Esztendö elein, illö lészen azért a' közönséges Tiszttet viselö személyeknek, a' köz jóhoz való szoros kötelességeikről, és egyéb hivataljok szerint való tiszteikről elmélkednünk. Melly *Tractának* fundámento-

[* *Ex instituto Regis Numæ, Kalendis Januariis, designati Consules, ineibant Romæ Consulatum, & comitati frequente populo adscendebant in Capitolium, ubi Jovi Opt. Max. offerebant juvencos, & thura adolebant, pro sua quisque & publica salute.* Ovid. Fast. lib. 1. Henr. Kipping. Antiq. Rom. lib. 1. cap. 10. p. g. m. 204.]

mentomául tettük-fel, az Izrael népe elött való Imperátorságra, 's Hadi-vezérſégre hivattatott Móſeshez tött Iſteni jeles parátsolatot: *Vedd kezedbe* (úgymond Iſten néki:) *ezt a' pálczát, 's tégy tsudákat azzal.*

Iſten, az ö véghetetlen böltseſége ſzerint, mikor valami tiſztre hítta 's állatta elö az ö ſzolgáit, leg-gyakrabban mindenkor valami jeles látſzó eſzközökkel czímerezte öket fel; a' melly czímerek az ö tiſzteknek 's hivataloknak haſznokat és végeket, ſzoroſs *analogia* (haſonlatosság) ſzerint ki-adnák és ki-fejeznék. Péld. ok. 1. Az ö boſzſzúálló igaſságának ſzolgáinak, a' Paraditsom kertének ajtaját örizö Kérubim Angyaloknak kezekbe, *villogó két élü fegyvert ada* Iſten: (1*Móſ.* 3:24.) az Élet fája útának örizetire; hogy a' már el-eſett, Iſten ditsöſége mellöl el-maradott, (*Róm.* 3:23.) és magának hijába-való gondolatokat kereſett ember viſzſza ne mehetne többé az Élet fája ſákramentomának meg-fertezterésére. 2. A' Királyoknak, felsö Hatalmasságoknak kezekbe Iſten *fegyvert* adott; hogy lennének Iſten ſzolgái, és az ö boſzſzújának meg-állói azokon, a' kik gonoſzt tselekeſznek: *Róm.* 13: 1--5. 3. Noénak, az igaſság Prédikátorának, czímerül 's jelül a' bárkát adá Iſten; hogy az által *kárhoztatná az elsö világot*, 's a' maga háza-népét meg-tartaná: *Sid.* 11:7. 1*Móſ.* 7:7. melly bárkának *antitypusa* (példázatja) a' ſzent Kereſztség moſtan minket-is meg-tart; 's a't. 1*Pét.* 3:21. 4. Ábrahámnak és az ö magvának az övélek kötött ſzövetségnek jeléül és czímeréül adá Iſten a' *Környül-metélkedést*, a' hitből való igaſságnak meg-petsétlésére: *Róm.* 4: 9-11. 1*Móſ.* 17:10-12. a' terméſzeti 's eredeti tiſztátalanságnak, és az ô ember motskainak le-vetkezésére emlekeztetö jelül. 5. Illyés Prófétát és K. Jánost (a' második Illyést: *Mal.* 4:5. *Mát* 11:14.) *ſzörös*, gyapjas *tógába öltöztette*, *ſzijból tsinált övel övedzette-fel* Iſten: 2*Kir.* 1:8. *Mát.* 3:4. *Márk.* 1:6. mert mind a' kettö töredelmes pénitentziának és alázatosságnak *præco*ja, hirdetöje vólt. 6. Az ö követeit az Apoſtolokat, *tüzes nyelvekkel* ékesíté-fel, 's czímerezé-meg az Ur Iſten: *Tsel.* 2:2,3. mert ollyan fegyverre vala nékik ſzükſégek, tüzes nyelvre; az-az, Iſten Lelkétöl (:melly az Iſten *óltárának tüze:* Eſa. 6:6. Jel. 8:5.) igazgattatott, hatalmason, a' lelki-eſméretig bé-ható *demonſtratio*kkal, böltsen 's okoson prédikálható, Csáſzárok 's Fejedelmek elött ſzólni tüdö, (*Mát.* 10:19.) minden *világi böltseséget Iſtennek foglyúl vivö* 's megſzégyenitö (2*Kór.* 10:5.) nyelvre vala ſzükſégek; hogy az Iſtennek ſzerelmét, (:melly ſebes, mint a' ſebes tüzes láng: *Ének.* 8: 6,7.) óltsák az embereknek ſzivekbe. 7. Móſest az ö rebegö nyelvü ſzolgáját, nem tüzes nyelvvel, nem karddal, nem két-élü fegyverrel; hanem egy bottal, pálczával küldi Iſten Égyiptomba Faraóhoz, hogy

botsássa-el az Isten elsözülöttét; 's a't meg-hadgya, hogy kezébe vegye azt a' pálczát, tegyen tsudákat azzal; nem ada tüzes nyelvet Isten Mósesnek, tsak rebegöen marada a' nyelve, (: az ö keze és szolgálatja által a' Sina hegyéröl ki-adattatandó Törvénynek a' meg-igazításra való tehetetlenséget-is *(Róm 9:31,32.)* ábrázolni akarván az által:) nem rendelte vólt Isten azt, hogy Farahó ékes nyelvü ember által *rationabiliter convincál*tatván, hathatós szóval meg-gyözettetvén, botsássa-el a' népet: kardot, fegyvert sem ada a' Móses kezébe Isten; mert azt sem rendelte vólt, hogy az Izraeliták a' kemény szolgálat alól magok fegyverekkel *vindicál*ják 's állassák szabadságba magokat; hanem pálczát adott Isten Mósesnek, melly által tsudákat tegyen; hogy meg-erötelenedjék Égyiptus országa; hogy a' tsuda-tételeknek ditsösége egyedül Istenre térjen; hadd tessék-meg e' világ elött az, Isten vólt az, ki az ö népét hatalmas ki-nyújtott karral, sok jelek és tsudák által hozta-ki Egyiptomból; 's a't. *Summáson,* a' Leczkében, vagyon Istennek, az Egyiptomba küldetett, és az Izrael népének Vezéréül, Itélö-birájául rendeltetett Mósheshez tött parantsolatja: 1. Közönségesbben, a' pálczának kezébe való vétele felöl. 2. A' pálcza hasna-vételének meg-jelentésével együtt, hogy azzal tsudákat tegyen.

Magyarazat.

Kerd: *Mitsoda páltza avagy veszszö vólt az a' Móses páltzája?*

Fel. 1. A' Rabbinusok, a' sok hazug költeményben gyönyörködö Sidó Doktorok, sokat fabulálnak erröl a' Móses veszszejéröl: péld. ok. hogy azt hajdan Angyal törte vólna le az Éden kertében lévö Élet fájáról, és hogy arra a' Jéhovai név Sidó betükkel (יהוה) fel vólt irattatva*. 2. Annak a' Móses sok tsudákat tévö páltzájának emlekezetire, alkalmas idökig az Égyiptiusok az ö Templomaikban meg-szenteltetett botokat tartottanak; a' mint irja *Athanasius Kircherus.* 3. Nem kell azt gyanítani (: mint némellyek:) affelöl a' Móses páltzája felöl, mintha valami tsudát tehetö belsö erö vólt vólna abban: hanem egyedül mindenható Isteni erö tselekedte a' tsudákat; Móses és az ö páltzá-

[* *Nonnulli verò Rabbinorum dicunt; quòd Deus virgam illam creavit vesperâ Sabbathi creationis, quam commisit Adamo, Adamus Enocho, hic Noacho, hic Semo, hic Abrahamo, hic Isaco, hic Jacobo, quam hic secum deduxit in Ægyptum, tradiditque Josepho filio suo; mortuô verò Josephô, & spoliatâ ejus domo ab Ægyptiis, virga hæc inter spolia reperta, delata est in palatium Pharaonis. Jethro verò cùm esset ex præcipuis Magis Ægypti, quamprimum eam conspicatus est, desideravit, & furto ablatam, terræ horti sui infixit, &c. &c -- quam demùm Mosi genero tradidit. Refert fabulam ex Rabbinis Cel. Buxtorfius, - quam credat Iudæus Apella.*]

Páltzája tsak külsö eſzközök vóltak. 4. Vólt az, a' Móſes páſztori veſzſzeje, mellyel a' puſztában a' juhokat örzötte és hajtogatta: 2*Móſ.* 3:1. veſd-öſzve a' 4:r. 2. ſzét. tud.ill. a' Páſztoroknak hajdan páltza avagy veſzſzö ſzokott vólt kezekben lenni, mellyel az akolból ki-menö nyájjat meg-ſzámlálják vala, a' legelö mezöre hajtják vala, meg-tizedlik vala, és a' ſeregből ki-menö 's el-tévelyedö juhokat gyenge ſujtással a' rendbe viſzſza-terítik vala: láſd, 3*Móſ.* 27:32. *Ézék.* 20:37. Ezokon ſzent Dávid a' Chriſtusnak, *a' juhoknak amaz örökké-való Teſtámentomnak vére által való nagy Páſztoroknak:* Sid. 13:20. *a' Páſztoroknak Fejedelmeknek:* 1 Pét. 5:4. páſztori páltzát tulajdonít: *Sólt.* 23:4. láſd, *Zak.* 11:7. *Mik.* 7:14. 'sa't. Az a' Páſztori páltza azután lött Királyi, Prófétiai, és Papi páltza-is. *A' Királyoknak* páltzájok 's veſzſzejek vólt hajdan, 's ma-is: *Eſt.* 4:11. A' Király Chriſtusnak-is páltza tulajdoníttatik: *Sólt.* 2: és 45:7. 110:2. 'sa't. Móſes-is *Király vólt Jeſchurunban:* 5 Móſ. 33:5. azért az ö páltzája nem tsak Páſztori, hanem Királyi-is vólt. *A' Próféták*-is hajdan páltzát avagy veſzſzöt hordoztak kezekben. Éliſéus Próféta Géházi nevü ſzolgájának kezébe a' maga páltzáját adta, hogy azt a' Sunamitis meg-hólt fiának orczájára tegye: 2*Kir.* 4:29. A' Móſes veſzſzeje azért Próféttiai veſzſzö-is vólt; mivelhogy Móſes nagy Próféta vólt: 5*Móſ.* 18:18. és 34:10. de azon páltza Papi páltza-is vólt; mivelhogy Móſes Pap-is vólt: *Sólt.* 99:6. ki mint elsö Fö Pap, az ö attyafiát Áront a' Papi tiſztre *inaugurálta* és fel-ſzentelte, az ö fiaival együtt: 2*Móſ.* 29:4--7. tulkot ölvén, annak vérének némelly réſzét az óltár ſzarvaira hintvén, némelly réſzét az óltár fundámentomára töltvén; 'sa't. ℣. 11-14. és így, mint Lévi nemzetségéből való elsö Pap, az óltárnak ſzolgált 's áldozatott tött. Móſes azért a' Chriſtusnak nagy ábrázatja és világos *typusa* vólt, mind az ö hármas tiſztire nézve, mellyekre-is a' Chriſtus minden ö társai felett fel-kenettetett: *Sólt.* 45:8. mind Páſztori páltzájára nézve; melly azután lött Királlyi, Próféttiai és Papi páltza-is. 5. Nagy tsuda, hogy az a' Móſes veſzſzeje, (páltzája) néhol *Iſten veſzſzejének*-is mondatik: 2*Móſ.* 4:20. és 17:9. 'sa't. mivelhogy Iſten az által tött tsudákat; mivelhogy ditsöſéges és igen méltóságos veſzſzö vólt az. 6. Mondola-fából való páltza avagy veſzſzö vólt az: mert ama' meg-virágzott, és mondolával meg-gyümöltsözött *Áron Pap veſzſzeje*-is, tsak ugyan ez a' Móſes veſzſzeje (páltzája) vólt, nem más; *NB.* a' melly Iſten veſzſzejének-is mondatik: úgy hogy, (: akarki mint vélekedjék :) ez a' három, Iſten veſzſzeje, Móſes veſzſzeje, Áron veſzſzeje, tsak ugyan egy veſzſzö lött légyen; nem több, vagy külön-külön *. A' melly állatást könnyü ſzent

* vid. *Iacob. Gaillardi, SS. Theol. & Phi Doc. Galli, olim Philoſop. apud Montalbanenſes in Gallia: ad extremùm SS. Theol. in Academia Lugduno-Batav. Profeſſoris Diſſert. peculiar. de VIRGA MOSIS, &c.*

Irásból még-próbálni: (1) Az Áron Pap meg-virágzott és meg-gyümöltsözött veſſeje, mellyről ſó van 4*Móſ.* 17:8,10. nyilván Móſes veſſejének-is mondatik: 4*Móſ.* 20:8,9,11. *Sid.* 9:4. 2*Móſ.* 17:5,6. (2) Az mondatik 2*Móſ* 7:r. 10.ỳ. hogy *az Áronnak Faraho előtt és az ö ſolgái előtt el-vettetett veſſeje kígyóvá változott:* De a' Móſes veſſeje felől-is ugyan-azon dolog iratik, hogy *Móſes azt a' földre vetette, és kígyóvá változott:* 2Móſ. 4:2,3. Ha különözö veſſöknek mondod azokat; én azt kérdem: miért parantsolta hát Iſten Móſesnek, hogy vegye kezébe azt a' veſſöt, 's tegyen tsudákat azzal Farahó előtt? ha az Áron kígyóvá vált veſſeje (2*Móſ.* 7:) más vólt a' Móſes veſſejétöl; tehát (: távol légyen a' káromkodás!) nem igazat igért Iſten Moſesnek; az ö hitit és reménſégét meg-tsúfolta 's meg-játſzodtatta; 's a't. (3) Mivel a' rebegö nyelvü Móſes mellé ſájúl és tólmátsúl adta Iſten Áront: 2*Móſ.* 4:14,16. azért úgy gondoltatnak e' két ſemélyek, mint tsak egy ſemély, kik együtt 's egyſzersmind viſelték az Iſten követségét: azért azon egy eſköz 's páltza által tötte Iſten ö általok Égyiptomban a' tsudákat; mellyre nézve is az a' (páltza) veſſö, hol Iſten, hol Móſes, hol Áron veſſejének mondatik; 's a't.

Tanusag.

A' kit az Iſten valamelly közönséges tiſztre hív 's elö-állít, fel-kell nékie azt vállalni, meg-kell amak a' tiſztnek néki felelni, 's végbe kell azt vinni, úgy, a' mint Iſten reá bizta.

A' leczkében. iſm. *Sid.* 8:5. 2*Móſ.* 25:40.

Oka I. M. *átkozott, a' ki az URnak dolgát tsalárdúl tselekſzi:* Jér. 48:10.

II. Mert ha azok, a' kiket Iſten hív 's állat a' közönſéges tiſzt gyakorlására, elö nem állanak, 's tiſzteket végbe nem viſzik úgy, a' mint Iſten reájok bizta; az Iſten haragja ſéltében rohan a' népre, nem lévén törésen álló, ki az igaſságnak *adminiſtratio*jával 's a' bünök irtogatásával engeſztelné az Iſtent: láſd, *Ézék.* 22:30,31. és 13:4,5. *Sólt.* 106:23. *Tsel.* 27:31. ollyankor minden gonoſság 's iſtentelenſég lábra kap: *Ésa.* 3:6. *Ézék.* 22:29. 's a't.

* *Ejus Regimen fuit Theocratieũ, non Monarchicum, vel Ariſtocratieũ, vel Democratieum:* vid. *Marc. Zuer. Boxhornii Inſtit. Polit. lib. 2. c. 1. eũ Explan. Auc. & Not. G. Hornii.*

III. Mert a' köz Tiſzt-viſelöknek a' közönſéges igaſság *adminiſtratio*jában az Iſten képét kell viſelniek. Azért azt, a' mit Iſten reájok biz, végbe kell vinni, úgy, a' mint Iſten reájok bizza. Ez az oka, hogy az ó Teſtámentombéli Iſten népének Elöljárói, Vezéri, 's a't. *Iſteneknek* mondattak: *Sólt* 82.6. 138:1. 2*Móſ.* 21:6. 's a't. Mert noha a' Sidó Reſpublicának formája (*Theocratica*) Iſteni igazgatású vólt*, 's nem ollyan, mint a' több világi orſzágok igazgatásinak formájok;

melly

melly okra nézve, felette-igen vétkeztek a' Sidók, hogy Királyt kértek magoknak: 1*Sam.* 8:7. és 12:17. Gedeon-is ezokon nem ment a' Királyságra, mikor hívattatnék: *Bir.*8:22,23. Ma a' Királyoktól, azoknak méltóságok *(authoritas*ok) ſzerint veſzi a' nép az orſzág igazgatására ('s *adminiſtratio*jára) való törvényt, *articulus*okat: De akkor az a' nép egyenesen Iſtentől vette a' törvényt. Vóltanak mindazáltal az akkori időben a' Respubl. igazgatásokban, (a' *Regimen*ben) mintegy *Collegái*, társai, vagy viczéi Iſtennek; kik a' népen hatalmat vettek vala Iſtentől, de külömbözö *gradus*ban; és azok *Iſteneknek* mondattak: azok ellen panaſzolkodik az Anyaſzentegyház, *Eſa.* 26:13. Mondatnak azok nyilván Iſten *társainak*-is: Sólt. 45:8. Ének.1:7. *Miért lennék én, mint magát be-fedezö, a' te társaidnak nyájaiknál?* Sz.Pál *Tútoroknak 's teſtli Atyáknak* nevezi: *Gal.*4:2. *Sid.*12:9. Abban az időben mintegy oda engedte vólt Iſten azoknak a' maga *thronus*át, királyi ſzékit; a' honnan ülni mondatnak a' Jéhova Királyi ſzékin, vagy ſzékiben*: láſd, 1*Krón.*28:5. és 29:23. 2*Krón.*9:8. láſd, *Ián.*10:34,35.

A' Chriſtus, a' teſtben el-jövén és ſzenvedvén, kárhoztatta azokat az Iſteneket, mint az igaſságnak keresésére haſzontalanokat. Kol.2:15. *Le-vetkezvén magáról a' Fejedelemségeket és hatalmasságokat, nyilván mútogatta, mint erötleneket, gyözödelmi jelül vévén öket a' kereſztfán.* Az igaz Páſztor az ö *meg-nyomoríttatott juhaihoz* el-jövén, *el-botsátta tölök ama' három Páſztorokat:* Zak. 11:4,7,8. (: melly három Páſztorok kik legyenek, láſd *Mal.*2:12. a' Sidó betü ſzerint való *Textus*ban.) Már ma az Uj Teſtámentomban, a' Magyiſtrátusok tulajdonképen és ollyan formában mint akkor, Iſteneknek nem neveztethetnek: mert *itt a' mennyeiek uralkodnak csak;* az-az, az Iſten: *Dan.* 4:23. Mi-is Uj Teſtámentombéli hivek *mennyei Polgárok* vagyunk, *a' mennyeieknek gyülekezetekhez ſzámláltattak:* Éfés.1:10. Fil.3:20. Sid. 12:22,23. ama' *magosságos*, vagy *mennyből le-ſzállott Jérusálemnek, a' ſzabados Anyának* fiai. Gal.4:26. Jel.21:2. A' honnan az Uj Teſt. Anyaház, ſokſzor neveztetik az Évangyéliomi példabeſzédekben, mennyeknek orſzágának: láſd, *Mát.*13: 's a't. Nem-is neveztetik ſohol az Uj Teſtámentomban a' Magyiſtrátus Iſtennek; hanem egyſzer oldalaslag *(obliquè)* 1Kór.8:5. Mert mi *Orthodoxus*ok a' Sociniánusok ellen azt valljuk, hogy *valaki az Uj Teſtámentomban Iſtennek nevezte-*

tik,

[* *Dicuntur ii ſediſſe* על כסא יהוה: *ſuper throno Jehove,* אלהים *quaſi in cœlo ſedentes, indèque loquentes; quibus ſubjecta erat terra, populus, cui ab illorũ ore pendendum, & à quibus petenda erant abſtruſa legis, clavis cognitionis:* Math 23:2,4. Luc.11:52. *&c.*]

tik, de az valóságos mindenható Iſten.* Az ô Teſtámentombéli Magyiſtrátusok mondattak Iſteneknek: 2*Móſ.* 22:7. 's a't. mert hozzájok vólt az Iſten beſzéde: *Ján.* 10:35. hogy t.ill. az Iſten népén való hatalom ſzerint adnák azt a' népnek eleibe; ezért az Angyalok-is Iſteneknek neveztettek: *Sólt.* 8:6. és 97:7. Mert *a' törvény adattatott az Angyaloknak rendelésekre:* Tsel. 7:53. Van-é ma helyek ezeknek? fontold-meg, kérlek. Széles értelemben mindazáltal a' mái Uj Teſtámentombéli Magyiſtrátusokat-is *mondhatni Iſteneknek*, (1Kór. 8:5,6.) a' mennyiben Iſten nevében ülnek-le az igaſság ſzékibe, hogy igaz itéletet ſzolgáltaſſanak, igaz törvényt tegyenek mindennek, ſzegénynek, bóldognak, özvegynek 's árvának; 's a't.

* *Obeã rationẽ, S Paulus ſecutus* LXX *Græc. Interpr. verba Hebræi Textûs* Pſal. 97:7. *ubi Angeli* אלהים *Dii vocantur; non vertit præſsè, ſedper ἀγγέλους:* Hebr. 1:6. *&c.*

Haszna: I. *Oktat.* 1. A' teſtiekben, 's a' teſtiek aránt, világ ſzerint, a' kegyelmes Iſtennek jó gondviſelése 's áldása egykor-is úgy nem tündöklik az Ekkléſián és Respublicán, mint midön ezekkel áldja Iſten azt meg: (1) Hogy kiki az ö ſzölö-tökéje és fige-fája alatt tsendesen nyughaſsék: *Mik.* 4:4. *Zak.* 3:10. (2) Midön az Ekkléſia 's Resp. tagjait azzal áldja-meg Iſten, hogy kiki az ö Királlya 's jó Magyiſtrátusa alatt tsendes és *nyugodalmas életet élhejſſen minden Iſteni félelemmel és tiſztességgel:* 1Tim. 2:2. midön mindenek ékesen és jó renddel folynak a' Városban, 's Ekkléſiában: 1*Kór.* 14:40. lévén okos és tanátsos Kormányosi az Ekkléſiának és Respublicának, kik Iſtentöl vött hivataljokat igyekezik tehetségek ſzerint úgy meg-ékesíteni 's végbe vinni, a' mint Iſten reájok bizta. 2. Viſzont egyſzer egyſzer nagyobb haragja nem látſzik Iſtennek az Ekkléſián 's Respublicán, mint midön azzal veri-meg azt, hogy tövel 's hegygyel, fenékkel mindenek fel-fordúlván 's öſzve-zavarodván, ne légyen az emberek között ſemmi jó rend; hanem ſzegre, réſzre vonjanak; az erőſzaktétel és nyomorgatás mindenfelé el-áradjon; ne legyenek 's ne találkozzanak ollyak, kik az Ekkléſiának 's Respub. illyen ſebeiket orvoslanák; ha kik arra alkalmatosok vólnának-is, azok magokat el-vonják. Illyen kemény itéletivel fenyegeti Iſten a' Sidó Respublicát: *Éſa.* 3:7-10.

Igaz dolog, a' veſzedelmes idöben ſok okosok a' köz tereh viſeléstöl el-vonják magokat: *Amós*, 5:13. De az ollyan hallgatás, és az embereknek a' közönſéges jó mellöl való magok el-vonások, kiváltképen a' gonoſz idöben, nagy vétek nélkül alig lehet; mert a' veſzedelmes idöben kell leg-inkább az okosoknak, a' tanúltaknak, és tehetösöknek a' törésre állani; 's a't. *Non Nobis nati ſumus; ſed Deo, & Patriæ.*

Kerd. *Kitsoda lehetne inkább a' közönséges tiſztnek viſelésére úgy, 's annyira alkalmatos, hogy végbe vihetné azt, 's meg-felelhetne annak úgy,*

a' mint

a' mint Iſten reá bizta? FEL. Az bizony dolog, ritka, fekete hattyúhoz haſonló madár az ollyan ember, a' ki tsak ugyan valósággal alkalmatos vólna a' köz tiſztviſelésre. 1. Mert leg-elsöben is magát kell az ollyan embernek jó karba venni 's el-kéſziteni arra, hogy mindenekben mindenek előtt világos tükör és jó példa légyen: hogy mikor valamelly bünöst meg-akar büntetni, azt ne lobbanthaſsák ſzemére, hogy te nagyobb bünben fekvö ember vagy: láſd, *Róm.* 2: 21-24. *Solt.* 50: 16-18. A' Görög birodalomnak fundátora, a' N. Sándor, Tírus városa alá menvén, elö-talál egy lator Piratát, tengeri tüzes-tolvajt egy hajóval, 's meg-kérdi töle, Miért járſz te (úgymond) ſéllyel ezzel a' hajótskával, húzſz, vonſz, tolvajkodol, 's úgy keresed kenyeredet? Megfelel amaz nékie, 's azt mondja: Nagyobb tolvaj vagy te én nálamnál, a' ki a' tengeren tsak ezzel az egy hajótskával tolvajkodom; te pedig mindenfelé, ennyi ſok ezer néppel, ſok hajókkal kóborlaſz, járſz, kelſz, 's az egéſz világon mindenütt úgy tolvajkodol, nem elégedvén-meg a' magad Macedoniai Királyságával; 's a't. 2. Mert hármas tereh feksik a' köz tiſztviſelésre elö-álló emberre: magának, a' maga házának, 's a' köz jónak terhe. A' kire ennyi terhet, ennyi gondot, ennyi ſzámadást biz és rak az Iſten; bizony gondolkozhatik, ha áldásúl, vagy átkúl adja-é azt Iſten a' nyakába. 3. Mert forgolódásinak valamennyi ſzemlélője, meg meg annyi czirkálója. Ha a' veſzedelmes idöben fáradságával, böltseſségével, költségével várost ſzabadít-is, ritkán érdemel azért tsak jó emlekezetet-is: *Prédik.* 9: 17. ha meg-tántorodik; érkezik baja, ha nem vólt. És miképen a' meg-hólt legyek a' Patikárius kenetét meg-büdösítik; azonképen a' nyelveskedök a' köz tiſztviſelöt leg-kisebb erötelenſségéért-is meg-gyalázzák: *Préd.* 9: 21. 4. Mert a' mennyi ember van a' Városban 's Respublicában, annyi féle ábrázatja van; és a' mint ábrázattal, úgy erköltstsel (*geniuſsal*) külömböznek az emberek: ezokon kiki a' maga *humora* 's tetſzése ſzerint kivánná az igazgatást. Itt a' kivánságok ellenkezök; lehetetlen mindennek kedvét tenni: a' honnét ſzármazik oſztán a' végetlen rágalmazás; 's a't.

Ezekre a' tekintetekre nézve, nem tudom, ki lehetne a' köz tiſztviſelésre alkalmatos? ez okokra nézve, mindennek tsak el-is kellene magát vonni, ha tsak a' teſttel és vérrel tanátskoznék ember; mindazáltal, Iſten kegyelméből alkalmatos lehet a' köz tiſztviſelésre az ember, tsak ſzabja 's alkalmaztaſſa magát ime' következendö Regulákhoz: 1. Mindenek felett Iſtenfélö légyen: 2*Krón.* 19: 7. a' mennyiben lehet, botránkoztatás nélkül való józan életü, nem réſzeges, nem ſzitkozódó 's káromkodó; 's a't. *Birák* k. 9: r. 13. ℣. van egy példabeſzéd: II. *IntöHaſon.*

Azt

Azt mondja a' *fölö-tö*, *El-hadgyam-é az én muſtomat, melly meg-vidámítja az Iſteneket és az Embereket?* Ha ſzéles értelemben ma az Uj Teſtámentomban a' Magyiſtrátusok Iſteneknek mondathatnak; (:láſd feljebb a' Tanúság után a' 3-dik ſzám alatt:) bizony gyakran a' mi Iſteneink nem tsak a' vidámságig, hanem nyelveiknek, 's lábaiknak botránkoztató tántorgásikig iſznak; annyira, hogy el-felejtsék Iſtenekhez, 's a' köz jóhoz való ſzoroſs kötelességeiket; 's a't *. 2. Mindenek felett lelke-eſméretire légyen gondja, hogy azt meg ne ſértse: 1*Tim.* 1: 19. 3. Ollyan légyen, ki minden erejével 's tehetségével annak ditsöſségét munkálódja, ſzivesen ſzereſſe 's *promoveálja*, a'kitöl elö állattatott, 's a' kinek képét viſeli. 4. A' ki a' maga dolgainak eleibe tegye a' köz jóról való gondviſelést. 5. *Móſesnek*, az-az, a' külsö Magyiſtrátusnak, ollyannak kell lenni, a' ki *Áronnal*, az-az, az Iſten ſzolgáival, a' lelki Páſztorokkal egyet értsen: azért az Iſten ſzolgáit a' köz tiſztviſelöknek ſzeretni kell, azoknak tanátsokat nem kell meg-vetni. Mert ha a' Móſes karja tsüggedez vagy egy, vagy más dolog aránt, Áron támogatja azt: 2*Móſ.* 17: 11,12 †. 6. Mivel e' ſeprejére jutott, 's gonoſzba tétetett világban olly *extremitas*ra jutottunk, olly igen meg-veſztek, 's meg-avúltak a' gonoſzban minden rendek, hogyha jövétnekkel kereskednénk-is, ritkán lelnénk a' köz tiſztviſelésre, a' feljebb meg-irtt regulák ſzerint, magát mindenben alkalmaztatni tudó embert. Azért imádkozzunk Móſessel: 4*Móſ.* 27: 16,17. hogy *az UR, a' lelkeknek és minden teſtnek Iſtenek, rendeljen férjfiakat e' gyülekezetnek, a' kik ki-menjenek és bé-menjenek ö elötte, a' kik ki-vigyék és bé-vigyék öket; hogy ne legyen az UR gyülekezete ollyan, mint a' juhok, kiknek nintsen Páſztorok!* A' kiket már elö állatott, ruházza-fel böltseſségnek és itélet-tételnek lelkével; hogy Iſteni félelemmel, józan élettel, 's mindenekben jó példa-adással tündökölvén a' nép elött, az Iſten ditsöſségét 's a' köz jót ſzivesen ſzereſsék, és a' hartzon az UR haragjának napján a' törésre állhaſſanak! Ámen.

[* *Rabb. Akibah dixit: Vinum lætificat* אלהים *q. homines Deo gratias agunt pro eo.* Ego verò ſic interpretor: *Lætatur Jehova in operibus ſuis:* Pſal. 104:31. *quòd propter hominis peccatum maledicta, & nonniſi ſpinam carduumve proferre valens terra,* (Gen. 3:17,18.) *adeò generoſum & nobilem liquorem, qualis eſt vinum, profert, eſt ſignum reconciliationis Dei cum homine peccatore, adeoque fœderis gratiæ,* NB. *in quo complacentiam habet Deus, & lætatur.*

† *Fraternitas Moſis & Aronis, & quòd Aron adjunctus fuit Moſi in expeditione ad Pharaonem:* Exod. 4: 14-16. *ſignificabant & præfigurabant, conſervandam eſſe correſpondentiam inter Magiſtratum & Miniſterium ſacrum; ſic conſtabit ſua pax Eccleſiæ & Reipublicæ; &c.*]

NEGYEDIK SZAKASZ,

Mellyben vannak, *A' Chriſtus Jéſus keſerves Kinſzenvedéséről, és Haláláról* való idveſséges TANITASOK.

ELSÖ PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Sz. János Évang.* 12: ℣. 27.

Moſtan az én lelkem meg-háborodott, és mit mondjak? Atyám, tarts-meg engem ettöl az órától: de azért jöttem erre az órára.

A' Mi Hitünknek amaz *Articulusát* (czikkelyét,) melly az *Apoſtoli Credoban*, avagy a' *Hiſzek egy Iſtenben* vagyon, *Szálla* (az Ur Jéſus) *alá poklokra;* a' kereſztyéni Hitnek ágazatit azon Apoſtoli Credo ſzerint valló Kereſztyénſég, ſokképen érti 's magyarázza. A' magyarázatbéli különözést egyik az ſzülte, hogy az a' czikkely nem minden régi *ſymbolum*okban (: kereſztyéni Hit ágazatinak öſzve-ſzedett formáiba:) olvaſtatik és találtatik *. Legrégibb és elsöbb *ſymbolum*, mellyben az a' czikkely találtatik, az *Athanáſius* Alexándriai Püſpöknek, Ariánusok nagy ellenſégeknek és oſtoroknak, *ſymboluma*; (: a' ki hólt-meg *Valens* Imperator idejében, 373 eſztendeje táján Urunknak:) Olvaſtatik az a' *ſymbolum*, a' deákúl és magyarúl Kolosváratt ki-nyomtattatott Helvétziai *Confeſſio*nak a' végin-is, illyen formában: *-Ki ſzenvede a' mi idveſségünkért, pokolra ſzállott, harmad napon fel-támadott halottaibol;* 's a't. (: noha némellyek azt Athanáſius *ſymbolum*ának lenni tagadják †. Mivel pedig Athanáſius a' Chriſtus el-temettetéséről nem emlekezik; azért a' pokolra való ſzálláson azt láttatik érteni: a' minthogy ellenben a' melly *ſymbolum*ok a' Chriſtus el-temettetését meg-említik, azok a' pokolra való leſzállásról ſemmit nem ſzólnak. *Ruffinus* az Aquilejabéli Presbyter § *ſymbolum-*

* *Deſideratur ille Articulus etiã in ſymbolo recentioris Concilii Tridentini: vid. ſeſſion.* III. *celebrat.* 4. *Februar. Ann.* 1546.

† vid. *Clar. Her. Witsii Exercit. in ſymb. Apoſt. Exerc.* 18. §. 5.

Cc

[§ *Mortuus is eſt eo ferè tempore, quô Hieronymus, ſc. circa An. Chr.* 420. *ſub Theodoſio juniore. Inter eos coætanos grande fuit diſſidium; &c. Ruffinus ille ita loquitur de hoc articulo: Sciendum ſanè eſt, quòd in Eccleſiæ Romanæ ſymbolo non habetur additum, Deſcendit ad inferos, ſed neque in Orientis Eccleſiis habetur hic ſermo: vis tamen verbi eadem videtur eſſe, in eo, quòd ſepultus dicitur, &c.*]

*bolum*ában, mind a' két czikkelyről vagyon emlekezet; de úgy látßik az ö irásiból, hogy mind a' kettöt tsak egy értelemben vette ö-is. Mitsoda idö tájban kezdettek pedig a' kereßtyéni Hitnek e' két *articulusi*, *(: el-temetteték, ßálla alá poklokra:)* különkülön ßókkal, de egyßersmind a' *ſymbolum*okban fel-jegyeztetni; nehéz meg-határozni. A' tudós *Eraſmus* azt állítja, hogy azt leg-elsöben ama' hires *Aquinás*béli *Tamás* tselekedte légyen: a' ki élt Chriſtus Urunk ßületése után 1365 eßtendö tájban. Mások vißont, a' *Socrates*nek Egyházi dolgokról irott Hiſtóriájából meg-mútogatják, hogy azon két czikkelyeknek nyilván-való egymástól lött meg-külömböztetések, már azelött régen meg-vólt, Chriſtus Urunk 359 eßtendeje táján Conſtantinápolyba ößve-gyült ötven Ariánus Püſpökök *ſymbolum*okban *.

* vid. *Her. Witsiũ in ſymb. Apoſtol. Exercit.* 18. §. 7.

A' mi a' pokolra való alá-ßállásról irott czikkelynek magyarázatját nézi: Némellyek, 1. valóságos, tulajdonképen való, és helybéli változással lött, pokolra, és annak ßomßédjába való alá-ßállást értenek azon: Alá-ßállott (úgy ßólnak) a' Chriſtus pokolba; hogy ott az ördögöknek és az el-kárhozott lelkeknek az ö hatalmának ditsöſégét, és a' bünön 's poklon vött gyözödelmét mútogatná †: hogy az ö el-jövetele és váltsága után, bizonyos helyen (közel a' pokolhoz) várakozó régi ßent Atyáknak lelkeknek, a' már véghez-vitt váltság felöl örvendetes hirt mondana; azokat magával együtt, onnan ki-hozván, mennybe vinné §. Szent Irás ellen való értelem ez; mert a' kereßtfán a' halálra vált Jéſus, nevezetes ßókkal lelkét Szent Attya kezébe ajánlotta: *Luk.* 23: 46. az ö véle együtt függö meg-tért Tolvajnak-is nyilván azt mondotta: *MA velem léßeß Paraditsomban:* Luk. 23: 43. a' melly Paraditsomot ſem pokolban, ſem annak ßomßédjában nem találhatni; mert az a' harmadik ég: láſd, 2*Kór.* 12: 2, 4. 's a' t. 2. Némellyek, a' feljebb említett *Ruffinus* után, azt mondják: hogy a' Chriſtusnak poklokra való alá-ßállásán értetik, az ö halál és koporſó birtoka 's áreſtoma alatt való léte: *Sólt.* 16: 10. *Tsel.* 2: 31. úgy hogy ez a' czikkely légyen az elsöbbnek, az el-temettetésről való czikkelynek magyarázatja: de mitsoda magyarázat az, mikor a' világos ßók, ſokkal homályosabb beßéd által magyaráztatnak? 3. Mások, leg-helyesben, a' Chriſtusnak pokolra való alá-ßállásán, értik, az ö ſok keſerves, pokolbéli kínokhoz haſonló gyötrelmeit; melyeket, az Iſtennek emberi nemzet bünei ellen gerjedezö haragja alatt nyögvén, teſtében-is ugyã, de föképen lelkében ßenvedett, az ö ßivének meg-mondhatatlan keſerüſégével, gyötrelmével, és rettegésivel, a' mellyektöl tellyességgel el-boríttatott vólt *: láſd, *Mát.* 26: 27, 38. *Sid.* 5: 7. *Sólt.* 88: 4, 8, 16. 's a' t.

† vid. *Petri Caniſii Jeſuit. Catechiſm. Græco-Lat. cap.* 1. *pag. m.* 13.

§ Idẽ *Witsius* ibid. §. 14-17. vid. *Wilh Momma Oec. Temp. Tom.* 2. *l.* 3. *ca.* 7. §. 32-34.

* vid. *Catechef. Palat. quæſt.* 44. *Joh. Calv. Inſtit. lib.* 2. *cap.* 16. §. 8-10. *&c.*

Ez ér-

Ez értelem és magyarázat leg-igazabbnak és helyesebbnek tetſik énnékem, azért, (1) Mert a' ſent Irásnak ſokott ſava-járásával egyezö; melly ſerint a' nagy lelki gyötrelmek, *pokol köteleitöl* való *környülfogattatásnak* 's pokolra való alá-ſállásnak mondatnak: láſd, *Sólt.* 18:5. 116:3. 88:5,6. 143:3. 's a't. (2) Mert a' mi bé-vett *confeſſio*inkkal és *catechiſmus*inkkal (: minémü a' Palatinátusbéli, Belgiomi, Francziai; 's a't.) egy nyomon járó. (3) Ez értelem ſerint, nem léſen az Apoſtoli Hit öſve-ſedett formájában (a' *Symbolum*ban) ſemmi *tautologia;* az-az: azon egy értelmü czikkelynek, kétſeri, haſon nélkül való elöhozása; úgy hogy, az, a' mi egyſer világoson ki-mondódott, újobban homályosabb igék által feje ſtessék-ki. (4) A' közönſéges kereſtyéni Hit formájának egéſ le-irásához illik vala az; hogy minekutánna külön-külön czikkelyekben ki-fejeztettek azok a' dolgok, mellyeket a' Chriſtus teſtére nézve, és láthatóan ſenvedett; emlekezet lenne azokról-is végtére, a' mellyeket lelkében és láthatatlanúl ſenvedett, mind a' kertben vérrel verejtezvén, és az Angyaltól bátoríttatván, 's a't. mind a' kereſtfán.

Erröl a' mi Urunk Jéſus Chriſtus lelkének pokolbéli kínokhoz haſonló nagy gyötrelmekkel való küſködéséröl léſen moſtan a' mi tanúságunk, 's oda czéloz a' ſent leczke-is: mellyben *ſummáson* meg-iratik, Az Ur Jéſus ſent lelkének, az ö reá majdan következendö ſörnyü kín-ſenvedéseknek emlekezetekre lött megháborodása, és azon alkalmatossággal ſent Attyához nyújtott áhíttatos könyörgése: holott-is 1. vagyon a' Chriſtus lelke meg-háborodásának ki-fejezése: 2. az ö reá következendö ſomorú kíſértetek órája ellen való könyörgés: 3. a' lelki háborúnak meg-tsendesedése; *de azért jöttem ez órára.*

MAGYARAZAT.

KERDES. I. *Miben állott az a' Chriſtus lelkének meg-háborodása, 's mitsodás vólt az?* FEL. 1. E' világi 's teſti ember lelkének meghábordása léſen vagy a' bünnek mérge miá, vagy a' bünért reá ſállott lſtennek keſerves itéletei miá. Az Ur Jéſus jóllehet bün nélkül való vólt: *Eſa.*53:9. 1*Pét.*2:22. 1*Ján.*3:5. *Sid.*7:26. 2*Kór.*5:21. mindazáltal az emberi nemzetnek, néki, mint kezesnek, tulajdoníttatott bünének mérge miatt, ottan ottan nagy lelki háborúkat ſenvedett, érezvén az Atya lſtennek az emberi nemzet büne ellen való rettenetes haragját. Noha bün nélkül való vólt a' Chriſtus; mindazáltal mivel igaz és valóságos ember vólt, ö benne-is vóltak indúlatok, *paſſiok*, és változások: a' mint azért *exultált*, és nagy örömöt kóſtolt lelkében, *Luk.*10:21. úgy ſomorúságot, változást, és meg-háborodást-

is szenvedett: lásd, *Márk.* 3:5. a' honnan sirni-is háromszor mondatik: *Ján.* 11:33,35. *Luk.* 19:41. *Sid.* 5:7. A' Christus lelkének meg-háborodása mindazonáltal vétek nélkül való vólt: péld.ok. ha tiszta kristály üvegbe tiszta forrás vizet töltenél, akarmint ráznád alá 's fel azt a' vizet, tajtékja lenne ugyan, de zavarja és sepreje nem; sem a' vizen, sem a' tiszta üvegen motsok nem esnék; 's a't. Igy azok a' környü háborúk nem motskolhatták-meg 's bünbe nem keverhették a' Christus szent lelkét; hanem (1) fel-indították szent Attyához való áhítatos buzgó könyörgésre: (2) meg-mútatódott azok által, hogy ö ember-is, *Enos, miserabilis, nyavalyás:* Sólt. 8:5. *fájdalmokkal tellyes:* Esa. 53:3,4. hogy az ö emberi természete irtózott ugyan a' haláltól; de mindenkor magát készen s: Attyának akaratja alá ajánlotta: *Mát.* 26:39,42. mert halálához közelgetvén szenvedett leg-nagyobb és szokatlanb *alteratiokat* 's háborúságokat inkább, mint sem valaha azelött; mikor az egész világ bünének terhe a' vállára fekvék: a' honnan mondja vala, *Szomorú az én lelkem minden felöl mind halálig:* Mát. 26:38. 2. Ez a' halálhoz közelitö Christus lelkének gyötrelme a' Vatsora felett kezdödött: *Ján.* 13:21. de hova-tovább mind inkább inkább nevekedett a' kertben és a' kereszt fán. Négy fő vagyon a' Görög betüben, melly rendel és gradusonként fejezi-ki a' Christus lelkének gyötrelmét*: (1) λύπη, *szomorúság:* Mát. 26:37,38. (2) ἀδημονία, *irtoztató és környü elmebéli kinlodás:* Mát. 26:37. *Kezde szomorkodni es felette-igen gyötrödni.* (3) θάμβος & ἔκστασις, Márk. 14:33. *nagy rettegés, el-bámúlás,* el-halás, 's mintegy magán kivül való ragadtatás foglalta-el a' Christus szent lelkét. (4) ἀγωνία, nagy *tusakodást, küszködést* és lelki harczot-is szenvedett: *Luk.* 22:44. *Sid.* 5:7. Nintsen elme, melly gondolatjával elérhesse; nintsen száj, melly nyelvével ki-mondhassa, annak a' szomorúságnak, gyötrelemnek, és belsö lelki hareznak nagy vóltát, mellyel az Ur Jésus szent lelke küszködött: az Apostoloknak tüzes nyelvek, a' Prófétáknak Isten óltáráról vett szénnel meg-illetteteti ajakik-is, nem vólnának annak ki-beszéllésére elegek. Bizony dolog ugyan, hogy az ö szent teste-is nagy és keserves kínokat szenvedett, ostorozást, tsapást, lyukasztást, öklelést, tsontoknak el-oszlásokat; 's a't. de a' lélek elébb kezdett szenvedni, és nagyobbakat szenvedett. Innen vannak a' Prófétziákban ama' keserves panaszok: *Mint a' viz, ugyan ki-öntettem; és az én szivem, mint a' viasz, el-olvadott az én belsö tagaim között:* Sólt. 22:15. *Az én szivem el-hagya engemet:* Sólt 40:13. *Miért vetsz-el Uram engem, miért rejted-el orczádat tölem? szegény és hólt-eleven vagyok, és a' te*

* vid. *Wilh Mom. Oecō. Temp. Tom. 2. lib. 3 ca. 6. §. 31-36. Herm. Witsii Exerc. in symb. Apost Exerc. 18. §. 22-25. &c.*

a' te töled reám botsáttatott rettegéseket hordozván félek, --- a' te búsúlásid én rajtam által-mentenek, és a' te töled reám botsáttatott félelmek meg-ſorítottak engemet: Sólt. 88: 15-17. Ezen ſörnyü tuſakodás és lelki harcz fatsarta-ki a' Chriſtus lelkéből a' kereſztfán, ama' kétségbe eſéssel küſzködö embernek ſavaihoz majd haſonló ſókat*: *Én Iſtenem! Én Iſtenem! miért hagyál-el engemet?* Mát. 27: 46.

Oh édes meg-váltó Jéſusom! ha Felséged az én büneimért, 's ez egéſz világ bünéért, olly ki-mondhatatlan ſörnyü kínokat, 's nagy lelki háborúkat ſenvedett; én, bün rabja, mindenféle kísérteteknek tárgya, hogyhogy lehetnék üres a' lelki háborútól? Nem feljebb való a' tanítvány az ö meſterénél, a' ſolga az ö urának. Imádkozzál érettem, óh édes Közbenjáróm! hogy hitem a' ſörnyü próbák alatt, a' nagy lelki háborúkban el ne fogyjon: Luk. 22: 32.

A' Chriſtus lelkének ſörnyü és irtoztató gyötrelmének nagy vólta nyilvánvalóvá lött, ime' két bizonyos külsö jelekből: 1. A' kíſértetnek és ſörnyü lelki harcznak hévſége miatt, *az ö veréjtéke ollyan vala, mint a' vérnek tseppei:* Luk. 22: 44. természet felett és rendkivül való veréjtezés vólt az: nem tsak tseppenként húllott és ſakadt teſtéről a' veréjték; hanem nagy böſéggel, folyóviz módjára folyt-le a' földre. Igaz dolog ugyan az, hogy ma-is némelly embereknek vagyon vér ſínü veréjtékek, kiváltképen a' kik a' veres bort böven iſzſák; vagy, a' kiknek lankadt és gyenge természetek lévén, vékonyos és nem sürü vérek vagyon, melly a' nagy mozgásban a' *porus*okon, a' teſt apro likatskáin, könnyen és igen hamar, nagy mértékben-is ki-verödhetik. Az Afrikabéli Libiában mondatik lenni, egy *Hæmorrhois* nevü (vért folytató) vipera, mérges kígyónak a' neme, kinek marása után a' teſtből vér foly-ki böven, minden (*porus*okon) likatskákon †. De másféle vólt a' Chriſtus veréjtéke; nem buborékolt ö borban, nem ſértetett-meg vipera fogaitól, még akkor teſte egéſséges vólt, lelke a' könyörgésben foglalatoskodott; hanem ama' régi kígyó, (*Jel.* 12: 9.) a' pokolbéli vipera (: a' kinek fajzati, *Mát.* 3: 7. *Ján.* 8: 44. majd megſzítendök valának ötet:) fatsarta-ki azt a' ſörnyü veréjtéket az ö ſent teſtéből; mert már akkor el-kezdette vólt mardosni az ö ſarkát: 1 *Móſ.* 3: 15. 2. Olly nagy vólt a' Chriſtus lelki gyötrelme, hogy Angyalnak kellett el-küldetni mennyből, ki ötet bátorítaná: *Luk.* 22: 43. a'

* *Abſit, me ita loquentem, deſperatione vellе adſcribere Filio Dei, quæ fidei cõtraria ſit, &c. nihil minùs, &c.* vid. *Calvin. Inſtit lib. 2. c. 16. §. 12.*

Votum Authoris.

Cc 3 ſenvedé-

[† *Lucanus Poëta, lib. 9. Impreſſit dentes Hemorrhois aſpera Tullo. --- omnia membra Emiſêre ſimul rutilum pro ſanguine virus. Sanguis erant lachrymæ: quæcunque foramina novit humor, ab illis largus manat cruor, ora redundant, et patulæ nares, ſudor rubet: omnia plenis membra fluunt venis --- &c.* vid. *Wilh. Mom. ubi ſupr. §. 35. Witsium, ubi ſupr. §. 25, &c.*]

ſzenvedéseknek rövid vóltokkal, az Iſteni ſegedelemnek közelítésével, a' ſzenvedések után következendö ditsöſégnek igéretivel biztatván. Eſzmélhhedd innen ember, mitsoda ſörnyü lelki harcz vólt az, mellyben az Ur a' ſolgától, a' Teremtö a' teremtett állattól, az Iſten az Angyaltól vár és kér vigaſztalást *!

Kerd. II. *De ugyan mi lehet az oka, a' Chriſtus olly ſörnyü lelki háborújának, és nagy gyötrelmeinek? nemde nem kiſſebb-é a' Chriſtus erössége 's állhatatossága a' Mártíroknál, kik nagy örömmel énekelve mentek a' halálra a' tüz közepiben? a' ſörnyü gyötrelmes kínzások között vígan hóltak-meg, ſokan ugyan magok vadáſztták a' kínokat*, magokat meg-
„nevezvén, *Ego Chriſtianus, Ego Chriſtianus;* Én-is Kereſztyén vagyok,
„én-is a' vagyok? 's a't. *Cyprianus* elött midön a' halálos ſententzia
„el-olvastatnék, *Cyprianus gladiô feriatur.* Vígan azt felelte: Ámen,
„úgy légyen. *Polycarpus* az ötet meg-öldökleni akaró Tirannusnak
„azt mondotta: *Occideris me, beaveris me;* Ha meg-ölſz, bóldogítaſz engemet †. *Babylas*, az Antiókiai vén Püſpök, az ö lábain lévö vas lánczokkal együtt akart el-temettetni; hogy azonokkal együtt ditsöſégesebb és drágább fel-támadása lenne §. Szent Iſtván Proto-Martyr, a' reá-ſóratott köveknek sürüſégek között, láſd mint viſelte magát, *Tsel.* 7: 59, 60. ſzemeit az égbe függeſztette, hóhériért-is imádkozott: veſd öſzve, *Tsel.* 5: 40, 41. *Sid.* 11: 34, 35. 's a't. *Talám gyengébb 's erötelenebb vólt Chriſtus Urunk azoknál a' Mártíroknál, hogy annyira félt a' haláltól, 's úgy deprecálta azt, Atyám, tarts-meg engemet attól az órától: Atyám, ha lehetséges, múljék-el e' pohár?* 's a't. Fel. 1. A' Szent Iſtván

[* *Doctiſſ. Lightfoot oper. Tom. 2. Hor. Hebr. in Luc. 22: aſſerit; Diabolum in hac luctâ apparuiſſe Chriſto in ſpecie aliqua viſibili, dirâ & horrendâ, quâ Chriſtum perterrefaceret, &c.* vide ejus *argumenta & deductiones. Ego præter Scripturam nihil temerè pronuncio; &c.*

† *Theodoretus Hiſt. Eccl. libr. 4. cap. 19.* NB. *De Iohanne Huſs, & Hieronymo Pragenſi, An. Chr. 1415. Conſtantiæ crematis, quæ & qualia referant Hiſtorici, Æneas Sylvius, Poggius, Concilii Conſtantienſis Secretarius, in Epiſt. ad Leonard. Aretinũ: vide in Mornæi Myſter. Iniquit. pag. m. 493--496. Ambo (inqv. Æn. Sylv. poſtea Pius 11) conſtanti animo necem pertulerunt, & quaſi ad epulas invitati ad incendium properârunt, --- ubi ardere cœperunt, hymnum decinêre, quem vix flamma & fragor ignis intercipere potuit. --- Poggius. Cùm Lictor ignem poſt tergum, nè id videret, injicere vellet, huc, inquit, accede, & in conſpectu accende ignem: ſi enim illum timuiſſem, nunquam ad hunc locum, quem fugiendi facultas erat, acceſſiſſem; &c. &c. ---* vid. *etiam Anton. Bonfinii Rerum Ungaric. Dec. 3. lib. 2. fol. m. Edit. Francofurt. Anni 1581. -386, 387 &c.*

§ *Talia verba ingeminans: ô pedes fœliciter vincti, qui non à Fabro, ſed à Chriſto ſolventur! ô pedes fœliciter vincti, qui itinere ſalutari ad Paradiſum diriguntur! Cyprianus libr. 3. Epiſt. 25. apud Latum in Compend. Hiſtor. Univ. Civ. & Eccl. &c.*]

Iſtvánnak és több Mártíroknak ſzenvedések, csak ollyan vólt a' Chriſtus ſzenvedéséhez képeſt, mint egy mák ſzemetske a' föld temérdekſégéhez képeſt, vagy egy tsepp viz a' nagy tenger vizeihez képeſt: mert ök ſem ez egéſz világ bünének terhét nem viſelték, ſem Iſtennek a' bün ellen való haragját nem érzették; söt még a' magok büneiknek mérges érzések-is nem fojtogatta lelkeket: mert a' Chriſtus tökéletes engeſztelö áldozatja által *el-moſattatott az ö bünök:* Ján. 1:29. 1Ján. 1:7. az Atya meg-engeſzteltetett vólt immár ö hozzájok: 1*Ján.* 4: 10. *a' Bárány vérében meg-fejéríttettek vólt az ö ruháik:* Jel. 7: 13,14. De a' Chriſtus, mikor halála elött való órákon a' lelki háborúban vólt, az Iſtennek ollyan haragját érzette, mellyet ſemmi teremtett állat, (még Angyal-is) el nem ſzenvedhetett vólna; az egéſz világnak vállára rakattatott büneivel meg-terheltetvén, állott ö akkor az Iſten itélö ſzéki elött: *Eſa* 53:6,7. 1*Pét.* 2:24. 1*Ján.* 2:2. 2. A' Chriſtus nem annyira a' teſti, mint a' lelki haláltól irtózott; mellynek egyik gráditsára, t. ill. az Iſtentöl való el-hagyattatásnak gyanúságára 's érzésére már fel-hágott vólt: *Mát* 27:46. Az ég, föld, a' fényes nap *, az ördög, 's minden emberek ellene láttattak vólt támadni. A' Mártírok pedig tsak a' teſti halálra mentek, belöl rakva lévén ſzivek a' Szent Lélek vigaſztalásával: nékik tsak a' teſteket ölhették-meg, lelkeket nem, azért nem kellett irtózniok: *Mát.* 10:28. A' Chr lelke 's teſte pokolbéli kínokat ſzenvedett, mindeneknek bünöket és adósságokat az ö teſtében a' kereſztfára emelte és hurtzolta-fel: 1*Pét.* 2:24. Iſtentöl 's a' maga Iſteni természetitöl kitsíny ideig mintegy el-hagyattatott; az Angyaloknak társaságoktól el-rekeſztetett; *az* ordító *éh oroſlánnak, az ebeknek, a' gonoſzoknak ſeregeknek* birtokok alá adatott; *az Unikornisok ſarvaik* közzé vettetett: *Sólt.* 22: 17,20-23. Kitsoda tulajdonítja azért vétkül, a' mészárſékre vitetett, illy hallatlan 's irtoztató kínokat ſzenvedett Bárány Jéſusnak, hogy meg-nyögellette magát, 's illyen ſzókat ſzólott, *Az én lelkem meg-háborodott, ſzomorú az én lelkem mind haláliglan*† ? 3. A' Mártírok nem annyira a' bünért, mint az Iſten ditsöſségéért, az igaz ügyért, a' Jéſusról 's az ö Évangyéliomi igaſságáról való bizonyság-tételért mentenek a' halálra: azért meg-édeſítette Iſten az ö ſzenvedéſiket. 4. A' Mártírok a' már meg-gyözetett, 's fúlákjától megfoſztatott halállal mentenek ſzembe, 's vígan azt énekelhették: *Hol vagyon*

† vid. *Wil. Mom. Oec. Temp. loco ſup. cit. i. e. lib. 3. c. 6. §. 43.*

[* *Obtenebratio Solis tempore mortis Chriſti, de qua* Mat. 27:45. *non ſolùm compaſſionem creaturæ denotat, & excitatem cordis Judæorum Dominum gloriæ crucifigentium, &c. ſed etiam paſſionis Chriſti magnitudinem indicat, quòd & Sol, quæ aliàs juſtis injuſtisque lucet:* Mát. 5:45. Deut. 4:19. *non indulſit ipſi in valle tenebrarum mortis poſito, vel minimum ſplendoris ſui radium; &c.*]

vagyon, óh halál! a' te diadalmod? 's a't. 1*Kór.* 15:54,55. De a' Chriſtus a' meg-gyözendö halállal vívott bajt; 's a't.

Kerd. III. *Miért deprecálja a' Chriſtus amaz órát, a' ſzenvedéseknek és a' halálnak óráját; holott tudta, hogy tsak meg-kell lenni, reá kell menni arra az órára; fel-válalta amaz örök ſövetkezésben azt, hogy a' bünért lelkét áldozatúl veti:* Éſa. 53:10. *az Atya Iſtennek változhatatlan végezése és rendelése-is azt tartotta, hogy a' Fiú a' ſzenvedésekre és halálra adattaſsék:* Tsel. 4: 27,28.? Fel. Nem tsak a' leczkében, hanem a' kertben mondatott háromſzori könyörgésben-is úgy kéri a' Chriſtus a' ſzenvedéseknek pohárának töle való el-múlását: *Mát* 26:39,42. De meg-kell jegyeznünk azt, 1. hogy a' pokolbéli kínokhoz haſonló kiſértetek alatt meg-tikkadt 's meg-fáradt emberi természet mondatott ollyan ſzókat a' Chriſtussal; (: láſd ide-feljebb a' 2-dik Kérd. alatt való Feleletben a' 2-dik ſámot:) nem tsuda, ha a' ſörnyü kínok alatt ollyan ſzókra fakadt-ki. 2. Nem kér az Ur Jésus, Iſtentöl, Iſteni tanátstsal ellenkezö dolgot; mert a' mit kér, *conditio*val, hával kéri: *Ha lehetséges, ha akarod;* 's a't. a' maga akaratját önként ſzent Attya akaratja alá hajtja: *Nem úgy légyen, a' mint én akarom;* 's a't. 3. A' Chriſtus böltseſségével 's okosságával nem ellenkezik az, hogy ollyat láttatik kérni, a' mit lehetetlennek tud vala lenni. Ez a' ſzent Ember ekkor mintegy magán kivül ragadtatott vólt, (:*ecſtaſis*ban vólt:) lelkének ſörnyü meg-háborodásában ſzólott úgy; mivelhogy minden kiſértetekben mi hozzánk néki haſonlónak kellett lenni a' büntöl meg-válva: *Sid.* 4: 16. így ſzólott azért hirtelen. De viſzont hirtelen észre veſzi magát, (: mintegy meg-*corrigál*ja:) *de azért jöttem ez órára:* A' leczkében. De *nem úgy légyen, a' mint én akarom:* ſz: Máténál*.

* vid. *ſapiùs citatum Momma, ubi proximè, ad calcem* §. 43. & 44.

Tanusag.

A' válaſztottaknak büneikért való elég-tételre, nem vóltanak elégségesek a' Chriſtusnak tsak teſtbéli ſzenvedési; hanem meg-kivánttattak az ö lelki ſzenvedési, 's lelki háborúi-is.

A' leczkében: iſm. *Sólt.* 22: 15,21. és 69: 2. és 88: *Éſa.* 53: 10. *Mát.* 26:37,38. *Luk* 22:43,44. *Sid.* 5: 7,8. 's a't.

Oka, I. Mert ha lelkében-is nem ſzenvedett vólna, tsak a' teſtet váltotta vólna meg; mind a' teſtnek 's mind a' léleknek Megváltójának kellett pedig néki lenni. 1Kór. 6:20. *Áron vétettetek; Ditsöitsétek azért az Iſtent a' ti teſteitekben, és a' ti lelkeitekben, mellyek Iſtenéi.* Azért adta a' bünért áldozatúl az ö lelkét: *Éſa.* 53: 10. 's a't.

II. Az ö tökéletes elég-tétele által el-kellett vévödni a' lelki-eſmé-

ret

ret gyötrelmének, meg-kellett halni a' lelki-eſméretet mardosó féregnek, mellytöl gyötretnek az el-kárhoztak pokolban, *holott az ö férgek meg-nem hal;* 's a't. *Márk.* 9: 44. *Eſa.* 66: 24. mellyet minékünkis, ha lelkestöl 's teſtestöl meg-nem váltattunk vólna, ſzenvedni kellett vólna; az a' féreg pedig egyébként meg-nem öldököltethetett, hanem a' mi kezesünknek az Úr Jéſusnak lelki gyötrelmei 's háborúi által: *az ö ſzent vére tiſztította-meg a' mi lelkünk eſméretit a' hólt tselekedetektöl:* Sid. 9: 14.

III. A' Chriſtus elég-tételének tökéletesnek kellett lenni, nem félnek: péld. ok. ha ki rabot ſzabadít, kinek ſattza 100 tallér, nem mondathatik az a' rabnak egéſz és tökéletes ſzabadítójának, ha tsak 20 vagy 30 tallért ád a' ſatſzában; 's a't.

E' Tanúság alkalmatosságával eſzmélhetünk és meg-jegyezhetünk imillyen következendö dolgokat: 1. Hogy az Iſten ſzentei és ſzerelmesi ezen a' világon ottan-ottan ſok lelki háborúkat ſzenvedjenek, az nem új, 's nem idegen dolog: (1 *Pét.* 4: 12.) a' mit a' fö megkóſtolt, azt a' tagoknak-is meg-kell kóſtolni: nem feljebb való a' tanítvány az ö meſterénél; 's a't. Ha a' zöldellö fán az eſett; mit várhat magára a' ſzáraz fa, 's a' bün pozdorjája? *Luk.* 23: 31. 2. Nem igaz hát az, a' mit hajdan a' negyedik *ſæculum*ban, Siriának Laodicéa nevü városából való két *Apollinaris*, és azután *Felgenhavver* állattak *: mintha a' Chriſtusnak a' fel-vött emberi teſtben nem vólt vólna egyéb okos lelke; hanem az Iſteni terméſzet vólt vólna a' teſtben a' lélek helyett. A' Chriſtusnak lelkében-is kellett ſzenvedni, meg-háborodni, ſzomorkodni; 's a't. *Mát.* 26: 38. Az Iſteni terméſzet nem ſzenvedhet, 's meg nem ſzomorodhatik; 's a't. Miért-is kellett vólna halálakor ſzent Attyának kezébe ajánlani lelkét, 's a' Tolvajnak-is azt mondani, *Ma velem leſzeſz Paraditsomban;* hiſzem az Iſteni terméſzet mindenütt jelenvaló? 's a't. 3. Nem igaz hát az a' Tudomány-is, melly azt vítatja, hogy a' világ bünének váltságára elég lött vólna a' Chriſtusnak tsak egy tsepp vére-is; valamit azon kivül életében és halálában tselekedett és ſzenvedett, az mind ſzükſég kivül *(ex ſuperabundanti)* lött: melly ſzükſég kivül lött Chriſtus elég-tételének érdeme az Anyaſzentegyház drága kintsei közzé tétetett, 's onnan oſztogattatik, a' mint,

Applicatio.

[* *De Apollinari utroque patre & filio, vid. Ruffin. Hiſt. Eccl. lib* 2. *cap.* 20. *Auguſtin. de Hæreſ. cap.* 55. *Socrat. lib.* 2. *Hiſt. Eccl. cap.* 46. *Edit. Græc. Edit verò Latin. cap.* 36. *item Spanhemii Introd. ad Hiſt. Nov. Teſt. ſæcul.* 4. *pag. m.* 411. *Hornium, Hiſt. Eccl. pag. m.* 92.]

's mikor, 's kinek illö, a' mindennapi bünöknek botsánatjokra; 's a't*. 4. A' Chriſtusnak teſt és lélekbéli minden ſenvedési végezik-el, és azok mind együtt gondoltatván téſik tökéletessé a' Chriſtus érdemes elég-tételét: úgy hogy helyben nem hagyhatni a' mi Tudós embereinknek azt a' vélekedéseket; melly ſerint, a' Chriſtusnak mi érettünk való elég-tételét, és a' mi egéſz váltságunk árának meg-fizetését, határozzák tsak azokra az ö ſenvedésire, mellyeket a' három órákig tartó ſetétség alatt a' kereſztfán függvén az ö teſtében el-viſelt, és keſervesen ſenvedett †. A' ſent Irás a' Chriſtus elég-tételéröl ſólván, közönségesen minden ö ſenvedésire határozza 's ki-terjeſzti azt: *Éſa.* 53:4, 5, 7, 10. *Sid.* 2:10. és 5:8, 9. és 10:20. 1 *Pét.* 3:18. *Kol.* 1:21. 's gyakran az ö halálától függeſzti-fel a' mi Iſtennel való meg-békélésünket, és az érettünk való elég-tételt: *Róm.* 5:10. *Éſa.* 53:10. 1 *Pét.* 2:24. 's a't. *A' Meſſiás ki-vágattatása* által *petsételtetett-bé a' bün, a' hamisság ki-tiſztíttatván, és az örök igaſság meg-hozattatván:* Dan. 9:24, 26. A' minémü ellenvetések ſoktak itt lenni, *Zak.* 3:r. 9 ℣-böl. *Sid.* 9:r 28. ℣. § vid. *Herm. Wits. Oec. ö. lib. 2. ca. 6. §. 27-38.* most azokról nem ſólunk §. 5. A' Chriſtus Jésusnak, a' mi bünéinkért el-ſenvedett keſerves lelki gyötrelmeiröl való áhítatos gondolkozás, a' teſti bátorságnak álmát ſemeinkből ki-pattantja: mert a' bünnek útálatossága, az Iſtennnek bün ellen gerjedezö haragja 's keménysége, ſoha világ fenn állásától fogva úgy ki nem tetſzett, mint midön az ö ſerelmes Fiát, a' mi néki tulajdonittatott büneinkért, a' pokolbéli kínokhoz haſonló gyötrelmek tengerébe taſzította. Hát nem indúlnaké-meg a' mi ſiveink az Ur Jésus lelki 's teſti ſörnyü kínnyain, mellyeket, hogy a' mi lelkünk eſméretit gyötrö férget meg-ölné, ſenvedett? Siraſſuk-meg keſervesen a' magunk büneit, mellyek arra a' nagy lelki gyötrelemre adták a' mi érettünk eleget-tévö Jésust: magaſztaljuk ötet ſüntelen, hogy ennyire meg-alázta 's ezekre ereſztette-le magát. A' föld teméredekſége meg-rendült; a' köſziklák meg-repedeztek; a' fényes Nap gyáſzba öltözött, és a' világot fekete ſetétséggel bé-vonta; a' Templom kárpitos ſuperlátja kettö ſakadott; a' koporſók-

[* vid. *Robert. Bellarmini Diſputat. Tomo 3. Adjunctæ de Indulgentiis Appendicis, lib. 1. cap. 2: 3: & 4: &c. vel (juxta alter. Edit. diſtinct.) Tom. 3. lib. 6. cap. 1: 2.*

† vid. *Herm. Witsii Oec. Fœd. Dei, lib. 2. cap. 6. tot. Sam. Mareſii Syſtem. Th. loc. 9. §. 46. lit. e. f. h. Præluſit iſti opinioni Doct. olim Joh. Piſcator, diſtingvens inter obedientiam Chriſti* activam *&* paſſivam: *atque illâ Chriſtum ſibi meruiſſe gloriam & exaltationem ſtatuens; hâc eundem nobis meruiſſe juſtitiam, vitam, redemtionem; &c. Piſcatori olim ſe oppoſuerunt Gomarus, Scharpius in Curſu ſuo Theologico, &c. Iſta demum controverſia recruduit inter Celebert. Profeſſores Groningenos, Sam. Mareſium, & Jacobum Alting. &c.*]

porſókban meg-rothadt teſtek meg-indúltak, mikor az igaz Elet meg-öletett, a' mennyei Böltseſég meg-tsúfoltatott, 's az Iſten Fia ſenvedett: bizony a' köſziklánál keménybek vólnánk mi, ha meg nem indúlna ſivünk a' mi édes Megváltó Urunknak ollyan ſörnyü ſenvedésin! 6. Ne tsüggedjünk-el az ottan-ottan lelkünket érdeklö háborúknak és ſúllyos lelki próbáknak tengerén való eveſkélésünkben: vígaſztaljuk magunkat a' mi Fejünknek a' Chriſtusnak példájával; mi érettünk ſenvedett ö a' miéinknél ſörnyübb lelki háborúkat, hogy a' mi ſenvedésinket meg-édesítené: *Sid.* 2:18. és 4:15. *Ollyan Papi Fejedelmünk vagyon, ki a' mi erötelenségünknek érzésén meg-indúl;* mivelhogy *meg-kisértetett mindenekben haſonlatosképen, a' büntöl meg-válva;* bizony könyörül rajtunk: Ámen.

II. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſent Leczke: *Sólt.* 22: ℣. 17--22.

--Környül-vettének engemet az ebek, és a' gonoſzoknak ſeregek meg-környékezett engemet; 's a't. *---Mentsd-meg az én lelkemet a' fegyvertöl, és az én egyetlenemet;* 's a't.

EZt a' XXII. Sóltárt, némellyek tsupán tsak Dávidra; mások, ugyan ö reá, de úgy, mint Chriſtusnak ábrázatjára. Némellyek a' Sóltárnak titulusából alkalmatosságot vévén *, Eſter Királyne Aſſonyra magyarázzák: mintha az iſtentelen Hámánnak dühös fortélyos praktikája által végsö veſzedelemre rendeltetett Sidó nemzetnek ſiralmas ſomorú állapatján való panaſz vólna e' Sóltárban; és viſzont azon való öröm, hogy a' kegyes Eſter Királyné Aſſonynak Aſvérus Király elött való esdeklése 's közbenjárása által a' gonoſz Hámán vérhüdt ſándéka el-bomolván, *a' ſegény Sidóknak hajnali fényes világosságok támadott:* Eſt. 8:16. a' honnan, e' Sóltár elein, Eſter Aſſony mondatik *hajnal ſarvának.* Az újabb Sidó Doktorok viſzont, az ö régtöl fogván való ſiralmas ſámkivettetésekre magyarázzák e' Sóltárt; de az ö ſivein 's ſemeiken a' Móſes fedele vagyon, hogy vakoskodjanak kiváltképen azok körül a' prófétziák körül, mellyeknek valóságok a' Chriſtusban tölt-bé. A' Chriſtus Jéſusról, 's az ö keſerves kín-ſenvedésiröl, és fel-magaſztaltatásáról való Prófétziai Sóltár azért ez: 1. Mert az Évangyéliomi ſent hiſtóriának rendi ſerint, e' Sóltárnak ſavai nem másra, hanem a' Chriſtusra illenek: *az ö kezei 's lábai likaſztattak által;* (nem a' Dávidé:) *az ö ruhái oſztattak-el, és az ö köntösére vettetett ſors;* 's a't. Kitsoda olly vak és tudatlan, hogy ezt nem eſmélené?

* *Titulus Pſalm: Præfecto, ad cervã auroræ, Pſalm⁹ Davidis. Eſtherã cervã auroræ appellatam volunt, Luther⁹ & Piſcator: vid. Joh. Cocceji op. tom. 2. in Pſal. 22. item, Poli Synopſ. in Pſal.*

2. Az Apoſtol e' Sóltárnak ſzavait a' Chriſtusra magyarázza: *Sid.* 2:12. 3. Maga a' Chriſtus e' Sóltárnak elsőbb ſzavait a' kereſztfán azon igékkel el-mondotta, *Én Iſtenem, Én Iſtenem, miért hagyál-el?* 's a't. *Mát.* 27:46.

A' *leczkében*, Le-irattatnak a' Chriſtus keſerü kín-ſzenvedésinek, 's nevezet ſzerint kereſztfára való feſzíttetésének idején lött keſerves panaſzi, és áhítatos könyörgése, mellyet ſzent Attyához nyújtott. A' panaſz öt rendbéli, avagy öt dolgokról vagyon: 1. Az ö életét halálra vadáſzó ellenſéginek ſokaságán, 's reá való tódúlásán panaſzkodik: ℣. 17. *-környül-vettenek az ebek;* 's a't. 2. Kezeinek 's lábainak általlikaſztatásokon, melly lött a' kereſztfára való feſzítéskor. 3. Az ö teſtének sátorának egéſz meg-bomlásán: ℣. 18. *meg-ſzámlálhatnám minden én tsontaimat.* 4. Mindenektől lött ſzörnyü gyalázatján és tsúfoltatásán: *ök pedig néznek és tekintenek én reám*, nem ſzánakozván rajtam, hanem tsúfolván és káromolván: *Mát.* 27:39-42. 5. Ruháinak és köntösinek el-prédáltatásán: ℣. 19.

Szent Attyához nyújtott áhítatos könyörgésében, (: melly a' leczkének második réſze :) kér, 1. Iſteni ſegedelmet és *aſſiſtentiát*: ℣. 20. 2. Az emberi erőſzak ellen könyörög, hogy az ö életét ne végezze-el ember fegyvere: ℣. 21. 3. Az ördög torkából való ſzabadúlást, 's azon való diadalmat kér: ℣. 22. 4. Vitézont az embereknek kegyetlenſégeket *deprecálja*: ℣. 22.

Magyarazat.

Az ebeken, értetnek a' Római Pogány vitézek, kik a' Jésust a' Tiſztartó Pilátus parantsolatja ſzerint hurczolták, és fára feſzítették. A' Pogányokat a' ſzent Irás ebeknek nevezi: Luk. 16:21. *Az ebek-is eljövének, és nyalják vala a' Lázár ſebeit:* a' Lázár, *a' fájdalmakkal tellyes, beteges* Ur Chriſtus, ki *a' mi álnokságinkért meg-ſebesíttetett, a' kinek ſebeivel* (mi Pogányok) *meg-gyógyúltunk:* Eſa. 53:3,4,5. Ama' Kanaán nemzetéből való Siro-phœnissát Urunk *ebnek* mondja: *Mát.* 15:26. maga-is magát kölyöknek eſméri azon Aſſzony: ℣. 27. A' Sidók-is a' Poganyokat ebeknek tartották 's nevezték: mint a' Rabbinusok Irásikból meg-tetſzik *. De az Iſtennek bölts itéleti ſzerint, e' gyalázatos nevezetnek köve, mellyel a' Pogányokat hagyigálták, érdemek ſzerint vitézont az ö fejekhez tsapattatott: láſd, *Solt.* 59:7,15. *Fil.* 3:2. *Jel.* 22:15. 's a't. A' Ceremoniás ô ſövetségbéli törvény ſzerint, az *eb* tiſztátalan, meg nem ehető, 's áldozatra az Iſten óltárára fel-nem vitethetendö állat vala: láſd, 3 *Móſ.* 11: *Eſa* 66:3. A' Pogányok-is míg *Chriſtus nélkül* valók, *az Izrael társaságától idegenek, az igéret-*

* vid. *Job. Lightf. ope. Roterod. ed. tom. 2. Hor. Hebraic. in Mat.* 15:26.

nek ſövetségétől távol-valók, reménség és Iſten nélkül valók valának e' világon: *Éfeſ.* 2:12. Bizony tiſztátalanok, és amaz igaz óltárral való egyesülésre ſemmiképen nem méltók valának: *Sid.* 13:10. míg-nem ama' makula nélkül való Báránynak vérével meg-moſattatván tiſztákká lönek: 1*Kór.* 6:11. *Sid.* 9:14. 1*Ján.* 1:7. A' ſent Péternek mútattatott tsudálatos lelki látásban-is, a' Pogányok jegyeztetnek a' tiſztátalan állatokon: *Tsel.* 10:11-14,15. 's a' t.

A' gonoſzoknak ſeregek: (:cœtus maleficorum:) az Ur Jéſust meg-tsúfoló, tolvaj Barabásnál alább betsülö, 's meg-feſziteni ki-kérö Sidó köſség: láſd, *Mát.* 27:21,25.

*Által-likaſztották kezeimet és lábaimat**. Az átkozott kereſztfára való feſzittetésnek formája 's módja azt hozta magával, hogy által-ſzegeztetſſenek 's meg-likaſztaſſanak a' Chriſtus ſzent kezei és lábai, a' Prófétzia ſzerint, melly van *Zak.* 12:10. *(:Jel.* 1:7.) A' hihetetlen Tamás-is azért mondja vala: *Hanemha látándom az ö kezein a' ſzegeknek helyeket;* 's a' t. *Ján.* 20:25,27.

℣. 18. *Meg-ſzámlálhatnám minden én tsontaimat:* Az-az: az én teſtemnek egéſz sátora annyira meg-ſorvadt, meg-bomlott, a' keſerves kínok 's gyötrelmek miá, hogy ha lehetséges vólna magamnak magamat ſzemlélni, *meg-ſzámlálhatnám minden tsontaimat;* 's a' t. Bizony dolog-is, mikor ember a' halálhoz közelít, az ö földi házának hajléka el-kezd bomlani, (2*Kór.* 5:1.) akkor minden tsontai, minden erek, inak

[* *Diſputant Eruditi plurimùm hîc, de lectione vocis, quam Ungaricè transtulimus,* Által likaſztották: *nam* kéri, *i.e.* interior, *Textus Hebr. habet* כארי (*ſicut Leo:*) *Kétib verò maſoretharum habet* כרו *vel* כארו *foderunt; quam formam major pars Interpretum ſequitur, &* LXX. *verterunt* ὤρυξαν; *ut verò ſenſus conſtet, neceſſe eſt* (*inq. Cel. Coccejus in Text.*) *v. cum* כארי *v. pro illo legi debere* כרו *v.* כארו *q. ipſa manuum ac pedum mentio id requirit; atque eam olim fuiſſe lectionem receptam, tum præmiſſa ratio facit ſuſpicari, tum probat conſenſus* LXX *Interpr. & Chaldaicæ verſionis antiquæ; &c. vide de iſta Criticorum cruce Aug. Pfeifferi Dub. vex. Scrip. V. T. in Pſalm. item Exercit. ejusdem* 8. *Poli Synopſin. Jac. Alting. vir Eruditiſſ. lectionem* כארי *defendi poſſe acutiſſimè demonſtrat: vid. oper. ejus Amſtelod. in fol. edit. Tom.* 5. *Heptade Diſſert.* 7. *Diſſert.* 5. *De integritate vocis* כארי *conſ. Herm. Witſii Exerc. in ſymbol. Apoſtol. Exerc.* 16. §. 39. *&c. De clavis, quibus pedes & manus Chriſti cruci affixæ ſunt, multi multa fabulantur: dicuntur ii adhuc hodie aſſervari Compoſtellis; &c. Baronius verò Anal. tom.* 3. *ad An. Chr.* 326. *ſcribit, Helenam Imperatricem, matrem Conſtantini M. in monte Golgotha lignum crucis Chriſti unà cum clavis reperiſſe; &c. clavosque unà cum parte crucis altera, (:altera enim, inqv. Hieroſolymis eſt relicta:) ad Conſtantinũ, allatos, ex quibus ille partim galeam belli uſibus aptam, partim verò frænum equile compoſuit: quò accommodat D. Ambroſius in orat. de obitu Theodoſii allegoricè dictũ illud,* Zach. 14:20. *In die illa erit, quod ſuper frænum eſt equi, ſanctũ Domino; &c.*]

meg kezdenek mozdúlni, lódúlni, ſzakadozni; mellyeket Iſten tsudálatoson egybe-ſerkeſztetett vala, mikor az embert annya méhében formálta: láſd, *Sólt.* 139-15,16. *Jób.* 10:10,11. 's a't. (: NB. az emberi teſtben, 219, vagy épen 248 tsontokat; 365 ereket 's inakat lenni mondanak az *Anatomicus*ok :) A' halál óráján fejed le-tsügged; orczád meg-hervad; orrod el-kékül; áll-kapczáid meg-ropogván leſzakadoznak; nyelved tántorog 's majd meg-áll; lélegzeted el-fogy; torkod 's melyed hörög; 's a't. *Meg-mozdúlnak a' háznak örzöi; meg-állanak az ételnek örlöi; meg-rövidül az ezüſt kötél; meg-homályosodnak az ablakon ki-nézök; meg-romol az arany palaczkotska*, 's a't. Prédik. 12: 5--8. 's a't.

-*Ök néznek és tekíntenek én reám:* Nem tsak puſzta nézésröl, vagy valamelly ſzánakozásbéli tekíntésröl, (: a' minémü kivántatott vólna az Apoſtoli parantsolat ſzerint: Róm. 12:15. *Sirjatok a' ſirókkal;* a' minémü a' Jérusálem leányit, némelly kegyes aſzſzonyi-állatokat, a' Chriſtuson való ſiralomra fakaſztott-ki: *Luk.* 23:17,18.) hanem gyalázatos tsúfolással egybe-köttetett ſzemlélésröl panaſzolkodik itt a' ſzenvedö Chriſtus: örülték és kaczagták, fejeket hajtogatván, az ö veſzedelmét, a' Papi Fejedelmek és a' Vének; azt alították, hogy nagy peſtist irtottak-ki a' Respublicából, nagy gonoſztól ſzabadúltak-meg, hogy elveſzthették azt, a' kit gyülöltenek; 's már nem kell félni a' Rómaiaktól-is: *Ján.* 11:48. 'S az a' gyalázatos tsúfoltatás igen keſervesen eſett az Ur Jéſusnak, több ſzenvedési között; nevezet ſzerint pedig, hogy a' Papok, kiknek a' ſzenvedö embert vígaſztalni 's imádkoztatni kellene, gyengítették hitiben, 's kétségbe akarták ejteni, így ſzólván: *Bizott az Iſtenben, ſzabadítsa-meg moſt ötet, ha kedvelli ötet;* 's a't. Mát. 27:39-44. Sólt. 22: 7-9.

-℣. 19. *Az én ruháimat magoknak el-oſztották, és az én köntösömre ſorsot vetettek.* E' panaſznak elsö réſze, a' Chriſtus belsöbb és ſzorosabb ruháira néz, mellyeket a' vitézek magok közt négy réſzre el-oſztottak; a' *köntösön* pedig, mellyre ſorsot vetettek, a' Chriſtus felsö ruhája, 's varrás nélkül való paláſtja értetik: láſd, *Ján.* 19:23,24.

Holott pedig a' kereſztfára feſzíttetni ſzokott emberek felöl nyilván irják azt a' Hiſtóriák, hogy minden ruhájokból le-vetkeztetve anya-ſzült mezítelen függöttek a' fán*; kérdésbe jöhetne az: *A' Chriſtus ſzent teſtének állapatjához illett-é az, hogy tsupa mezítelen függjön a' fán?* De meg-kell itt azt gondolnunk, hogy a' Chriſtus ſzenvedésinek nagy vóltához tartozott az, hogy az ö halála igen gyalázatos légyen; 's a't †.

* vid. *Henr. Kippin. An-Roman. ar. lib.* 2. *cap.* 8. *De ſupplicio Crucis, adversùs Baroniũ, & ejus Epitomatorem, Spondanũ:* §. 8. & 10.

† vid. *Cl. Her. Wits. Exerc. in ſymb. Apoſ. Exerc.* 14. §. 23,24.

℣. 20. A'

ỳ. 20. A' panaſz után, a' ſzenvedö ſzemélynek áhítatos könyörgése vagyon: --*Uram ne légy meſſze tölem, én eröségem az én ſegítségemre ſiess.* Feljebb a' 2-dik ỳ-ben arról panaſzkodott, hogy az Iſten el-hagyta ötet: azontúl, hogy nevekedtek a' kínok, hogy a' halál illatja érdeklette, mind újabb-újabb lelki harcza támadt vala; azért kiáltoz itt már igyen: *Uram ne légy meſſze tölem, én eröségem ſiess;* 's a' t. *Mint a' tserép, minden ereje el-ſzáradott vala:* ỳ. 16. *haſonlatossá* lött vala *ahoz, kinek ſemmi ereje nintsen:* Sólt. 88:5. azért mondja az Iſtent ö erössségének. És bizony ezek a' Chriſtus ſzavai, erös bizodalomnak ſzavai, hitröl való nemes vallás-tétel: mint amazok-is, mikor a' lelki el-hagyattatással való küſzdés közben, az Iſtent, meg-kettöztetve, ö Iſtenének mondja; 's a' t.

ỳ. 21. A' közönſégesebb könyörgés után, (: melly van, ỳ. 20.) néminémü kiváltképē való dolgokért könyörög az Ur Jéſus: 1. *Mentsd-meg az én lelkemet a' fegyvertöl.* A' lélek jegyzi itt az életet; mint gyakran az Irásban: *Sólt.* 16:10. *Ezék* 18:20. 's a' t. A' tulajdonképen-való fegyver nem árthat a' léleknek, nem ölheti azt-meg: *Mát.* 10:28. Ama' *két élü* (: Törvényt 's Évangyéliomot magába foglaló:) *fegyver* ugyan, az Iſten beſzéde, *bé-hat a' lélekre, az akaratra és az elmére:* 's a' t. *Sid.* 4:12. de a' hóhér pallossa tsak a' teſtet marczonghatja-meg. Azt kívánja az Ur Jéſus, ne végezze-el embernek fegyvere az ö életét, nem akarja lelkét ember akaratjára ki-botsátani *; azért kiáltott *nagy fel-ſzóval*, mikor meg-hólt: *Atyám, a' te kezeidbe téſzem-le az én lelkemet:* Luk. 23:46. 's így halván-meg a' Chriſtus, a' fegyvernek erőſzakját el-kerülte; mint Fiú, meg-hallgattatott imádságában: *Sid.* 5:7,8. Bizony dolog ugyan, hogy a' fegyver, a' dárda belé-ökleltetett az ö ſz: öldalába; de már akkor, mikor meg-hólt vólt: *Ján.* 19:33,34. *A' fegyver fel-ſzerkent a' Páſztor ellen;* de akkor, mikor már az el-alutt vólt: *Zak.* 13:7. mert a' Chriſtus halála álom vólt: *Jér.* 31:26. 's a' t. 2. *Mentsd-meg az én egyetlenemet az ebnek kezéböl:* Az *egyetlenen*, a' melly ſzerelmetes, itt-is értetik az élet, (*Ámós*, 8:10.) hogy az ebnek, a' Római tiſztátalan vitéznek, a' hóhérnak erőſzakos kezétöl örizze-meg Iſten az ö életét, azt kéri. Az egyetlenegy magzat leg-kedvesebb, leg-ſzerelmetesebb; nints drágább, ſzerelmetesebb jóſzága embernek az ö életénél: *Sólt.* 49:8,9. *Bört ád az ember a' börért; és mindenit, valamije vagyon az embernek, az ö életéért oda adja:* Jób. 2:4.

A' kereſztfán függöknek, mind a' Chriſtusnak, mind a' Tolvajoknak teſteket, majd újobban (: Római ſzokás ſzerint; mert mind a' kereſztfára való feſzíttetés †, mind a' meg-feſzíttettek ſzáraiknak meg-törette-

* vid. *Cel. Coccejü op. Tom. 2. in Pſalm.*

† *Id demonſtratū, contra Baroniū & reliquos, vide apud Henr. Kipp. Antiq. Rom. lib. 2. c. 8. per tot. Aug. Pfeiff. Antiq. Hebraic. cap. 11. §. 10.*

rettetések, Római törvény és rendtartás * ſzerint lött:) meg-marczongandó vala az eb, a' Tiſztartó Pogány vitéze, a' hóhér, a' meg-feſzíttettek ſzáraikat meg-törvén. A' Chriſtus tsontainak pedig, nem kell vala meg-törettetni, az ábrázat és Prófétzia ſzerint: 2.*Móſ.* 12:46. *Sólt.* 34:21. *Ján.* 19:31,33. Azért könyörög a' feljebb meg-irtt ſzókban a' Chriſtus, hogy az ö ſzent teſte ne adattaſsék-ki az eb marczongására, ne töretteſsék-meg az ö tsontja. Nem azért, mintha nehéz lött vólna Iſtennek az ö tsontjait helyre állatni, épen fel-támaſztani, ha megtörettettek vólna-is: Hanem, 1. azért, hogy lenne valami nevezetes jel, a' mi idveſségünk Fejedelmének halálának környül-álló dolgaiban; mellyre nézve, az ö fel-támadása felöl a' hiveknek bizonyos és tsalhatatlan reménſégek lenne. 2. A' Chriſtus tsontjainak meg-nem töretettetések, világos ábrázatja vólt annak; hogy az ö titkos teſte-is, melly az Ekléſia, (: *Éfés* 5:23,29,30,32. 1*Kór.* 12:12,13.) romolhatatlan lenne; mellyen a' pokol kapui ſoha diadalmat nem vehetnének: *Mát.* 16:18. és ez a' titkos teſt, az Anyaſzentegyház, egyetlen egyje 's ſzerelmetese a' Chriſtusnak: (: láſd a' Salamon ékes *Énekeit* ſzerrel:) midön a' Sóltárban az ö teſtéért könyörög, ezért-is könyörög †: tovább, midön a' Chriſtus az ö életét *egyetlenének* mondja, ki-fejezni akarja annak igyefogyott, el-hagyatott, és ſegedelem nélkül ſzükös vóltát: láſd, *Sólt.* 25:16. és 35:17. 's a't.

℣.22. 3. *Szabadíts-meg engemet az oroſlánnak ſzájából:* Az-az, az *ördög* markából, *kinél van a' halálnak birodalma:* Sid. 2:14. A' Chriſtus ſarkát meg-mará az a' régi kígyó: 1*Móſ.* 3:15. annyira, hogy a' halál által el-is ejté ötet. Könyörög itt az Úr Jésus, hogy a' halálból, az ördög áreſtoma alól ſzabadítsa fel ötet ſzent Attya, ditsöſéges fel-támadás által; ne nyelje-el ötet az az *éh oroſlán:* 1Pét. 5:8. és el-ne *ragadozza az ö életét:* Sólt. 7:3. ne *nyelje-el ötet az örvény, és a' veremnek ſzája ne dugattaſsék-bé ö reá:* Sólt. 69:15,16. így kér diadalmat a' *Júda nemzetségéből való erös Oroſlán* a' más Oroſlán ellen: *Jel.* 5:5. mellyet el-is

[* *Lactantius, quem ſequuntur alii, etiam cruris fragium, ex more Romano adhibitum aſſerit: teſte Grotio apud Polum in Synopſ. ad* Joh. 19:31. vide *item Lipſium de Cruce, lib. 2. cap. 24. & lib. 3. cap. 10,11. Kipping. Antiq. Rom. l. 2. cap. 8. §. 14.*

† vid. *Cel. Coccejum in Pſal.* NB. *Bonifacius* VIII. *in Conſtitutione vel Bulla ad Philippum Pulchrum, Galliæ Regem; de Primatu ſuo, & de unitate veræ Eccleſiæ, (: quam ipſe putavit Romano-Catholicam:) diſſerens, ait: apud A. Bzovium, in Annalibus, ad Ann.* 1302. §. 4. *Hanc unicam veneramur, dicente Domino in Propheta: Erue à framea Deus animam meam, & de manu canis unicam meam. Pro anima enim, i.e. pro ſeipſo capite ſimul oravit, & corpore, quod corpus unicam ſuam Eccleſiam nominavit, pro ſponſi, fidei, ſacramentorum, & charitatis Eccleſiæ unitatem; &c.*

el-is nyert: mert noha mikor *az erös meg-ütközött az erösbe, mind a' kettö egyſzersmind el-eſett:* (: Jér 46:12.) mindazáltal a' Júdabéli erös Oroſzlán felül-fordúlt a' más Oroſzlánon, és diadalmasabbá lött.

-4. *-Az Unikornisoknak ſzarvaik ellen hallgaſs-meg engemet.* A' Chriſtus, az ö keſerü kín-ſzenvedésit dolgozó eſzközöket, egynéhány nevezetek 's titulusok alatt adja-ki e' Sóltárban: 1. Leg-föbb vólt ama' *ragadozó és ordító oroſzlán*, ama' régi kígyó, a' pokolbéli ördög: ℣.14,22. 2. A' *bikák, a' Básánnak erös bikái:* ℣.13. a' Sidó népnek nagygyai, kövéri, Vénei és Fejedelmi. A' Básán igen ſiros, kövér, termékeny tartomány vólt, túl a' Jordánon: 5*Móſ.* 32:14. A' ſzegényeket meg-nyomorító, 's azoknak javokkal, ſirjokkal hizakodó hamis Fejedelmek, *Básánnak ünöinek* mondatnak: *Ámós*, 4:1. a' Sóltárban pedig, Basán bikáinak. 3. Azoknak a' bikáknak *miniſt*ereik, eſzközeik vóltanak az *ebek:* ℣.17,21. kiket a' Chriſtusra huſzítának a' Sidók, hogy ötet marczonganák; azok vóltak a' Római Pogány vitézek. 4. Ezek után ökleldezték az ö ſzarvaikkal a' Chriſtust az *unikornisok*-is. Erös, magas, nagy ſzarvú állat az unikornis: *Sólt.*92:11. 5*Móſ.* 33:17. nagy ereje van annak: 4*Móſ.* 23:22. ſzelidíthetetlen állat: *Jób.* 39:12,13. ezokon, az eröſzakos hatalmasoknak ki-czímerezöje, *(hieroglyphicuma:)* Ésa. 34:7. A' ſzarvas vad-állatoknak, az unikornisnak-is, az ö erejek, ékességek, másoknak ártható hatalmok, a' ſzarvokban vagyon. Azért a' Sóltárban, az unikornisokon értetnek, a' világi hatalmasságok: minémüek valának, a' Római Tiſztek, Pilátus, a' Százados Hadnagy, és többek, (: kiktöl a' Sidók-is függöttek:) azoknak *ſzarvaik* ellen, az-az, eröſzakjoktól 's kegyetlenſégektöl meg-óltalmazta Iſten a' Chriſtust, 's meg-hallgatta. Pilátus meg-engedte, hogy az ö teſte a' fáról levéteſsék 's el-temetteſsék; nem-is engedte-meg azontúl, hogy egy unikornis-is ökleldezze ötet; láſd, *Ésa.* 53:9. *Ján.* 19:38,39. 's a't.

E' Chriſtus keſerves kín-ſzenvedésinek, és ſzenvedésinek idején tött ſiralmas panaſzolkodásinak rendiböl 's folyásiból eſzünkbe vehetjük: *Applicatio.*
I. Hogy a' Chriſtus az ö ſzenvedésekor mi érettünk háromképen alázztatott-meg; t. ill. ſzenvedett *nagy Gyalázatot, nagy Fájdalmot*, és *nagy Szegénységet. Gyalázat* vólt az, hogy az ötet környül-fogó ebek, és a' gonoſzoknak ſeregek nagy tsúfolással néztek ö reája, mikor az átkozott kereſztfán függene: ℣.17,18. *Mát* 27:39--42. *Nagy fájdalmot* ſzenvedett akkor, mikor kezeit és lábait által-likaſztották, annyira, hogy tsontjait-is meg-ſzámlálhatta: ℣.17,18. *Nagy ſzegénységre* jutott, mikor mezítelen maradott, ruháitól meg-foſztatván; mellyeknek némellyikével fel-oſztoztak; némellyikére ſorsot vetettek a' vitézek.

Oh áldott Szent Jésus! mind ezeket azért szenvedted, hogy a' pokolbéli ördögnek harmas fonatékú, lelkünket törbe 's hálóba keríteni akaró kötelét el-szaggatnád; noha a' hármas kötél nehezen szakad-el: hogy a' rajtad esett nagy gyalázat, a' mi szivünk kevélységének; a' te fájdalmid, a' mi testi gyönyörüségben való buborékolásunknak; a' te szegénységed, a' mi fösvénységünknek mérgét el-óltanák, 's meg-fojtanák! *Mert valami e' világon vagyon*, nem egyéb az, hanem *életnek kevélysége, testnek kivánsága*, és *szemeknek bujálkodások; mellyek nem az Atyától, hanem e' világtól vannak:* 1 Ján. 2:16.

Oh háládatlan világ, melly a' Chriſtusnak illy nagy szerelmét meg-nem tudja betsülni! mennyin vannak az emberek közzül, kik *az Istennek Fiát ö magoknak* újonnan *meg-feszitik*, és azt közönséges gyalázatra adják: *Sid.* 6: 6. illyenek a' hittöl minden el-szakadók. Oh melly nagy vakság az-is, hogy sokan az emberek közzül, az Isten Fiának varrás nélkül való köntösét el-szaggatják! *Ján.* 19: 23,24. azt tóldozzák 's földozzák. Illyenek minden érdemesek, (*juſtitiariu*sok:) kik a' Chriſtus tökéletes szenvedésinek 's érdemének árát lelkeknek váltságokra 's bünöknek botsánatjokra elégségesnek lenni nem gondolván, magokat-is szenvedésekkel foggatván, a' más Szenteknek érdemeiket-is hántorgatván, ez úton várják büneiknek botsánatjokat; 's a't*.

II. A' mennyiben az Ekléſia a' Chriſtusnak titkos teſte: *Éſéſ.* 5: 's a't. a' mennyiben a' tagoknak a' fövel egyesülni, söt ahoz hasonlatosnak kell lenni. A' Sóltárban 's a' Leczkében le-iratott Chriſtus szenvedésinek hiſtóriája 's környül-álló dolgai minket arra vinnek 's nógatnak, hogy a' szenvedésekre lelkünket készitsük: ha mikor azoknak közepiben úszkálunk, (miut ma:) tudjuk-meg, hogy nem idegen dolog esik rajtunk: 1 *Pét.* 4:12,13. a' Chriſtus szenvedésinek maradványit

[* *Jacob Auguſt. Thuanus Hiſt. Tom. 1. lib. 21. pag. m. Edit. Francofurt.* (*Anni* 1614.) -945. *de Carolo* V. *Imp. ita ſcribit:* ---- *Cùm verò nulla ejus vitæ pars non ſummè laudabilis ſit, nulla re magis animi magnitudinem oſtendit, quàm vitæ clauſulâ, quâ vir alios vincere aſvetus, ſeipſum vicit; &c. --- præcipuè B. Bernardi lectione ſe ſolabatur, & toto pectore in Deum revolutus, ſic ratiotinabatur: Se quidem indignum eſſe, qui propriis meritis* (NB) *regnum cœlorum obtineret; ſed Dominum Deum ſuum, qui illud duplici jure obtineat, & Patris hæreditate, & paſſionis merito, altero contentum eſſe, alterum ſibi donare, ex cujus dono illud ſibi meritò vindicet, hacque fiducia fretus minimè confundatur: neque enim oleum miſericordiæ, niſi in vaſe fiduciæ poni: hanc hominis fiduciam eſſe à ſe deficientis, & innitentis Domino ſuo: alioqui propriis meritis fidere, non fidei, ſed perfidiæ eſſe:* NB. *peccata remitti per Dei indulgentiam, ideoque credere nos debere, peccata deleri non poſſe, niſi ab eo,* NB. *cui ſoli peccavimus, & in quem peccatum non cadit, per quem ſolum nobis peccata condonantur. Ita cùm ſenſim ad lentam tabem febris acuta acceſſiſſet, &c.--- &c.—*]

ványit kell minékünk bé-töltenünk: *Kol.* 1:24. A' ſolga nem nagyobb az ö uránál; a' tanítvány nem feljebb-való az ö meſterénél: *Ján.* 15:20. *Mát.* 10:24. ha a' zöldellö fán, az ártatlan Chriſtuson annyi motskot mivelt a' világ; mit nem várhat magára a' ſáraz fa? *Luk.* 23:31. Ha azért tsúfol téged e' világ, ſenvedd békével; mert a' te Fejed-is a' Chriſtus *embereknek ſidalmok, népeknek útálatosságok* vólt: *mindenek, kik ötet látták, meg-tsúfolták, ajakokat félre vonván és fejeket hajtogatván:* Sólt. 22:7,8. Ha keſerves fájdalmakkal kínoztatnál-is teſtedben a' Chriſtusért 's az ö Évangyéliomi igaſságáért, békeſséges-türönek kellene lenned; mert a' te Chriſtusod-is keſerves nagy fájdalmakat ſenvedett, mikor kezei 's lábai által-ſegeztettek és likaſztattak: ℣. 17. Ha ſegényſégre jutſz, mindenedtöl meg-foſzt, söt a' rajtad lévö reſti ruhát le-vonja 's el-sákmányolja-is e' világ; tanúlj megváltó Uradtól, kinek ruháit el-oſztották a' Római vitézek, magát mezítelen hagyván. Aztis, kereſztyén lélek, bár el-várd magadra, söt bizony reá-is jutottál arra: A' minémü üldözöi, hóhéri, 's ellenſégi vóltak a' Chriſtusnak, mikor éretted ſenvedett; azonok támadnak te reád, és ſintén ollyatének, nem is kiſſebb erövſakkal, mint a' Chriſtusra, mikor az ö nevéért 's tiſzta igaſságáért ſenvedſz. Elsö és föbb ellenſéged amaz *éh oroſlán*, az tátogatja torkát ellened, a' pokolbéli ördög faldok hozzád: reád 's ellened támaſztja *a' Básán bikáit, az* erös ſarvú *unikornisokat*, e' világnak nagygyait 's hatalmasit, azok által ökleldeztet 's üldöztet; (: ama' fenevadnak, mellyel küſzködni kell az Iſten titkainak el-végezödésekig *(Jel.* 10:7.) az Iſten Házának, *ſarvakat* tulajdonít a' Prófetiai lélek; hol *kettöt*, mint Jel. 13:11. hol *tizet*, mint Jel. 17:3,12,16. 's a't.) Ha azok ſégyenlenek tégedet magok ſanyargatni, reád huſzítják az *ebeket;* 's a't. Oh te ſegény ſélvéſztöl hányattatott, 's minden külsö vigaſztalástól meg-foſztatott Iſten árva Ekléſiája! avagy nem így van-é ma dolgod e' gonoſzba tétetett világban? tanúlj ſenvedni édes Uradtól: *Sid.* 12:2,3. 's véle együtt imádkozzál te-is, úgy ſólván, mint ö a' *Sóltárnak* 20,21,22, ℣-iben: *Uram ne légy meſſze tölem, én eröségem az én ſegítségemre ſieſs, ---- az unikornisoknak ſarvaik ellen hallgaſs-meg engemet!* Ámen.

III. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Mát.* 26:36-38.

Akkor méne Jéſus ö vélek; 's a't. ----*Mindenſelöl ſomorú az én lelkem a' halálig.* ---

A' mit ama' sok rendbéli kín-szenvedéseknek tárgya, és békeséges-türésnek aczél-tüköre a' szent Jób meg-jegyzett, 7:r. 1 ỳ. *Nemde nem vitézsége az ember élete a' földön?* igaz az, minden emberek, 's kiváltképen pedig az újjá-születtettek aránt, kiknek szüntelen való hartzok vagyon a' testtel, 's a' meg-vesztett természettel: *Gal* 5:17. amaz ordító, és prédát vadászó éh oroszlánnal az ördöggel: 1 *Pét.* 5:8. sőt gyakran hartzok vagyon magával az Istennel-is; ki néha bizonyos ideig az övéinek mintegy ellenségekké válik, üldözvén és sanyargatván őket: lásd, *Jób.* 13:24,25. és 6:4. és 7:19,20. és 10:3. *Sólt.* 77: 4,5,7,8. 's a't. De egész eröben bé-tellyesedik a' szent Jób állatásának igazsága a' Christusban-is, kinek az ö testének napjaiban való minden élete szüntelen való vitézség vólt, a' Jászoltól fogva a' Keresztfáig, Bethlehemtöl fogva a' Golgota hegyéig. Két kiváltképen-való, és leg-nevezetesebb hartza vólt pedig a' Christusnak: az *elsö, a' pusztában*; mellyről lásd, *Mát.* 4: a' *második, a' kertben.* De ez utólsóbb, sokkal súlyosabb és keményebb az elsönél: mert az elsöben a' Christus csak az ördöggel hartzolt; a' másodikban, az Istennel-is: amott tsendes lelki esmérettel hartzolván, a' lelki fegyver, az Isten beszéde által gyözedelmeskedett-is igen könnyen az ö bajnokján; de itt későbbre, és külömben nem, hanem a' maga vére-húllása, és az átkozott halálnak meg-kóstolása által gyözödelmeskedhetett: itt telvén-bé alkalmaztatásképen az, a' mi másutt más tekintetre nézve mondatik, *Az erös meg-ütközött az erösbe, és mind a' kettö egyszersmind el-esett:* Jér. 46:12. A' Christus Jésusnak kertben lött utólsóbb hartzáról 's annak kezdetiről szól a' mi Leczkénk; melly Christus kertbéli szenvedésinek históriája, leg-nemesebb része, 's mintegy veleje a' több szenvedéseknek: mert a' léleknek szenvedése, a' szenvedésről való históriának a' lelke; 's a't.

Jöjjetek-ki, és nézzétek Sionnak leányi Salamon Királyt, (: a' Christus Jésust :) nem abban *a' koronában, melly kéfittetett ---- az ö szivének vígasságának napjára:* Ének. 3:11. hanem a' halálnak és a' pokolbéli kínoknak köteleivel meg-kötöztetve; az Istennek ö reája szállott haragjának (*Sólt* 88:8.) és búsúlásának napján.

A' Leczkében meg-iratott, Christus szenvedési körül, két dolgokra kell vigyáznunk: I. A' szenvedéseknek helybéli 's időbéli környülálló dolgaira, és tanúira, kik vóltanak; Péter, és a' Zebedéusnak két fiai. II. A' kertbéli szenvedéseknek históriájok kétképen iratik-meg: 1. az Evangyélista szavaival: ỳ. 37 *kezde szomorkodni, és - igen gyötrödni.* 2. a' Christus önnön maga szavaival: *---szomorú az én lelkem minden felöl a' halálig:* ỳ. 38.

Magya-

Magyarazat.

Kerd. I. *Mitsoda hely vólt az a' Gethsemáné, a' hová ment az Ur Jéſus, tanítványival?* Fel. Az olaj-fák hegyének, (: mellyre Idvezítönk gyakran járni ſzokott vólt:) egyik alſóbb óldalán való kert, avagy major vólt: láſd, *Luk.* 22:39. magyarúl, igen *kövér völgyet* téſzen *: láſd, *Eſa.* 28:1. Neveztetett az a' hely úgy, 1. a' földnek ſiros és termékeny vóltára nézve: vagy hogy, 2. azon a' helyen igen ſok olajfák vóltanak: vagy pedig, a' mint némellyeknek tetſzik, 3. hogy abban a' völgyben vóltak helyheztetve sürüen az olaj-ütésre 's fatsarásra alkalmaztatott és kéſzíttetett ſajtók. Igy, a' mi Urunk Jéſus, ki minden ö társai felett vígaságnak olajjával kenettetett-fel: *Sól.* 45:8. kinek fejére öntetett drága kenet, alá-folyt mi reánk-is tagokra: *Sólt.* 133: 2. halála elött az olaj-fák hegyére mégyen; hogy a' keſerves nyögések és fohászkodások között, mikor *egyedül nyomná* az Iſten haragjának ſajtóját, (*Eſa.* 63: 3.) az ö lelkéből a' kegyelemnek olajja-is ki-fatsartatnék; hogy a' Sionban ſiróknak ſebeikbe bort és olajt töltene, (*Luk.* 10:34.) a' töredelmes ſzivüeknek örömnek kenetét adván: *Eſa* 61:1,3. Mint valami falu formára, úgy vóltak a' kertek 's majorok építtetve abban a' kövér völgyben, (: a' honnan a' Magyar Fordító azt a' *Getsemánét falunak* nevezi:) ſokſzor ment-ki Idvezítönk tanítványival abban a' völgyben lévö kertekbe; 's kiváltképen pedig egybe gyakorta mégyen vala, mellyet tud vala az ötet el-árúlandó Júdás-is: *Ján.* 18: 1,2.

Meg-jegyzésre méltó dolog az itt: I. *A' mint az elsö Adám eſete által, a' kertben áradott reánk mindenféle gonoſz és nyomorúság; úgy a' második Ádám, a' Chriſtus,* (: kinek amaz elsö ábrázatja vala: *Róm.* 5:14. 1*Kor.* 15:45.) *a' kertben kezdvén büneinkért eleget-tévö ſzenvedésit, ott kezdette lelki nyavalyánkat orvoslani;* 's a't. II. A' Sidó Doctorok közzül igen hires *Aben-Ezra*, meg-jegyzette azt, Hogy ama' *veres tehén*, mellyet hajdan a' táboron kivül meg-ölettetni parantsolt Iſten: 4*Móſ.* 19: 2-7. a' Templom fel-állása után a' városon kivül, az olajfák hegye alatt lévö völgyben ölettetett és égettetett-meg. Arra a' helyre ment épen a' ſzenvedö Jéſus-is; hogy az ábrázatnak meg-feleljen a' valóság. Azon a' helyen veréjtezett vérrel a' mi ártatlan Bárá-

[* *quaſi eſſet* גיא־שמנים vallis pingvium: *alii malunt dicere, eſſe eam vocem compoſitam ex* גת שמני torcular olei: *vide Poli Synopſ. in loc. Alii interpretantur, vallem octavam, vel octavum hortum, ut ex eo fuerit nomen, quia hortus foret octavus ab Hieruſalem: &c. ego malim dicere, vallem pingvem ſeu oleoſam: vid. Ludov. de Dieu, Commentar. in Matth. pag. m. 126.*]

nyunk, melly a' veres tehén vérével olly sokszor meg-festetett: láss, *Sid.* 13: 11,12. és 9: 13. 's a't.

℣. 36. *Monda a' Tanítványoknak: üljetek-le itt addig;* 's a't. Az igétetnek nemes fiát Isákot meg-áldozandó Ábrahám-is épen így szólott szolgáinak hajdan: 1Mós. 22: 5. *Maradjatok itt --- én pedig és-a'-gyermek* imádkozni megyünk. A' kertnek tornátzában 's elein elmarasztja magától a' Christus-is az ö Tanítványit, kedvezvén az ö erötelenségeknek; jól esmérte öket, kik legyenek, az ö Mesterek: ennek pokolbéli kínokhoz hasonló lelki gyötrelmeiben 's tusakodásiban nétalámtán majd meg-botránkoznak vala ök; azért jobb nékiek el-maradni, 's annak a' környü hartznak szemléinek nem lenni, mint gyenge szivüeknek. (:Alkalmaztasd ide azt, a' mi van, 5 *Mós.* 20: 8.) Nem kívánja 's nem engedi Isten az övéit erejek felett kísértetni: 1*Kór.* 10: 13. mert jól tudja, melly gyarlók vagyunk: *Sólt.* 103: 14. *Ésa.* 57: 16. 2. Azért-is hagyta-el magától Urunk Tanítványit, hogy akkori kiváltképen-való áhítatos *devotio*jában, néki akadállyára 's botránkozására ne lennének, hogy szabadosbban ki-tölthetné lelkét szent Attya előtt; nem akarta, hogy lássa más azokat az ö *(gestus*it) maga-viselésit, a' mellyek 's a' minémüek az akkori rettenetes gyötrelemhez illettek. Így, a' keservesen és igen áhítatoson könyörgeni akaró lélek magános helyet keres: láss, *Mát.* 6: 6. és 14: 13, 23. 1*Mós.* 24: 63. 2*Kir.* 4: 33. *Tsel.* 10: 9. 's a't.

℣. 37. *Maga mellé vévé Pétert, és a' Zebedéusnak két fiait,* t. ill. Jakabot és Jánost. Nem itéli tanátsosnak lenni, hogy egyedül mennyen-bé a' kínoknak és a' kemény lelki hartznak oskolájokba. Három Tanítványokat vészen maga mellé, (:nyólczat el-hagyván:) hogy azok lennének tanúi a' kertben léjendö kínos szenvedésinek és áhítatosságának. *Három tanú szája-vallásán meg-áll minden dolog:* 5Mós. 19: 15. Mát. 18: 16.

Az első szövetségnek közbenjárója *(Gal.* 3: 19. vesd-öszve, *Sid.* 8: 6. és 9: 15.) a' Mózes, a' Sina hegyre fel-akarván menni, a' véle el-indúlt *hetven Véneket* távolkábban el-hadgya magától: 2*Mós.* 24: 9, 14. *Áront, Nadábot,* és *Ábihút,* e' három férjfiakat magához közel tovább tartja; végre egyedül maga ment-fel a' hegy-tetöre Istenhez. A' drágább igéretekkel meg-petsételtetett szövetségnek Közbenjárója, a' Christus, mikor a' Sina hegyén ki-adatott Törvény átka alól minket fel-akarna váltani, épen úgy tselekedett, 's a't.

Kerd. *A' több Tanítványok közzül, mások felett, mi okon választotta a' Christus maga mellé azt a' hármat, Pétert, Jakabot, Jánost?*

Fel.

FEL. 1. Nem azért, (:a' mint némellyek alítják :) hogy Péter mások felett hittel és ſeretettel tündöklött, János nötelen életet élt, Jakab pedig elsö Mártír vólt; mert a' Péter hiti nem igen vólt erösebb a' több Tanítványok hiteknél: láſd, *Luk.* 22:32. az ö hitinek gyengeſégét nyilván mútatja ama' háromſzori Chriſtus tagadás. A' nötelenſég kedvesebbé Iſten előtt embert nem téſzi: *Sid.* 13:4. Nem-is Jakab, hanem ſzent Iſtván ontott elsöben vért a' Chriſtusért *. 2. Azért, mert leg-közelebb való barátságban a' Chriſtusnál azok vóltak. János olly ſzerelmetes tanítvány vólt, hogy a' Jéſus ölében gyakran nyugodt. Annak a' háromnak adott új nevet a' Chriſtus; Pétert *Céfásnak;* Jakabot és Jánost *Boanergesnek* nevezvén: *Ján.* 1:43. *Márk.* 3:17. A' titkos dolgoknak és nagy tsudáknak ſzemlélésekre leg-gyakrabban tsak azokat botsátta-bé: láſd, *Márk.* 5:37. *Luk.* 8:51. 3. Kiváltképen-való ok pedig, mellyre nézve a' Chriſtus a' kertben azokat vette maga mellé, ez vólt: Az ö fényes ditsöſégének és Iſteni méltóságának ſzemlélöi a' hegyen, az ö ſzinének el-változásakor, azok a' három tanítványok vóltak: *Mát.* 17:1. 2*Pét.* 1:16. azonokat akarta, hogy legyenek tanúi az ö halálig való ſzomorúságának és ſzörnyü lelki gyötrelmeinek; hogy a' kik a' mennyei örök fényes ditsöſégnek ſzengéjét meg-kóſtolták hegyen: *Mát.* 17:4. a' pokolban lejendö kínoknak ſzengéjét ugyan-azonok látnák a' kertben; 's a't.

* vid. *David. Knibbii Manud. ad Orator. ſacr. in Paradigmat. pa. m.* 473. 474.

--Kezde ſzomorkodni, és felette-igen gyötrödni. Melly ſzókkal nem azt akarja ki-fejezni az Évang. mintha a' Chriſtus a' gyötrelemnek és a' ſzivbéli ſzomorúságnak tsak az eleit, a' ſzengéjét kóſtolta vólna meg; a' mint hajdan *Origenes* ez igéket magyarázta †: vagy pedig tsak tüntette és tettette vólna a' Chriſtus azt, hogy ö ollyan lelki gyötrelmeket ſzenved; a' mint hazudta a' hitetlen *Manichæus.* Hanem, mikor így ſzól az Évangyéliſta, *Kezde ſzomorkodni,* 's a't. azt ſejezi-ki, 1. hogy a' Chriſtus önként, és nem kötelenſégből ſzomorodott-meg: 2. hogy minden ö addig lött és el-viſeltt ſzenvedési tsak ſemmik vóltak azokhoz képeſt, mellyeket már a' kertben ſzenvedni kezdett; 's a't. Az a' kert, mellyben az elsö Ádám el-eſett, ékeſſégnek és minden gyönyörüſégnek helye vólt, addig, míg a' bünnel meg-nem fertéztetetett: De az a' kert, mellyben a' második Ádám értünk vért hűllatott, ſzomorúságnak, irtóztató képzéseknek, és mindenféle gyötrelmeknek mühelyek és oskolájok vólt. Nintsen elme, melly gondolatjával el-érheſſe; nintsen nyelv, melly ki-beſzélhesſe, a' Chriſtus ſzörnyü gyötrelmeit: (:azokról bövebben ſzólottunk, ezen IV. *Szakaſztban lévö* I. *Tanításban;* mellyhez képeſt itt azokról többet nem beſzéllünk:) Maga ſzenvedö

† vid. *Wil. Mom. Oec. Temp. Tom. 2. lib. 3. c. 6. §. 31.*

vedö édes Urunk elég hathatóson fejezi-ki az ö lelki ſorongattatását, mikor így ſól:

℣. 38. *Minden felöl ſomorú az én lelkem a' halálig.* A' Chriſtus teſtből és lélekből álló igaz ember lévén, mind teſtében 's mind lelkében ſenvedett. Hajdan *Felgenhavver*, az *Apollinariſták*, és a' *Manichæusok* azt állatták, hogy a' Chriſtusnak lelke helyett vólt az ö Iſtenſége; (: melly értelemre hajlanak némellyek az *Anabaptiſták* közzül is:) mind azok meg-gyözettethetnek Urunknak e' 38-dik ℣-ben lévö ſavaiból: mert az Iſteni terméſet ſem meg-nem ſomorodhatik, ſem nem gyötrödhetik; 's a't. veſd-öſſve ezzel, a' mik vannak, *Luk.* 23:46. *Ján.* 12:27. *Sid.* 2:11,17. 's a't.

Kerd. *De ugyan mitsoda dolgok ſomorították és gyötrötték annyira a' Chriſtus ſent lelkét?* Fel. Sok okai vóltak az ö lelke gyötrelmének, azért mondja azt *minden felöl* ſomorúnak: nevezet ſerint, 1. az Iſtennek az emberi nemzet bünei ellen gerjedezö haragjának érzése az ö lelkében olly nagy vólt, hogy ſoha emberi nyelv azt ki nem fejezheti; abból az érzésből támadtak oſtán az ö ſent lelkében nehéz gondolatok, nagy gyötrelem, és félelem: láſd, *Eſa.* 43:24. és 53:5,7. *Sólt.* 40:13. 2. A' pokolbéli ördög akkori ſomorú állapatjában legkeményebben oſtromlotta ötet, a' töle fel-válalt munkának ſúlyos vóltát min-

[NB. *ad* ℣. 36,38. *coll. cum* ℣. 42. 44. Chriſtus in horto ſudans & anguſtiatus ter ſeceſſit ad orandum *Pontifex maximus Hebræorum, ſolenni die expiationis, tres precum formulas recitavit, quas enarrant Magiſtri eum fudiſſe in magno illo ſacrificio anniverſario.* Prima precatio *fiebat juxta juvencum piacularem, quâ confitebatur ſua, ſuorumque, & totius familiæ Aronicæ peccata.* Secunda formula *adhibebatur circa hircum in deſerta abducendum, in quâ Pontifex pro toto obſecrabat populo.* Tertia *fiebat, tum quando in adytum intrabat, ut ſuffitum faceret; &c. Formulas precum enumerat* Clar. Witsius, (: *ex quo hæc tranſcripſimus* :) *Miſcel. ſacr. Lib.* 2 *Diſſ.* 2. §. 78. *Ad hanc ternam precationem videtur Chriſtus alluſiſſe ter precando. Sed & aliter*, Chriſtum in noviſſima parte functionis ſuæ Sacerdotalis ter præcipuè orâſſe deprehendimus: 1. *Quando jam in procinctu erat, ut ſe offerret:* Joh. 17. 2. *In ipſis paſſionibus ſuis, quæ ſimul ſumtæ oblationem ejus conſtituunt, repetitis aliquoties vicibus, ſed quæ in unam formulam contrahuntur:* Pſal. 22. 3. *Poſtquam intravit in ſanctum ſanctorum, ſine manibus factum, ubi interceſſionem ſuam impetrat, ut Eccleſia in æſtu perſecutionum, rore ac pluviâ ſpiritualium conſolationum refocillata, ſimilis ſit horto irriguo:* Jer. 31:12. *ut Regnum ſuum ſpirituale perpetuum ſit:* Pſal. 72:5,17. *ut anima Sacerdotum irrigetur piagvedine:* Jer. 31:14. *denique ut caſſa ſucceſſu ſint, omnia hoſtium vota, atque conamina:* Eſa. 54:14–17. *&c. In illa quoque oratione Chriſti, quam* Joh. *memorat cap.* 17: *eum ordinem tenuiſſe Chriſtum deprehendimus; ut primò pro ſe oraret:* ℣. 1–5. *dein' pro Apoſtolis, qui ſingulari modo ſui erant, & quaſi familiam ipſius conſtituebant:* ℣. 6. *& ſeqq. denique pro toto populo, omnibusque credituris:* ℣ 20 *& ſeqq. &c.*]

tát minden meſterſégével (*exaggerál*ván) nehezítvén: és, hogy azt az Iſten 's emberi nemzet ügyét, mellyet fel-válalt, hadgya félben, minden úton 's módon javallván. 3. Az ö Anyaſzentegyházának, mellyet édesdeden ſzeret vala, következendö üldöztetési, kíſérteti és hartzai *repræſentál*tattak önéki e' hártzban, tsuda módon, 's feljebb, hogy-nem mint mi ki-fejezhetnök: azok az ö Ekléſiájának következendö (*fatumi*) ſiralmas állapati reſzkettették 's gyötrötték ötet; mint hajdan *Ábrahámot:* 1Móſ. 15:12,13. 4. Az ö teſt ſzerint való attyafiait, mint Ember és Sidó, nem lehetett, hogy ne ſzánta vólna. Ha ſzent Pál a' Chriſtustól el-ſzakaſztatott átokká kívánt lenni az ö attyafiaiért: *Róm.* 9:3. ha Móſes az élet könyvéből kívánt ki-töröltetni a' Sidó nemzetért: 2*Móſ.* 32:32. mit gondolſz a' Chriſtus felöl, kiben Iſtenének és felebarátjának ſzeretete tökéletes vala? el-látra, hogy az ö engedetlenſégekben 's meg-keményedésekben veſznek-el, 's átok alatt maradnak a' Sidók, még pedig ollyankor, mikor az idveſség nékiek az életnek Ura által hirdettetett; 's ezen igen gyötrötte lelkét. 5. Nagy háborúja vólt ſzívének azon-is, hogy a' Básáni bikák az ebekkel együtt az ördög öſztökéléséből, az ö teſtét keſerves kínzásokkal majd a' halálig fogják marczongani 's gyötreni; és hogy ö minden embereknek tsúfjok, gúnyolások és fö-tsóválások léſzen: *Sólt.* 22. 6. Szemei és bús lelke elött eleve meg-fordúlt az-is, hogy az ö ſzerelmetes tanítványi ötet nagy gyalázatjára majd mindnyájan el-fogják hagyni; *megveretetik a' páſztor, és el-ſzéledtek a' juhok:* az ö róla minap nemes vallást tévö Péter majd nagy átkozódással meg-fogja ötet tagadni; 'sa't. Mind ezektöl terheltetvén, pokolbéli kínokhoz haſonló lelki gyötrelmeket ſzenvedett: láſd, *Luk.* 12:50. *Ján.* 12:27. *Sólt.* 88:17. 's a t.

Applicatio.

Meg-hallád 's érthetéd, K.H. az Úr Jéſusnak a' Getsemáné kertében lött ſzörnyü lelki gyötrelmeit, pokolbéli kínnyait: 's itt rajzoltatott-le világoson ſzemünk elött az, a' mit ſzível hiſzünk, 's a' miről ſzájjal vallást teſzünk az Apoſtoli Credoban: *ſzálla alá poklokra.*

Ezek a' dolgok, 1. öſztönök minékünk arra, hogy magunkat mélyſégesen meg-alázzuk, büneinket keſervesen meg-ſiraſſuk; mert azokért gyötretett olly ſzörnyü módon a' mi Idvezítönk. A' kertben lött elsö bünért, a' kertben kezdett lakolni a' mi kezesünk, a' kerti tilalmas gyümöltsnek nyalánkságos meg-kóſtolásáért kellett néki a' kertben háromſzor *deprecál*ni, az Iſteni búſúlásnak keſerü mereggel tellyes pohárát. Ezekről, óh ember! ſzerivel elmélkedvén, ſzólj így a' te lelkednek: *Óh én lelkem! eſmél-ed-é, melly ſzomorú a' te Jéſusod mind a' halálig? te hajlottál-el a' ſzoros útról, melly életre viſzen vala, hanyatolván*

a' halálra vivö tágas útra, 's azért gyötrettetett az ö lelke a' halálig: óh szomorú édes Jésus! én fatsartam-ki a' te szivedből azt a' keserü nyögést, szemeidből azokat a' véres könyhullatásokat; az én büneimért lött szomorúvá szent lelked a' halálig; 's a't. 2. Háládó szivel szemlélhetjük, e' Christus keserves lelki gyötrelmeinek históriájából, Idvezitö édes Urunknak hozzánk való nagy szerelmét: *Ján.*13:1. *Róm.*5:8. 1*Ján.*4:9,10. A' szenvedéseknek sürü árvizei-is nem olthatták-el a' mi Jegyesünknek lelkünkhöz való nagy szerelmét: mert *erös a' szeretet, mint a' halál;* 's a't. *Ének.*8:6,7. 3. Mikor a' Christus lelke a' halálig megszomorodott, nagy lelki hartzban vólt ö akkor; hartzolt a' meg-haragutt Istennel, az ördöggel, a' halállal; 's a't. Mi-is az ö példáján tanúlván, hartzoljuk-meg *ama' nemes hartzot*, hit által: 1*Tim.*6:12. és 2*Tim.*4:7. *Tusakodjunk mind a' vérig, nézvén a' hitnek Fejedelmére és el-végezöjére a' Jésusra:* Sid.12:2,4. 4. Bús lelkünknek nagy vígasztaltatásokra szolgál, az Ur Jésus lelkének meg-szomorodása: azért vólt ö szomorú, hogy a' Sionban sirókat meg-vígasztalná: *Ésa.*61:1-3. azért esett szent orczájára, hogy mi fejeinket fel-emelhessük: azért veréjtezett vérrel, hogy a' mi halálos hideg veréjtékinket el-törölje; 's a't. Azért, óh én szivem! a' lelki el-hagyattatásban, a' lelki-esméret háborúiban, a' halállal való baj-viadalban ne hadd-el magadat: édes Megváltó Urad mind azokat meg-kóstolta, hogy tenéked meg-édesítse; ö a' te reményed és gyönyörüséged életedben és halálodban: Ámen.

IV. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Jan.*19:28-30.

--Tudván Jésus, hogy immár mindenek el-végeztettek, hogy az Irás bé-telnék, monda: Szomjuhozom; 's a't.

Mikor a' puztában bújdosó Izrael fiai el-szakadtak és bádgyadtak vólna a' nagy szomjúság miá, meg-ütté Móses Isten parantsolatjából pálczájával a' kösziklát, és olly szép hivesitö források 's olly böséges vizek áradának belöle, hogy nem-tsak az emberek, de a' barmok is eleget ihattanak: 4*Mós.*20:11. Titkos és ábrázoló vólt az a' kösziklai viz, a' mint az Apost. fejtegeti; mert *a' kösikla a' Christus vala:* 1Kór.10:4. ki *az ö Törvény árnyékinak a' teste vólt:* Kol.2:17. A' kösziklát meg-ütö Móses páltzája pedig, a' Móses által ki-adattatott Törvénynek ábrázatja vala; melly meg-tetszik, 1. innen, hogy a' törvény nyilván *vesszönek* mondatik: Ezék.20:37. *Által-viszlek titeket a' veszö alá, és hozlak ... a' frigynek kötelére.* Mik.6:9. *Halljátok-meg a' vesz-*

a' veſſöt, és ki fenyegeſſen azzal; az-az: mitsoda jót irjon eleitekbe a' törvény: *ỳ.* 8. 5*Móſ.* 10:12. 2. A' büntetések, mellyekkel Iſten a' törvény által-hágóit büntetni ſokta, Iſten veſſejének mondatnak: *Jób.* 9:34. *Ésa.* 10:24,26. és 30: 31,32. Söt, 3. a' Sidókra ſállandó ítéletit és büntetésit, igen böltsen czímerezte-ki 's ábrázoltatta hajdan Iſten, mondola-fa veſſönek látása által: *Jér.* 1:11,12. *Ezék.* 7:10,11*. A' melly fának neméböl vólt a' Móſes veſſeje-is; mivelhogy az, egy, és ugyan-azon vólt az Áron Pap meg-virágzott, és mondolával meggyümöltsözött veſſejével: *(: a' mint ezt feljebb böven meg-próbáltuk a' 3-dik Szakaſban lévö 8-dik Prédikátzióban, a'* 2Móſ. 4:r. 17-dik *ỳ*-ét *magyarázván.* 4. Az a' büntetés-is, mellyel a' Meſſiás a' hitetleneket meg-itélni jövendöltetik, mondatik az *ö ſájának veſſejének:* Ésa. 11:4.

Noha pedig ama' köſziklából, (melly a' Chriſtus) minden idöben mennyei böltseſég forrási ſármaztak; mivelhogy ö az, a' ki eleitöl fogva ſólott: *Ésa.* 52:6. és 48:16. mindenkor *méz és téj vólt az ö ajakai alatt:* Ének. 4:11. minden ö ſavai örök élet adó ſók vóltak: *Ján.* 6:69.

De édesebb és idveſſégesebb források ſoha nem áradtak ebböl a' köſziklából, mint mikor a' Móſes veſſeje, az-az, a' Móſes törvényének átka *(Gal.* 3:13.) meg-üté azt, mikor hegyes ſegekkel meg-liggaták e' lelki köſziklát; akkor a' magas kereſztfáról olly hét ſókat monda, mellyek minden lelki édességnek ízit viſelik, minden ſomjuságot elólthatnak, minden idveſséges tudományt ſummába kaptsolnak; annyira, hogy valamit tellyes életében tanított, valamit tsudálatos ſentségének példájában mútatott, mind azokat a' hét rövid mondásoknak tsomójába foglalta. Melly Chriſtusnak kereſztfán mondatott 7 ſavait, illyē renddel jegyzették-fel az Évangyéliſták: 1. *Atyám botsásd-meg nékiek; mert nem tudják;* 's a't. Luk. 23:34. 2. *Bizony, mondom néked; Ma velem léſſeſ Paraditsomban:* Luk. 23:43. 3. *Aſſonyi állat, ihol a' te Fiad; Tanítvány, imhol a' te Anyád:* Ján. 19:26. 4. *Én Iſtenem, Én Iſtenem! miért hagyál-el engemet?* Mát. 27:46. 5. *Szomjuhozom:* Ján. 19:28. 6. *El-végeztetett:* ỳ. 30. 7. *Atyám, kezedbe ajánlom az én lelkemet:* Luk. 23:46.

Chriſtus Urunk dolgai, ſavai és ſenvedési aránt, sürü, és igen nevezetes a' hetes ſám: hétſer ontott vért; a' vég Vatsora ſerzése után, halála előtt, hét helyen ſenvedett; 's a't. a' kereſztfáról-is hétſer ſólott; 's a't. Mitsoda titka légyen Urunk ſavai és ſenvedési körül annak a' hetes ſámnak, ahoz közönségesen valamit ſólottunk oda-feljebb *a' 3-dik Szakaſban lévö elsö Prédikátziónak elein;* (: láſd-meg :) De még annak a' titoknak viſgálásában tovább-is fáradozván,

* *Ideo Deus dicitur amygdalatus in malum eis, in quos citò animadverſurus eſt graviſſimè:* Ier. 44:27. *eò quòd amygdalus citò, primæ omniū arborum florē emittat* mēſe *Jan.* vid. *Ravanell. Biblioth. in voce Amygdala.*

(: fundámentomúl vetvén-fel azt a' prófétziát, melly van *Zakar.* 3: 9.) épülni akarunk; 's a' t. ki-munkálódván (: ha Istennek úgy tetzik :) -A' Christus kereztfán mondatott mind hét tzavait nagyobb tzorgalmatossággal: ama' *hét arany gyertya-tartók*, mellyek az Isten Sátorát, az Anyatzentegyházat, mennyei böltseségnek fényességével világosítják: 2*Mós.* 37: 23. ama' *hét oszlopok*, mellyek a' Fö Böltseség lelki Házának épületit tartják: *Péld* 9: 1. ama' *hét* harsogó *trombiták*, mellyeknek zengések tzabadúlásnak esztendejét hirdetnek, és a' pokolbéli Jerikónak kőfalait le-döjtik: *Jós.* 6: 4. 's a' t.

A' Christus hét tzavainak kettei vannak a' Leczkében, mellyeket mondott a' kereztfán való kínos függésének a' vége felé; a' melly tzóknak el-mondása után, fejét le-hajtván, ki-botsátá lelkét.

* *Toto patiendi in cruce tempore, duo solùm quæritur; se à Patre derelictum, & siti exhaustũ: ita ut cum derelictione Patris, vehementia sitis cõjonatur: verba sunt Drexelii.*

† *Scriptor gentilis; Præceptor Trajani Imper. floruit circ. an. Ch. 98-100.*

§ vi. *Herè Drexelii Tract. de Christo moriente part.* 3. *cap.* 5. §. 4, 5. *pag.* 583, 584.

Magyarazat.

Kerd. *Holott sokféle testi kínnya volt a' Christusnak a' kereztfán, miért még-is egyikről sem panaszolkodott, egyiknek könnyebbségét sem kérte, tsak a' tzomjuságnak*?* Fel. 1. Mert a' tzomjuság türhetetlen kínt tzerez az emberben. A' Syrácusabéli *Dionysius Tyrannus* felöl irja *Plutarchus* †: hogy a' kit tzokatlan kínokkal akart illetni, tzomjúsággal 's álatlansággal fáraztotta: Lásd az Ismael példáját, 1*Mós.* 21: 16. A' Sámson nagy ereje a' tzomjúság miá el-lankadt: *Bir.* 15: 19. Az Izrael zúgolódott a' vizért: 4*Mós.* 20: 4, 5. Ama' három vitézek általvágák magokat a' Filistéusok táborokon, hogy a' Dávid tzomjuságának enyhítésére vizet merítenének; nem tudván azt, hogy más lelki tzomjuság fanyargatta a' Dávid lelkét: 2*Sam.* 23: 15. 1*Krón.* 11. 2. A' sok izzadások, véres veréjtékek, ostorozások, nyughatatlã kínzások után, a' tövis koronának és vas tzegeknek vérezések közt, tzintén ki-sajtóltatott vala a' Christus tzent testéből minden nedvesség: ezokon olly nagy tzomjuságot érzett tzent tzája elsö Szüleinknek torkosságok miátt, hogy (: a' mint maga mondja, Sólt. 22: 16.) *El-száradott, mint a' tserép, az ö ereje, 's nyelve inyéhez ragadott*; 's a' t.

Kerd. II. *Mitsodás tzomjuság volt az a' Christusé?* Fel. 1. Testi tzomjuság kínozta ötet; a' mint tsak most mondók: De, 2. belsö tzomjuzás-is tzorongatta az ö tzent lelkét; mert vagyon belsö lelki tzomjuság: *Sólt.* 42: 1. *Mát.* 5: 6. Kettös belsö tzomjuság tzorongatta pedig a' Christus lelkét: (1) a' mi lelkünk idvességének kivánsága; mert ha eledele volt önéki tzent Attya akaratjának tselekedése: *Ján.* 4: 34. tzomjusága nem egyéb volt, hanem a' mi lelkünk idvességének kivánása §. Azt mondja a' Christus a' Samaritána Aszszonynak: *Adj innom énnékem:* Ján. 4: 7. Annak bünös lelkének meg-térése 's idvesége

volt

vólt az ö ſzomjuságának enyhítése: ℣.29,39,42 (2) Lelki ſzomjusága vólt a' Chriſtusnak, az érettünk való ſzenvedésnek ſzomjuhozása; mert ital és pohár vólt a' Chriſtus ſzenvedése: láſd, *Mát.* 20:22. és 26:39. minekutánna egéſz ſzenvedésének pohárát ki itta vólna, az úton való zavaros patakból: *Sólt.* 110:7. (: óh Iſteni ſzerelemnek nagy vólta!) még-is azt kiáltja, hogy ſzomjúhozik, hogy a' ſzenvedések árvizei nem ólthatták-el hozzánk való ſzerelmét: *Ének.* 8:7. kéſz még többet-is ſzenvedni értünk; mint Jákób ſzerelmes Rákeléért: 1 *Móſ.* 29.

Kerd. III. *Ezeken kivül, mitsoda egyéb oka lehetett annak, hogy a' Chriſtus ſzomjuſsággal akart ki-múlni e' világból?* Fel. 1. Elsö ſzüléink torkosságokat, e' második Ádámnak így kelle magában el-óltani, ſzomjuſsággal, eczet és epe kóſtolással. 2. Azt akarta eſmértetni velünk, 's arra akart tanítani, hogy minékünk-is életünkben 's halálunkban ötet kellene ſzomjuhoznunk: *Sólt.* 42:1. *Filip.* 1:21. és 3:8-10. Nintsen és nem lehet olly ember, ki ſzomjuság nélkül élheſſen. Életünk és halálunk együtt jár a' ſzomjuſsággal. A' hitetlen, *mint a' vizet, úgy ſzomjuhozza az álnokſságot:* Jób. 15:16. És miképen a' vizi-betegſégben lévök, mentül többet iſznak, annál inkább ſzomjuhoznak: a' kik erös bort iſznak, mentöl inkább melegedik májjok, annál inkább ſzárad ſzájok, és az italt kivánják: úgy a' ki a' világ ſzerelmére vetemedett, 's e' világi jókban zabállik, mentül több van, annál többre ſzomjuhozik. Az Iſten ſzerelmesinek pedig Urunk példát hagyott, hogy ſzüntelen gerjedezzen kivánságoknak ſzomjuságok, az Iſtennek, az Ur Jéſusnak, és a' mennyei jóknak ſzerelmére; 's a't.

Kerd. IV. *Mitsoda ital vólt az, az isóppal elegyíttetett eczet? és hogy egyeztethetni-meg a' ſzent János irását, ſzent Márkkal, ki a' 15:r. 23.℣. mirhával tsináltatott borról emlekezik? és mi lehet annak az oka, hogy az eczetet el-vette:* Ján. 19:30. *a' méreggel elegyíttetett eczetet meg-kóſtolta:* Mát. 27:34. *de a' mirhával tsináltatott borból nem ivott:* Márk. 15:23. Fel. 1. Az Evangyéliſták egybe-vetésekből úgy látſzik, hogy a' kín-ſzenvedö Chriſtus a' Golgotha hegyen kétſzer kináltatott itallal: (1) a' kereſztfára való feſzíttetés elött: *Mát.* 27:33,34. A' Synedriumtól halálra rendeltettekkel úgy ſzokás vala bánni, hogy nékiek adattatnék mirhával és tömjénnel elegyíttetett bor; mellyet meg-iván, mintegy felejtkeznének-el magokról, nem érezvén olly élesen a' reájok jövendö gyötrelmeket, 's a' halál ellen-is bátrabbak lévén: ide czéloz a' Bölts, *Péld.* 31:6*. Ugyan ekkor, a' kereſztfára való feſzítetés elött, lött az, (a' mint látſzik:) hogy mirhás borral kináltatott: *Márk.* 15:22,23. a' Jérusálembéli ötet ſzánó 's ſirató jó nemes Aſſzonyok

* vid. *Clar. Joh. Leuſd. Philol Heb. mixt. Diſſ.* 47. §.6. *Illud erat poculum Narcoticum, inebrians, & ſtupefaciēs.*

nyok (*Luk.* 23:27,28.) vitették-ki azt a' mirhás bort: de nem ivott belöle; jelenteni akarván mind azt, hogy ö nem (*lurco*) tobzódó, iszomember; mind azt, hogy ö a' haláltól (:mellyet majdan meg-gyözendö:) nem irtózik; és hogy annak irtóztató félelmi ellen nem a' borban 's részegítö italban, hanem az igaz ügyben, a' jó lelki-esméretnek tanubizonyságában, 's a' Szent Lélek Istennek drága vígasztalásiban kell orvosságot keresni. (2) A' keresztfán függésekor, hogy szomjuságáról panaszolkodott; vagy a' Sidók, vagy a' Római pogány vitézek tsúfságot üzvén rajta, kínálták isópos eczettel: a' mint van irva, *Ján.* 19: 29. A' Synedriumtól egyéb halálnak nemére itéltettek, tsak egyer kínáltattak itallal; mert hamar meg-halván, szomjuságot nem érzettek. De a' Római mód szerint keresztfára feszíttettek tovább kínlódván, a' gyötrelmek között nagy szomjuságot szenvedtenek: 's az okon szokott vólt ott tartatni eczettel tellyes edény*. Az isópos és mérges eczet, a' kín-szenvedö Christusnak, a' Római szokás szerint adatott-é, avagy tsak tsúfképen; én most azt nem *disputá*lom. Tudta a' Christus, hogy ö mérges és epés eczettel fogna meg-kínáltatni; azért mondotta, *Szomjuhozom;* hogy bé-telnék a' prófétzia, melly régen meg-vólt irva, *Sólt.* 69: 22 †. A' mi pedig azt nézi; hogy az Ur Jésus némelly italt, mellyel kínáltatott, el-vött és meg-kóstolt; némellyet pedig nem vött-el és nem ivott; ennek sok okait adják némellyek§: mellyeket én most nem számlálok; meg-nyugtatván magamat abban, hogyha némellyiket meg-kóstolta-is a' Christus, a' prófétzia bé-tellyesedése végett; (*Sólt.* 69: 22.) de egyik italból-is nem ivott; hogy senki ne káromolhatná ötet azzal, hogy a' keresztfáról részegen és meg-zavartatott elmével beszéll: hogy amaz-is bé-telnék, a' mit halála elött tanítványihoz mondott, ---*Nem iszom ez idötöl fogva e' szölö-tökének gyümöltséböl, mind a' napiglan, mellyen ti-veletek újat iszom az én Atyám országában:* Mát. 26: 29.

*vid. *quæso, Polum in Matt.* 27: 34. *& Mar.* 15:23. *itē, Job.* 19:29.

---ψ. 30. ---*El-végeztetett;* az-az: 1. minden én felölem eleve meg-mondatott prófétzia és jövendölés bé-tölt. 2. Az Atya Istennek el-rendeltetett tanátsa véghez ment; 's az ö igasságának, 's a' törvény kivánságának-is elég lött. 3. A' szenvedéseknek tengerén, (: mellyeket a' Prófétákban jövendöt mondó Isten Lelke az idönek erre a' czikkelyére határozott vólt:) már által-úsztam. 4. Az én világi életem 's meg-

[† *Sibylla Erythræa, quæ mille, quingentis annis præcessit Christum,* (: *si danda fides relationi Authorum de Sibyllis; de qua re nos alibi:*) *libr.* 1. *oracul. sitim Christi dilucidè prædixit:* --- *& sellis amari Apponunt escam, potumque immitis aceti, Felle fames ejus, sitis illudetur aceto: Hanc apponet ei gens scilicet hospita mensam.*

§ *Complures ejus rei causas, vide apud Drexel. de Christo morient. par.* 2. *cap.* 6. § 3.]

's meg-aláztatásom napjainak végsö határok el-jött. 5. Az emberi nemzetségnek tölem fel-vállaltatott váltságának ditsöſéges nagy munkáját immár tökéletesen el-végeztem: a' halállal való baj-vívásnak némelly réſze noha még hátra vagyon; de azon vejendö bizonyos gyözödelmemet-is úgy tartom, mintha már kezemben vólna; el-hivén azt, hogy *nem hadgya* ſzent Atyám *az én lelkemet a' koporsóban*, és nem engedi-meg, *hogy az ö Szentének teſte rothadásra jusſon:* Sólt. 16: 10.

TANUSAGOK.

I. *A' mi büneinkért való elégtételt, bünös lelkünk 's teſtünk váltságának munkáját, az Ur Jéſus tökéletesen, minden hiba 's fogyatkozás nélkül el-végezte.*

A' leczkében: ℣. 28, 30. *Conſumatum eſt, El-végeztetett:* láſd, *Ján.* 17: 4.

Ellenvetés: Hogyhogy mondja tehát az Apoſtol, *Kol.* 1: 24. hogy *a' Chriſtus ſzenvedésinek maradványit tölti-bé az ö teſtében?* FEL. Nem az értelme a' ſzent Pál ſzavainak, mintha a' Chriſtus ſzenvedése 's elégtétele tökéletes nem vólt vólna, 's valami maradt vólna hátra, a' mit a' ſzenteknek ki-kellene pótolni: hanem, 1. minden ſzentek aránt a' Chriſtus ſzenvedésiböl e' maradt-fel, hogy nékiek-is, mint tagoknak, a' ſzenvedésekben a' föhöz haſonlatosoknak kell lenni; a' mint az ö Idveſségeknek Fejedelmek a' ſzenvedések által ſzenteltetett-fel: *Sid.* 5: 8, 9. 's azok után ditsöíttetett-meg: *Fil.* 2: 8, 9. úgy nékiek azok után lehet és kell meg-ditsöíttetniek: *Tſel.* 14: 22. 2. Vannak a' Chriſtus ſzenvedésinek némelly maradványi, mellyek ſzükſégesek, nem bünért való engeſztelö áldozatra; hanem Iſten ditsöſégére, az Anyaſzentegyház lelki haſznára, a' hívek hiteknek gyakorlásokra; hogy meg-teſsék a' Chriſtusnak ö bennek való lakozása: (*Éfés.* 3: 17. *Gal.* 2: 20.) és az igaſságnak gyümöltsei kivánatoson ſzagoskodjanak: És így azok a' ſzenvedések-is, a' Chriſtus engeſztelö áldozatjának tekínteti alatt Iſten elött kellemetesek lévén, lelki áldozat gyanánt fogadtatnak (*acceptáltatnak*) Iſtentöl*: láſd, *Fil.* 2: 17. 2*Tim.* 4: 6. 's a't.

Hogy pedig az Apoſtol a' feljebb említett helyben azt mondja, hogy ö a' Chriſtus *teſtéért*, melly *az Anyaſzentegyház, tölti-bé a' Chriſtus ſzenvedésinek maradékát;* nintsen abban ſemmi botránkozásra való alkalmatosság. Nem lött az Apoſtol engeſztelö áldozat az Ekléſiáért, hogy váltságot tsinálhatott vólna a' bün-botsánatra: hanem a' mit ſzenvedett; annak javára; ahoz, mint Chriſtus teſtéhez való ſzerelméből ſzenvedte; hogy annak tagjai az ö példájával hitekben erösödje-

* vid. *Cel. Coccejü op. Tom.* 5. *Cõment. ad Coloſſ.* 1.

sódjének; 's a't. A' ki a' Christust szereti, nem lehet, hogy ne szeresse azokat-is, kiket a' Christus szeretett: az a' Christusnak valóságos igaz követöje, a' ki szereti az Anyaszentegyházat, a' Christus mátkáját, mellyet ö-is édesdeden szeretett: *Éfés.* 5: 2,25,26. *Ján.* 13:34. Az a' szeretet pedig imezekben áll: 1. Hogy meg-ne botránkoztassuk, 's meg-ne szomorítsuk ezt az édes Anyát, a' Christus titkos testét, az Ekléſiát: 1*Kór.* 8:9,12. *Róm.* 14:21. annyival-is inkább ne kívánjunk annak hitin 's lelkén uralkodni: 2*Kór.* 1:24. avagy azt üldözni. 2. Minden erönket 's tehetségünket annak javára, épületire 's gyarapítására kell fordítanunk, azon mesterkedvén éjjel 's nappal, hogy *jöjjön-el az Isten országa:* Mát. 6:10. hogy meg-láttassék az *UR országának ékességének áldásége:* Sólt. 145:12. és 86:9. Jel. 11:15. 's a't. el-kell mondanunk gyakran az Apostolnak ama' szavait: *én --- magamat-is adom a' ti lelkeitekért:* 2Kór. 12:15. és 11:28. 's a't. 3. Minden bosszúságot, szidalmat, üldöztetést, söt (:ha Istennek úgy tetszik:) vér-húllást és halált-is örömmel szenvedjünk; hogy a' mi hitünk és szeretetünk tündököljön, és hogy az Isten az Ekléſia szemei elött meg-ditsöíttessék: *Tsel.* 21:13. *Sid.* 12:2-4. *Jel.* 2:10. E' pedig, hogy a' szenvedö szentek a' Christus szenvedésinek maradványit töltik-bé, ki-mondhatatlan nagy vígasztalásokra szolgál nékiek: mert mivelhogy *a' Christus testéért* szenvednek, (: a' mint van, *Kol.* 1:24.) mellynek ök-is tagjai; úgy szenvednek, mint Christus tagjai; söt a' Christus szenved ö bennek, és az ö rajtok esett bosszúság a' Christusra háromlik: *Zak.* 2:12. *Tsel.* 9:4. hogy így *az URnak éljünk és haljunk:* Róm. 14:8.

Tökéletes Közbenjáró tehát, a' Tanúság ereje szerint, az Ur Jésus, ki a' mi büneinkért való elégtételt, és a' mi váltságunknak munkáját, minden hiba 's fogyatkozás nélkül el-végezte. Nem-is szükség sem esedezö, sem elégtévö közbenjárót mást ö kivülötte keresnünk: *Tsel.* 4:12. 1*Tim.* 2:5. *Sid* 7:25. és 5:8,9. A' sem szükség, hogy valaki a' maga bünéért kívánjon eleget tenni, böjtöléssel, vagy testének akármelly egyéb sanyargatása által; mintha az, Isten elött engesztelö áldozat lehetne. A' vér nélkül való, mindennapi, óltári áldozatnak tsinálása-is szükség kivül való dolog: mert *a' Christus egyszer meg-áldoztatván, hogy sokaknak büneiket el-venné, másodszor* (: NB. nem többször, nem sokszor, nem mindennap:) *bünért való áldozat nélkül meg-láttatik azoktol, a' kik ötet várják --- idvességekre:* Sid 9:28. Azért, ez elött, *az Isten meg-nyilatkozott Templomában meg látszó szövetségnek Ládája* elött, (*Jel.* 11:19.) le-omol, ama' magános elégtételek érdemének *Asdodbéli Dágonja:* 1Sam. 5:2,3,4. 's a't.

A. II. *Az emberi nemzethez ki-mondhatatlan ſzerelemmel gerjedezö Chriſtus Jéſus, olly igen ſzomjuhozta a' mi lelkünk idveſségét 's örök javát, hogy a' kereſztfán, több keſerves kínyai között, környü el-epeſztö ſzomjuságot-is ſzenvedett.*

A' leczkében.

Ekképen kellett néki a' mi torkosságunkat, réſzegſégünket, nyalánkságunkat magában büntetni; ſzomjusággal, epe 's méreg kóſtolással meg-fojtani: mivelhogy az elsö Ádám torkosságával veſztét-el a' Paraditsomnak gyönyörü édességét; azért a' Chriſtusnak, *ki elevenítö lélekké teremtetett*: 1 Kór. 15: 45. kinek *az elsö Ádám ábrázatja volt*: Róm. 5: 14. keſerü epének 's méregnek meg-kóſtolásával kellett azt viſſza-ſzerezni és helyre állatni *.

A' Chriſtusnak olly ki-mondhatatlan nagy ſzerelme ellen, (: a' minémü a' Tanúságban le-iratott :) igen vétkeznek, 1. azok, kik meg-nem gondolván, miként ſzomjuhozta Idvezítö édes Urunk lelkünk idveſségét, 's azért minémü keſerves, teſtét el-bágyaſztó 's erejét el-hervaſztó ſzomjuságot ſzenvedett, ök magok nem keresik ſzorgalmatoson lelkek idveſségét, (*Fil.* 2: 12.) tsak függöben hadgyák a' magok lelkét, annak javát 's bóldogságát; a' Chriſtus igaſságát nem ſzomjúhozzák: *Mát.* 5: 6. 2. Jaj azoknak-is, kik az Égyiptus zavaros tótsáiból iſznak: *Jér.* 2: 13, 18. kik el-hagyván a' lelki italoknak eleven forrásokat, büdös kútakat ásnak, hogy azoknak tótsáikból zabálljanak! Az Iſten olly vizet ád, mellyböl a' ki iſzik, ſoha nem ſzomjuhozik: *Ján.* 4: 13. Az ördög ollyat ád, mellyböl a' ki iſzik, kínról kínra mégyen, *Tantalus* módjára örökké ſzomjuhozik: *Jób.* 15: 16. mint az áſpis kígyótól megmardostatott 's mérgesíttetett ember, ha folyóviz menne-is által a' ſzáján, de ugyan tsak ſzomjuhozik: így az ördögtöl adatott mérges ital, tsak ſzomjuztatja az embert; még-is, óh nagy bolondság! inkább ragadják az emberek az ördög méreggel tellyes pohárát. Itt kiki a' maga lelki-eſméretit viſgálja-meg; ha a' Chriſtus ſzomjuságának, 's mérges epe kóſtolásának emlekezetire, fojtódotté-meg valaha torkosságod? hagytál-é alább réſzegeskedésedben? óh emberek! melly igen nehezen ſzenvedünk mi a' Chriſtusért, 's lelkünk javáért, tsak leg-kissebb ſzomjuságot-is! melly ſokſzor az aſztal és pohár mellett déltöl fogva eſtvéig, söt éjfélig, a' borban duskálunk és buborékolunk; a' Chriſtusért fél óráig ſzenvedni, prédikátziót egy óráig, vagy valamivel tovább hallgatni igen ſajnálunk! jut-é eſzedbe, a' ſok pohározás, és gazdag úri vendégeskedés után, minémü epeſztö ſzomjuságot ſzenvedett a' tüz-

* *Cyrillus, (Epiſcopus Hieroſolymitan⁹, qui vixit ſæcul. 4-to:) apud Drexelii: crudelis iſte Chriſti poſ⁹ Adami protoplaſti gulam expiavit: ita vœnare voluit Chriſtus, ut pro peſſimo illo paradiſi jentaculo boſpiti ſolvat.*

lángban amaz *Epulo*, de tsak egy tsepp hivesitö vizet-is nem kaphatott: *Luk.*16:24? óh ember! mitsoda balgatag tserélés az, hogy te, az ínyedet 's torkodat tsak egy kevéssé áztató pohár boron, az örökké lángoló tüznek örök fzomjuságát veſzed-meg magadnak? kedvezz, kérlek, fzegény lelkednek! sör, meg-értvén azt, miként fzomjuhozta a' Chriſtus a' mi lelkünk örök javát 's ditsöſégét, fzörnyü teſti fzomjuságot-is fzenvedvén; 1. te-is úgy kereſſed idveſségedet 's örök bóldogságodat, mint a' ki igen fzomjuhozván, módot keres, hogy ihaſsék; úgy meſterkedjél, hogy módot találj az idveſség el-vételében. 2. Mikor téged a' Sátán torkosságra, réſzegſégre kiſztet, juſſon eſzedbe mindjárt, melly nagy el-bágyaſztó fzomjusággal, melly keſerü epe 's méreg italával orvoslotta a' Chriſtus a' mi lelki nyavalyáinkat: és valamennyiſzer már ma te újítod gonoſságodat, mind annyiſzor epét és eczetet adſz innya a' Chriſtusnak. 3. Az UR pohárának italát fzomjuhozzuk; de meg-kell tudnunk, hogy *nem ihatjuk egyſzersmind az Ur pohárát, és az ördög pohárát:* 1Kór.10:21, *A' háládásnak pohárát vegyük-fel, és az URnak nevét hívjuk ſegítségül:* Sólt.116:13. 4. Az Iſten tiſztességét, és a' lelkek javokat buzgóan fzomjuhozzuk *: az Iſten Házának köz javát ſzivesen munkálódjuk: ez az igaz fzomjuság, ha nem tsak a' magunk, hanem más kereſztyén feleink lelki javokat-is keressük és munkálkodjuk buzgó lélekkel: láſd, 2*Kór.*11:28. és 12:15. Az utólſóbb időbéli Anyaház tiſzti az, hogy az ö *kitsíny emlöjü húga* felöl nagy mértékben fzorgalmatoskodjék; hogy az-is *a' Bárány menyegzöjének vatsorájára,* (Jel.19:7,8.) ajtó bé-zárlás előtt, *(Mát.*25.) reá juthaſſon: *Ének.*8:8,9. 5. E' ſiralom, és viz nélkül fzükös, *(Sólt.*84:7.) sőt botránkozásoknak, ſokféle lelki kiſértéteknek, hamar lelkünkhöz ragadható fzurkos enyves vermeivel 's gödreivel meg-rakodott (1*Móſ.*14:10.) völgyében való bújdostunkban, fzüntelen fzomjuhozzuk az Iſten ditsöſéges ſzent ſzinének látását: *Sólt.*42:1. *Fil.*1:23. *Jaj nékem, hogy ſzámkivettetett vagyok!* 's a't. Sólt.120:5. Mitsoda édességet találhatna bús lelkem e' mérges ürmöt termö völgyben? 6. Igyunk abból a' drága forrásból, mellyet az Iſten ád nékünk. *Éſa.*55:1,2. Valakik fzomjuhoztok, *jöjjetek a' vizre,* melly meg-óltja a' világi kívánságoknak 's a' teſtnek buja és fajtalan gerjedezésinek hévſégeket: *igyatok bort,* melly ſziveteket meg-melegíti a' mennyei jókra: *egyetek tejet,* melly erötlenſégteket, 's *a' Chriſtusban való gyermekségteket* (Sid.5:12,13. 1Kór.3:1. és 13:11.) táplálja és vaſtagítsa: Pénz nélkül pedig, tsere nélkül igéri Iſten mind ezeket. Azért, óh ember! ne útáld-meg az Iſten hívogatását; nem hív minket a' Chriſtus az eczetnek, epének, méreg-

**Drexelius de Chriſto Reſurgente Part.3.cap.5.§7.*

méregnek, ürömnek italára, a' minémü itallal az ö ſzent ſzája keſerítte-tett; mert azokat mi érettünk kóſtolta-meg, hogy mi meg ne innók: hanem azt kivánja, hogy *merítsünk vizeket örömmel a' Szabadítónak kútfejéből*: Éſa.12:3. minekutánna a' *ſzövetség vérén* meg-váltattak a' Sion foglyai *a' viz nélkül* való kútból: *Zak.*9:11. *Mi dolgod vagyon az Égyiptus útával, hogy a' Nílus* zavaros *vizét iſsod?* Jér.2:18. (Iel.11:8.) *meg-ſzégyenülſz Égyiptom miatt, mint Aſſur miatt meg-ſzégyenültél:* ℣.36. Jér.2. Azért fúratta-meg az idvezítö Jéſus ſzent teſtét a' vas ſzegekkel, hogy az ö ſzentséges ſebeiből, mintegy tsapon, veheſsük azt a' drága italt, melly bús lelkünknek meg-vídíttatásokra való; míg-nem amaz új italra, (: melly *ambroſia*, halhatatlanságnak itala:) jutunk az Iſten orſzágába: *Mát.*26:29. melly minden ſzomjuságunkat el-óltja: *Éſa.*49:10. *Jel.*7:16,17. hogy *ne éhezzünk, ne ſzomjuhozzunk többé; a' ſzék közepében lévö Bárány az élö vizeknek források mellet legeltetvén* minket, *és ſzemeinkröl minden könyhullatást el-törölvén!* Ámen.

V. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Zak.* 13:7.

Fegyver, ſerkenj-fel az én Páſztorom ellen, és az én Férjfi társam ellen, a' ſeregek Urának mondása: verd-meg a' Páſztort, és el-ſzéled a' nyáj, és viſſza-fordítom az én kezemet kitsinyeimre.

A' *Próféziáknak lelke a' Jéſusról való tanubizonyság:* Jel.19:10. a' könyvnek egéſz hajtogatékjábã ö róla vagyon az irás: *Sólt* 40:8.

A' mi Urunk Jéſus meg-teſtesülésének, életének, ſzenvedésinek, halálának, fel-támadásának, 's a't. minden hiſtóriája és környül-álló dolgai, az ô Teſtámentomi irásokban-is olly világoson fel-jegyeztettek vólt, hogy a' kiknek lelki ſzemeiket az akkori idöben-is meg-nyitotta Iſten és meg-világoſította, ſzemlélhették a' *Jéſus Chriſtus orczáján tündöklö Iſteni eſméretnek világoſságát:* 2Kór. 4:6.

A' mindennapi áldozatokban a' Chriſtus halálát, a' ſok moſódásokban, 's egyéb ábrázolásokban; viſzont a' ſok világos próféziákban, a' Chriſtus ſzenvedésinek 's fel-támadásának, 's a't. minden környül-álló dolgait, mint világos tükörben, úgy ſzemlélhették: mellyre nézve az Apoſtol helyesen mondja, hogy a' *Jéſus Chriſtus tegnap, és ma ugyanazon:* Sid 13:8. *világ fundámentomának fel-vettetésétöl fogva meg-öletett Bárány:* Jel.13:8. Péter Apoſtol-is az elsö Apoſtóli Conciliomban nyilván mondja, hogy *az Ur Jéſus kegyelme által tartatunk-meg* mi-is, *miképen azok*, t.ill. az Atyák: *Tsel.*15:11. Hogy ma, az ô Teſtámentomi Próféziákat olvasó Sidók a' Chriſtust meg-nem eſmérhetik, okát

adja Szent Pál, 2Kór.3:14,15. *Meg-tompúltak az ö elméik, és mind e' mái napig az ô Testámentomnak olvasásában,--- az ö szíveikre fedél vettetett.*

Beszédünknek elein fel-tött igasságot, mindenik Prófétából, föképpen a' Sóltárokból meg lehetne mútogatni: bár tsak Ésaiást tekíngéljük-meg; ö a' Christus születéséről, szenvedésiről, haláláról, el-temetteséről, fel-támadásáról, és ezek által szereztetett 's érdemlett lelki jókról való világos és nyilván-való prófétálásáért, *Evangelicus Prophetának* neveztetett, a' régi Szent Atyáknak némellyikétöl *. A' Christus születésének környül-álló dolgait láss, melly világoson ki-adta, *Ésa.* 7:14. és 9:6. és 11:1-3. 's a't. a' Christus szenvedésinek majd minden környül-álló dolgai világoson meg-vannak irva, *Ésa.* 53:3--8. péld. ok. hogy tolvajok között feszíttetett-meg, hogy a' kereszt fán ellenségiért imádkozott, nyilván irja a' Próféta-is, ℣.12. *-- A' bünösök közzé számláltatott, --- és a' bünösökért imádkozott.* Hogy a' gazdag Nikodémus, és az Árimathéabéli Jósef fognák ötet el-temetni, az istentelen vitézek örizvén az ö koporsóját, láss erröl, ℣.9. Fel-támadásáról, és az által ellenségin vött gyözödelméröl, ugyan-ott világos prófétzia van, ℣. 10,11,12. 's a't.

A' több Próféták között, Zakariás-is, a' második Templom alatt, igen világos jövendöléseket tött a' Christus Jésusról, ennek lelki országárúl, dolgairól és állapatiról: láss, *Zak.* 6:12,13. és 3:8,9. és 4:6,7. és 9:9,11. és 11:4,7,8,12,13. A' Christus szenvedésiről-is világoson prófétált, mind *Zak.* 3:9. mind a' Leczkében: úgy hogy helyesen el-mondhatjuk Urunkkal ama' szókat, mellyek vannak Luk. 24: 25,26. *Avagy nem ezeket kellett-é* (a' Prófétziák szerint) *szenvednie a' Christusnak, és úgy mennie-bé az ö ditsöségébe?*

Summáson, A' leczkében, vagyon prófétzia a' Christus szenvedéséröl és haláláról, annak le-irásával együtt, mik fognák követni az ö szenvedésit. 1. Az a' személy tétetik-fel 's jegyeztetik-meg, kinek rendeléséböl 's akaratjából lött a' Christus szenvedése és halála: *A' seregeknek URa az.* 2. A' szenvedendö személy jegyeztetik-meg: mondatik az (1) *Páshtornak*, kétszer: (2) *Férjfiúnak:* (3) ollyan férjfiúnak, ki *a' seregek URának társa.* 3. Azon személy szenvedésének módja 's eszköze jelentetik-meg: *fegyver* miá kell szenvedni annak; mert a' seregeknek Ura úgy rendelte, hogy a' fegyver serkenjen-fel az ellen, ö parantsolja, hogy a' fegyver verje-meg a' Páshtort. 4. Annak a' személynek szenvedését követö, avagy azzal együvé köttetett dolgok jegyeztetnek-meg: (1) *a' Páshtor meg-verettetvén, el-oszolnak a' juhok.* (2) *vissza-fordítja* az UR *az ö kezét az ö kitsínnyeire.*

* *Hieronymus vocat Esaiam, Apostolu & Evangelistã; quia res à Christo gestas nõ tam prædixisse futuras, quàm scripsisse jam reipsa completas, videtur; ideo in N.T. crebriùs citatur Esaias, quàm reliqui omnes Prophetæ; præter-propter 44 vicibus.*

Magya-

Magyarazat.

Kerd. I. *Mitsoda ſzólásnak formája ez a' Leczke?* Fel. E' világi Böltsek *(Rhetor*ok) ékes-ſzólásnak meſterei, gyakran olly díſzes és ékes ſzólásoknak formáikkal feſtik és ſzínelik-meg az ö beſzédeiket, hogy a' Hallgatóknak elméjeket 's füleiket mind álmélkodásra ragadják-el, 's mind pedig gyönyörködtetik. Mennyivel inkább az Iſten óltáráról vött ſzénnel meg-illettetett ajakú *(Eſa.*6:6,7.) Prófétákhoz hozzá illett az, hogy ottan-ottan meg-ékesítsék az ö ſzavok járásokat. A' böltsen 's ékesen ſzólani ſzokott meſtereknél ékes ſzólásnak formája az, midön ök az ö ſzép renddel egybe-ſerkeztetett beſzédeknek 's *oratio*joknak folyamatjokat nagy hirtelenſéggel *interrumpál*ják, félben ſzakaſztják, és más valakit ('s valamit) hoznak-bé; mintha többé nem ök, hanem más ſzólana; vagy pedig beſzédeket 's ſzavok járását máshoz, 's másra valakire fordítják: Az *elsö*, (mellyben gyakran az érzékenyſég nélkül való néma dolgoknak-is emberi, ſzó, beſzéd 's tselekedet tulajdonittatik:) az oskolákban *Proſopopœia*nak, az utólſó *Apoſtroph*énak nevezteték. A' ſzent Iróknak-is gyakran vólt ollyan ſzokások; el-kezdett beſzédeknek folyamatjokat félben-ſzakaſztván, azt másuvá térítették, néma teremtett állathoz-is fordítván ſzavaikat: láſd, *Jér.*47:6. *Zak.*11: 4---13. Igy a' Leczkében, *Zak.*11: ℣.4. az ö ſzent Fiához amaz örök békeſséges tanátskozásban ſzóló Atya Iſtent hozza-bé a' Próféta; viſzont meg-fordítja ſzavát, és ℣. 7. a' Páſztorságot fel-válaló Fiú Iſten ſzavait hozza-bé. A' leczkében; a' hamis Prófétákról tött beſzédét félbe ſzakaſztván a' Próféta, az Atya Iſtent hozza-bé; mintha a' tenne ſzót, az ö Páſztora 's férjfiú társa ellen fel-ſerkenendö fegyverhez: az Atya Iſten mondatik itt *ſeregeknek Urának*; nem tsak itt pedig, hanem igen ſok helyeken, úgymint az egéſz ó Teſtámentomi irásokban a' Samuel Próféta könyveitöl fogva, 283-ſor: melly nevezetnek fundámentomos okai mik legyenek, arról máſzſzor ſzólottunk *.

Kerd. II. *Mitsoda függése és egybe-köttetése vagyon e' leczkének a' feljebb való versekkel?* Fel. A' világi Böltsek *(Rhetor*ok) mikor ékes ábrázolásokkal élnek, gyakran *(ex abrupto)* a' felsöbbektöl való függés nélkül hoznak-bé valamit: a' *facer Orator*oknak, a' ſzent Iróknak-is láttatik néha ollyan ſzokások lenni. De ha ki ſzerivel reá vigyáz és figyelmez a' prófétziai *ſtylus* folyamatjára, eſzre veheti, hogy mindenütt egymással meg-egyezö ſzép *harmoniá*ja vagyon az Iſten óltáráról vött ſzénnel meg-illettetett ajakú Próféták beſzédeknek: péld. ok. *Zak.*11: ℣. 4,7. 's a't. hogy a' Chriſtus Páſztorságáról tractát indítson a' Próféta, és ott a' maga Páſztorságáról ſzóló Chriſtust bé-hozza; al-

* láſd a' II. Szakaſztbéli 8. Prédik. *Agg.*2: 6-9. a' Magyarázatban.

kalmatosságot adott arra a' Sidó népnek Nagyjai, 's Fejedelmei, 's Páſztorai ellen való fenyegetödzés 's jövendölés: ℣. 1-3. Igy a' 13-dik réſzben, minekutánna a' Próféta jövendölt vólna a' Chriſtus ſzent vére által lejendö meg-moſattatásról, ℣. 1. 's az ö lelki orſzágáról, mellyet *Dávid Házának* nevez; jövendöl az alkalmatossággal, a' bálványoknak és a' hamis Prófétáknak el-töröltetésekről: mellynek mind kettönek, együvé kellett köttetni, a' Chriſtusnak ama' nagy Prófétának eljövetelivel; mikor *a' Pogányok között az UR ditsösége hirdettetni* kezdett, és amaz *uj ének énekeltetett*, az-is hirdettetett, hogy *a' Pogányoknak minden Iſteneik Bálványok:* Sólt. 96: 1-5. 97: 1,7. veſd-oſzve, Zakar. 13: 1-2. Ama' nagy Próféta el-jövetele felöl való jövendölés mellé tétetik a' hamis Próféták *ſuppliciumok*, büntetések: 5 *Móſ.* 18: 18, 19, 20, 22. A' hamis Prófétákról való beſzéd után, az igaz Páſztorról való beſzédre tér a' leczkében a' Próféta; hogy a' Sidók az el-jövendö Chriſtussal, mint hamis Prófétával úgy ne bánnának; 's a' t.

Kerd. III. *Kitsoda az a' Páſztor, a' ki ellen itt fegyvert rendel, a' ki ellen a' fegyvert ſerkentgeti az Atya Iſten?* Fel. Amaz örök Teſtámentomnak vére által fel-ſzenteltetett nagy Páſztor, az Ur Jésus: *Sid.* 13: 20. *a' Páſztoroknak Fejedelmek:* 1 Pét. 5: 4. kinek az Atya amaz örökké-való békeſséges tanátskozásban (*Zak.* 6: 13.) azt mondotta: *Legelteſſed az én meg-nyomoráttatott juhaimat:* Zak. 11: 4, 7, 8. az a' Páſztor az, ki hajdan leg-gyakrabban a' páſztori tiſztben foglalatoskodó Atyáknak, Pátriárkáknak, Ábrahámnak, Isáknak, Jákóbnak, és Dávidnak igértetett vólt: láſd, 1 *Móſ.* 47: 3. 1 *Sam.* 16: 11, 12. 's a' t. két Páſztori páltzája vagyon annak: *Zak.* 11: 7, 8. kinek ellenébe vetette magát ama' *bolond Páſztor:* ℣. 15-17. Ezék. 34: 2--10.

Magát Páſztornak, még pedig igaz Páſztornak, és nem béresnek lenni bövön meg-próbálja az Ur Jeſus: *Ján.* 10. *Ezék.* 34: 11--16. mind a' két helyen a' jó Páſztornak egynéhány czímerei 's jelei ſzámláltatnak. A' leczkében lévö Prófétziát egyenesen és világoson magára magyarázza az Ur Jéſus, *Mát.* 26: 31. 's a' t.

Az a' *Páſztor Férjfiúnak*-is neveztetik, a' leczkében, a' mint *Iér.* 31: 22. *Zak.* 3: 8. és 6: 12. jelentettetvén azzal a' Chriſtusnak megteſtesülése 's emberré léte. De ollyan Férjfiú az, ki a' *ſeregek Urának társa;* az-az: ki az Atya Iſtennel egy állatú, egy méltóságú és terméſzetü Iſten; nem tsak haſonló, vagy egyenlö állatú (ὁμοιούσιος) a' mint az *Áriánusok* és *Macedoniánusok* állatták; hanem épen egy állatú és terméſzetü, (ὁμοούσιος,) a' mint az *Orthodoxusok* vallották és vallják: láſd, *Ján.* 10: 30. és 5: 17, 18, 21, 23, 26. 's a' t.

Eb-

Ebből mindazáltal, hogy az Atya Iſtennek *társa*, az-az, az Atya Iſtennel egy állatú, terméſzetü és méltóságú Fiú Iſten, a' fegyver miá ſzenvedni mondatik a' leczkében, nem következik 's nem jö-ki, 1. a' *Theopáſchitáknak*, avagy *Fullonianusoknak* eretnek vélekedések; melly azt állatta, hogy az Iſtenſég hólt és feſzíttetett-meg *. 2. A' *Sabellianusoknak*, *Patri-Paſſianusoknak*, *Hermogenianusoknak*, *Noëtianusoknak* balgatag vélekedéseknek ſintsen itt helyek; kik az Atyát és Szent Lelket, ſzintén úgy érettünk ſzenvedett Megváltónak lenni állatták, mint a' Fiút; mivelhogy a' Szent Háromságban lévö Atyát, Fiat és Szent Lelkét, csak egy ſzemélynek lenni vallották: úgy hogy az Atya, Fiú és Szent Lélek, az ö értelmek ſzerint, az egy Iſteni ſzemélynek csak hármas-el-nevezése vólt, és nem három *(hypoſtaſis)* ſzemélyi valóság †.

KERD. IV. *Mitsoda értelemben mondatik a' fegyver, a' Páſztor Chriſtus ellen fel-ſerkenni, 's ötet meg-verni?* FELEL. Ugy vagyon, hogy a' Chriſtus, az a' jó Páſztor meg-veretteték: Eſa. 53: 4. *Iſtenek meg-verettetje vólt, (percuſſus Deus, ſeu, Deorum:)* meg-verettetett, 1. veſzſzövel: *Mik.* 4: 13. *(: juxta diſtinct. Ungar.* 5: ℣. 1.) *veſzſzövel verik arczúl az Izraelnek Biráját:* Eſa. 50: 6. *az én hátamat adtam a' veröknek:* Ján. 18: 22. és 19: 1-- 2. Fegyverrel veretett-meg a' Páſztor; a' leczkében. Való dolog, hogy a' Chriſtusnak fegyverrel feje nem vétetett, kezei 's lábai nem vagdaltattak-el; mindazáltal még-is fegyverrel veretteték-meg: mert (1) kezei 's lábai hegyes vas ſzegekkel által-likaſztattak: *Sólt.* 22: 17. *az ö lelkét által-hatotta a' két-élü tör:* Luk. 2: 35. (: mert ha az édes Anyán a' B. Szüz Márián bé-tölt az a' Siméon Próféziája, mikor keſerves ſzemmel és ſzível állott ſzerelmes Fiának a' Jéſusnak kereſztfája mellet: *Ján.* 19: 25. mennyivel inkább reá illenek azok a' ſzók, a' keſerü kínokat teſtben viſelö Chriſtusra, mikor a' ſzenvedések-

[* *Sæculo 6-to ex caſtris Eutychianorum prodiére iſti Theopaſchitæ ſeu Fulloniani, qui ipſam Deitatem crucifixam & mortuam ſtatuebant: Eorum Anteſignanus erat Petrus Gnaphæus ſive Fullo, Antiochiæ Eutychianorum Epiſcopus, qui ad Hymnum Triſagion, i. e. --Sanctus, ſanctus, ſanctus, adjecit, ὁ σταυρωθεὶς δι' ἡμᾶς, qui crucifixus eſt pro nobis, anathema dicens, omnibus dicere recuſantibus, Deum pro nobis crucifixum. Quamvis enim orthodoxè alias dicatur, Deum crucifixum,* Act. 20: 28. 1 Cor. 2: 8. *tamen non ea mens fuit P. Fullonis; ſed Chriſtum crucifixum & mortuum voluit ſecundùm ipſam Deitatem, quam unam naturam in Chriſto poſt incarnationem agnoſcebant Eutychiani: vid. Georg. Hornii Hiſt. Eccleſ. Articul.* 3. § 46, & 49 *pag. mihi* 117, 121. *&c. item Joh. Forbeſii Inſtruct. Hiſtor. Theol. lib.* 1 *cap.* 16. § 9.

† *Sabelliani dicti à Sabellio Afro, ſæculo* 3-tio, *&c. de cujus ut & Patri-Paſſianorum Noëtii item hæreſi, (quæ à Patribus damnabilis Pentapolitana doctrina etiam appellatur:) vide Geor. Hornii Hiſt. Eccl. Articul.* 2. § 18. *item, Forbeſium, Inſt. Hiſt. Theol. lib.* 1. *cap.* 2. § 5. *&c.*]

vedéseknek vizei épen lelkéig értek: *Sólt.* 69:2.) (2) Fegyverrel verettetett-meg a' mi Páftorunk; mert *a' fegyvert kezében viselö felsö hatalmasságnak* (Magyiftrátusnak) parantsolatjából adatott a' halálra *: *Róm.* 13:4. Azt a' felsö hatalmasság kezében lévö fegyvert nógatja Iften a' leczkében a' Páftor meg-verésére: és a' mit a' fegyver véghez vitt, Iften hagyományából mivelte azt; mert *Iftennek el-végezett tanátsából és rendeléséböl* lött az, hogy a' Sidók az ö gyilkos kezekkel kereftfára függeftvén meg-öljék a' Jésust: *Tsel.* 2:23. és 4:27,28. Pilátusnak *onnan felyül adatott a' hatalom*, mellyel élt a' Jésus ellen: *Ján.* 19:11. azért, a' mit a' leczkében a' Próféta a' fegyvernek tulajdonít; maga Idvezítönk, *Mát.* 26:31. az Iftennek tulajdonítja; 's a't.

* vid. *Wil. Momma Oecö. Tom.* 2. *l.* 3. *c.* 6. §. 25—

Kerd. *Ha az Ur Jésus fegyver által való meg-verettetése, 's fegyver miatt lött halála Iften tanátsából 's rendeléséböl eſett, miért könyörög hát a' fegyver ellen az Ur Chriſtus*, Sólt. 22:21. *Mentsd-meg az én lelkemet a' fegyvertöl?* Fel. Igaz az, a' mi a' leczkében van, hogy fegyver által verettetett-meg a' Páftor, a' moft meg-mondott módok ſerint; a' Sóltárban pedig imádkozik a' Chriftus azon, hogy ne engedje ſent Attya, ember tetſése 's akaratja ſerint nékie életét el-végezni, 's lelkét ki-botsátani; az-okon ajánlotta kiváltképen való módon (nagy fel-ſóval kiáltván) lelkét ſent Attya kezébe, e' világból ki-múlván: *Luk* 23:46. A' Chriftus ſent oldalába öklelte tendö vitézi dárdának erötakoskodása még hátra vala, mellyet meg-elözött az ö halála: azért a' Chriftus elébb meg-halván, mint ſem vagy ſárai meg-törettettek vólna, vagy pedig a' dárda óldalába öklelteteti vólna, a' fegyver végsö erötakját el-kerülte 's meg-elözte: *Ján.* 19:33,34. 2 *Möf.* 12:46. 's nem ember akaratjára 's kevély erötakjára végezte-el életét; a' mint maga-is eleve meg-mondotta vólt: Ján. 10:17,18. ---*Én az én életemet le-téſem, --- ſenki nem véſi-el én tölem azt, hanem én téſem-le azt ſabad akaratom ſerint* †.

† vid *Celeb. Coccejü op. Tom.* 2. *in Pſalm.* 22.

-- *El-féledtek a' juhok:* Bé-tölt ez a' tanítványokban, a' mint Urunk-is nékiek eleve meg-mondotta vólt: *Mát.* 26:31. a' Páftor tsak meg-verettetni, az-az, meg-fogattatni, meg-kötöztetni, és el-vitetni kezdett a' városban, 's mindjárt meg-ſaladtak a' tanítványok és *el-futottak:* Mát. 26:56. 's nem-is olvaſſuk, hogy valamellyik tanítvány a' Golgota hegyére ki-kíſérte vólna, és ott a' Chriftus kereftfára való kínos fel-feſzíttetésének ſemlélöje lött vólna, az egy ſerelmes tanítványon a' Jánoson kivül: *Ján.* 19:26. eleget pökte minap Péter a' markát: *Mát.* 26:33. de mind oda hagyta, 's mind meg-tagadta ö is Chriftusát.

--Forditom

-- *Fordítom kezemet az én kitsínyeimre.* Ez igéket egynéhány féle módon véſik a' Magyarázók *; nehézſéget tsinálván e' ſólásnak mivólta, *Fordítom kezemet:* a' melly ſólás néha jó értelemben vétetik, mint *Éſa.* 1:25. *Ézék.* 20:22. néha pedig büntetést jegyez; mint, *Sólt.* 81:15. Az én tsekély értelmem ſerint, a' leczkének ez utólſóbb ſavainak igaz magyarázatja imez: Noha a' Páſtor meg-verettetése után az én juhaim (tanítványim) el-ſéledtek; mindazáltal abban az el-ſéledésben nem hagyom öket, hanem iſmét öſve-ſedem az én Fiam (: mivel az Atya Iſten ſól a' leczkében:) páſtorsága alá, ennek fel-támadása után. Idvezítö Urunk erösíti e' magyarázatot, midön a' leczkéböl elö-hozott ſók után, *-Meg-verem a' Páſtort,* 's a't. illyen igéket vett, *Minekutánna pedig fel-támadándok, elöl-véſlek titeket Galiléában:* Mát. 26:31,32. A' *kitsínyeken* azért értetnek az Apoſtolok, a' Chriſtus tanítványi; mint másutt-is: láſd, *Sólt.* 8:3. *Mát.* 21:16. 1*Kór.* 1:27. *Péld.* 9:3. 's a't.

* vid. *Synopſ. Matth. Poli oper. Tom 2. in Zachar.*

TANUSAG.

A' mi Urunk Iéſus Chriſtus, a' mi igaz Páſtorunk, ki mi érettünk ö juhaiért életét le-tötte, az Atya Iſtennek akaratja, végezése, tanátsa és rendelése ſerint adatott a' ſenvedésekre és a' halálra.

A' leczkében. A' ſeregeknek Ura, az Atya Iſten ſerkentgette ö ellene a' fegyvert: láſd, *Tsel.* 2:23. és 4:27,28. *Ján.* 19:11. *Luk.* 22:22. Az ö halálának ſükſéges vóltát ſép haſonlatosságban adja-ki önnön maga Urunk, *Ján.* 12:24. 's a't.

OKAI. I. Mert az Iſten örök Teſtámentomának a' Közbenjáró Jéſus vére és halála által kellett meg-petsételtetni 's erösíttetni; mert a' Teſtámentom, a' Teſtámentom tévönek halálával erös: *Sid.* 9:15-17. innen mondatik a' Chriſtus, az *örökke-való Teſtámentomnak vére által* fel-ſenteltetett *nagy Páſtornak:* Sid. 13:20.

II. Mert amaz örök békeſséges tanátskozásban (*Zak.* 6:13.) felvólt az téve: Ugy adattatik meg és örökſég a' Fiúnak, ha *áldozatúl veteſſék a' bünért az ö lelkét:* Éſa. 53:10. 's a't.

KERD. I. *Miért nem keresett 's talált-fel más útat 's módot az Iſteni végbetetlen bölts tanáts, a' bünös ember meg-tartására 's meg-igazítására, hanem az Iſten Fiának ſenvedését és halálát?*

Alkalmas Tudós emberek vannak, kik meg-eſmérik és vallást téſznek ugyan arról, hogy a' Chriſtus halála bünért való elég-tétel, és váltságunknak ára; mindazáltal *azon Chriſtus halálát változhatatlan ſükſég ſerint löttnek lenni nem alítják;* hanem tsak ez okon, mivel úgy

akarta Isten az ö tökéletes tulajdonságit ki-nyilatkoztatni*. Meg-
"lehetett vólna az, (: úgy szólnak:) hogy az Isten az ö egyátallyában való
"szabados hatalma szerint, a' bünt a' Christus elég-tétele nélkül-is meg-
"botsáthatta vólna; mert az Isten a' bünt nem egyátallyában, és ter-
"mészet szerint való szükségtöl kényszerittetvén bünteti; mert ha úgy vól-
"na, mindenkor büntetné. Meg-lehet az, (: úgy okoskodnak:) hogy
"az Isten a' bünt lágyabban büntesse, mint sem a' bün érdemlené; azért
"a' bünnek büntetését egészen-is el-engedheti. Ebböl-is meg-tetszik,
"hogy Isten a' bünt nem egyátallyában való szükség szerint bünteti;
"mert a' bün büntetése a' kezesre által-hozattathatott: Isten az, a' ki
"a' bünösnek meg-térést engedhet; azért azon Isten a' bünt elég-tétel
"nélkül is meg-botsáthatja; 's a't.

* vid. *Wilh. Möma Oec., Temp. Tom. 2. li. 3. c. 6. §. 121.*

Felelet. Vannak (:mondom:) illyen, 's ezekhez hasonló, emberi agytól koholtatott okoskodások, a' mellyek felöl az emberek haszontalanúl vetélkednek; mert az ollyatén vetélkedések hallására, a' Christus érdemes elég-tételét tagadó *Atheus*ok és eretnekek, az ö balgatag és hijába-való vélekedésekben mind inkább-inkább meg-erösödnek. Ez Isten titka aránt, szent Pállal tsak azt kell minékünk mondanunk: *Ki mehetett valaha végére az UR akaratjának? vagy ki vólt néki tanátsosa?* Ki kérdi-meg ötet arról, miért mivelted ezt így? *Oh Isten böltseségének és tudományának mélységes gazdagsága!* Róm. 11:33,34.

Vannak vitzont más rendbéli elmék, a' mellyek így hánykódnak:
"Nem inkább illett vólna-é Istenhez, hogy a' Christus másképen szen-
"vedjen a' bünért, hogy ne ölettetett vólna meg a' Sidóknak és a' Ró-
"mai pogányoknak gyilkos kezek által? Meg-lehetett vólna az, (:úgy
"szólnak:) hogy a' puztában a' Christus környen meg-kísértetett és igen
"gyötrettetett vólna; mint közönséges tisztinek gyakorlására való bé-
"állásakor, (*Mát.* 4.) Meg-lehetett vólna az, hogy az ördög ötet testé-
"ben kegyetlenül meg-verje, mint szent Jóbot; vagy meg-ölje: úgy-is
"elég lehetett vólna az Isten igasságának, 's a' törvénynek? így a' Jésus
"szent vérétöl ártatlanok löttek vólna az emberek, 's nem vészett 's kár-
"hozott vólna annyira a' Sidó nemzet-is? 's a't†.

† vid. *proximè citat. Mom. loc. ubi supr. §. 105. 106.*

Fel. Az illyen gondolkodások, 's nyughatatlan elmebéli hány-kódások nem szükségesek, söt igen veszedelmesek: ha úgy illett vólna tselekedni és bánni Istennek a' Christussal, kétség kivül úgy bánt vólna: de mivel nem úgy bánt, hanem más képen; szükségképen ki-jö az, hogy inkább illett az a' mód Istenhez, melly a' Christus szenvedése és halála körül véghez ment. Ha a' Megváltó nem emberektöl szenvedett vólna; láttatott vólna nem emberekért szenvedni: embertöl

vötte

vötte vólt életét, emberek között élt; azért emberek között 's emberek által kellett le-tenni életét-is: a' Chriſtus halála kétséges lehetett vólna az emberek előtt, ha nem látták vólna ötet az emberek meghalni: nem lött vólna mi érettünk átokká, és minket az átok alól nem ſzabadíthatott vólna meg, ha átkozott halálnak nemével nem hólt vólna meg. Igy kellett a' prófétziáknak, példázatoknak, és ábrázolásoknak-is bé-tellyesedni; 's a't.

KERD. II. *Ha a' Chriſtus az Atya Iſtennek tanátsa, végezése, és rendelése ſzerint adattatott a' ſzenvedésekre és halálra; miért könyörgött hát egynéhány izben a' ſzenvedések pohárának töle való el-távozásáért?* Mát. 26:39,42. Ján. 12:27. FEL. Láſd-meg erre a' Kérdésre való egéſz válaſzt oda-feljebb, ezen 4-*dik Szakaſzban lévö* 1. *Prédikátzio magyarázatjának a' végin.*

A' Tanúság ereje ſzerint meg-tanúlhatjuk azt: 1. A' minthogy öröktöl fogva nem mindeneket rendelt és válaſztott Iſten az életre; (: láſd, *Róm.* 9:11,13,23. és 11:5. *Mal.* 1:2,3. *Mát.* 20:16. 's a't.) úgy bizonyos időben azon Iſteni örök tanáts és végezés ſzerint nem mindenekért adattatott a' ſzenvedésekre és a' halálra az Ur Jéſus; (: láſd, *Ján.* 10:11,15. és 17:6,9,11,19. 's a't.) noha ellenkezőképen értsenek erről a' *Semi-Pelagianusok* és *Arminianusok* után ma-is némellyek, ki-terjeſztvén és ſzélesítvén a' Chriſtus halálát és elégtételét a' megvettettekre-is*. A' melly értelem ſzerint, a' Jéſus ſzent vérével megmoſattattaknak lenni tartatnak azok-is, kik örökké tiſztátalanságban maradnak. *Hát ugyan meg-hólt-é a' Chriſtus mindenekért?* Ha ugy; tehát Iſtennel meg-békéltettek azok-is, kiknek ſoha a' kegyelemben, és az Iſtennel való lelki békeſégben (*Róm.* 5:1.) nem léſzen réſzek? Hát a' Chriſtus átokká lött azokért-is, a' kik örökké-való *anathema* és *maranatha:* (1Kór. 16:22.) Ha a' Chriſtus mindenekért meg-hólt, még ſem tartatnak-meg mindenek; tehát nem vólt elégedendö hathatósságú a' Chriſtus halála, hogy azoknak-is, a' kik el-veſznek, életet nem adott? vagy talám az Iſteni kegyelem nem elégſéges arra, hogy azokat megtéríthetné? vagy nints annyi hatalma Iſtennek, hogy azokat a' kárhozattól meg-tarthatná: a' Chriſtus eſedezésében van talám a' hiba, nem nyerheti-meg ſzent Attyától, hogy azoknak hitek el-ne fogyjon? A' Chriſtus érettünk való halála, miképen tehet minket bizonyosokká lelkünk idveſsége felöl, ha ſokan, a' kikért a' Chriſtus meg-hólt, kárhozatra mennek? Illyen és ennyi képtelenſégek sülnek-ki a' Chriſtus halálának olly közönſéges ki-ſzélesítéséből; de abba a' kerengöbe ejtette az embereket, némelly ſzent Irásbéli helyeknek, nem a' Szent Lé-

* vid. *Faſciculum Controv. Henr. Eckhardi, cap.* 15. *quæſt.* 6. *Caſp. Eraſ. Brochmād, Syſtē. Theo. Tom.* 1. *Artic.* 13. *de Gratia Dei, cap.* 1. *ſect.* 6. *itē cap* 2. *quæſt.* 9-30.

lek czélja szerint való értések és magyarázások; *a' mellyekben* t. ill. *a' Christus mindenekért 's ez egész világért adattatni, meg-halni,* 's a't. mondatik: láſd, 2*Kor.* 5:15. 1*Tim.*2:6. és 4:10. 1*Ján.*2:2. *Róm.*14:15. 1*Kor.*8:11. és 15:22. 2*Pét.*2:1. *Sid.*10:29. 's a't. melly szent Irásbéli helyek melly nem igen támogaſsák az ö vélekedéseket, világos, más szent Irási helyeknek egybe-vettetésekből; mellyeknek értelmekre a' Szent Lélek tanít, ha *a' lelkieket a' lelkiekhez ſzabjuk:* 1Kór 2:13. Hogy-hogy vetné Iſten szerelmes Fiának olly betses vérét, azt a' minden uniók felett frissebben tündöklö gyémántot a' diſznók eleibe? *Mát.*7:6. Nem kell a' Chriſt° érdemes vérét killyebb zélesíteni a' mi el-válaſztatásunknál: *Jel.*7:14,15. *Róm* 8:32. és 5:10. Ha láttatik az Irás néhol a' Christus halálát mindenekre oſztani; szemesnek kell a' léleknek lenni, hogy magát az olvasásban meg-ne tsalja. Adta ugyan Iſten *a' világért* az ö Fiát; de ollyért, melly *hiſzen ö benne:* Ján.3:16. Vagyon olly *világ*, mellynek Iſten bünét el-veſzi: *Ján.*1:9. melly nem nézi a' hitetleneket; mivel azoknak büneiket meg-hadgya Iſten. Vagyon olly *világ*, mellyet Iſten Fia által tart-meg: *Ján.*3:17. de a' hitetlenek meg nem tartatnak, hanem elveſznek. Vagyon olly *világ*, mellynek a' Chriſtus (örök) *életet ád:* Ján.6:33. e' ſem nézi az el-kárhozandókat. Vagyon olly *világ*, mellynek Iſten *bünét nem tulajdonítja:* 2Kór. 5:19. melly ajándék tsak az igaz hivek örökſégek. Néha mondja ugyan az Irás, hogy *az Iſten igaſsága meg-jelent mindeneknek* a' Chriſtus Jésusban: *Róm* 3:22. de meg-köti, *a' kik hiſznek.* Mondatik az-is, hogy a' Bárány mindent meg-váltott vérével *Jel.*5:9. de nem minden före, hanem *ágazatra, nyelvre, népre,* oſztatik az; 's a't. Afféle *mindenes* nevü helyek aránt, láſd tsomó kötését a' szent Irásnak: *Fil.*2:21. *Mát.* 26:27. és 27:22 2*Kor.*5:17. 's a't. Okát ha kérded: miért hogy, hol *minden*, 's hol *világ* nevezetekkel él a' Szent Lélek, a' Chriſtus vérének bizonyos meg-határoztatott lelkekre való ki-terjeſztésében? Erre vegyed az Irás szokását: Hajdan tsak a' Sidók kérkednek vala azzal, hogy *nintsen olly nemzetség, mint ök, mellyhez olly közel vólna Iſten, mint ö hozzájok;* 's a't. 5Móſ.4:7,8. Sólt.147:19,20. hogy *ö közzülök való vólna a' mindenek felett áldando Iſten-is,* a' Chriſtus *teſt szerint* Róm.9:5. E' ditsekedéseket hallván a' meg-tért Pogányok így elmélkedhetnek vala: Oh jó nagy Iſten! hova leszünk hát mi, kik *Christus nélkül valók vóltunk; kiknek sem reménségünk, sem Iſtenünk nem vala?* Éfés. 2:12. Ki-ragadja a' Lélek e' kietlen kétségből az el-bágyatt szíveket, 's vígaszszalja azzal, a' mi van *Éfés.*2:14,16. ezt-is mondván: --*Néktek-is lóttek az igéretek, 's minden fiaitoknak:* Tsel. 2:39. de úgy, ha *a' mi Iſtenünk*

azokat

ázokat elö-hívándja; 's a't. 2. Az Atya Iſtennek hozzánk való ſzerelmének véghetetlen gazdagságát rajzolja-le a' Tanúság ſzemeink elött; hogy örök-től fogván ſzerelmes Fiát, az érettünk való ſzenvedésre és halálra rendelte.

Melly Iſten nagy ſzerelmét, hogy buzgó ſzível meg-köſzönjük, meg-hálájuk, és betsüljük, 1. arra nógattatunk. 2. *A' ſövetségnek* drága *vérét*, melly által meg-ſzenteltetünk, ne alítsuk ſemminek, 's ne tapodjuk lábunk alá: *Sid.* 10: 29. 3. Mivelhogy a' mi Jéſusunk, hogy *meg-ſzentelné a' népet az ö tulajdon vére által, ſzenvedett a' kapun kivül; mi-is mennyünk-ki ö hozzája, az ö gyalázatját hordozván:* Sid. 13:12,13. ſzenvedjünk örömmel a' Chriſtusért. Ha fegyverre, eröſzakos halálra rendelt-is Iſten a' Jéſus nevéért, ne irtózzunk attól; meg-gondolván azt, hogy a' mi Páſztorunk ellen-is fel-ſzerkent vólt a' fegyver, 's az ö lelkét-is által-járta a' két-élü tör; 's a't. *Nézzünk* azért ſzüntelen *a' hitnek Fejedelmére és el-végezöjére a' Jéſusra,* (:Sid. 12:2.) *ki az ö elötte való öröm helyébe ſzenvedett kereſztet, a' gyalázatot meg-útálván, és az Iſten ſzékinek jobbjára ült!* Ámen.

VI. PRÉDIKÁTZIÓ.

Fel-vött ſzent Irási ſzakaſz: *Ésa.* 63: ℣. 1--3.

Kitsoda ez, a' ki ki-jö Édomból, nédves (vagy veres) *ruhákban Boezrából, ez a' ki az ö öltözetiben ékes, bújdosik* (v. lépdegel) *az ö erejének nagyságában? Én ki igaſságot ſzólok, elégséges* (vagyok) *a' meg-tartásra. Miért hogy veres a' te öltözeted, és a' te ruháid, mint a' ſajtóban* (bort) *nyomójé? Egyedül nyomtam* (v. tekertem) *a' ſajtót, és a' népek közzül ſenki nem vólt én velem.*

A' régi ſzent Atyák, Pátriárkák, az idönek tellyességében el-jövendö, és a' teſtben ſokat ſzenvedendö Meſſiás Ur JéſusChriſtusnak, ſok dolgokban ábrázolói vóltanak; nevezet ſzerint, ama' tiſzta életü *Jóſef*, Jákób Pátriárkának ſzerelmes fia, mind ſzemélyére, mind tselekedeteire, 's mind pedig ſzenvedésire nézve ſokképen ábrázolta a' Chriſtust. Személyében és viſeltt dolgaiban mint ábrázolta Jóſef a' Chriſtust, azt el-hallgatván *, ſzólok tsak az ö ſzenvedéseiről; mellyekről Jákób utólſó Teſtámentomában így próféetált: 1Mól. 49: 23. *Keſerüségel illették és lövöldözték, és gyülölték ötet a' nyilakkal birók.* 1. Nem-tsak az Égyiptusbéli gazdája 's gazdaaſzonya, hanem vér ſzerint való Páttyai-is ſok boſzúval illették ötet: jóllehet édes öreg Attyoknak

* vid. *Tho. Tajlorii Theol. Britanni Chriſtû Revela. cap. 6. pag. m. Edition. Genev.* 35: 36. *&c.*

ſzerelméből küldetett hozzájok a' puſztába, hogy egéſségek, állapatjok, és ſzükſégek felöl tudakozódnék; de igen meg-tsúfoltatik, keſerü gúnyolással illettetik, *álom-látónak* neveztetvén; majd az ö halálára-is azon attyafiai öſzve-esküſznek: 1 *Móſ.* 37: 14, 19, 20. Nemde nem haſonló vólt-é ehez a' Chriſtus ſorsa? Édes Attyának véghetetlen ſzerelméből az övéihez jöve: *Ján.* 1: 11. az ö vér ſzerint való Attyafiait meg-látogatá, (*Róm.* 9: 5.) de azok ötet meg-neveték, meg-tsúfolák; ördöngösnek, Samaritánusnak, orſzág háborítónak, 's minek nem kiálták; 's a' t. végre az ö halálára öſzve-esküvének. 2. Jóſef el-adattatván Égyiptomba vitetett: Az Ur Jésus ſzámkivettetésének-is hellye Égyiptus vólt. 3. Jóſef báttyaitól húſz ezüſt pénzen el-adatott: 1 *Móſ.* 37: 28. A' Chriſtust-is az ö attyafiai a' Sidók 30 ezüſt pénzen adták-el, tsak tiz pénzzel betsültetvén feljebb Jóſefnél: *Mát.* 26: 15. *Zak.* 11: 12. 4. Az ö báttyai Jóſefet minden ruhájából ki-foſztván egy üres ô kútba veték: 1 *Móſ.* 37: 23, 24. A' Chriſtus-is ruháitól meg-foſztatván a' gyalázatos halálnak vermébe és barlangjába a' koporſóba taſzíttaték: *Mát.* 27: 35. hogy *a' ſövetségnek vére által ama' viz nélkül való kútból a' Sion foglyait ki-ſzabadítaná:* Zak. 9: 11. A' Chriſtus ſzenvedési és halála, a' Prófétziákban, *rettenetes, mély kútba*, és *sáros ſertőbe* való vettetésnek haſonlatossága alatt irattatnak-le: láſd, *Sólt.* 40: 3. és 69: 3, 15, 16. és 88: 6, 7, 12, 13. 's a' t. 5. A' Jóſef ruhája gödölye vérrel meg-hintetett és feſtetett: 1 *Móſ.* 37: 31. Úgy a' Chriſtus ſzent teſte, melly az ö Iſtenſégének ruhája és fedele vólt, ſzent óldalából ki-omlott piros vérrel meg-feſtetett, 's úgy veresellett az, mint a' napkeleti veres bort nyomónak ruhája; mikor egyedül tekerné az Iſten haragjának ſajtóját. A' Leczkében: Mellyben, jeles (*dialogiſmus*) ſzóbeſzéd, 's igen ékes prófétziai ſzólásnak formájábā jövendölés vagyon, az Ur Jésus keſerü és véres kín-ſzenvedéſiről. Vagyon azért itt 1. feltétetve, egy kérdezkedö ſzemély. 2. Az, a' kiről vagyon a' tudakozódás, le-irattatván néminémü minémüſégeiről: ℣. 1. 3. Vagyon felelete, 's maga meg-nevezése annak, a' ki a' kérdezkedésnek tárgya: *Én ki igaſságot ſzólok*; 's a' t. 4. A' kérdezkedésnek viſzontagsággal való meg-újítása vagyon: ℣. 2. *miértbogy veres a' te öltözeted?* 's a t. 5. Az újabb kérdésre való válaſz: ℣. 3.

* vid. *Augu. Pfeiſf. Dub. vex. Scri. in Eſa.* 63: 1. *num.* 1. item, *Poli Syn. in loc.*

Magyarazat.

Kerd. 1. *Kitsoda itt a' kérdezkedö ſzemély?* Fel. 1. Némelly régi ſzent Atyák, mint *Origenes, Hieronymus, Cyrillus*, 's a' t. azt alitották, hogy itt, a' ſzenvedések után meg-ditsöittetett és mennybe menö Chriſtustól az Angyalok kérdezkednek *. 2. Mások, az elméjében

el-ragad-

el-ragadtatott, és lelki látásban ollyan veres ruhájú ſemélyt látó Prófétának tulajdonítják e' kérdezkedö ſókat. 3. Egyenesebb értelem ſerint, az Anyaſzentegyház, az a' *Sion*, kiröl ſó vagyon a' 62.r. 11.ỿ. kérdezkedik itt az ö Jegyese felöl; mint a' Salamon ékes Énekeiben-is ſokſor: az ö mindenhai ſorgalmatoskodásának tárgyának, egyedül tsak az ö Fejének, Megváltójának és Szabadítójának kelletvén lenni.

KERD. II. *Kiröl vagyon itt a' tudakozódás?* FEL. 1. Igen tudatlanúl magyarázzák némellyek e' ſókat, a' Sidókat a' Síriai Királyok kezekből meg-ſabadító, és az Édom nemzetségét meg-hódoltató Júdás Makabéusra *; mások viſont másra Mert itt, 2. világos próféţzia vagyon, az érettünk ſenvedett, és gyalázatos halállal meg-hólt Chriſtus Jéſusról: az ö ſenvedésinek ékes ſókkal való ki-lineázása vagyon e' *dialogiſmusban;* melly meg-tetſik (1) e' réſznek a' feljebb való és következö Réſzekkel való egybe-köttetéséből, a' mellyekben nyilván a' Chriſtusról, és az ö lelki orſágáról, 's sennek ſereztetett és kerestetett lelki jókról vagyon az egéſz trakta: (2) a' Chriſtusra kézen fogva vezetnek, a' leczke elött lévö, leg-közelebb való versek, t.ill. a' 62.r. 11. és 12. ỿei. (3) a' ſent János azt, a' ki *Iſten Igéjének neveztetik*, (: a' ki ama' *teſté lött Ige:* Ján.1.) *vérrel meg-feſtetett ruhába öltöztetettnek* lenni látta, épen ollyan *habitus*ban, mint a' mi leczkénkben le-irattatik: *Jel.*19:11,13. 's nyilván mondja, ỿ.15. hogy *ö az, a' ki nyomja a' Mindenható Iſten haragjának és búsúlásának borának ſajtóját.* (4) Jákób Pátriárka-is az ö végsö Teſtámentomában a' Júdából ſármazandó *Siló* felöl úgy prófétált, hogy az ö *ruháit* fogja *moſni a' borban, és az ö öltözetit a' ſölönek levében:* 1Móſ. 49:10,11. a' melly próféţziára egyenes czélozás látſik lenni a' mi leczkénkben.

KERD. III. *Mi értetik Édomon és Boczrán, a' melly helyekből ki-jövö ſemélyen vagyon a' tsudálkozás?* FEL. 1. Édom vólt Ésaunak, az Isák Pátr. egyik fiának a' neve; azontúl Édomnak, vagy Iduméának hívattatott az Ésau maradékinak földe; Boczra pedig vólt Édom orſágának, vagy Iduméának leg-föbb városa, *(metropolis*a:)† Jér. 49:13,22. Amós,1:12. Ésa.34:6. 's a't. 2. A' mint pedig ez a' Chriſtus ſenvedéséröl való próféţzia, egéſzen titkos, és tsudálatos, ékes ſólásnak formájából álló; úgy azok a' nevezetek-is titkosok, és mintegy meſében más egyéb helyeket árnyékozó példázatok: t.ill. Édomon értetik Sidó orſág, és Boczrán Jérusálem városa, nem újság lévén az Irásban a' neveknek illyen el-változtatások; melly ſerint *Jérusálem* másutt *Sodomának* neveztetik: *Ésa.*1:10. *Ézék.*16:49,53,55. 's a't. *Jéhu Zimrinek:* 2Kir.9:31. a' *Sidó nemzet Szeretsen orſágnak:* Ámós, 9:7. a' *fenevad*

* *Grotius apud Polū.*

† *Ptolomæo & Straboni in Geogr. Boſra, Joſepho & Machabæorū Scriptori dicitur Boſorra; latinè ſignificat arcem.*

A KÖNYVTÁR

vad országa Sodomának, Égyiptusnak: Jel. 11:8. 5Mós. 32:32. *Tirusnak:* Ésa. 23: Ezék. 26: 27: 28: *Babilonnak:* Jel. 17: 18: 19: 's a't. Kiváltképen való okai pedig annak, a' miért Jérusálem Boczrának, a' Sidó ország Édomnak neveztetett, imezek: (1) Mert a' Christus születésének idejekor Sidó országon nem *indigena*, nem Sidó nemből való Király, hanem *Iduméus*, avagy *Édomita*, t. ill. *Hérodes* uralkodott. (2) Mert az ö elsö-szülötségének jussát (2*Mós.* 4:22.) el-adó és el-árúló (1*Mós.* 25: 31-34.) szentségtelen és el-vetemedett Ésauhoz (*Sid.* 12:16.) már abban az időben hasonlóvá tette vólt magát a' Sidó nemzet. (3) Mert a' Makabéusok nemzetségekből való nagy hatalmas Fejedelem, *Hirkánus János* idejétöl fogva, az Édoméusok annyira a' Sidók hatalmok és birtokok alá hódoltattak vólt, hogy a' környül-metélkedést és egyéb Sidó vallás szerint való ceremoniákat-is bé-vettenek *, és a' Sidókkal öszve-elegyedni, és egy néppé láttattanak lenni; melly okon a' külsö Históriáknak Irói-is, kik az akkori dolgokról irtanak, a' Palæstinának nevezeti alatt Sidó országot, és Iduméát egészen bé-foglalják. Édomból és Boczrából, az-az, a' Sidók fö városokból, Jérusálemből jött-ki azért a' kapun kivül szenvedendö Christus: *Sid.* 13:12. 's mikor onnan ki-jött, már *véres vólt az ö ruhája*, a' sanyarú meg-ostoroztatás és tövis koronával való meg-koronáztatás után; 's a't. "

Kerd. IV. *Hogyhogy vólt véres a' Christus ruhája; hiszem le-festették ö róla a' vitézek minden ruháit?* Mát. 27: 28, 35. Fel. A' prófétziában nem a' külsö testi ruha értetik, hanem Urunknak szent teste, melly vólt az ö Istenségének fedele és ruhája: *Jel.* 19: 11-13. Az a' ruha fedezi-bé a' mi lelki mezítelenségünket: *Jel.* 3:18. *Róm.* 13:14. *igasságnak palástja, és idvességnek ruhája* az: Ésa. 61:10. *ditséretnek palástja*, mellyet ád az UR a' Sionban síróknak *a' keserves lélek helyébe.* ℣. 3.

Kerd. V. *Miért hasonlítja az Anyaszentegyház bor nyomó ruhájához a' Christus ruháját?* Fel. Czélozás vagyon a' napkeletiekre, és azoktól vétetik a' hasonlatosság, kik az ö veres borokat sákokban szokták vólt nyomni, sajtóban meg-tekerni, 's azután tömlökbe szürni; 's akkor ruhájok leg-gyakrabban meg-veresedik vala a' veres bor miatt: nevezet szerint pedig, a' Kanahán földén igen böven termett, és legjobb bornak tartatott a' veres bor, a' mint bizonyítja a' hires Sidó Doctor *Kimchius:* láss, *Péld.* 23:31. *Ésa.* 27:2. 1*Mós.* 49:12. A' Christusis, mikor az Isten haragjának és búsulásának sajtóját tekerte, hogy a' mi lel-

[* vid. *Flav. Joseph. Antiquit. Judaic. lib.* 13. *cap.* 17. *Hyrcanus verò etiam Idumæa urbes cepit; &c. --- Illi amore Patriæ admiserunt & circumcisionem, & reliquam juxta Judaicos ritus vivendi formulam, atque ex eo primùm tempore inter Judæos censeri cœpti sunt.*]

mi lelkeinket meg-erösitö 's vidámító bort ſzürjön, meg-veresedett és véresedett az ö ruhája; 's a't *.

KERD. VI. *Mi értetik a' ſajtón, mellyet egyedül tekert az Ur Jéſus?* FEL. A' bünös emberi nemzetség váltságának nagy munkájának dolgozása, és az Iſten bün ellen gerjedezö haragjának hordozása 's viſelése: láſd, *Jel.* 19:15. és 14:19,20. Az a' ſajtó úgy meg-nyomta vala a' Chriſtust, hogy minden nedvesség belöle 's az ö ſzent teſtéből ki-ſotúltatott, nem külömben, mint a' ſajtóban ki-fatsartatik a' ſzölö leve; az okon érzett ſzent ſzája olly nagy ſomjuságot: *Ján.* 19:28. 's az okon panaſzolkodik a' ſzenvedö Chriſtus olly keſervesen, *Sólt.* 22:16. *Meg-ſzáradott, mint a' tserép, az én eröm; az én nyelvem ínyemhez ragadott; és a' halálnak porába vetettél engemet;* 's a't.

* חמוץ בגדים fermentatus veſtib⁹: *Item*, madefact⁹ veſtibus. *Ung. Interp. verö habet*: veres ruhákban; *q. vinũ orientale præſtantiſſimum erat rubicundũ, ùt in Unga. Budẽſe, Barovienſe; &c.*

TANUSAG.

Az Iſten, emberi nemzet bünei ellen gerjedezö haragjának ſajtóját, tsak egyedül maga tekerte az Ur Jéſus; hogy az által, ſzent teſtéből ki-ſatsartatott drága piros vér, lenne a' mi ſebes lelkünkbe töltetett meg-vidámító, gyógyító és elevenítö ſinum bor.

A' leczkében: láſd, *Luk.* 10:34. *Eſa.* 53:5. és 55:1. *Péld.* 9:2,5. *Ének.* 5:1. 's a't.

A' Tanúság elsö ága, hogy t. ill. *az Iſten haragjának ſajtóját egyedül tekerte az Ur Jéſus*, világosodik a' 3-dik ſzból: *Et de populis non vir mecum; És a' népek közzül ſenki nem vólt én velem:* veſd-öſzve, *Eſa.* 59:16. 1*Tim.* 2:5. 's a't. A' Tanítványok mellöle mind el-futottak: *Mát.* 26:56. hogy a' prófétzia bé-telnék: *Meg-verem a' Páſztort, és el-ſzéledjenek a' juhok:* Zak. 13:7. Mát. 26:31. Ján. 16:32. mikor *a' gyalázat az ö ſzivét meg-alázta; várta, ha valaki véle együtt bánkodnék, de ſenki nem vala; ha valaki ötet vigaſztalná, de ſenkit nem találna:* Sólt. 69:21.

Ellenv. A' kertben keſerü kínokkal küſzködö 's tuſakodó Jéſus bátorítására 's vigaſztalására *Angyal jelenék mennyből:* Luk. 22:43. A' Czirénébéli Simon-is hordozta a' Chriſt⁹ kereſzt-fáját: *Luk.* 23:26. vólt hát valamelly társa néki az Iſten haragjának ſajtójának tekerésében †?

FELELET

† *Quidam, ex phraſi Hebr. quæ occurrit* ℣. 3. E populis אין־איש אתי nõ vir mecũ; *volunt extundere; B. Virginẽ, matrẽ Ieſu, nõ excludi ex preſſione torcularis, eò quòd mentio fiat viri:* non fuit vir mecũ; ſed fuit fœmina, quæ Jeſum usque ad mortem comitata eſt, *&c. inquit Hector Pintus Jeſuit.* ita etiam Mariale, *Argentinæ Ann.* 1493. *impreſſum. At verò Hebraica illa loquendi formula,* אין־איש *univerſalem negationem exprimit: vid.* 1Sam. 21:2. Exod. 16:19. 2Reg. 10:14. *&c.*

Fel. 1. Nem azért biztatta 's bátorította Idvezítö Urunkat a' teremtetett Angyal, mintha eleget tett vólna érettünk, vagy ötet az elégtételben ſegéllette vólna; hanem mint ſzolga, ſzolgált az ö Urának: *Mát.* 4:11. 2. Szenvedésinek, és végsö meg-aláztatásának idejekor, a' mi büneinknek terhek alatt nyögvén, alább-valóvá lött vólt egy keveſſé a' Chriſt az Angyaloknál: *Sid.* 2:7. Nem járúl azért bé ſemmiképé az Angyal az elég-tételnek munkájába: (1) Mert mint a' ſaskeſelyü igen fent repülhet ugyan, de nem mehet ſzintén a' Naphoz, mert megégne a' ſzárnya 's tolla; úgy az Angyalok az Iſteni erönek annyi fényességére nē juthatnak, hogy a' bünért eleget teheſſenek. (2) Az Angyal, Iſten 's mindenható nem lévén, csak úgy el-olvadott és ſemmivé lött vólna a' ſzenvedések terhe alatt, mint egy tsep viz a' forró kövön. (3) Az Angyal emberi terméſzetü nem lévén, eleget nem tehetett; mert az elég-tévönek egy terméſzetünek kellett lenni az emberrel: *Sid.* 2:16,17. 's a't.

A' mi a' Czirénébéli Simon dolgát nézi; ö ſem ſegítette a' Chriſtust az Iſten haragja ſajtójának tekerésében, hordozván az ö keresztét: A' Sidók kemény ſzivü kegyetlenſégek nyilatkozik-ki az ö példájában; attól féltették a' Chriſtust, hogy a' nagy terhü fának hordozása alatt idö elött el-hal 's halálra bágyad, kivánságok 's akaratjok ſzerint ötet majd nem kinozhatják, azért *angariál*ták 's kénſzerítették azt a' Simont az ö fájának hordozására. De egyébaránt Simon ſemmiképen nem vólt ſegéd a' ſajtó tekerésben: 1. Mert tsak puſzta ember vólt, ki meg-nem válthat: *Sólt.* 49:8,9. 2. Mert bünös vólt: *Ollyan Fö Pap* ('s Megváltó) *illet vala* pedig *minket, a' ki ſzent, ártatlan, ſzeplö nélkül való*, 's a't. lenne: *Sid.* 7:26. 3. Simon kénſzerittetett a' keresztnek hordozására: melly dolog nem illett az elég-tételhez; holott a' Chriſtus ſzabad-akaratja ſzerint tötte-le az ö életet a' juhokért: *Ján.* 10:18. 4. Simon hordozta a' fát, de nem emeltetett-fel a' fára; a' Chriſtus pedig a' mi büneinket *az ö teſtében a' fán hordozta*: 1 Pét. 2:24.

Kerd. *Miképen tekerte a' Chriſtus az Iſten haragjának ſajtóját?*

Fel. 1. Teſtének ſokképen való meg-rontsoltatásával, ſzaggattatásával: *Sólt.* 22:15--18. 2. Lelkében való ſok ſzenvedésivel 's tusakodásával: *Mát.* 26:38. *Ján.* 12:27. 3. Az Iſten kegyelmének, ideig lött töle való meg-vonattatásának érzésével: *Mát.* 27:46. 4. Az ördöggel való ſzörnyü hartzban és tsatázásban: *Sid.* 2:14,15. *Kol.* 2:15. 5. A' Sidóknak, maga vér ſzerint való attyafiainak, ellene való dühös haragjoknak viſelésével; kik ötet, mintegy hitván rabot, kevésre betsülték 30 ezüſt pénzen el-adván, mintegy latrot meg-kötözték, és a' halálra adták; 's a't.

Oh

Oh nagy tsuda! abban a' ſzörnyü ſajtó tekerésben mivé lón, a' *minden emberek fiainál ſzebb* (Sólt. 45:3.) Jeſus; *a' fejér piros, és tiz ezernél-is ſzebb, ſzerelmetes!* Ének. 5:10. *útálatos, el-vettetett, fájdalmakkal tellyes, beteges, mint a' ki elött ember el-fokta orczáját rejteni!* Éſa. 53:3. az ö *válaſztott drága meg-tiſztíttatott aranyhoz haſonló feje*, tövis koronával véresíttetik; az ö *fekete ſzép fodor haja*, ki-ſzaggattatik; az ö *drága füveknek táblájokhoz haſonló orczái*, undokúl meg-pökdöstetnek; az ö *hiáczintus ſzínü drága kövekkel meg-rakattatott arany gyürüket viſelö kezei*, által-fúrattattanak és meg-liggattattanak; 's a't. láſd, *Ének.* 5: 11-14.

Ez erőſzakos és kínos ſajtó-tekeréskor, a' Chriſtus ſzent vére fatsartatott; hogy a' mi ſérelmes lelkünk ſebeibe töltetnék, és lenne ſziveinket meg-gyógyító 's vídámító finum bor: *(: a' mint a' Tanúság máſodik ága tartja:)* Bizony reá-is illenek a' finum bornak minden miné-müſégei, a' Chriſtusnak bünös lelkünkre ki-áradó ſzent vérének haſznára: 1. Vídámít a' bor: *Bir.*9:13. *Sólt.*104:15. Meg-vídúl az a' bús lélek-is, mellyre igaz hit által hintetik a' Jéſus ſzent vére: *Tsel.* 8:39. és 16:34. 2. A' teſt ſomjúságát enyhíti a' bor: Ugy a' Jéſus vére a' lélek ſomjúságát meg-óltja: *Ján.* 4:14. 3. Melegít a' bor: Ugy a' Chriſtusnak igaz hit által valamelly lélekre hintetett ſzent vére, meg-melegíti, sőt ugyan meg-gyúlaſztja a' lelket, hogy gerjedezzen a' ſziv: *Luk.* 24:32. 4. A' bor meg bátorít: A' Jéſus ſzent vére az ördög minden kiſérteti, e' világi ſok nyomorúságok, ezer 's meg ezer akadékok ellen meg-bátorítja a' lelket; mint az Apoſtolokat: *Tsel.*4:19,20. és a' ſzent Mártírokat: *Tsel.*7:55. 's a't. 5. A' bor az orczának ſárgaságát el-veſzi, ſzínt ád, meg-pirosít: Ugy a' Jéſus vére el-törli a' léleknek minden motskát, meg-friſſeli; hogy ollyan légyen, mint a' fejér hó, és a' piros róſa: *Sólt.*51:9. 1 *Ján.*3:21. *Ének.*2:1. 6. A' kevés bor ital a' teſti erötelenſéget meg gyógyítja: 1 *Tim* 5:23. Ugy a' Chriſtus vére el-veſzi a' léleknek minden betegſégét 's erötelenſégét: *Éſa.*53:5. A' lélek ſebe meg-gyógyúl, ha ez a' bor belé töltetik: *Luk.*10:34. 's a't.

1. Ezeket igy értvén, jertek-ki e' jeles innep napon, óh *Sion leányi!* mennyünk-ki *a' kapun kivül, a' táboron kivül,* (Sid.13:12,13.) 's nézzük Salamon Királyt; de nem abban *a' koronában, mellyet kéſzített néki az ö Annya--- az ö ſzivének vigaságának napjára:* Ének.3:11. hanem a' tövis koronában, mellyet e' háládatlan világ font néki az ö ſzivének keſerü kínnyainak napjára. *Kitsoda* imez, *a' ki ki-jö Édomból, veres ruhákban Boczrából?* Oh Iſten ſzent Fia! *miérthogy véres a' te öltözeted, és a' te ruháid, mint a' ſajtóban* (bort) *nyomójé? Egyedül tekerted* *Application.*

ſzent Atyádnak a' mi büneink ellen gerjedezö haragjának *ſajtóját*, és *nem vólt férjfi te veled:* kitsoda olly kemény köſzálhoz haſonló, a' kinek ſzive meg-nem eſik e' ſzörnyü eröſzakos ſajtó tekerésen? Oh keſerves kínok! Oh Iſten ſzent Fia! miként löttél tsudája e' világnak, az Angyaloknak, és az embereknek! az ég a' te paplanod; a' kereſzt-fa ágyad; tövis korona a' vánkosod; ételed 's italod méreg, és keſerü epés eczet; ſzolgáid mind ellenſégid; a' vígaſztaló ſzók a' ſzörnyü káromlások, 's a't. és ki tudná elö-ſzámlálni a' te gyötrelmidet? 2. Nints világosabb tükör ſoha, mellyben a' bünnek rútságát 's undokságát nyilvábban ſzemlélhetné ember, mint a' Chriſtus keſerü kín-ſzenvedésinek laiſtroma: 's hát nem irtóznál-é a' büntöl, melly a' Chriſtus Jéſust olly útálatos ſzolgái formába öltöztette? azon bün a' Júda nemzetségéböl való erös Oroſzlánt olly keſerves nagy kínok alá rekeſztette, mellyek alatt majd tellyességgel el-tsüggedni láttatott: *Éſa.* 53: Megbélyegzett lelki-eſméretü ember az, ki ezeket meg-gondolván nem irtózik a' büntöl: hidd-el, hogy az a' méreg, melly így fojtogatta az életnek Urát, el-borítja 's el-hatja a' te lelkedet-is, ha azt meg-öldökleni, 's annak jó-eleve ellent állani nem igyekezel; 's a't. 3. Minémü kínos, véres, fájdalmas ſzenvedési vóltak a' Chriſtusnak, mikor az Iſten haragjának ſajtóját egyedül tekerte, meg-hallád: 's hát miért zúgolódol te tsak valamelly kevés ſzenvedésnek terhe alatt-is? Nem feljebb-való a' ſzolga az úrnál, a' tanítvány az ö meſterénél. *Még ſzintén a' vérig nem tuſakodtál:* Sid. 12:4. 's már-is el-lankadtál. A' Jéſus ſzent vére hétſzer omlott-ki böven a' te bünös lelked javáért, (: láſd *a' 3-dik Szakaſzban az elsö Prédik. elein, és ezen 4-dik Szak. a' 4-dik Préd. elein:)* 's te kimélled a' Jéſusért 's az ö Évangyéliomi igaſságáért egynéhány tsepp véredet? 4. Jajos és ki-beſzéllhetetlen ſiralmas állapatjok van tehát azoknak, kik a' Chriſtus ſzent vérét lábok alá tapodják; azt *a' ſzövetségnek vérét, melly által meg-ſzenteltetünk, ſemminek alítják:* Sid. 10:29. nintsen azoknak büneikért áldozat: ψ.26. úgymint *kik viſzontag meg-feſzítik ö magoknak az Iſtennek Fiát:* Sid. 6:6. illyenek a' megeſmért igaſság mellöl el-hajló minden Apoſtaták. 5. Egéſz és tellyes vígaſztalások vagyon viſzont azoknak, kiknek lelkekre a' Jéſus ſzent vére híntetett; kik ahoz a' drága vérhez járúltanak, *melly drágább dolgokat ſzól, hogy nem mint az Ábelnek vére:* Sid. 12:24. a' kik el-hiſzik, hogy ö érettek tekerte a' Chriſtus az Iſten haragjának ſajtóját. Annak a' ſajtónak válúján a' lelkekre alá-tsorgó ſzent vér, felette-igen haſználatos; söt ollyan, mint a' vídámító 's elevenítö finum bor: melly (1) minden büneinkböl ki-tiſztít: 1 *Ján.* 1:7. (2) Lelki betegſéginkböl meggyógyít:

gyógyít: *Ésa.*53:5. (3) Az ellenünk való kéz-irást el-törli 's el mossa: *Kol.* 2:14. (4) Istennel meg-békéltet: *Róm.* 5:1. 1*Ján.* 2:2. 5. Az által a' ſent vér által váltattunk és vétettünk-meg Isten ſzámára: *Jel.* 5:9. 1*Pét.* 1:18,19. *Róm.* 3:25. a' Chriſtust rendelvén Isten *engeſztelö áldozatúl az ö vérében való hitnek általa:* Ámen.

VII. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Sid.* 13: 11-13.

- A' melly állatoknak vérek bé-vitetik a' Fö Pap által; 's a't. --- --- *a' Jéſus-is, hogy meg-ſentelné tulajdon vére által a' népet, a' kapun kivül ſenvedet*; 's a't. ---

A' mi ártatlan Bárányunk az Ur Jéſus, mondatik *világ fundámentomának fel-vettetésétöl fogva meg-öletett Báránynak:* Jel.13:8. 1Pét. 1:19,20. A' melly ſzólás formájának fordítása aránt két rendbéli különözések vagyon az Irás magyarázóknak: 1. Némellyeknek tetſzik, hogy a' ſent Jánosnak Jelentésekröl irtt könyvében lévö ſzókat illyen értelemben rakják öſzve: Azok a' földnek lakosi imádják a' fene-vadat, *a' kiknek nevek nintsen bé-irva világ fundámentomának fel-vettetése elött,* (: v. *fel vettetésétöl fogva:*) *a' meg-öletett Bárány életének könyvébe:* úgy hogy ezek a' ſzók, *E' világ fundámentomának fel-vettetésétöl fogva.* (: avagy --- *elött:*) vitetteſſenek nem a' meg-öletett Bárányra, hanem a' fenevadat imádó földnek lakosira: veſd-öſzve, *Jel.* 17:8. és 20:15. és 21:27*. Mások viſzont, (: mint a' Deák, és a' mi Magyar Fordítónk:) úgy ejtik a' fordítást; hogy a' Bárány mondaſsék, világ fundámentomának fel-vettetésétöl fogva (: vagy elötte :) meg-ölettetettnek. 2 Különözés vagyon más egy ſzótskának fordítása felöl-is, (ἀπὸ) mellyet némellyek fordítnak, *elötte;* némellyek, *attól fogva* †: hogy a' Bárány meg-ölettetettnek mondaſsék világ fundámentomának *fel-vettetése elött,* (: mint 1Pét. 1:20.) vagy --*attól fogva.* Akarmellyik fordítását válaſzſzad azon ſzótskának, nem hibáz a' dolog, mindenik igaz: (1) Igaz az, hogy a' Chriſtus világ fundámentomának *fel-vettetése elött* meg-ölettetett; mert még amaz örökké-való békeſséges tanátskozásban (: mellyröl ſzó van, *Zak.* 6:13.) reá igérte a' Fiú Isten arra magát, hogy teſtet vévén-fel magára a' bünért áldozatúl veti az ö lelkét: *Ésa.* 53:10. Az életnek örökösi, a' földnek fundáltatása elött, a' *Chriſtusban,* mint föben, meg-ölettetendö Bárányban, válaſztattak-el: *Éfés.* 1:4. 2*Tim.* 1:9. A' ſenvedendö és meg-halandó *Chriſtusban tsinált* az Atya *örök rendelést:* Éf. 3:11. *Az örökké-való Teſtámentomnak vére* által való

* vide *Poli Synopſ. in loc. Apocal. Tom.* 5.

† *Et certũ eſt, promiſcuè particulam illam* ἀπὸ, *in Scripturis uſurpari, ut ſignificet nunc* ante, *nunc* à.

nagy *Pásztor* a' Christus: *Sid.* 13:20. Az a' *Lélek*-is, melly *által magát meg-áldozta, örökké-való:* Sid. 9:14. (2) Az-is igaz, hogy a' Christus e' világ fundámentomának *fel-vettetésétöl fogva* meg-öletett Bárány: [1] A' Paraditsomban, amaz elsö kegyelmes Évangyéliombéli igéretben mindjárt meg öleték az a' Bárány: 1 *Mós.* 3:15. mert a' kigyó feje másként meg-nem romolhat vala, hanem annak halála által, a' ki azt meg-rontandó vala; hogy így itt-is igaz lenne amaz, a' mi más dolog aránt irva vagyon, Jér. 46:12. *Az erös meg-ütközött az erösbe, és mind a' kettö* egyszersmind *el-esett.* Mit-is jelent egyebet, abban az elsö igéretben, az Asszonyi-állat magvának sarkának a' kigyótól való meg-mardostatása; hanem a' Christus halálát és meg-öletterését *? Ugy meg-mará a' kigyó a' Christus sarkát, hogy a' halál által ötet el-ejté. Az ö halála nyilván az ördögnek, amaz éh oroszlánnak tulajdoníttatik: *Sólt.* 22:14,21,22. 's a't. [2] Az elsö igéretnek hallása után, ottan mindjárt, hogy Ádám áldozni kezdett, az ö áldozatjakor, a' mint az-után-is minden Pátriárkák áldozatjokban, a' Bárány Christus öletett-meg *(typicè)* ábrázolásképen. Igaz ugyan, hogy az Ádám áldozatjáról nem emlekezik nyilván az Irás. Leg-elsö áldozat, melly fen van jegyezve az Irásban, az Ábel áldozatja: 1 *Mós.* 4:4. *Sid.* 11:4. de kétség kivül Ábel, Ádám attyától tanúlta az áldozatot: és noha az ö áldozatjáról világos tanubizonyság nints fel-téve; alkalmas lehetöségü gyanúság és vélekedés vagyon mindazáltal: tud ill. Elsö szüléinket a' Messiás felöl tött nemes igérettel, és a' kegyelemre való fel vétellel meg-vígasztalván Isten, *tsinált* Ádámnak és az ö feleségének *börböl ruhákat:* 1 Mós. 3:21. azok a' börök, kétség kivül, oktalan állatokról levontt börök vóltanak: hogy döggel meg-hólt állatnak börei löttek vólna, azt Istenhez, 's a' kegyelemre már fel-vétetett ö nemes teremtett állatjához az emberhez, illöképen nem gondolhatjuk. Ha meg-öletett állatok börei vóltak, mi végre ölettettek-meg azok? tsak azért-é, hogy azoknak dög húsok a' föld szinén büszhödjék? vagy hogy az embernek eledeléül legyenek? (: holott a' hús ételröl parantsolatot az özönviz után adott Isten: 1 *Mós.* 9:3.) † egyikét-is ezeknek illendö lehetöség szerint nem állathatjuk: szükség azért azt gyanítanunk, hogy az ember bóldogtalan esete után ki-hirdettetett kegyelembéli szövetségét, vérnek ki-omlása által szentelte-fel Isten; (: lásd, *Sid.* 9:18-22.) hogy a' meg-öletett baromnak húsa és kövérsége Isten tisztességére meg-égettessék; a' böre pedig Ádámnak, mint elsö Áldozó Papnak, jusson †: itt fundáltatván eredete ama' Mósesi Ceremoniás törvénynek,

* vid. *Celeb. Coccejũ in Lexico, ad vocẽ* עָקֵב

† vid. *Cel. Her. Witsii Miscell. Sacror. lib. 2. dissert. 2. §. 12,13. Doct. Cloppenburg. Schol. Sacrific. Probl. 1. &c.*

+ Contrarium probat Celeb. Fr. Burmannus Tom. 1. Lib. IV cap. XXI. § Hist. III.

nek, melly van 3*Móſ.* 7: 8. 'sa't. De (:hogy a' feljebb el-kezdett beſzéd folyamatjából való ki-térés után a' czélra viſzſza-ſzálljunk:) akarmint lött légyen az elsö áldozat; bizony dolog az, hogy az Ábelnek áldozatja, ö utánna mindē Pátriárkáknak, végre a' Sidó Respublicának minden áldozati, ábrázolói vóltanak minden réſzről, a' makula nélkül való Bárány Chriſtus engeſztelö áldozatjának; és így világ fundámentomának fel-vettetésétöl fogva meg-öletett Bárány a' Chriſtus. A' mint ezt az igaſságot a' leczkében az Apoſtol-is világoson tanítja, az ô Teſtámentombéli némelly áldozat körül gyakoroltatni ſzokott Ceremoniát ſzabván a' Chriſtus ſzenvedésére 's halálára: 's abból oſztán egy drága nemes haſznot (*conſequentiát*) hozván-ki a' mi intetésünkre 's vígaſztaltatásunkra: Holott, 1. egy ô Teſtámentombéli, Chriſtus engeſztelö áldozatját, az-az, ſzenvedését és halálát példázó dolgot hozelö az Apoſt. ỳ. 11. 2. Azt, minden környül-álló dolgaira, 's nevezet ſzerint a' helyre nézve, a' Chriſtus ſzenvedésére ſzabja: ỳ. 12. 3. Mind ezekből, a' mi intetésünkre egy haſznot hoz-ki, ỳ. 13.

MAGYARAZAT.

Czélozása vagyon az Apoſtolnak a' leczkében, ama' nevezetes meg-tiſztúlásnak nagy napján (: melly eſni ſzokott vólt eſztendönkent *a' hetedik hónak tizedik napján:* 3Móſ. 16: 29.) végbe vitetni ſzokott Ceremoniákra: a' mikor a' Fö Pap a' bünért való áldozatra fel-vitetett állatoknak véreket bé-vitte a' ſzent helyre Iſten eleibe, tiſztúlásnak okáért; azok az állatok vóltanak, *egy gyermekéd tulok és egy kos:* 3Móſ. 16: 3, 27. kiknek böröket, húsokat és ganéjokat a' táboron kivül égettek-meg: mert noha más rendbéli áldozatokban-is meg-eſett az, hogy a' tulok a' táboron kivül égettetett-meg; de annak a' vére nem vitettetett-bé a' leg-ſzentségesb helybe: laſd, 3*Móſ.* 4: 5, 7, 11, 12, 16, 21. 'sa't. a' mellyre mindazáltal egyenesen mútat az Apoſtol: kinek czélja az, (1) meg-mútatni, hogy a' Fö Pap, a' Chriſtusnak, ki az örökké-való Lélek által magát meg-áldozta, (*Sid.* 9: 14.) példázója lött légyen; a' melly kétség kivül való igaſság: láſd, *Sólt.* 110: 4. *Sid.* 4: 14, 15. és 5: 1--6. és 7: (egéſzen) és 8: 1. 'sa't. (2) Azt-is fel-téſzi az Ap. mint a' táboron kivül meg-égettetett állatnak vére a' ſzentséges helybe vitetett-bé; úgy a' Chriſtus is a' nem kézzel tsináltt ſzentséges helybe vérrel ment-bé: *Sid.* 9: 24. iſmét, ỳ 7--12.

A' mint pedig az áldozatra fel-vitetett állatok körül, úgy a' Chriſtus meg-áldoztatása körül három czikkelyekre kell minékünk ſzorgalmatoson vigyáznunk: 1. Az áldozatra való állat elevenen vitetett a' gyülekezet sátorának ajtajához: 3*Móſ.* 1: 2, 3. *kötelekkel meg-kötözve vi-*

ve vitetett épen *az óltár szarváig:* Sólt. 118:27. 2. Isten tiszteſségére meg-ölettetett, 's óltárra tétetett; hogy vagy egészen, vagy tsak valami részben meg-égetteſſék. 3. Némelly nevezetes áldozatokban a' meg-áldoztatandó állat a' táboron, vagy kapun kivül vitetett, 's ott égettetett-meg; a' vére mindazáltal annak-is tsak ugyan bé-vitetett Isten eleibe, vagy a' nagyobb réz óltár fundámentomához öntetvén, vagy az arany óltár szarvaira hintetvén, vagy épen a' leg-szentségesb helybe-is bé-vitetvén: 3*Móſ.* 4:5-7. és 16:14,15. 's a't.

Mind ezeknek valóságok bé-tölt a' Chriſtusban: a' ki-is, 1. önként maga ment az áldozatra, arra a' helyre, a' holott ö majdan halálra ſententziáztatandó vala: *Luk.* 18:31. meg-fogattatott mindazáltal és meg-is kötöztetett: *Ján.* 18:12. 2. A' kapun kivül vitetett a' Chriſtus, és ott meg-ölettetett; az Isten haragjának, és a' pokolbéli kínokhoz haſonló ſok szenvedéseknek tüzétöl meg-égettetvén. Oltáron égettetett pedig meg ez az engeſztelö áldozat-is a' Chriſtus: *Sid.* 13:10. az óltár vólt az ö Isteni szent terméſzete, és néminémü tekíntetre nézve a' kereſztfa-is. Mert az óltárnak kettös haſzna vólt: (1) tartotta (*ſuſtineál*ta) 's magára fel-vötte a' meg-égettetendö áldozatot: (2) azt meg-szentelte, nem annyira magától és a' maga erejével, mint az égböl le-szállott, és ö rajta szüntelen égö tüz által, (3*Móſ.* 6:9,13.) melly amaz örökké-való Lelket (*Sid.* 9:14.) ábrázolta, ki az Isten óltárának tüze: *Ésa* 6:6,7. *Jel.* 8:5. *Mát.* 3:11. Az elsö haszonra nézve, *a' kereſztſa mondattathatik óltárnak*, mellyre a' mi érettünk' meg-áldoztatott Bárány *fel-emeltetett:* Ján. 12:32,33. mint a' puſztában az ércz kigyó: *Ján.* 3:14. *a' mi büneinket az ö teſtében a' fán hordozván:* 1Pét. 2:24. Az utólſó tekíntetben pedig, óltár vólt a' Chriſtus Isteni szent terméſzete, és az ö örökké-való Lelke; mellyek meg-szentelték, és véghetetlẽ erejüvé 's érdemüvé tötték az ö áldozatját: *Mát.* 23:19. *Sid.* 9:14. Isten elött való *gyönyörüséges* és kellemetes *illatozásra:* Eſé. 5:2*. Az *a' tüz* pedig, melly meg-égette a' Chriſtust, vólt az Istennek a' bün által meg-sértetett dítsöſségének helyre állításához, és az ö vére által meg-szenteltetendö atyafiakhoz (*Sid.* 2:11.) ki-mondhatatlanúl gerje-

[* *Placet hîc annotare eruditam & ſubtilem Doctiſſ. Cloppenburgii obſervationẽ* (*in Schol. ſacrif. in ſpicil. Probl.* 6.) --*Per i ſam illam maledictionem, cujus ſymbolũ crux fuit, ſanctificatus eſt Chriſtus. Enimvero in eo ſitum erat expiationis myſterium, quod per exſecrationem victimæ conſecrarentur: ipſas quippe neceſſe erat devovere maledictioni, ad impetrandam divinitùs benedictionem. Atque ſic pro nobis expiationem fecit Chriſtus, ipſe factus* κατάρα, *quando ſe pro nobis ſanctificavit, & à Patre per paſſiones ſanctificatus eſt.* Heb. 2.10. *&c.*]

gerjedezö buzgó indúlat, és nagy ſzerelem: *Sólt.* 69:10. mellyhez járúlt az Iſten bün ellen gerjedezö haragjának tüze által való kereſztség: *Luk.* 12:49, 50. 3. A' mint a' Fö Pap a' kapun (vagy táboron) kivül meg-égettetett állatnak vérét bé-vitte a' ſzent helybe; úgy a' mi Fö Papunk *az ö tulajdon vére által ment-bé egyſzer a' ſzentséges helybe, örök váltságot találván:* Sid. 9:12,24. KERD. *De ugyan mikor és miként vitte 's mútatta-bé a' Chriſtus ſzent Attyának az ö engeſztelö áldozatjának vérét?* FEL. Illö erröl a' dologról egy-kevéssé nyilvábban viſgálódnunk: meg-jegyezvén azt, 1. A' hajdan meg-áldoztatott *állatoknak vérek*, azoknak *lelkeknek* nyilván mondatik az Irásban: 3*Móſ.* 17:11. (1*Móſ.* 9:5.) mind azért, hogy az ö életek azokban állot; mind pedig azért, hogy az áldozatot tévö bünös ember lelkéért adattatott; *azt rendelvén* Iſten, *az ö lelkének az óltáron való* (ábrázolásbéli) *meg-tiſztíttatására:* 3Móſ. 17:11. Mikor azért a' Meſſiás úgy gondoltatik, mint a' bün tiſztító Ceremoniás áldozatnak (*antitypus*a) valóságos mássa 's igaz példázatja; a' mint amannak vére a' lélek helyett vólt, úgy viſzont *a' Meſſiás lelke vérnek neveztetik*, kiváltképen mikor áldozatra való baromnak (: példa.ok. meg-öletet Báránynak:) haſonlatoſsága alatt iratik-le: 1*Pét.* 1:19. *Jel.* 5:6,9. és 7:14. és iſmét az ö *ſzent vére neveztetik léleknek*, mikor úgy czímereztetik-ki, (*repræſentáltatik,*) mint valamit okosság ſzerint, és kezességéhez illöképen tselekedö állat: láſd, *Éſa.* 53:10,12. annyira, hogy a' Chriſtus által lött elégtételnek munkája körül, ez a' két ſzó, *vér* és *lélek* (ö róla mondatván) együvé mennek, és egyenlö erejüek*. Miként azért hajdan a' tulkoknak és bakoknak vérek akkor vitetett-bé a' ſzent helybe, mikor már az ö teſtek halva vólt; úgy a' Chriſtus vére az ö Iſteni terméſzetiröl (: melly ekkor Fö Papi tiſztet viſelt:) bé-vitetett a' kéz nélkül tsinálтatott ſzentséges helybe, midön az ö ſzent teſte kivül maradott, tiſzta helyen el-tétetve: (: 3*Móſ.* 4: 12. veſd-öſzve, *Ján.* 19: 40, 41.) Az a' Chriſtus vére pedig nem egyéb vólt, hanem az ö ſzent lelke; mellyet midön ki-botsátott vólna, (: meg-ſzakadván az ö teſtének kárpitja, *Sid.* 10: 20. azon ſzempillantásban a' templomnak kárpitja-is kettéhaſadván, *Mát.* 27: 50, 51.) vitetett az az égbe ſzent Attyához: Igy léſzen ſzép meg-egyezése a' régi példának a' valóságos példázattal, mellyre az Apoſtol a' leczkében útat nyitott. 2. A' fel-támadás után, meg-ditsöittetvén, és *ama' mennyei ditsöséges ſzéknek jobbjára ülvén*, Sid. 8:1. nem tsak lelkét mútatta-bé; hanem az áldozatra megölettetett teſtét-is az égben ſzent Attya eleibe helyhette: mert nem tsak úgy vagyon az égben a' Chriſtus, mint Fö Pap; hanem mint meg-

* vid. *Celeb. Her. Witsii Miſc. Sacr. lib. 2. diſſe. 2. §. 90.*

ölletett Bárány-is: *Iel.* 5:6. És, meg-jegyzésre méltó dolog itt az: Ama' nevezetes tiſztúlásnak nagy napján, mikor a' bün tiſztító áldozatra való tuloknak és kosnak a' vérét a' Fö Pap a' leg-ſentségesb helybe bévitte, a' ſent hely elött való kárpit avagy ſuperlát (2 *Móſ.* 26: 31-33.) félre hajlott és hajtatott, úgy mehetett-bé a' Pap a' leg-ſentségesebb helybe, a' kárpiton belöl, hogy a' vér által lött engeſzteltetést Iſten elött bé-mútatná. De mivelhogy nem valóságban és igazán, hanem tsak árnyékban és ábrázatban lött akkor a' bün tiſztítás és engeſztelés; azért a' Pap ki-jövén, iſmét helyre ment az a' kárpit, vagy ſuperlát; melly a' leg-ſentségesb helybe való bé-nézhetéstöl és bé-mehetéstöl el-zárt mindeneket. De a' Chriſtus engeſztelö és bünt tiſztító áldozatja a' kereſztfán véghez menvén, és ö a' kéz nélkül tsinált ſentséges helybe bé-menvén, hogy az ö tökéletes engeſztelést tsinált ſent vérét ott bémútatná; nem tsak ideig hajlott félre, hanem örökre el-ſzakadott és haſadott az a' kárpit, vagy ſuperlát; nem emberi, hanem Iſteni kéz által: (*Mát.* 27:51.) ſemmi haſznra való az tovább nem lévén, minekutánna a' Jésus örök váltságot talált: *Sid.* 9:12.

℣. 12. az Apoſtol a' régi példát a' valóságra ſzabja, így ſólván: --- *A' Jéſus-is, hogy meg-ſentelné a' népet az ö tulajdon vére által, ſenvedet a' kapun kivül.* Melly igékben imillyen titkos dolgok foglaltattak-bé: 1. A' Jésus áldozatjának ama' régibb áldozatok felett való betsületi, ditsöſségesebb 's nemesebb vólta: mert a' Jéſusnak kapun kivül lött ſenvedése által meg-ſenteltetett a' nép; dé amaz elsöbb áldozatok nem ſentelhetik vala meg a' lelki-eſméretben az áldozót: *Sid.* 9:9. azért, drágább Teſtámentomnak vére ez a' vér, melly által a' nép meg-ſenteltetett, amannál; 's drágább dolgokat ſól ez, hogy nem mint az Ábelnek vére: *Sid.* 12:24. 2. Hajdan azoknak az állatoknak vérekkel, mellyet a' Fö Pap a' leg-ſentségesb helybe bé-vitt, nem tsak a' népnek büneiért, hanem magáért-is áldozott a' Pap: *Sid.* 9:7. De a' Jéſus az ö vére által tsak az ö népéért áldozott: mert *illyen Fö Pap illet vala minket, ſent, ártatlan*; 's a' t. --- *kinek ne lenne ſükség --- elöſör a' maga bünéért áldozni*; 's a' t. Sid. 7:26, 27. 3. Az ö tulajdon vére által ſentelte-meg a' Jéſus a' népet, nem tulkoknak és bakoknak vérek által: *Sid.* 9:11, 12. 4. A' Jéſus nem mindenekért adattatott a' ſenvedésekre és a' halálra: mert *az ö tulajdon vére által* tsak *az ö népét ſentelte-meg*; noha erröl ellenkezöképen értenek némellyek a' *Semi-Pelagianusok* és *Arminianusok* után. *(: Láſs erröl bö traktát oda-feljebb ezen Szakaſztéli 5-dik Prédikátziónak a' vége felé.)*

5. A' Jé-

5. A' Jéſus vére által meg-ſenteltetett nép ſabadságának, mellybe ö azt helyheztette, világos jele és czímere az, hogy a' Chriſtus Jérusálemen 's annak kapuján kivül ſenvedett: azért már a' Jéſus vére által meg-ſenteltetett, 's Uj Teſtámentomi ſabadságba állíttatott nép, nem köteles többé a' *teſti Jérusálemhez*, ahoz a' *Hágárhoz*, melly az ö fiaival együtt ſolgálat alá vettetett vólt: *Gal.* 4: 25 *. A' barom vére által való áldozatra, moſódásokra, ceremoniákra, e' világ betüinek akarmelly névei nevezendö ſolgálatjára, nem köteles többé már a' Jéſus vére által meg-ſenteltetett nép: *Galat.* 5: 1. mert nem a' teſti 's földi, hanem ama' *magosságos Jérusálem* fiai vagyunk mi, *a' melly ſabados*, *a' melly mindenikünknek Annya:* Gal. 4: 26. Azért a' Jéſus, mikor a' kapun kivül ſenvedett, akkor emelte-fel az Uj Teſtámentomi lelki ſabadságnak czímeres záſlóját. 6. Ez alá a' záſló alá kell minékünk menni, a' táboron kivül, Jérusálemen kivül, 's ez alatt kell hordozni a' Chriſtus czímerét, az ö gyalázatját. *A' táboron kivül:* E' ſólás formájában az Apoſtol czéloz a' Sidó Respublikának akkori állapatjára, mikor még a' puſztában bújdosott, mikor az áldozatokról való Ceremoniás törvényeket Iſten ki-adta; melly Ceremoniák azontúl egyedül-ſoríttattak Jérusálemhez és a' Templomhoz. Azért, közönſégesen az Apoſtol íntése vagyon minden Chriſtust vallókhoz affelöl, hogy ſakaſſák-el magokat a' Sidó Respublikától, a' földi Jérusálemtöl, a' Sidó minden Ceremoniáktól; álljanak-bé a' ſabadságba, mellybe öket a' Chriſtus állította, és ne kötelezzék iſmét magokat ſolgálatnak igájába a' teſti Jérusálemnek fiaival: *Gal.* 5: 1. erröl vagyon próféciai íntés, *Eſa.* 52: 11. és 66: 5,6. Annak, a' ki a' Chriſtushoz menni akar, ki-kell menni a' teſti Jérusálemböl, 's hordozni kell az ö gyalázatját. Illyen gyalázat vólt az, melly eſett az Apoſtolokon, és a' több, Jérusálemtöl magokat el-ſakaſtó, Chriſtus nevét vallókon; kik üldöztettek, kergettettek, tömlöczöztettek, veſzöztettek, meg-ſententziáztattak, meg-ölettettek: melly dolgokról való hiſtóriával rakva az Apoſtolok dolgaikról irtt könyv. A' kereſztröl való tudományt hirdetni, a' meg-feſzíttetett Chriſtust prédikálani, mind Chriſtus gyalázatja vólt: mert a' meg-feſzíttetett Jéſus, a' Sidóknak botránkozás, a' Görögöknek pedig bolondság vólt: 1 *Kór.* 1: 22,23. 's a't.

* *vid. Celeb. Coccejü. op. Tom.* 5. *in Exp. Ep. ad Heb. ad ca.* 13. §. 36, 40.

TANUSAG.

A' ki a' Jéſus ſenvedésinek 's halálának érdemében réſzt akar venni, annak nagy kéſséggel a' Chriſtus eleibe ki-kell menni, 's az ö gyalázatját örömmel hordozni, és így a' Chriſtus ſenvedésiben réſzesülni kell.

A' leczkében. Ismét, *Sid.* 11: 26. *Kol.* 1:24. *Sólt.* 110:3. és 118:22--26. 1*Kór.* 15:31. *Gal.* 6:14,17. 's a't.

Okai. I. Mert a' Christus gyalázatjának hordozásának nagy jutalma vagyon és lészen: arra nézett Mózes, *Sid.* 11:26.

II. Mert senki a' Christus szenvedésinek 's halálának érdemében nem részesülhet, hanemha *a' Christus szenvedésinek maradványit töltibé.* Kol. 1:24. *(:melly szólás formájának magyarázatját, lásd oda-feljebb ezen Szakaszban lévö 4-dik Préd. az 1. Tanúság után:)* az pedig lészen a' Christus gyalázatjának hordozásával; és ollyankor a' Christus bélyegét hordozza a' keresztyén ember az ö testében: *Gal.* 6:17. a' mellyben ugyan örülni 's ditsekeni kell: *Gal.* 6:14. 2*Kór.* 12:9. mint az Apostolok örültenek azon, hogy méltókká tétettenek a' Jésus nevéért való bosszúság szenvedésre: *Tsel.* 5:41. 's a't.

III. Mert a' Christus szenvedésiben való részesülés, és az ö gyalázatjának hordozása miatt, soha senki meg-nem szégyenül: 1 *Pét.* 4:16. *Róm.* 5:3,5. E' világ előtt (:kinek a' Christus kereszte bolondság:) gyalázatos dolog és alávaló állapat a' Christus gyalázatját hordozni; söt maga előtt a' Christus gyalázatját hordozó ember előtt-is elsöben gyalázatos dolognak látszik az; melly okon nehéz és sanyarú-is a' testnek: a' honnan mondja Idvezítönk, *Mát.* 16:24. hogy annak megkell tagadni magát, a' ki ö utánna akar menni: De Isten szemei előtt ditsöséges és drágalátos dolog az: *Sólt.* 118:22,23. 's a't.

Applicatio. Azért, keresztyén ember, 1. nem hogy sajnálanod kellene; söt nagy nyereség, öröm, és *privilegium* gyanánt kell tartanod a' Christus gyalázatjának hordozását; mert ez által részesülsz az ö szenvedésiben: e' pedig ollyan *privilegium*, melly nem mindeneknek ajándékoztatik, hanem tsak némellyeknek, azoknak-is kegyelemből. Fil. 1:29. --- *Néktek kegyelemből adattatott, a' Christusért, nem tsak hinni ö benne, hanem szenvedni-is ö érette:* Melly okra nézve ditsekedtek abban a' Szentek: *Gal.* 6:14,17. 2*Kór.* 12:9. 's a't. 2. Ki-mondhatatlan, sok, nagy és drága haszna vannak a' Christus szenvedésiben való részesülésnek: (1) az által 's abból tanúlsz engedelmességet, mint a' Christus; ki *jóllehet Fiú vólt, mindazáltal azokból, a' mellyeket szenvedett, meg-tanúlta az engedelmességet, és meg-szenteltetvén lött az örök idvességnek oka:* Sid. 5:8,9. (2) az által vészed 's veheted a' következendö örök ditsöségnek bizonyos és meg-tsalhatatlan zálogát; ha *ö véle együtt szenvedsz*, hogy *ö véle együtt ditsöülsz-meg:* Róm. 8:17. 2 Tim. 2:11,12. A' szenvedések által, 's azok után ditsöítette-meg Isten az

ö Fiát:

ö Fiát: *Fil.* 2: 6--9. azért ollyan indúlat legyen te benned-is, minémü vólt a' Chriſtusban, (: ugyan-ott, ℣. 5.) hogy te-is meg-ditsöítteſsél.

Azért, ha ki a' Chriſtus ſenvedésinek 's halálának érdeméből réſzt akarſz venni; 1. ne ſégyenld fel-venni a' Chriſtus kereſztét, menyki ö hozzája a' táboron-kivül, az ö gyalázatját örömmel hordozván, tagadd-meg magadat, vedd-fel az ö keteſztét; hadd-el ama' varost, menny-ki abból, melly az Iſten ſzerelmetes városa ellen fel-emelte magát, 's az ellen harczol: *Jel.* 20: 9. nintsen itt néked maradandó városod: *Sid.* 13: 14. az a' város, mellynek te fia vagy, mennyből ſzállott alá, *Jel.* 21: 2. *Gal.* 4: 26. azért ne függj ama' városnak ſzájától, mellyel e' világnak nagy réſze paráználkodik: *Jel.* 17: mellynek *homlokára illyen név van irva, Titok, nagy Babilon;* 's a't. ℣. 5. melly, *lélek ſzerint, Sodomának és Égyiptusnak hivatik*: Jel. 11: 8. 2. Légy állhatatos mind végig a' Chriſtusért való ſenvedésben: *Jel.* 2: 10. *Mát.* 24: 13. *Gondold-meg, ki légyen az, a' ki az ellene való ſidalmázásokat a' bünösöktöl békével ſenvedte, hogy elmédben el-fogyatkozván meg-ne fáradj:* Sid. 12: 3. Harczolj mind a' vérig, légy hív mind halálig, 's el-nyered az életnek hervadhatatlan koronáját! Ámen.

MAGYAR NEMZETI MÚZEUM KÖNYVTÁRA

Ötödik Szakasz,

Melly magába foglalja, *A' mi Idvességünk Fejedelmének az Ur Jesusnak, a' halál áresztoma alól való diadalmas és ditsőséges* Fel-támadásáról tött idvességes Tanitasokat.

Elsö Prédikátzio.

Tanításra el-olvastatott Szent Irási Leczke: *Márk.* 16: 1--6.

MEllyben *Summáson* meg-iratik, az Ur Jésus halálból való ditsöséges Fel-támadásának hiſtóriája, annak néminémü környül-álló dolgai, 's azon ö fel-támadásának egy Angyal által lött bizonyos hirdettetése. Világosban pedig, 1. az iratik-meg, mitsoda alkalmatossággal hirhedett 's nyilatkozott-ki a' Chriſtusnak halálból való fel-támadása; hogy t. ill. némelly Aſſzonyi-állatok ki-mentek a' Chriſtus koporsójához; 's a't. 2. A' Chriſtus fel-támadásának ideje jelentetik, ℣. 1, 2. *Szombat el-múlva, nagy reggel, a' hétnek elsö napján.* 3. A' Chriſtus fel-támadásának egy Angyal által lött nyilván-való *præconiuma* 's ki-hirdettetése, melly a' meg-háborodott és félemlett aſſzony-emberek vígaſztaltatásoknak fundámentomául tétetik-fel, ℣. 5, 6.

* *Latinus, Syrus, Arabs, habêt iſtud caput, & cujꝰ magna in hac re debet eſſe auctoritas, vetuſtiſſimꝰ Patrũ Irenæꝰ. &c. vid. Poli ſynopſ. in Marc.*

Magyarazat.

Az Ur Jésus fel-támadásának hiſtóriáját e' leczkében, a' több Évangyéliſtáktól olly különözö formán irta-meg a' ſzent Márk, hogy az okon némelly régi Görög könyvekből (*exemplar*okból) egéſzen ki-hagyattatott vólt ez a' 16-dik réſz: De viſzont találtatik és olvaſtatik ſok régi könyvekben *, és az elsöbb *ſeculum*okban élö ſzent Atyák irásik között; mint Irenæusnál, Athanaſiusnál, és Ágoſton Doctornál.

A' minémü különözések és ellenkezések láttatnak lenni, könnyü azokat el-igazítani 's egybe-békéltetni: péld. ok. 1. ſzent Márk azt irja, hogy az aſſzonyok mentek a' koporsóhoz *ſzombat el-múlva;* ſzent Máté

Máté pedig, *(veſperâ ſabbathorum) ſombat eſtén*, avagy *végén*. FEL. A' Sidók, mint a' több Napkeletiek-is, (: és mint ma a' KereSztyének között-is, *a' Norimbergai Német-orSágiak:)* a' napot, a' Nap fel-jötétöl Számlálták, más Nap fel-jötéig. El-indúltak azért az aSSonyok igen jó reggel, mikor még ſetét vólna, a' ſombat végén, és el-értek a' koporſóhoz, mikor már világosodván a' ſombat el-kezdett múlni, és a' hétnek elsö napjára kezdett virradni; 's a't. 2. Hogy S.Márk a' Chriſtus koporſóját látógató aSSonyok közzé Számlálja *Salomét*, kit S.Máté el-hallgatott vólt; ſemmit abban nem hibázott. 3. A' Chriſtus fel-támadásával együvé köttetett némelly környül-álló dolgokat, minémü *a' föld-indúlás, az örzöknek az Angyaltól való meg-rettenések;* 's a't. mellyeket már S.Máté böven elö-Számlált vala, hogy S. Márk rövidſégre czélozván el-hallgatott, kitsoda kötekedhetik a' miatt? 4. ViSont jegyez-meg S. Márk ollyakat, a' mellyeket S.Máté el-hallgatott; (: ez lévén a' Chriſtus viſeltt dolgait meg-iró Évangyéliſtáknak a' Sokások; hogy a' mit egyik vagy el-hallgatott, vagy egy kevessé homályoskán irt-meg, azt a' másik világosabban meg-irja:) péld.ok. (1) hogy azok a' kegyes aSSonyok azért mentek a' koporſóhoz, hogy a' Chriſtust meg-kennyék: (2) mitsoda beSéllgetések vólt nékiek az úton egymás között, azt-is fel-jegyzette Sent Márk, ℣.3. 5. Holott S.Lukáts, a' 24:r. 4.℣. két fényes öltözetben lévö férjfiakról emlekezik; S.Márk tsak egy iſjat jegyez-fel, ki fejér ruhábã öltöztetett vala, ℣.5. mert meg-lehet, hogy a' ſietség és félelem miatt nem mindjárt vötték eSre mind a' kettöt az aSSony-emberek; vagy pedig S.Máté és S.Márk azért említnek tsak egyet, mert nem mind a' kettö Sólott egySersmind az aSSonyokhoz, hanem tsak egyik; 's a't*.

--*Szombat el-múlván, --jó reggel, a' hétnek elsö napján:* melly hivattatik Ur napjának-is: *Iel.* 1: 10. az Urnak azon a' napon lött fel-támadására nézve, Sombaton nyugodtanak a' parantsolat Serint: *Luk.* 23:56. a' hétnek elsö napjára jutván vittenek *keneteket, hogy el-menvén meg-kennék ötet*, t.ill Jéſust: ℣. 1.

KERD. *Holott már azelött egynéhányſor meg-kenettetett vólt az Ur, mind éltében; mind* (a' mint látSik) *hólta után-is, hogy el-temettetett:* éltében, egy Simon nevü Fariſéus házában meg-kente ötet ama' bünös aSSonyi-állat: *Luk.*7:38,46. azontúl, halála elött kevés napokkal, Bétániában a' poklos Simon házában viSont meg-kente ötet azon aSSonyi-

[* *Forſan mulieres non omnes ſimul ingreſſæ ſunt; quibusdam unus apparuit Angelus, nonnullis duo viſi. Aut primùm unus viſus omnibus, dein' duo; &c. Ita etiã, cùm Chriſtus Hieroſolymam inequitavet; refert Matthæus illum aſinâ vectum, & pullâ; reliqui Evangeliſtæ, aſinæ tantùm meminêre; &c. &c.*]

aſſzonyi-állat *: *Mát.*26:6,7. *Ján.*12:3. végre, halála után, szent testét mikor el-akarnák temetni, Nikodémus *hozott mirhából és áloesből tsináltatott drága kenetet mintegy száz fontot*, mellyekkel egybe bétakarák a' Jésus testét lepedökbe: *Ján.*19:39,40. *mi sükség vólt újolag a' Chriſtust meg-kenni menni a' szent Aſſzonyoknak*, a' mint van, *Márk.* 16:℣.1.? Fel. 1. Némellyeknek a' tetszik, hogy az Aſſzonyok nem a' Chriſtus testét, hanem a' koporsót meg-kenni mentenek; már azelőtt a' Chriſtus szent teſte Jósef és Nikodémus által meg-kenettetvén †. 2. Bizony dolog, hogy hajdan a' Napkeletiek, azok között a' Sidók-is meg-kenték a' hólt testet; mint a' Jákób testét meg-kente Jósef: 1*Móſ.*50:2. és viszont ennek-is (t. ill. Jósefnek) testét meg-kenték: ℣.26. úgy *Ása* Királyt: 2*Krón.*16:14. *Iér.*34:5. Az Ur Jésus szent testét-is, az ötet éltében-is buzgóan és szentül szerető kegyes Aſſzonyok meg-akarták kenni, úgy irja S. Márk. Kerd. *De mi okon; hiszem Nikodémus és Jósef, mikor el-temették, meg-kenték?* Fel. Az Évangyélisták egybe-vetésekből a' dolgot így igazíthatjuk-el: (1) Bizony dolog, hogy az a' gazdag ember, Nikodémus, a' Chriſtus éjtszakai tanítványa, szerzett és hozott vólt a' Chriſtus testének meg-kenésére drága kenetet, mintegy száz fontot: *Ján.*19:39. de (2) mivelhogy a' Sidók innepének esti vólt, mikor a' Chriſtus el-temettetett, *Ián.*19:42. *Luk.*23:54. el-késödtek, 's reájok estveledett, és nem érkeztek reá a' szent test temetése körül forgolódó Jósef, Nikodémus, és az Aſſzonyok a' test meg-kenésére; hanem (3) a' Nikodémustól hozatott drága kenetet a' lepedökbe tsak bé-takarták, és a' test mellé helyhették, olly véggel, hogy az innep elmúlván, többet szerezvén ahoz a' kenethez újolag ki-mennyenek, és egészen meg-kennyék a' szent testet: *Ián.* 19:40. a' minthogy (4) munkások-is vóltak ezen kegyesség tiztiben azok a' szent Aſſzonyok; mert a' koporsótól *meg-térvén, készítének drága áromákat és keneteket, és szombaton nyugodván a' parantsolat szerint*, Luk.23:56. hogy a' szombat el-múlt, nagy reggel, a' hétnek elsö napján, menének a' koporsóhoz, hogy meg-kennék ötet: *Márk.* 16:1,2 §. E' pedig az Istennek titkos tanátsából lött, hogy az innep esti miatt el-késödvén nem kenhették-meg a' Chriſtus testét az körül forgolódók: 1. Hogy a' Chriſtus szent testének meg-nem rothadása ne tulajdonittatnék a' kenet erejének; hanem lenne az a' Prófétzia szerint: *Sól.*16:10.

2. Hogy

* *vid. Joh. Lightfoot oper. Tom.2 in Chron tempor. & ordi. Text. Nov. Teſt. ſectio. 33, & 34.*

[† *Verſio Arabica habet: ut ungerent ſepulchrum, (exceptâ Editione Romanâ, quæ habet: ut ungerent Jeſum.) vid. Ludov. de Dieu Commentar. in Marc. Wilh. Momma Oecon. Temp. Tom.2. lib.3. cap.7. §.35*]

§ *Quod corpus Chriſti mortuum, occaſione ſepulturæ non ſit unctum, liquidò colligi poteſt etiam ex Joh.12:7.*]

2. Hogy az ö £ent teſtének meg-elevenedése, 's a' fel-támadás által következendö meg-újúlása viſzont nem a' kenetnek tulajdoníttatnék, hanem az által *meg-bizonyíttatnék hatalmason Iſten Fiának lenni:* Ró. 1:4.

A' Chriſtus a' £ombat után való napon, melly *a' hétnek elsö napja*, támadott-fel: ℣. 2. a' melly nap hajdan Iſten eleibe bé-mútattatott a' gabona-kévéknek elsö ſengéjek: 3 *Móſ.* 23:8,10,11. a' honnan-is mondatik a' Chriſtus *az el-aluttaknak elsö ſengéjeknek:* 1Kór. 15:20. *a' halottak közzül elsö-ſzülöttnek:* Kol. 1:18. Mert a' régi árnyékoknak és példázatoknak olly igaz valóságok vólt a' Chriſtus, hogy napját, óráját, 's egyéb környül-álló dolgait-is azoknak £orosan és nyilván bé-töltötte: péld ok. A' Húsvéti Bárány hajdan a' *Niſán* nevü hónapnak (melly nékünk Böjt-más hava:) 14-dik napján ölettetett-meg: 2 *Móſ.* 12:6. *a' mi Húsvéti Bárányunk*-is, *a' Chriſtus*, (1Kór. 5:7.) azon a' napon hóltmeg, *a' két eſtve között.* Hajdan ama' kedves férjfiúnak Danielnek, Gábriel Angyal, a' *hatvankét hetek után ki-vágattatandó* Meſſiás felöl az eſtvéli áldozatnak idejekor prófétált: *Dan.* 9:21,26. azon eſtvéli áldozatnak idejekor botsátotta-ki lelkét a' Chriſtus a' kereſztfán, eſtve felé; a' mint az Evangyéliſták irásikból meg-tetſzik. Hajdan *a' Manna £ombat napon* az égből nem eſett, a' föld ſzinén nem láttatott: 2 *Móſ.* 16:26,27. azon £ombat napon nyugodott az igaz *lelki Manna*-is (Ián. 6:32, 33. Jel. 2:17.) a' koporſóban, és a' föld ſzinén nem láttatott: így, a' mint hajdan a' Húsvét £ombatja után való nap emeltetett-fel 's ingattatott-meg a' gabona kévéknek elsö ſengéjek; úgy az Urban el-aluvóknak elsö ſengéjek, a' Chriſtus, azon nap' *emelte-fel fejét a' halálból* a' fel-támadás által: *Sólt.* 110:7.

Tovább ℣. 4. a' Chriſtus fel-támadásának környül-álló dolgai között e' vagyon: *El-vétetett a' nagy kö a' koporsó £ájáról Angyal* által: *Mát.* 28:2. Nem kezével, nem nagy erö£akos munkával fordította-el az Angyal a' követ, hanem hatalmas parantsolatjával és parantsoló hatalmával; mert azok a' lelkek az *Iſten hatalmasságának Angyali:* 2 Theſſ. 1:7. erövel biró lelkek: *Sólt.* 103:20. Annak a' könek Angyal által azért kellett el-háríttatni, hogy meg-tetſzenék, 1. ez; hogy a' feltámadó Chriſtusnak igaz valósagos emberi, és nem tündéres, nem mindenütt jelen lehetö, 's nem más teſten által-hatható teſte vagyon. Némellyeknek tetſzik azt mondani; hogy a' feltámadó Chriſtus a' bé-zárlott koporſóból ment-ki, és azon a' nagy kemény kövön tsak által-hatott az ö £. teſte; mint azután-is a' bé-zárlott ajtókon*: *Ián.* 20:19.

[* vid. *Henr. Eckhardi Faſcicul. Controv. cap.6. pag. mih.* 169, 170. *&c. Caſp.Eraſ. Brochmand. Syſt.Theol. Tom.*1. *Artic.*15. *c.*4. *quæſ.*6-8. *&c. pag.m.*740---747. *&c.*]

A' követ el-fordította ugyan az Angyal, *(úgy ſzólnak:)* de nem a' Chriſtusért, hanem a' koporſót látogatandó aſzſzonyokért és tanítványokért, hogy azoknak a' koporſó üres vólta meg-mútattaſsék; mert egyébaránt a' Jéſusnak, *(úgy ſzólnak)* a' fel-támadás által meg-kellett *hatalmason bizonyíttatni, Iſten Fiának lenni.* De ez okoskodásra azt felelem én: Avagy nem mútatódhatotté-meg a' Chriſtus hatalma másként; hanem a' nagy kövön való által-tünés, által-hatás, és a' terméſzet rendinek el-forditása által? Iſten Fia a' Jéſus hatalommal 's ditsöſéggel; de embernek Fia-is valósággal. A' fel-vött teſtet nem változtatta a' Chriſtus lélekké; annyival inkább valamelly *(phantasmává)* tündéres állattá. Bizony nem betsültetik akkor a' Chriſtus ſzent teſte, mikor annak terméſzeti tulajdonsága attól el-ſzakaſztatik. Ez a' mi Idvezítönknek valóságos ditsöſége, mellyröl vallást kell tenni minden nyelvnek, hogy ö igaz Iſten, és igaz Ember, mi hozzánk mindenekben haſonlatos a' büntöl meg-válva. Nem kell az Iſtent emberré tsinálni 's által-változtatni, 's az embert-is Iſtenné: Hogy így a' magunk teſtét-is, melly el-változtatik, (: a' fel-támadásban: 1 *Kór.* 15.) *hogy haſonlatos légyen a' Chriſtus meg-ditsöült teſtéhez:* Fil 3:21. ne *Deificá*ljuk, Iſtenné ne tsináljuk; 's a't *. 2. Nem ſzükölködött vólna ugyan a' Chriſtus Angyal ſegítsége nélkül a' kö el-hárítására; mert ö ama' *kéz nélkül* a' hegyböl *ki-ſzakadott,* és az álló-képet öſzve-rontó *kö:* Dan. 2: 34,35,45. *a' hitnek Fejedelme* a' Jéſus, *(Sid.* 12:2.) ki tanítványinak azt mondotta: *Ha hitetek lejénd, és azt mondjátok e' hegynek; kelj-fel, ſzökjél a' tengerbe,* 's a't. meg-léſzen: *Mát.* 17:20. és 21:21. *Luk.* 17:6. nemde nem, ha ſzólott vólna a' könek, mindjárt le-dölt vólna az? De Angyal ſzolgálatjával akart élni; mint fogantatásakor és ſzülettetésekor-is *Luk.* 1: és 2: Egéſz életében *alá 's fel jártak ö rajta* (: mint Jákób lajtorjáján:) *az Iſten Angyali:* Ján. 1: 52. fel támadásakor-is azért akart *meg-láttatni az Angyaloktól:* 1 Tim. 3:16. kiknél *egy kevessé alább alázta vólt magát:* Sid 2: 7. mikor *Iſten ötet* újonnan *(másodſzor) hozta-bé e' világra,* imádtatni kellett néki az Angyaloktól: *Sid.* 1:6. *minekutánna el-végeztetett vólna minden ö kisértetése, és el-távozott* vólna ö töle, nem tsak *ideig,* hanem mind örökké *az ördög:* Luk. 4:13. az Iſten Angyalinak elö kelle járúlni, és nékie kell vala ſzolgálni: *Mát* 4:11. A' keſerves lelkü, és édes Meſterek után ſziv ſzakadva bánkodó kegyes Aſzſzonyok-is, még tovább keresték vólna a' teſtet, többet búslakodtak vólna, ha az Angyal meg-nem vígaſztalta vólna öket: *Mit kerestek? nintsen itt: fel-támadott;* 's a't.

Némelly Évangyéliſták, mint Luk. 24:4. *férjfiaknak* mondják azon Angyalo-

* *vi Wilh. Mom. œcon. Temp. Tom 2 lib. 3. ca. 7. §. 37. &c*

Angyalokat, kik a' Chriſtus fel-támadásakor meg-jelentenek, azért; mert teſtben, férjfiúi formában, még pedig ifjú férjfiú formájában (: a mint van, *Márk.* 16:5.) öltöztek vólt. Fénlett az ö ruhájok, fejér ruhában vóltak: *Ján.* 20:12. (: veſd-öſſve, *Tsel.* 1:9.) *Mát.* 28:3. *Márk.* 16:5. A' fejér ſzín tiſztaságnak *ſymboluma* 's jele, (: láſd, *Jel.* 3:4,5. *Mát.* 17:2.) tiſztaságban és ártatlanságban maradtak a' jó Angyali lelkek.

KERD. *Mi annak az oka, hogy a' Jéſus halálból való fel-támadása leg-elsöben aſſzony-embereknek esett tudtokra, 's azoknak hirdettetett?*

FEL. 1. Egy Chriſtust követö, 's ö hozzája közel járó, 's néki ſzolgáló aſſzony-ember ſem tagadta vólt meg Meſterét, mint Péter; nem futamodott-el mellöle, mint a' tanítványok mindnyájan: a' Kálvária hegyére jajgatva és ſirva egy tanítvány ſem kíſérte a' Jéſust, hanem tsak az aſſzonyok: *Luk.* 23:27,28. az ö kereſzt-fája mellett, keſerü kínnyain ſzánakozván nem állott több tanítvány ama' ſzerelmetesnél, kit tútorúl valla Idvezítönk ſzent Annyának: *Ján.* 19:26. de kegyes aſſzonyi-állatok felesen vóltanak ott: ℣. 25. A' ſzombat el-múlván-is, leg-elsöben az aſſzonyok mennek jó hajnalban a' koporſót látni, nem a tanítványok: Azzal akarta azért Iſten az ö kegyességeket megékesíteni, hogy leg-elsöben nékik hirdettette az Ur fel-támadását. 2. Miként az *elsö aſſzony*, Éva, a' gonoſz Angyaltól, a' régi kígyótól meg-tsalattatván, *lött a' bünnek oka*, 's az elsö Ádámot-is ö vétkeztette: 1 *Tim* 2:14. úgy aſſzony-embernek kellett leg-elsöben hallani, a' kígyó fejét meg-rontó második Adámnak, (: ki-is Aſſzonyi-állat magva: 1 *Móſ.* 3:15.) az ördögön 's halálon való diadalmának 's fel-támadásának Évangyéliomát: a' minthogy oſztán másoknak viſzont aſſzony *evangelizálta* 's hirdette-ki leg-elsöben azon fel-támadásnak bizonyos vóltát; mivelhogy aſſzony-embernek, t. ill. Mária Magdalenának jelent-meg elsöben az Ur Jéſus: *Ján.* 20:1,15,18. az Uj Teſtámentom elein-is, világosb Évangyéliomot a' Chriſtus világra való jövetele felöl, leg-elsöben aſſzony-ember hallott Angyaltól, t. ill. a' Bóldog Szüz: *Luk.* 1. 3. A' gyengébb és erötelenebb edényeknek (1 *Pét.* 3:7.) az aſſzonyoknak adatott hir elsöben a' fel-támadás felöl; hogy ö általok fel-ſerkentetnének és meg-ſzégyeníttetnének a' férjfiak, a' tanítványok, kik minap eröseknek láttatnak vala; 's a't. 4. Azt akarta Iſten jó eleve mútatni, hogy az ö lelki kegyelmeinek oſztogatásában nem ſzemély válogató; hanem *kedves ö elötte* mindenik nemböl, (: férjfiú 's aſſzonyi nemböl:) *a' ki ötet féli és igaſságot tselekeſzik*: Tsel. 10:34,35. azt-is akarta e' példában czímerezni: a' Chriſtus fel-támadása által már derék eröben bé-állott Uj Teſtámentomi idö, mitsodás

ábrázatú lenne; hogy t. ill. *(: a' köz-fal már el-romolván:* Éfef. 2: 14.) nem fogna lenni *a' Sidó 's Görög, férjfiú 's aſſonyi-állat, ſolga 's ſabados,* 's a' t. *között válogatás;* hanem *mindnyájan egyek* fognánk *lenni a' Jéſus Chriſtusban:* Gal. 3:28. mivelhogy *egy Lélek által mindnyájan egy teſtté kereſztelkedtünk, akar Sidók, akar Görögök, akar ſolgák, akar ſabadosok;* 's a' t. 1Kór. 12: 13.

Tanusagok.

I. *A' mi Urunk Jéſus Chriſtusnak halálból való fel-támadása olly* fundamentalis articulus, *olly tös 's gyökeres ágazatja a' mi Hitünknek, mellyet hinni kell az idveſségre; úgymint a' melly elégedendö hiteles tanúk, Angyalok 's Emberek által meg-bizonyíttatott.*

A' leczkében. Az okon ínt az Apoſtol arról való ſüntelen emlekezésre, 2*Tim.* 2:8. A' tanítványok-is *nagy buzgósággal töttenek tanubizonságot* a' Jéſus fel-támadásáról: *Tſel.* 4:33. Söt azt mondja ſent Pál, hogy ö mindeneket ganéjnak alít, 's a' t. *tsak eſmérheſſe-meg a' Chriſtus feltámadásának erejét,* és az ö ſenvedésiben való réſzesülését: *Fil.* 3:8,10.

A' Chriſtus fel-támadásának tanúi az Angyalok, az ö ellenſégi, a' koporſót örizö vitézek, *(Mát.* 28:4,11.) az aſſony-emberek, a' tanítványok, többek öt-ſáz atyafiaknál; végre amaz idétlen Apoſtol-is, Saulusból lött Pál: 1*Kór.* 15: 6,8. Bizonyságot teſznek az ö fel-támadásáról, mennybe menetele, Szent Lelkének ki-öntése, mindeneken való hatalmas orſzáglása, a' Pogányok meg-térítése, a' gyilkos városnak Jérusálemnek el-rontása, a' régi ceremoniás Iſteni ſolgálatnak meg-változtatása, a' Sidó nemzet el-ſéleſztetése, 's annak e' mai napig való ſiralmas ſámkivettetése; 's a' t. Mi okon kívánhatna több tanút, ama' lelki vakságban, fedél alatt lévö, el-ſéledett, 's minden nemzetségnek tsúfja, a' Sidó nemzet, a' mi Jéſusunk fel-támadása felöl? holott az ég és föld között annyi tanúknak felhöjök vötte ötet környül, *(Sid.* 12:1.) söt ömaga ezer tanú arról: ugyan-is ki gondolhatná másderék okát az ö illy ſokáig tartó ſomorú ſámkivettetésének, hogy az az Iſtennek hajdan olly ſerelmetes népe, ennyi *ſeculum*októl fogva elhagyattatott Iſtentöl? el-múlt már *tizenöt ſáz* eſztendeje az ö ſiralmas ſámkivettetésének: éjjel nappal a' Meſſiást várja, ſüntelen való könyörgésével Iſtent fáraſztja, azonban ſemmi-féle nemzetségnek vallásával vagy politiájával öſzve nem egyeledett: a' bálvány-imádástól irtózóbb ſokkal, hogy nem mint vólt az ö eleje a' Babilóniai fogság

elött;

előtt; még-is illy keſerves ſzámkivetéssel látogatja Iſten ötet; (mondom) nem egyéb oka az ö el-hagyattatásának, hanem hogy a' teſtbe el-jött, meg-hólt és fel-támadott Jéſust Meſſiásnak lenni nem eſméri, 's nem hiſzi; és hogy abban a' hihetetlenſégben meg-keményedett: az a' vakmerö meg-keményedés ſzülte azt, hogy ök irnának egy *Nizzáchon* nevü könyvet; mellyet a' mi Urunk Jéſus ſzületésének, életének, halálának és fel-támadásának hiſtóriáját meg-irt négy Évangyéliſtáknak ellenébe ſzegeztenek, hogy ezeknek *relatio*jokat, 's a' Chriſtus felöl való tanubizonyságokat (ha lehetne) meg-hamiſítanák*. Irtanak vizont, a' Sidó vallásnak minden ágazatit magokba foglaló *tizenhárom Ikkarim* nevü Articulusokat; mellyeket ellenébe ſzegeztek a' Kereſztyének *Apoſtolicum Symbolum*oknak: publicálta azokat *Majmonides* nevü hires Sidó Doktor†. Az a' hitetlenſég és ſziv meg-keményedés viſzi öket arra, hogy káromlják a' Jéſust, és az ö nevét valló Kereſztyéneket; 's a't §. Könyörüljön meg rajtok az UR, vegye-el a' fedelet a' ſzemekröl és ſzivekröl, hadd láthaſsák a' Jéſus orczáján tündöklö Iſteni eſméretnek világosságát!

* *Conſcripſit eſt liber, & publicatus, à R. Lipmã An. C.* 1459.

A' mi kereſztyéni Hitünknek pedig gyökeres és leg-fundámentomosabb Articulusa, az Ur Chriſtusnak halálból való fel-támadása.

I. Mert annak hiti nélkül hijábavaló és üres a' mi hitünk: 1*Kór.* 15:14,17,18. a' nélkül a' mi fel-támadásunknak reménſége tsak ſikamló jégen épittetett: *Róm.*6:5. és 8:11. 1*Teſſ.* 4:14. 1*Kór.* 15:12,15,16. 's a't. II. A' Chriſtus fel-támadásának hiti teſzen minket bátrakká a' kárhoztatás ellen: *Róm.* 8:34. az ördögnek minden kíſérteti ellen: 1*Ján.* 3:8. ugyanaz teſzen bizonyosokká minket *meg-igazúlásunk* felöl: *Róm.* 4:25. *újjá-ſzülettetésünk* felöl: 1*Pét.* 1:3. *idveſségünk* felöl: 1*Pét.* 3:21. Róm. 10:9.--- *Ha hijénded a' te ſzivedben, hogy az Iſten a' Jéſust fel-támaſztotta a' halálból, meg-tartatol.*

II. *Minden félelem 's lélek meg-háborodása ellen, egéſz és tökéletes bátorságot nyújt a' Chriſtus halálból való fel-támadása, ha ki azt igazán el-hiſzi, 's annak erejét valóságoson meg-eſmérheti.*

A' leczkében, ℣.5,6. *Ján.* 20:14--17,29. *Fil.* 3:10. *Róm* 8:34. 's a't.

OKAI. I. Mert a' Chriſtus fel-támadása, békeſséget fúvalló, 's arról hirt mondó trombita ſzó: úgy vagyon, hogy mikor a' Chriſtus e' világra ſzületett, még akkor kiáltotta 's éneklette az Angyali ſereg arról

[† *Qui Anno* 4964. *à mundi creatione, juxta Judæorum ſupputationem, h. e. Chriſti* 1104. *diem obiit, adjuncti ſunt illi articuli, Bibliis magnis, quæ Venetiis An.* 1517. *excudit Daniel Bombergus; &c. vid. Buxtorfii Synagog. Judaic. cap.* 3. *&c.*

§ *vid. Buxtorfii Synag. Judaic. Edit. tertiæ Baſileenſ. pag. m.* 75. 133. 217. *&c.*]

a' békeſségről való Éneket: *Luk.* 2:13,14. de nyilvábban akkor nyilatkozott-ki annak a' békeſségnek valósága, 's akkor petsételtetett az meg, mikor az Atya Iſten *a' Békeſségnek Iſtene a' halálból ki-hozta a' juhoknak az örökké-való Teſtámentomnak vére által való nagy Páſztorát, a' Jéſust:* Sid. 13:20. láſd, Róm. 4:25. és veſd-öſſze, Róm 5:1. az okon, a' fel-támadás után, az ö tanítványinak ſeregében meg-jelenö Chriſtus mindenkor úgy köſzöntötte az övéit: Pax Vobis, *Békeſség tinéktek:* Luk 24:36. Ján. 20:19,26. 's a't.

II. Mert minden mi lelki ellenſéginken, kiktöl félnünk 's tartanunk lehetett, tellyes és tökéletes győzödelmet a' Chriſtus az ö fel-támadása által vett; ekkor törettetett-meg a' kígyó feje, melly megmarván a' Chriſtus ſarkát ötet a' halál által el-ejtette vala. *A' második Ádám a' poron,* (: melly a' kígyó eledele: 1 *Móſ.* 3:14. *Éſa.* 65:25.) *felyül állván:* Jób. 19:25. *el-rontotta azt, a' kinél a' halálnak birodalma vala, az ördögöt; és meg-ſzabadította;* 's a't. Sid. 2:14,15. *el-nyelettetett a' halál mind a' diadalomig;* 's a't. 1 Kór. 15:54--57. 's a't.

Ezeknek a' dolgoknak meg-gondolása hatalmason fel-ſerkenti és ébreſzti a' mi lelkeinket a' vígaſztalásra. Melly vígaſztaltatásunknak fundámentoma ime' következendö *punctum*okban áll: 1. Nintsen immár nékünk ſemmi kárhoztatásunk: *Róm.* 8:1,34. 2. Meg-igazulásunk, és az által lött Iſtennel való békeſségünk felöl bátrak lehetünk: *Róm.* 4:25. és 5:1. 3. Ujjá-ſzületteſésünk-is azon a' fundámentomon bizonyos: 1 *Pét.* 1:3,4. 4. Nem kell félnünk 's tartanunk lelki ellenſéginktöl-is; el-hivén azt, hogy azok már a' mi lelkünknek nem árthatnak: ha néha büneinkért, Iſten, teſtünkre 's egyebünkre, külsöképen reánk botsátja-is öket; de lelkünket az ö vélek való harczban ragadományúl nem adja, mint Jóbnak: *Jób.* 2:6. ſaldok ugyan hozzánk a' pokolbéli kígyó, meg-is tsíp néha, de nem haláloson; mert az ö mérge el-vétetett, mikor az ö feje meg-rontatott: jobban-is naponként *a' Békeſségnek Iſtene meg-rontja a' Sátánt a' mi lábaink alatt!* Róm. 16:20. Ámen.

II. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Ján.* 20: *v.* 15-17. [olvaſd-el.]

A' Chriſtusnak halálból való fel-támadásának bizonyos vóltáról, több ellene-mondhatatlanúl azt meg-erösitö bizonyságokon kivül, (: a' minémüekröl múlóan ſzólottunk a' feljebb való Tanításban, az I. Tanúság alatt:) nyilván-való tanu-bizonyságot tésznek, a' Chriſtusnak a' fel-támadás után lött egynéhányſzori nem tündéres, nem képzett,

képzett, hanem valóságos (*apparitioi*) meg-jelenési; mellyekre az Apoſtolok-is, ſ.Péter és ſ.Pál nyilván igazítnak: *Tsel.* 10: 40,41. 1 *Kór.* 15: 5--8. *Tizen-egyſer* jelent-meg a' fel-támadott Chriſtus az övéinek, mennybe-meneteléig; *ötſör* azon nap, mellyen fel-támadott; és viſzont a' több napokon *hatſor:* a' melly meg-jelenéseknek rendit, minden réſzről, tökéletesen és nyilvánságoson meg-nem határozhatjuk *. 1. Meg-jelent *Mária Magdalénának* tsak magának, a' koporſónál: *Márk* 16:9. *Ján.* 20: 14--18. 2. A' koporſótól viſza-menö több *aſſonyi-állatoknak:* Mat. 28: 9,10. 3. Amaz, *Emausba menö két tanítványoknak*, Kleofásnak és az ö társának: *Luk.* 24: 13--31. 4 *Simon Péternek*, egyedül magának: *Luk.* 24: 34. 1 *Kór.* 15: 4. 5. A' Jerusálembe öſze-gyült *Apoſtoli ſeregnek*, Tamás ott nem létében: *Luk.* 24: 36. *Ján.* 20: 19. 6. Nyólczad nap múlva viſzont az *Apoſtoli ſeregben, Tamás jelen-létekor:* Ján. 20: 26. 7. *A' Tibériás tengerénél haláſzó hét tanítványoknak:* Ján. 21: 1,2. 8. Galiléának néminémü hegyén, a' hova hagyta vala nékiek Jéſus, meg-jelent *a' tizenegy tanítványoknak:* Mát. 28: 16. 9. *Ötſáz atyafiaknál többeknek* egyſzersmind: 1 *Kór.* 15: 6. 10. *Jakab Apoſtolnak* magának: ℣ 7. 11. Mennybe-menetelekor, az olaj-fák hegyén meg-jelent, mind *az Apoſtoloknak:* Tsel. 1: 2,4,9.

Mennybe-menetele után, meg-láttatott ſzent *Iſtvántól*-is: Tsel. 7: 55. ſzent *Páltól* 1Kór. 15: 8. és 9: 1. *Tsel.* 9: 3---17. ſzent *Jánostól*, mikor a' Pátmós ſzigetében a' jelentéseket látná. Kérdésbe tehetné azt valaki: *Mi az oka, hogy a' fel-támadott Chriſtus, az egéſz Sidó nemzetnek, vagy tsak a' nép Véneinek, és a' Papi Fejedelmeknek, valamelly közönséges helyen, a' Templomban, vagy egyébütt magát meg-nem jelentette?* † FEL. 1. Ö Felſége maga tudja tselekedeteinek titkos okát; *minden ö dolgairól nem felel-meg.* Jób. 33: 13. 2. A' Sidó nemzet az ö Véneivel együtt, *nem betsülötte-meg az ö meg-látogatásának napját:* Luk. 19: 44. a' kegyelemnek idejét kényesen meg-útálta; az vala hátra, hogy az Iſten ítéletinek és keményſégének napja borítsa-el ötet, hogy az UR orczáját tölök el-rejtse, 's rajtok bé-teljék a' fenyegetözés, melly van, Mát. 23: 39. *--- ez időtől fogva nem láttok engemet;* 's a't. --- 3. A' között a' háládatlan, és majd meg-vettetendö nemzet között lévö kevés igazaknak, (: kiket az UR *meg-hagyott* vólt *az ö kegyelméből való válaſztása ſerint:* Róm. 11: 5.) hiteket akarta Iſten gyakorlani; hogy ö bennek bé-tellyesedjék amaz, a' mi vagyon, Ján. 20: 29. *--- Bóldogok a' kik nem láttanak, és hittenek.*

A' mi Leczkénkben, a' Chriſtus fel-támadása után lött elsö meg-jelenésének hiſtóriája irattatott-meg: mellyben *Summáson*, egy édes

Meſte-

* *vid Clar. Her Witsii Exercit. in Symb. Apoſ. Exerc.* 19. §. 26.

† *vid.* Witsium, *ubi ſupr.* §. 27.

Mestere, megváltó Christusa felöl nagyon gyorgalmatoskodó kegyes aszszonyi-állatnak jelenti-meg magát a' halálból fel-támadott Christus, azt vígasztalván, siralmiban 's lelki háborúiban tsendesítvén, és ö hozzá néminémü *institutio*t tévén, (: reá néminémü dolgot bizván.) Holott, 1. meg-jegyeztetik, egy kegyes aszszonyi-állatnak a' Christus felöl való gyorgalmatoskodása, ỳ. 15. mellyröl oda-feljebb-is szó vagyon, ỳ. 11,13. 2. Azon aszszonyi-állatnak meg-vígasztaltatása; melly kétképen lött: (1) a' siralomtól való el-tiltás által, ỳ. 15. (2) hogy a' Jésus véle magát meg-esmértette, ötet tulajdon nevén szólítván: ỳ. 16. 3. Azon aszszonyhoz tött néminémü tilalom, okával együtt: ỳ. 17. 4. Ugyan-azonhoz tött *institutio*ja Urunknak: ỳ. 17.

Magyarazat.

Kerd. *Ki vólt az az Aszszonyi-állat?* Fel. Az Ur Jésus megszólításából nyilván vagyon, hogy az *Máriának* neveztetett: ỳ. 16. De mivelhogy egynéhány Mária nevü kegyes szent aszszonyok forgottak a' Christus körül; péld. ok. az Ur Jésus szent Annya *Mária* vólt; a' Lázár nénnye-is *Máriának* neveztetett: *Luk.* 10:39,42. lásd, *Mát.* 28:1. a' Jakab Annya-is *Mária* vólt: *Mát.* 27:56. *Márk*, 16:1. Kérdésbe jöhet, *Mellyik Mária értessék a' Leczkében?* Fel. Kétség kivül *Mária Magdaléna:* lásd, *Ján.* 20:1,18. *Mát.* 28:1. ama' bünös aszszonyi-állat, kiböl *hét ördögöt üzött vala ki* a' Christus: *Márk*, 16:9. *Luk.* 8:2. az-az: a' kit hét igen nagy czégéres bünöknek nemekböl térített vala meg, (: vesd-öszve, *Mát.* 12:45.) mert ez a' Mária, vólt ama' bünös aszszony, ki a' Fariséus házában *le-telepedett Jésusnak lábait könyhúllatásival mosogatta, és az ö fejének hajával törlögette:* Luk. 7: 37,38. mellyet sem az Évangyélista azon részben, sem a' Fariséus, nem neveznek ördöngösnek; hanem bünösnek. De a' Sidóknál köz szokásbéli szólásnak formája vólt az, hogy a' nagy bünöket ördögöknek nevezték *. Ez a' Mária Magdaléna, ez a' hajdan igen nagy bünös aszszony, vólt némelly Tudósok † értelmek szerint, a' Lázár és Mártha nénnye: lásd, *Ján.* 11:2. melly az Ur Jésust kétszer kente-meg; egykor *lábait:* Luk. 7:38,46. másszor szent *fejét:* Mát. 26:6,7. Ez az aszszony, az ö bünös lelkének orvosát, a' Jésust, édesdedebben szerette a' többeknél, még a' tanítványoknál-is: az Urat a' koporsóban hogy nem lelték, a' több aszszonyok el-menvén ott maradott ö, keservesen sirván kereste és tudakozta a' Christust, ki vitte vólna el? a' Jésus eleibe men-

* *vid. Doct. Joh Lightf. ope. Tom. 2. Hor. Hebr. in Lucæ 8: ỳ. 2.*

[† *vid. ejusdem Doctiss. Lightfootii oper. Tom. 2. Chron. Temp. & ord. Text. N. Test. Section.* 33.34. *item, Horas Hebr. in Matt.* 27:56. *item, Hor. Hebr. in Johan.* 12: ỳ. 3. *& Luc.* 8. 2. *&c.*]

be menvén, ö azt gyanítja, hogy a' kertéſz az; végre ötet nevén ſzólítván a' Jéſus, magát véle meg-eſmérteti; 's ez-is repdesö és örvendezö ſzível fel-kiált: *Rabbúni;* az-az, Meſter: ℣. 16.

Mitsoda ſzó légyen az a' *Rabbúni;* vagy, a' mint vagyon ki-irva, Márk, 10:51. *Rabbóni;* arról hoſzſzan és böven itt nem viſgálódunk: ſzent Jánosnál meg-magyaráztatik, 20:r. 16.℣. hogy Doktort avagy Meſtert teſzen*.

Az Ur Jéſushoz való buzgó indúlatja ſzerint, kétség kivül az a' kegyes aſzſzony igen eſdeklett ö körülötte; azért tilalmaztatik, ℣. 17. *Ne illeſs engemet;* 's a't. KERD. *Mitsoda tilalom ez? és annak oka hova 's mire czéloz, mikor azt mondja Urunk, Mert nem mentem még fel az én Atyámhoz:* Tsuda tilalom ez; holott másutt, a' fel-támadott Chriſtus maga híjja 's nógatja tanítványit, az ö kezeinek és lábainak meg-tapogatására: *Luk.*24:39. a' hihetetlen Tamást-is maga unſzolja, Ján. 20: 27. *Hozd ide a' te ujjodat, és lásd az én kezeimet; hozd ide a' te kezedet, és botsásd az én óldalamba;* 's a't. söt kevés idö múlva e' tilalom után, a' ſzent Aſzſzonyoknak, 's azok között Mária Magdalénának-is meg-hadgya magát tapogattatni: mikor a' koporſótól viſzſza-mennének, eleikbe mene Jéſus köſzöntvén öket; *azok pedig járúlának, és meg-fogák az ö lábait, és térdre eſvén imádák ötet?* Mát.28:9. FEL. Ha ſzerivel reá figyelmezünk; elég világos az illetéstöl el-tiltó, és viſzont azt parantsoló, vagy meg-engedö külömbſégnek az oka: Mert, 1. a' hihetetlenkedö tanítványoknak, 's magát meg-vakmeröítö Tamásnak parantsolja az ö kezeinek 's lábainak meg-tapogattatását: *a' tanítványok meg-rémülvén 's el-álmélkodván, hogy Jéſus közikbe ment, azt alítják vala, hogy valamelly lelket látnának:* láſd, *Luk.* 24: 37, 38. úgy mondja oſztán nékiek, ℣. 39. *Láſsátok-meg az én kezeimet;* 's a't. a' Tamás vakmerö hihetetlenſégéröl láthatſz, *Ján.*20:25. Mária pedig meg-eſmérte vólt nyilván, 's el-hitte vólt a' Jéſus fel-támadását, arról vallást tévén, mikor ötet *Rabbúninak* nevezte; azért nem vala nékie ſzükſége arra a' fel-támadást meg-próbálható meg-mútatásra, 's melly okon-is attól tilalmaztatik †. 2. Tilalmaztatik Mária a' Chriſtus kö-

[* vid. *Aug. Pfeif. Exotica Nov. Teſt. Loc.*33: *adjuncta Dubiis vexatis Script. Vet.T.* item, *Polum in loca cit.* item, *Ludovic. de Dieu Comment in Joh.* 20:16. *Lightfootium, paſſim; &c. Vox iſta Hieroſolymitana* Rabbuni, *preſsè ſignificat;* Domine mi, *&c. & ita confeſſio Mariæ de Chriſto reſurgente, coincidit cum Thomæ confeſſione; de qua* Joh. 20: 28. *&c.*

† vid. *Celeb. Jacob. Alting, oper. Tom.* 4. *parte ultim. Comment. ad Joh.* 20: *fol. m. parte ultim.* 103. *Longè petitũ eſt, quod ad Conciliationem ſupra poſitæ difficultatis, adfert Nicol. Arnoldus, Luc. in Tenebr. ad Matt.* 28: 9. *quaſi Maria Magdalena carnaliter exultâſſet, & à tactu ideo repulſa fuiſſet; reliquæ verò mulieres nil*

carnale in Christo quærebant, ideo admisse; &c. Eadem mens olim hæsit Simoni Pharisæo, quæ Arnoldo: vid. Luc. 7:39. *refellit tamen cogitationes Simonis, Christus: ibid. v.* 40---47.]

rül való esdekléstöl, azért, hogy hazontalanúl ne késedelmeskednék; mivelhogy nékie jelent vala meg elsöben a' fel-támadott Christ: *Márk*, 16:9. azért a' tilalomban íntetik, hogy ne késsék; hanem mennyenel sietve, mondjon hirt, és vigaztalja-meg a' félelmes és el-bágyatt zivü tanítványokat az Ur fel támadásának nyilván-való hirdetésével: 's ide czéloz a' tilalom alá vettetett ok; *Mert nem mentem még fel az én Atyámhoz.* Mintha mondaná: Elég idöd lesz még arra, hogy én körülöttem esdekelj, 's engemet meg-nézélj és tapogass, még e' földön vagyok 's leszek bizonyos ideig; már engemet láttál, meg-esmértél, 's rólam vallást töttél, siess az én fel-támadásom felöl hirt mondani tanítványimnak. A' 17-dik v.nek hátúlsóbb részében, vagyon Máriához tött parantsolatja 's *instructio*ja Idvezitö Urunknak, íme' két dologról; mit tsináljon és mit mondjon: Azt tselekedje, hogy mennyen-el, és prédikáljon; az Apostoloknak legyen Apostolájok, és evangelizálja 's hirdesse a' kereztyéni Hitnek két, igen nemes és fö *Articulus*it, a' Christus fel-támadását, és mennybe-menetelit. A' mit az Apostoloknak ezentül mondandó vala; *Ite, prædicate; &c. Mennyetekel, és tanítsatok;* 's a' t. Mat. 28:19. ugyan-azont mondja, 's még pedig elébb mondja az aszszony-embernek, Máriának; 's a' t.

Kerd. *Ebböl a' példából, 's e' szerint, nem adathatik-é szabadság az aszszony-embereknek az Évangyéliom prédikálására, szintén úgy, mint a' férjfiaknak?* Mária Magdaléna szintén úgy *commissiot* vött arról a' Christustól, mint az Apostolok; 's a' t. Fel. Némelly kába eretnekek, kik *Quacqueristák*nak, vagy *Quakerianus*oknak hivattatnak, erösen vitatják az aszszonyi-nemnek azt a' jussát*; mind a' Joël prófétziájából: *Joël*, 2:28,29. *(juxta distinct. Ung.)* 's mind a' Magdaléna példájából. De meg-kell különböztetni a' Máriához és az Apostolokhoz tött prédikálás avagy evangelizálás felöl való parantsolatot: Mert, 1. Magdalénát tsak az atyafiakhoz, a' magános házba öszvegyült, lappangó tanítványokhoz küldi a' Christus; de az Apostolokat e széles világra küldötte, hogy *prédikálnák az Évangyéliomot minden teremtett állatnak:* Mát. 28:19. Márk, 16.15. Férjfiak, az Apostolok, Dokto-

[* *Latinè vocantur Tremuli, s. Trepidantes; cùm enim aliquis eorum concionari vult, primùm tremit, & toto quasi corpore cohorrescit, ac si Spiritus Dei eum exagitaret: sunt ii putidissimæ Anabaptistarum reliquiæ, quorum ortus in Anglia Ann. D.* 1660. *cœpit (: Ipse ego congregationi eorum sat frequenti interfui cum Amicis, & popularibus, Amstelodami, Ann.* 1685.]

Doktorok, 's a't. *(Éfés.* 4:11.) és azoknak helyekbe következett Egyházi ſzolgáknak tiſztek azért, és nem aſſzonyoké, a' köz helyen, a' gyülekezetekben való tanítás; a' mint az Apoſtol világoson tanítja, 1*Kór.* 14:34,35. 1*Tim.*2:11,12. 's a't. *Jel.*2:20. Magánoson, és különös helyen, házok népét, 's másokat-is oktatni 's tanítani, a'kegyes Aſſzonyoknak nem tsak nem tilalmas dolog; söt egynéhány ſzent Aſſzonyok a' végre például és tükörül tétettek-fel ö eleikbe az Irásban; mint *Lois* a' *Timoteus* Nagy-annya, és *Eunika* az ö Annya: 2*Tim.*1:5. kiktöl oktattatván *Timoteus, gyermekségétöl fogva tudta a' ſzent Irásokat:* 2Tim.3:15. *Priſcilla* az ö háza-népebéli Ekkléſiának oktatásában férjével *Aqvilával* egyenlö ſzorgalmatosságú vala: *Tsel.*18:2,26. *Róm.* 16:3. *Hulda* Próféta aſſzony-is nem tanított köz helyen; hanem a' Jóſiás Király követeitöl magánoson, házánál kerestetett-meg, 's ott kérdettenek töle tanátsot: 2*Krón.*34:22. 2. Vagyon itt más ok-is, a' mellyre kell figyelmeznünk; t. ill. a' fel-támadott Chriſtus a' tanítványok közzül egyet ſem talált a' koporſó körül; a' félelemtöl viſeltetvén, és a' kétséges kimenetelü állapattól tartván, mindnyájan bújdokóban és lappangván vóltanak: azok a' tanítványok-is, Péter és János, kik a' Chriſtus ſzent teſtének a' koporſóban való nem létének hirét hallván azt meg-nézni mentenek vólt, a' dolgot úgy tapaſztalván viſſza-tértenek: *Ján.* 20:3,4,10. tsak egyedül *Mária ſirván áll vala a' koporsón kivül: ℣.*11. másokat azért ott nem találván a' Jéſus, ſükſégképen tsak ezt kellett küldeni, a' kit ott talált: a' miként hogy, ha a' Király Chriſtust idvezlö gyermekek a' ſzólástól meg-tilalmaztattanak vólna; *a' kövek-is kiáltottanak vólna:* Luk.19:40. úgy, ha a' férjfiak tiſztet el-múlatják, jól tſelekeſzik az aſſzonyok, ha meg-ſzólalnak. Midön a' Fariſéusok és Irástudók az igaz tudománynak kóltsát elteveſztvén *(Luk.*11:52.) olly tudományokat tanítottanak és tanúltanak, mellyek *embereknek parantsolatjok,* (Mát.15:9.) a' ſzent *Anna* aſſzony, éjjel 's nappal a' Templomban lévén, *böjtölésekkel és imádkozásokkal ſzolgálván Iſtennek,* Luk.2:36,37. meg-tanúlta ott a' Chriſtust eſmérni, és *ſól vala ö felöle mindeneknek, kik Jérusálemben várják vala a' váltságot: ℣.*38 *. Ezt a' követet küldi a' Jéſus *az ö attyafiaihoz;* 's a't. ℣.17.

* vid. *Cele. Iacobi Alti oper. Tom.4 parte ult. in Joh.*20: *&c.*

TANUSAGOK.

I. *Nem tsak a' teſtbe való öltözésre, és az emberi terméſzetnek felvételére nézve atyánkfia minékünk a' Chriſtus; hanem a' halálból való fel-támadás által-is meg-bizonyosodott mi atyánkfiának lenni.*

Az atyafiságos *relatio*'s tekíntet, a' Chriſtus és mi közöttünk a' halálból való fel-támadás után-is fenn maradt. A' leczkében, ℣. 17. láſd, *Sólt.* 22:23. *Sid.* 2:11,12. *Mát* 28:10. 's a't.

Sőt, meg-jegyzésre méltó dolog az, hogy a' halálból való fel-támadás előtt, világi életében, a' Chriſtus az ö tanítványit, olly egyenesen és nyilván nem mondotta *attyafiainak*, mint a' fel-támadás után; óldalaslag, és az alkalmatosság úgy hozván, nevezte ugyan őket úgy egyſzer: *Mát.* 12:48,49. *Luk.* 8:21. hítta őket *ſzolgáinak:* Ján. 12:26. és 13:13. és 14:16. és 15:20. mondotta *barátinak:* Ján. 15:15. és 11:11. Luk. 12:4. 's a't. De attyafiainak nem nevezte őket; hanem a' fel-támadás után: mellynek kiváltképen való oka, (: a' több majdan meg-mondandó dolgokon kivül:) ez; mert a' fel-támadás által, (: meg-győzvén tökéletesen mindē ö és mi ellenſégeinket:) és azután jutott hozzá, amaz örök ſzerzödésben néki meg-ígértetett örökſéghez, mellynek (*cohæresi*) örökös társai a' ſzentek, mint ö attyafiai: *Róm.* 8:16, 17. 's a't.

A' Tanúság alkalmatosságával, világoson láthatjuk azt: 1. Hogy a' fel-támadás után-is azon emberi valóságos terméſzete vólt a' Chriſtusnak, melly azelőtt; mivelhogy az atyafiság, terméſzeti köz egyeſſéget jelent. A' ki meg-hólt vala, ugyan-az támadott fel, nem tötte-le az előbbi emberi terméſzetit, nem vött-fel valamelly új terméſzetet; mert úgy meg-ſzünt vólna a' tanítványokkal való atyafiság; 's a't. *Luk.* 24:39. *Ján* 20:27. 2. A' mi következendö fel-támadásunknak bizonyos zálaga és példája, a' mi atyánkfiának fel-támadása: 1*Kórint.* 15. Az *Áténásbéli Filoſofusok* tsúfolták és káromlották hajdan a' fel-támadást: *Tsel.* 17:18. A' Chriſtusnak, a' mi Fejunknek, (: ki *a' halottak közzül elsö-ſzülött:* Jel. 1:5.) fel-támadása téſzen minket affelöl tsalhatatlanúl bizonyosokká: *Jób,* 19:25,26. 3. A' fel-támadás után-is meg-maradott tehát a' Chriſtusnak azon ſzeretéti és indúlatja az övéihez, melly vólt ö benne azonokhoz éltében; mivelhogy attyafiainak híjja őket: ſemmi haragnak, vagy boſzſzonkodásnak ſzava nem hallatik az ö ſzájából, azért, hogy minap tanítványi nagy gyalázatjára ötet mind el-hagyák, hogy Péter átkozódással 's esküvéssel ötet meg-tagadá, (: mellyek az igaz atyafisághoz nem illettek vólna:) mindeneket el-felejtvén, mindeneket kegyelmesen meg-engedvén, még-is attyafiainak mondja őket, 's nem ſzól kemény beſzédekkel nékiek, (: mint Jóſef az ö báttyainak: 1*Móſ.* 42:7.) hatalmas, győzedelmes Király lévén, nē ſzégyenli őket attyafiainak nevezni: *Sid.* 2:11. 's a't.

Nagy lelki bátorkodásra 's bizakodásra való fundámentom ez minékünk,

nékünk, kik Chriſtus attyafiai vagyunk; bátran folyamodhatunk ö hozzája; kérhetünk 's várhatunk töle, (: mint elsöſzülött atyánkfiától, ki az ö Attyának egéſz házán fö gondviſelö, kinek *tellyes hatalom adatott mennyen és földön:* Mát. 28:18.) mindent, valami nélkül ſzükölködünk: nem hágy-el bennünket, 's gondunkat viſeli az a'mi jó atyánkfia; mint Jóſef, ki az ö attyafiait, és az ö Attyának egéſz háza-népét az éhſég ellen meg-tartotta, és a' kövér Góſen földének birtokába helyhette; 's a't.

II. *Valaki tiſzta ſzível 's buzgó indúlattal keresi a' Jéſust, (: annyival inkább, ha ſirva 's igen meg-törödött ſzível keresi:) megengedi magát a' Jéſus annak találni, 's magát annak kegyelmeſen meg-mútatja.*

A' leczkében: és a' leczke elött, ℣. 11, 13, 15, 16. *Ének.* 5:6, 8, 17, 19. Keresni kell a' Chriſtust, és meg-találhatni, 1. az ige hallgatásban: *Gal.* 3:1. *Ján.* 5:24. *Luk.* 10:39, 42. 2. A' ſz. Sákramentomokban; 's a't.

III. *Minden mi ſiralminknak 's lelki háborúinknak meg-tsendesíttetésének fundámentoma, a' Chriſtus halálból való feltámadása.*

A' leczkében, ℣. 15. *Aſzſzonyi-állat mit ſirſz?* 's a't. Jel. 5:5.

[Mivel ezen Tanúságot az elsöbb Prédikátzióban-is illettük, és ezután róla bövebbetkén-is ſzólunk; moſtan abban hadgyuk.]

A' békeſségnek Iſtene, ki a' halálból ki-hozta, a' juhoknak az örökkévaló Teſtámentomnak vére által való nagy Páſztorát, a' mi Urunk Jéſus Chriſtust, légyen a' mi vezérünk életünkben és halálunkban! Ámen.

III. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: 2*Tim.* 2:8, 9.

Emlekezzél-meg, hogy a' Jéſus Chriſtus fel-támadott a' halálból, (ki) *a' Dávid magvából* való, *az én Évangyéliomom ſzerint. Mellyért gonoſzt-ſzenvedek mind a' fogságig, mint gonoſztévö; de az Iſtennek beſzéde nem köttetett-meg.*

ABban a' réſzben, mellyből ki-ſzakaſztatott magyarázatra a' leczke, ſzent Pálnak, lelki fiához Timoteushoz, (: ki néki úti társa, *Tsel.* 20:4. ſegéde, *Tsel.* 19:22. *Róm.* 16:21. 1*Teſſ.* 3:2, 6. és véle együtt az UR dolgát híven munkálkodó Chriſtus ſzolgája vólt: 1*Kór.* 16:10. *Fil.* 1:1. 's a't.) tött ſok rendbéli intési 's parantsólati vannak; mellyeknek gyakorlásokban, hogy erös és békeſséges-türö legyen, kivánja. Nevezet ſzerint a' leczkében arra inti, hogy a' kereſztyéni Hitnek azt

a' nemes és fundámentomos *articulusát*, a' melly nagy öröm minden nyomorúságnak békeséges-türéssel való el-szenvedésére, szüntelen elméjében forgassa: Az a' fundámentom, a' Chriſtus Jésusnak halálból való fel-támadása. *Punctum*onként vannak a'leczkében: 1. Az Apoſtol intése, a' Chriſtusról való emlekezésre. 2. A' Chriſtusnak két tekintetbéli le-irása, a' melly két tekintetekre nézve kell szüntelen emlekezni a' Chriſtusról; az egyik néz a' Chriſtus fel-magaſztaltatásának, másik meg aláztatásának állapatjára: a' melly két tekintetekre nézve a' Chriſtus mi Közbenjárónk és Megváltónk. 3. Annak, hogy e' két tekintetek alatt szüntelen emlekezni kell a' Chriſtusról, alattomban való okát adja az Apoſtol: *Az én Évangyéliomom szerint.* Mintha mondaná: ez az Evangyéliomnak veleje, és egyik fö ágazatja, mellyet én mindenek felett szoktam prédikálni: (*1Kór.*2:2:) 4. A' maga példájával erösíti az Apoſtol a' fel-tött *intö propoſitiot*: fiam Timothée, te ſe szégyenlj a' Chriſtusról emlekezni, az ö halálát és fel-támadását prédikálván; mert én-is azért az Évangyéliomért, melly a' Dávid magvából való és halálból fel-támadott Chriſtust prédikálja, mind *a' fogságig nyomorgattatom.* 5. Múlóúl, és az alkalmatosság szerint, azt az Evangyéliomot valló, 's a' Chriſtusról szüntelen emlekezö hiveket vigaſztalja: *De az Iſten beſéde nem köttetett-meg.*

Magyarazat.

Mit tégyen a' Chriſtusról emlekezni, és miért kelleſsék a' Chriſtus halálból való fel-támadását szüntelenül emlegetni, erröl majd a' Tanúság után fogunk szólani. Itt pedig arról viſgálódjunk: Miként rajzolja szemeink eleibe az Apoſtol azt, a' mit szüntelen a' Chriſtus aránt elménkben kell forgatnunk; hogy az ollyatén ö felöle való kegyes gondolatok támogaſsák és erösítsék a' mi lelkeinket, minden kereszt-viſeléseknek állhatatos és merész szível való el-viſelésére. Az a' fundámentom, a' Chriſtus fel-magaſztaltatása a' meg-aláztatás után: mellynek itt tsak egyik gráditsát, t. ill a' halálból való fel-támadást emliti az Ap. az ö meg-aláztatását a' halálban, és az emberi teſtnek a' Dávid magvából való fel-vételében fejezvén-ki. Kerd. *Ez a' czikkely, hogy a' Dávid magvából valónak mondatik a' Chriſtus, miként mútat az ö meg-aláztatásának állapatjára?* Fel. 1. Bé-foglalja magába, nem tsak azt, hogy a' Chriſtus emberré lött, (: melly az ö meg-aláztatásának elsö gráditsa: *Fil.* 2:6,7.) hanem hogy törvény alá-is vetette magát, mint Dávid magvából való: *Luk.*2:21. és így alábbvalóvá lött az Angyaloknál: *Sid.*2:9. kik által ki-mondatott a' törvény: *Galat.*3:19. 2. Azt-is magába foglalja az a' szólás; hogy a' Chriſtus, éltében a' Si-

dók kö-

dók között, sem földi Királyságot, sem testi Papságot nem viselt: *Papságot* nem; mert a' Dávid magvából, és így Júdából származott; *melly nemzetségre nézve semmit nem szólott Mózes a' Papságról:* Sid 7:14. *Királyságot* nem; mert Júdától még a' Babilóniai fogságban el-vétetett volt a' Királyi pálcza: *Jér.* 22:30. *Ezék.* 19:14. és 21:26,27. *(:juxta distinct. Hebr.* v.31,32.) *Ámós*, 9:11. a' Christus el-jövetelekor a' Dávid háza már nem tsemetézett: 2*Sam.* 23:5. a' Királyi magból való Christus, *népnek útálatja, és az Uralkodóknak szolgájok* lött: Ésa. 49:7. az a' drága kö méltatlannak ittéltetett a' ház építőktől arra, hogy az épületbe helyheztettessék: *Sólt.* 118:22*.

De annak, a' ki a' Christusról lelke vígasztaltatására emlekezni akar, nem tsak az ö alázatos állapatját kell forgatni, melly *a' Sidóknak botránkozás, a' Görögöknek pedig bolondság:* 1Kór. 1:23. hanem főképen az ö fel-magasztaltatásáról kell szüntelen emlekezni, mellynek első gráditsát említi itt az Ap. t.ill. hogy *ö fel-támadott a' halálból.*

Nem maradhata a' Christus a' halálban, hanem fel kellett néki támadni: 1. Mert az ö halála által meg-hólt *a' bünnek törvénye*, és *a' bünnek ereje, a' törvény:* 1Kór. 15:56. 2. Mert a' törvénynek, melly alá vetette vólt magát a' Christus, és a' mellyet tökéletesen bé-töltött, a' bünöst nem tsak meg-sententziázni és büntetni kell; hanem az engedelmességet-is meg-kell jutalmaztatni. 3. Mert a' Christus halálával kereſett igasságnak, Isten ditsőſégére, hogy a' válaſztottak hidgyenek, és Istennek ditsőſéget adgyanak, prédikáltatni kell vala. Hogy pedig a' Christus ollyan igasságot szerzett, hozott, és keresett *(Dan* 9:24.) az egyéb úton 's módon nem nyilatkozhatik vala ki, hanem a' kezes fel-támadása által. Ezek leg-főbb okai a' Christus fel-támadásának.

Valamire az Apoſt. a' Christus aránt int bennünket, hogy azokról emlekezzünk, mind azt Évangyéliomnak mondja; melly a' mi idvesſégünknek meg-szerzeztetése felöl való örvendetes tudomány. *De miért mondja azt maga Évangyéliomának?* FEL. Mert el-végezte vólt magában, hogy egyebet ne prédikáljon a' meg-feszítetett és fel-támadott Christusnál: 1*Kór.* 2:2. kiváltképen való módon arra hítta vólt Isten ötet: láſd, *Gal.* 1:6-8,11,12. 2*Tim.* 1:10,11. és 1*Tim.* 2:7. *Róm.* 2:16. és 16:25,26. 's a't. 1*Kór* 9:16. *Éfés.* 3:3--7,8. Azért az Évangyéliomért *gonoſz szenvedett* az Apoſtol *mind a' fogságig*; 's a't. Bé-foglaltatnak itt a Pálnak a' mennyei igasságért való minden szenvedési; mellyeknek laiſtromokat láthadd, 2*Kór.* 11:23--28. nevezet szerint pedig czéloz az Apoſt. az ö Római fogságára, mellyből ezt a' Levelet irta Timoteusnak, az Éfésusbéli gyülekezet Püſpökjének: láſd,

2*Tim.*

* vid. *Celeb. Ioh Cocc. op. Tom.* 5. *Cō. ad Tex. fol. m.* 106. *Ed. Amſtelod.*

2 *Tim.* 1:16,17. és ezen Levélnek utólját. Kétszer vólt s Pál fogoly Rómában: elsö fogságának históriája le van irva, *Tsel.* 28:30,31. abból meg-szabadúlt, 's azontúl prédikálotta az Évangyéliomot mind *Illiriáig*, az-az, Tót és Horvát országig: *Róm.* 15:19. a' honnan fordúlt Spanyol-országba: *Róm.* 15:24,28. onnan ment Rómába szabad-akarat szerint, már öregségre hanyatolván, 's ott prédikálotta az Évangyéliomot Néró Császár alatt; holott sokan ellene állottak az ö bészédének: 2 *Tim.* 4:14,15. a' Császárhóz-is fel-vitetett, 's ott magát mentette: ℣. 16. meg-is szabadúlt egyszer az Oroszlánnak szájából: ℣. 17. de azután (: a'mint maga jó-eleve meg-érzette vólt e' második fogságában lejendö meg-áldoztatását 's halálát: ℣. 6.) Néró Császár kézre kerité, 's mártíromsággal múlék-ki e' világból; a' mint bizonyítja *Eusébius*, és többek *.

* vid. *Celeb. Joh. H. Hejdeggeri Histo. Pap. Period* 1. *pag. m.* 4,5. *&c.*

Az ö szenvedési 's fogsága mellé veti az Apostol ez igéket, a' híveknek vígasztaltatásokra: *De az Isten beszéde nem köttetett-meg.* Semmi ellene való vívás, semmi praktika még eddig az Isten beszédét meg nem köthette; mentöl inkább ostromoltatik az, annál ditsöségesebbé lészen. A' Sátánnak és a' Fenevadnak az Évangyéliom ellen való dühösködése tette hiressé e' világon az Ekkléziát: *(: Nitimur in vetitum semper; &c.)* Igy a' Pogányok hajdan a' magok törökben meg-akadtak: a' minek prédikáltatását e' világ el-akarta óltani, az annál hatalmasabban és állhatatosabban prédikáltatott. Minekutánna Sionból az Évangyéliom pálczáját ki-botsátotta Isten: *Sólt.* 110:2. ama' nagy hegy, a' Sidó Respubl. eleibe feküdt annak, *(Zak.* 4:7.) tüzzel 's vassal a' Christus Évangyéliomának ellent akart állani, *(Tsel.* 4:27.) mignem tüz miatt meg-gerjedvén a' tengerbe vettetett: *Jel.* 8:8. Azontúl a' Sárkány a' 12 tsillagok koronáját fejében viselö Aszszonyi-állatot, az-az, a' Christus és az ö Apostoli tudományát valló Ekkléziát üldözni kezdé; folyó vizet-is okádék utánna: *Jel.* 12: az-az, a' Római Pogány Császári birodalom majd 300 esztendökig gyötré 's kínzá az Isten Házát: de sas szárnyak adattatának az Aszszonyi-állatnak, hogy a' pusztába el-repülne, és ott tápláltatnék 1260 esztendökig: *Jel.* 11:2. és 12:6,14. *Constantius Chlorus* alatt pihenése vólt az Isten Házának Francziában és Spanyol országban: azontúl a' Keresztyéni névnek nagy óltalmazója, a' Nagy *Flavius Constantinus* állván-bé a' birodalomba, egész *Hálcioni ideje* lett az Ekkléziának, a' Christust igazán vallók elött az ellenkezök szájok bé-dugattatott, a' bálványozók meg-nem állhattanak; hanem hazudni kellett nékiek, a' Christusnak: *Sólt.* 18:45. és 66:3. maga az Ördög a' sárkányi ábrázatot le-vetkezvén, világosság Angyalának és

igasság

igaſság hirdetöjének tüntette magát: 2*Kór.* 11:14. Azontúl a' Sárkány (: maga nem bóldogúlhatván:) adá az ö erejét, ſzékit, és hatalmát a' Fenevadnak: *Jel.* 13:2. kiváltképen végtére, ama' két, bárány forma ſzarvú, de ſárkány módra ſzóló Fenevadnak: ℣. 11. ki az Iſten két tanúi ellen hadakozik, meg-győzi, és meg-öli öket: *Jel.* 11:7,8. De viſzont, hogy e' Fenevad, és ennek czímerét homlokokon viſelök ſok ideig harczolnának győzedelmesen (az ö réſzekről) a' ſzentekkel; a' kegyetlen *inſolentia*, a' *confeſſor*ok (Chriſtus Évangyéliomi igaſságárúl híven vallást tévö igazak) ſzájokból hallatott igaſság, és a' Mártírok állhatatosságok, 's a' t. fel-ſerkentek az embereket a' ſzent Irás ſzorgalmatosb viſgálására; hogy tudakoznák, honnan lött az, hogy a' tiſzta búza közzé konkoly elegyedett: *Mát.* 13:27. E' panaſz után, bé-következék ama' Szent Lélektöl meg-jövendöltetett idö, mellyben az örökké-való Évangyéliomnak az ég közepin kelle repülni: *Jel.* 14:6,7. hogy megnyittatnék amaz ajtó, mellyet ſenki többé bé nem zárhat: *Iel.* 3:8. 's a' t.

TANUSAG.

A' Chriſtus Évangyéliomáért, 's arról való nemes vallás-tételért, nyomorúságot, próbát, és kereſzt-viſelést ſzenvedö embernek, nagyobb vígaſztalatása nem lehet, mintha ſzüntelen emlekezik az ö Chriſtusáról, 's elméjében forgatja amak halálból való fel-támadását.

A' leczkében. *Fil.* 1:21. és 3:8-10.

OKAI. I. Mert a' mi egéſz váltságunk munkája 's alkotmánya; a' mi lelkünknek minden jól-léte, idveſsége, 's bóldogsága, (: mellyben áll a' leg-fóbb vígaſztalás:) a' Jéſus Chriſtus halálból való fel-támadásán fundáltatik, 's az által petsételtetett 's erösíttetett-meg: tsak hijába élt vólna e' világon, mindent tsak hijába ſzenvedett vólna a' Chriſtus, tsak egy tsepp vérének-is ſemmi haſznа nem lött vólna, ha a' halálban maradt vólna: mert az ördög, a' kinél vala a' halálnak birodalma, *Sid.* 2:14. nem tsak győzedelemmel ditsekedhetik vala a' Chriſtus felett; hanem örökös jussa leſz vala nékie arra, mint győzedelmesb bajnoknak, hogy mind magunkat, mind Chriſtusunkat a' maga áreſtoma alatt tartson: 1*Kór.* 15: 14-17,19,20. 's a' t.

II. Mert a' Chriſtusnak a' hívek ſzivekben kell lakozni örökké: *Gal.* 2:20. nem lakhatik pedig a' Chriſtus a' ſzivben egyébként, hanemha ſzüntelen emlekezel ö róla, a' melly emlekezés lehet a' Chriſtushoz 's az ö érdeméhez erösen ragaſzkodó igaz hitnek által: *Éfés.* 3:17. 1*Kó.* 11:25,26. E' kettö közzül egyiknek meg-kell leñi e' világon; ſzükſég,

hogy, vagy a' Chriſtus lakozzék a' mi ſziveinkben, és így gondolatunkban, emlekezetünkben, 's indúlatinkban; vagy pedig, hogy minden egyéb férkezzék-bé ſziveinkbe, a' mi e' világon van, a' mi gonoſz kivánságot és hijába-való ſzorgalmatosságot nemz: 1 *Ján* 2:16. Bóldog az, a' kinek ſzivében a' Chriſtus lakik; mert az minden nyomorúságokban fel-emeltt fövel ditsekedhetik, nem lévén néki ſemmi kárhoztatása: *Róm.* 8:1. ſemmi ötet az Iſten ſzerelmétöl el-nem ſzakaſzthatván: ℣. 35-39. Kitsoda-is kárhoztathatná azt, a' kiért a' Chriſtus meg hólt, fel-támadott, 's az Iſtennek jobbján ülvén ſzüntelen eſedezik? ℣. 34.

Applicatio. Minden teremtett állatoknál nyomorúltabb ember tehát az, a' kinek ſem akaratja, ſem e' világi ſzövevényes, galibás hijába-valósággal tellyes ſzorgalmatoskodási között, üressége nem lehet arra; hogy emlekeznék gyakran a' megváltó Chriſtusról, 's annak halálból való diadalmas fel-támadásáról. Hova leſzeſz, óh ſiralmas állapatú ember! ha a' kiſértetek éjtſzakája reád borúl, ha a' lelki-eſméretnek hévſége (*Jel.* 16:9.) kezd gyötreni? ha annak, minden ágyú ropogásnál, égi mennydörgésnél 's villámásnál rettenetesebb ſzózati reád kezdenek támadni; ha a' halál illatja kezd érdekleni; tsak el-ájúlſz, el-bámúlſz oſztán akkor: örömeſt illegetnéd magadra a' vígaſztalást; de arra nints fundámentomod; mert nem eſméred a' Chriſtus fel-támadásának erejét: *Fil.* 3:10.

Ha azt akarod azért, hogy életedben 's halálodban egéſz vígaſztalásod legyen; hogy a' reád tódúlandó, 's lelkedet gyakran trupponként érdeklö próbák, kereſzt-viſelések és kiſértetek alatt, fel-emeltt fövel, mint diadalmas, (*Róm.* 8:37.) ditsekedheſs; 1. Légyen emlekezetben nálad ſzüntelen a' Chriſtus, az ö halála és fel-támadása: Ez ám *nézni a' Hitnek Fejedelmére és el-végezöjére, a' Iésusra:* Sid. 12:2. De, *NB.* Négy tekintet alatt kell örökké a' te Chriſtusodnak ſzemeid és ſzived elött emlekezetben forgani: (1) emlegeſſed ötet, *mint idveſségednek fö ſzerzö okát;* kiben egyedül bizzál: (2) forogjon elmédben ö, *mint fö Hadi vezéred;* kinek záſzlója alá, hüſségére meg-esküvén, még kereſztségedkor nevedet bé-irtad; hogy mind végig, mind halálig, 's mind a' vérig az ö hüſségében híven meg-maradván, harczolj ö mellette, mint jó lelki vitéz: *Jel.* 2:10. *Sid.* 12:4. *Mát.* 24:13. 1*Tim.* 1:18. és 6:12. 2*Tim.* 4:7. 's a't. (3) tegyed ſzemeid és ſzived eleibe a' Jésust, *mint engedelmességnek és békeſséges-türésnek* világos aczél *tükörét*, mellyet köveſs: 1*Pét.* 2:21,22. *Mát.* 11:29. (4) emlekezzél ö róla, *mint Fejedröl 's atyádfiáról*, kinek *örökös társa* vagy: *Róm.* 8:17. kivel közösleg birod az Iſtennek minden javait: 1*Kór.* 3:22,23. Ha ezekröl ſzüntelen

telen emlekezel, 's elmédbē forgatod ezeket; örök vígaſztalásod léſzē még a' halál árnyékának ſzomorú völgyében-is; 's azt-is tudhatod, mi légyen néked leg-főbb tiſzted 's gondod ezen a' világon. 2. A' Chriſtus halálból való fel-támadását nem csak tsupán és puſztán ſzemléljed, hanem *eſmérd-meg annak* valóságos *erejét;* mellyre ſz.Pál annyira ſzándékozott, hogy ahoz képeſt mindent kárnak és ganéjnak alított: *Fil.* 3:8,10. KERD. *De mitsoda a' Chriſtus fel-támadásának erejének meg-eſmérése?* FEL. Az által ſzerzett, érdemlett, és keresett lelki jókban 's drága gyümöltsökben való réſzesülésünknek valóságos érzése; hogy t.ill. magával együtt minket-is a' fel-támadó Chriſtus meg-elevenített és fel-támaſztott: *Kol.*2:13. *Éféſ.*2:5. *Róm.*6:4,5,8,9. és 8:11. 's a't. 3. Mivel az Uri ſzent vatsora-is a' Chriſtusnak és az ö halálának emlekezetire ſzereztetett: 1*Kór.*11:24,25. azért minden jó alkalmatossággal ſzentül és Iſteni félelemben élj azzal, elmélkedvén Chriſtusodról, az ö haláláról és fel-támadásáról, és eleven hittel az ö érdemét lelkedhez kaptsolván, nézz egyedül és ſzüntelen a' Hitnek Fejedelmére és el-végezöjére a' Jéſusra; hogy ö légyen tenéked életedben és halálodban egyetlenegy nyereséged, vígaſztalásod, és legfőbb bóldogságod! Á.

IV. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Ján.*2:19.

Oldjátok-el, (avagy rontsátok-el) ezt a' Templomot, és három napokon fel-épitem azt.

AMaz, Iſtentől támaſztatandó nagy Prófétáról, igen ékesen jövendöl Móſes, 5.k.18:r.18.*v.* a' melly Próféta nem Jóſué, nem Jéremiás vólt, mint a' Sidók akarják; mert *Móſes* után *nem támadott Izraelben ollyan Próféta, mint* ö: 5Móſ.34:10. a' Móſes által meg-igértetett nagy Prófétának pedig, ö hozzá haſonlónak kell vala lenni: 5*Móſ.*18:18. ſzükſég azért, hogy azon a' Prófétán értesſék a' Meſſiás, ki hív az UR egéſz Házán, mint Móſes-is hív vólt; söt *annyival nagyobb ditsöségre itéltetett méltónak lenni Móſesnél, mennyivel nagyobb tiſztesſége vagyon annak a' ki a' házat épitette a' háznál.* Sid. 3:2,3. Azt a' Prófétát meg-kente Iſten: *Sólt.*45:8. hogy a' Sionban ſiróknak vígaſztalást hirdetne: *Eſa.*61:1-3. *adott Iſten* annak *bölts nyelvet, hogy alkalmatos időben tudná ſzólni az igét a' meg-fáradtaknak:* Eſa. 50:4. méz és téj vólt annak ajakai alatt: *Ének.* 4:11. Tsudálkozásra méltó dolog még-is, hogy az a' nagy Próféta gyakrabban homályoson, és még azoktól-is, kiknek a' mennyeknek orſzágának titkait tudni adattatott, (*Mát.*13:11.) meg-nem érthetö beſzédekkel ſzólott és tanitot: (: *lásd*

ennek okait oda-feljebb, az I. Szakaszbéli I. Prédikátziónak elein.) Nem érdemlett egyebet az a' háládatlan, Isten kegyelmes meg-látogatásának napját meg nem betsülö, *(Luk.19:42,44.)* a' Chriſtusnak annyi tsudáira magát meg nem eſmélö nemzet, melly látta 's tudta a' Jésus életésekor égen 's földön meg-eſett nagy jeleket, látta 's tapaſztalta az Embernek Fia által végbe-vitetett hatalmas tsudákat-is, mégis örökké jelt kért a' Chriſtustól: láſd, *Mát.* 16:1-4. és 21:23. és 12:38. *Ján.*2:18. és 6:30. 's a't. a' honnan lött az; hogy valahányſzor a' Sidók jelt kértek ö töle, mindenkor magát adta jelül: *Ján.* 6:30--33. *Luk.* 2:34. még pedig, *NB.* annyiban, és az alatt a' tekíntet alatt, a' mennyiben ö, (: ki *ſokaknak eſetekre*, 's halálokra, vilzont *ſokaknak feltámadásokra vettetett jelül*, 's tétetett *Izraelben*: Luk.2:34.) meg-halandó és fel-támadandó vala: láſd ennek igaſságát a' Jónás példájának elö-hozásában 's magára való ſzabásában: *Mát.* 12:38-40. és 16:1-4. A' leczkében pedig, a' Jérusálembéli Templom el-rontatásának és fel-építtetésének haſonlatosságában: mellyben néminémü példa-beſzédbéli haſonlatosság alatt prófétál a' Chriſtus az ö haláláról és fel-támadásáról.

Magyarazat.

Kerd. I. *Mi értetik a' Templomon?* Fel. 1. Nem a' Jérusálembéli még akkor fenn-álló nagy Templom, a' mint a' Sidók gondolják vala: ℣.20. *Mát.*26:61. A' 46 eſztendökig építtetett Templomon, mellyröl ſzó vagyon ℣.20, mellyiket kelleſsék érteni, a' Zorobábeltöl építtetett második Templomot-é, avagy a' Herodestöl meg-újíttatott Templomot, villonganak arról a' Tudósok; mert noha köz ſzólásbéli ſzokás ſzerint, azt az egéſz idöt, melly a' Sidóknak Babilóniai fogságból való haza-jövetelektöl fogva, Jérusálemnek és a' Templomnak Titus Veſpáſiánus által lött végsö el-puſztításáig folydogal, második Templom alatt folyó idönek ſzoktuk híni: mindazáltal nem tagadhatni, hogy az idö alatt két Templomok vólt a' Sidóknak; egyik, a' melly Zorobábel által epíttetett: *Eſdr.* 3: és 6: másik, a' mellyet a' Nagy Heródes, a' Sidó nemzetnek kedveskedni akarván, építtetett; mellynek hiſtóriáját le-irta *Flavius Joſefus*, Sidó Hiſtoricus*.

* *Antiqvit. Jud. lib.*15 *cap.*14. *per tot.*

A' Zorobábel Temploma aránt, a' 46 eſztendöket így pótolják-ki némellyek: *Cyrus* elsö Perſiai Mónárka alatt épült a' Templom 1 eſztendeig, t. ill. a' haza jövetel után való második eſztendöben, melly harmadik vólt a' *Cyrus* ediktumától fogva †. *Dárius Hyſtáſpis* alatt 5 eſztendeig;

[† vid. *David Parei Chronolog. ſacr. pag. mi.* 290. 293. *Chriſtian. Matthiæ Theatr. Hiſtor. ſub Dario Hyſtaſpi, pag. m. Edit. Francofurt.* 217. 218. *&c.*]

tendeig; *Artaxerxes Longimanus* alatt 40 eſztendökig: Sok Királyok idejekben a' hamis vádlók miatt a' Templom épülete félbe ſzakadt; gyakran félelmes ſzivüek, tehetetlenek, gyakran pedig tsak a' magok házaiknak épületek körül eſdeklök vóltak a' haza jött Sidók, (: láſd, *Agg.* 1: és 2:) azért tölt olly hoſſzú idö a' Templom építésében. Mások azon Zorobábel Temploma aránt a' 46 eſztendö ſzámot így rajzolják-le: *Cyrus* alatt épült 1 eſztendeig; *Artaxerxes Aſverus* alatt 14-eſztendökig; *Artaxerxes Dárius* alatt 31 eſztendökig*. A' Héródestöl építtetett Templom aránt ki-sülnek a' 46 eſztendök, ha fundámentomúl fel-teſſük ezeket; t. ill. Héródes regnált 37 eſztendökig, (: a' *Chronologus*ok ebben alkalmasint meg-egyezvén:) a' Chriſtus ſületett Héródes birodalmának 35-dik eſztendejében; (: noha *Sulpitius Severus* a' 33-dikban mondja †:) úgy hogy a' Héródes halálakor két eſztendös lött légyen a' Chriſtus. A' leczkében lévö ſavai Urunknak mondattak, mikor már a' 30-dik eſztendöben járna. A' Templomot pedig Héródes építeni kezdette birodalmának 18-dik eſztendejében, a' mint *Joſefus* fel-jegyzette §: és így a' Héródes 18-dik eſztendejétöl fogva, a' Chriſtus 30-dik eſztendejéig, (: a' folyó, 's mindenik dolgot el-kezdö eſztendöket, és a' Chriſtus két eſztendeit, mellyekben élt a' Héródes haláláig, ki-tudván ¶:) leſznek 46 eſztendök. Noha pedig Héródes a' Templomnak derekát 's leg-nagyobb réſzét *kilenczed-fél* eſztendö alatt el-kéſzítette, mint *Joſefus* (: a' levél ſzélén fel-jegyeztetett réſznek a' vége felé:) bizonyítja; de az ö halála után-is, ſok eſztendök alatt, a' Sidók ſzüntelen mind tatarozták, építgették, és ékesgették azon Templomot, még a' Chriſtus mennybe-menetele után-is, egéſz az ifjabbik Ágrippa Király idejéig; a' mint azon *Joſefus* Sidó Hiſtoricus említi *. Akarmellyik Templomra czéloztak légyen pedig a' Sidók a' 20. ÿben; elég az, hogy idvezítö Urunk nem arra a' kézzel tsinált Templomra mútat: Mert, 1. az olyan Templomon kivül, vagyon másféle Templom-is: Mert, 2. Templom az Iſten Anyaſzentegyháza, és annak eleven köveinek-is a' hiveknek teſteik, Szent Lélek templomi: *Ézék.* 40: és 41: 1.

* vid. *Joh. Lightf. ope. Tom. 1. Har. 4 Ev. ad Ioh 2: 20. fol. m 419. & ex eo Polum in Synopſ.*

† vid *Chronol. Sulpit. Severi, adjunctã Chr. ſacr. Dav. Parei, pag. m. 390.*

§ vi. *Ioſeph. loco ſupr. citat. Antiq. libr. 15. cap. 14. ſub init.*

[¶ *Herodes cœpit ædificare Templum Anno regni- (excluſo currente 18.) -19. Chriſtus dixit verba Textûs anno vitæ 29. (: excluſo triceſimo currente, necdum completo:) proveniunt anni 48. ſubtrahe duos vitæ Chriſti annos, quos exegit ante mortem Herodis, & ſupermanebunt anni 46. vide Doct. Joh. Lightfoot. Harmon. 4 Evang. part. 2. in Joh. 2: 8. 20. item oper. Tom. 2. Hor. Hebr. in Joh. Poli Syn. Critic. & Comment. in Joh.*

* *Antiqv Jud. lib. 20. cap 8. circa med. ex verſione Sigiſm. Gelenii. --Jam abſolutũ erat & Templi ædificium. Populus igitur cùm videret eſſe in otio circiter 18 opificium millia, ſolitorum hactenus in Templo ex operarum mercedibus victum quærere; &c. --- ſvaſit Regi, ut orientalem inſtauraret porticum, &c.*]

és 4:1:1. 2*Teſſ.* 2:4. 1*Kór.* 3:16. és 6:16. 3. A' Chriſtus ſzent teſte Templomnak mondatik a' leczkében, a' mint az Évangyéliſta magyarázza, ℣. 21. *Éſa.*8:14. a' Meſſiás nyilván *ſanctuarium*nak, ſzent helynek, (מקדש) neveztetik: mint hajdán az Iſten a' Templomban lakozni mondatott; úgy a' Chriſtusban lakozott az Iſtenſégnek tellyesſége: *Kol.* 1:19. ö benne fénlik az Iſten ditsöſége: *Ján.* 1:14. 2*Kór.* 4 6. A' Templomban ſzólott hajdan Iſten, hol *Urim* és *Thummim* által, hol másként: A' Chriſtusban, és ö belöle, 's ö általa hallattattak Iſteni és Iſtenhez illö ſzózatok: *Sid.* 1:1. *Kol.* 2:9. *Ján.* 3:31,32. a' Templomban vólt a' ſzövetségnek ládája, mellybē viſzont el-rejtettek vólt *az Iſten Teſtamentomának táblái, és az arany veder mannával tele:* Sid. 9:4. Sz. János a' mennyben meg-nyilatkozott Iſten Templomában látta a' ſzövetség ládáját: *Jel.* 11:19. a' Chriſtus az, kinek belsö tagainak közepette vólt el-rejtve az Iſten törvénye: *Sólt.* 40:9. ö amaz el-rejtetett Manna: *Jel.* 2:17.

A' régi Templom-is, (: akar a' Salamon, akar a' Zorobábel, avagy Héródes Templomát gondoljuk:) nyilván és minden bizonnyal, a' Chriſtusnak, és az ö titkos teſtének az Anyaſzentegyháznak példázati és árnyéki vóltanak*: 's jelentetett az által a' régibb Templom által, Iſtennek a' Chriſtusban, és a' Chriſtus által az ö népében és népe között való lakozása: *Éſa.* 8:14. *Zak.* 2:10. (*juxta diſtinct. Hebr.* ℣. 14.) *Ján.* 1:14. *Jel.* 21:3. Nevezett ſzerint pedig, a' Templom jegyzette a' Chriſtus emberi terméſzetit: (1) Mert a' mint árnyékozásképen a' Templomban vagy Sátorban; úgy valósággal a' Chriſtusban lakozik az Iſtenſég: *Kol.* 2:9. (2) A' Templom, vagy Sátor, külsö ſzínére és kivül nem annyira ékes és czifra vólt, belöl vólt annak minden fényessége 's ékessége: úgy a' Chr. külsö ábrázatja az emberek ſzemek elött nem fényeskedett; söt utálatos vólt az: *Éſa.* 53:2,3. *Fil.* 2:7. *Róm.* 8:3. *Sólt.* 22:7. hitünknek lelki ſzemeivel nézendö belsö ábrázatja fényes és ditsöſéges a' Chriſtusnak: *Ján.* 1:14. 2*Kór.* 4:6. *Sid.* 1:3. 2*Pét.* 1:17,18. (: a' mint az ö jegyese-is belöl ékes: *Sólt.* 45:14.) (3) A' Templomban lött hajdan Iſteni ſzózat: az ö Fiában ſzólott minékünk-is az Iſten: *Sid.* 1:1. ki az-okon *Igének*-is mondatik: *Ján.* 1: ö beſzéllette-ki minékünk az Atyát: ℣. 18. (4) A' Sátor (: melly bizonyos ideig Templom helyett vólt:) el-óldoztatott, egymástól annak réſzei el-hányatván, és vi-

[* *Templum iſtud vetus carnale, auguſtius aliquid ſignificâſſe, probant,* 1. *natura atque indoles Dei, qui non habitat in domibus manufactis:* Eſa. 66:1. Act. 17:24,25. 2. *Sapientia Numinis, quâ indignum foret tam deſcriptè & minutè ſingula præcipere, niſi ſubeſſent majora.* 3. *Pauli authoritas:* Hebr. 8:5. 4. *Egregia rerum ſignificatarum cum typo analogia, &c.*]

és vizont fel-állíttatott; bújdosott, 's hordoztatott egy helyből másba, mind addig, míg-nem a' Templomba bé-vitetvén ott nyugodalmoson maradott a' Templom fenn állásáig: A' Chriſtus ſzent teſtének ſátora-is, (2*Kór.*5:1.) a' halál által el-bomlott 's el-óldoztatott; de vizont harmad-napra a' fel-támadás által fel-állíttatott; 's azontól a' nem kézzel tsináltatott ſzentséges helybe, az egekbe, (*Sid.*9:24.) örök nyugodalomra bé-vitetett *.

KERD. II. *Mitsoda értelemben kell venni a' Chriſtusnak imé' ſzavait: Rontsátok-el, vagy óldjátok-el, ezt a' Templomot?* FEL. 1. E' ſzók nem parantsoló ſzók, a' mint elsö tekintettel látſzanak: Hanem, 2. jövendö-mondónak ſzavai; próféttzia ez: 3. Meg-engedésnek ſzavai; mintha mondotta vólna: Ám láſsátok, ha el-rontjátok-is e' Templomot, de harmad-napra fel-épitem azt. Haſonló ſzólásnak formája vagyon, Eſa. 8:9,10. és 54:1. Ján. 13:27. *A' mit akarſz tselekedni,* (ám te láſſad,) *hamar tselekedjed,* azt mondja Urunk a' Sátántól el-foglaltatott Judásnak.

KERD. III. *Miképen kell azt a' harmad-napot fel-ſzámlálni és kipótolni, a' melly el-múlván Chriſtus az ö teſtének templomát fel-támaſztotta?* FEL. Bizony dolog, hogy a' Chriſtus tsak két éjtſzaka, és egy egéſz nap feküdt a' koporſóban; mert a' Húsvét ſzombatja elött való napnak estin temettetett-el; azon éjtſzaka, 's azután következö ſzombat nap, és a' ſzombat után való éjtſzakán nyugodt a' koporſóban, 's reggelre virradóra oſztán ott nem találtatott: melly dolog így lévén, ellenkezés látſzik lenni Urunk jövendö-mondása között, és a' dolognak valóságos ki menetele között; mert mind a' leczkében, mind Mát. 12:40. (*Léſzen az embernek Fia a' föld ſzivében,* gyomrában, *három napokon, és három éjtſzakákon:*) harmad-napra jövendöltetik a' fel-támadás. E' nehézség el-igazításához a' Tudósok egynéhányképen ſzólnak: 1. Némellyek azt mondják, hogy Urunk ſzavaiban ollyan ſzólásnak formája vagyon, mellyet az oskolákban *Synechdoché*nak hívnak, midön valamelly réſz említtetik, de az egéſz dolog értetik; a' minémü ſzólásnak neme gyakori az Irásban, és nem mindenkor 's mindenütt, a' hol három napról van ſzó, egéſz és minden czikkelyeiben bé-tölt

[**Eruditioribus trutinandum hic relinquo; annon palpabiliter & ſingulariter diſtincte tres partes Templi Hieroſolymitani, videlic. Atrium, Sanctum, & Sanctum-ſanctorum, peculiariter & diſtinctim, quoad Chriſtum quaedam denotent; v. gr. Atrium, à gentibus etiam calcatum, (Apoc 11:2.) humanam Chriſti naturam; Sanctum-ſanctorum, ejus divinitatem; Sanctum, junctum & atrio & ſancto-ſanctorum, unionem duarum in Chriſto naturarum perſonalem; velum ante S. Sanctorum exiens, ſpeciatim carnem Chriſti: Hebr. 10:20. &c.**]

bé-tölt harmad-nap értetik; elég, ha a' harmad-napnak jobb réſze bételik: láſd, 1*Sam.*30:12,13. *Eſt.*4:16. és 5:1. 's a't. 2. Mások értelmek ſzerint, a' Chriſtus ſólott Római napokról, az-az, Római ſzámlálás ſzerint; kik a' napot éjféltöl fogva kezdették: így-is a' dolgot el-igazíthatni; t. ill. el-temettetett a' Chriſtus eſtve, mikor még az elsö napnak alkalmas réſze hátra vólt az éjfélig; második egéſz nap nyugodt, és a' harmadik napnak elein támadott-fel *. 3. Némellyeknek tetſzések ſzerint, a' Sidó nemzetnek ſokott ſzava-járása módjaként ſólott a' Chriſtus; kiknél-is a' napnak tsak valamelly réſze-is, egéſz napért vétettetett gyakran †. 4. A' Napkeletiek az órákat Nap fel-költétöl fogva ſzámlálták, reggel ö nálok 1 óra lévén, és eſtve Nap-enyéſzetkor 12 óra: láſd, *Mat.* 20:1--6. 's e' ſzerint, *a' napnak nemde nem 12 órája vagyon-é?* Ján. 11:9. A' háromſzor 12 órát pedig, és így a' harmadnapot, a' koporſóban 36 órákig feküvén a' Chriſtus, egéſzen bé-töltötte: mert az elsö eſtvétöl fogva, mellyen el-temettetett, más Nap felköltéig 12 órák folytak-el; az egéſz ſombat nap, mellyen nyugodott, viſzont 12 órájú vólt; a' ſombatot követö éjtſzakában-is, virrattig, (:a' mikor a' Chriſtus fel-támadott:) 12 órák foglaltattak-bé; és így épen ki-sülnek a' 36 órák, avagy három napok: hogy pedig a' Napkeletieknél, 's nevezet ſzerint a' Sidóknál, az éjtſzakában-is ſzámláltattak az órák, (: eſtvétöl fogva kezdetvén az egy óra, és virratta felé telvén-ki a' tizenkettödik:) világoson nyomozhatni, *Luk.* 22:53. és 12:38,39. *Mát.* 24:42-44. 's a't §. 5. Ha a' Chriſtust, halálához kéſzítö dolgokon, *circumſtantiá*kon, 's az ö halálát meg-elözö ſzenvedésin, (: mellyeknek ſörnyüſégekre nézve, ö már akkor-is merö meg-hólt, az élök közzül ki-vágattatott, és a' ſirba 's koporſóba ſállottakhoz haſonló vólt: *Sólt.* 88:4,6-7.) kezdjük-el a' ſzámlálást, ki-jönek böven a' három napok; avagy leg-alább, három egéſz éjtſzakák, két egéſz nap, és a' harmadiknak elei: *Elsö* éjtſzaka az, mellyen a' kertben vérrel veréjtezett, és el-árúltatott, meg-fogattatott, 's hurczoltatott; követte azt a' meg-feſzíttetésnek napja, 's ezt követö éjtſzaka; a' *második* éjtſzaka, viſzont ezt követö nap, mellyen nyugodott, a' *második* egéſz nap; melly után következett a' *harmadik* éjtſzaka, melly el-múlván jó reggel, t. ill. a' harmadik napnak elein, támadot-fel a' Chriſtus; söt azon harmadik nap, míg-nem eſtvének idején az Apoſtolok ſeregekben a' feltáma-

* vid. *Wil. Momma, Oecō. Tem. Tom. 2. li. 3. c. 7. §. 17,18.*

† vid. *Joh. Lightf. ope. Tom. 2. in Chron. Tem. & ord. Tex. N. Teſt. ſect. 87. fol. m. Edit. Roterodam.* 58.

[§ *Doct. Lightf. loco ſupr. citato, teſtatur, Judæos, Kimchium & reliquos in ea fuiſſe ſententia: Solem, olim diebus Joſuæ, ſtetiſſe horas* 36. Joſ. 10:12,13. *Dominus vitæ, Sol juſtitiæ,* (Mal.4:2.) *Chriſtus, totidem* 36 *horis non fulſit, neque viſus eſt in terra viventium.*]

fel-támadás után meg-jelent: *Ján.* 20:19. mintegy a' földnek gyomrában lenni, és még fel-nem támadottnak lenni alittatott és tartatott a' tanítványoktól; 's a' t.

TANUSAGOK.

I. *A' Chriſtusnak nem lehetett ſoká a' halál birtoka alatt maradni; hanem harmad-napra fel-kellett támadni.*

A' leczkében. *Mát.* 12:40. 's a' t.

Három *punctum*okban világosodik-meg e' Tanúság: I. *Hogy a' Chriſtusnak nem lehetett ſoká a' halál birtoka alatt maradni:* 1. Mert az ö ſzent teſtének nem kell vala rothadást látni: *Sólt.* 16:10. 2. Mert ha a' halálban ſokáig maradt vólna, a' halál ötet áreſtoma alatt meg-tartván; a' bün, ördög, és a' halál uraságot kereshettenek (*prætendál*hattanak) vólna rajta, 's ö ellene. 3. Mert a' Móſes koporſójának, a' Chriſtus koporſója meg-nyilása által bé-kellett zároltatni; az-az: az ô Teſtámentombéli Ceremoniáknak, az ö fel-támadása által, nyakoknak kellett ſzakadni. 4. Mert ha a' közben-járó, a' kezes, (*ſponſor*) ſokáig leſz vala ditsöſég nélkül; azzal az jelentettetett vólna, hogy még tökéletesen eleget nem tött, azért-is nem érdemel ditsöſéges fel-magaſztaltatást. 5. *Mát.* 22:31,32. a' halottaknak fel-támadásokat a' Sadducéusok ellen meg-akarván próbálni az Ur Jéſus, így okoskodik, (*argumentál*:) Iſten magát Ábrahámnak, Isáknak, Jákóbnak Iſteneknek mondotta; azért fel-támadnak a' meg-hólt ſzentek, Ábrah. Isák és Jákób: mert *az Iſten nem a' meg-hóltaknak, hanem az élöknek Iſtenek.* Summája a' dolognak tsak ez: Ábr. Isák, Jákób fel-támadnak az utólſó itéletnek napján; mert az Iſten Iſtenek nékiek. A' Chriſtusnak-is fel-kellett támadni; mert az Iſten Iſtene vólt nékie. Nem maradhatott pedig a' Chriſtus fel-támadása ſokára, 's nem haladhatott az utólſó itélet napjára, mint az Ábrahámé, Isáké, Jákóbé, és több ſzenteké: mert az Iſten Iſtene vólt a' Chriſtusnak, nem tsak úgy, mint Ábrahámnak, Isáknak és Jákóbnak; hanem kétképen: (1) mint Atya, az ö töle való örök ſzármazásra nézve: *Sólt.* 2:7. *Tsel* 13:32,33. melly ſzerint a' Chriſtus az Atya Iſtennek *egyedül való tulajdon Fia:* Róm. 8:32. és 1:4. (2) az emberi teſtnek fel-vételére, és a' fel-támadásra nézve: *Sid.* 1:5,6. 6. A' mi fel-támadásunk, söt váltságunk felöl való hitünk el-tsüggedett vólna 's hijába-valóvá lött vólna, ha a' Chriſtus a' halál birtoka 's áreſtoma alatt ſoká maradott vólna: 1*Kór.* 15:17,18. 's a' t.

II. *Bizonyoson fel-kellett támadni a' Chriſtusnak:* 1. Mert azt kivánta az Iſten ditsöſége: *Róm.* 6:4. tudnillik, (1) az ö *igaſságának ditsöſége:*

tsösége: melly szerint a' mint Isten a' kezesben meg-büntette az emberi nemzet engedetlenségét; úgy vitzont néki meg-kellett koronázni azonnak engedelmességét: a' mint a' halálig Isten a' kezest meg-alázta; úgy vitzont ditsőségre ötet nékie az elég-tétel után fel-kellett magaztalni: (2) *jóságának ditsősége;* melly szerint szerette Isten az ö Fiát: *Mát.*3:17. melly szeretet meg-nem bántódott azzal, hogy a' Fiú halálra adatott; de meg-bántódott és sértödött vólna, ha a' halálban maradott vólna: (3) *igéretiben való igasságának ditsősége;* melly szerint meg-igérte vólt Isten a' Fiúnak, a' bünért való áldozat-tétel után lejendö fel-magaztaltatását: *Ésa.*53:10. 's a't. 2. A' törvény bé-töltésének igasága azt kivánta, hogy a' Christus fel-támadjon: mert a' törvény bé-töltönek élet igértetett: 3*Mój.*18:5. a' Christus a' törvény alá adván magát, azt tökéletesen bé-töltötte: *Gal* 3:12,13. azért élni kellett nékie; 's a't. 3. A' Fiú Istennek mind személybéli, 's mind érdeme után keresett méltósága okozta az ö fel támadását: *Életnek Ura, ditsőségnek Ura 's Fejedelme* ö; azért lehetetlen vala néki a' haláltól meg-tartatni: *Tsel.*2:24. *Jel.*1:5,8.

III. *Nem elébb 's nem utólb, hanem harmad-napra kellett a' Christusnak fel-támadni.* 1. Mert úgy prófétálta-meg maga édes Idvezítö Urunk, a' leczkében: ismét, *Mát.*12:40. és 16:4. 's a't. 2. Ugy ábrázoltatott az meg jó eleve: (1) a' Jónás példájában: *Jón.*2:1. (2) az Isák példájában, ki harmad-napig vólt az Ábrahám el-tökélett szándéka 's hitbéli engedelmessége szerint a' halál árnyékában, mintha már meghólt vólna; mert az Ábrahám erös hiti 's el-tökélett szándéka szerint, ugyan meg-hólt és meg-áldoztatott vólt Isák: melly tekintetre nézve Ábrahám ötet, *néminémü hasonlatosság szerint, a' halálból vötte-fel:* Sid.11:19. 1Mój. 22:4*. 3. A' gyermek Jésusnak Jérusálemben lött harmad-napi el-tévelyedése-is, (: mellyröl láss *Luk.*2:43-46.) jó eleve erre mútatott, hogy harmad-napig fogna a' Christus a' halálban maradni. 4. A' Christusnak harmad-napra lött halálból való fel-támadásának hasznának, az ö titkos testére, az Anyaszentegyházra-is ki kellett nem tsak közönségesen, hanem kiváltképen való módon-is áradni; melly dologról igen nemes prófétzia vagyon, Hós. 6:2. *Meg-elevenít minket két nap múlva, harmad-napon fel-támaszt minket, és élünk az ö orczája elött.* Ebben a' szent Irásbéli helyben, hogy a' Christus harmad-napi fel-támadására legyen tekintet, nem tagadhatni; de nem egyenesen van ott arról szó, hanem a' mennyiben annak hathatós ereje az Anyaszentegyházra-is ki-árad: Mellynek sokféle romlásiból és sebeiből való gyógyúlásának 's meg-elevenittetésének, mitsoda *periodus*ira 's szakaszira legyen

*vid. *Celeb. Jacobi Altf. oper Tom.*2 *in Gen.*22: 4,5. *fol. m.* 20. *&c.*

ra legyen czélozás a' próféziai titkos harmad-napbã, törik 's faggatják annak meg-határozásán elméjeket a' Tudósok*. Némellyek †, a' meg-igazúlásnak tudományát tiſztán valló igaſság tanúinak, a' gyakori el-nyomattatás és sürü üldöztetés után eſett háromſzori nevezetes fel-emelkedésekre 's meg-elevenedésekre, alítják, hogy vagyon czélozás a' próféziában. Az *elsö* lött, Chriſtus U. ſzületése után a' 12-dik ſáznak (*ſeculum*nak) közepitöl fogva, a' *Waldenſes*ek, vagy *Albigenſes*ek által: A' *második*, a' *Wiclef* és *Huſs János* tanítványi által§: A' *harmadik*, az el-múltt ſeculumbéli Reformatorok, *Luther*, *Melanchton*, *Zvinglius*, és többek által. Mások úgy akarják venni a' Próféția ſavait, hogy a' három titkos napoknak mindenike ezer eſztendöt jelentsen; (: mivel *egy nap az URnál ollyan, mint ezer eſztendö:* 2Pét. 3:8. Sólt. 90:4.) melly három ezer eſztendök után, (: avagy tsak a' harmadik ezernek el-enyéſzése elött:) lenne, az ö hitetlenſégében meg-hólt Sidó nemzetnek meg-térése, a' halálból való meg-elevenedése ¶: (*Róm.* 11:15.) En nem ereſkedem belé ennek a' nehéz dolognak meg-határozásában. Azt vélem mindazáltal: Ha a' Chriſtus fel-támadását követö Uj Teſtámentomi idöben élö Iſten Anyaſzentegyházának lelki állapatjára légyen czélozás abban a' titkos Próféziában, (: a' melly leghihetöbb:) ennek fel-támadásának és meg-elevenedésének alkalmatosabb és nyilvábban való három *periodus*it 's ſzakaſzit nem gondolhatjuk, mint imezeket: (1) A' tsak-nem háromſzáz eſztendökig tartó véres és igen ſiralmas üldöztetés után, hogy az Iſten Házának pihenés engedtetett az elsö kereſztyén *Conſtantinus* Csáſzár által, nagy meg-elevenedése, meg-újúlása, söt halálból való fel-támadása lött akkor annak: *Jel.* 12:16. *Sólt.* 107:10,14. (2) Nem ſoká tarta az a' meg-újúlás; mert a' Conſtantinus életének vége felé, halálos méreg önteték az Ekléſiára; a' mint a' mennyei ſzózat-is kiáltotta*: melly hova-tovább terjedvén, mind inkább-inkább fojtogatta az Iſten Házát. A' Wáldenſesek, Wiclefiták, Huſſiták, és az igaſságnak több tanúi által, noha emelgette ugyan fejét a' halál árnyékából és a' koporſóból az Iſten Háza; de nem kelhetett-fel egéſzlen elébb, hanem mikor *az ég közepin repülni kezde az örökké-való Évangyéliom:* Jel. 14:6. mikor ama' bé-zároltatott ajtó meg-nyittaték, *Jel.* 3:7,8. a' *Reformatio* által; és ez a' *másod-napi* nevezetes *fel-támadás*. (3) E' meg-elevenedés után meg újabb halálba eſett, 's ezentúl még nagyobb mértékben fog eſni az Iſ-

* vid. *Polit oper. Tom. 3 in Hoſ. 6.*

† vid. *Cele. Ioh. Coccejii oper. Tom. 3 Com. in Hoſ.*

§ *Deſcriptionẽ Doctrinæ Huſſitarũ, vid. apud Antõ. Bonfin. Rerum Ungar. Decad. 3. lib. 2. fol. m. Edit. Francof. 385.* –

¶ vid. *Clar. Fr. F. Otrokotsi Latũ ad Lug. Siõ Nunciũ, §. 71--77. &c*

[* *Conſtantinus M. --- ambitionis --- Epiſcopalis igniculos, ejus liberalitate incaleſcentes, (: ſunt verba Cel. Hejdeggeri :) immanè quantum flatu ſuo accendit, ut audita tùm cœlitus vox ſit, Silveſtri Legendâ teſtante: Hodie venenum effuſum eſt in Eccleſiam: vid. Cel. Jo. H. Hejdeggeri Hiſtor. Pap. Period. ſecund. §. 16. &c*]

ten Háza, a' keſerves üldöztetések, a' bóldogtalan és ſoha eléggé meg nem ſirathatò ſzakadozások, a' tudománybã és erköltsben való temérdek meg-veſztegetödés, és ſok fénlö tsillagoknak az Ekkléſia egéröl való le-húllások által: (: Adná az Ur Iſten, ne lenne igaz ez az én Prófétziám!) Melly halálból végre iſmét fel-eleveníti Iſten az ö Házát, akkor, mikor *az ö népének ſzakadozásit be-kötözi.* Éſa. 30:26. és 11:12,13. mikor *a' föld tellyes léſzen az UR tudományával;* 's a't. Éſa. 11:9. Dan. 12:4. 's a't. *mikor el-végeztetik a' ſzent nép karjának erejének rontatása:* Dan. 12:7. 5Móſ. 32:36. mikor *a' földnek rontói el-romolván,* Jel. 11:18. *e' földnek Királyi az ö ditsöségeket és tiſztességeket* az Iſten Házába *bé-hozzák:* Jel. 21:24. és 17:16,17. 's a't. *a' földnek minden ház-népei fel jövén a' sátoros innepnek meg-ſzentelésére,* Zak. 14: 's a't. akkor mondja víg ſzível az Iſten Háza: *Jertek-el, térjünk viſſza az URhoz; mert ö ſaggatott-meg, és ö gyógyít-meg;* 's a't. *--Harmad-napon fel-támaſzt minket, és élünk az ö orczája elött:* Hóſ. 6:1,2. *Oh ki fog élni akkor, mikor végbe viſzi* Iſten ezeket! 4*Móſ.* 24:23. E' titkos *harmad-nap, és fél nap után,* ama' nagy városnak útzáin halva feküvö két tanúkba, *az életnek lelke meg-adatik Iſtentöl, és lábaikra fel-állanak;* 's a't. láſd, *Jel.* 11:8. 11*.

* vid *Celeb. Joh. Cocceji Cogitation in Apocal. oper. Tom. 5 ad Apocal.* 11:v. 11,12 *Matt. Hofmãni Chronotaxin Apocalypt. cap.* 7: *pagm.* 110, 111 *&c.*

II. Tanusag.

A' Chriſtus Jésus a' halálból maga Iſteni erejével támaſztotta-fel magát.

A' leczkében: *--Fel-épitem azt.* Iſmét, *Ján* 10:18. 1*Pét.* 3:18 *A' Chriſtus --- meg-hólt teſt ſzerint; de a' Léleknek általa (: melly által meg is áldozta vólt magát Iſtennek:* Sid. 9: :4) *meg-eleveníttetett.* Az ö teſtének Templomát maga épitette-fel másodſzor-is; mert elsö épitöje-is maga vólt annak: *Zak.* 6:12,13. Ez *a' második Ádám* mind magát, 's mind minket *meg-elevenitö lélekké teremtett:* 1Kór. 15:45. magában van néki élete: *Ján.* 5:26. *Erös, hatalmas* - Iſten ö, és *örökké-valóságnak Attya:* Eſa. 9:6. ki a' hóltakat meg-eleveníti: 1*Teſſ.* 4:16.

Okai. I. Ha magát fel-támaſztható ereje nem vólt vólna a' Chriſtusnak; a' halált, ördögöt és poklot meg-nem gyözhette vólna, és mi azoknak birtokok alól meg-nem ſzabadíttathattunk vólna: végheteten Iſteni erö kivántatott, a' mi, ördög és halál fogsága alól való kihozattatásunkra.

II. Mert még a' halálban-is nem válaſztatott-el a' Chriſtus emberi terméſzetitöl az ö Iſteni terméſzete, ſem a' teſtre, ſem a' lélekre nézve: azért mondatik a' halálbã és a' koporſóban-is, *Iſten ſzentének:* Sólt. 16:10.

Bizony

Bizony dolog ugyan, hogy a' halál állapatjában a' Chriſtus nem vólt ember; (: mert lelke teſtétöl el-vált vólt:) de Iſtennek Szente vólt. Péld. ok. a' kard, és annak hüvelye, mellyek egymástól el-válaſztatnak, (: ha ſzabad illy alá-való haſonlatossággal ezt a' felséges titkot világosítani:) lehetnek azon egy vitéz kezében: úgy a' Chriſtus Szent teſte és lelke, mellyek a' halál által egymástól el-válaſztattak, lehettenek és megmaradtanak azon egy Iſteni terméſzettel való (*unio*ban) titkos egyesülésben.

III. Úgy mútattatott és bizonyíttatott-meg hatalmason a' Chriſtus Iſten Fiának lenni: *Róm.* 1:4. kit az Atya öröktül fogva ſzült: *Sólt.* 2:7. *Tsel.* 13:32,33. hogy a' maga erejével költ-fel a' halálból.

KERD. *Sürü Szent Iráshéli helyekben, az Atya Iſten mondatik az ő Fiát fel-támaſztani:* Tsel. 2:24,32. és 10:40. és 13:34,37. 's a't. Róm. 8:11. és 10:9. Gal 1:1. Éfés. 1:20. 's a't. *miként mondatik hát a' Tanúságban, hogy a' Chriſtus maga támaſztotta-fel magát?* FEL. Mindenik igaz, és nintsen itt ſemmi ellenkezés; mert az egéſz Szent Háromsággal köz ez az Iſten ditsöſégére és a' bünös ember örökké-való lelki javára czélozó munka, a' Chriſtusnak halálból való fel-támadása; melly körül az egéſz Szent Háromság keze forgott: maga-is azért a' Chriſtus, mint Iſten, támaſztotta magát - (: a' Sz. Lélek-is: *Róm.* 8:11. 1*Pét.* 3:18. 's a't.) - emberi terméſzeri ſzerint, melly a' halál által el-eſett vólt. Kiváltképen való módon pedig, és gyakrabban, az Atya Iſtennek tulajdoníttatik a' Chriſt° fel-támaſztása, ime' következendö okokra nézve: 1. Mert az Atya Iſten Szent Fiával való örök ſzerzödése 's tanátskozása ſzerint (*Zak.* 6:13.) tartozott bé-tölteni mind azokat az igéreteket, mellyeket nékie igért, ha áldozatúl veti lelkét a' bünért; *Eſa* 53:10. azért a' Chriſtus fel-magaſztalása 's meg-ditsöítése, mintegy jus ſzerint az Atyára nézett; a' honnan néki-is tulajdoníttatik: *Fil.* 2 9 *Ján* 17:5. 2. A' Chriſtus fel-támadása, meg-tsalhatatlan erös *argumentum*a 's jele vólt annak, hogy az a' meg-hólt és fel-támadott Ember, az Atya Iſtennek Fia vólt: *Róm* 1:4. az által *igazíttatott-meg* a' Chriſtus *Lélekben:* 1Tim. 3:16. Az Atya Iſtennek mintegy ſzózatja hallatott akkor, mikor a' Chriſtus fel-támaſztatott: *Ez az én ſzerelmes Fiam;* 's a't. 3. A' mi meg-igazúlásunk aránt, mellyért a' Chriſtus fel-támaſztatottnak mondatik, *Róm* 4:25. az Atya Iſten, a' minket *abſolváló*, fel-öldozó Biró; a' Chriſtus, Prókátor; a' Szent Lélek Iſten, mintegy Secretarius, ki lelkünkben meg-petsétli a' mi Iſten elött való meg-igazúlásunknak, és örök életünk jussának bizonyosságát.

A' második Tanúság alkalmatosságával eddig meg értett dolgok-

ból, hatalmason meg-próbáltathatik 's bizonyíttathatik, a' Jésus Chriſtusnak örökké-való, igaz Iſtenſége, annak meg-eskütt és meg-vakmeröödött ellenſégi ellen; minémüek a' Sidók, és a' Sociniánusok.

Vigont, az eddig mondott és meg-irtt dolgoknak meg-gondolások, hatalmason fel-ſerkentik a' mi lelkeinket a' vígaztalásra 's lelki örvendezésre. Az ö olly hatalmas, és maga erejével meg-kéſzült feltámadásával, ſok drága lelki jókat nyert, ſzerzett és keresett a' Chriſtus az övéinek: tud ill. a' bün és halál fulákjától, 's az ördög dühös hatalma alól való fel-ſzabadúlást; midön az áldott mag a' régi kígyó fejét meg-rontotta: 1*Móſ.*3:15. *az ördög munkáit el-óldozta*, v. meg-rontotta: 1*Ján.*3:8. akkor *itéltetett-meg e' világnak Fejedelme:* Ján.16:11. és ki-vetkeztettetett ama' hatalmas fegyveres minden ö fegyveréből: *Luk.* 11:21,22. 's minékünk egéſz lelki ſzabadság ſzereztetett és kerestetett. Nem ſzükſég azért rettegnünk az örökké-való haláltól, vagy mód-nélkül irtóznunk a' teſti kínos haláltól; amattól az ö halála és fel-támadása által meg-ſzabadított minket meg-váltó édes Urunk; ezt pedig meg-édesítette nékünk, hogy légyen ajtó és által-út az örökkévaló jobb életre. A' nyomorúságoktól, és külömbkülömbféle ſok kíſértetektöl, (: mellyek meg-meg annyi apró halálok :) miért kellene irtóznunk módnélkül? nehezek azok a' teſtnek, de édesek a' léleknek: 2*Kór.* 4:16,17. A' halál birtoka alól magát hatalmason fel-óldozható Chriſtus, hatalmas minket mindē kíſértetinkből meg-ſzabadítani: 2*Pét.* 2:9. 's nem-is hágy ö feljebb kíſértetni, tsak a' mint el-ſzenvedhetjük: 1*Kór.*10:13. *Halál, hol vagyon a' te diadalmad? koporsó, hol a' te fulákod?* 1Kór.15:55,57. *Az Iſtennek* légyen *hálá, ki adott minékünk diadalmat a' mi Urunk Jésus Chriſtusnak általa!* Ámen.

V. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Sólt.* 16:10.

Nem hagyod az én lelkemet a' koporsóban, nem engeded a' te ſzentedet rothadást látni.

AZ Ur Jésusnak halálból való fel-támadása elött-is támadtanak-fel egynéhány meg-hólt emberek, mind az ö, 's mind az Uj Teſtámentomban. Péld.ok. 1. A' *Sareptabéli özvegy aſſzony fia* Illyés Próféta által fel-támaſztatott: 2*Kir.*17:22,23. 2. A' *Sunamitis fiát* Éliſéus fel-támaſztotta: 2*Kir.*4:35,36. 3. Az Éliſéus koporſójába bé-vettetett meg-hólt ember, a' ſz. Próféta tetemeitöl meg-elevenedett: 2*Kir.*13:21. 4. Ide ſzámlálhatni *Móſes*-is, ki a' hegyen a' Chriſtus el-változásakor Illyéssel együtt vólt lelkestöl 's teſtestöl, a' halálból fel-támaſztatván;

ván: *Mát.* 17:3,4. *Jud.* ℣. 9*. 5. Az Uj Teſt. elein, fel-támaſztotta az Ur Jéſus a' Sinagóga Fejedelmének *Jairusnak leányát:* Mát. 9:25. Márk. 5:41,42. Luk 8:55. 6. A' *Nain* városbéli *özvegy aſſonyi-állatnak fiát:* Luk. 7:14,15. 7. Fel-támaſztotta *Lázárt* az ö barátját Bétániában: *Ján.* 11:44. 8. Hogy az életnek Ura, a' Chriſtus a' kereſzt-fán meghólt, akkor-is *ſok ſenteknek teſtek, kik el-aluttanak vólt, fel-támadtanak:* Mát. 27:52.

De a' Chriſtus fel-támadása, igen külömböz azoknak fel-támadásoktól: 1. A' Chriſtus maga erejével, haralmával támaſztotta-fel magát; *(: lásd a' legközelebb való Tanítást a' 2-dik Tanúság után:)* de azok, Iſteni erö 's hatalom, és a' Chriſtus fel-támadásának érdemes hathatóságú ereje által támadtak-fel. 2. Azok a' fel-támadott emberek, élvén valamelly idöt e' földön, vizont meg-hóltanak; (: ki-vévén a' Chriſtus halálakor fel-támadott ſenteket, kik, némellyeknek értelmek ſerint †, a' mennybe fel-menö Chriſtusnak úti-társai vóltanak:) noha a' ſent Irás arról világoson nem emlekezik; mindazáltal az ö állapatjok felöl egyebet alig gondolhatunk: az Ekkléſiai Hiſtóriákat Iróknak tanubizonyságok-is ide-járúlván §. A' Chriſtus pedig a' halálból egyſzer fel-támadván, többé meg-nem halhat; hanem él és uralkodik mind örökké. 3. A' Chriſtus elött a' halálból fel-támadott emberek, kiváltképen a' kik valamelly bizonyos ideig múlatoztak a' halál árnyékában 's annak áreſtoma alatt, rothadást és büzhödést ſenvedtenek: a' mint Lázár felöl nyilván mondja Mártha, *Uram, immár ſagos; mert negyed napi:* Ján. 11:39. De az Ur Jéſus fel-támadandó ſent teſte, rothadást és büzhödést nem látott; a' mint a' ſent Leczke bizonyítja: mellyben *Summáson*, vagyon, a' Chriſtusnak a' halálból való fel-támadásáról, és ſ. teſtének meg nem rothadásáról tött jövendölése, 's nemes Prófétziája; 's a't.

MA-

[* *Multi Patrum, & recentiorum Theologorum, Moſen protriè non mortuum, ſed raptum, & vivum in cœlum translatum docent: ita Ambroſius, Hilarius, Hieronymus* (*in Amos.* 9:) *Greg. Nyſſenus; &c. Cornelius à Lapide, in Deut.* 34: *Alſtedius in Prodrom. Relig. Tryump. lib.* 3. *cap.* 11. *fol. m.* 369. *Cornelius Agrippa libr. de Vanitat. Scient. cap.* 45. *in fin. &c.*

† vid. *Ravanelli Biblioth. voc.* Reſurgere, *num.* 2. *Bezam in Ann. ita ſenſère ex Patribus: Origenes, Epiphanius, Hieronymus, Euſebius; &c.*

§ *Epiphanius Hereſ.* 67. *contra Manich. In traditionibus* (inqv.) *invenimus, quod* 30 *annorũ tunc Lazarus erat, quando eſt ſuſcitatus; poſtquam verò eſt ſuſcitatus, alios* 30 *annos vixit, dein' mortuus eſt; &c. Petrus de Natalibus* (*quem & Hoſpitalymis ob perſecutionem Judæorum fugiſſe, & Maſſiliam* (*Galliæ Narbonenſis*) *appuliſſe, ejus urbis Epiſcopum factum fuiſſe, inibique Evangelium per* 30 *annos docuiſſe; tandemque Anno Chr.* 72. 16. *Kalend. Januar. in pace quieviſſe:* vid. *Phil. Cluverii Geogr. cum Notis Joh. Bunonis, lib.* 2. *cap.* 15. *pag. m. Edit. Amſtelod.* 94.]

Magyarazat.

Hogy ez a' Sóltár, nevezet ſzerint a' Leczke a' Chriſtusra czéloz-zon, világoson és nyilván meg-mútogatja ſz. Péter, *Tsel.*2:27. 's a't. mivel a' Sóltár fontos ſzavai egéſz eröben Dávid Prófétára nem illenek, ℣. 29. hanem ö Próféta lévén jó eleve ſzólott a' Chriſtus fel-támadásá-ról: ℣. 30,31. veſd-öſzve, és láſd-meg, *Tsel.*13:35-37.

A' Leczkében lévö ime' ſzókat, *Nem hagyod az én lelkemet a' koporsóban*, némellyek Prófétziai jövendölésképen; mások *(optativè)* ki-vánság ſzavaiért veſzik; mintha így folynának a' ſzók: *Én Uram, én erös Iſtenem*, (℣. 1,2.) én édes Atyám, ſem a' te jóságodhoz, én hozzám való ſzerelmedhez, ſem a' te igaſságodhoz (: mellynek már tökéletesen eleget töttem:) nem illenék az, ha engemet a' halál és koporſó áreſ-toma alatt hagynál.

--A' *Lelken*, értetik az Irásokban, 1. az emberi okos lélek: *Jér.*31: 14,25. *Sólt.*103:1,2. 5*Móſ.*4:29. és 6:5. *Mát.*10:28. és 26:38. 's a't. 2. Az egéſz ember, avagy emberi ſzemély: 3*Móſ.*4:2. *Ézék.*18:4. 4*Móſ.* 23:10 *Róm.*13:1. *Bir.*16:30. 2*Móſ.*12:15,19. *Sólt.*107:9. *Tsel.*27:37. 1*Pét.*3:20. 's a't. 3. Az ember élete: *Jób.*2:6. *Mát.*2:20. *Sólt.*54:5. és 7:3,6. és 88:4. és 22:21. A' leczkében-is, a' Chriſtus lelkén ez utólſó értetik, t. ill. az ö élete *. Léleknek mondatik az; mert az által él és mozog az ember, a' mint egyéb lelkes-állat-is. A' barmoknak és oktalan állatoknak lelkek pedig a' vérben vagyon: 3*Móſ.*17:11. 5*Móſ.* 12:23. melly lélek köz az emberrel is, a' mennyiben élö állat; 's a't.

--*A' koporsóban.* Az az eredeti nyelven való ſzó, melly itt vagyon, *ſcheol*, Görögül *hádes*, ollyan ſetét és ſzomorú helyet jelent, mellybe a' ki helyheztettetett, azt keresni kell, mivelhogy az nintsen és nem lát-tatik: az-okon a' czethal gyomra, mellyben Jónás ſzálláskodott, *ſcheol*nak mondatik: *Jón.*2:3. úgy a' *koporſó:* Jób.7:9. és 21:13. Sólt.30:4. és 89:49. és 141:7. és 139:8. 1Sam.2:6. Eſa.38:18. 1Móſ.37:35. és 42:38. 's a't. a' *pokol*-is neveztetik úgy: *Péld.*7:27. és 15:24. *Sólt.* 9:18. és a' pokolbéli kínokhoz haſonló gyötrelmek: *Sól.*18:6. és 116:3. söt a' betütöl különös értelmü beſzéd ſzerint, ama' ſene-vadnak orſzága-is *pokolnak (hades*nek) neveztetik: *Jel.*6:8. A' mi leczkénkben, a' *ſcheol* jegyzi a' koporſót; mellyben nem hagyattatott a' Chriſtus élete 's az ö emberi ſzemélye, hanem diadalmason ki-hozatott: noha az-is igaz, hogy a' pokolbéli kínokhoz haſonló gyötrelmek, ſzorongattatá-sok és kiſértetek terhek alól-is (: mellyek az Irásban *ſcheol*nak nevez-tetnek:) ki-hatolt a' Chriſtus, győzedelmesen fejét fel-emelvén. Nem-is ſzükség itt, Urunknak a' pokolból avagy annak ſzomſzédságából

(: melly-

* נפש *ſignificat etiam, animal mortuum, ſ. cadaver:* Numer.19:11, 13. *unde in prima Nov. Teſt. editione, Venerab. Beza,* Actor.2:27 *verba Pſalmiſte expoſuit: Non derelinques cadaver meum in ſepulchro.*

(: mellybe alá-szállottnak lenni némellyektöl mondatik :) való viszajöveteléröl gondolkoznunk; a' mint erröl oda-feljebb-is szólottunk *.

--*Nem engeded a' te szentedet rothadást látni.* A' Chriſtus a' halálban-is Iſten szentének mondatik; mert az ö szent teſtétöl akkor-is nem távozott vólt el az Iſteni mindenütt jelen-való természet, és ö abban az állapatjában-is bün 's makula nélkül való vólt: *Márk.* 1:24. 's a't.

* Láſd a' 4-dik Szakaszbéli I. Prédik. eleit. *Vid. item Wil. Momma Oecon. Temp. Tom. 2. l. 3. c. 7. §. 29--32. &c.*

TANUSAG.

A' Chriſtus fel-támadandó teſtének nem lehete rothadást látni.

A' leczkében.

Azért, I. Mert az Iſteni változhatatlan tanátsnak, a' Prófétziáknak, példázatoknak, és egyéb bizonyos tekinteteknek *(: mellyekröl, ez elött való 4-dik Prédikátzióban, az elsö Tanúság alatt szólottunk :)* erejek szerint, a' Chriſtusnak nem lehetett szóká a' halál birtoka alatt maradni. Ha hol pedig a' Chriſtus tovább múlatozott vólna-is harmad-napnál a' koporsóban; (: melly mindazáltal nem lehetett, a' feljebb-való Tanítás I. Tanúságának harmadik *punctum*ában meg-irtt okokra nézve :) mindazáltal még-is nem rothadott vólna meg a' Chriſtus szent és makula nélkül való teſte.

II. Hogyhogy láthatott és szenvedhetett vólna rothadást az, *a' ki a' halált el-törlötte, az életet és a' romolhatatlanságot világosságra hozta?* 2Tim. 1:10. *a' ki örökké-való, romolhatatlan Király:* 1Ti. 1:17. 'sa't.

III. Noha a' régiek, mint az Égyiptiusok és egyebek, a' hólt teſteket meg-kenték, a' meg-büzhödés és hirtelen való meg-rothadás ellen óltalmazván azokat †; mindazáltal a' Chriſtus szent teſtének meg nem rothadása, a' kenet erejének nem tulajdonittathatik: mert Iſtennek tsuda gond-viseléséböl úgy esett a' dolog, hogy az ö temetése körül forgolódó kegyes férjfiak és aszszonyi-állatok, el-késödvén, szombat estin nem kenhették-meg az ö teſtét; hanem szombat el-múlván, vöttenek a' szent Aszszonyok drága keneteket, (: többeket ahoz, mellyet Nikodémus az elött szerzett vólt: *Ján.* 19:39, 40.) hogy el-menvén meg-kennék ötet: *Márk.* 16:1. de már akkor a' Chr. fel-támadott vólt §.

† vid. *proximè citat. Mom. loco ubi supr.* §. 7. *&c.*

§ Láſd feljebb ezen Szakaszbéli I. Prédikátziót a' Magyarázatban.

IV. A' Chriſtus szent teſte azért nem rothadott-meg; mert mind a' halál elött, 's mind a' halálban bün és motsok nélkül való vólt; a' koporsóban-is Iſten szente vólt. A' mi teſtünk meg-rothad és büzhödik ottan hamar a' léleknek a' teſttöl való el-válása után: mert noha *a' ki meg hal, meg-szabadúl a' büntöl*, Róm. 6:7. mindazáltal a' halálban-is büntetés és átok alatt van, néminémü tekintetekre nézve, a' mi teſtünk: mert a' meg-rothadás és porrá való létel, ama' Paraditsombéli

átoknak a' maradványa: 1Mós. 3:19. *Por vagy, porrá kell lenned.* Hogy a' meg-átkoztatott, (1*Mós.* 3:17.) és *az Isten fiainak ditsöséges meg-szabadúlásokig, a' hijába-valóságnak és romlandóságnak rabsága alatt nyögö* földnek (*Róm.* 8:20,21.) gyomrában nyugszik a' mi testünk, az-is átoknak a' része. Hogy mindjárt a' halál után lelkestöl 's testestöl el nem érjük a' meg-bóldogúlást, és hogy a' mi porrá lejendö testünk, sok ideig az ötet meg-elevenítö gazda, t.ill. az okos lélek nélkül vagyon, az-is a' még tökéletességre nem jutott állapatunknak a' része. Noha azért egy részröl ágyasház a' koporsó; de más-felöl a' Sátán tömlöcze, és az embernek halál után való állapatja ördög birtoka; mert a' *kigyónak* (az ördögnek, *Jel.* 12:9.) *kenyere* (eledele) *a' por:* 1Mós. 3:14. Ésa. 65:25. *A' halál a' bünnek sóldja:* Róm. 6:23. azért mind a' bün 's mind a' halál az ördögtöl vagyon: a' honnan-is mondatik a' halál ellenségnek: 1*Kór.* 15:26. Noha a' ki meg-hal, nem vétkezik többé: *Róm.* 6:7. de ugyan *a' halálnak fulákja a' bün;* a' mint *a' bünnek ereje a' törvény:* 1Kór. 15:56. A' Christus, úgy vagyon, meg-gyözte a' halált, (℣. 55,57.) de ugyan nem töröltetik-el a' halál addig, míg-nem bé-telik az Isteni várakozás, *míg-nem vég lészen*, míg-nem itélö-széket ül a' gyözödelmes Bárány: 1*Kór.* 15:24,26*.

V. Némínemü hajdani árnyékoknak és példázatoknak a' Christusban lött valóságos bé-tellyesedések azt kivánták, hogy a' Christus szent teste rothadást ne lássón. Péld.ok. 1. Az Isten frigyének és szövetségének ládája, melly czédrus fából tsináltatván arannyal bé-borittatott vala, hogy a' Christusnak példázatja lött légyen, világos dolog: lásd, *Sid.* 9:4,5. *Jel.* 11:19. 's a't. az arany, melyel a' láda bé-borittatott vala, az ö keménységére, tisztaságára, fényességére, és drágalátos vóltára nézve, a' Christus Isteni természetinek jegye és ábrázatja vólt: a' *czédrus* fa pedig jegyzette az ö emberi természetit, melly szerint földi, *és földnek gyümöltse* a' Messiás: *Ésa.* 4:1. melly szerint-is mindazáltal meg-rothadás és senyvedés alá nem rekesztetett; mivelhogy a' czédrus-is meg-nem rothadó, sútól avagy más egyéb féregtöl meg-nem

[* *Pretiosam esse mortem justorum in oculis Jehovæ, ingenuè confiteor:* Psal 116:15. *quam ob rem Bileam concupivit mori morte justorum:* Numer. 23:10. *sepulchraq; & monumenta sanctorum esse conclavia, cubiliave,* (Esa. 26.20.) *in quib⁹ cadaver & cinis eorum dormire, & sub spe requiescere* (Psal. 16:9.) *dicuntur, nullus inficias eo. Attamen re bene pensiculatâ: statum defunctorum, & sepulchrum etiam fidelium esse carcerem Satanæ, statumve maledictionis, negari non potest. Diabolus siquidè sit author, omnis Regni Christi, & veritatis, ac piorum oppugnationis infestationisve, tum etiam mortis, & abolitionis carnis; ejus est pulverem comedere; &c. vid. Celeb. Joh. Coccejū, oper. Tom. 5. in Apocal. 2: ℣. 10. §. 11. &c. item, Clar. Herm. Alex. Röell, Dissert. de Morte Fidelium Temporali; &c.*]

nem emléztethetö drága élö fa; a' mint bizonyítja *Plinius* *. 2. Az arany vederben lévö, örök emlekezetre el-tétetett, és majd 900 eztendökig, t. ill. a' Salamon ditsöséges Templomának elsö el-romlásáig, az ö épségében meg-maradott manna, a' Chriſtus zent teſtének (: ki amaz igaz *el-rejtetett Manna*: Jel. 2:17. Ján. 6:31,32. 's a't.) meg nem rothadását példázta: láſd, 2*Móſ.* 16:32. *Sid.* 9:4. nagy tsuda! hogy az a' manna, hajdan ha más napra tartatott, meg-büzhödött, és féreg termett benne: 2*Móſ.* 16:20,21. de a' hátrább való idökben, az arany vederben, annyi záz eztendökig tiztán és büzhödés nélkül el-állott, kétség kivül annak a' titoknak, mellyet nyomozunk, ki-fejezésére és ábrázolására. 3. Az Áron Papnak, ugyan-annyi záz eztendöknek elfolyások alatt, a' láda mellett álló, és hervadozást, vagy zútól 's egyéb féregtöl való meg-bántódást nem zenvedett, 's ékesen virágzó vezzeje, (: *Sid.* 9:4. 4*Móſ.* 17:) azon Chriſtus zent teſtének romolhatatlanságát árnyékozó példázat vólt †.

* *Hiſto. Natur. libr.* 13 *cap.* 5.

Chriſtus Urunk zületése után 520 eztendö tájban, az öregbik, avagy elsö *Juſtinus* Imperator idejében, az Eutychiánusoknak maradványok között, Alexándriában, *Severus* és *Julianus* nevü Püſpökök által nagy villongás támaztatott, a' Chriſtus teſtének a' fogantatás avagy züllettetés idejétöl fogva való romolhatósága, avagy romolhatatlansága felöl; egyik egyiket, a' másik a' másikat állatván: a' honnan bé-állott a' *Phtartolatrák*nak és *Aphthardochiták*nak, bóldogtalan (ſchiſmát) meg-zakadozást, magával húzó nevezetek; ez utólſóbbaknak részekre hajólván végre *Juſtinianus* Imperator-is, a' mint *Evagrius* Egyházi Hiſtóriák Irója bizonyítja §; noha némellyek ezen kereztyén Imperator felöl azt tagadják.

A' koporſóba helyheztettetett, és fel-támadandó Chriſtus zent teſtének romolhatatlanságát, és rothadást nem kóſtolt vóltát pedig, (: mellyröl a' Tanúságban zó vagyon :) ſenki a' kereztyéni nevet viselök közzül (: mint emlékezhettem :) még eddig kétségbe nem hozta. Melly kereztyéni Hitünknek nemes ágazatja, imezekre tanít bennünket: 1. Mivelhogy a' Chriſtus zent teſte a' koporſóban rothadást nem

 látott

[† *Virga illa utì pertinuit olim ad confirmandam Sacerdotii auctoritatem; ita typum geſſit,* (: *non minùs quàm Aron* :) *Sacerdotis & Sacerdotii Chriſti: Chriſtus eſt virga è trunco Iſai ſucciſo orta,* Eſa. 11:1. *ſed & ipſa ſucciſa è terra viventiũ,* Eſa. 53:8 *& tamen à morte mox refronduit, & factus eſt arbor vitæ, ſimul gemmas, flores, fructus habens: ſingulis quippe menſibus novos fructus proferens:* Apoc. 22:2. *Et Sacerdotii ipſius, utì amœniſſimus, ita etiam perpetuus viror, vigor, atque efficacia eſt: cùm Sacerdos ſit ſecundum vim vitæ indiſſolubilis, &c.* Heb. 7:16. *&c.*

§ vid. *Joh. Forbeſii Inſtruct. Hiſt. Theolog. lib.* 3. *cap.* 18. *per tot. Georg. Hornii Hiſt. Eccl. Period.* 1. *Artic.* 3. §. 52,53. *pag. m.* 122,123. *&c.*]

látott 's nem kóstolt; azért tulajdonképen a' Chriſtus meg-hólt teſtét nem mondhatni *cadaver*nek, dögnek; az-az, meg-büzhödött 's meg-ſenyvedett teſtnek; hanemha, széles értelem szerint, azon Deák szót, *cadaver* (à *cadendo*,) nem dögnek, hanem a' halál által el-eſett, az-az, meg-hólt teſtnek fordítándjuk *. Melly okon, ama' szent Irásbéli hellyet-is, melly van Mát. 24:28. -- *A' hol lejend a' dög, oda gyülnek a' ſaskeſelyük;* helyesebben magyarázhatni, az ö hitetlenſégében meg-hólt és meg-büzhödött Sidó nemzetre, (:mellyre a' ſas czímerü záſzlók alatt lévö Római hadak reá rohantanak, végképen meg-emésztvén 's el-marczongván azt:) mint sem a' Chriſtusra †. 2. Noha a' mi teſteink a' halálból való fel-támadás után, a' Chriſtus meg-ditsöítetett teſtéhez haſonlatosok lésznek: *Fil.*3:21. 1*Kór.*15:42-44. mindazáltal a' míg és meddig azon mi teſteink a' halál birtoka 's áreſtoma alatt lésznek, nem haſonlíttathatnak a' Chriſtus sz. teſtének ahoz az állapatjához, mellyben vólt az addig, míg a' halál birtoka alatt vólt harmad-napig; mert ez rothadást és büzhödést nem látott; de a' mi teſteink meg-rothadnak, és átok 's romlandóság rabsága alatt vannak.

* vid. *p. m. Clar. Georg. Martonfalvi Exeg. ſ. lib.* 1. *Medull. Ameſ. ca.* 22. §. 26 *pag. m.* 497 *ité Præfat. Exeg. lib.* 2.

† vid. *Joh. Lightfootii, oper. Tom.* 2 *Hor. Hebr. in Mat.* 24: 28. *ité Poli Synopſ. in Matth.*

A' Chriſtus szent teſtének a' koporſóban való meg-nem rothadása nagy vígaſztalásunkra szolgál minékünk; mert azért nem büzhödött meg az a' drága teſt, hogy mi a' lelki rothatság ellen (*præſerváltaſſunk*) meg-tartaſſunk, és a' romlandóságnak rabsága alól jövendöben meg-menekedjünk: *Róm.*8:21. A' földi tüz emésztí meg és rothaſztja meg minden mi tagainkat, izünket, börünket, tsontunkat; 's a't. másfelöl meg ugyan *tüz által sózattatunk-meg*, hogy lelkünkben meg ne büzhödjünk: *Márk.*9:49. Azért ne legyünk meg-hervadott, haſontalan és meg-rothadott fák: *Jud.* v.12. életünkben, erköltsünkben, 's tudományunkban ne büzhödjünk-meg; legyen tudományunk, minden szavunk, és magunk viſelése kegyelemnek ſavával meg-ſózattatván: 's úgy lészen, hogy jövendöben Iſten a' mi teſteinket a' földnek porából fel-támaſztván, az ö szerelmes Fia ditsöſséges teſtéhez haſonlatosokká teſzi, és örökké-való romolhatatlanságnak állapatjába fel-öltöztet! Ámen.

VI. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: 1*Kór.* 5:7,8.

-- A' mi Húsvéti Bárányunk mi érettünk meg-áldoztatott, a' Chriſtus. Azért innepet szenteljünk nem régi kovászban, nem-is gonoſzságnak és álnokságnak kovászában, hanem tiſztaságnak és igaſságnak kovász nélkül való kenyereiben.

Amáz

AMaz Illyés lelkével biró nagy Próféta, (:*Mát.* 11:9, 11, 14. *Mal.* 4:5.) a' mi Urunk J. Chriſtusnak hop-meſtere, ama' puſztában kiáltó ſzó, (:*Eſa.* 40:3. *Mát.* 3. 3. *Márk*, 1:3.) a' Kereſztelö János, hét rendbéli nevezetes *confeſſiot*, tanubizonyságot tött a' Chriſtusról; (:*a' mint oda-feljebb-is a' 3-dik Szakaſzban lévö elsö Prédikátziónak elein múlóan említettük:*) Az *elsö* meg-van irva, Mát. 3:11. A' *második*, ỳ. 14. A' *harmadik*, Ján. 1:15-18. A' *negyedik*, ỳ. 19---27. Az *ötödik*, ỳ. 29. A' *hatodik*, ỳ. 32-34. A' *hetedik*, Ján. 3:26--30. 's a't. A' Kereſz. Jánosnak Chriſtusról való ötödik nemes *confeſſioját*, tanubizonyság-tételét, melly ſzerint az ö hozzá menö Jéſust, e' világ bünét el-moſó Iſten Bárányának lenni ujjal mútatta 's kiáltotta: világositják az Apoſtolnak a' fel-vött leczkében meg-irtt ſzavai; mellyben-is a' Chriſtus, mi érettünk meg-áldoztatott Húsvéti Báránynak nyilván mondatik. Melly dolgot-is, mint valóságos igaſságot, bizonyos fundámentomúl tévén-fel az Apóſtol, abból oltán az idveſséges innep ſzenteletröl egy intö *concluſiot* tsinál.

MAGYARAZATJA.

I. *Báránynak* mondatik a' Chriſtus, nem tsak itt, hanem más ſzent Irásbéli helyekben-is: *1Pét.* 1:19. *Jel.* 7:14, 17. és 13:8. és 14:1. és 19:7. 's a't. Ennek a' Báránynak ſzózatja a' pokolbéli Farkast elüzi; ſzent érdemének gyapja, lelki mezítelenſégünket bé-fedezi; drágalátos teſte, lelkünket táplálja az örök életre; ſzentséges vére, bününket el-moſſa. Bárány ö: mert, 1. nints élö-állatban a' Báránynál egy egy haſznosabb; éltében gyapjat ád, mellyel ruházkatunk; tejet, ſajtot ád, mellyel tápláltatunk; ha meg-ölik, húsa eledelünk, böri öltözetünk, és hideg ellen óltalmunk. A' mi ártatlan Bárányunk a' Chriſtus illy ſok haſzna-vételü vólt; éltében tanította a' tudatlanokat; gyógyította a' betegeket; elevenítette a' halottakat; halálával ellenſégünket el-rontotta, rabságunkat fel-váltotta, büneinket el-törlötte; 's a't. 2. A' Bárány ſzelid és alázatos állat: Ugy a' mi Chriſtusunk világi egéſz életében utólſó pihenéſéig bárányi alázatos ſzelidſégü vólt: *Mát.* 11:29. *Jér.* 11:19. mikor ſületik, jászolba helyheztetik; mert a' Báránynak helye akol és jászol: mikor kereſztelkedni ment, ama' ſzózat kiáltatott ö felole, *Imé az Iſtennek ama' Báránya;* 's a't. Ján. 1:29. A' halálra-is bárányi ſzelidſéggel ment a' Chriſtus: *Eſa.* 53:7. *1Pét.* 2:23. 3. A' Bárány, mikor nyírik, nem tusakodik, nem rugódoz; mert a' nyírésben fájdalmat nem érez, hanem könnyebbſéget és meg-újúlást; mivel terhét le-téſzi, hévſégét ſzellözteti, járásának akadékát el-veti:

de ha börét kezdik nyúzni, húsát liggatni; bezzeg akkor meg-nyitja torkát, béget, rugódoz, a' mint lehet ellenzi, 's magát örömeſt ſzabadítaná. A' mi ártatlan Bárányunk pedig, mikor börét vonták; mikor kegyetlen veſzſzökkel, oſtorokkal, tövis koronával és vas ſzegekkel ſzaggatták; *obmutuit, & non aperuit os ſuum:* meg-némúlt, és ſzáját meg-nem nyitotta: *Eſa.* 53:7. jóllehet mikor a' mi büneinknek terhe igen meg-nyomná, ſirásra és keſerü kiáltozásra-is végre ki-fakada az a' Bárány: *Sid.* 5:7. és mikor nyúznák, azt kiáltá: *Én Iſtenem, én Iſtenem, miért hagyál-el engemet?* Mát. 27:46. Az igéret fiának Isáknak kell vala hajdan az Iſteni parantsolat ſzerint meg-öletni; de egy kos-bárányt mútata Iſten, melly ö helyette meg-áldoztaték: 1*Móſ.* 22:13. Az egéſz emberi nemzetnek kell vala el-veſzni; de Ker. János által egy Bárányt mútata Iſten, (*Ján.* 1:29.) melly el-veſzi büneinket, és éréttünk meg-áldoztatik; 's a' t.

Tsudálatos dolog pedig itten az: 1. Hogy *nem tsak a' Chriſtus mondatik Báránynak; hanem az Atya Iſtentül néki adattatott, 's az ö vére által meg-váltatott hivek-is bárányoknak, juhoknak mondatnak:* Ján. 21:15. *Legeltesd az én bárányimat:* Ján. 10. Az Ekkléſia Iſten legeltetésének *nyájja:* Sólt. 100:3. *kitsíny nyáj:* Luk. 12:32. és ez a' nevezet a' válaſztottakra nézve igen édességes és gyönyörüſéges; mert az itélet napján-is a' juhok a' Chriſtus jobb-keze felöl állíttatnak, és amaz áldott ſententziát meg-hallják: *Mát.* 25:32,33. 'S az a' nevezet, hogy a' hívek juhoknak, bárányoknak mondatnak, (1) meg-ínti 's emlekezteti öket az ö tévelygésekröl: 1*Pét.* 2:25. *Sólt.* 119:176. *Eſa.* 53:6. (2) a' Chriſtus nevéért való ſzenvedésekre kéſziti öket: *Róm.* 8:36. *Sólt.* 44:23. (3) a' békeſséges-türésre, 's magunknak abban való gyakorlására ſerkentget: *Eſa* 53:7. (4) biztat ama' jó Páſztornak gondviſelése felöl: *Ján.* 10:11. (5) tiſztünkre ſerkentget, mellyel Páſztorunknak tartozunk: *Ján.* 10:4,5,14,16 *. 2. Az-is tsuda dolognak látſzhatik, hogy *azon Chriſtus, a' ki Bárány, viſzont Páſztornak-is mondatik:* Ján. 10: Sid. 13:20. 1Pét. 2:25. és 5:4 's a' t. De mind e' két dolog, léſzen annak a' lelki ſzoroſs egyeſségnek tekínteti alatt, melly van a' Chriſtus és a' hivek között; mind pedig néminémü haſonlatosságokra nézve.

II. A' leczkében, *Húsvéti Báránynak* mondatik a' Chriſtus; mert amaz ô Teſtámentomi Húsvéti Bárány, mellynek meg-ételét rendelte Iſten az Egyiptomból való ki-jövetelkor, (2*Móſ.* 12:) minden réſzeire nézve, a' makula nélkül való Bárány Chriſtusnak világos példázatja vólt†; a' mint oda-alább a' második Tanúság után rövideden meg fog világoſittatni.

III. *Meg-*

* vid. *Wilh. Mom. Oecö. Temp. Tom. 2. lib. 3. cap. 6. §. 25*

† vid. *Incõpar. Viri, Sã. Bocharti Hierozoicon, part. 1. lib 2. ca. 50 de Agno Paſchali.*

III. *Meg-áldoztatottnak* mondatik az a' Bárány. A' Tudósok erösen vítatják azt, ha *a' Húsvéti Bárány áldozat vólt-é, vagy tsak sákramentom?* Némellyek áldozatnak lenni tagadják *, ime' következendö okokra nézve: 1. Mert minden áldozatban esett Isten számára valamelly réſz: de a' Húsvéti Bárányból semmi sem; mert egészen meg kellett enni, 's még a' vérét-is az ajtóknak szemöldök-fájokra kellett hínteni. 2. Mert nem mindenkor a' Papok ölték-meg a' Húsvéti Bárányt, hanem a' házi tselédes gazdák; az áldozatok körül pedig tsak a' Papoknak lehet és kell vala forgolódni. 3. *Jér.* 7:22. az mondatik, hogy nem parantsolt Isten az áldozatok felöl az Izraelitáknak, mikor öket Égyiptom földéből ki-hozta; a' Húsvéti Bárány meg-ölése 's étele felöl pedig parantsolt Isten: 2 *Móſ.* 12. 4 Móses a' népnek Égyiptomból való ki-kivánkozásának ezt az okat adja Farao elött; mivelhogy ott áldozni nem szabad vólt: 2 *Móſ.* 8:26,27. nem vólt vólna pedig igaz ok az, ha a' Húsvéti Bárány Égyiptomban áldozatra ölettetett vólna meg. 5. A' Húsvéti Bárány meg-ölésének hiſtóriájában nints emlekezet az óltárról, melly az áldozatokban szükségképen meg-kivántatott. 6. A' törvény ki-adás után, közönséges helyen, t. ill. a' Sátorbã v. Templomban löttek az áldozatok: a' Húsvéti Bárány pedig egy magános háznál is el-készíttethetett; a' mint világos annak a' Húsvéti Bárány meg-ételének hiſtóriájából, mellyet Urunk halála elött tanítványival el-költött: *Mát.* 26:18,19. *Luk.* 22:8,10,11.

Más rendbéli Tudósok vitzont, azon *Húsvéti Bárányt, nem tsak ſákramentomnak, hanem áldozatnak lenni-is alítják* †; ime' következendö Irásbéli helyekből, és azokban lévö eredeti szent nyelvek folyások szerint való szóknak erejekből §, próbálván állatásokat: 2 *Mós.* 12: 27. és 23:18. és 34:25. 4 *Móſ.* 9:13. 5 *Móſ.* 16:4. *Márk*, 14:22. *Luk.* 22:7. 1 *Kór.* 5:7. 's a't. De ha szintén tulajdonképen való áldozat nem vólt vólna-is a' régi Húsvéti Bárány; az a' mi vígaſztalásunk, hogy a' mi ártatlan Bárányunk a' Chriſtus, a' mi büneinkért *engeſztelö áldozat lött:* 1 Ján. 2:2. és 4:10 (: mivelhogy örökké több van a' valóságban *(antitypus*ban,) mint sem az ábrázatban, *typus*ban:) Az ô Teſt. Bárány vére bünt nem mosott; ha áldozat vólt-is, de nem szentelhette-meg a' lelki-esméretben az áldozót: *Sid.* 9:9. 's a't. A' Chriſtus a' mi Húsvéti Bárányunk mi érettünk meg-áldoztatott; úgy tanítja az Apoſt. a' leczkében; hogy meg-tiſztítaná a' mi lelkünk esméretit a' meg-hólt tselekedetektöl: *Sid.* 9: 14.

IV. Intö *concluſiot* tsinál és hoz-ki az Apoſtol a' fel-tött fundámentomos igaſságból: *Azért imepet szenteljünk nem régi kováſzban;* 's a't.

* *Rivetus, & ex eo Arnoldus, Luc. in Tenebr. in Exod.* 12: ℣. 21, 27.

† *Sam. Bochartus Hierozoici loc. ſup. cit. fol. mihi Edit. Frãcof.* 573 *Celeb. Burmann⁹ Syn. Tom.* 1. *lib.* 4. *loc.* 29. *cap.* 31. § 6. *& alii celebres Viri.*

§ *Vocabula* זבח *&* θυσία *perinde ut-ſurpantur de Agnis Paſchalibus, ac de quovis genere ſacrificior. etc.*

's a't. Hajdan a' Húsvéti Bárány meg-ételének ideje táján, hét napig nem szabad vala az Izrael fiainak házokban kovásznak lenni: 2*Móf.* 12: 15,19. a' Bárányt-is kovásztalan kenyérrel kellett meg-enni. Arra a' szokásra czéloz az Apoſt. az ö szavaiban. A' *kovász* jegyzi, 1. a' hamis tudományt: *Mát.* 16:6,11,12. *Márk.* 8:15. *Luk.* 12:1. 2. A' rosz, feslett erköltsöket: *Gal.* 5:9. Holott pedig az Apoſtol a' régi kovászt a' leczkében, az álnokságnak és gonoszságnak kovászától láttatik megkülömböszterni; azért a' régi kovászon más valami egyéb értetik, t. ill. az Uj Teſtámentomi lelki szabadságot el-fordító, igás és nyügös Ceremoniáknak meg-tartásokra való maga kötelezése embernek: *Gal.* 5:1,2.

A' mennyeknek országa-is, az-az, Uj Teſtámentomi idönek 's Ekkléſiának állapatja, *kovászhoz* haſonlíttatik: Mát. 13:33. *Haſonlatos a' mennyeknek országa a' kovászhoz, mellyet az aſszonyi-állat vévén elegyít három mércze liszthe, míg mind meg-poshad.* A' világ három részeiben, *Ázsiában, Afrikában, Európában*, az Apoſtolok által (: kik mint gyenge edények, mellyekben az Iſteni nagy erö lakott, 2*Kór.* 4:7. aszszonyemberekhez és leányzókhoz haſonlíttatnak: *Péld.* 9:3.) prédikáltatott Évangyéliom, ottan hamar el-hatotta ez egész világnak leg-nagyobb részét; meg-sózta, (*Márk*, 9:49.) meg-poshasztotta Iſten számára, kedves lelki áldozatra, (*Róm.* 12:1.) az idvességre el-választatott emberek seregének *maſsáját*, (részétjét:) mint *a' kevés kovász az egész tésztát meg-poshasztja:* Gal. 5:9. 1Kór. 5:6.

Tanusagok.

Azt az inneplést, innep szentelést kedvelli Iſten, melly ö Felsége számára tiſztaságban és igaſságban, hamis tudomány kovásza és embernek feslett erköltsökben való maga gyakorlása nélkül szenteltetik.

A' leczkében: ℣. 8. Az egyébaránt való inneplést Iſten semmire sem kedvelli: *Ésa.* 1:13,14. *Sólt.* 50:8,9,14,16,17. 's a't.

Okai. I. Mert a' ki innepet régi kovászban, hamis tudománynak, emberi agytól koholtatott leleménynek, és gonosz erköltsöknek kovászokban szentel, az, az egész innepen az Iſten szent nevét hijába vészi-fel; mellyet Iſten bünteretlen nem hágy: 2*Móf.* 20:7.

II. Mert a' kik rosszúl, hamis tudománynak és bünnek kovászában inneplenek; tsak szájjal közelítenek Iſtenhez, az ö szivek pedig távol vagyon az Urtól; azok az Iſtent meg-akarják tsalni, mint a' béresek az ö Urokat, kik tsak valamivel akarják bé-dugni gazdájoknak szemeket: az ollyanok ellen fenyegetödzik Iſten, *Ésa.* 29:13,14. az ollyanok-

Iyanoknak a' könyörgések és Isteni ſzolgálatjok-is bünre fordúl: *Sólt.* 109: 7. *Péld.* 28: 9*.

Viſgálódjunk magunk körül; hogy 's miként ſzoktak a' mi embereink innepleni; leg-nagyobb réſze réſzegeskedésben, tobzódásban, buja fajtalan tánczolás 's muſikálás között; ſok ember viſzont ſzitokban, átokban; 's a't. Oh *vajha el-töröltetnének azok, a' kik minket meg-háborítanak!* Gal. 5: 12. a' kik két kézzel húzzák nyomorúlt orſzágunkra 's nemzetünkre az Iſten haragját. A' roſz innep-ſzentelés lön az oka, hogy ſok helyeken *ſirnak a' Sionnak útai; mivelhogy nintsenek, kik fel-mennének az innep napra:* Siral. 1: 4. e' lön az oka, hogy ſok kereſztyén atyánkfiainak innepléseket e' Magyar hazában ſiralomra fordította az Ur Iſten; 's a't. *Ámós*, 8: 10.

* Láſd e' Munka után, a' b. e. Martonfalvi György Uram Kereſztyéni Innepléſröl v. Tanítását, a' Tudomány után.

Δ II. *Tsak egyedül az Ur Jéſus a' mi igaz Húsvéti Bárányunk; 's bóldog lélek az, melly e' Húsvét innepében ebben az igaz Bárányban réſzt vehet, 's azzal egyesülhet.*

A' leczkében: ℣. 7. *Ján.* 1: 29. 1 *Pét.* 1: 19. Az ô Teſtámentomi Húsvéti Bárány ötet példázta; mivelhogy ö vólt az ô Törvény árnyékinak teſte és valósága: *Kol.* 2: 17.

E' Tanúság meg-világosítására és ki-ſzélesítésére, az ô Teſtámentomi Húsvéti Bárány elö-ſzerzésének, meg-ölettetésének és meg-ételének módját, 's minden környül-álló dolgait, (:mellyek irva vannak, 2 *Móſ.* 12: 1--20. 's a't.) meg-fogjuk czirkálni és ſzemlélni bizonyos *punctum*-okban, azoknak belsö lelki titkokat a' Chriſtusra ſzabván és határozván: Péld. ok. 1. A' Bárány *a' juhok ſeregéböl fogatott-ki:* 2 Móſ. 12: 3. Ugy a' Chriſtus az ö attyafiai közzül való: 5 *Móſ.* 18: 15. réſzese a' teſtnek és vérnek, igaz emberi nemböl való: *Sid.* 2: 14, 17 †.

† vid. *Clar. Her. Witsii Oecon Fœd. Dei, lib.* 4. *cap.* 9. §. 37

2. *A' Hónak* 10-*dik napján válaſztatott külön a' Bárány, és a'* 14-*dik napig tartatott örizet alatt:* ℣. 3, 6. Melly dolog azt jegyzette, hogy a' Chriſtus e' világra bé-jövén nem mindjárt áldoztatott-meg, lévén ſz Attyától tiſztinek 's hivatalának gyakorlására rendeltt ideje §.

3. A' Báránynak *épnek* kellett lenni: ℣. 5. A' Chriſtus-is makula és ſzeplö nélkül való Bárány: 1 *Pét.* 1: 19. ſzent, 's ártatlan: *Sid.* 7: 6.

[§ *Quòd Agnus per quatriduum fuit à caula ſegregatus, id eximiè in Chriſto verat, ſimodo Prophetarum dies pro annis reputentur: vid.* Ezech. 4: 6. *Qvum enim à materna domo, tanquam ex caula, in qua natus & educatus erat, anno ætatis* 30 *disceſſiſſet; quarto poſt anno crucem ſubiit. Sed & id notatu dignum eſt, Chriſtũ ipſa illa die Hieroſolymam ad feſtum, & Paſcha ſuum* σταυρώσιμον *veniſſe, quâ Deus, Agnum in Ægypto ſeponi juſſerat; nempe decima menſis Niſan. Etenim ſex ante Paſcha diebus venit in Bethaniam:* Joh. 12: 1. *i.e. die nono menſis Niſan. Poſtero die profect⁹ eſt Hieroſolymã:* ℣. 11. *ut offerendũ ſe ſiſteret Deo; &c. Cl.* Wits. *ubi ſup.*]

4. A' Báránynak nem nösténynek, hanem *himnek* kellett lenni: ℣. 5. Melly dolog példázta a' Chriſtus ſzemélyének hatalmas és erös vóltát; úgymint a' ki *férjfiúmak* mondatik: *Jér.* 31:22. *Zak.* 6:12. a' Pogányokat vas veſzszövel birandó *fiú magzatnak*: Jel. 12:5.

5. A' Báránynak tsak *eſztendösnek*, az-az, kevés idejünek, gyengének, jó izü húsúnak kellett lenni: ℣. 5. Mellyel példáztatott, (1) Hogy a' Chriſtus életének virágában, ſzebb 's jobb korában fog ki-vágattatni az élök ſeregéből: (2) az ö emberi terméſzetinek gyengélkedö erötelenſégei, minémü az éhſég, ſzomjúság, fáradság, ſzomorúság, árnyékoztattak az által: *Éſa.* 53:3. *Sid.* 4:15. (3) hogy ö a' léleknek, e' világnak minden tsemegéi felett való, gyönyörüſéges jó izü eledele: *Ének.* 5:16.

6. *Az egéſz ház-népnek* kellett meg-enni a' Bárányt: ℣. 3. Mellyel jelentetett, hogy a' Chriſtus érdemét minden hivöknek ſzemély ſzerint magokra kell ſzabni, gazdának, gazda-aſszonynak, ſzolgának, ſzolgálónak; 's a't. 'S óh melly aluſzékony lelki-eſméretü gazdák, gazda-aſszonyok azok, kiknek tselédjek lelkekre kevés gondjok vagyon, van-é réſzek avagy nints az igaz Húsvéti Bárányban!

7. Ha a' ház-nép kevés vólt a' Báránynak meg-ételére; *a' közelvaló ſzomſzéd haz-néppel kellett azt meg-enni*: ℣. 4. Mellyel az példáztatott, hogy a' Chriſtusban és az ö javaiban nem tsak a' Sidók, hanem a' ſzomſzéd nemzetségek-is, a' Pogányok réſzt vejendök lennének: *Éféſ.* 2:13,14. *Gal.* 3:28. 's a't.

8. *Az Izrael egéſz gyülekezetinek ſeregének* kellett a' Bárányt meg-ölni: ℣. 6. A' Chriſtus halálára 's meg-öldöklésére-is öſzve-esküttenek a' Papok, a' Fejedelmek, Irástudók, Faríſéusok, és az egéſz köſség: Luk. 23:18. *Fel-kiáltottanak egyſzersmind, mondván: öld-meg ezt;* 's a't *.

9. *A' két eſtve között*, az-az, az eſtvéli áldozatnak, és a' bé sötétülö alkonyodásnak ideje között, kilencz és tizenegy óra között (: Sidó ſzámlálás ſzerint:) folyó idöben, kellett a' Bárányt meg-ölni: 2 *Móſ.* 12:6. Épen azon idö tájban hólt-meg a' Chriſtus-is a' kereſztfán: *Mát.* 27:46, 50. a' Meſſiás ki-vágattatása felöl Gábriel Angyal-is hajdan Danielnek haſonló idöben mondott hírt; *az eſtvéli áldozatnak idejekor*: Dan. 9:21, 24. 's a't.

10. *A' Bárány vére ki-ontatott*; de nem húllott a' földre, hanem medenczébe *vétetett*: ℣. 7. Jelentetvén azzal, a' makula nélkül való Bárány Chriſtus ki-ontatandó ſzent vérének drágalátos vólta: 1 *Pét.* 1:19. 1 *Ján.* 1:7. *Sid.* 9:14. az a' drága vér az Anyaſzentegyháznak örökké-való kíntse, mellyet ſz. Attya előtt ma-is értünk mútogat az Ur Jéſ.

11. *A' Bárány vérével a' ház ajtajának két mellyéke és felsö küſzöbe meg-*

* Ἀνέκραξαν πάντες. &c.

meg-hintetett: ℣. 7. 's a' melly ház ajtaja úgy meg-vólt hintve, *nem ment-bé oda a' puſztító az öldöklésre:* ℣. 22, 23. Az Iſteni boſzú-álló igaſság kedvez mind azoknak, kiknek lelki-eſméretek a' Jéſus vérével meg-van hintve: *Éſa.* 52:15. 1*Pét.* 1:2. *Sid.* 12:24. nintsen azokon a' ſetétség öldöklö Angyalának-is ſemmi hatalma: *Kol.* 1:13,14. *Sid.* 2:14,15. 's a't.

12. *Tüznél süttetett-meg* a' Bárány: ℣. 8,9. Mellyel példáztatott, a' Chriſtus ſörnyü kín-ſenvedése és halála: mikor az Iſten haragjának tüze sütötte 's égette ötet; az ö *ſive, mint a' viaſz, el-ólvadott; és az ö ereje, mint a' tserép, el-ſáradott:* Sólt. 22:15,16.

13. *A' Bárány meg-étele,* arra mútatott, hogy a' Chriſtus, a' mi lelkünket az örök életre tápláló eledel: *Ján.* 6:32,33,51,53--56,58. 's a't.

14. *Kováſz nélkül való kenyérrel* kellett a' Bárányt meg-enni: ℣. 8. Nékünk-is, ha a' Chriſtussal egyesülni akarunk, *innepet kell ſentelnünk, nem régi kováſzban;* 's a't. 1Kór. 5:8. a' ſín-mútatásnak, (*Luk.* 12:1.) kevélyſégnek, boſzú-állásra hamar fel-dagadó indúlatoknak, álnokságnak és gonoſzságnak kováſzokat el-kell magunktól vetnünk: *Gal.* 5:9.

15. *Keſerü füvekkel kellett a' Bárányt meg-enni:* ℣. 8. Valakik a' Chriſtusban réſzesülnek, meg-kell kóſtolni azoknak-is a' ſok kíſértetéknek és a' ſivbéli töredelmes pénitentziának-is keſerüſégit: az ö ſenvedésiben réſzesülni kell, *Fil.* 3:10. *Kol.* 1:24. a'ki ö véle együtt akar megdicsöíttetni: 2*Tim.* 2:12. A' Chriſtus tövises koronáját a' fejünkbe kell vennünk, ha a' dicsöſégnek hervadhatatlã koronáját el-akarjuk nyerni.

16. A' Báránynak minden réſzeit, *a' fejét a' ſáraival és bélivel egyegyütt meg-kellett enni:* ℣. 9. Az egéſz Chriſtust minden ö érdemével együtt kell meg-fognunk, 's a' lelkünkhöz ſorítanunk; nem kell megoſztani az ö varrás nélkül való köntösét, a' magad jó-tselekedetinek érdemében, 's más ſenteknek éretted való közbenjárásokban-is helyhetvén idveſséged felöl való bizodalmadat, a' melly töredékeny nád ſál.

17. A' melly réſzetske a' Bárányból meg-maradt, *nem ſabad vala azt reggelre hagyni, tüzzel meg-kellett égetni:* ℣. 10. A' ki igaz hit által egyesül a' Chriſtussal, a' ki eſzi az ö teſtét, 's iſzsza az ö ſent vérét; nem éhezik 's nem ſomjúhozik az meg, nem leſz annak üres a' lelke: *Ján.* 6:35. és 4:14. új Chriſtusra, avagy annak újabb meg-áldoztatására nintsen annak ſükſége; mert *egyetlen-egy áldozatjával tökéletesekké tötte mind örökké azokat, a' kik meg-ſenteltetnek:* Sid. 10:14.

18. *Idegennek, meg-ferteztetettnek, környül-metéletlennek* nem ſabad vala a' Bárányban enni: ℣. 43,45,48. A' Chriſtussal ſem lehet egyesülése a' bünben meg átalkodva heverö, környül-metéletlen ſivü,

lelkü, 's ajakú embereknek. *Mitsoda társasága vagyon az igasságnak a' hamisságal, a' világosságnak a' sötétséggel, a' Chriſtusnak a' Béliállal?* 2Kór. 6: 14,15.

19. *A' Báránynak a' tsontjait nem kellett meg-törni:* ℣. 46. Bé-tölt ez a' Chriſtuson-is: *Ján.* 19: 33. Lelki magyarázat ſzerint, a' Bárány tsontait meg-törni, nem egyéb, hanem a' mi értelmünket felyül haladó dolgokat viſgálni, a' melly tilalmas: 5*Móſ.* 29: 29. *Péld.* 25:27. (: *juxta verſ. vulg.*)

20. *Sietséggel,* és mintegy útra indúló formában *kellett a' Bárányt meg-enni.* ℣. 11. *A' ti derekaitokat fel-övezzétek, a' ti ſaruitokat lábaitokba, és páltzátokat kezetekbe, és ſietséggel egyétek.* Mellyel az jelentetett, hogy a' Chriſtussal egyesülni akaróknak, ſietve el-kell hagyni a' Sátán országát; ez életbéli ſzarándokságunkat meg-eſmérvén, a' mennyeiekre kell igyekezni, oda-fel valókat kell keresni: *Kol.* 3: 1,2. nem kell a' mi ſivünknek ehez a' roſz világhoz ragadni, ſem ama' lelki Égyiptomhoz: *Jel.* 11:8. söt abból ſietve ki-kell menni: *Jel.* 18: 4. a' Lót feleſégéröl meg-emlekezvén, melly az ö kéſedelmeskedése és Sodomára való viſſza-kandikálása miatt el-veſze: *Luk.* 17:31,32. *Az erösek kapják-el a' mennyorſágot:* a' pályában nagy-ſietséggel futók nyerik-el a' jutalmat: *Mát.* 11:12. 1*Kór.* 9:24,25. Azért, a' kereſztyén ember derekának *fel-övedezve kell lenni igaz-mondással:* Éféſ. 6: 14. Luk. 12:35. *lábainak a' békeſséghez Évangyéliumának kéſzületivel meg-ſaruzva kell lenni:* Éféſ. 6: 15. Pálczának-is kell a' kezünkben lenni: A' mi pálczánk az Iſten, kihez támaſzkodjunk, és a' kinek kezébe ajánljuk lelkünket. Pálczánk az erös hit-is, melly által állunk a' kegyelemben: *Róm.* 11:20. 2*Kór.* 1:24. 1*Kór.* 16:13. 's a't*.

Viſgáld-meg ember magadat, ha az igaz Húsvéti Bárányban a' Chriſtusban van-é réſzed? ki-hatott-é reád az ö halálának és lelki áldozatjának ereje? meghóltál-é te-is a' Chriſtussal együtt a' bünek? a' te ſived házának ajtaja meg-hintetett-é a' makula nélkül való Bárány vérével? Ha úgy, bóldog vagy, nintsen rajtad hatalma a' ſötétség öldöklö Angyalának, az Iſten veled meg-békéllett: *Róm.* 3: 25. és 5: 1. meg-láſd, hogy a' ſövetség vérét, melly által megſzenteltetthetel, meg ne tapodd †:

Sid. 10:20.

[* *Circa explic. Agni Paſch. qui plura videre deſiderat, adeat; quoad literalia, Incomp. virum Sam. Bochartū, Hierozoici part.* 1. *lib.* 2 *cap.* 50. *per tot. Quoad ſenſū myſticū ſeu applicationē typi ad antitypū, videl. Chriſtum; vide Clar. Her.* Witſii *Oec. Fœd. Dei lib.* 4. *cap.* 9. §. 37--58. *Thomæ Taylorii Theol. Brit. Chriſt. Rev. c.* 19. *per tot. &c.*

† *Ex iis, quæ ſupra in applicatione typi ad antitypum dicta ſunt, [unctatim; ſingularis uſus admonitorius inſtitui poteſt, ex repetitione & applicatione præſertim eorum, quæ continentur ſub numero* 10,11,14-16,19,20. *&c.*]

Sid. 10: 29. A' mi Húsvéti Bárányunk a' Chriſtus mi érettünk meg-áldoztatott; azért te-is állaſſad magadat Iſtennek élö kedves áldozatúl: *Róm.* 12:1,2. áldozzál lelki áldozatokat: *Sid.* 13:15,16. *Hóſ.* 14:3. *Sólt.* 4: 6. és 141: 2. és 50: 14. mert az ollyanokban gyönyörködik Iſten! Ámen.

VII PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött £. Irási £akaſ: *Jel.* 5: 5.

Egy a' Vének közzül mond nékem: Ne ſirj; ímé diadalmat vött az oroſlán, a' Júda nemzetségéből való, Dávidnak gyökere, hogy meg-nyiſſa a' könyvet, és meg-óldja (: avagy fel-bontsa:) annak hét petsétit.

DAniel egy lévén azok közzül a' Próféták közzül, kiknek idejekben a' *canon*, az ô Teſtámentomi £ent Iras könyveinek laiſtroma, bé-zároltatott, így £ól az Angyal ö hozzája: *Zárd-bé e' beſzédeket, és petsételd-be e' könyvet a' végsö ideig: menny-el Daniel, mert bé vannak zárva és petsételve e' beſzédek, utólsó ideig:* Dan. 12: 4,9. Az utólsóbb idökben, a' maga £ent Fia által hogy £ólani kezdett Iſten: *Sid.* 1:1. az ô Teſtámentomi idöben bé-petsételtetett, 's zár alatt lévö könyvnek meg-nyilásának ideje bé-állott: az Uj Teſtámentomi Danielnek, £ent Jánosnak, annak a' könyvnek meg-nyilását mútatja Iſten ebben a' réſzben *. Szent János Apoſtol nem láthatván hamar által, miképen és ki által akarná Iſten meg-nyitni a' bé-zároltatott könyvet, ſir vala keſervesen, hogy nem találtatnék, ki méltó vólna a' könyvnek meg-nyitására és el-olvasására: ℣. 4. Azért a' leczkében víga£taltatik, és ſiralmiban tsendeſíttetik; meg-tanittatván arról, kit méltóztatott Iſten arra, hogy meg-nyiſſa a' könyvet, és fel-bontsa annak hét petsétit. Holott, 1. a' Vének közzül egy víga£talja 's a' ſirástól tiltja £ent Jánost. 2. A' víga£talásnak fundámentoma tétetik-fel; *a' könyvnek meg-nyilása;* 's a't. 3. A' jelentetik-meg, ki által nyitja-meg Iſten a' bé-zároltatott könyvet; a' Júda nemzetségéből való oro£lán által, a' Dávidnak amaz igaz gyökere által. 4. Mivel érdemlette és £erzette magának a' Júdabéli oro£lán azt a' just, hogy meg-nyiſſa a' könyvet, 's a't. a' jelentetik-meg; a' diadalom által.

[* *Danielem voco, Johannem Apocalypticũ; q. Angelus Danieli olim comparens, iisdẽ fermè phraſibus utitur, tùm Johanni apparuit: imò Prophetiæ Danielis & Apocalypſeos in ſe invicem ſunt transfuſæ; & Daniel eſt Apocalypſis contracta, Apocalypſis verò Daniel explicatus: (: ſunt verba Doct. Medi, Theologi Angli, apud Polum in Apoc. 5:3.) Hoc tantùm intereſt, quòd quæ ante ſummatim & genericè revelata ſunt; Johanni pateſacta ſunt particulatim, & in ſpecie, novâ formâ, juxta ſeriem & ordinem fatorum, ſive rerum gerendarum; &c.*]

Magyarazat.

Kerd. I. *Ki értetik azon, a' Vének közzül edgyen?* Fel. Jelen. 4: 4,10. és 5: 8,14. huszon-négy Vénekről vagyon emlekezet. Hajdan Dávid Király, Isten igazgatásából, mind a' Papokat, mind az éneklöket, mind az Isten Háza ajtaján állókat, mind a' maga udvari szolgáit és tselédit, 24 karokba 's rendekbe osztotta-el: 1 *Krón.* 24:25:26: és 27: arra a' számra lehet és van czélozás a' S. János látásiban. A' 24 Vének pedig jegyzik és ki-ábrázolják, az Istennek egész vitézkedö, ô és Uj Testámentomi Anyaszentegyházát. Mert miként hajdan az Izrael 12 nemzetségeinek a' Jákób Pátr. 12 fiai valának fejei; viszont az Uj Testámentombã 12 Apostolokat választott az Ur Jésus magának; úgy amaz Izraelbéli 12 Pátriárkák az egész Sidó ô Testámentomi Ekkléſiának, a' 12 Apostolok viszont az egész Uj Testamentomi, Sidókból és Pogányokból szedegettetett Isten Anyaszentegyházának eredeti és kútfejei valának. Erre a' két tizenkettös számra néz a' 24 Véneknek emlekezeti, melly *repræsentál*ja az egész mind két Testámentomi Ekkléſiát: lásd, *Jel.* 5: 8-10. veső-özve a' 21: r. 12,14. ℣. *Ézék* 48: 31--34. A' mint az ô Testámentomi Ekkléſia azoktól a' 12 Pátriárkáktól származott; úgy az új Testámentomi Ekkléſia a' Bárány 12 Apostolinak fundámentomokon épült: *Éfés.* 2:20. *Sid.* 12:23*. A' már itt a' legnagyobb nehézség; ha a' 24 Véneken, az egész mind két idöbéli Isten Anyaszentegyháza értetik, czélozás lévén a' 12 Pátriárkákra és 12 Apostolokra; *Kitsoda az a' Vének közzül egy, ki a' leczkében szent Jánost biztatja és vigasztalja?* Fel. 1. A' következendö dolgokat tudni kivánó Danielt hajdan Angyal oktatta: *Dan.* 9: és 10: és 12: Jánost a' Vének közzül egy, mellyen Angyalt érteni nem lehet; (: noha egyébaránt Angyallal való beszéllgetése, 's attól lött oktattatása gyakran vólt Jánosnak :) Az Irás magyarázók közzül ki egyet, 's ki mást ért azon a' Vénen†: némellyek Jákób Pátriárkát; mások Keresztelö Jánost; 's a't. vagy pedig a' 12 Apostolok közzül egyet. Holott pedig János a' Pátmós szigetében (: a' hova *Domitianus* Imper. által számkivetésre üzetett vólt; a' mint *Eusébius*, és Egyéb Egyházi históriák Irói bizonyítják :) látta és irta a' néki mútattatott tsudálatos lelki látásokat; ingyen sem gondolhatni azt, hogy ott ö véle tulajdonképen szemben lött vólna valamelly Apostol társa, ki ötet vigasztalta, és a' siralomtól tiltotta vólna: hanem (*ecstasis*ban) elmebéli el-ragattatásban, lött ö hozzá

†*Enumerat sententias David Pareus Comm. in Apoc.* 5: 5.

[* vid. *Joh. Lightfoot oper. Tom.* 2. *in chron. Temp. & ordin. Text. Nov. Test. ad Apoc.* 4: *&* 5: *Matthæo Hofmanno, in Chronotaxi Apocalyptica, cap.* 6. *pag. m.* 83. 84. *Seniores* 24 *notant universam Ecclesiã Novi Test. in* 24 *annorũ centuriis exituram; &c.*]

ö hozzá valamelly Apoſtol társától a' vigaſztaló ſózat. 2. Azon a' Vének közzül egyen értethetik maga ſ. János Apoſtol: ſir vala ö, de vízont Iſten Lelke által maga meg-tsendesíté magát, így ſólván bús lelkének: *Ne ſirj, ímé diadalmat vett*, 's a' t. *miért hagytad-el én lelkem magadat*; 's a' t. Sólt. 42:6. Ö maga tudta, 's jól látta, meg-tapaſztalta a' Júdabéli oroſlánnak győzödelmét; ſenki ö nálánál világosb tanubizonyságot arról nem tehetett*.

KERD. II. *Kitsoda az a' Júda nemzetségéből való oroſlán?* FEL. A' Chriſtus Jéſus, a' Jákób prófétziája ſerint: 1 *Móſ.* 49:9,10. Az Oroſlán a' vad-állatoknak Királyok: A' Chriſtus-is lelki Király: *Tsel.* 2:36. *Sólt.* 2: és 46: 's a' t.

Mondatik ugyan az Ördög-is oroſlánnak: 1 *Pét.* 5:8. *Sólt.* 22:22. De annak az oroſlánnak a' ſájából 's fogai közzül ki-vonta a' prédát a' győzödelmesb oroſlán Chriſtus, kinek példázója vólt hajdan az oroſlán kölyköt a' Timnát ſölö-hegyen ketté ſakaſztó *Sámſon*: Birák, 14:5,6.

Nagy tsuda az, hogy a' leczke után mindjárt, ℣. 6,8. egyébütt-is ſerrel, mint *Jel.* 6:1. és 14:1. 's a' t. ugyan-az a' ki Oroſlán, úgy rajzoltatik és iratik-le, mint *Bárány*. Mellyel, 1. a' Chriſtus ſelíd és alázatos vólta fejeztetik ki; *(:lásd a' feljebb-való Prédikátziót a' Magyarázat elein:)* 2. Az ö halálának és engeſztelö áldozatjának tekíntetire vagyon czélozás a' bárányi titulusban. De ugyan-az, a' ki Bárány, Oroſlánnak-is neveztetik; hogy légyen néki ollyan *titulusa* is, melly az ö Lelki-háza ellenſéginek ſivekben félelmet nemzjen, 's azokat irtóztaſſa.

A' Chriſtus titkos teſte-is, az Uj Teſtámentomi Anyaház, Oroſlán (*emblemája*) haſonlatossága alatt iratik-le: *Jel.* 4:7. A' melly nevezet nem jelent az Ekkléſia aránt ſenevadi terméſzetet, és oroſláni kegyetlenſéget; mert az nem illenék a' Bárány birtoka 's hatalma alatt levö Oroſlánhoz. Hanem, a' mint az oroſlán igen nemes, és bátor ſivü állat; úgy azzal a' nevezettel ki-fejeztetik, a' véres üldöztetések alatt el-nem bágyadott, a' Chriſtusról és az ö Évangyéliomi igaſságáról bátor

[* *Quid, quod diſertè, ſe hic idem Apoſtolus, Johannes πρεσβύτερον vocat*, 2 Joh. ℣. 1. & 3 Joh. ℣. 1. *eandem planè vocem uſurpans, quæ eſt in noſtro Textu. Cl. Coccejus Comm. in Text. integrum chorum Apoſtolicum indigitari vult, cùm ita inſit: Significatur vox Apoſtolorũ ad Eccleſiam, teſtantiũ reſurrectionem Chriſti, & adſcenſionem in cœlos. Diffitendum non eſt, hanc rem eſſe intricatam; neque ullus eruditorum, ſe facilè ea explorata habere opinari poteſt, quæ ipſi Johanni nonniſi poſt multas & amaras lachrymas patefacta ſunt; quantamcunque enim adhibeamus diligentiam, non deerunt tamen quoad hæc myſteria, de quibus dicendum nobis ſit, Neſcio Domine mi:* Zak. 4:13.]

bátor 's meréſz ſzivel vallást tévö elöddedi Apoſtoli Ekkléſiának állapatja; melly oroſzláni meréſz ſzível hartzolt, ama' *hét fejü és tiz ſzarvú nagy veres Sárkánnyal:* Jel.12:3. *meg-is gyözte azt a' Báránynak véréért;* 's a't. ℣.11.

--*Júda nemzetségéböl való* az az Oroſzlán; mert Júdából ſzármazott a' Chriſtus teſt ſzerint: *Sid.*7:13,14. 1*Móſ.*49:10. láſd az ö *Genealogiájának* tábláit-is, *Mát.*1: *Luk.*3: A' Jákób Teſtámentomában Júda Oroſzlánnak neveztetik: 1*Móſ.*49:9. a' minthogy azután a' Júda nemzetségének czímere Oroſzlán vólt, és az ö záſzlóján Oroſzlán kép feſtetett.

Hajdan, az Izrael fiainak a' puſztában bújdoſó tábora, mitsoda rendben és formában fekütt légyen, le-iratik 4*Móſ.* 2-dik réſzében. Legközépen vólt az UR ſzövetségének ládája, mellyet a' Lévi nemzete vett vólt környül. A' Lévitákon kivül fekütt az egéſz 12 nemzetségböl álló nagy roppant tábor, négy czímeres záſzlók alatt. Melly záſzlónak mindenike alatt három három nemzetség fekütt *.

Nap-kelet felöl vólt a' *Júda* záſzlója, mellynek czímere *Oroſzlán* vólt:
- Ez alatt vóltak a' Júda, Iſakár, és Zebulon nemzetségei: ℣. 3--9.

Délröl vólt a' *Ruben* záſzlója, mellynek czímere egy *Ember* vólt:
-Ez alatt vóltak a' Ruben, Simeon és Gád nemzetségi: 4*Mó.*2:10-16.

Nap-enyéſzetröl vólt az *Éfraim* záſzlója, mellynek czímere *Ökör* vólt:
-Ez alatt vóltak az Éfraim, Manaſsé és Bénjámin nemz: ℣.18--24.

Éſzakról vólt a' *Dán* záſzlója, mellynek czímere *Sas* vólt:
Ez alatt vóltak a' Dán, Áſer és Naftali nemzetségei: ℣.25--31.

-Dávidnak gyökere. Ugy neveztetik a' Chriſtus, 1. azért, m. Dávidtól ſzármazott, és az ö ágyékából való teſt ſzerint: láſd, *Sólt.*72: és 89: 132: *Éſa.*9:7. és 11:1,10. *Jér.*33:15. *Róm.*15:12. *Jel.*22:16. 2. Mert ö vólt Fejedelme, fundámentoma és ſzegelet köve a' Dávid Házának: *Sólt.*110:1. és 118:22. *Éſa.*28:16. *Márk.*12:10. *Luk.*20:17. *Tsel.*4:11. *Róm.* 9: 33. 1*Pét.* 2: 6,7. 's a't.

-Diadalmat vett. Mert meg-törte a' kigyó fejét: 1*Móſ.*3:15. a' kinél vala a' halálnak birodalma a' törvény ereje által, azt el-rontotta, *Sid.*2:15. ſemmivé tötte azt, ki hajdan a' tudatlanságnak idejébē ſzüntelen azon igyekezett, hogy a' bé-zároltatott könyv meg-ne nyíljon: az-okon az igaz tudománynak kóltsát (: melly a' Jéſusról való tanubizonyság, 's *melly-is a' Prófétziáknak lelke:* Jel.19:10.) el-rejtette vólt a' Sidók ſzemeik elöl: *Luk.*11:52. fedélt vetvén mind e' mái napig az ö ſzemekre és ſzivekre: 2*Kór.* 3. Ez a' Júdabéli Oroſzlánnak, a' más Oroſzlánon az Ördögön vett diadalma, leg-nagyobb mértékben kitündök-

Ex Deſcriptione Moyſis, & Cōmētario Iudæi Aben-Ezræ in Num. 2. Ad inſignia 4 illorū vexillorū fit alluſio in forma Cherubinorum: Ezec. 1:10. & 10:14. *item* Apoc. 4: ℣.7. &c.

tündöklött az ö fel-támadása által, mikor *hatalmason meg-bizonyíttatott Iſten Fiának lenni:* Róm. 1:4. mert a' kígyó meg-marván az ö ſarkát a' halál által el-ejtette vólt, és akkor a' pokolbéli Oroſlán láttatott győzödelmet venni ö rajta: ki viſzont a' koporſóból (: melly az ideig, míg a' Chriſtus az alatt 's abban vólt, pokol, שְׁאוֹל Ördög áreſtoma, Sátán tömlöcze vólt:) ditsöſégesen fel-támadván, meréſz oroſláni ſzível ki-ſzabadította magát a' más Oroſlán birtoka alól, 's azt el-rontván *(debellálván)* diadalmat vett; és just ſzerzett 's nyert magának arra:

--*Hogy meg nyiſſa a' könyvet, és fel-bontsa annak hét petsétit.* A' melly nagy munka véghez-vitelére ſem mennyen, ſem földön, ſem föld alatt más ſenki méltónak nem találtatott: *v.* 3, 4. Daniel, ama' *kedves férjfiu*, Dan. 10:11. a' Chriſtusnak nagy ábrázatja, hajdan egyedül találtatott alkalmatosnak minden napkeleti Böltsek között a' titkok meg-fejtésekre: *Dan.* 2: és 4: és ama' Királyi palota falára emberi kézzel iratott tsudálatos irásnak el-olvasására: *Dan.* 5:8, 17. úgy a' Chriſtus egyedül lött alkalmatos arra, hogy a' könyvet fel-nyiſſa; 's a' t.

-- A' ſzent Irás, az emberi elme gyengeſégének meg foghatásához képeſt, az Iſtennek *könyvet* tulajdonít: 2*Móſ.* 32:32. *Sólt.* 69:29. *Fil.* 4:3. *Jel.* 3:5. és 13:8. és 17:8. és 20:12. és 21:27. 's a' t. Az a' könyv-is, mellyet a' Júda nemzetségéből való Oroſlán meg-nyitott, Iſten könyve; mert a' ſzékben ülönek jobb-keze felöl vólt: *Jelen.* 5:1. Az a' könyv, az Iſten Chriſtus Jéſusban ki-nyílatkoztatandó, 's ö általa Iſten ditsöſégére végbe-menendö tanátskozásinak könyve, az-az, rendi és folyása. Mikor azokat az Iſten útait, igyekezetit és tanátskozásit, mellyek az-elött fedél és homály alatt vóltak, a' Chriſtus világosságra hozta 's ki-nyílatkoztatta, akkor nyitotta-fel a' könyvet, 's akkor ſzakaſztotta-fel annak petsétit a' Júdabéli Oroſlán: láſd, *Sólt.* 2:7. *Mát.* 13:11, 16, 17. és 16:17. *Róm.* 16:25. *Éf.* 3:9. 1*Pét.* 1:10, 12. 's a' t.

E' könyv felöl a' mondatik, 1. hogy az *mind belöl 's mind kivül bé-irattatott vólt: v.* 1. nem külömben, mint az Ézékiel levele: *Ézék.* 2:9, 10. *(juxta verſ. Ungar.)* (: jóllehet az ſzomorúabb levél vólt ennél:) és a' Móſes két táblái: 2*Móſ.* 32:15. Melly ſzólásnak formája azt jegyzi, (1) hogy az az Iſteni ſzent tanátsnak könyve, ſok féle külömb-külömb formájú dolgokkal terhes és meg-rakodott vólt; melly dolgok mindnyájan a Chriſtus Jéſusban 's ö általa nyilatkoztak-ki, az Iſtennek külömb külömb formájú böltseſége ſzerint: *Éféſ.* 3:9, 10. (2) *belöl 's kivül bé-iratottnak mondatik* az a' könyv, azért, hogy mindenek, a' kik fel-fedett orczával 's bé nem húnt ſzemmel ſzerivel néznek ebbe a'

könyvbe, láthassák Istennek a' Chriſtusban ki-nyilatkoztatott titkait; ſzemlélhessék a' Jésus Chriſtus orczáján tündöklö Isteni esméretnek világosságát: 2*Kór.* 4:6. 2. *Bé-petsételtetettnek* mondatik az a' könyv, mellyet meg-nyitott a' Júdabéli Oroſzlán: lásd, 5*Móſ.* 32,34. azért, (1) mert ſokak elött, Istennek igaz itéletiből, el titkoltatott, 's el-titkoltatik, az Istennek Chriſtus Jésusban ki-nyilatkoztatott akaratjának rendi és folyása: mint [1] a' Sidók elött, kiknek ſzemeken 's ſziveken a' Móſes fedele vagyon: 2*Kór.* 3:14,15. [2] azok elött, kik az ö gyilkos kezeiket amaz Isten két tanúinak öldöklésekkel meg-ferteztették: *Jel.* 11:7--10. 1*Kór.* 1:18. 2*Kór.* 4:3. 2*Teſſ.* 2:10. *Ésa.* 29:11. *Dan.* 8 26. 's a't. (2) Bé-petsételtetettnek mondatik az a' könyv azért, mert petséttel erösíttetett-meg: *Eſt.* 8:8. *Jér.* 32:10. *Dan.* 9:24. az a' petsét pedig, mellyel az a' könyv meg-erösíttetett, az Uj Teſtámentom Közbenjárójának halála: mert a' Teſtámentom a' teſtáló halálával erös: *Sid.* 9:15-17. 3. Az a' könyv *hét petsétekkel meg-petsételtetettnek* mondatik: *v.* 1,5. melly hét petséteket fel-ſzakaſztott a' Júdabéli Oroſzlán. *Mit jegyeznek azok a' hét petsétek?* Fel. A' Hetes ſzám igen sürü és nevezetes a' ſz. János látásiról irott könyvben: emlekezet vagyon ott 7 Gyülekezetekröl, 7 Levelekröl, 7 Petsétekröl, 7 trombitáló Angyalokról, 7 fejü Sárkányról, 7 ſzemü és 7 ſzarvú Bárányról, (*Iel.* 5:6. veſd-öſſze, *Zak.* 3:9. és 4:10) Isteni 7 lelkekröl; 's a't. a' Fenevad ſzékire és orſzágára, 7 Angyalok által ki-öntetendö, Isten haragjának 7 pohárirol; 's a' t. Mind ezek titkos dolgok. Mivel pedig ebben a' könyvben az Isten egéſz Uj Teſtámentomi Házának, a' Chriſtus megditsöittetésétöl fogva világ végéig, 's az Isten titkának el-végezödéséig lejendö minden *fatumi* 's változási le-irattatnak 's meg-jövendöltetnek; Azért a' kik az Uj Teſtámentomi idöt, abban a' könyvben meg-jegyeztetett sürü hetes ſzámokra tekintvén, 7 *periodus*okra 's ſzakaſzokra oſztják-el, az én együgyü itéletem ſzerint helyesen tselekeſznek *. A' leczkében-is, és a' körül, 7 petsétekkel bé-petsételtetett könyvröl vagyon emlekezet; mellynek fel-nyitására, tsak egyedül a' Júdabéli Oroſzlán találtatott méltónak, ö *ſzakaſztotta-fel annak 7 petsétit*; az-az, az Uj Teſtámentomi 7 idök ſzakaſzban 's *periodus*ban lejendö Anyaſzentegyházának lelki javára, nyilvábban 's nyilvábban, világosb-

[* *Septem iſtas Eccleſiæ Novi Teſt. periodos, jam olim animadverterunt viri Doctiſſimi; Jacobus van Gruytrode; Jacobus à Paradiſo; Joh Saskerides; Marloratus; Franc. Lambertus; Ludov. Rotius; Vignetus; Carolus Gallus, Profeſſor Leydenſis, in Clave Prophetica nova in Apoc. edita 1592. quos citat Clar. Braunius, Syſtem. Theol. volum. 1. part. 1. loco 1. cap. 5. § 12. noſtro ævo juſius de iis ſeptem periodis egêre Celeb. Coccejus, & ejus ſequaces; &c.*]

lágosbban 's világosbban, az Istennek útait, tanátskozásit, itéleteit, és igyekezeteit, csak ö jelenti és nyilatkoztatja-ki; hogy az egéz Uj Testámentomi 7 idök szakaszában lejendö Ekkléſia, az ö világánál láſſon lelki világosságot; akkor-is, midön mások elött, t. ill. a' Sidók, a' még Isten Házába bé nem jött Pogányok, és a' Fenevad czímerét homlokokon viselök elött, Isten igaz itéletiből bé-petsételtetve vagyon ez a' könyv: kik-is mindazáltal, mikor fel-bontatik a' hetedik petsét, hogy *véghez menyen az Istennek titka*, 's a't. Jel. 10:7. bé fognak látni ebbe a' könyvbe; mert akkor a' Júdabéli Oroszlán, kinek *kezében egy megnyittatott könyvetske vagyon*, Jel. 10:2. *kiáltani fog fel-szóval, mint mikor az oroszlán ordit:* ℣. 3. Arra a' szörnyü kiáltó szózatra *nagy rettegéssel fognak járúlni* a' szegény vakoskodó Sidók, *a' Jéhovához, és az ö jóvoltához, az utólsó idökben:* Hós. 3:5. hogy az ö szivekröl, szemekröl el-vétessék a' fedél: 2*Kór.* 3: hogyha elébb nem, tsak a' hetedik petsétnek fel-szakasztásakor-is bé-láſſanak a' székben ülönek jobb-keze felöl való könyvbe: Ugyan akkor, azon lelki világosságnak fényességére bé-jö az Isten Házába *a' választott Pogányoknak tellyességek*-is: Róm. 11:25. Sólt. 86:9. *az ö idejek bé-telvén:* Luk. 21:24. Jel. 15:4. veſd-ide a' Próféziákat, mellyek vannak, *Ésa.* 2:2. és 11:6-9, 11-13. és 19:18, 24. és 23:18. és 30:26. és 60:1-3--14, 17, 20, 22. 's a't. *Jel.* 11:15, 17, 18. és 17:16, 17. és 19:6-9. és 21:1, 24. 's a't. El-jönek akkor *minden népek a' Seregek Urának tiszteletire, és a' Sátoros innepnek meg-szentelésére:* Zak. 14:16. *Ha Egyiptomnak házanépe fel nem menénd, és meg-nem jelenénd, nem léſzen reá esö:* ℣. 17. *E' léſzen a' tsapás, mellyel meg-vér az UR minden népeket, a' mellyek Jérusálem ellen hadakozándnak, meg-ſenyved az ö húsok,* 's a't. *és az ö nyelvek meg-rothad szájokban:* ℣. 12. 's a't. Oh ki fog élni akkor, mikor véghez-viſzi a' hatalmas és bölts Isten ezeket!

TANUSAGOK.

I. *A' Chriſtus Jésus hármas tiſzteinek le-rajzolása vagyon a' leczkében, kiváltképen Királyi és Prófétziai tiſzteinek.*

Király az, a' ki Júda nemzetségéből való diadalmas Oroszlán. Isten akaratjára minket meg-tanító *Próféta* az, a' ki a' könyvet fel-nyitotta, és annak 7 petsétit fel-szakaſztotta. Mi érettünk magát megáldozó *Fö Pap* az, ki a' leczke után való 6-dik ℣ben, meg-öletett Báránynak mondatik.

A' mi vígaſztaltatásunknak egéz és minden fundámentoma, e' Chriſtus hármas tiſzteinek (: mellyek az ö Közbenjárói tiſztit *conſtituál*ják és el-végezik:) meg-gondolásában, 's ezekröl való józan elmélke-

désben rejtetett-el; hogy t.ill. vagyon minékünk olly *Prófétánk*, ki az Isten titkainak bé-zároltatott könyvét meg-nyitotta, 's minket azokra meg-tanított: olly *Fö Papunk*, ki a' mi erötelenségünknek érzésén meg-tud indúlni; 's a't. *Sid.*4:15. olly *Királyunk*, ki Oroszlán lévén, minden ö és mi ellenségeinken tökéletes diadalmat vött.

II. *Az Uj Testámentomi Anyaszentegyház tagjainak áldásoségek 's bóldogságok, sok tekintetekre nézve nagyobb az ô Testámentombéliekénél:*

Á' leczkében. A' melly könyv az-elött bé-zároltatott és bépetsételtetett vólt, az a' Chriſtus által meg-nyittatott, és annak petséti fel-szakasztattak. Való dolog ugyan, hogy a' Jésus Chriſtus *tegnap és ma ugyan-azon:* Sid.13:8. és ö világ fundámentominak fel-vettetésétöl fogva meg-ölettetett Bárány: *Jel.*13:8. Az ô idöben is látták az Atyák közzül némellyek, kiknek lelki szemeiket Isten meg-nyitotta, az Istennek Chriſtus Jésusban ki-nyilatkoztatandó útainak 's tanátskozásinak rendit és folyását; de tsak árnyékban, példázatokban, és igen kevesen; nem olly világoson, mint már ma mi, minekutánna a' könyv fel-nyittatott, és annak petséti fel-szakasztattak; már *fel-fedett orczával, mintegy tükörben, látjuk az Urnak áldásoségét:* 2Kór.3:18. *szemléljük a' Jésus Chriſtus orczáján fénlö Isten áldásosége esméretének világosságát:* 2Kór.4:6. Ábrahám látta a' Chriſtus napját, 's örvendezett rajta: *Ján.*8:56. látta; de nem testben, hanem hitben és példázatban, mikor Isákot meg-akarta áldozni: úgy a' több Atyák-is a' mindennapi áldozatokban hiteknek szemeikkel szemlélhették a' Chriſtus áldozatját egy felöl; de más felöl azon áldozatokban, mindenkor és szüntelen *(exprobrál*tatott) szemekre lobbantatott nekiek a' még fenn lévö, és amaz igaz engesztelö áldozat által el-nem töröltetett bün: lásd, *Sid.*9:7-9. 's a't. valahányszor 's valamikor az Atyák áldoztak, mindenkor az ö adósságoknak fenn létek felöl való *(chirographum*ot) kézirást adtak magokról, mind addig, míg-nem el-jövén *az Uj Testámentomnak Közbenjárója, meg-hala azoknak a' bünöknek váltságokért, mellyek vóltanak az elsö Testámentom alatt:* Sid.9:15. és a' kéz-irást el-szaggatta: *Kol.*2:14. már mi víg szível azt mondhatjuk, a' mi Keresztelö Jánosról mondatik, *Mát.*11:11. illö dolog lévén, hogy a' 24 Vénekkel és a' 4 Lelkes-állatokkal új éneket énekeljünk, ezt mondván: *Méltó vagy Uram, hogy el-vegyed a' könyvet, és meg-nyiſſad annak petsétit!* 's a't. Jel. 5:9.

III. *A' mi idvességünknek titkai a' Chr. Jésus által kinyilatkoztattatván, már ma nem homályosok.* 1Ján.2:27. 's a't. El-

El-kell azért mindnyájunknak a' tengeren és földön álló Angyalnak kezéböl a' meg-nyíltt könyvet venni, 's meg-kell azt enni: *Jelen.* 10:9,10. ha meg-keseríti-is a' mi gyomrunkat; de édes lészen a'mi szájunknak, mint a' méz; 's a't.

IV. *Minden mi siralminknak 's lelki háborúinknak meg-tsendesíttetésének fundámentoma, a' Iúda nemzetségéböl származott erös Oroszlánnak az ö és mi ellenséginken való diadalma, melly az ö fel-támadásakor nyilatkozott-ki, 's az által petsételtetett-meg.*

A' leczkébē: *Ne sirj, ímé,* 's a't. lásd, *Márk.*16:6.*Ián.*20:11-13. 's a't.

Mert a' Christus fel-támadása, és az által nyert diadalom, békességnek 's Istennel való meg-békéllésnek hir-mondó trombitája: *Róm.*4:25. és 5:1. a' melly okra nézve, a' halálból fel-támadott Christus, valahányszor tanítványinak seregekben meg-jelent, mindenkor így köszöntötte az övéit, *Békesség tinéktek!* Luk. 24:36. Ján.20:19,26.

Melly vígasztalásodra való erös fundámentomot így eszmélvén, emeld-fel le-tsüggedett fejedet és orczádat, töröld-meg siránkozó szemeidet sok keserüség látott Isten Háza: *Ne sirj, Imé diadalmat vett a' Júdából való Oroszlán; el-nyelettetett a' halál a' diadalomig;* 's a't. 1Kór.15:55-57. a' pokol kapuit el-rontotta amaz erös Sámson: *Bir.* 16:3. *Luk.*11:21,22. 1*Mós.*3:15. 's a't. A' Békességnek Istene (*Róm.* 16:20.) tovább-is meg-rontja a' Sátánt a'mi lábaink alatt naponként! *Jövel Uram Jésus!* Ámen.

VIII. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Mát.*17:9.

Mikor le-szállottak vólna a' hegyröl, meg-parantsolá nékik Jésus, mondván: senkinek ne mondjátok a' látást, míg-nem az embernek fia a' halálbúl fel-támad.

A' Leczke elött való versekben, Urunk ditsöséges szent színe el-változásának históriája iratott-meg: Három tanítványokkal a' hegyre fel-menvén el-változott ö elöttök, *fénlik vala az ö orczája, mint a' Nap;* 's a't. 's ugyan akkor Móses és Illyés testestöl 's lelkestöl meg-jelentenek a' hegyen, és ö véle *beszéllettenek az ö haláláról, mellyet Jérusálemben kellene nékie meg-tellyesítenie:* Luk. 9:31. A' melly história körül alkalmas és nehéz tudakozódásra méltó dolgok adhatnák magokat elö. Múlóúl említem némellyiket: P.ok. kérdésbe jöhet az: I. *A' Christ⁹ s. szinének a' hegyen lött elváltozásakor miérthogy nem más szentek, Ábrahám, Isák, Jákób, Dávid, 's a't. 's miért nem többen, hanem tsak ket-*

ten, t.ill. Móses és Illyés, jelentenek-meg?* Fel. 1. A' minden Próféták nál nagyobb Próféta, a' Christus, az ö Prófétziai tiztire ekkor *inaugurál*tatott és szenteltetett-fel: szükség vala azért, a' több Próféták felett buzgósággal és tsuda-tételekkel fénlöbb 's hiresebb két nagy Prófétáknak, Mósesnek és Illyésnek arra a' *solennitas*ra meg-jelenni. Mikor a' Christus meg-keresztelkedvén Évangyéliomi Papi tiztibe béállott; a' Fö Papságra mennyei szózat által szenteltetik-fel: *Mát.* 3. és Szent Lélekkel meg-kenettetik; a' mint hajdan fokás vala a' Fö Papságra bé-álló személyeket meg-kenni: 2*Mós.* 29:7. és 30:30. Itt pedig a' Prófétziai tiztre szenteltetik-fel a' hegyen a' Christus: melly megtetzik (1) innen, hogy a' Próféták közzül két legnagyobbak jönek ö hozzá, Móses és Illyés: (2) mert amaz igékhez, *Ez az én szerelmes Fiam*, (:mellyek az ö keresztségekor-is hallattak az égből: *Mát.* 3:17.) illyen újabb szók adattatnak a' hegyen a' fényes ködböl hallatott szózatban, *Ötet hallgassátok:* melly szókat egybe kell vetni Mósesnek erröl a' nagy Prófétáról tött jövendölö szavaival: 5Mós. 18:18,19. *Prófétát támasztok;* 's a' t. *és valaki nem hallgatándja az én beszédimet, a' mellyeket az én nevemben szóland, én meg-keresem azon:* (3) Az a' mennyei szózat lött, a' hegyen lévöket bé-fogó nagy fényes ködböl; a' minémü köd a' Christus keresztségekor nem látzott. Elmélkedésre méltó dolog itt az, a' mit némelly tudós Sidók meg-jegyzettenek†: Amaz Izrael fiait a' puztában vezérlö köd, (:mellyről láss, 2*Mós.* 14:24. és 4*Mós.* 10:34. 's a' t.) el-távozott Izraeltöl a' Móses halálakor; míg Móses élt, addig az a' köd avagy felhö volt vezére 's kalaúzza az Izrael táborának; de azontúl a' frigy láda: *Jós.* 3:3. Miként azért az a' köd a' nagy Prófétának (5*Mós.* 34:10.) Mósesnek halálakor el-oszlott és el-távozott; úgy a' Mósesnél-is nagyobb Prófétának, a' Christusnak fel-szenteltetésekor viszont elö állott. 2. Egy formájú lélekkel, forssal 's állapattal áldotta volt meg Isten azt a' két nagy szentet, Mósest és Illyést; és mindeniknek viselt dolgai, 's ki-menetele egy formájúak valának: azért kötötte együvé erre a' nemes követségre-is Isten öket. (1) Szelíd és alázatos lelkü ember vala Móses: 4*Mós.* 12:3. de az Isten ügye mellett rend-kivül buzgó, nagy *extremitas*okra ki-fakadó *zelotes*-is volt: láss, 2*Mós.* 32:19,20,27,31,32. 4*Mós.* 16:15,16. Illyés-is szelíd és alázatos ember volt: 2*Kir.* 1:8. de Istē mellett ö-is rend-kivül

† vid. *Doct. Joh. Lightf. op. Tom.* 2. *Horis Heb. in cap.* 17. *Matth.*

[* *In monte Transfigurationis Christus medius inter duos magnos Profetas, Mosen & Eliam; sed & mox in monte Calvariæ medius futurus inter duos Latrones: coruscavit ibi facies Christi instar Solis:* Mat. 17:3. *mox conspurcanda, & sputis obruenda: albis erat ejus vestes, quibus mox exuendus erat; &c. somnō gravatis & dormientibꝰ discipulis, & in isthoc glorioso, & in altero propudioso monte Oliveti.* NB.]

kivül buzgott: láſd, 1*Kir.*19:10,14. nagy dolgokra vetette fejét: 1*Kir.* 18:18,40. 'sa't. (2) Az Izrael megvéſett állapatjának idejébē élt mind a' kettö; bálványozó néppel kinlódott 's bajlódott mindenik. (3) Mind a' kettövel kiváltképen-való társalkodása, 's mintegy barátsága vólt Iſtennek; gyakran jelent-meg az Iſten mindeniknek, kiváltképen Móſesnek: 4*Móſ.* 12:8. a' kivel 173 izben ſzólott az Iſten, (: a' mint *Menaſſe Ben-Iſrael* nevü tudós Sidó fel-jegyzette:) Illyésnek-is gyakran jelent-meg az Iſten: de, *NB.* mind a' kettönek nevezetesbben egyſzer, egyſzer, épen egy formán, 's azon helyen jelent-meg: láſd, 2*Móſ.*33: 18--23. veſd-egybe, 1*Kir.*19: 11--14. mindenik meg-jelenés lött az Iſten hegyén, Hóreben: 1*Kir.*19:8. mert a' Sinai hegynek egyik tete-je Hórebnek neveztetett: a' honnan, a' törvény néha a' Sina hegyröl, néha a' Hóreb hegyéröl adattatottnak mondatik: láſd, 5*Móſ.*4:10, 15. *Sólt.*106:19. 's a't. (4) Móſes a' Sidó Ekkléſiának elsö közönſéges Prófétája vólt: viſzont a' Pogányokhoz leg-elöſzör Iſtentöl küldetett Próféta Illyés vólt*: 1*Kir.*17:9 és 19:15. A' Chriſtus pedig, kihez követséget viſeltek ezek a' két Próféták, mind a' Sidóknak 's mind a' Pogányoknak Prófétájok és Közbenjárójok lejendö vala: *Éféſ.* 2:14 *Gal.*3:20. (5) Egy Próféta által-is az ô Teſtámentomban Iſten annyi tsudát nem tött, mint az által a' kettö által. Móſes által és ö érette 76 tsudákat tött az Iſten: a' több Próféták által mind öſzve-is tsak 74 tsudák löttek; (: a' mint a' feljebb említett *Menaſſe Ben-Iſrael* nevü tudós Sidó fel-jegyzette:) azoknak-is pedig *tizenketteje* Illyés Próféta által, vagy ö érette lött. (6) Mind a' kettö 40 nap és 40 éjtſzaka böjtölt: *Móſes*, (2Móſ.24:18. és 34:28. 5Móſ.9:9,18,25. és10:10.) *Illyés*, (1Kir.19:8.) azaránt-is a' Chriſtusnak ábrázati lévén; ki-is haſonlóképen 40 nap és 40 éjtſzakákon böjtölt: *Mát.*4:2. (7) Mind a' kettönek egy formájú ki-menetelek 's végek lött; mert mind ketten ma teſtestöl 's lelkestöl az égben vannak: Illyésröl, hogy ö elevenen az égbe el-ragadtatott, nyilván irva vagyon, 2*Kir.*2:11. Móſes meghólt ugyan, és el-temettetett: 5*Móſ.*34:5,6. de hogy feltámaſztatott, bizonyos az Évangyéliomi ſzent hiſtóriából: *Mát.*17: az ö fel-támaſztatásának ideje bizonytalan. Hogy *Mihály Archangyal az Ördög ellen tusakodott, a' Móſes teſte felett vetekedvén:* Jud.℣.9. (: mivelhogy az ördög a' Moſes teſtét fel-akarta ásni, és a' bálványozásra rendkivül hajlandó Izrael népével Iſteni tiſztelettel akarta imádtatni †:) azontúl mindjárt a' Sátánnal a' Móſes teſte felett való harcz után költötteé-fel Iſten

* *Primo elu-it gentium Propheta. Sunt verba Doct Light. oper. Tom. 1 in Chrō. tēp. & ord. Text. Vet. Teſtam. fol. m. 82.*

[† *Cornelius à Lapide in Epiſt. Judæ, ita inſit: Voluit Satanas Moſen ſepeliri in loco cognito & publico, ut Hebræi ad idololatriam proni, eum quaſi Deum & Numen colerent; Michaëlem verò ei obſtitiſſe, & curâſſe, ut ſecretò ſepeliretur; &c.*]

Isten a' Móses testét a' halálból; vagy pedig tsak akkor, mikor Illyéssel együtt arra a' nemes követségre küldötte a' Christushoz a' Thábor hegyére, bizonytalan dolog, és én nem merem meg határozni: mindazáltal ez kétség kivül vétetett igasság, hogy Móses lelkestöl 's testestöl Illyéssel együtt a' Christusnak meg-jelentek, 's véle a' hegyen beszéllettenek: 's azontúl Móses nem tért többé vissza a' koporsóba; hanem ma-is lelkestöl 's testestöl az Isten országában van, Énokkal, Illyéssel, és több szentekkel együtt *.

* Lásd feljebb ezen Szakaszbéli 5-dik Préd. eleit.

† Kerd. II. *Miérthogy nem más tanítványokat, hanem azt a' hármat, Pétert, Jakabot és Iánost vette maga mellé Urunk a' hegyre fel-menvén?* Fel. 1. Mert már azok legbelsöbb esmeretségüek, 's leg-közelebb valók vóltak a' Christushoz; egyebek felett azoknak adott új nevet az Ur Jésus, *Pétert Kéfásnak*, Ján. 1:43. Mát. 16:18. *Jakabot* és *Iánost Boanergesnek* nevezvén: Márk, 3:17. A' Christus titkos dolgainak, és tsudálatos tselekedeteinek szemlélésekre leg-gyakrabban ezek botsáttattak-bé: *Márk*, 5:37. *Luk* 8:51. azokhoz szokott vólt már a' Christus, 's ahoz képest hozzájok inkább bizott. 2. El-végezett és tökélett szándéka vólt már az a' Christusnak, hogy az ö halála elött lejendö keserves gyötrelmeinek, a' Getsémáné kertben lejendö véres verejtezésinek, a' Sátánnal és a' mi bününk terhével lejendö nagy harczának tanúivá és szemlélöivé e' három tanítványokat fogná tenni: *Mát.* 26:37 †. Mellyhez képest az ö fényes ditsöségének, és merö Isteni szint mútató el-változásának-is szemlélésére jó-eleve azokat botsátotta-bé, hogy arról kétsen tanubizonyságot tennének: 2 *Pét.* 1:16-18. A' kik elött az ö emberi természetinek erötelenkedö gyengélkedését ki-mútatandó vala, azonok elött akarta eleve az ö Isteni Felségének és méltóságos ditsöségének fényességét tündököltetni, hogy amakkor oztán meg-ne botránkoznának: a' pokolbéli kínok 's gyötrelmek sengéjeket a' kikkel szemléltetendö vala a kertben, azonokkal akarta a' mennyei ditsöségnek sengéjét eleve meg-kóstoltatni a' hegyen.

† Lásd feljeb a' 4-dik Szakaszbéli 3-dik Préd. a' Magyarázatban.

Több egyéb tudakozódásra méltó nehéz dolgok-is adhatnák magokat elö azon hiftória alkalmatosságával; de mi azoknak most békét hagyván, a' fel-vött leczkére térunk alá: mellyben *summáson*, vagyon Idvezítö Urunknak, az ö halálból való fel-támadásáról eleve tött jövendölése; 's tanítványihoz affelöl tött parantsolatja, hogy a' hegyen látott és hallott dolgokat ki ne hirdessék az ö halálból való fel-támadása elött.

Magyarazat.

Kerd. I. *Mitsoda hegy vólt az, mellyen a' Christus ditsöséges szine el-válto-*

el-változott? Fel. Nintsen az Irásban ki-nevezve 's meg-határozva az a' hegy. ℣. 1. nagy magas hegynek mondatik. *Luk.* 9: 28. az mondatik: *fel-méne a' hegyre, hogy imádkoznék;* a' mint máskor-is gyakran szokott vólt tselekedni: *Mát.* 14: 23. és 15: 29. 's a' t. Közönségesebb vélekedések a' Tudósoknak az, hogy vólt a' *Thábor* hegye *; a' melly hegy vólt mintegy középben a' Samaria és felsöbb Galiléa határok között, az Isakár és Zebulon nemzetségeinek örökségek között, azoknak földöket egymástól meg-külömböztetö határban: Kapernaumtól esett mintegy tiz mért-földnyire; Názárettöl pedig két kis mért-földre, napkelet ellenében; a' mint a' Geográfusok bizonyítják †.

Kerd. II. *Mi okon tilalmazta Urunk Jésus tanítványit, hogy ne mondanák-meg a' mit láttak a' hegyen, addig, míg-nem az embernek Fia a' halálból fel-támad?* Fel. Másütt-is olvassuk azt, hogy az Ur Jésus meg-tiltotta tanítványit, ne mondanák senkinek, hogy ö vólna ama' Christus: *Mát.* 16: 20. tsuda-tételeinek-is, mellyeket hatalmas karjával tselekedett, ki-hirdettetésit egynéhányszor tilalmazta: *Mát.* 8: 4. 's a' t. Melly dolgot kiváltképen való okokra nézve mivelt ö Felsége: 1. Nem akart hirtelen és szem-szöktében az emberek szájokra 's nyelvekre akadni, hanem idövel, és lassan-lassan; hogy így a' Sidóknak, az idöknek jeleikre való figyelmezésre, a' Messiás keresésére, 's annak tsudáinak meg-visgálására, annál több idejek 's alkalmatosságok lenne; hogy oztán magok-menthetetlenek lennének: *Mát.* 16: 3. *Luk.* 19: 42, 44. Az ö ditsöségének néminemü súgárit ki-tsillámoltatta ugyan néha: *Ján.* 15: 24. de nem fedezte-ki egészen magát 's az ö ditsöségét akkor úgy, mint már ma nékünk, kik *fel-fedett orczával az Urnak ditsöségét, mintegy tükörben, látjuk.* 2Kór. 3: 18. 2. Azt itélte a' Christus, (helyesen-is:) hogy elégedendö tanubizonyságot tehetnek ö róla azok a' dolgok, mellyeket nyilván és közönséges helyeken tselekedett, ha a' magános alkalmatosságok szerint esett néminemü aprólékosabb dolgai ki nem hirhednek-is: *Mát.* 9: 30. *Márk*, 8: 26 §. 3. Alkalmatosabb időre tartotta némelly dolgoknak ki-nyilatkozásokat; tud. ill. az ö szenvedésit és halálból való fel-támadását követö időkre.

§ vid. *Cele. Franciſci Burmanni Synopſ. To. 2. lib. 5. ca. 13. §. 9.*

Ss Böltsen-

[* *Id quod tamen in dubium vocat Doctiſſ. Lightfootius, certis nixus argumentis; quæ videre licet oper ejus Tom. 2. Hor. Hebr. in Marc. 9: 2. Evangelicæ hiſtoriæ conſonantius longè dicit, Chriſtum transfiguratũ fuiſſe in monte aliquo propè Cæſaream Philippi; &c.*

† *Borchardus, Breidenbachius, & Saligniacus, apud Lightfotium, Disquiſ. Chorogr. Joh. præmiſſ. cap. 2. §. 2. op. Tom 2. fol. m. 578. item fol. 477. Joſephus montem Thabor vocat Itabyrium: Antiq. lib. 5. cap. 1. & alibi.*]

Böltsen-is lött az úgy: azért, hogy attól az ö igen ditsöléges fel-magaztaltatásától, (: melly által *meg-mútattatott hatalmason Istен Fiának lenni:* Róm 1:4. mellyből meg-kelle tudni az Izrael egéz Házának, hogy az az Istен jobb-karja által fel-magaztaltatott *Jésus tétetett Istentöl Urrá és Királlyá:* Tsel. 2: 32,33,36. 's a't.) a' Chriſtusnak minden tsudái és egéz tudománya nagyobb méltóságot és ditsöſéget vennének magoknak. A' leczkében tilalmaztatott dolognak-is leg-közelebb való oka ez: láſd, *Luk.* 9: 21. *Mát.* 16: 20. A' hova tartozik amaz-is; hogy az ö töle jelt kérö Sidóknak, mint leg nagyobb 's minden jelek felett való jelt, úgy adá amazt: --*Miképen Jónás három éjjel és három nappal vólt a' Czethalnak gyomrában; azonképen az embernek Fia;* 's a't. Mát. 12: 38-40. 4. Annyival-is inkább pedig neheztelte az Ur Jésus azt, ha a' tiztátalan hazug Lélek, az Ördög, tött ö felöle tanubizonyságot; mert az ö tudományának és személyének, a' kemény szivü Sidó nemzet elött való nagyobb betstelenſégét eſmállette abban: a' honnan, annak a' tiztátalan szájnak tanubizonyságát gyakran viſzaverte, 's meg-tilalmazta: *Márk*, 1: 34. és 3: 12. *Mát.* 12: 16. 's a't.

Kerd. III. *Miért mondja a' Chriſtus magát embernek Fiának?* Fel. Ez a' nevezet *(titulus)* az Évangyéliſták irásokban igen sürüen tulajdoníttatik Idvezítö Urunknak; de, *NB.* ſoha más ez néven Urunkat nem szólította: (: hanem egyſzer el-múlóúl, és akkor-is arról a' nevezetről tudakozódva: *Ján.* 12: 34.) maga leg-gyakrabban úgy nevezte magát a' Chriſtus*: melly nevezet nem tsak az ö emberſégét avvagy emberré létét, nem-is tsak az ö meg-aláztatásának állapatját nézi és jegyzi; hanem azt a' titulust annyiszor adván magának a' Chriſtus egyenesen arra mútat, hogy ö ama' Paraditsomban meg-igértetett aszszonyi állatnak magva: 1 *Moſ.* 3: 15. ki a' kigyó fejét meg-rontandó lenne; ö amaz Pátriárkáknak meg-jövendöltetett áldott mag, kiben e' földnek minden nemzetséginek meg-kellene áldatni; ö a' *második Ádám:* 1 Kór 15: 45. kinek az elsö, ábrázatja vala: *Róm.* 5: 14. ki azt fogná helyre állatni, a' mit az elsö el-veſztett.

* vid. *Light op. Tom.* 1. *in Harm. 4 Evang. ad Joh.* 1: 52. *fol. m.* 402. *&c.*

Bizony dolog ugyan, hogy az ô Teſtámentomban *Ézékiel* Próféta-is gyakran nevéztetik azon titulussal *embernek Fiának*, körül belöl 88-szor: *Daniel*-is, a' 8: 1. ℣. 16. és 10: 16. Olly sürüen miért nevéztetsék *Ézékiel* embernek Fiának, ki egy 's ki más okát adja†. Neveztetesb az: 1. Mivel annak a' Prófétának számtalan tsudálatos titkos lelki látásokat mútatott Istен, feljebb 's inkább, mint másoknak; azért neveztetett embernek Fiának, hogy azoknak az Istени jelentéseknek nagyságával el-ne hinné magát; hanem szüntelen meg-emlekeznék

† vid. *Syno. Matth. Poli ope. Tom.* 3. *in Ezec.* 2: 1.

arról;

arról, hogy ö embernek Fia, *por 's hamu* Ábrahámmal: 1*Mós* 18:27. azért az a' *compellatio* mintegy az ö oldalába ragadott hegyes öſtön vólt: 2*Kór* 12:7. 2. Az Ezékiel Prófétziája a' Káldéai avagy Babilóniai fogságban irattatott: mellyhez képeſt az ö ſólásának és irásának módja, annak a' nemzetnek ſava-járásához, és ſólásbéli ſokásának formájához alkalmaztattatott. A' Káldéusoknál pedig ſokásban vólt az, az ö nyelveknek hangjok ſerint, hogy az embert *embernek fiának* nevezzék*. Mellyre nézve, azon Káldéában élö és iró Daniel Prófétánál-is, kétſer elö-fordúl azon ſólásnak formája.

A' Chriſtus pedig az ó Teſtámentomi Prófétziában-is neveztetett *embernek Fiának*, (: a' feljebb meg-irt okra nézve:) *Sólt* 8:5. és 144:3. veſd-öſve, *Sid.* 2:6-9. az Uj Teſtámentomban viſont, nem tsak világi egéſ életében nevezte magát úgy; hanem, mennybe-menetele és tökéletes meg-ditsöíttetése után, másoktól-is úgy láttatott, mint *embernek Fia*: láſd, *Tsel.* 7:56. *Jel.* 1:13. (: veſd-öſve, *Dan.* 7:13.) melly ſólásnak formájával, a' Chriſtus emberi terméſzetinek, a' fel-támadás és mennybe-menetel után-is meg-maradott, és tündéressé nem lött igaz valósága fejeztetik-ki; 's a't.

* vid. *Doct. Lightf. ope. Tom.* 1. *ubi ſupr. in Joh.* 1:52. *item in Tractatu Erubhim. cap.* 4. *&c.*

TANUSAG.

Az Ur Chriſtusnak halálból való fel-támadása által, ſok titkoknak, és azelött homályban lévö dolgoknak kelle ki-nyilatkozniok, 's meg-bizonyosodniok.

A' leczkében: láſd, *Éfés.* 1:17-20. és 3:4,5,9. Azon okra nézve mondatik, a' meg-feſzítetett és fel-támadott Chriſtust prédikáló Evangyéliom azelött el-rejtetettnek, az utólſóbb idökben pedig meg-jelentetettnek: *Róm.* 16:25,26. *Kol.* 1:25,26. 2*Tim.* 1:8, 9,10. *Tit.* 1:2. 's a't.

OKA. Mert tsak egyedül a' Júda nemzetségéböl ſármazott diadalmas Oroſlán az, a' ki hatalmat 's méltóságot vött arra, hogy megnyiſſa a' könyvet, és fel-bontsa annak hét petsétit: *Jel.* 5:1--5,9,10. Az a' könyv, az Iſtennek Chriſtus Jéſusban ki-nyilatkoztatandó, 's ö általa Iſten ditsöſségére véghez-menendö tanátskozásinak könyve; az-az, rendi és folyása: azokat az Iſten igyekezeteit és tanátskozásit, mellyek azelött fedél és homály alatt vóltak, mikor a' Chriſtus világosságra hozta 's ki-nyilatkoztatta, akkor nyitotta-fel a' könyvet, 's akkor ſakaſztotta-fel annak petsétit †.

† Láſdmeg ezen dolog világosítáſá a a' közeleb való 7. Predik. a' Magyarázatban.

KERD. *De ugyan mitsoda titkok, és azelött homályban lévö mitsoda dolgok nyilatkoztak-ki az Ur Jéſusnak halálból való fel-támadása által?*

Fel. 1. A' Jésus Christus igaz Istenségének titka; a' mi hitünknek minden versengés kivül nagy titka ez, hogy az Isten meg jelent a' testben: 1*Tim.* 3:16. hogy az Ige testté lött: *Ján* 1.14. 'S az a' titok valójában ki-nyilatkozott, az Ur Jésusnak halálból való fel-támadása által, melly által meg-bizonyíttatott hatalmason Isten Fiának lenni, a' meg-ſzentelö Lélek ſzerint: *Róm.* 1:4 2. Hogy a' Christus nem tsak igaz Isten, hanem mindeneknek itélö Birájok, ki ama' napon meg-itéli igazán a' földnek kerekségét; a' halálból való fel-támadás által nyilatkozott az ki: láſd, *Tsel.* 17:31. 3. A' halottaknak fel-támadások nagy titok, mellyet a' test és a' vér magától el-nem hihetne soha. Ennek bizonyoson meg-lejendö vóltát, a' Christusnak halálból való fel-támadása nyilatkoztatta-ki; a' tötte 's teſzi hitelessé a' kereſztyén világ elött: láſd, *Fil.* 3:10,11. 1*Kór.* 15: 12---20. 's a't. 4. Hogy az ö eredeteket meg-tartó, és az Isten ditsösége mellöl el-nem maradott Angyaloknak Fejek a' Christus; és hogy ezek, a' Christus által meg-váltattaknak ſzolga-társaikká löttenek: *Jel.* 19:10. ez homályos dolog vala az ô Testámentomban, 's még a' Christus meg aláztatásának napjaiban-is; mind azért, hogy a' Christus *egy kevessé alább-valóvá tétetett vala az Angyaloknál:* Sid. 2:9. Sólt. 8:6. holott az alá a' törvény alá adta vólt magát, melly az Angyaloknak ſzolgálatjok által adatott vólt ki: *Tsel.* 7:53. *Sid.* 2:2,7. és a' kertben-is, mikor vérrel veréjteznék, Angyal bátorította ötet: *Luk.* 22:43. mind azért, hogy az elsö világot (: néminémü tekintetekre nézve:) az Angyalok birodalmok alá vetette vólt Isten: *Sid.* 2:5. melly el-múlván, mind az a'két dolog, a' miröl tsak most ſzóltunk, a' Christus fel-támadása által nyilatkozott-ki. Mert *mikor viſzontag* (avagy másodſzor, t. ill. a' fel-támadás által,) *bé-hozta Isten az ö elsö-ſzülöttét e' világra, azt mondotta: Imádják ötet az Istennek minden Angyali:* Sid. 1:6 *. már ma az Angyal mi ſzolga-társunk: *Jel.* 19:10. Az elsö világnak *Fejedelmit levetkeztette a' Christus, diadalmat vévén azokon a' kereſztfa által:* Kol. 2:15. és már ez a' második világ *(habitabilis) nem vettetett az Angyaloknak birodalmokba:* Sid. 2:5. *Az idétlen, és leg-kisebb Apostol-is,* (1Kór. 15:8,9.) már ma *az égböl való Angyalnak*-is átkot *(anathemát)* mér mondani, ha más Évangyéliomot hirdet azon kivül, melly egyſzer evangelizáltatott: *Gal.* 1:8 †. 5. Hogy *a' törvény, a' bünnek ereje meghólt:* 1Kór. 15:56. ez a' dolog-is, a' Christus fel-támadása által nyilatkozott-ki. Hogy a' Móses koporsója bé-zároltatott, a' Christus koporsójának meg-nyilása által lött az: (: melly ſzólás formájának magyarázat-

* *vid. Cel. Coccejũ, op. Tom. 5 in Ex. l. Epis. ad Hebr. Hebr.* 1: 6.

† *Mutuatum verba Cl. Burmãquæ habet Synops. To. 2. lib. 6. ca. 6. §. 13.*

gyarázatját, láld oda-feljebb *ezen Szakaſtban, a' 4-dik Prédik. az I. Tanúság alatt.* 6. Az egéſz ô idöben, a' haláltól való félelemnek miatta, az emberek tellyes életekben rabok vóltanak: *Sid.* 2:14,15. mert a' mindennapi áldozatokban-is, (: mellyek a' lelki-eſméretbẽ nem ſzentelhetik vala meg az áldozót: *Sid.* 9:9.) ſzüntelen az *(exprobrál*tatott) lobbantatott ſzemekre az áldozóknak és az áldozatot ſzemlélöknek, hogy ök ſzintén úgy halálra méltók vólnának, mint az a' meg-öletett állat; hanemha hátra vólna, 's minden bizonnyal meg-lenne amaz igaz engeſztelö áldozat, melly gyönyörüſéges illatozású léſzen Iſten elött: *Éfés.* 5:2. De a' Chriſtus fel-támadása által ſzabadság kiáltatott, mikor a' Chriſtus *fel-költ az örökké-valóságra:* Sofon. 3:8. el-nyeletetett a' halál a' diadalomig; *Hol vagyon, óh halál, a' te diadalmad; koporsó, a' te fulákod?* 's a' t. 1Kór. 15:54--57. 7. Az Uj Teſtámentomi Iſten Háza aránt, annak nagy lelki vigaſztalására, több ſzámtalan drága nemes haſznok között, mellyek a' Chriſtus halálból való fel-támadásának ereje 's érdeme ſzerint arra ki-áradnak, imillyen titok nyilatkozik-ki, a' Prófétzia ſzerint: Hogy ezt-is az Ur Jéſus *harmad-napra fel-támaſztja,* (: ſok rendbéli halálából meg-eleveníti:) *és élünk az ö orczája elött:* Hóſ. 6:2*. (: melly nehéz ſzent Irásbéli helynek magyarázatját, *lásd oda-feljebb ezen Szakaſtbéli 4-dik Prédik. a' 3. Tanuſ. után.*

A' Tanúság alkalmatosságával arra taníttatunk: 1. *Mindennek ideje van az ég alatt:* Prédik. 3:1. Még az igaſságot-is nem kell, 's nem ſzükſég mindenkor, mindenütt, mindenek elött, 's minden helyen kimondani. A' Tanítványoknak nem ſzabad vala, 's nem lehete azt, a' mit a' hegyen láttak, a' Chriſtus halálból való fel-támadása elött kibeſzélleni 's ki-hirdetni: *Mát.* 17:9. veſd-öſzve, 16:20. 's a' t. Vagyon olly ſzomorú idö, mikor *az Ur Iſten hallgatásra juttat bennünket:* Jér. 8:14. Vagyon okos hallgatás-is: *Péld.* 10:19. és 17:27. *Az eſzes ember hallgat, mikor gonoſz az idö:* Ámós, 5:13. Vagyon ſzomorú, de idveſséges hallgatás is; melly ſzülötje a' békeſséges türésnek: *Sólt* 39:10. *Iób.* 1:22. 3. *Mós.* 10:4. Egyébaránt, a' hol 's mikor ſzükſég, és illik, az igaſságot nem kell fogva tartani: *Róm.* 1:18. arról nemes vallást kell tenni: *meg-kell felelni alázatossággal és félelemmel annak, a' ki okát kérdi a' bennünk lévö reménségnek:* 1Pét. 3:15. Róm. 10:10. Vannak mindazáltal ollyan *caſusok*, a' mellyekben nem ſzükſég 's nem kell az embernek mindent, a' mi a' ſzivén van, ki-beſzélni; péld. ok. még az újjá-ſzületteteti ſzent ember lelkébe-is gyakran lövell a' Sátán, ſebes tüzes nyil módjára, felette igen veſzedelmes és kárhozatos, Iſten ellen való gondolatokat; mellyeket olly nehezen viſel és ſzenved a' jó lélek, hogy ké-

* *Qui locus ſi ordinẽ & numerũ ſ. lu ralẽ ſpectes pertinet ad membra; ſi proprietatẽ verborũ, ad caput: ſunt verba Clar. Cocceji, op. Tom. 2. in Pſal. 110. §. 25. conf. Commen. in Hoſ. 6. op. Tom. 3.*

szebb vólt vólna inkább meg-halni, mint sem ollyat gondolni. De mint a' puztában meg-nyomorittatott szüz leányon, (5*Mós.* 22:25-27.) úgy tött erőszakot az ördög a' szegény lelken; mellyet az irgalmas Isten kegyelmesen meg-enged, az ördögnek és nem néki tulajdonitván az ollyatén veszedelmes gondolatokat: mellyeket mindazáltal az ö nevekről és nemekről, ezen a' világon senkinek-is meg nem kell jelenteni; mert úgy ok és alkalmatosság adatik arra, hogy más-is ugyan-azonokat, avagy azokhoz hasonlókat gondoljon ottan ottan a' felséges Isten ellen. A' lelki-esméretnek-is gyakran olly súllyos és igen nehéz akadéki érkeznek, mellyeknek ki-nyilatkoztatások 's ki-beszéllések ártalmasok vólnának az Isten Fiainak: *Sólt.* 73:16. A' melly dolgot a' b. eml. *Molnár Albert*, azon Sóltárból formált *rhytmus*iban, igen jelesen és ékesen ki-fejezett. A' lelki-esméret akadéka meg-iratik a' *rhytmus* szerint való 7-dik ¼ben; egybe-vetvén azt a' felsöbbekkel: *Mit használ tehát énnékem, Hogy tisztán tartom én szivem;* 's a' t. *Imé mind héjában marad, Hogy én így keservgettetem;* 's a' t. A' lelki-esméret ollyan háborújának, a' feljebb említett okra nézve való meg-tsendesíttetése vagyon oztán a' 8-dik ¼ben:

Tsak-nem én-is igyen szólék; De látám, hogy nem jól esnék,
És ártalmas lenne azoknak, Kik te fiaidnak mondatnak; 's a' t.

2. Az Uj Testámentomi Isten Háza tagjainak, kik a' meg-hólt és fel-támadott Christust vallják 's hirdetik, ditsöségek 's bóldogságok sok tekintetekre nézve nagyobb az ô Testámentombéliekénél: mert a' melly titkok azelött ezeknél homályban vóltak, azok a' Jésus Christus fel-támadása által minékünk meg-nyilatkoztak, nyilván-valókká 's bizonyosokká löttek; hogy fel-fedett orczával, mintegy tükörben, lássuk az Urnak ditsöségét: 2*Kór* 3:18. és 4:6. *Mát.* 13:16,17. *Keresztelö Jánosnál nem támadott nagyobb aszszonyi-állattól születtettek közzül; de a' ki leg-kissebb a' mennyeknek országában, nagyobb ö nálánál:* Mát. 11:11. mert a' melly dolgokat 's titkokat, az elég-tétel és a' mi váltságunk felöl, tsak hitt, reménlett, 's de nem látott Ker. János; azokat ma, a' ki leg-kissebb a' Christus országában, meg-lötteknek, végbe-menteknek, háládó szivel teli torokkal kiáltja. A' gyermek-is énekli ma: *Christus fel-támada, igasságunkra: útat szerze mennyországra;* 's a' t. de míg az elsö Sátor fenn-állott, *nem nyilatkozott vólt meg annyira a' szenteknek útjok:* Sid. 9:8. A' Christus fel-támadását látták ugyan némellyek az ô Testámentombéli szent Atyák közzül; de tsak homályban, prófétziai lélekben és példázatban; mint Dávid: *Sólt.* 16:10. vesd-össze, *Tsel.* 2:25--31. és 13:34-37. Ábrahám-is látta a' Christus napját;

Ján. 8;

Ján. 8:56. halálának és fel-támadásának napját; de nem teſtben, hanem hit által és példázatban, mikor Isákot meg-akarta áldozni: 1 *Móſ.* 22: és ötet *a' halálból, néminémü haſonlatosság ſerint, fel-is vötte:* Sid. 11:19. A' mindennapi áldozatokban-is ſemlélhették hit által az Atyák a' Chriſtus halálát, ſemlélték-is, a' kiknek lelki ſemeket Iſten meg-nyitotta: a' melly okon mondatik a' Chriſtus, *világ fundámentomának fel-vettetésétöl fogva meg-öletett Báránynak:* Jel. 13:8. de az tsak mind titkoson és homályban vólt 's lött; már ma mi világoson és fel-fedett orczával látjuk 's ſemlélhetjük *az Iſten egyetlen-egy fiülöttének ditsöſségét:* Ján. 1:14. *a' J. Chriſtus orczáján fénlö Iſten ditsösége eſméretének világosságát:* 2Kór. 4:6 's a't.

Mellyhez-képeſt az a' mi tiſztünk: 1. Hogy a' 4 lelkes-állatokkal, és ama' 24 vénekkel új éneket énekeljünk a' Báránynak, a' ſékben ülönek, és a' Júda nemzetségéből ſármazott erös Oroſlánnak: *Jel.* 5:9. azért, hogy meg-nyitotta a' könyvet, és fel-bontotta annak petsétit: a' melly dolgok azelött titokban és homályban vóltak, azokat minékünk az ö halálból való ditsöſéges fel-támadása által ki-nyilatkoztatta 's nyilván-valóvá tötte: *Hálá légyen* ezért *tenéked* öh mi Atyánk, *mennynek és földnek Ura;* 's a' t. *Jól vagyon, édes Atya; mert ez vólt a' te jó kedved:* Mát. 11:25,26. 2. Ki-beſéllhetetlen nagy lelki vígaſztalatásunkra ſolgál minékünk a' Tanúságban fel-tött dolog; hogy t. ill. a' Chriſtus feltámadása által, ſok titkok, és azelött homályban lévö dolgok nyilatkoztak-ki: 2*Kór.* 3:18. és 4:6. Ne ſirj azért; Iſtennek ſok keſerüſég látott lelki Háza; ímé diadalmat vött a' Júdából való Oroſlán, Dávidnak ama' magva, hogy meg-nyiſſa a' könyvet, és annak titkait ki-fedezze: *Jel.* 5:5. Nem mondhatja már ma az irástudó: *Nem ólvashatom, mert bé-petsételtetett;* Az irás-tudatlan ſem mondhatja; *Nem tudok irást:* Éſa. 29:11,12. Mert az Uj Teſtám. lelki Ház fiai mindnyájan *az URtól tanúttattak:* Éſa. 54:13. Jan. 6:45. 's a't. Ha néha, ama' *tengeren és földön álló Angyalnak kezéből el-vött* 's meg-nyittatott könyv, mellyet *meg-kell ennünk* 's *el-kell nyelnünk, meg-keſeríti*-is *a' mi gyomrunkat*, (: az-az, ha a' Chriſtus által meg-hozatott örök igaſságról (*Dan* 9:24.) való nemes vallás-tétel miá, keſerü üldöztetéseket és háborgattatásokat ſenvedünk-is:) de *édes léſken a' mi ſájunkban*, és ſivünkben, mint a' méz: *Jel.* 10. 2,9. *Ezék.* 3:1,2. mert a' *Békeſſégnek Iſtene*, (: Róm 16:20.) majd *meg-rontja a' Sátánt a' mi lábaink alatt hamar!* Ámen.

HATODIK SZAKASZ,

Mellyben vannak, *A' Christus* MENNYBE-MENETELIRŐL, *és Szent Attyának* JOBJARA *való* ÜLESERŐL *tött* idvességes TANITASOK.

ELSÖ PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Tsel.* 1: 9-12: [olvasd-el.]

A' sok Szenvedések által fel-Szenteltetett idvesség Fejedelmének, az Ur Jésusnak, látható és valóságos mennybe-menetele elött, más Szentek-is vitettek és ragadtattak-fel mennybe lelkestöl 's testestöl: péld.ok. az elsö világban, *Énok:* 1Mós. 5:24. Sid. 11:5. a' törvény alatt, *Illyés* Próféta: 2*Kir.* 2:11*. Nagy külömbség vagyon mindazáltal ezen Szenteknek mennybe való ragadtatások, és a' Christus mennybe-menetele között: mert ök nem a' magok erejek 's hatalmok által; hanem Isteni erö, és az idönek tellyességében el-jövendö, Szenvedendö, 's a' Szenvedések után az egekben meg-ditsöittetendö Christus Jésus érdemének elöre-is munkálódó nagy hathatósága által mentenek mennybe, testi halált nem kóstolván; mivelhogy nem ö tiszték vala a' bünért való elég-tétel: láss, *Ján.* 3:13. Vólt mindazáltal néminémü hasonlatosság az ö mennybe-menetelek és a' Christus mennybe-menetele között: hogy egyebeket el-hallgassak, avagy tsak ebben; hogy mind ök, 's mind a' Christus, Angyali Szolgáló

[* *De Mose, quid suprà scripserimus, vide proximè, Section.* 5. *Conc.* 8. *ad calcem Exordii. Fabulantur Ethnici, & de Romulo, altero urbis Romæ conditore, quod & is in cœlos sit raptus: vid. Plinii* 2-*di Novocomensis libr. de Viris Illustrib. subjunctum libris Epistol. & Panegyri.ô Trajano dicto, cap.* 2. *pag.m.* 467. *Julius Proculus (inqv.) vir nobilis (Patricius Romanus) in concionem processit, & jurejurando firmavit, Romulum à se in colle Quirinali visum augustiore forma, cùm ad Deos abiret; &c. vid. etiam Cluveri Epitom. Histor. pag.* 46. *De Chæremone, Episcopo Nili, etiam fertur, quòd is raptus sit in cœlum in fuga persecutionis Decianæ: vid. Lætum Comp. Histor. Univ. pag.* 140. *De B. Virgine Maria, idem referunt quidã Scriptores; præprimis Greg Turonensis, libr. de Gloria Marty. cap.* 4. *Gelasi⁹ tamẽ Pontif. relationẽ illã apocryphizavit; ùt & Durãd⁹ lib.* 7. *Rational.ca.* 23. *&c.*]

ſzolgáló lelkeknek jelen-létek 's udvarlások között mentenek mennybe. Énok felöl az ugyan nintsen világoson megirva; nyomozhatjuk mind-azáltal mind a' ſzónak erejéből, melly ſzerint fel-vitetettnek, avagy fel-ragadtatottnak mondatik, t. ill. Iſtentöl, Angyali lelkek által; mind pedig az ö Prófétziájából, mellyet a' *ſok ezer Szentekkel*, az ö hatalmasságának Angyalival (2*Teſſ.* 1:7.) el-jövendö Urról tött: *Júd.* ỿ. 14. Illyés felöl nyilván mondatik, 2*Kir.* 2:11. hogy *tüzes ſzekérben, tüzes lovaktól* ragadtatott-el; (: a' minémüeket látott *Éliséus*-is *Dothán* körül: 2*Kir.* 6:16,17.) melly ſzólásnak formáját nem tulajdonképen kell érteni: mert noha az Iſteni mindenhatóság a' tüz közepett-is ſérelem nélkül meg-tarthatta vólna Illyést, mint ama' három iſjakat a' tüzes kemenczében: *Dan.* 3: 27. és mint a' tsipke-bokor égett, de meg nem emészttetett: 2*Móſ.* 3:2. Mindazáltal a' tüzes ſzekéren és lovakon illendöbb érteni, Angyali ſok ſzámú ſereget; mellynek meg-jelenése fényes és ditsöſéges ſzokott lenni, mint a' tüznek fénlése: *Luk.* 2:11. láſd, *Sólt.* 104:4. és veſd-öſzve, *Sid.* 1:7. A' Manoahnak meg-jelentt Angyal hajdan *az óltár tüzének lángjában* ment-fel: *NB.* Bir. 13:20. A' ſok ezer Angyali lelkek ſzolgálatjok által (*Tsel.* 7:53. *Gal.* 3:19.) a' Sina hegyen ki-adattatott törvény, *fénlö tüzes törvénynek* mondatik: 5*Móſ.* 33:2. Az az Angyali nevezet-is, melly ſzerint ök *Serafinoknak* mondatnak, *Ésa* 6:2,6. tüzes égetö állatokat jelent: Sólt. 68:18. *Az Iſten ſzekerei hús ezerek, ſok ezer Angyalok*; 's a' t. Az Ur Jéſus mennybemenetele-is Angyaloknak meg-jelenések, ſzolgálatjok és udvarlások közben lött; a'mint a' leczkebéli ſzent hiſtória bizonyítja: Mellyben *Summáson* meg-irattatik, a' mi Urunk Jéſus Chriſtus mennybe való menetelinek hiſtóriája, azt környül-álló 's követö néminémü dolgokkal együtt. Holott, 1. Az Ur Jéſus el-menetelét meg-elözö néminémü dolog jegyeztetik-meg; t. ill. az ö tanítványival való beſzéllgetés: ỿ. 9. 2. Az ö fel menetelinek módja: *Fel-emelteték, a' felyhö béfogá*; 's a' t. 3. A' Chriſtus fel-menetelit követö dolgok; Minémü, (1) a' ſzomorú Tanítványoknak magok-viſelések, ỿ. 10. hogy t. ill. ſzemeiket az égbe Urok után függeſztették: (2) Az ö vigaſztalásokra két Angyaloknak férjfiúi ábrázatban való megjelenések: (3) A' ſzomorú Tanítványokhoz tött vigaſztaló Angyali beſzéd, ỿ. 11. (4) Az Angyali intéshez magokat alkalmaztatni akaró Apoſtoloknak Jérusálembe az Olajfák hegyétöl való viſſza-térések, ỿ. 12.

Magyarazat.

Mikor ezeket mondotta vólna: tud. ill. mellyek irva vannak ỿ. 4-8. veſd-öſzve, *Márk*, 16:19. Sz. Lukáts azt is hozzá adja; hogy a' tanít-

ványokhoz tött beszéd után, *kezeit fel-emelvén, meg-is áldotta őket*; 24:1. ℣. 50.

--Láttokra fel-emelteték. E' szólás formájának alkalmatosságával nem kell mindazáltal úgy gondolkozni, mintha a' Christust más valaki, vagy Angyali szolgáló lelkek, vagy a' felyhö emelte vólna fel a' földröl, 's a' vitte vólna el; mint Illyést tüzes szekérben tüzes lovak ragadák-el: 2*Kir.*2:11. Vóltak jelen Angyalok a' Christus mennybementekor, és nékie udvarlottak; de nem emelték-fel ő. testét mennybe: Hanem, 1. a' miképen a' két természeteknek személybéli egyesüléseknek szempillantásától fogva szüntelen (*assistált*) mellette, és segítséggel vólt az Isteni természet a' Christus emberi természetinek, a' koporsóban-is ott örzötte, 's róthadást látni a' Christus testének nem engedett, a' halálból-is fel-költötte; úgy mennybe-is azon Isteni erö, melly egy az Atya és Szent Lélek Isteni erejével, emelte 's vitte-fel a' Christus emberi természetét, 's meg-ditsöittetett szent testét. 2. A' Christus meg-ditsöittetett testének állapatja azt kivánta, hogy fel-emelkedjék maga a' Christus szent teste: mert a' meg-ditsöittetett testnek egyik nemes minémüsége az, hogy alá 's fel egyaránt vitettethessék *. Mondatik ugyan az a' leczkében, hogy a' felyhö Urunkat bé-fogta 's bé-fedezte; de nem emelte-fel. Angyali szolgáló lelkek vóltak ugyan jelen a' Christus mennybe-mentekor, nem külömben, mint fel támadásakor: de a' miképen a' Christus testét fel-nem támasztották; úgy mennybe nem vitték az Angyalok; hanem maga ment-fel, maga vitte-fel magát: más végre vóltak akkor jelen az Angyalok; t.ill. hogy az ö mennybe-menetelinek tanúi lennének, és vigasztalnák az édes Mesterektöl meg-fogtatott szomorú tanítványokat: A'mi lelkeinket mondatnak ugyan ök *Ábrahám kebelébe*, az-az, az Isten országába vinni; mint a' Lázár lelkét: *Luk.*16:22. de azt-is nem tulajdonképen kell érteni, mintha ök vennék-ki a' lelket belölünk, fognák, vinnék 's vezetnék mennyországba. A' lelkeknek Attyok miként veszi-ki a' lelket belölünk, az titkos dolog: azontúl, el-hiszem, hogy Angyali szolgálat által viszi Isten magához lelkünket; de miképen 's mitsoda formában, nem tudom. A' mi fel-támadandó testeink felöl nyilván mondja az Irás, hogy azok el ragadtatnak: 1*Tess.*4:17. *Mát:*24:40,41. de Angyaloknak szolgálatjok által-é, vagy pedig a' mi fel-támadott és meg-ditsöülendö testünket meg-elevenitö 's rendkivül meg-gyorsitó Isteni erö által, arról semmit nem szól az Irás: Ez utólsóbb vélekedést-is nem szintén vethetni-meg; azért, (1) mert a' Christus *által-változtatja* a' fel-támadásban *a' mi alázatos testünket*, *hogy*

* *Amesius lib.*1. *Med. ca.*23.§.25. *--Accedebat insuper conditio corporis glorificati, quod æquè fursùm fertur, atque deorsum.*

hogy haſonlatos légyen az ö ditsöült teſtéhez: Fil. 3:21. A' Chriſtus megditsöittetett teſtéröl pedig feljebb nyilván mondottuk azt; hogy annak a' fel-támadás után következett minémüſége hozta azt magával, hogy fel-emelkedjék önként, és nem Angyali ſzolgálat által. (2) A' mi fel-támadandó teſteinkröl nyilván tanitja az Apoſtol, hogy azoknak fel-költetések *eröben 's hatalomban* leſznek: 1*Kór.* 15:43. Megengedem azt-is, hogy a' fel-támaſztatandó embereknek réſzeiknek, tagaiknak, 's tsontaiknak öſve-ſzedésekben, 's a' már fel-támaſztattaknak öſve-gyüjtésekben ſzolgálnak a' Chriſtusnak az itélet napján az Angyalok; de tulajdonképen ſenkit ſem fel nem támaſztanak, (: mert az egyedül Iſten jussa:) ſem mennybe nem viſznek; 's a't.

--*A' felyhö bé-fogá Jéſust.* Igy a' felyhö ſzolgált annak, ki *a' felyhöket rendelte ſzekerévé, és jár a' ſzélnek ſárnyain:* Sólt. 104.3. ſzolgált néki a' felyhö; mert tartoznak ötet ditsérni *a' magosságos egek, és az égen felül való vizek*, az-az, a' vizzel terhes felyhök: *Sólt.* 148:4. Hajdan-is a' Thábor hegyen, holott a' Chriſtus következendö meg-ditsöíttetése árnyékoztatott, (2*Pét.* 1:16-18.) a' Móſes és Illyés jelen-létekben, fényes felyhö fogta vólt bé a' Chriſtust tanítványival: *Mát.* 17:5. és 26:64. láſd, *Dan.* 7:13. *Jel.* 10:1. *Eſa.* 19:1. 2*Móſ.* 14:24. 's a't.

--*El-ſzakaſztá ötet ſzemeik elöl.* Ez a' ſzólásnak formája, a' mint a' felsöbb-is, mellyben *fel-emeltetettnek* mondatik, világoson a' Chriſtusnak helybéli, hely-változással lött, valóságos és látható el-válást, elmenést, el-vitettetést jelentö el-távozását jegyzi: úgy hogy minden az illyen ſzótskák körül épittetett ki-fogások azoknak, kik a' Chriſtus teſtének mindenütt jelen-valóságát vítatják, magokban 's önként ellenyéſznek, ha az illyen ſzólásoknak erejek igazán meg-fontoltatnak: mert ezek az igék, *fel-emeltetett, el-ſzakaſztatott*, nyilván a' Chriſtus teſtéröl 's emberi terméſzetiröl értetnek 's mondatnak; mivelhogy annak tulajdonságához illik helyböl helybe vitetni, és láthatóképen 's helybéli változással mozgattatni. Az UR az égböl le-ſzállottnak mondatik, midön e' földön teſtet formált magának; viſzont égbe fel-menni mondatik, midön a' fel-vött teſtet mennybe helyhette: Az égböl leſzállván ott-is maradott, és azt el-nem hagyta: *Ján.* 3:13. Mennybe hogy fel-ment, már azelött-is ott vólt, és tsak ſzent teſtét vitte újolag oda bé: A' világon vala, és még-is e' világra jött: *Ján.* 1:9-11. A' mennyben-is vólt, és viſzont a' mennybe ment-fel.

--*Ÿ.* 10. --*Ö utánna ſzemeiket az égbe függeſztették*, a' tanítványok. Minden embernek terméſzeti (*ſtructurája*) Iſtentöl való alkottatása olyan, hogy ſzemeit az égre függeſztheſſe, a' hol van az ö Teremtöje;

mint ezt a' Pogány böltsek-is meg-esmérték, 's róla vallást töttenek *. De a' terméſzeti okon kivül, mást-is foglal magába ez a' tanítványok ſzemeiknek égbe való függeſztések; t. ill. 1. A' *ſpectaculum*nak, ſzemlélésre eleikbe vettetett dolognak tsudálatos vólta ſzorgalmatos figyelmezést kivánt. 2. Szemeiket az égre függeſztvén imádták, kétség kivül, a' tölök el-ragadtatott Jéſust: *Luk.* 24:52. akkor leg-tökéletesebben el hivén ötet Iſten Fiának lenni. Ha Eliſéus a' tőle el-ragadtatott Illyéstöl kérést kért: 2*Kir.* 2:9. gondolod-é, hogy az Apoſtolok-is nem kértek vólna réſzt abból a' Lélekből, melly a' Chriſtusra mérték nélkül ſzállott vólt? *Ján.* 3:34. Az áhítatoson imádkozó ſzenteknek ma-is bé-vött ſzokások az, hogy ſzemeiket az égre függeſztik: láſd, *Tsel.* 7:55. *Ján.* 11:41. 's a't. 3. Az Apoſtolok ollyatén magok-viſelésekkel tanubizonyságot töttenek ime' következendö dolgokról: (1) Hogy ök nagy buzgósággal kivánnak egyesülni azzal, a' ki után néznek az égbe: (2) Hogy ök édes Meſterektöl már nagy ſzomorúan meg-válván, a' földet 's e' világot ugyan meg-únták; ök-is azt a' más jobb hazát óhajtják, a' hova bé-ment az ö Fejek 's Meſterek: (3) Hogy ök, édes Meſtereknek tölök lött el-távozások után-is, tsak ahoz folyamodnak, annak akaratjára bizzák magokat, abban biznak, abban ditsekednek, annak kezébe ajánlják lelkeket 's teſteket, a' kit moſtan mennybe fel-menni ſzemeikkel látván, leg-tökéletesbben, hatalmas élö Iſtennek lenni meg-eſmértek 's el-hittek.

* *Ovid. Metamorphoſ. lib.* 1. *v.* 84. *&c. Pronaque cùm ſpectêt animalia cætera terram; Os homini ſublime dedit: cœlúque videre Juſſit, & erectos ad ſydera tollere vultus; &c.*

--*Két férjfiak.* Angyalok vóltak azok, kik a' mennybe fel-menö Iſtent udvárlották, 's tanúi vóltak az ö fel-menetelinek; örülvén azon, hogy fogva vitte a' fogságot: *Sólt.* 68:19. Mivel pedig emberi teſtet vöttek vólt fel magokra, azért *férjfiaknak* mondatnak. A' Chriſtus fel-támadásakor haſonlóképen láttattak két Angyalok ifjúi formában, fejér ruhákban: *Ján.* 20:12. *Márk*, 16:5. 's a't.

Kerd. *Mind a' Chriſtus mennybe-mentekor, 's mind egyébkor, mikor emberi ábrázatban jelentek-meg az Angyalok, Honnan 's mitsoda teſtet vöttek 's öltöztek-fel magokra?* Fel. Magoknak, tudjuk, nints teſtek; mert lelkek: *Luk.* 24:39. azért tsak bizonyos kevés ideig felvétetett teſtekben jelentenek-meg. Azok az ideig fel-vött teſtek pedig ſok rendbéliek lehettek: 1. Meg-lehet az, Iſten engedelméböl, hogy a' levegö-égböl teſt sürüdjék öſſze; melly viſzont, munkáját elvégezvén, az elébbi párákra oſzoljon-el. Ama' *Gedeonnak* meg-jelent Angyal, ki viſzont az ö ſzemei elöl tsak hamar el-enyészett, úgy látſzik, hogy illyen teſtet vött vólt fel magára: *Bir.* 6:21. Amaz-is, a' ki *Manoáhnak* jelent vólt meg, (: akar teremtetett, akar teremtetetlen Angyal

gyal * lött légyen :) ki az óltáron lévö tüznek lángja között mentfel, 's úgy enyéßett-el: *Bir.* 13: 20. hasonló levegö-égi testü fogott lenni. Söt az Ördög-is, mint levegö-égnek Fejedelme, *Éfés.* 2:2. formálhat ollyan testet magának, hogy irtóztató tsuda jelenések által rémítse az embereket. 2. Meg-lehet az, hogy a' valamelly dolognak végbe-vitelére rendeltetett jó Angyaloknak rend-kivül maga formáljon Isten testet. Avagy pedig, 3. lehetnek az Angyaloktól fel-vött testek élö embereknek testeik; mellyekbe azok a' jó lelkek bé-menvén, reájok bízattatott tißteket el-végezik; el-fordíttatván, avagy megtartóztattatván az idö alatt azon embereknek elmebéli képzések, (*phantasiá*jok:) hogy ne tudhatnák 's eßre ne vehetnék, mi lött ö bennek, avagy ö általok †. 4. Meg-engedhetö dolog az, hogy a' tißtátalan ördögi lelkek a' meg-hólt embereknek dög testeiket fel-öltözhetik; de a' jó Angyalokról azt el-nem hihetem; 's a't.

A' Christus mennybe-mentekor, férjfiúi ábrázatban meg-jelent Angyaloknak, mitsodás, és honnan fel-vött testek lött légyen, nem ßükség azt disputálni: világoson mondatik, hogy emberi formában 's fejér ruhában meg-jelenvén, ßóltak 's beßélltek a' tanítványokkal. A' *fejér ruha* ártatlanságnak, ßentségnek, gyözödelemnek ki-czímerezöje: *Jel.* 3: 5. 's leg-gyakrabban a' meg-bóldogúlt 's tökéletesekké lött lelkeknek tulajdoníttatik: *Jel.* 6:11. 7:13,14. 15:6. 19:8. 's a't.

--℣. 11. *Galiléabéli férjfiak;* 's a't. A' Kanaán földe, a' Babilóniai fogságból való haza-jövetel után, három réßekre oßlott; mellyeknek nevek vólt, Júdéa, Samaria, és Galiléa. A' Christus tanítványi, nagyobb réßént, mind Galiléából ßármazandók vóltak; *Péter*, *András*, és *Filep* Bethsajda nevü városból, melly vólt a' Zabulon nemzetségében: *Ján.* 1: 45. és 12: 21. *Máté*, Kapernaumból, Naftali nemzetségéböl való vólt: *Mát.* 9: 1---9. *Nathanael*, kit némellyek más neven *Bartholoméusnak*, (*Bertalannak*) hivnak, Kána nevü városból való vólt, Zabulon nemzetségéböl: *Ián.* 21:2. ugyan onnan való vólt *Simon Kananites*, kit Lukáts *Zélótesnek* hiv: *Tsel.* 1:13. Vóltak ugyan négyen Júda nemzetségéböl valók-is a' Christus tanítványi közzül: *Jakab*, Alféus fia: *Júdás*, (: nem Iskáriótes:) a' Zebedéus és Salomé két fiai, *Jakab* és *János*: mindazáltal leg-többen Galiléusok vóltak §; azért nevezi úgy öket az Angyal. Azt a' Galiléát egy-kevéssé paraßtabb és nemtelenebb nép lakta, mint sem Júdéát; söt a' nyelvek és beßédek-is a' Galiléusoknak, különözött a' Júdéában lakó Sidó népnek nyelvétöl és ßava-járásától: *Mát* 26:73. *Márk*, 14:70 *. Igy az Istē *a' világ nemtelenit* és erötlenit *válaßtotta* maga ßámára: 1*Kór.* 1:26-28. 's a't.

* *Increatū fuisse Angelum illū qui Manoæ apparuit, adeoque Filiū Dei; probabilius est ex collatione locorū*, Judic. 13:18. Es. 9:6. *&c.*

† vid. *Sam. Maresii System. Theol. loc.* 5. §. 46. 47. *cū Annotatiō. Cl. F. Burman. Syn. Theol. Tom.* 1. *lib.* 1 *cap.* 45. §. 41-44. *&c.*

§ vid. *Cel. Iac. Alting. oper. Tom.* 2 *in Psal.* 68: ℣. 28. *item op. Tom.* 5. *in Schilo, lib* 5. *cap.* 19. *fol. m.* 139.

* vid. *Augu. Pfejf. Exercit.* 10. *de Dialect. Galilæa Petri, subjū. Dub. vexat. script. V. T.*

-- E' Jéſus --- akképen jö-el, a' miképen láttátok ötet fel-menni; 's a' t. Avagy tsak ebből a' ℔. Irásbéli helyből nyilvánvaló dolog az, hogy a' Chriſtusnak teſtben való gyakori láthatatlan el-jöveteliről, (: mellyel némellyek álmodoznak:) nintsen igéretünk. Kettőről van itt igéret: 1. Hogy el-jö a' Chriſtus teſtben, emberi rendtartása ℔erint valaha. 2. Olly látható formában jö-el, a' mint bizonnyal és valóságoson látták a' tanítványok mennybe fel-menni: veſd-öſſze, *Tsel.* 3: 21. *Sid.* 9:28. *Mát.* 24: 23, 26.

-- ℣. 12. --Meg-térének --- az Olaj-fák hegyéről. E' hegyről ment-fel a' Chriſtus mennybe; a' mellyen a' végsö kínos ℔envedéseket-is el-viſelte: *Luk.* 22: 39. úgy akarván jelenteni, hogy az ö ℔envedési és mennybe-menetele egy nemes végre czéloznak: a' hol minap az ö emberi természetinek gyengeſégét ℔emléltette, az ö fényes Iſteni ditsöſégének ſúgárit moſt ugyan-ott tsillámoltatja *. Az, a' ki *vígaságnak olajával minden ö társai felett fel-kenettetett:* Sólt. 45: 8. az Olaj-fák hegyén ℔envedett, 's onnan is ment-fel mennybe; hogy kegyelemnek 's lelki vígaſztalásnak olaját öntene a' Sionban ſiróknak ſebeikbe: *Éſa.* 61: 3. *Luk.* 10: 34.

--Melly Jérusálem mellett vagyon, egy ℔ombat-napi járó földre. A' Sidók az ö lakásoknak egéſz földöket el-oſztották vólt ℔ombat-nap meg-járható földnyi határokra †. Mennyit tegyen egy ℔ombat-napi járó föld, nem egyeznek-meg annak meg-határozásában a' Tudósok: *Jóſef* Sidó Hiſtoricus irja, hogy az Olajfák hegye öt dülö-földnyire vólt Jérusálemtöl: mások mintegy három óráig meg-járható földre terjeſztik-ki a' ℔ombat útját; némellyek hét dülö földnyire. Betánia Jérusálemhez úgymint *tizenöt futamatnyi földre* lenni mondatik: *Ján.* 11: 18. Az Olajfák hegyének pedig az a' réſze, a' honnan Urunk mennybe ment, Betánia körül vólt: láſd, *Luk.* 24: 50. 's a' t.

Tanusag.

A' mi Urunk J. Chriſtus, valóságos ℔ent teſte 's igaz emberſége ℔erint, fel-támadása után 40 *nappal fel-ment e' földről mennybe: úgy*

[* vid. *Clar. Herm* Witsii *Exerc. in Symbol. Apoſt. Exerc.* 20. §. 16. *Quæ de veſtigiis pedum Chriſti, monti Oliveti impreſſis, comminiſcuntur veterum quidam, & poſt eos Baronius,* (: eò trahentes *loc.* Zak. 14: 4. *item* Pſal. 132: 7. *adoravimus ubi ſteterunt pedes ejus,* ex verſ. vulg.) *fabulam redolent: vid* Witsiũ *ubi ſup.* §. 13-15.

† *Per Terminos Sabbathicos, Hebr.* תחומי שבת *Via Sabbathi ipſis ſecundum legẽ eſt* 12 *milliar ſecundum Inſtitutionem Scribarum* 2000 *cubiti in omnem partem extra Civitatem; &c. vid. Celeb. Coccejum in loc. Act. item* Witsium *ubi ſup.* §. 12. *Mareſium Syſtem. loc.* 13. §. 39. *lit. e. pag. m.* 733 *&c*]

be: úgy hogy többé ſzent teſte 's emberi terméſzete ne légyen itt e' földön, el ſe jöjjön elébb emberi terméſzetire nézve, ſe látható ſe láthatatlan formában; hanem tsak akkor, mikor meg akarja magát láttatni minden teſttel.

A' leczkében: ℣. 9,11. iſmét *Jel.* 1:7. Ján. 16:28. --*El-hagyom e' világot.* és 17:11.--*Nem vagyok többé e' világon.* Sid 8:4. *Ha* (a' Chriſtus) *e' földön vólna, még Pap-is nem vólna:* Néki pedig esküvéssel adott az Atya örökké-való Papságot: *Sólt.* 110:4. *Mát.* 26:11. --*En nem mindenkor léſzek veletek:* Tsel. 3:21. Fil. 3:20. 1 Teſſ. 4:16. Mát. 24:23--27. Sid 9:28. 's a't.

Az ö mennybe lejendö fel-meneteléröl jó-eleve gyakran ſzólott a' Chriſtus: *Ján.* 3:13. és 7:33. és 6:62. és 8:21. és 14:2. és 16:7,28. és 20:17. De a' Prófétziákban-is az régen meg-vólt jövendölve: *Sólt.* 68:19. és 47:6. és 45:5. és 110:7. és 8:6. *Péld.* 30:4. *Ámós*, 9:6. *Éſa.* 53:8,11, 12. 's a't. és némelly példázatokban ábrázolva; minémüek az Énok és Illyés fel-ragadtatások: 1 *Móſ.* 5:24. 2 *Kir.* 2: a' Fö Papnak a' leg-ſzentſégesb helybe eſztendöt ſzakai nevezetes bé-menetele: *Sid* 9:24. 's a't.

A' Tanúságban fel-tött igaſságnak valósága, vezérel minket viſzont imillyen következendö igaſságoknak eſméretekre: 1. Ha azon teſtben, mellyben fel-ment a' Chriſtus mennybe, nem jö-el elébb, hanem az itéletkor; tehát ugyan-azon teſtben jö-el, mellyben fel-ment: holott pedig abban a' teſtben jö-el, a' mellyben fel-támadott, (: láſd, *Jel.* 1:7. *Zak.* 12:10. *Ján.* 20:20,27. 's a't.) azért mennybe menvén, nem törte-le a' Chriſtus azt a' teſtet, mellyben fel-támadott, 's nem vött-fel más lelki-teſtet; a' mint a' *Manichæusok* után állatják a' *Sociniánusok:* azon húsból, teſtböl, tsontokból álló tagokkal hólt-meg a' Chriſtus, a' mellyekben fel-támadott: *Luk.* 24:32. viſzont a' melly teſtben fel-támadott, ugyan-azt vitte mennybe, a' mellyet mennybe vitt, abban jö-el az itéletre. A' melly *(gradatio)* feljebb fel-tött igaſságnak illyetén kerengö ki-ſzélesítése, avagy tsak innen-is meg-tetſzik, hogy a' mi fel-támadandó 's meg-ditsöülendö teſtünk-is azon léſzen, az emberi erötelenſégeknek le-vetkezéseken kivül, a' melly azelött vólt: *Jób*, 19:26,27. a' mi meg-ditsöittetendö teſtünk pedig, a' Chriſtus meg-ditsöült teſtéhez haſonlatos léſzen: *Fil.* 3:21. 2. Ha azon teſtben jö-el a' Chriſtus itéletre, mellyben mennybe ment; nem tünt hát el a' mennybe menéskor a' Chriſtus ſzent teſte, 's annak láthatósága nem fogyott-el; mint némellyek az *Ubiquitarius*ok közzül akarják: hanem valósággal, láthatóképen, helybéli változás ſzerint, onnan a' hol azelött *Applicatio:*

elött vólt, t.ill. a' földről, a' ditsöſégnek orſzágába, mennybe fel-ment; melly igaſságot a' ſ. Irásnak nyilvánvaló világa ellen némellyek nem tagadhatván, arra fakadtanak-ki, hogy a' ditsöült lelkeknek lakó hellyeket, a' harmadik eget, a' mennyeknek orſzágát tennék mindenütt jelen-valóvá, mindenüvé 's mindé felé ki-terjedövé; 'sa't*. 3. Ha a' Chriſtus nem jö-el elébb abban a' teſtben, mellyben fel-ment, hanem itéletkor; azért nem lehet jelen tulajdonképen és valósággal a' Chriſtus teſte az Uri ſ. vatsorában; és azzal az állatással a' Chriſtus mennybe menetelinek valóságos igaſsága igen meg-gyengíttetik: mert ha valamelly teſt egyſzersmind két helyen lehet; tehát meg-lehetett az, hogy a' Chriſtus mennyben helyhette az ö teſtét, e' földet el-nem hagyván; nem külömbé, mint azonoknak állatások ſzerint, az eget el-nem hagyván, jelen-valóvá téſzi a' Chriſtus *(indiſtanter)* ſzakadatlanúl az Ur vatsorájában lévö kenyérnél, avagy kenyérben az ö teſtét, valahányſzor az oſztogattatik. Avagy pedig, ha el-hagyta a' Chriſtus a' földet, hogy mennybe mennyen; viſzont mindennap el-kell néki hagyni az eget, hogy ſ. teſtét az óltáron jelen-valóvá tegye. Az illyetén gondolkozások ellen jó-eleve meg-íntett minket édes Idvezítö Urunk, *Mát.* 24: 26,27. söt egykor eſzmélvén, hogy azokban a' beſzédekben, mellyeket prédikálott Kapernaumbá az ö teſtének ételéről, ſokan megbotránkoztak; az ö mennybe-menetelitöl vött *argumentum*mal (erösséggel) világosítja-meg azt, mint kelleſsék az ö Felſége ollyatén ſzavait érteni: Ján. 6: 61,62. *Ez botránkoztatott-é (bántott-é) meg titeket? Hát ha látándjátok az embernek fiát fel-menni oda, a' hol vólt elsöben?* t.ill. mit mondatok, 's mint fogtok oſztán gondolkozni? Ez örökkévaló igaſság, mellyet én tanítottam, Hogy *az én teſtem bizony étel, 's az én vérem bizony ital:* ℣. 55. *Ha nem eſzitek az ember Fiának teſtét, és nem ijándjátok az ö vérét; nem léſzen életetek magatokban;* ℣. 53. 's a't. Meñybe-menetelem után pedig, teſtem itt e' földön nem lévén, azt nem ehetitek, engem elö nem kaphattok, mit tsináltok, 's hova leſztek-el? Ha tsak lelki ſzájjal, 's eleven hittel, (: melly a' távol-való dolgot-is jelen-

[* *Behmius, & nonnulli vehementiores Ubiquitiſtæ, Cœlum Beatorũ ubique diffudére; &c. vid. Henr. Eckhardi Faſcic. Controv. cap. 7. num. 5. de Adſcenſion. ad cœlos. Mirare Lector; verba Eruditi cæteroquin Doctoris Caſp. Eraſmi Brochmand, quæ habet Syſtem. Theol. Articul. 16. Section. 16. pag. m 938. col. 2. — Cœlum hoc (inq.) in quod Chriſtus gloriosè adſcendit, non eſſe cœlum quoddam ſupra cœlos adſpectabiles conſtitutũ, & locali diſtantia ab hisce terris ſeparatum,* NB. *in quo ſit, vivat, & verſetur Chriſtus, tanquam in certo loco à terra ſeparato, &c.* NB. *Heelmſtadienſes, Dani, & Hamburgenſes Theologi, inter Fratres Lutheranos, non ſunt tam craſſi Ubiquitarii, ùt reliqui; &c.*]

len-valóvá téſzi:) nem veſzitek az én teſtemet, nē léſzē örök életetek; 's a't.

A' tanúság világosítására 's lelki haſznra eddig kiſzélesíttetett dolgokat így értvén, az tovább a' mi tiſztünk: 1. Az Ur Jéſus mennybemenetele 's annak környül-álló dolgai felöl legyünk józan értelembē. 2. Fel-emeltt fövel várjuk a' mi Idvesſégünk Fejedelmét, onnan, a' hova fel-ment a' mi rókéletes váltságunkra; ſohajtozván és áhítatoſon várakozván az Iſten fiainak akkor lejendö ditsöſéges meg-ſzabadúlásokra, és a' teremtett állatoknak-is a' hijábavalóságnak és romlandóságnak rabságok alól való fel-menekedésekre: *Róm.* 8:19-22. 3. Mi-is társalkodásunkkal, magunkviſelésével, minden indúlatinkkal, 's ſzüntelen-való foháſzkodásinkkal repüljünk a' mi Fejünk a' Chriſtus után az egekbe; oda-fel valókat kereſsünk; mennyei polgár módra viſeljük magunkat: *Fil.* 3:20, *Kol.* 1:1,2. 4. A' mennyekbe, tüzes ſzekérben 's tüzes lovaktól el-ragadtatott Illyés Próféta, kedves tanítványának Éliſéusnak, két rendbéli ajándékot hagyott; öltözö paláſtját, és kétſzeres lelkének mértékét; melly által nem tsak meg-ſzenteltetnék, hanem tsuda tételekre-is hatalma lenne: 2*Kir.* 2:9,10. Ezt a' kettöt óhajtsuk 's kérjük mi-is ſzüntelen, a' mi javunkra mennybe fel-ment Chriſtustól: (1) öltöztеſſen-fel *ditséretnek paláſtjába a' keſerves lélek helyébe:* Éſa. 61:3. söt magát 's az ö érdemes igaſságát adja nékünk fényes lelki öltözetül: *Jel.* 3:18. *Róm.* 13:14. *Sólt.* 132:9. 's a't. (2) tegyen réſzt minékünk abból a' drága lélekből, melly ö reája mérték nélkül ſzállott: *Ján.* 3:34. 's nyugoſſa-meg azt mi rajtunk mind örökké! Á.

II. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Ján.* 14:27.

Békeſséget hagyok néktek, amaz én békeſségemet adom néktek; nem úgy adom én, mint e' világ; 's a't.

GYönyörüſségesek, és minden vigaſztalással tellyesek ſzent Pálnak ama' ſzavai, mellyek olvastatnak, 2Kór. 1:3-5. *Áldott az Iſten--az irgalmasságoknak Attya, és minden vigaſztalásnak Iſtene: Hogy minket vigaſztal minden háboruságunkban; hogy mi-is; 's a't.* A' bizony dolog; ſok, nagy, és igen terhes ſzenvedések alá rekeſztettek az Iſten ſzerelmesi e' világon; ſokak az igaznak nyomorúſági: *Sólt.* 34:20. de azokban-is Iſtennek ama' tsudálatos ſzerelme, mellyel öröktöl fogva ſzerette az övéit, vigaſztalás nélkül öket nem hadgya.

Az ö vigaſztalásoknak fundámentomi pedig imezek: 1. Hogy a' ſzenvedést *meg ditsöülés követi; és azok, a' mellyeket moſt ſzenvedünk, nem haſonlítandók a' ditsöſséghez, melly nékünk meg-jelenik:* Róm. 8:17,18.

söt *a' mi nyomorúságinknak egy ſzempillantásig való könnyüsége, a' ditsöségnek nagy terhét munkálódja minékünk:* 2Kór. 4:17. Igy az Iſten ſzentei a' ſzenvedéseknek közepette-is, az Iſten jó kedvének lelkeken való tündöklésekor, meg-érzik a' mennyei örök ditsöſégnek ſengéjét. 2. A' nyomorúságok között, söt a' halál árnyékának völgyében-is, ez a' hivek vigaſztalásoknak derék fundámentomok; hogy nékiek akkor-is ſzüntelen, mikor teſtek 's külsö emberek a' ſzenvedések miá ſorvad-is, (2*Kór.* 4:16.) belsö titkos lelki örömök, 's lelki-eſméreteknek Iſtenben a' Chriſtus által békeſségek vagyon. Édes Idvezítönk által-látván azt, az ö el-távozása 's mennybe-menetele után mennyi kíſértetekkel, mitsoda nagy és terhes ſzenvedésekkel kell küſzködni az ö tanítványinak, (: a' mint hogy ezt ſokſzor meg-is jövendölte nékiek :) még jó-eleve, el-menetele elött ſzivekbe bé-tsepegtette azokat a' dolgokat, mellyek nékiek az állhatatos és tellyes vigaſztalásra fundámentomúl lennének a' következendö kíſértetekben: kiváltképen pedig a' lelki-eſméretnek azt a' békeſségét, melly által a' nyomorúságoknak közepette-is ugyan fel-emeltt fövel ditsekedik a' kereſztyén ember, mintegy teſtámentomban hadgya az ö tanítványinak, e' világból ki-menni akarván. Ez-is vólt a' mi Urunk Jéſusnak, többek között, leg-föbb czélja abban, a' miért fel-támadása után 40 egéſz napokig múlatozott e' földön, t.ill. hogy az ö tanítványit a' reájok következendö ſzörnyü kíſértetek ellen fel-fegyverkezteſſe, vígaſztalja 's bátorítsa; az ö hiteket fel-támadása felöl egynéhány rendbéli köztök való meg-jelenéssel meg-erösítvén, tanítsa öket az Iſten orſzágára nézendö dolgokról: *Tsel.* 1:3.

Igy a' mi Urunk Jéſus Chriſtusnak mind világra való bé-jövetele, 's mind e' világról való el-menetele ditsöſéges, a' hiveknek tellyes vígaſztalást, lelki békeſséget hirdetö 's nemzö vólt. Kétſzer jött-bé a' Chriſtus e' világra; *elöſzör* akkor, mikor a' tellyes idö el-jövén aſzſzonyi-állattól ſzülettetett: *Gal.* 4:4. akkor-is az Angyali ſereg békeſséget éneklett: *Luk.* 2:13,14. *Másodſzor*, akkor hozta-bé Iſten az ö elsöſzülöttét e' világra, mikor a' halálból ditsöſégesen fel-támaſztotta: *Sid.* 16. akkor-is békeſséget hirdetett 's hozott a' Chriſtus; mivelhogy *a' Békeſségnek Iſtene hozta-ki a' halálból a' juhoknak az örökké-való Teſtámentomnak vére által való nagy Páſztorát:* Sid. 13:20. Valahányſzor a' Chriſtus fel-támadása után az Apoſtoli ſeregben meg-jelent, mindenkor így köſzöntötte öket: Pax Vobis, *Békeſség tinéktek!* Luk. 24:36. Ján. 20:26. 's a't. Halála elött való órákon-is, a' mennyekbe ſzent Attyához való menetelét, a' Sz. Lélek el-küldése végett, emlegetvén tanítványi elött, Teſtámentomban békeſséget hágy nékiek; A' leczkében: veſd-öſzve, ℣. 25,26,28.

Áhí-

Ahítatos figyelmezést kiván tölünk annak a' Békeſségnek drágalátos vólta; hogy meg-értheſsük, mit ſzól az UR nékünk az ö Lelke által: mert kétség kivül *Békeſséget ſzól az ö népének:* Sólt. 85: 9. Megíratik a' leczkében, 1. az a' nagy drága jó, mellyet e' földröl való eltávozásakor mintegy Teſtámentomban hagyott a' Chriſtus tanítványinak; BÉKESSÉG az. 2. Annak a' Békeſségnek drágalátos vóltának ellenkezö októl lött világosíttatása; *Nem úgy adom én, mint e' világ.* 3. Az övéihez tött íntö vígaſztalása Idvezítö Urunknak; *Ne háborodjék-meg ſivetek;* 's a't.

MAGYARAZAT.

KERD. I. *De ugyan mitsoda Békeſség az, mellyet hagyott a' Chriſtus tanítványinak?* FEL. 1. A' Békeſségnek nevezete közönſégesen minden áldást, jó-tételt, és bóldogságot magába foglal. 1 Móſ. 41: 16. *Iſten felel békeſséget Farahónak:* A' Magyar fordító így magyarázza, *Iſten jelent a' Farahónak meg-maradására való dolgokat:* 2 Sam. 18: 29. 1 Móſ. 37: 14. Mát. 10: 13. 's a't. 2. Nevezetesen két villongó félnek *conjunctio*ját 's öſzve-békélését jegyzi a' békeſségnek ſzava: *Bir.* 21: 13. és ebben az értelemben vétetett békeſség vagy teſti, vagy lelki. Idvezítönk a' leczkében ſzól a' lelki Békeſségröl: veſd-egybe, *Ján.* 16: 33. *Mát.* 10: 34, 35. *Róm.* 14: 17. 's a't.

A' lelki Békeſség három karban gondoltatik; vagyon az, vagy *mi felettünk*, vagy *mi bennünk*, vagy *mi alattunk.*

I. A' *mi felettünk* való lelki Békeſség, vagyon Iſtennel a' Chriſtusban; melly ebben áll, hogy mikor mi el-idegenültünk vala Iſtentöl a' bün által, a' Jéſus vére által közel-valókká löttünk, (*reduniá*ltattunk) újolag egyeſültünk Iſtennel, hogy ö legyen minékünk ſzerelmes Atyánk: *Róm.* 5: 10. Mi-is a' mi réſzünkröl ötet bátran Iſtenünknek, *Abbának*, az-az ſzerelmes Atyánknak merjük ſzólítani: *Róm.* 5: 1-3. 8: 15. 2 *Kór.* 5: 19, 20. *Kol.* 1: 20. *Gal.* 4: 6. 's a't. Ez az Iſtennel való békeſség azt nemzi, hogy magunknak II. magunkkal *magunkban* békeſségünk légyen; az-az, hogy Iſtenben lelkünk-eſméreti tsendes légyen: *Fil.* 4: 7. Ez a' békeſség ki-rekeſzti a' ſzolgálatnak lelkét: *Róm.* 8: 15. *Sid.* 2: 15. ebböl ſzármazik a' mi meg-igazúlásunknak hathatós érzése, a' mi hitünknek a' törvény és a' bünök kárhoztatása ellen egéſz bizodalma: 1 *Ján.* 3: 21. úgy hogy a' kinek abban a' békeſségben réſze vagyon; igaz ſzível, hitnek bizonyos bizodalmával, a' gonoſz lelki-eſmérettöl meg-tiſztúlt ſzível járúlhat az Iſtenhez: *Sid.* 10: 22. és 4: 16. Szent Péter azt a' békeſséget a' jó lelki-eſméretnek Iſtennel való kérkezödésének nevezi: (ἐπερώτημα ἀγαθῆς συνειδήσεως.) 1 *Pet.* 3: 21.

III. Ez a' kettös, Iſtenünkkel 's magunk lelkünk-eſméretivel való békeſség azt ſzüli, hogy *mi alattunk*, az Ördög gyözödelmi ellen bátorságos békeſségünk légyen; nem, mintha az Ördög mi hozzánk meg-engeſzteltetett volna; mert örökös, halálos, és öſzve-békélhetésnek reménſége nélkül való gyülölſég vagyon, a' kigyó és annak magva, és az aſzſzonyi-állatnak magva között: 1*Móſ.* 3:15. hanem, hogy a' mi lelkünk bizonyossá léſzen 's lehet affelöl, hogy a' Sátán ha minden kelepczéit meg-veti-is, de nem ſzakaſzthat-el Iſtentöl, 's nem kárhoztathat: *Róm.* 8: 1,35,38,39. hanem *meg-rontja* ötet *a' békeſségnek Iſtene a' mi lábaink alatt:* Róm. 16: 20.

Kerd. II. *Miért mondja azt a' békeſséget a' Chriſtus magájénak?* Fel. Néhol közönſégesen az a' békeſség *Iſten békeſségének* mondatik: *Fil.* 4: 7. mert Iſten teremti a' békeſséget: *Éſa.* 57:19. azért mondatik békeſségnek Iſtenének: *Róm.* 15:33. és 16: 20. Neveztetik *Chriſtus békeſségének*-is: a' honnan, ſz. Pál, *Iſtentöl mi Atyánktól, és az Ur Jeſus Chriſtustól* kivánja meg-adatni azt a' békeſséget: 1*Kór.* 1:3. *Kol.* 1:2. *Fil.* 1:2. *Gal.* 1:3. 's a't. Chriſtusé azért a' békeſség: 1. Mert Iſten a' Chriſtusban adja azt: 2*Kór.* 1:20. ö amaz örök békeſséges ſzövetkezésnek fundámentoma: *Zak.* 6:13. 2*Kór.* 5:19. Ján. 16:33. --*Én bennem békeſségtek léſzen.* Ö a' Békeſségnek Fejedelme: *Éſa.* 9:5. 2. A' Chriſtus érdemlette, nyerte és kereste azt a' békeſséget az ö halálával: *Éſa.* 53:5. *Éf.* 2:14-16. *Kol.* 1:20. 3. A' Chriſtus vólt annak a' lelki békeſségnek fö *Præco*ja, ki-hirdetöje: *Éféſ.* 2:17. az ö Évangyélioma, *békeſségnek Évangyélioma:* Éféſ. 6:15. A' Chriſtus Évangyéliomát hirdetö ſzolgák, békeſség követei 's hirdetöi: *Éſa* 52:7. *Róm.* 10:15. 2*Kór.* 5:20. a' békeſségnek beſzédét adja Iſten az ö ſzájokba; hogy a' Chriſtus nevében követséget viſelvén kérjék a' hiveket, hogy békéljenek-meg Iſtennel. 4. Azt a' meg-ſzereztetett és ki-hirdettetett békeſséget a' Chriſtus adja, *conférál*ja hathatóson, 's ö ſzabja a' hivek lelkekre a' Sz. Lélek által: *Róm.* 5:1,5. és 14:17.

--*Békeſséget hagyok néktek, ---adom néktek.* Két igékkel fejezi-ki Idvezitö Urunk az ô Teſtámentomi hagyományát, (*legatumát*:) *hagyok* 's *adom.* Némellyeknek úgy tetſzik, hogy az elso nézzen ama' három ágú lelki békeſségre, mellyet itt a' kegyelemnek orſzágában ád a' Chriſtus az övéinek; az utólſó nézzen ama' tökéletes bóldog békeſségre, mellyet a' ditsöſégnek orſzágában el-érünk. De énnékem inkább tetſzik az, hogy az elsö ſzót vegyük *(optativè)* kivánság fejében 's formájában: a' másikat, *(pro actuali collatione)* a' valóságos adománynak 's közlésnek erejében; mintha igy ſzólna Urunk, *Édes tanitványim, én*

tinek-

tinéktek nem tsak hagyok és kivánok békeſséget, hanem valójában (actu) conferálok 's adók-is. És így nyilván tanubizonyságot tészen arról, hogy ö nem tsak puſzta ember, hanem valóságos mindenható Iſten-is, ki nem tsak kivánhat, hanem valójában adhat-is békeſséget az övéinek: *Ján.* 20:19,21,22. 's a't.

Annak a' békeſségnek ditsöſéges vóltát *(ab oppoſito)* ellenkezö dologról világosítja-meg Idvezitönk; *Nem úgy adom én, mint e' világ adja;* 's a't. Ditsöſégesebb a' Chriſtus békeſsége a' világ békeſségénél; akar magát a' két rendbéli békeſséget veſsük öſzve; akar a' békeſség adásának módját fontoljuk-meg: 1. E' világ békeſsége teſti, világi, ideig tartó 's majd el-múló dolgokban áll; a' Chriſtus békeſsége lelki, mennyei, 's örökké-való. 2. E' világi békeſség az embernek külsö állapatját tsendesíti; amaz a' belsöt. 3. E' világ békeſsége állhatatlan, bizonytalan, ſikamló jéghez haſonló fundámentomon épült, 's változó: a' Chriſtus békeſsége bizonyos, és örökké tartó; mert ennek fundámentoma maga az Iſten, az ö változhatatlan igéretei, és az ö Chriſtusa, kiben, 's a't. 2*Kór.* 1:20. *Éſa* 54:10. *Sid.* 6:17-19. 's a't.

Az Adásnak módjára nézve-is nagy külömbſég vagyon: Mert, 1. e' világ békeſséget ád leg-gyakrabban tsak ſzinből és tsalárdúl; a' Chriſtus igazán és ſzentül. 2. E' világ tsak azoknak ád békeſséget, kik ö töle kérik azt; de a' Chriſtus azoknak-is, kik ö töle nem kérik: *Éſa* 65:1,2. *Róm.* 10:20. 3. E' világ azért ád békeſséget az övéinek, hogy világ ſzerint 's ideig jól légyen azoknak dolgok, a' nyomorúságokban reſzek ne légyen: *Sólt.* 73:5. A' Chriſtus békeſsége a' ſok nyomorúságot 's üldöztetést ugyan magával húzza: söt a' nyomorúságoknak, a' halál árnyékának, a' tüznek 's lángnak közepette *(exerál*ja) adja-ki a' Chriſt' békeſsége az ö hathatóſságát: *Dan.* 3:25. *Sólt.* 23:4. 's a't.

Vigaſztaló intéssel rekeſzti-bé Urunk tanitványihoz tött Teſtámentomát; *Ne háborodjék-meg ſivetek;* 's a't. Az intést pedig két rendbéli ſzóval fejezi-ki: mert a' feljeb-való versekben két dolgokról tött vala jövendölést elöttök; 1. Az ö el-távozásáról, 's tölök való elmeneteliről; mellyen igen meg-háborodott vala ſzivek: ℣. 1-3. veſdöſzve, *Ján.* 16:5:6. 2. Az ö el-menetele után reájok következendö ſok kiſértetekről: *Ján.* 15:19-21. és 16:2,6. 's a't. a' mellyeknek hallásokra jó-eleve meg-rémültek, rettegtek, 's a' ſzivek mintegy el-ólvadott; mind a' két dolog ellen fontoſon 's hathatóſon vigaſztalja tanitványit.

Minémü édeſséges méz tsepegett légyen, az ö ſzerelmetes tanitványit el-hagyni akaró Chriſtus Jéſus ajakairól, meg-hallád 's értéd K.O. minémü vigaſztalással tellyes ſzókkal bútsúzott-el az övéitöl, *Applicatio.*

meg-mútogattuk. Itt tölt együtt bé az, a'mi meg-vólt ö felöle jövendölve, Sólt. 45:3. *Kegyelem és kedvesség öntetett a' te ajakidra, óh emberek fiaik között leg-ſzebb! mert meg-áldott tégedet az Iſten mind örökké. Méz és téj vólt az ö nyelve alatt.* Ének. 4:11. Ésa. 50:4. és 61:1. Ugyan-is noha mind azok a' beſzédek, valamellyeket az ö teſtének egéſz napjaiban ſzólott az Ur Jéſus az ö tanítványihoz, *lélek és igaſság* (valóság legyenek: *Ján.* 6:63. mindazáltal az ö beſzédben való hatalmas hathatóságát, tsuda böltseſségét, azokban az övéihez való tökéletes ſzeretetet jelentö prédikátzióiban mútatta-meg leg-inkább, mellyeket halála elött tött É.Jánosnál a' 14: 15: 16: és 17: réſzekben: és a' mellyeket fel-támádása után, 40 napokig a' földön múlatozván, tött; azokban az ö egéſz ſzivét ugyan ki-öntötte, ſzent Attyának minden akaratját ki-hirdette; az ö világ végéig lejendö Uj Teſtámentomi lelki Házának minden *fatum*it 's következendö ſokféle változásit eleve meg-jelentette.

Melly igen hathatós, ſzivet által-járó 's ugyan meg-fatsaró, 's minden belsö réſzeket meg-indító beſzédekkel váltak-el egymástól egykor, Jónatán és Dávid, azok az egymást igazán ſzeretö barátok; meg-van irva, 1*Sam.* 20:41,42. Nagyobb vagyon itt Dávidnál: és a' mennyivel a' lelek méltóságosb a' teſtnél, annyival tökéletesebb az a' ſzeretet, mellyel a' Chriſtus minket ſzeretett, a' melly ſzeretet az ö ſzivéből kifatsarta azokat a' vigaſztalással tellyes gyönyörüſéges ſzókat: igazán, hogy *az övéit mind végig ſzerette* a' Chriſtus: *Ján.* 13:1.

Nem tsak a' tanitványokhoz pedig, hanem mindnyájunkhoz tétetett az a' vigaſztalás. Oh meg-betsülhetetlen 's meg-hálálhatatlan Iſteni nagy ſzerelem! Imé itt vagyon a'mi Fejünknek, a'mi idveſségünk Fejedelmének a'mi mennyei örökſégünkröl tött Teſtámentom tétele, mellyet majd az ö vérével és ſzent hálálával petsétlendö vala meg: *Sid.* 9:16,17. 's a't.

Kitsoda vólna, Kereſztyének, az a' balgatag ember, ki ezt a' drága békeſséget, mellyet Teſtámentomban hagyott tölünk el-válni kéſzülö Chriſtusunk, nem óhajtaná 's nem kivánná? *Nulla ſalus bello; pacem te poſcimus omnes.* Az Iſtennel való tuſakodásbã, 's a' belöl vádló lelki-eſmérettel való hartzbã nints ſemmi jó, ſemmi gyönyörüſég. A'bóldog és idveſséges békeſséget, Iſtenünkkel 's lelkünk eſméretivel, 's a't. való tsendes békeſséget óhajtsuk *. KERD.

[* *Progenies Divûm ſalve, Pax aurea ſalve, Una quies animi mœrentis, & una voluptas, Pax plenum virtutis opus, pax pauſa laborum; Nil ſine te placitum, votorum ô ſumma meorum! O Jeſu mi dulciſſime, Pax ſuſpirantis animæ, Te quærunt piæ lachrymæ, Te clamor mentis intimæ, Deſidero te millies, Mi Jeſu quando venies, Me de te quando ſaties!* Hymn. S. Bernardi.]

KERD. *Oh Iſtenem! hogyhogy kell ſzert tenni arra a' lelki békeſségre?*
FEL. I. Légy igaz tanitványa a' Chriſtusnak; mert azoknak hagyta 's adta ezt a' békeſséget. *Ugy de hogy lehetek én igaz tanitványa a' Chriſtusnak?* 1. Hidgyed, valljad, eſmérjed a' te Chriſtusodat Uradnak 's Meſterednek egyedül. 2. Az ö parantsolatit igyekezzed meg-tartani: *Ján.* 14:21,23. és 15:10. 3. Felebarátidat ſzereſſed: *Ján.* 13:34,35. és 15:12. *Márk*, 9:50. II. A' tanitványoknak akkor igérte a' Chriſtus azt a' drága békeſséget, mikor az ö Urok el-menetelin ſzomorkodni kezdettek vólna, buzgóan kivánván az ö tovább-is vélek való létét. Te-is ſemmit úgy ne óhajts 's ne kivánj, mint Chriſtusodnak veled létét; Ha tőled való el-kéſzülését vagy el-menését ſajdítod, légyen ſzomorú a' lelked, mint a' meny-aſſzonyé: *Ének.* 5:6-8. a' Chriſtus koporſóban nem létén ſiró Máriájé: *Ján.* 20:15. maraſſzad ſzived ſzerint ötet ama' tanitványokkal: *Luk.* 24:29. 's a't. III. Azoknak igért békeſséget a' Jéſus, kik az ö nevéért 's Évangyéliomi igaſságáért kéſzek üldözteteséket 's háborgattatásokat ſzenvedni. Légy azért te-is kéſz az ö kereſztét fel-venni, 's az ö gyalázatját örömmel hordozni; úgy léſzen réſzed abban a' békeſségben. Mentöl többet ſzenvedſz, annál inkább bövölködteti Iſten lelkedben a' vigaſztalást: mentöl több háborúságod leſz kivül, annál ſzaporább léſzen belöl lelked békeſsége: 2*Kór.* 1:5,6. *Mát.* 5:11,12. *Ján.* 16:33. *Iak.* 1:12. 1*Pét.* 4:13,14. *Iel.* 2:10. 's a't.

Ha ezek ſzerint a' regulák ſzerint alkalmaztatod magadat; úgy elégíti-meg a' Chriſtus békeſsége a' te világi ſok ſiralmas nyughatatlankodásid között ugyan meg-fáradott és pihegö lelkedet; ezek a' drága vigaſztalások áradván reád: 1. Fel-emelt fővel, 's víg ſzivel ditsekedhetel a' háborúságoknak közepette-is: *Róm.* 5:1,3. *Gal.* 6:14. 2*Kór.* 1:12. *Sólt.* 46:3-6. 2. A' Chriſtus békeſsége, melly a' jó lelki-eſméretnek tanubizonyságával egybe-köttetett, paisod léſzen tenéked, e' világnak motska 's káromkodása ellen, a' hamis nyelvek mergek 's e' világ hitetlen fiainak boſſzúság-tételek ellen: 1*Kór.* 4:3-5. *Tsel.* 23:1. és 24:16. 3. Mindennémü lelki harczaidban, az ördöggel, a' magad teſtével 's annak gonoſz indúlatival való tuſakodásodban, *az Iſtennek* az a' *békeſsége, melly minden értelemnek felette vagyon, erősségül léſzen a' te ſzivednek és elmédnek a' Chriſtus Jéſusban:* Fil. 4:7. *Minerva*, a' Böltseſség Iſten Aſſzonya, (:mint a' Poéták fabulálják:) az ö erös ércz paisában bizakodott 's bátorkodott*, *(:Tuta eſt Ægide Pallás:)* De a' Chriſtus békeſségének

[*Ægidem fabulantur Poëtæ, fuiſſe ſcutum Palladis, factum ex Amaltheæ capræ corio, in cujus medio erat Meduſa, Gorgonis caput terribile, quod qui induebatur, mox lapideſcebat. Neque ſcutum illud lapideſcens, vel Herculis clava, vel Alexandri pugio, vel Ulyſſis gladius, vel Ajacis bipennis penetrare valebant; &c.*]

nek paisa alatt, bátorságosabb lehet a' kereſztyén ember, a' sürü fegyver zörgés között-is, söt a' halál árnyékának völgyében-is: *Róm.* 8:35, 38. *Luk.* 2:29,30. *Példab.* 14:32. *Dárda és pais az UR igaz igérete:* Sólt. 91:4. Ö mondotta, *Békeſséget hagyok néktek;* 's a't. *Én bennem békeſségtek léſſen:* Ján. 14:27. és 16:33. Azért, ha *a' Felségesnek rejtekében, és a' Mindenhatónak árnyékában* nyughatol, ne félj, *paisod az Iſten:* 1 Móſ. 15:1. *Ne háborodjék-meg ſived;* ö a' te óltalmad és eröſséged. *Ha eleſnek-is mellöled ezeren, és jobb-kezed felöl tiz-ezeren, nem közelget te hozzád a' veſzedelem:* Sólt. 91:1--7,10. Bizzál, a' te Fejed meg-gyözte e' világot, 's ö benne békeſséged léſſen. Bé-rekeſztem a' ſz. Apoſtol ſzavaival, mellyek vañak 2 Teſſ. 3:16. *A' Békeſségnek Ura adjon néktek örök békeſséget minden helyen. Az Ur légyen mindnyájan ti veletek!* Ámen.

III. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: *Sid.* 9:24.

--Nem kézzel tsináltatott ſzentséges helybe ment-bé a' Chriſtus, melly példája vólna a' valóságosnak; hanem a' memyekbe, hogy meg jelennyék moſt Iſten orczája elött mi érettünk.

A' Chriſtus hitire meg-tért Sidókhoz levelet iró ſz. Apoſtol, az egéſz levélben azon vagyon, hogy meg-mútaſſa 's meg-próbálja a' régi ô Teſtámentombéli Czérémóniáknak az Uj Teſtámentomi idöben való el-enyéſzéseket; hogy azokban ſemmi élet 's lelki elevenſég nem vólt, hanem mindenek az Uj Teſtámentomi lelki és mennyei jobb dolgoknak árnyéki 's ábrázati valának. Péld. ok. (: hogy egyebeket el-hallgaſſak:) a' 8-dik réſzben azt mútogatja-meg, hogy a' régi Papság, ama' Melkiſédeknek rendi ſzerint örökké-való Fö Papnak a' Chriſtusnak ábrázatja vala; és hogy annak fejet kellett hajtani a' Chriſtus Papságának, mivelhogy az ennek tsak árnyéka vala. Ebben a' 9-dik réſzben pedig, (: mellyböl magyarázatra ki-ſzakaſztatott a' leczke:) a' régi Sátort, kézzel tsináltatott ſzent helyet veſzi elö az Apoſtol, 's azt mútogatja-meg, minek ábrázolója lött légyen az; abban a' Sátorbã végbe-vitetett czérémóniákat-is más lelki dolgoknak árnyékiknak lenni meg-próbálván: nevezet ſzerint, a' Fö Papnak a' leg-ſzentségesb helybe vérrel való bé-menetele mit példázott légyen, azt mútatja-meg az Apoſt. ℣. 7--12. és a' leczkében, ℣. 24. mellyben *Summáson,* ſzól az Apoſtol, a' mi Urunk Jéſus Chriſtusnak mennybe-meneteliröl, megjelentvén annak végét és haſznát: azt-is, hajdan az ô idöben mi által árnyékoztatott 's ábrázoltatott a' Chriſtus mennybe-menetele, t. ill. a' Papnak a' kézzel tsináltt ſzentséges helybe való bé-menetele által.

Magya-

MAGYARAZAT.

KERD. I. *Mellyik, és mitsoda vólt az a' kézzel tsináltatott szentséges hely, mellyet emleget az Apostol; és mit példázott az?* FEL. Mind a' Sátor, mind a' Salamon és Zorobábel Templomi Isten parantsolatjából úgy vóltak építtetve, hogy azoknak három részei 's szakasi vóltanak: 1. a' pitvar: 2. a' szent hely: 3 a' leg-szentségesb hely: láss, 2 *Mós.* 26: és 27: 1 *Kir.* 6: 2,3,19,20. Mi vólt a' szent helyben, és a' leg-szentségesb helyben, elö-számlálja az Apostol, *Sid.* 9: 2--5. Hogy pedig az a' régi Sátor, és azután építtetett 's kézzel tsináltatott Templomok, 's azoknak minden részei, más nagyobb 's méltóságosb lelki dolgoknak példázati és ábrázolói löttenek légyen; az Apostolnak tanubizonyságán kivül, világos dolog az több egyéb jeles okokból-is: mellyekröl oda feljebb böven szólottunk *az* 5*-dik Szakaszban lévö* 4*-dik Prédikátziónak Magyarázatjában az elsö Kérdés alatt, mind belöl, 's mind a' levél szélin.* Tudn.ill. a' Sátor, a' Templom, és azokban lévö leg-szentségesb hely árnyékozta az Istennek a' Christusban, és ö általa az ö népében 's népe közt való lakozását: *Ésa.* 8: 14. *Zak.* 2: 14. *(juxta versiom. Ungar.* ℣. 10.) *Ján.* 1: 14. és 2: 19. *Jel.* 21: 3. Mivel pedig a' Christus titkos teste az Anyaszentegyház; azért azok a' szent helyek ennek-is példázói vóltak, kiváltképen az Uj Testámentomi Háznak: 1 *Tim.* 3: 15. 1 *Pét.* 2: 5. *Mát.* 28: 20. 's a't.

A' Sátorban és Templomban hajdan lévö különös három szakaszokat-is, avagy azoknak három részeiket, könnyü reá-szabni azonok által ábrázoltatott lelki dolgokra *: Tudn.ill. 1. a' Sátornak, v. Templomnak külsöbb része, a' *pitvar*, jegyzette a' Christus emberi természetit, melly erötelenségek 's nyavalyák alá vólt rekesztetve, melly forma és ékesség nélkül való vólt: *Ésa.* 53: 3. nem külömben, mint a' pitvar legdísztelenebb és ékesség nélkül valóbb része vólt a' szent helynek. 2. *A' leg-szentségesb hely* jegyzette a' Christus Isteni természetit, melly szerint az Atya Isten ditsöségének fényessége; 's a't. *Sid.* 1: 3. 3. A' szent helyben lévö *kárpit*, mellyet félre hajtván kellett és lehetett a' Fö Papnak bé-menni a' leg-szentségesb helybe, példázta a' Christus testét, és hogy az által út szenteltetett minékünk a' leg-szentségesb helybe való bé-menetelre: *Sid.* 10: 19,20. 4. A' pitvar és leg-szentségesb hely között lévö *szent hely*, melly hozzá-ragasztatott vólt mind a' *sanctum sanctorum*hoz 's mind a' pitvarhoz, jegyzette és ábrázolta (: a' mi vélekedésünk szerint:) a' Christusban lévö két természeteknek személybéli egyesüléseket.

* vid. *supr. Sectionis* 5. *Conc.* 4. *in Exeg. ad quæst.* 1. *in Notis marginalibus.*

A' mi pedig a' Christus titkos testét, az Uj Testámentomi Anya-

ſzentegyházat nézi; ennek állapatját így példázták azoknak a' régi ſzent helyeknek három réſzei: Tudn. ill. a' *pitvar*, jegyzi a' külsö látható Ekkléſiát, mellyben a' hipókriták az Iſten válaſztottival együtt, és elegyesleg vannak. A' Salamon és Zorobábel Templominak pitvarok, viſzont három ágúk vóltak: az egyikbe *(promiſcuè)* elegyesleg ment-bé minden Sidó köſség; a' másik vólt aſzszonyoknak pitvarok, *(: atrium mulierum:)* a' harmadik, pogányoknak pitvarok*, *(: atrium gentium:)* Ma az Iſten látható Ekkléſiájában elegyesleg vannak férjfiak és aſzszonyi-állatok: *Gal.* 3: 28. 's a' Pogányok-is bé-jöttek abba, hogy a' pitvart tapodják: *Jel.* 11: 1,2.

*vid. *Lightfootii oper. Tom.* 1. *in Deſcriptione Templi Hieroſ. cap.* 16. *fol. m.* 590. *Carol. Sigonii de Republ. Hebr lib.* 2. *ca.* 3. *&* 5. *&c.*

A' *ſzent hely*, jegyzi a' láthatatlan Kereſztyén Anyaſzentegyházat, melly ſzedegettetett minden nyelvből, nemzetségből és ágazatból: *Iel.* 5:8. mellyet az *Apoſtoli Credoban* hiſzünk és vallunk. Hajdan a' ſzent helyben tsak a' Papok forgolódnak vala; a' köſség ide-ki várakozik vala a' pitvarban: *Luk.* 1:9,21. Ebben a' lelki Házban-is, a' közönſéges láthatatlan Ekkléſiában, tsak a' ſzent Papság vagyon; melly *kéſzíttetett lelki áldozatoknak áldozásokra, mellyek Iſtennek kedvesek a' Iéſus Chriſtus által:* 1Pét. 2:5. Ebben a' ſz. helyben tsak azok az Iſtennek válaſztotti vannak, kiket a' Chriſtus *meg-mosván az ö büneikből drága vére által, tött az Iſtennek és az ö Attyának Királyokká és Papokká:* Jel. 1:5,6. 5:9,10.

A' *leg-ſzentségesb hely*, jegyzi a' mennyeknek orſzágát; és abban lévö, tökéletesekké lött igazaknak lelkekből álló gyözödelmeskedö Anyaſzentegyházat; a' mint ezt az Apoſtol a' mi leczkénkben, 's másutt-is világoson ki-fejezte: láſd, *Sid.* 8: 1,2. és 9: 7--12,24. és 10: 19, 20. és 4: 14,16. 's a't. Azt teſzi-fel tovább a' ſz. Apoſtol alattomban a' leczkében, (: a' mit mindazáltal oda-fel már bövön meg-világoſított, ℣. 7-12.) hogy a' Fö Papnak a' leg-ſzentségesb helybe való bémenetele, ábrázatja és példázatja vólt a' mi Urunk J. Chriſtus mennybe-menetelinek; 's a't.

Kerd. II. *Miként, és mitsoda dolgokra nézve ábrázolta a' Chriſtusnak mennybe-menetelit, a' Fö Papnak a' leg-ſzentségesb helybe való hajdani bé-menetele?* Fel. Közönſégesen (a' *collatiot*) az egybe-vetést így tehetni: Vérrel ment-bé a' Pap-is; úgy a' Chriſtus-is: Engeſztelést, tiſztúlást ſzerzett és tsinált amaz-is, a' minémüt lehetett; úgy a' Chriſtus-is: Jó illatot tsinált a' ſzent helyben amaz-is; úgy a' Chriſtus-is; 's a't. Nevezetesbben pedig, a' leg-ſzentségesb helybe a' Fö Papnak eſztendötſzakai bé-menetele árárt meg-eſett hajdani környül-álló dolgokat, ekképen ſzabhatni a' Chriſtus mennybe-menetelire: 1. A' leg-ſzentségesb hely elött vólt egy *kárpit*, mellyet félre hajtván

hajtván ment-bé a' Pap a' Sanctuariumba. Az a' kárpit arra mútatott elsö tekintettel, hogy a' bün, mint valami köz-fal, az Istenhez való mehetéstöl el-zárja és rekeszti a' bünöst: De ama' tiztúlásnak nevezetes nagy napján, (*die* כִּפּוּרִים) mellyröl láss, 3*Móf.*16: a' bünért való engeszteló áldozatra fel-vitetett állatnak vére lévén a' Pap kezében, engedett a' kárpit, félre hajlott, és bé-botsátotta a' Papot a' leg-szentségesb helybe; hogy azt az árnyék szerint való engesztelö áldozatot (*expiatiot*) Istennek bé-mútassa: De mivelhogy ez úton tsak árnyékban és nem valóságoson töröltetett-el a' bün; azért a' Pap ki jövetele után meg helyre ment a' kárpit, hogy az elébbi haszna-vétele légyen annak, t. ill. hogy a' bünösöket a' leg-szentségesb helybe való bé-meneteltöl el-rekeszsze: (: az is jelentetvén azzal, hogy *még nem nyilatkozott volt meg a' szenteknek útjok:* Sid. 9:8.) Mikor pedig a' Christus az ö igaz engesztelö áldozatját el-végezte, az *a' kárpit két felé szakada:* Mát 27:51. és nem tsak ideig hajla félre: azzal a' jelentetvén, hogy már a' Christus örök váltságot találván, a' maga tulajdon vére által megyen-bé a' leg-szentségesb helybe, hogy ott az ö tökéletes engesztelö áldozatját bé-mútassa szent Attyának: *Sid.* 9:12. 2. Mivel pedig a' mi Fö Papunk drágább igéretekkel meg-ékesittetett szövetségnek a' Közbenjárója volt: *Sid.* 8:6. azért, ennek a' leg-szentségesb helybe, az-az, mennybe-való bémenetele, sok dolgokban külömbözött az ö Testámentombéli Fö Papnak a' leg-szentségesb helybe való bé-menetelitöl, és amaz ennél sokkal ditsöségesebb 's méltóságosabb volt: (1) Ennek a' bé-menetel elött a' maga büneiért-is kellett áldozni, magát-is meg-kellett és háza-népét egészen tiztítani: 3*Móf.* 16:6,11. *Sid.* 9:7. de a' Christus bün nélkül való lévén magáért nem áldozott; hanem hogy a' népet szentelné-meg: *Sid.* 13:11,12. (2) Barom vérrel ment-bé ama' Pap: de a' Christus a' maga tulajdon vére által: *Sid.* 9:12. és 13:12. *Jel.* 1:6. 1*Pét.* 1:18,19. (3) Az a' vér, mellyet a' Fö Pap bé-vitt a' leg-szentségesb helybe, meg-szentelte a' népet tsak a' testnek tiztaságára: *Sid.* 9:13. *de a' lelki-esméretben nem szentelhette-meg az áldozót:* ℣. 9. A' Christusnak vére pedig, ki *az örökké-való Lélek által magát meg-áldozta, meg-tiztitja a' mi lelkünk esméretit a' hólt tselekedetektöl;* s a' t. ℣. 14. hogy szabadságunk lehessen nékünk-is (mint Papoknak) az ö vére által a' leg-szentségesb helybe való bé-menetelre: *Sid.* 10:19--22. (4) A' Fö Pap gyakran áldozott; nevezetesbben pedig minden elöfordúló esztendöben bé-ment a' szentséges helybe idegen vérrel. *A' Christus pedig egyszer meg-áldoztatván, hogy sokaknak büneiket el-venné, másodszor bünért való áldozat nélkül meg-láttatik azoktól, kik ötet várják*

idveſſégekre: Sid. 9: 25,26,28. 3. A' Fö Papnak a' Sanctuariumba való hajdani bé-menetelinek egyéb környül-alló dolgai között, méltó leg-inkább arról viſgálódni, a' mi meg-iratott, 3*Móſ.* 16: 12,13. t. ill. hogy azon nevezetes napon, mikor a' leg-ſentségesb helybe bé-ment a' Pap, a' temjénezöt teli vette eleven ſénnel az UR elött való óltárról, és markát-is teli merítvén jó illatra való drága meg-tört ſerſámokkal, bé-vitte azt a' ſuperláton avagy kárpiton belöl a' leg-ſentebb helybe, és *vetette a' ſénre a' Jéhova elött a' jó illatra való ſerſámot, hogy bé-fedje a' füſtnek felyböje a' kegyelemnek tábláját, melly a' bizonyság-tételnek ládáján felyül vagyon;* 's a't.

Kerd. *Mit jelentett az, és miképen ſabhatni azt a' hiſtóriát a' Chriſtusnak a' mi Fö Papunknak a' leg-ſentségesb helybe, az-az, mennybe való bé-menetelinek környül-álló dolgaira?* Fel. *Sid.* 9: ℣. 4. múlóúl emlekezik az Apoſtol az arany temjénezöröl; de ama' régi ſokásnak titkát nem magyarázza azon réſzben, hanem másutt ſól arról, t. ill. Éfés. 5: 2. --*A' Chriſtus ſeretett minket, és adta magát mi érettünk ajándékúl és áldozatúl Iſtennek gyönyörüséges illatozásra; (: in odorem bonæ fragrantiæ:)* azon régi ſokásra, (: melly ſerint a' Fö Pap a' temjénezöt az óltári ſénnel tele vette; 's a't. láſd, 3*Móſ.* 16: 12,13.) láttatik ſent János-is czélozni: *Jel.* 8: 3. Azért a' kérdésben fel-tött dolognak értelmére, vigyázzunk ime' következendö *punctum*okra: 1. Az a' tüz, az az eleven-ſén, mellyet a' temjénezöbe vött a' Pap, a' Szent Léleknek, annak az örökké-való Léleknek, melly által a' Chriſtus magát meg-áldozta, *(Sid.* 9: 14.) *emblemá*ja 's ki-czímerezöje vólt: Az a' tüz ſentelmeg minden áldozatot, hogy kellemetes légyen Iſten elött: *Róm.* 15: 16. Attól a' tüztöl gerjeſztetett ſeretetnek tüzét, nintsen olly folyó-viz, melly el-óltsa: *Ének.* 8: 6, 7. A' Szent Lélek az Irásokban nyilván tüznek mondatik: *Dán* 7: 10. *Mát.* 3: 11. *Tsel.* 2: 3. 's a' t. 2. A' Pap hajdan a' tüzet az UR elött való óltárról vötte-le, az-az, a' leg-ſentségesb hely elött lévö arany óltárról: mellyröl láſs, 2*Móſ.* 40: 26,27. és 30: 1---10. Az az arany óltár a' Chriſtust jegyzette: *Sid.* 13: 10. *Mát.* 23: 19. Erröl az óltárról vétetett-le a' tüz; mert a' Sz. Lélek a' *Chriſtus Lelke:* Róm. 8: 9. Gal. 4: 6. ö adja, botsátja 's küldi azt: *Ján.* 16: 7. 15: 26. 's a't. 3. *A' jó illatra való drága ſerſám*, (1) a' Chriſtusnak tökélletes, és az Atya Iſten elött kellemetes áldozatja: *Éfés.* 5: 2. (2) a' ſenteknek a' Jéſus nevében, az ö tökélletes és Iſten elött kedves áldozatjának tekinteti alatt, annak érdemében 's véghetetlen haſznú erejében való bizodalomban Iſten eleibe fel-botsáttatott könyörgések, mellyet a' Sz. Lélek, amaz óltárnak tüze tsinál ö bennek: *Róm.* 8: 26,27. láſd,

Jel.

*Jel.*8:3. *Sid.*10:19,22. *Ján.*16:23,24. 's a't. 4. A' ſuperláton, avagy a' kárpiton belöl, a' leg-ſzentségesb helybe, hova bé-ment a' mi Elöljárónk mi érettünk, t.ill. a' Jéſus, ki a' Melkiſédeknek rendi ſzerint örökkévaló Fö Pappá lött, *Sid.*6:19,20. azért ment-bé, hogy ott Iſten elött, a' kegyelemnek ſzékinél 's táblájánál, (*Sid.* 4:16.) azt a' jó illatú füſtöt tsinálja; t. ill. hogy a' maga tökélletes, és Iſten elött gyönyörüſégesen illatozó áldozatját bé-mútaſſa; hogy eſedezzék mi érettünk, 's kérje ſzent Attyát arra, hogy az ö nevében 's az ö véghetetlen erejü érdemében való biztunkban fel-botsáttatott könyörgésinket vegye jó neven 's illatozza. Ezekböl már könnyü meg-magyarázni, amaz elsö tekintettel nehéz értelmü ſzent Irásbéli helyet, mellyet némellyeknek, a' ſzenteknek meñybéli mi érettünk való eſedezésekre tetſzik húzni, melly vagyon *Jel* 8:3. holott az Angyal, (מלאך *legatus,*) követ, küldettetett a' Sz. Lélek: (*Ján.*16:7.) A' ſzenteknek jó illatú könyörgéseket, mellyeket azoknak ſzivekben maga formál, *Róm.*8:26. ez az Angyal mútatja bé Iſtennek, amaz *arany óltáron*, melly vagyon a' ſzék elött: *Sid.*13:10. az-az, a' Jéſus véghetetlen erejü érdemének 's elég-tételének tekinteti alatt; 's a't *.

El-utóljára, az Apoſtol a' leczkében, a' Chriſtus mennybe-menetelinek haſznát és végét jelenti-meg: *Hogy meg-jelenjék az Iſten orczája elött mi érettünk.* Mit tégyen e' ſzólásnak formája, és mit foglaljon magába, világoſittatik más ſzent Irásbéli helyekben: láſd-meg, *Róm* 8:34. 1*Ján.*2:1. *Jób.*33:23,24. 's a't. Miben álljon pedig, és miként legyen az a' Chriſtus Jéſusnak mennybéli mi érettünk való eſedezése; arról oda-alább ezen Szakaſzbéli Tanításoknak némellyikében rövideden fogunk ſzólani; 's a't †.

[* *Uberiorem verborum S. Pauli explanationē, quæ proſtant* Eph. 5:2. *utpote quæ multò majorem habent emphaſin, quàm primo intuitu videntur, quæque exponi nō poſſunt, niſi ex intimis inſtitutionum Moſaycarum arcanis, hîc non damus: peti ea luculentiſſimè poteſt ex erudita Clar. Jacobi Alting in illum locum commentatione, quam habet oper. Tom. 5. Heptad. Diſſert. 4. Diſſert. 5. §. 19. 20. &c.*

† *Duo hæc tantùm magis ardua, circa interceſſionem Chriſti pro nobis, in transitu hîc notanda veniunt: 1. Quòd Interceſſio Chriſti non ſit nuda ſolùm pro nobis deprecatio, ſed etiam gloriosa illius Chriſti voluntatis, quâ ſanctificamur, repræſentatio, nixa dignitate perſonæ, efficaciâ oblationis, virtute juſtitiæ pro nobis conſumatæ, & ſacrô fœdere, quô jus ipſi partum eſt, non modò gratiam aliquam pro nobis orandi, ſed & poſcendi gentes in hæreditatem ſuam:* Pſal. 2:8. *poſcendi operæ pretium:* Eſa. 49:4. *unde verba,* Joh. 17:24. 2. *Interceſſio Chriſti, eſt opus θεανθρικόν, ad quod concurrit non ſolùm humana Chriſti voluntas, per repræſentationem juris quæſiti, ſed & voluntas Chriſti divina, auditionem & exauditionem præſtans:* NB. *ſunt verba Diſertiſſimi* Witsii *in Miſcell. ſacr. &c.*]

Tanusagok.

I. *A' Chriſtusnak emberi terméſzete ſzerint-is mennybe való fel-menetele bizonyos, és kétség kivül vettetett dolog.*

A' leczkéből jö-ki: mert a' leg-ſzentségesb helybe mondatik a' mi Fö Papunk bé-menni; (: a' régi ô Teſtámentomi ſzokásra lévén a' czélozás:) azért az ö áldozatjának vérét vitte oda bé; hogy ſzent Attyának bé-mútaſſa: áldozat vólt pedig a' Chriſtus emberi terméſzete és ſzent teſte. Az ô Teſtámentombéli ſok prófétziák 's példázatok-is nyilván bizonyítják az ö mennybe-menetelinek valóságát: *Sólt.* 68:19. és 110:1,7. 's a't. azt példázta a' frigy ládának a' Sion hegyére való fel-vitettetése: 2*Sam.*6: *Sólt.*47:6. a' Fö Papnak a' leg-ſzentségesebb helybe eſztendötſzakai bé-menetele: 3*Móſ.*16: *Sid* 9:7-12,24. Oda mútatott az Énoknak és Illyésnek el-ragadtatások-is: 1*Móſ* 5: 2*Kir.*2: kiknek egyike az *Igéret* alatt *, másik a' *Törvény* alatt, a' mint a' Chriſtus a' *Kegyelem* alatt, vitettek-fel mennybe: hogy így mindenhai 's minden idöbéli ſzenteknek, a' Jéſus véghetetlen erejü ſzent vérének érdeme által, a' mennybe való bé-mehetés felöl, a' vigaſztalásra bizonyos és meg-tsalhatatlan fundámentomok lehetne.

A' Chriſtusnak, ſz. teſte, avagy emberi terméſzete ſzerint, mennybe való fel-menetelinek bizonyos vólta, meg-czáfolja, 1. az *Ubiquitiſtákat* avagy *Ubiquitariusokat;* kik azt hirdetik, hogy a' Chriſtus ſzent teſte mindenütt jelenvalóvá lévén, mennybe nem mehetett, hanem tsak látſzott menni: holott a' ſz. Irásnak nyilvánvaló tanubizonysága tartja, hogy ö *fel-ment*, (: emberi terméſzete ſzerint t. ill. melly aránt Mária illetni akarta:) Ján.20:17. *fel-vitetett.* Luk.24:51. *fel-emeltetett:* Tsel.1:9. 's a't. 2. A' *Seleucianus* és *Manichæus* eretnekeket; kik azt állitották hajdan, hogy a' Chriſtus teſte tsak a' Napig ment-fel, és a' Napba tötte-le a' Chriſtus ſzent teſtét; erötſzakoson oda-tekervén azt, a' mi meg-iratott, Sólt.19:5. *A' Napba helyheztette az ö sátorát*†: Mintha azért-is mondotta vólna a' Chriſtus magát *világnak világosságának:* Ján.8:12. holott a' világra bé-jövetelkor-is, söt az elött-is örök világosság vólt: *Ján.*1:4,5,8,9. 's a't. Az Apoſtol nyilván tanítja a' Chriſtus felöl, hogy fel-ment minden egeknek felibe: *Éfés.*4:10.

† *Juxta verſionem* τῶν LXX. ἐν τῷ ἡλίῳ ἔθετο τὸ σκήνωμα αὐτοῦ. *Vulg. habet* In Sole poſuit tabernaculũ ſuũ

Δ. II.

[* *Raptus Enochi, dedicati Deo, ſeptimi ab Adamo,* Jud. *v.*14. *primum fuit indè à creatione mundi miraculum; ſicut & ultimum futurum eſt in conſumatione ſæculi, rapiendorum in occurſum Chriſti reſuſcitandorum. Enoch vixit in terra tot annos, quot dies integer annus complectitur: translatus eſt proximè poſt Adami mortem, in hujus deceſſu mortalitatem, in illius raptu immortalitatem adumbrare volente Spiritu Sancto.* Lightfoot.]

A. II. *Az Ur J. Chriſtus mennybe-menetele nagy lelki haſznára lött az ö itt e' földön vitézkedö lelki Házának; mert azért ment-bé a' leg-ſentségesb helybe, hogy meg-jelenjék az Iſten orczája elött mi érettünk.*

A' leczkében: iſmét, *Róm.*8:34. *Ján.*16:7. és 14:26. és 15:26. 's a't. KERD. *Mitsoda haſznai vannak mi arántunk a' Chriſtus mennybe-menetelinek?* FEL. 1. Az Apoſtol azok közzül egyet nevez-meg a' leczkében; hogy *meg-jelenjék Iſten elött mi érettünk*, 's eſedezzék érettünk: 1 *Ján.* 2:1. hogy a' mi hitünk a' sürü kiſértetek között el ne fogyjon: *Luk.*22:32. 2. Az elsö Sátor fenn-állásakor, *még nem nyilatkozott vólt meg* (tökéletesen) *a' ſenteknek útjok:* Sid. 9:8. azt akarván Iſten, hogy *mi nálunk nélkül azok a' tökélletességre ne jutnának:* Sid. 11:40. A' Chriſtus, az ö mennybe-menetele által, á' mennyeknek orſágának kapuját fel-nyitotta nékünk. 3. A' mi nevünk alatt 's mi képünkben el-foglalta az egeket, *együtt helyheztetvén minket mennybe* magával: *Éfés.*2:6. és ott minékünk nyugodalmas ſállást 's helyt kéſzitvén: *Ján.*14:2. 4. A' végre ment-fel, hogy mi reánk az ö drága Sz. Lelkét ki-öntené: *Ján.*16:7. mellynek bennünk munkálkodó ereje által *oda-fel valókat keresnénk:* Kol.3:1-3. Fil.3:20. 's a't. 5. Hogy a' mi jövendöbéli mennybe-való fel-menetelünk felöl, bizonyos és meg-tsalhatatlan zálagunk lenne: *Ján.*12:26. *Fil.* 3:20,21. 's at.

A' Chriſtus mennybe-menetelinek bizonyos vóltát, 's annak drága nemes haſznait igy értvén, azon ſivünkben örüljünk; mert a' mi ki-mondhatatlan nagy javunkra ment ö fel. Az Apoſtolok hogy elsöben meg-értették édes Uroknak 's Meſtereknek tölök lejendö el-távozását, tele vólt a' ſivek ſomorúsággal: *Ján.*16:6. de azontúl meg-értvén haſználatos vóltát az ö el-menetelinek, *ötet imádván megtérének Jérusálembe nagy örömmel:* Luk.24:52. 2. Gyakorta buzgóan elmélkedjünk arról, a' mit az Angyal a' Jéſus mennybe-mentekor mondott: *Tſel.*1:11. hogy *ö viſzont el-jö akképen;* 's a't. el-jö az itéletre; el-jö, hogy ſámot vegyen minden embertöl; hogy kiki *el-vegye* jutalmát annak, *a' mit a' teſtben tselekedett, ahozképeſt, a' mit tselekedett, vagy jót, vagy gonoſt:* 2Kór.5:10. Jób,34:11. Sid.9:27,28. 's a't. 3. Fel-emelett fövel várjuk ötet a' mi váltságunkra, a' mi ditsöſégünknek meg-jelentésére, onnan a' hova fel-ment: *Luk.*21:8. *Róm.*8:19,21. 's a't. 4. A' mi Fejünk az Ur Jéſus az ö mélyſéges meg-aláztatása után magaſztaltatott-fel, 's azután ajándékoztatott néki minden méltóság felett való méltóság: *Fil.*2:8,9. Legyünk mi-is Urunk példájával alázatos ſivüek:

Applicatio.

ek: *Mát.* 11:29. hogy fel-magaſztaltaſſunk. A' kevélyeknek ellenekáll az UR. Az Angyalok a' fel-fuvalkodságért hányattattak-le villámás módjára az égből: 1*Tim.*3:6. 5. *Az úton való zavaros patakból ivott* a' Chriſtus, *azután emelte-fel fejét:* Sólt. 110:7. ſzenvedett, hogy meg-ditsöítteſsék. Mi-is a' Chriſtusért, az ö Évangyéliomi igaſságáért, 's arról való nemes vallás-tételért ſzenvedni ne ſzégyenljünk, ne ſajnáljunk; úgy ditsöíttetünk-meg a' mi Fejünkkel együtt az egekben: *Róm.*8:17. 2*Tim.*2:12. Örüljünk azon, ha a' Chriſtus *az ö ſzenvedéſinek* társaságokra (:'s azoknak *maradványoknak bé-töltésekre*, Kol.1:24) méltóztatott bennünket; hogy *mikor az ö ditsösége meg-jelenik, akkor mi-is örvendezve vigadjunk:* 1Pét. 4:13. *Nézzünk azért* ſzüntelen *a' hitnek Fejedelmére, és el-végezöjére, a' Jéſusra,* (Sid.12:2.) *ki az ö elötte való öröm helyébe ſzenvedett kereſztet, a' gyalázatot meg-útálván, és az Iſten ſzékinek jobbjára ült.* Ámen.

IV. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſz. Leczke: *Ján.* 17:4,5.

Én ditsöítettelek tégedet e' földön, el-végeztem a' munkát --- Annakokáért ditsöíts-meg engemet Atyám te magadnál azzal a' ditsöséggel, melly ditsöségem vólt te nálad; 's a't.

AZ ô Teſtámentombéli hajdani Fö Papoknak, kik a' Chriſtusnak ábrázati valának, imillyen következendö tiſzteik vóltanak, a' többek között: 1. Eſztendöben egyſzer *ſolenniter*, igen nevezetesen áldoztak magokért, és a' népnek büneiért: *Sid.* 9:7. 2. Ugyan akkor vérrel mentenek-bé a' leg-ſzentségesb helybe: 3*Móſ.*16: *Sid.* 9. 3. Jó illatú füſtöt tsináltanak az UR elött; hogy bé-fedje a' füſtnek felhöje a' kegyelemnek tábláját, melly a' bizonyság-tételnek ládáján felyül vólt: 3*Móſ.*16:12,13. 4. A' népért imádkozni, és azt meg-kellett áldani nékiek: 4*Móſ.*6:23–27. *Luk.*1:9,22 's a't.

A' mi Vallásunknak Apoſtola, és ditsöſéges Fö Papja-is a' Chriſtus Jéſus, (*Sid.*3:1.) ki nem a' törvény ſzerint lött Pappá, hanem halhatatlan életnek erejéből; kinek az Atya esküvéssel adta a' Melkiſédeknek rendi ſzerint való örök Papságot: *Sólt.*110:4. *Sid.*7:16,17. mind azokat tökéletesen végbe vitte; még pedig annál ditsöſégesebben és méltóságosabban, a' mennyivel drágább ſzövetségnek 's drágább igéretekkel meg-ékeſsítteteti Teſtámentomnak a' közbenjárója és ſzolgája vólt: *Sid.*8:6. és 9:15. Tudn ill. 1. Áldozott a' Chriſtus-is; de nem a' maga büneiért, hanem hogy a' népet meg-ſzentelné: *Sid* 13:11,12. az örökké-való Lélek által áldozta-meg magát: 9:14. nem barom vérrel ál-

rel áldozott pedig; hanem a' maga tulajdon véré által: *Sid.* 9:12. és 13:12. *Jel.* 1:6. 1*Pét.* 1:18,19. hogy meg-tiſztítsa a' népet, nem a' teſtnek tiſztaságára, hanem a' lelki-eſméretben való meg-ſzenteltetésre: *Sid.* 9:9,14. 2. Bé-ment a' Chriſtus-is; de nem kézzel tsinált ſzentſéges helybe; 's a't. *Sid.* 9:24. és a' mennyei ditsőſéges ſzéknek jobbjára ült: 8:1. 3. Gyönyörüſéges illatozásra magát adta Iſtennek ajándékúl: *Éfeſ.* 5:2. Ma-is minden napon, az ö Lelke által, kinek kezében van az arany temjénező, jó illatú füſtöt tsinál az Iſten ſzéki elött való arany óltáron: *Jel.* 8:3. *Róm.* 8:26. 4. Régen meg-vólt ö felöle jövendölve, hogy *a' bünösökért imádkozni* fogna: *Éſa.* 53:12. Azokért kiváltképen, kiket néki adott az Atya, világi egéſz életében imádkozott; de halálához közelítvén, leg-áhítatosabban és buzgóbban: *Sid.* 5:7. E' ſz. János Év. 17-dik réſzében, nevezet ſzerint, az örökké-való, de majdan magát áldozatra adandó Pap az Ur Jéſus Chriſtus, magát, és magával együtt minket, kiket az Atya néki adott, nevezetes könyörgéssel ſzent Attyának ajánl. És ez a' Chriſtus fontos buzgó könyörgése, az Iſten mindenhai vitézkedö Anyaſzentegyházának lelki bizakodásának a' fundámentoma *; nem fogyhat-el a'mi hitünk, mert a'Chriſtus imádkozott érettünk: *Luk.* 22:31,32. Ezt a' könyörgést tötte Urunk ſzent Attyához, a' mennyiben Közbenjáró, avagy teſtben meg-jelent Iſten: (1*Tim.* 3:16.) Leg-közelebb, a' mi leczkénkben könyörög Idvezítönk ſzent Attyának az ö meg-ditsöíttetéséért; azt a' fundámentomot-is fel tévén, melly ſzerint igaz jussal kivánhatta ö azt. A' fundámentom a' közben-járói tiſztnek el-végezése, melly just adott arra a' Chriſtusnak, hogy ſzent Attyától meg-ditsöíttetését kérheſſe: ℣. 4. A' meg-ditsöíttetésnek *votuma* 's kivánsága vagyon, ℣. 5.

* *Hæc precatio fuit à condito mũdo, eſt, & erit ad finẽ uſque ſeculorũ, Eccleſiæ Dei fundamentum, inqv. Venerab. Beza in Annotat.*

MAGYARAZAT.

KERD. I. *Miképen ditsöítette a' Chriſtus ſzent Attyát e' földön?* FEL. Minden élete, beſzéde, tselekedete, magaviſelése a' Chriſtusnak e' földön arra való vólt, 's ollyan vólt, hogy azok által az Iſten ditsöíttetett; mert *hatalmas vala tselekedetekben és beſzédben, Iſten 's a' köſség elött:* Luk. 24:19. nem kereste a' maga akaratját 's ditsöſégét; hanem azét, a' ki ötet el-botsátotta: *Ján.* 5:30. emberek ditsöſégeket ſoha nem vadáſzta; azokban vólt egéſz életében foglalatos, mellyek az ö Attyának dolgai: *Luk.* 2:49. úgy forgolódott ö örökké, hogy ditsöíttetſék az Atya a' Fiúban: *Ján.* 14:13. láſd, 13:31,32. és 12:28. meg-ditsöíttetett az Iſten az ö keze által véghez-vitetett nagy és ſok tsudák által-is: *Mát.* 9:8. és 15:31. *Márk* 2:12. *Luk.* 5:25,26. és 18:43. de az ö ſzenvedése és halála által-is meg-ditsöíttetett az Iſten: *Ján.* 21:19.

A' kik ö róla nyilván vallást nem mertek tenni, a' mondatik azokról, hogy *nem ſerették az Iſten ditsöſégét:* Ján. 12: 43. 's a't.

Kerd. II. *Mitsoda dolog az, mellyet az Atya a' Fiúra bizott vólt?* Fel. A' közbenjárói tiſzt, az emberi nemzetség váltságának munkája: amaz örök békeſséges ſövetkezésben, (: mellyről, *Zak.* 6: 13.) reá bizta vólt az Atya azt a' munkát a' Fiúra: *Éſa.* 53: 10. *Zak.* 11: 4. a' Fiú-is önként fel-vállalta vólt: *Sólt.* 40: 8, 9. Itt kell érteni mind azt a' ditsöſéges munkát-is, melly az emberi nemzetség váltságára 's meg-tartására ſükſégesképen meg-kivántatott: azzal együtt jár, avagy azt követi, minémü a' halálig való engedelmesség, a' törvény igaſságának bé-töltése, az Évangyéliomnak prédikáltatása, 's az ö lelki orſzága ellenſégeinek *debellatio*ja; 's a't.

Kerd. III. *Hogyhogy mondhatta azt Urunk ſenvedésit és halálát meg-elözö könyörgésében, hogy el-végezte a' munkát; holott még annak a' ſullya hátra vala; a' pataknak temérdek zavarja, mellyből innya kell vala,* (Sólt. 110: 7.) *még odább vala: nem-is mondathattak azok a' ſók* (abſolutè) *egyáltaljába; hanem a' kereſztſán, midön lelkét épen ki-botsátandó vólna a' Chriſtus, akkor kiálthatta valójában 's kiáltotta-is,* Conſummatum eſt: *El-végeztetett minden:* Ján. 19: 30? Fel. 1. Ugy ſól a' Chriſtus a' leczkében, mintha már egéſz tiſztit el-végezte vólna; mind a' dolognak bizonyoson és tsalhatatlanúl véghez-menendö vóltára nézve, 's mind pedig annak közel való létére nézve*. 2. Által-látta azt Urunk, hogy a' ſenvedéseknek éjtſzakája reá-borúlván, az ö indúlati majdan nem fognak ollyan tiſztáknak lenni, hanem meg-zavartatnak; az ö lelke-is majd meg-fog *háborodni:* Ján. 12: 27. *ſomorodni.* Mát. 26: 38. és olly ſép egyenes renddel könyörgeni nem lehet, mint addig, míg arra az órára nem jutna. Háromſzor félre-mene ugyan a' kertben-is imádkozni, mikor a' ſenvedéseknek a' ſullyához kezde; de már akkor-is *ſomorú* vólt *az ö lelke mind halálig:* Mát. 26: és olly nagy erőſzakos tuſakodással kellett imádkozni, hogy vérnek tseppei tsepegnek vala az ö teſtéről, és teremtetett Angyalnak kelle el-jöni a' Teremtö vigaſztalására: *Luk.* 22: 43, 44. *Sid.* 5: 7. Azért jó eleve, ſép rendbe ſedetteték, ſent Attyához nyújtandó könyörgését el-végezte, ollyan formában, mintha már minden ſenvedéseken által-ment vólna. Ezokon lelkében meg-vídúlt, ſent Attyához hálá-adással fel-buzdúlt az ö elötte lévö gyözödelmen, mellyet a' bünön, halálon és poklon véjendö vala, a' mi örök váltságunkra: úgy tartván azt még akkor a' halállal való bajvívás elött-is, mintha már kezében lött vólna. Sólt. 16: 7. *Áldom az Urat;* 's a't. Az Uri ſent Vatsorának ſerzésekor-is, mikor a' ke-

* *Ob Definitionē volūtatis, de qua, cuncta veneranda paſſionis inſignia adire decreverat: inqv. Polycarpꝰ apud Grotiū, citante Polo in Syn.*

a' kenyeret meg-ſzegte, és a' pohárt vötte, azért a' gyözödelemért adott ſz. Attyának hálákat*: söt azon vatsora felett, vagy azután tötte azt az igen jeles, fontos, és lelki vigaſztalásokkal tellyes könyörgést, melly meg-iratott, *Ján.* 17: veſd-öſzve, *Ján.* 18:1,2. 's a't †. Elmélkedjél itt ember mélyſégesen, a' te fejednek az Ur Jéſusnak állapatjáról gondolkozván áhítatoson fohászkodjál 's mondjad ezt: *Oh Iſten haragjának ſajtóját egyedül tekerö, én érettem erös tsatát, kemény harczot fel-türt karral, véres veréjtezéssel, egynéhányſzori térdre eséssel el-viselt édes megváltó Jéſusom! Ha még Felſéged-is lélek meg-háborodás nélkül, és egyenes renddel nem mindenkor könyörögbetett; én bünnek rabja, ſok rendbéli lelki háborúknak 's kemény kísérteteknek czélúl ki-tött tárgya, hogyhogy könyörögbetnék mindenkoron tiſztán, és elme tsavargás nélkül!* § KERD. IV. *Holott a' Chriſtus közbenjárói tiſztinek egy nemes réſze, az eſedezés,* (interceſſio,) *mellyet leg-nagyobb mértékben fel-magaſztaltatása után kezdett gyakorlani, ülvén ſzent Attyának jobbjára,* (Róm.8: 34. Sid. 9: 24.) *még hátra vala; és azt gyakorlani kell néki mind addig, valamíg a' vitézkedö Ház ezen a' világon a' harcz mezején léſzen, mignem kézhez adja az Atyának az orſzágot, annak tellyességét* repræſentálván: 1Kór 15:24. *hogyhogy mondhatta azt a' Chriſtus e' nevezetes imádságban, El-végeztem a' dolgot?* FEL. 1. Mondhatnók azt, hogy e' Leczkében ſzól a' Chriſtus az ö közbenjárói tiſztinek arról a' réſzéröl, mellyet e' földön kell nékie végbe-vinnie, t. ill. az elég-tételröl; a' minthogy a' kereſztfán mondatott ſzavai-is, *Conſumatum eſt*, El-végeztetett, oda czéloztanak. 2. Ebben a' tökélletes könyörgésben egéſzen ki-adja *(expectorál)*ja) magát az Ur Jéſus; eleget eſedezik itt azokért, kiket néki adott az Atya: ℣. 11,15,17,20,24. 's a't. 's ezen a' Chriſtus eſedezésén fundáltatik az Iſten Anyaſzentegyházának egéſz hiti 's bizodalma, hogy ö rajta e' világ 's ama' gonoſz eröt nem vehet. E' könyörgésbe bé-foglaltatott eſedezésnek foganatja ki-hat a' világ végéig lejendö minden válaſztottakra, 's ezen *fundáltatik* a' ſzenteknek a' kegyelemben mind végig való meg-állhatások, 's abból való ki nem eshetések; *(: perſeverantia ſanctorũ.)* És talám az ö válaſztottiért való nevezetes ſzóbéli eſedezését ezen a' könyörgésen, és ebben végezte-el Urunk; (: mert a' kereſztfán ellenſégiért imádkozott.) Ma a' mennyben, ſz. Attyának jobbján ülvén eſedezik mi érettünk; ſzóval-é, vagy miként, én nem tudom. A' mi köz *Theologiá*nk azt tartja, Eſedezik az ö tökélletes áldozattyának 's elégtételének érdemének mútogatásával. Ezt tudom: A' Chriſtusnak minthogy igaz emberi teſte van mais, azért alkalmatos arra, hogy illyen rendes ſzót formálhaſſon, mint

* vid. *Liturgiã ſac. Cœnæ, quâ utũtur Miniſtri Eccl. Helv. Conf. Hinc-Tibiſcani: S. Patakini A.* 1658. *editã, pag. m.* 19. 20.

† v. W. *Mõna æcõ. Te. Tom.* 2. *l.* 3. *c.* 6. §. 20. § Ardẽtiſſimum Authoris votũ

mi: Sault úgy ſzólítá-meg mennybe való fel-menetele után: *Tsel.*9: a' titkokat látó ſzent Jánossal-is egynéhányſzor beſzéllett úgy. De egyébaránt, mennyben ſzent Attyának érettünk miként eſedezik, ſzóval-é, vagy másként, nem fejezhetni azt könnyen ki. Az *(aër)* levegö-ég, melly *(Phyſicè)* a' ſzónak, hangnak a' ſzekere, *(vehiculuma)* ott nintsen: és a' ſzóval való eſedezés inkább illett a' Chriſtus meg-aláztatásának állapatjához. Egyébaránt a' Chriſtus örökkévaló Pap: *Sólt.* 110:4. *Sid.* 7:16. az egekben forgatja a' mi igyünket, többé értünk nem ſzenvedvén, 's nem alázatoson 's mintegy térden állva ſupplicálván; hanem azokat, a' mellyeket e' világon az ö teſtének napjaiban tselekedett és ſzenvedett, ditsöſégesen ſzent Attya elött mútogatván: *Sid.* 9:24-26. *Róm.* 8:34. 's a' t.

Kerd. V. *Mitsoda meg-ditsöittetését kívánja Urunk, v.5?* Fel. A' Jéſus Chriſtus örök Iſtenſégének ellenſégi, a' *Socinianusok*, nevezet ſzerint *Enyedi György*, a' leczkében lévö ſzókat illyen magyarázatra tekeri-el: *Add-meg énnékem a' ditsöſéget, mellyet rendeltél a' világ fundáltatása elött, (:Quam mihi deſtinâſti ante fundationem terræ:)* de igen helytelenül. Mert a' leczkében, *Ján.*17:4,5. és a' körül való verſekben, a' mint világoson, *Ján.*16:28. három féle nyilvánságos idök, (: mellyekben, mint örökkévaló Iſten, vólt ugyan; de külömbkülömb ábrázatban:) tulajdoníttatnak a' Chriſtusnak: és azok a' három rendbéli idök, 's a' Chriſtus állapatjának azonokban való ábrázatja, egymástól nyilván meg-külömböztettetnek; Tudn ill. 1. Vólt *olly idö*, mellyben a' Chriſtus az Atyánál, *az Ige az Iſtennél* vólt: *Ián.*1:1. a' honnan ki jött, le-ſzállott: *Ján.*3:13. és 16:28. és akkor vólt néki ditsöſége az Atyánál; az az idö pedig akkori idö, mikor még e' világ nem vólt: *Ján.*17:5. és 1:3,10. 2. Vólt *olly idö*, mellyben a' Chriſtus az Atyától ki-jött, 's e' világra jött: *Ján.*1:14. és 3:13. és 16:28. 's a' t. 3. Vólt *olly idö*, mellyben el-hagyta e' világot, és az Atyához ment: *Ján.*16:28. és 14:28. és 3:13. és 17:1,5,24. 's a' t*. Azért, a' meg-ditsöittetés, mellyet kiván az Ur Jéſus, nem egyéb; hanem, 1. Az ö mennybe való fel-vitettetése. 2. A' ſzolgai forma alól, (mellyröl lás *Fil.*2:7.) való fel-ſzabadúlása; és a' ſzenvedések hamujával mintegy bépólváltatott Iſteni fényes ditsöſégnek ki-nyilatkozása. 3. A' vigaſztaló Szent Léleknek mennyböl való el-küldetése; hogy az által fel-kenettetendö Apoſtolok prédikálások által, az Évangyéliomnak hangja e' ſzéles világra ki-terjedjen †. A' míg

* vid. *Cele. Coccejũ in Johann.*17:1--6. *oper. Amſtel. ed. Tom.* 4. *item Polam in Text.*

[† *Quibus adjungi poſſunt omnia, quæ ſecundum Prophetias fieri debebant per divinam gratiam, iram, & potentiam in mundo, uſquequo Chriſtus ſedebit ad dextram Dei.*]

A' míg e' világon élt és múlatozott-is a' Chriſtus, a' való dolog, hogy egynéhányſzor ki-tündöklött az ö ditsöſége: *Ján.* 1:14,52. kiváltképen mikor a' Thábor hegyen ditsöſégesen el-változott: *Mát.* 17: 2. a' prédikálásban és a' tsuda-tételekben magát hatalmasnak lenni meg-mútatván ki-tündököltette az ö ditsöſégét: *Mát.*7:28,29. *Ján.* 2:11. 's a't. de leg-derekasbban az ö egéſz meg-aláztatásának állapatjában, a' Chriſtus Iſteni méltóságának fényessége meg-homályosodott vólt: kevés ember láthatta az ö ditsöſégének ſúgárit; a' mellyröl az Iſteni ſzózat-is tanubizonyságot tött: *Mát.* 3:16,17. egyébaránt ö, *útálatos, el-vettetett, és ollyan vala, mint ki elött ember orczáját el-rejti:* Eſa. 53: 3. 's a't.

Azt az Iſteni ditsöſégnek meg-homályosodását mindazáltal, melly lött a' Chriſtus (*exinanitio*jának) meg-aláztatásának állapatjában, nem kell minékünk úgy gondolni, mintha tökélletességének, ditsöſégének tiſztességének valamelly réſzében meg-tsonkúlt vólna a' Chriſtus Iſtenſége; hanem hogy ſzolgai forma alá rekeſztetett: *Fil.*2:6. az Angyaloknál az Iſten ideig alább-valóvá tétetett: *Sólt.* 8:6. *Sid.*2:7. A' leczkében azért kivánja Urunk, hogy az ö ditsöſégének eléhbi fényessége álljon helyére; és azt a' ditsöſéget örökké-valónak lenni mondja: veſdöſzve, *Ján.* 1:2. *Péld.*8:22,23--30. *Ján.* 3:13. 1*Ján.*1:2. és 5:11,20. 's a't.

Kerd. VI. *Az emberi terméſzetnek, mellyet a' ſzemélybéli egyesülésre el-válhatatlanúl vött-fel az Iſtenség, kér-é itt a' Chriſtus meg-ditsöíttetést? ha úgy; miben állott az?* Fel. * Ugy vagyon, hogy a' Chriſtus emberi terméſzete el-válhatatlanúl egyesült az Iſteni terméſzettel; és a' Chriſtust, a' leczkében való kérés aránt, úgy kell gondolni, mint Közbenjárót, ki egyſzersmind Iſten és Ember, (θεανθρώπῳ) azért az Iſten-ember kiván itt meg-ditsöíttetést: 's nem lehet, nem-is

[* *Omnino legantur talia quorundam verba; id petit* Joh.17:5. *Chriſtus, ut claritas illa, quam habuit divina natura antequam mundus fieret, humanæ quoque naturæ communicatus; &c. Præprimis Ubiquitarii ſtatuunt; glorificationem, executionem officii mediatorii conſecutã, in eo conſtitiſſe, quòd humanæ Chriſti naturæ, quædam divinæ naturæ proprietates communicatæ ſunt, ſpeciatim omnipræſentia, omniſcientia, omnipotentia, vis vivifica; &c. nôrat Chriſtus, procerto quoad divinam naturam ſe glorificandum; quia gloria iſta Chriſto eſſentialis fuit, neque amitti potuit; non igitur rogavit (ajunt) pro ea, quia nemo petit, quod habet; humanæ ergo naturæ (ajunt) rogavit communicationem proprietatũ divinæ naturæ; &c. vid. Henr. Eckhardi Faſcicul. Controverſ. cap.4: & 6: quæſt* 10.11. *&c. Caſp. Eraſm. Brochmand Syſtem. Theol. Articul.*15. *ſect.*5. *quæſt.*1.2 *&c. item ſect.*7. *pag.m.* 792--811. *&c. iſtud verò commentum alibi à nobis diſcuſſum eſt, quod omnino i ſa Auguſtana Confeſſio ignoravit; Flaccianorum verò illud inventum eſt, in ſubſidium Ubiquitatis ſuæ advocatum: vid.Cel.Fr.Burm.Synopſ.Tom.*2. *lib.*5. *c.*8. §.24.27--43.]

kell tsak külön magát az emberi terméſzetet gondolni, mintha azt kérné itt Urunk, hogy az ö meg-ditsöíttetett teſtével közöltetnének némelly Iſteni tulajdonságok, *a' mindenütt-jelenvalóság, minden-tudóság, mindenhatóság*, és *a' meg-elevenítheto erö*; 's a' t. Szorosbban pedig, miben állott légyen a' Chriſtusnak Közbenjárói tiſztinek vegben-vitele után lött meg-ditsöíttetése, meg-mondatik, Éſa. 53: *réſzt oſztott* Iſten *néki a' nagyokkal*; 's a' t. Tsel. 2:36. *tötte ötet Urrá és Királlyá*: az ö ſzent Attyának *jobbján* (:a' hova ült: *Sólt.* 110:1.) *lévö gyönyörüségekkel meg-elégíttetett*: Sólt. 16:11. nyilván meg-bizonyosodott 's ki-világosodott az, hogy ö egyenlö méltóságú Iſten az Atyával, (: melly dolog a' meg-aláztatás napjaiban titokban és homályban vólt ſokak elött:) adatott néki olly méltóság, melly minden méltóság felett való lenne; hogy lenne *Királyoknak Királyok, Uraknak Urok*: Jel. 19: 16. hogy *minden térd, mennyeieknek, földieknek*, 's a' t. *térdeik meg-hajolnának az ö nevére*: Fil. 2: 9-11. 's a' t.

Tanusagok.

I. *A' mi meg-váltó Urunk J. Chriſtus közbenjárói tiſztit olly tökélletesen végbe-vitte, mind az elégtételre 's mind az eſedezésre nézve, hogy ö kivülötte más Közbenjárót keresni ne légyĕ ſükség.*

A' leczkében.

A' ki ellenkezöképen tselekeſzik, az ö ditsöſségétöl igyekezi a' Jéſust meg-foſztani, *ſzent ſzékiböl le-veti*, (: a' mint van a' jó emlekezetü *Luther Mártonnak* a' Reformatio után iratott egy énekében, melly Német nyelvböl Magyar nyelvre-is fordíttatott: *Atya Iſten tarts-meg minket, és ſzent igédben hitünket*; 's a' t.) és az tökélletes elégſéges egy érdemét meg-tagadja; 's a' t.

A' Tanúságban fel-tétetett igaſságnak próbájára 's ki-ſzélesítésére, fontolja-meg és láſſa-meg az értelmes Olvasó ime' következendö ſzent Irásbéli helyeket: 1*Tim.* 2:5. *Éſa.* 42:8. és 63:3,16. *Jób* 5:1. és 14:20, 21. *Róm.* 8:34. *Tsel.* 10:25,26. és 14:13-15. *Jel.* 19:10. 's a' t.

A. II. *A' Chriſtus Jéſus, az ö meg-ditsöíttetését 's fel-magaſztaltatását, ſzent Attyától igaz jus ſzerint várhatta 's kívánhatta, minekutánna mind azokat tökélletesen véghez vitte, mellyekre amaz örök ſzövetkezésben magát kötelezte vólt.*

A' leczkében: iſmét, *Fil.* 2:7-9. *Jel.* 5:9,12. *Éſa.* 53:10,12. 's a' t.

A' honnan viſzont egyenes következéssel az-is ki-jöni látſzik; Hogy *az Ur Chriſtusnak érdemes elégtétele olly végbetetlen erejü* (valorú) *vólt, hogy*

hogy a' szerint, 's azzal, nem tsak minékünk választottaknak érdemlett örökkévaló lelki jókat; hanem magának-is érdemlett meg-ditsöittetést, és fel-magaztaltatást. Noha erről a' dologról a' mi Tudós embereink között-is, alkalmas villongás vagyon; *Némellyek* erös fundámentomok szerint azt állatván, hogy a' Chriſtus az ö elégtételével valójában érdemlette magának a' ditsöſséget*; 's az ö engedelmessége nem egyéb, hanem tulajdonkepen-való és valóságos érdemlö oka a' fel-magaztaltatásnak: Ide mútatnak a' Szent Irásnak nyilvánvaló tanubizonyságai: *Filip.* 2:9. *Sid.* 1:9. és 2:9. *Sólt.* 45:8. *Ésa.* 49:4. és 53:12. 's a' t. *Mások* viszont azt állitják, hogy a' Közbenjáró Chriſtus az ö meg-aláztatásában el-viſeltt szenvedésivel és halálával, *az ö emberi természetinek fel-magaztaltatását tulajdonképen nem érdemlette*†; Illyen okokra nézve: 1. Mert valamelly ditsöſség 's méltóság adatott a' Chriſtusnak emberi természetire nézve, az illette ötet az Istени személlyel való egyesülésnek titkos szövetsége szerint, *(:jure unionis hypoſtatica:)* és adatott néki kegyelemből: *Fil.* 2:9. 2. Mert az Irás bizonyságot tészen arról, hogy a' mi Urunk Jésus Chriſtus nem magáért, hanem mi érettünk született, szenvedett, 's hólt-meg: *Ésa* 9:6,7. *Mát.* 20:28. *Luk.* 2:11. 1*Kór.* 1:30. 2*Kór.* 8:9 *Sid.* 7:27. azért nem magának, hanem minékünk érdemlett. 3. Ha az nem érdemből folyt, hogy a' Chriſtus emberi természete az Istени személynek titkos egyesülésében fel-vétetsék; kétség kivül az-is tehát nem érdemből folyt, hogy az ö emberi természete a' szenvedések után ditsöſségre magaztaltatsák-fel; 's a' t§. Én nem erezkedem arra, hogy e' két karbéli Tudós embereinknek erösségeket, mellyekkel él mindenik fel az ö állatásának próbájára, öszve-botsáſsam, és egyiket a' másik felett meg-rázogaſſam. A' két rendbéli sententziának öszve-békéltethetésére inkább tsak ezt jegyzem-meg: Hogy a' Chriſtusnak minden érdeme, 's minden ditsöſsége a' mi javunkra való," *és haznavételére nézve ugyan miénk:* mert a' Chriſtus nem a' maga nyereſségét vadászta; hanem az Ekkléſiának, mellynek feje 's meg-tartója," haznát kereste: *Eſés.* 5:23. Nem-is szükség azokat, mellyeket magának" és minékünk érdemlett, el-szakaztani egymástól, és olly szorgalmatoson meg-külömböztetni: mert az ö halálával azt kereste és érdemlette, hogy mi az ö sajját örökſége lennénk: és a' Chriſtusnak a' mi Fejünknek, 's az ö titkos testének az Ekkléſiának, ditsöſségek 's bóldogságok egy, 's ugyan-azon; 's a' t. Azért,

§ *Eruditi reſpondet ad hoc argumentum tertium Burmanno, loco ubi ſup. § 15. num.* 1.

[*Non tantùm ex pacto, ſed etiam ex condigno.* vid. *quæſo, Cel. Fr. Burmanni Synop. Theol. Tom.* 1. *lib.* 2. *cap.* 15. § 14. 15. *Chriſtophor. Wittichii Exercit.* 2. *de Chriſto Humil. & Alto,* §. 64. 65. *&c.*

† vid. *Synopſ. Theol. Profeſſ. Leyd. nſ. Diſput.* 28. §. 29. *Sam. Mareſii Syſtem. Theol. loc.* 10. §. 45. *cum Annotat. præprimis ſub lit.* c. d.]

Applicatio generalis. Azért, az Ur Jésusnak véghetetlen erejü 's érdemü elégtételét meg-esmérvén, 's eleven hittel lelkeinkre ſzabván, tagadjuk-meg egéſzen magunkat, 's tagadjunk-meg a' Chriſtuson kivül minden más teremtett állatot: ſoha ſe magunk, ſe más ſzent ember érdeme, elégtétele, ſzenvedése által, meg-igazúlást, 's bóldogságot ne várjunk; mert nád-ſzálhoz támaſzkodunk, és átok marad a' fejünkön: *Jér.* 17:5. Nem ontott ſenki én érettem vért a' kereſztfán az én Megváltómon kivül; 's a't. *egyedül tekerte* ö *a' ſajtót:* Éſa 63:3. 2. A' mi Fejünknek az Ur Jésusnak meg-ditsöíttetése, lelkünk vígaſztalására, forogjon ſzüntelen elménkben: *Kitsoda az, a' ki* minket *kárhoztatna? a' Chriſtus mennybe felment*, és *eſedezik* érettünk: Róm. 8:34. Nem fogyhat-el a' mi hitünk; mert imádkozik Megváltónk érettünk: *Luk.* 22:31. Meg-ditsöíttetett a' mi Fejünk; mi-is meg-ditsöíttetünk: *Fil.* 3:21. *Ján.* 17:22,24. Mert azt mondotta ſzent Attyának abban a' tökéletes könyörgésben, melly van *Ján.* 17: azt akarja, hogy a' hol ö vagyon, azok-is véle legyenek, kiket az Atya néki adott: ℣. 24. 's a't. Az Ur Jésusnak kegyelme légyen a' mi lelkeinkkel mind örökké! Ámen.

V. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſz. Leczke: *Tsel.* 7: 55,56.

--Szent Lélekkel tellyes lévén pedig (: t. ill. ſzent Iſtván:) *--monda: Imé látok meg-nyilakozott egeket, és az embernek Fiát állani az Iſtennek jobbja felöl.*

A' *Kegyességnek igéreti vagyon, mind ez, mind a' jövendö élet felöl:* 1 Tim. 4:8. *Nem mondotta* Iſten *hijába a' Jákób magvának*, hogy ötet keressék: *Éſa.* 45:19. Soha ſenki, még a' kemény kiſértéteknek sötét éjtſzakájába, és a' halál völgye árnyékába helyheztettetett ember-is, a' ki már világ ſzerint ſzintén *extremitás*ra, végsö ſpiczre jutott-is, hijába Iſtenben nem bizott, valaki erösen támaſzkodott a' Chriſtus érdeméhez, az Iſten igéreteihez és esküvéséhez: Mert ez oſzlopokon fundáltatott bizodalom a' Szent Lélek munkája, és *a' léleknek erös vasmatskája:* Sid. 6:18,19.

De az illyetén, Iſtenben helyheztetett bizodalomnak-is gyümöltse, nem mindenekben egy-arányſú. Néha az Iſtenben bizó, de világ ſzerint *extremitas*ra jutott embernek dolgát ſzabadúlás követi, néha nem; mindazáltal az Iſtenben vetett bizodalmat örökké vigaſztalás követi; még pedig néha rendſzerint, néha rendkivül való: 2 *Kór.* 1:3-7. És a' miként az Iſtenben való bizodalom a' lélek munkája; úgy azt követö rendſzerint vagy rendkivül való vigaſztalás-is, a' Sz. Lélek munkája.

Rend-

Rendkivül való vigaſztalást nyújta Iſten a' Sidó népnek dühösködése között majdan kövekkel agyon verettetendö Sz. Iſtván elsö *Mártírnak:* A' vigaſztalás ebben áll; hogy ö Sz. Lélekkel tellyes lévén, ſzemeit kínnyai között az ég felé fel-függeſztvén, látta az Iſtennek ditsöſégét, és az Iſten jobbja felöl álló 's az ö ſegedelmére kéſzen lévö Jéſust.

Áldozó Tsötörtök van ma; (: a' mint hijják:) ez napon mútatta-bé ſzent Attyának, mennybe fel-menvén Urunk, tökélletes áldozatját; ez napon ditsöíttetett-meg ſzent Attyának jobbjára ülvén. E' világi háborús életnek ſok nyughatatlankodtató ſélveſzei között annak lehet tellyes állhatatos vigaſztalása, a' kinek lelki ſzemekkel engedtetik ſzemlélni az ö Sz. Attyának jobbján ülö Jéſust: annak meg-ſzerzésére vezérel minket a' Sz. Leczke. Mellyben *Summáson* meg-irattatik, a' Sz. Iſtvánnak mútattatott lelki látás, és annak ki-beſzéllése. Nevezet ſzerint pedig, 1. a' látásra útat nyitó alkalmatosság jegyeztetik-meg; t. ill. hogy Sz Lélekkel tellyes lévén ſzemeit az égre vetette: 2. a' látás: 3. annak ki-beſzéllése; 's a't.

Magyarazat.

Kerd. I. *Mitsoda értelemben mondatik Sz. Iſtván Sz. Lélekkel tellyesnek?* Fel. A' Sz. Léleknek nevezete a' mint másutt gyakran, úgy itt-is vétetik az ö kegyelmeiért 's ajándékiért: a' melly *kegyelmek* vagy *rendkivül valók*, a' minémüek az elöddedi Apoſtoli Ekkléſiában lévö ſzentekkel sürüen közöltettek: láſd, 1*Kór.* 12: 9,10. vagy pedig *rendſzerint valók*, és mindenhai ſzentekkel közök. A' miképen pedig külömbkülömbfélék a' kegyelmek; úgy a' kegyelem Lelkének munkái-is ſok félék: Illyenek, 1. az elménck az igaſság ſzerelmére való megvilágoſíttatása: 2. a' meg-ſzenteltetés: 3. a' ſzorongattatásoknak közepette való lelki öröm, és ditsekedés; 's a't. A' Sz. Iſtván mind ezekkel fel-ruházta tva vólt; mert *tellyes vólt hittel, erövel:* Tsel. 6: 8. Két tekintet alatt tulajdoníttatik pedig Sz. Iſtvánnak az a' nemes ditséret, hogy *Sz. Lélekkel tellyes vólt:* (1) a' mennyiben az elött-is, azaránt, az Apoſtoli Ekkléſiában hires és igen nevezetes vólt: *Tsel.* 6: 3,5,8. (2) a' mennyiben az a' kegyelem a' Sz Léleknek bátorító nemes vigaſztalása, leg-nagyobb mértékben adatott nékie a' keſerü és kínos halálnak illatjával érdeklö ſzorongattatásinak idején.

Kerd. II. *Miért függeſztette Sz. Iſtván mennybe ſzemeit?* Fel. 1. Ezen Szakaſztbéli I. Tanitásnak magyarázatjában emlekeztünk arról; hogy minden embernek teremſzeti formáltatása ollyan, hogy ſzemeit az égre ſzegezheſſe, a' hol van az ö Teremtöje. 2. A' ſzenteknek könyörgésbéli ollyatén magok-viſelések hajdan ſzokásos vólt, ma-is gya-

koroltatik: nem tsak ſziveinket, hanem ſzemeinket-is az égre emeljük-fel; azzal jelentvén, hogy a' mi imádságunknak nintsen más tárgya, az egy mennyben lakozó Iſtenen kivül; nem, mintha az Iſtennek léte 's lakása tsak a' mennyre határoztatnék; hanem, mivel az ö ditsöſégének fényességének kiváltképen-való jeleit ott mútogatja; onnan ſzállít áldást az emberekre: *Jak.* 1:17. Oda vitetett-fel a' Jéſus-is az Iſtennek Fia: *Tsel.* 1:10. ki az eget tötte kiváltképen-való *thronus*ává. 3. Tanubizonyságot tött ſz. Iſtván ollyatén maga-viſelésével, néminémü kegyesség munkáiról; mellyeket láthatſz oda feljebb *. 4. Példát hagyott a' hiveknek; hogy mindennémü állapatjokban, de leg-kiváltképen keſerves ſzorongattatásoknak idején, úgy rendeljék-el indúlatjokat, ſziveknek 's lelkeknek mozgásokat, ſzemeknek forgásokat, 's egéſz teſteknek állásokat, mint a' régi ſzentek; a' Chriſtus, az Apoſtolok, a' ſzent Mártirok, leg-közelebb ö, Uj Teſtámentomi elsö Mártir; 's a't.

* Láſd ezen Szak. 1. Tanítást, ott, a' hol magyaráztatik a' *Tsel.* 1. réſznek 10. ſze.

Látta az Iſtennek ditsöſégét. Magát az Iſtent nem láthatta; mert Lélek, és meg-foghatatlan, *láthatatlan:* 1 Tim. 6:16. Hanem látta az Iſten ditsöſégének fényességét, 's annak rendkivül való jeleit; mint más ſzenteknek-is gyakran Iſten azt mútogatta, régen a *Sanctuarium-ban*, hajdan *a' Sinai* hegyen, a' *Hóreben;* 's a't. Éſaiás Próféta-is látta az Iſtennek ditsöſégét: *Éſa.* 6:1. *Ján.* 12:40,41. A' második Ház az URnak ditsöſégével tölt-bé: *Agg.* 2:7,9. Mikor *az Iſten egyetlen-egy ſzülöttének ditsöſégét* ſzemlélte e' világ, akkor az Iſten ditsöſégét látta: *Ján.* 1:14. *Mi-is mindnyájan fel-fedett orczával az Urnak ditsöſégét,* „*mintegy tükörben; látjuk:* 2Kór. 3:18. Tsudálatos dolog pedig az, „*NB.* hogy az Iſtennek ſzolgái, nagy ſzentei, mikor úgy hajdan rendki-„vül látták az Iſtennek ditsöſégét, el-ájúltanak, 's mintegy hólt-eleve-„nek, ollyak vóltak: láſd, *Jel.* 1:17. *Dan.* 10:7,8. *Jákób* tsudálkozik „azon, hogy az Iſtent ſzinröl ſzinre látta, és nem hólt-meg: 1 *Móſ.* 32: „30. úgy *Mánoah* az okon félt a' haláltól: *Bir.* 13:22. *Éſaiás* jajt kiált „magának, hogy az UR ditsöſégét látta: *Éſa.* 6:5. A' *Páſztorok* meg-fé-„lemlettek: *Luk.* 2:9. A' *tanítványok* a' mennyei ſzózatot hallván, a' „Chriſtus ditsöſéges ſzinének el-változását a' hegyen látván, igen meg-„rémülének: *Mát.* 17:6. *Szent Iſtván* pedig mind az Urnak ditsöſégét „látta, 's mind a' halál illatjától érdekeltetett, még-is nem félemlett-el, „'s nem rémült-meg olly rendkivül; *Mi annak az oka?* Fel. A' mi az elsö dolgot nézi; t. ill. hogy az Iſtennek nagy ſzentei-is az UR ditsöſégének ſzemlélésére le-rogytanak 's el-bámúltanak, annak okai imezek: 1. Meg-tompúl, meg-vakúl a' ſzem, mikor az Iſten ditsöſégé-

nek

nek fényesssége a' halandó ember ſzemét el-borítja. A' Napra egyenesen ſenki nem nézhet. A' mezei virágot mentöl inkább sütik a' Nap ſúgári, annál inkább el-hervad; 'sa't. láſd, 2*Móſ.* 33:20,21,23. és 34:5-8. 2. Mikor az ember, a' ki tsak bünös, ſzemléli az UR ditsöſégét; a' lelki-elméret eſzébe juttatván elébbi büneit, lehetetlen, hogy meg ne reſzkeſſen; *Éſa.*6:5. *Sólt.* 77:4.

Sz. Iſtván pedig nem reſzket-meg, 's nem ájúl-el, ſem az Iſten ditsöſégének fényességére, ſem a' ſzemei előtt forgó keſerü halálnak illatja miatt; így akarván Iſten rendkivül Sz Lelke által meg erösíteni azt, a' ki az Evangyéliomi igaſságért leg-elsöben ſzenvedett mártiromságot, minden híveknek jó példájokra; 'sa't.

Látta az embernek Fiát állani az Iſtennek jobbján, avagy *jobbja felöl.* A' Jéſus miért mondaſsék *embernek Fiának*, arról más alkalmatosſággal ſzólani fogunk *, oda-alább t.ill. a' 7-dik Szakaſzban.

A' ſzenvedések után fel-magaſztaltatván a' Chriſtus, és ſz. Attyának orſzágába menvén, azt mondotta néki az Iſten, *ülj az én hatalmomnak jobbja felöl:* Sólt. 110:1. Az Apoſtoli Credoban-is azt valljuk; hogy, ült a' Chriſtus az Iſten jobbjára. Tulajdonképen Iſtennek ſem jobb, ſem bal keze nintsen; ſem a' Chriſtus oda nem ült: Hanem azzal a' ſzólásnak formájával ki-fejeztetik az a' ditsöſég, mellyet az Atya, ſzenvedési után ádott az ö Fiának, véle kötött örök ſzövetsége ſzerint: *Fil.*2:9. *Ján.*17:5. 1*Kór* 15:25. Egyébaránt ül-é, áll-é a' Chriſtus a' ditsöſégben, holott valóságos emberi teſte vagyon, én nem tudom; a' minthogy az *a' harmadik ég*-is, mellybe a' Chriſtus a' több egek felett fel ment, valamelly teſtes matériából álló-é, és teſti dolog; vagy pedig tsupa lelki valóságú állat, *(ſubſtantia,)* mint lelkeknek, és *nem lelkes, hanem lelki teſteknek* (1Kór. 15:44.) lakó helyek, én nem merem meg-határozni. Néha a' Chriſtus, ſzent Attya jobbján *ülni* mondatik; a' leczkében pedig, *állani:* ezzel jelentetvén, hogy ö ſzunnyadhatatlan Páſztora az Izraelnek: *Sólt.*121:4,5. nem fárad 's nem lankad-el: *Éſa.*40:28,29. áll, örökké kéſzen van, *(in procinctu:)* hogy az övéit a' veſzedelmekből ki-ragadja, 's azokon tött boſzſzút meg-torolja; 'sa't.

Minekutánna a' Chriſtus mennybe ment egyſzer, nints többé itt e' földön; de az egekben-is meg-mútatja magát a' léleknek, melly ſaskeſelyü ſzárnyakon oda repül: *Mát.*24:28. Nem tsak a' léleknek pedig, hanem teſti ſzemeknek-is már egynéhányſzor meg-mútatta magát a' Chriſtus lelki látásban, *(eccſtaſis*ban:) mint ſzent *Pálnak:* Tsel.9: 1Kór. 15:8. ſzent *Jánosnak:* Jel.1:13. 'sa't. a' leczkében, ſzent *Iſtvánnak:* ök látták azt, a' mit mások nem láthattak; mert az ö ſzemek fényeket

* vid *praeterimloh. Lightf. op. Tom* 1. *in tract. Erub. cap.*4. *item Har.* 4 *Evang. in loh.* 1:52. *fol. m.* 402.

NB.

meg-élesítette Isten rendkivül. A' Szent Istvánnak mútattatott lelki látás felöl pedig lehet így gondolkodnunk: Mútattatott néki az ég meg-nyilatkozásakor ottfenn az égben valamelly nagy fényesség, annak közepin egy királyi szék, *(thronus,)* mellyet fényes világosság övedzett vólt környül, *(Ésa.6:)* és hogy a' *thronus*ban jobb felöl abban a' fényességben állott a' Jésus: láss, *Jel.*1:13-16. és 8:3-5. és19:11-16. *Dan.*7:13,14. 's a't.

Tanusagok.

I. *Az Igasságnak 's annak vallóinak ellenségi, mindenektöl megfosthatják az Isten hiveit, testektöl, életektöl-is; de lelkektöl, hitektöl, Istenekben való örömöktöl, 's lelki bizakodásoktól soha meg nem fosthatják.*

Példa Szent István: láss, *Mát.*10:28. *Róm.*8:35-39*.

II. *A' bölts Isten, a' szorongattatásoknak mértékek szerint, szokta böltsen 's kegyelmesen meg-sokasítani emberbe a' Lélek ajándékit.*

A' leczkében: láss, *Sólt.*94:17-19. 2*Kór.*1:5. *Fil*4:13. 1*Pét.*4:14. Ez az Istennek bölts szokása, mellyet a' végre szokott gyakorlani, hogy az ö kegyelmességének ditsérete nagyobb légyen; hogy minde száj bé-dugattassék, és a' szilaj test meg-szelidüljön: Nem hadgya feljebb kisértetni az övéit, tsak a' mint elszenvedhetik: 1*Kó*10:13.

III. *A' szorongató nyomorúságoknak, a' hivekben e' szokott lenni a' gyümöltsök, hogy azok öket szorosabbá egyesítik Istennel; az Isten keresésére, az Istenbe való tökélletes megnyugvásra, a' testnek és e' világi hijába-valóságoknak megtagadására öszténözvén öket.*

IV. *Nintsen ezen a' világon soha boldogabb ember annál, mint a' kinek lelki szemeit Isten meg-nyitja 's meg-élesíti; hogy mind boldog állapatjában, de kiváltképen szorongató nyomorúságinak 's keserüségeinek idejin, szemlélhesse az ö Sz. Attyának jobbján álló 's az ö Házának segedelmére, személy szerint néki-is ö hivének vigasztalására 's meg-segítésére örökké készen lévö 's talpon álló Jésust.*

Az erö-

[* *Zvvinglius in bello, quod Quinque-pagici Helvetii, contra Tigurinum & Bernates gerebant, lethaliter vulneratus, hæc ultima verba fudit: Ecquid hoc infortunii? Age, corpus quidem occidere possunt, animam non possunt: vid. Georg. Hornii Hist. Eccles. pag.m.*184. *addit Thuanus, Historiar. lib.*1. *ad Ann. Chr.*1525. *pag.m. edit Francof.* (*Anni* 1614.) 57. *—Cadavere flammis ab hostibus tradito, cor ejus exuri non potuisse; &c.*]

Az erőſzakos és kínos keſerü halálra menendö ſ. István bús lelkét ez a' ſzemlélés 's ez a' lelki látás töltötte-bé egéſz vigaſztalással; a' leczkében: láſd, *Sólt.* 121:1--8. 2*Kir.* 6:16,17. *(: applica hiſtor.)*

KERD. *Miben áll az ollyatén meg-nyilatkozott ſzemü embernek bóldogsága?* FEL. Ime' következendökben: 1. Meg-erösödik az lelkének idveſsége felöl való állhatatos reménſégben. 2. Jobban meg gyökerezik a' Chriſtusnak fel-támadása, mennybe-menetele felöl Evangyéliomi igaz tudományban; meg-eſméri valójába a' Chriſtus fel-támadásának erejét: *Fil.* 3:10. 3 Által-látja az az ember az Iſtennek minden titkát, a' mi idveſségünknek rendi felöl: érti amaz *el-rejtetett böltseséget, mellyet Iſten el-rendelt vala, e' világ előtt, a' mi ditsöségünkre:* ſzemléli már ö azokat, *a' mellyeket ſzem nem látott, fül nem hallott;* 's a't. 1Kór. 2: 7,9. 1Kór. 12: 2-4. 's a't. 4. Szemléli az Iſten útainak ſzépſégeket, 's mindenhai igéreteinek a' Chriſtusban való tökélletes bé-tellyesedéseket: 2*Kór.* 1:20. 5. Eſzébe veſzi a' Chriſtusnak minden érdemét az ö javára ſzolgálni, hogy az idveſség néki meg-ſzereztetett, a' mennyorſzágban hely kéſzíttetett; 's a't. 6. Mitsodás az Iſten, mi van az Iſtenben, már jobban tudja és eſméri. Tudn. ill. eſméri Iſtent az ö tulajdonságiban: péld. ok. hogy az Iſten *igaz-mondó, igéretiben állhatatos;* úgymint, a' ki azt, a' mit amaz örök ſzövetkezésben *(Zak.* 6:13.) igért vólt ſ. Fiának, hogy ötet a' ſzenvedések után meg fogja ditsöíteni, *(Éſa* 53:10.) változás nélkül bé-tellyesitette: *igaz* az Iſten, ki a' Chriſtus tökéletes engedelmeſségét meg-jutalmaztatta, magát annak fel-magaſztalásában meg-ditsöítvén; 's a't.

KERD. II. *De miképen ſzemlélheti az ember a' Jéſust, úgy, a' mint a' Tanúságban fel-tétetik?* FEL. 1. A' feljebb emlittetett ſzentek, Pál, István, János, valósággal ſzemlélték úgy a' meg-ditsöíttetett Jéſust: azt mondja ugyan ſ. Pál, 2*Kór.* 12: 2,3. hogy *ö el-ragadtatott vólt a' harmadik égig; teſtben-é, avagy teſten kivül, nem tudja, Iſten tudja;* és ott

[*NB.* A' mennybe való fel-menetel után három ember látta a' Chriſtust, ſ. István, ſ. János, ſ. Pál; mind a' három tanubizonyságot tészen arról, hogy úgy látta a' Chriſtust, mint embernek Fiát: *Tsel.* 7:55,56. *Jel.* 1:13. 1*Kór.* 15:8. (: holott ſ. Pál fel-téſzi azt, hogy néki-is úgy jelent-meg a' Chriſtus, mint a több Apoſtoloknak fel-támadása után, az-az, láthatóképen; akar a' Damaskusi útban lött légyen az, akar a' Paradicsomban: 2*Kór* 12:1-4.) Három tanú ſzájából meg-áll az igaſság: 5*Móſ.* 17:6. és 19:15. Azzal azért az jelentetik, hogy a' mennybe fel-ment Chriſtus emberi terméſzete, ſ. teſte, nem lött tündéres, mindenütt jelen-való teſtté; hanem az ö emberi ſ. teſtének régi valósága 's minémüſége ott-is meg-maradott, mert embernek Fia: és ſ. Pál az égben úgy látta a' Chriſtust, mint e' földön a' fel-támadás után az Apoſtolok: veld-öſzve, 1*Kór.* 15:5-8. és *Luk.* 24:39. 's a't.]

látott 's hallott ki-mondhatatlan dolgokat; 's a't. mindazáltal a' Damascusi útban, (: mellyre mútat, 1*Kór.*15:8.) látta a' mennyei világosságban meg-jelent Isten ſzent Fiát: *Tsel.* 9. 2. Ma-is minékünk, Jésus hitiből valóknak, kiknek *ſiveikröl a' fedél el-vétetett, fel-fedett orczával, 's mintegy tükörben,* engedtetik *látni az URnak ditsöségét;* 'sa't. 2Kór.3:16,18. Mert az *az Isten, a' ki parantsolta, h gy a' sötétségből világosság légyen, fénlik a' mi ſiveinkben; hogy a' J. Christus orczáján való Isten ditsösége eſméretinek világosságát* láthaſſuk: 2Kór. 4:6. Eféſ. 1:17--22. Igen éles és meſzſze látó ſzemei vannak a' hitnek; a' kárpiton belöl-is bé-látnak azok: *Sid.* 6:19. söt *azoknak-is, a' mellyek nem láttatnak, bizonyos mútatója a' hit:* Sid.11:1,13. *a' Hitnek Fejedelmére és el-végezöjére, a' Jésusra néz ſüntelen:* Sid. 12:2. és 10:19-22. 's a't.

Oh melly nagy külömbſég van tehát azok között, a' kiknek ſivek, lelkek egyedül tsak e' földhöz, 's ezen lévö hijába-valóságokhoz ragadott; 's vilſzont azok között, a' kik e' világi ſokféle tsudálatos változásokban, 's *revolutio*kban is, lelki ſzemeiket ſz. Istvánnal egyedül tsak az égbe függeſztik, hogy ſzemléljék ott az ö ſz. Attyának jobbján ülö 's mi érettünk ſüntelen eſedezö Chr. Jésust! 2. Szemlélheti ezaránt minden kegyes lélek az Isten véghetetlen kegyelmességének gazdagságát; ki még e' világon az övéit arra méltóztatja, hogy fel-fedett orczával láſsák az URnak ditsöſégét: 2*Kór.*3:18. A' ki ezt érzi magában, avagy nem reménlhet-é az jól lelkének következendö állapatja felöl? nem lehet-é az bizonyos lelkének idveſsége felöl? Oh nagy ſzerelmü Isten! ki az övéinek még e' teſtben olly dolgokat mútogat, mellyeket e' világ meg nem láthat, meg ſem foghat, meg ſem kóſtolhat: mellyekbe mikor bé akar tekínteni e' világ, meg-vakúl, el-bámúl, söt meg-bolondúl. Ollyan dolgokat ſzemléltet Isten meg e' világon az övéivel, mellyek által ök az ördögön, a' halálon, 's e' világnak minden dühösségén győzödelmeskednek: 1*Ján.*5:4,5.

Ezen a' fundámentomon, fel-emelheti fejét az Istennek ſok keſerüſég látott lelki Háza minden háborúiban, bizonnyal el-hitetvén azt magával, hogy az ö Feje az égben van, onnan vigyáz ö reája, söt ſz. Attya elött ſüntelen eſedezik ö érette; hogy a' kiſértetek között azoknak, a' kik néki adattak, hitek el ne fogyjon: *Luk.*22:31. *Ján.*17:9. A' mirtus fák között álló Angyal, egyſzersmind a' veres lovakon-is ül; hogy azokat zabolán tartván, meſzſze nyargalni ne engedje: *Zak.*1:8,11. ſöt eſedezik-is a' lelki Jérusálemért: *ỳ.*12. Ezokon nagy lelki bizodalommal lévén az Isten Háza, bizváſt folyamodhatik ö hozzá.

A' Közbenjáró, ſz. Attyának jobbján ülö, vagy álló Ch. Jésusnak lelki ſzem-

ſzemléléséből pedig, imillyen drága gyümöltsök áradnak az Ekkléſiára, 's annak minden igaz tagjára: 1. A' jó lelki-eſméretnek, és az igaz ügynek tanubizonyságával bátran ditsekedhetik az. 2. Idveſsége felöl állhatatos reménſége lehet; hogy ö-is ott leſz, a' hova vitetett az ö Feje: *Ján* 14:1-3. söt még már ez életben mennyei Polgárrá kezd lenni: *Fil.* 3:20. 3. Az Iſten drága Lelkének erösítését 's vigaſztalását minden háborúiban meg-érezheti. 4. Nem bámúl-el az ö lelke a' nap alatt lévö világi dolgoknak tsuda forgásokra; az-az, nem nézi úgy 's annyira az embereknek egymás ellen való gyülölſéges viaskodásokat, mint *a' Mihály Árkangyalnak és a' Sárkánynak*, (Iel. 12:) *a' Báránynak és a' Fenevadnak*, (Iel. 13: és 14.) viaskodásokat: nem múlatoz e' világi vak *revolutio*kon; hanem meg-eſméri 's meg-tsókolgatja az Iſten Fiának botját, (*Sólt.* 2:) mellyel a' teſtnek tehetetlenſégét korbátsolja 's mezíteleníti, az emberi tekervényes ſzivnek tsalárd vóltát mútogatja, az ördögnek az Iſten magva ellen való ellenſégeskedö indúlatját próbálja; hogy így a' ſetétségből világosságot hozzon-ki; és mindeneket, még a' mérges dolgokat-is, az ö lelki orſzágának gyarapítására fordítson; míg nem mindeneket azzal a' pálczával *sámolyúl vét az ö lábai alá*, hogy ö légyen *mindenekben minden:* 1Kór. 15: 25-28. 's a't.

Ne vakoskodjunk azért; hanem nyiljanak-meg lelki ſzemeink az ö ſz. Attyának jobbján álló, 's az ö lelki Házának ſegedelmére kéſzen lévö Jéſusnak ſzemlélésére. Közelít az idö, mellyben nem tsak az ég, hanem *a' mennyben lévö Iſten Temploma-is meg-nyittatik.* Láſd-meg, fontold-meg, és viſgáld-meg, a' mi meg-van írva, *Jel* 11:19. és 15:5. és 19:11. Leg-közelebb, e' mai gonoſzba tétetett világban, az Iſten Házán meg-fordúló tsuda változásoknak ſzemlélésekre, függeſzſzük mennybe ſzemeinket ſz. Iſtvánnal, fel-emeltt fövel várván onnan az ö ſz. Attyának jobbján álló 's a' mi ſegedelmünkre kéſzen lévö Jéſust a' mi váltságunkra: vonjuk el ſziveinket e' világtól: ne tanátskozzunk a' teſttel és vérrel; 's a't. így léſzen, hogy e' földröl, távolyról (*eminùs*) ſzemlélvén a' Chriſtust hit által, jövendöben meg-látjuk ötet (*cominùs*) közelröl, ſzemtöl-ſzembe; hogy ö véle örökké meg-ditsöüljünk, *együtt ülvén véle az ö Királyi ſzékiben:* Jel. 3: 21. Ámen.

VI. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſz. Leczke: *Sólt.* 110: 1.

A' Jéhova mondása az én Uramhoz: ülj az én jóbom felöl, mígnem téſzem a' te ellenségeidet sámolyúl a'te lábaidnak: (: avagy lábaidhoz, lábaid alá.)

Az Iſten

AZ Isten, mint véghetetlen örökkévaló Lélek és tökélletes értelem, a' bizony dolog, hogy soha, tulajdonképen szólván, nem *discurrál*, nem tanátskozik úgy, mint emberek; mert *mindenek mezítelenek, és fel-fedeztettek az ö szemei elött:* Sid. 4:13. Mindazáltal, a'mi gyenge elménknek meg-foghatásokhoz akarván magát alkalmaztatni az Irásokban szóló Sz. Lélek, gyakor helyen tulajdonít az Istennek tanátskozást; péld. ok. az embernek teremtetése, Isteni tanátsból ment-ki: 1*Móf.* 1:26. úgy a' szent házasságnak szerzése: 1*Móf.* 2:18. lásd, 1*Móf.* 3:2. és 11:6,7. 's a't. Kiváltképen pedig, a' teremtetendö, de el-esendö bünös embernek váltsága aránt Istennél öröktöl fogva *békeséges tanátskozás* vólt: Zak. 6:13. Az a' Békeségnek tanátsa pedig, melly vólt, vagyon, és lészen a' Sz. Háromság egy örök Istennél, az el-válaszstatott emberi nemzetnek idvezítése felöl, tsudálatos és sok ágú; (: szólok így én-is, nem a' tökéletes, és mindent egyszersmind, egy nyomban által-látó örökké-való lélekre, az Istenre nézve; hanem a' gyenge elméknek meg-foghatások szerint:) Kiváltképen pedig, (: úgy vehetjük-fel elménkre a' dolgot:) négy rendben, négy szakaszokban tanátskozott a' Szent Háromság Isten az el-válaszstattaknak bóldogságok 's idvezíttetések felöl, ha szabad emberi mód szerint gondolkodni Istennek az emberek körül való dolgairól; mind az Istennek Lelke maga az Irásokban útat nyitott minékünk arra, mind a' magunk lelke, kivánván meg-fogni valamennyire azt a' nagy titkot, mellybe *az Angyalok-is kivántak bé-látni:* (1Pét. 1:12.) úgy gondolja el, hogy a' mi lelkünk idvességének dolgában, mellyet a' Sz. Háromság Isten munkálódott, valami rendet gondoljunk, és az idönek néminémü szakaszit tegyük-fel. Azért, 1. még világ fundámentominak fel-vetése elött, az az Isten, a' ki el-végezte, hogy embert teremtsen e' világra, 's a' ki által-látta, hogy az ember el fog esni, Közbenjáróúl 's Megváltóúl elrendelte ama' Bárányt, *Jel.* 13:8. azt mondotta a' Fiúnak, Ha *áldozatúl veti a' bünért az ö lelkét, meg-látja a' magot;* 's a't. Ésa. 53:10. Zak. 11:4. a' Fiú-is nagy készen ajánlotta szent Attya kivánságára magát: lásd, *Sólt.* 40:7-9. *Jób.* 33:24. És annak, a' világ fundámentominak fel-vetések elött meg-lött szerzödésnek ereje szerint, az eset után mindjárt nagy bátran igérte Isten a' kigyó fejét meg-rontandó áldott magot: 1*Móf.* 3:15. és az egész ô Testámentomi idöben ugyan-azont állhatatoson példáztatta 's igérte. 2. El-jövén az idönek tellyessége, *Gal.* 4:4. szorgalmatoskodni kezde a' Sz. Háromság Isten arról, (: emberi módon szólok:) hogy meg-másolhatatlan igéretét bé-tellyesítené; azért el-küldeték a' mennyei szent szektöl a' hir-mondó posta, *Gábriel Angyal:*

Angyal: Luk. 1:26. a' Sz. Lélek Isten-is el-küldeték a' B. Szüz méhének meg-tiſztítására, hogy abban a' Közbenjárónak teſt formáltathatnék; hogy a' mi ö töle ſzülettetnék, ſzent lenne: *Luk.* 1:35. 's mind ezek a' Sz. Háromság Isten tanátsából löttek: mert *a' Lélek* ſem *nem ſól*, ſem nem tselekeſzik valamit *magától:* Ján. 16:13. 3. Minekutánna a' Chriſtus e' világon ſzent Attyának akaratját tökéletesen bé-töltvén, ſokat ſzenvedvén, a' váltság munkáját véghez vivén, a' mennyeknek orſzágába ditsöſségesen fel-ment vólna; akkor viſzont meg-újúla az emberi nemzet dolga felöl, a' Sz. Háromság Istennek békeſséges tanátskozása. A' Fiú fel-menvén, azt kezdette mondani: *Én ditsöítettelek tégedet e' földön, el-végeztem a' munkát;* 's a't. *Moſtan azért ditsöits-meg engemet Atyám te magadnál;* 's a't. Ján. 17:4,5,11,12. Az ollyatén ſzókra, a' Jéhova azt mondá az én Uramnak: *ülj az én jóbom felöl;* 's a't. A' leczkében. Ottan mindjárt azon mennyei ſz. ſzéken el-végezteték, hogy a' Sz. Lélek a' váltság munkájának a' hivek ſzivekben való meg-petsétlésére el-jöjjön e' világra. 4. Mikor vég léſzen, mikor *kezéhez adja* a' Fiú *az Atyának az orſzágot*, az utólſó itélet napja után, *el-törölvén minden birodalmat, hatalmat, eröt,* 1Kór. 15:24. akkor viſzont azt mondja a' Chriſtus: *Imhol vagyok én, és a' fiak, kiket nékem adott a' Jéhova:* Ésa. 8:18. a' kiket nékem adtál, meg-öriztem azokat; 's a't. *Ján.* 17:12. Akkor meg-áldja azokat az Atya. A' Fiú-is ekképen ſzólongatván öket: *Jertek-el Atyámnak áldottai, birjátok az orſzágot;* 's a't. Mát. 25:34. És e' négy útakon *conſumá*ltatik 's véghez mégyen az Isteni ſzent tanáts a' lélek bóldogsága 's idvezítése felöl. A' mi leczkénkben lerajzoltatik az Isteni ſzent tanátsnak egyik ága, melly ſzerint az Atya az ö Fiát ſzenvedési után meg-ditsöítette, 's fel-magaſztalván ültette a' maga jobbja felöl; 's a't. *Summáson*, Meg-irattatik a' Chriſtus fel-magaſztaltatásának egyik réſze, t. ill. ſzent Attyának jobbjára való ülése, 's viſzont annak drága nemes haſzna és gyümöltse, az ö *ellenségeinek lábai sámolyául való tételek.*

MAGYARAZAT.

KERD. *Ki ſzavai a' leczkében lévö ſzók?* FEL. Dávidé, kiben a' Jéhovának Lelke ſzólott: 2*Sam.* 23:2. a' ki itt Szent Lélek által a' Chriſtust Urának hívja: *Mát.* 22:42-45.

--A' Jéhova mondása az én Uramhoz. Az Atya Isten ſzava a' Fiúhoz, melly ſzókat mondott néki az Atya fel-magaſztaltatása után; a' zavaros patakból való ital után hogy fejét fel-emelte: ℣. 7. minekutánna az Atya Isten esküvése ſzerint, *Melkisédek rendin való örök Fö Pappá lött halhatatlan életnek erejéből:* ℣. 4. veſd-öſzve, *Sid.* 7:15-17.

--ülj az én jobom felöl. Midön mi az illyen £. Irásbéli helyekből a' Fiú Iſtennek méltóságát, £. Attyával való egyenlöſégét próbáljuk; azt lobbantják elö a' *Socinianusok:* hogy, Az Angyalok-is mondatnak állani az Iſten jobbja felöl: 1*Kir.*22:19. úgy vagyon, hogy az Angyali £olgáló lelkek £üntelē udvarlanak Iſtennek, kéz£ek lévén *az ö parantsolatját mivelni, engedvén az ö beſédének £avának:* Sólt.103:20. Dan.7:10. de valljon 's *kinek mondotta* Iſten *az Angyalok közzül valaha: ülj az én jobb-kezem felöl?* 's a't. Sid. 1:13. Ül a' Chriſtus és or£ágol, mint örökké-való Király: *Tsel.*2:36. *Sólt.*99:1. és *néki uralkodni kell, míg-nem minden ellenségit az ö lábai alá veti:* 1Kór.15:25.

Ülj az én jobom felöl. Ez a' mi drága Hitünknek egyik nemes *articulusa*; mellyröl az Apoſtoli Credoban-is vallást te£ünk; melly az Irásokban-is világos igékkel le van rajzolva: *Márk.*16:19. *Róm.*8:34. 's a't. Kerd. *Mit té£en az, és mit foglal-bé magába?* Fel. A' gyermekek-is nálunk tudják, hogy az Atya Iſtennek tulajdonképen nintsen jobbja. Hanem az a' £ólásnak formája jegyzi, 1. a' Fiú Iſtennek nagy betsületre, ditsöſégre és ti£tességre az Atya Iſten által lött felemeltetését: *Fil* 2:9. láſd, 1*Móſ.*48:13,14--20. 1*Kir.*2:19. Az Anya-£entegyháznak betsületes állapatját akarván ki-fejezni az Iſten Lelke, így £ól felöle: Sólt. 45:10. *A' te jegyesed áll a' te jobbod felöl aranyas öltözetben* *. 2 Ülni, az Irásokban annyit té£en, mint meg-£ünni 's nyugodni; minthogy az ülésnek vége a' nyugodalom: láſd, Sólt.127:2. *Hijába néktek, a' kik jó hajnalban keltek-fel, és késön ültök-le:* az-az, jó idején fogtok a' munkához, és késön eſtve £üntök-meg attól, nyugodni menvén. Azt jegyzi azért ez az *articulus;* hogy az Atya Iſten, ſok £envedési 's harczai után meg-nyugotta az ö Fiát. 3. Az a' £ólásnak formája magába foglalja annak az erönek és hatalomnak nagyságát, melly adatott a' Fiúnak: láſd, *Jób.*40:9. 2*Móſ.*15:6,12. veld-öt£ve, *Mát.*28:18. és 26:64. *Ján.*17:2. 's a't. 4. *ülni az Atya Iſtennek jobbjára*, azt jegyzi; hogy a' Fiú Iſtennek adatott minden itélet, és az itélet-tételé való egé£ *jus:* Ján.5:21,22 *Tsel.*17:31. mivelhogy a' Birák, itélö Birói *authoritas*ok 's méltóságok £erint ülni mondatnak. Pél. 20:8. *A' Király ha az ö itélö ſzékiben ül, meg-roſtál ſzemei elött minden gonoſt;* avagy, (: a' mint a' betüben vagyon:) *el-oſlat ſzemeivel minden hitetlent.* A' Birák hajdan a' kapukban ültek itéletre: *Péld.*31:23. *Rhut.* 4:1,2. 's a't. 5. A' Chriſtus Közbenjárói ti£tinek egyik nemes ágát foglalja

[* *Eccleſia Chriſti eſt regni ipſius conſors, neque habetur δμωὴ, ſerviliter:* Apoc.1:6. & 5:10. *Coccejus. Nonnulli contendunt, locum ad ſiniſtram, priſcis honoratiorē fuiſſe: ita Antonius Nebriſſenſis, Goropius Becanus, Baronius; &c. vid. Clar. Herm. Witsii Exerc. in Symb. Apoſtol. Exerc.*21. §.4-6.]

foglalja magába az a' ſzólásnak formája, *ül az Iſten jobbján;* az-az, ſzüntelen eſedezik mi érettünk: *Róm.*8:34. Az a' mi Papunk, *ki a' mennyei ditsöſéges ſéknek jobbjára* ült, Sid.8:1. azért ment-bé a' nem kézzel tsinált *ſzentséges helybe, hogy meg-jelenjék Iſten elött mi érettünk:* Sid. 9:24. és a' mi igyünket forgaſſa: *Luk.*22:32. 's a't*.

-- A' Chriſtusnak ſz. Attya jobbjára való ülésének gyümöltse rajzoltatik tovább le a' leczkében, *---téſzem a' te ellenségeidet sámolyúl a' te lábaidnak:* láſd, Eféſ. 1:20,22. Nem az Angyaloknak, nem az embereknek lábaik, hanem a' Chriſtus lábai alá vetett Iſten mindeneket: *Sid.*1:13. és 2:7,8. *Sólt.*8:7. ö néki adott mennyen és a' földön tellyes hatalmat: *Mát.*28:18.

Ezeket a' Chriſtusról gondolnunk kell annyiban, a' mennyiben Iſten 's Ember, Közbenjáró; mert a' mennyibē tsak tsupa Iſten, egyenlö az Atyával, vólt néki örökké hatalmas uralkodása mindeneken; de a' mennyiben emberré lött Iſten, a' fel-magaſztaltatás után nyerte-el azt a' ditsöſéget; 's a't.

Tsuda dolognak látſzhatik pedig az, 1. Hogy a' ſz. Irás másutt, péld.ok. *Éféſ.*1:22. *Sólt.*8:7. *Sid.*2.8. a' Chriſtusnak ſzent Attya jobbjára való ülésének gyümöltsét így fejezi-ki, *Mindeneket vetett Iſten az ö lábai alá:* a' leczkében viſzont az igértetik, hogy az *ö ellenségeit* veti Iſten sámolyúl lábai alá. De éſzre kell itt azt vennünk, (1) hogy az a' két rendbéli, és különösön hangozó ſzólásnak formája mind együvé mégyen, és egyet téſzen: mert minden, valami a' Chriſtuson magán kivül van, ellenſége néki: ez egéſz hijába-valóság alá vettetett, és gonoſzba tétetett világ ellenſége néki. Igaz dolog ugyan, hogy a' váloſztottak-is, kik nem ellenſégi a' Chriſtusnak, e' világon vannak; de *nem e' világból valók:* Ján.15:18,19. A' Chriſtusban vannak az ö beléje

[* Némellyeknek tetſzik, a' Chriſtusnak Iſten jobbjára való ülésen, nem tudom mitsoda Iſteni tulajdonságban való réſzesülést vagy közösülést érteni. *vid. Compend. Hutteri, loc.*3. *quæſt* 34. *Dextra Dei, non eſt certus aliquis (inq.) & circumſcriptus in cœlo locus, ſed eſt ipſa Omnipotens Dei virtus, quæ cœlum & terram implet: in cujus poſſeſſionē Chriſtus ſecundum humanitatem ſuam, realiter, ſive revera venit; &c. conf. Eckhardi Faſcic. cap.*7. *num.*6. *de Seſſ. ad Dexteram; &c. pag.* 194--198. *&c. Non novit Auguſtana Phil. Melanchtonis Confeſſio iſtam Articuli de Seſſione ad dextram Patris, interpretationem: ſed & publica Torgenſis Confeſſio, Typis Cratonianis An.*1574. *excuſa, contrarium docet, Artic.*4. *---Porrò nec hoc docemus (inqv Conf.) aut fingimus, (id quod Lutherus quoque ſacr. memoriæ monuit:) quaſi in Cœna hac ulla fiat aſcenſio, aut deſcenſio Corporis de cœlo; ſed conſtanter ac firmiter retinemus utrumque fidei articulum: Aſcendit ad cœlos, ſedet ad dextrā Patris,* NB. *Ac nè carnis quidem Ubiquitatem, aut quicquam, quod vel veritatem corporis Chriſti tollat, vel ulli fidei articulo repugnet, propter præſentiam in Cœna, fingimus aut probamus; &c.*]

óltatott hivek: *Éf.* 3:17. *Gal.* 2:20. De valami a' Chriſtusō kivül van, mind ellenſége az néki. (2) Az Anyaſzentegyház vígaſztaltatására ſzól úgy a' Sóltárban a' Próféta; kinek ellenſégi a' Chriſtusnak ellenſégi: *(Zak.* 2:8. *juxta verſ. Ung.)* de mind azokat veti a' Chriſtus sámolyúl a' maga lábai alá. 2. Az itt a' nehézség; úgy látſzik a' leczkéből, hogy a' Chriſtus ſz. Attyának jobbján való ülése nem mind örökké tart; hanem tsak addig, *míg-nem sámolyúl veti az ö ellenségit lábai alá; Hogy-hogy vagyon és lehet az?* Fel. Bizony a' Chriſtusnak örökké léſzen hatalma és ditsöſége, annyiban-is, a' mennyiben Közbenjáró; de az itélet-tételre 's az eſedezésre nézve, nem leſz a' Chriſtus az itélet után Közbenjáró; minekutánna a' tökéletesekké lött igazaknak lelkek a' tökéletes bóldogságban meg-erösíttetnek, nem ſzükség többé oſztán azokért eſedezni. Az-is mondatik, 1 *Kór.* 15:24. hogy akkor *kézhez adja az orſzágot az Atyának, mikor el-törlénd mindē birodalmat;* 's a't. nem úgy, mintha azután néki nem lenne orſzága, 's nem orſzágolna; hanem, hogy akkor bé-mútatja 's *repræſentál*ja az Atyának az ö orſzágának tellyességét, mellyben meg-marad örökké.

Kerd. *Mikor veti Iſten sámolyúl a' Chriſtus lábai alá az ö ellenségit?* Fel. Tökéletesen addig nem, míg-nem ettöl az iſtentelen világtól viſza-kéri Iſten az ö ſz. Fiának ditsöſégét, mellynek nagyobb réſze a' Chriſtust meg-tagadta, 's ö benne meg-botránkozott. Azt a' *ſubjectiot*, az ellenſégnek maga hatalma alá való hódoltatását pedig, gradusonként, az idötöl fogva, hogy a' Chriſtus fel-magaſztaltatott, mind e' mái napig munkálódta, továbbra-is munkálódni fogja az Iſtē, az idötöl fogva, hogy a' Királyi *birodalomnak pálczáját ki-botsátta Sionból*, hogy az Ur *uralkodnék az ö ellenséginek közepette*: Sólt. 110:2. Sámolyúl vetette ellenſégit lábai alá a' Chriſtus, 1. akkor, mikor meg-törte a' kigyó fejét, az ördög, pokol, halál ártható birodalmát el-vévén. 2. Mikor a' Sidó Respublicát, melly a' Chriſtus lelki orſzágának e' világon való gyarapodásának, mint egy nagy hegy, eleibe fekütt vala, *debellál*ta: *Zak.* 4:7. *Jel.* 8:8. a' tengerbe borította, azt végképen el-puſztítván, és az ö haragjának tanubizonyságául e' ſzéles földre el-ſzéleſztvén. 3. Mikor az Iſten Házának véres és mérges üldözöit, *Conſtantinus* elsö kereſztyén Csáſzár által erösén viſza-verte, 's meg-zabolázta; mikor ama' veres Sárkánt, melly az Aſſonyi-állatot kergette, meg-kötözte: *Jel.* 12: 's a't. 4. Mikor ama' bé-zároltatott ajtót meg-nyitotta: *Jel.* 3:8. az igaſság tanúit talpra állatta: *Jel* 11: hogy ſzabadon prédikáltatnék az ég közepin repülö örök Évang: *Jel.* 14:6. 5. Mikor e' világ vége felé, bé-jövén a' Chriſtus lelki orſzágába, aklába a' Pogányoknak és Sidóknak tellyeſségek:

gek: *Róm.* 11: az Álnokság titkának meſtere az UR ſzájának Lelke által meg-emészetik: 2*Teſſ.*2: amaz Angyali erös ſzózat kiáltatik, a' melly irva van, *Iel* 18:2. a' mikor *e' világnak orſzági leſznek a' mi Urunké, és az ö Chriſtusáé:* Jel. 11:15,18. 6. A' hóltaknak és eleveneknek meg-itélések után, a' mikor amaz átkoztakat az örök tüzre küldi, (*Mát.*25:) a' poroſzló 's kínzó hóhér kezébe adván, a' meg-áldattakat pedig ſz. orſzágába bé-takaritván, hogy ö légyen mindenekbē minden; akkor tökéletesen vettetnek mindē ellenſégi sámolyúl a' Chr. lábai alá: 1*Kór.*15:24-27.

KERD. *Mit téſzen sámolyúl vettetni az ellenségnek a' Chriſtus lábai alá?*

FEL. Meg-rontatni, meg-aláztatni, el-töröltetni: láſd, *Iak.*2:3. *Iós.*10:24. Gyakran van az Irásban intés arról, Hogy *meg-hajtsuk magunkat az Iſten lábainak sámolyánál:* Sólt 99:5. és 132:7 *. A' *Iérusálembéli Templō*, (1Krón.28:2. Siral.2:1.) a' *Frigy láda*, (Sólt.132:7,8. 1Krón.28:2.) a' ſz. föld, v. a' *Kanaán földe*, (Ésa.66:1. Mát.5:34,35.) Iſten lábainak sámolyának mondattak az ô Teſt. mint Iſten ditsöſéges jelen-létének zálagi, kiken meg-nyugott az akkori időhöz képeſt Iſten; azokra függeſztetett ſzemekkel kellett könyörgeni akkor, 's azok aránt kellett meg-hajólni: 1*Kir.* 8:44,48. *Sólt.*138:2. *Dan.*6:10. 's a't.

Ma-is, az Uj Teſtámentomban, (: mikor *többé nem mondjuk, Ez az UR frigyének ládája;* 's a't. Jér.3:16.) mikor imádkozni akarunk, ſzólhatunk igy, *Hajtsuk-meg magunkat az Iſten ſzentségének,* v. *lábainak sámolya előtt:* Az-az, 1. alázzuk-meg magunkat, (*Iak.*2:3.) alázatos és megtörödött ſzivel imádkozzunk. 2. Az Iſten Házának minden ellenſéginek meg-romlásoknak és meg-ſzégyenüléseknek reménſége alatt imádkozzunk; el-hivén bizonnyal, hogy *a' Békeſségnek Iſtene meg-rontja a' Sátánt a' mi lábaink alatt hamar:* Róm.16:20. Sólt.110:1. Jóſ.10:24. 3. Imádkozzunk a' Jéſus nevében, 's annak érdemében való bizodalomban, a' ki igaz *óltár,* (Sid.13:10. Jel.8:3. *és az Iſten Teſtámentomának frigy ládája:* Jel.11:19. Róm.3:25. Ján.16:23,24. 's a't †.

[* *Vulgat. Interp.* Pſal.98:5. --*Adorate ſcabellū pedum ejus.* LXX. προσκυνεῖτε τῷ ὑποποδίῳ τῶν ποδῶν αὐτοῦ, &c. *Hebr. Text. habet,* Incurvate vos לַהֲדֹם רַגְלָיו *ad ſcabellum pedum ejus; ut omnino exinde cultus imaginum extunli nequeat. Adorandum erat ad ſcabellum; ſed non ſcabellum: conf. Luk.*18:10. *ubi duo homines dicuntur veniſſe ad Templum v. in Templum orare: ita* 2Sam.6:2. *ad arcam Dei eſt adoratū; ſed non arca: ubi Vulg. etiam ſic habet, --ut adducerent arcam Dei, ſuper quam,* NB. *invocatum eſt nomen Domini Exercituum; &c. vid. Celeb. Campegii Vitringa, (Præcept. olim noſtri dilecti:) Obſerv. ſacr. cap.*5. *pag.m.* 228-231. *ad* 2Sam.6:2.

† *In* Apocal. 11: ℣.19. *de Arca fœderis viſa in Templo Dei, vid. ſodes, eruditam Clar. Herm. Witsii obſervationem, Oecon. Fœd. Dei, lib.*4. *cap.*6. §.46. *pag.m.*507. *&c.*]

TANUSAG.

A' Chriſtus ſzent Attyának jobbjára való ülésén fundáltatik az Iſten vitézkedö Házának egéſz reménsége, 's minden vigaſztalása, mind a' maga állapatja 's bóldogsága felöl, 's mind az ö ellenségeinek ki-menetelek felöl, kiket a' Chriſtus sámolyúl fog vetni a' maga lábai alá.

A' leczkében: *Róm.* 8:34. *Sid.* 8:1. és 10:12,13. 's a't.

A' Tanúság világosítására, azokat az öt dolgokat ſzélesítem-ki, és ſzabogatom az Iſten lelki Házának állapatjára, a' melly öt dolgokat *(: mint oda-feljebb a' Magyarázathã mondottuk:)* magába foglal, és magával húz, a' Chriſtus ſz. Attyának jobbjára való ülése. Tudn. ill. 1. A' Chriſtus ſz. Attyának jobbjára ült, mint mi fejünk; azért betsülete van és léſzen Iſten elött a' mi lelkünknek; nem úgy tart már Iſten minket, mint ſzolgáit, ſzolgálóit: *Ján.* 15:15. hanem mint Chriſtus örökös társait, kik állani fogunk az ö jobbja felöl: *Sólt.* 45:10. 2. Sok ſzenvedésink és harczaink után, meg-nyugot Iſten minket-is magánál, le-ültet és letelepít az ö ſz. orſzágábã: *Iel.* 3:21. 3. A' Chriſtus *ſz. Attya jobbján ül;* az-az, adatott néki egéſz hatalom és ditsöſség, és mindenek az ö talpai alá vettettek. Azt a' hatalmat azért adta Iſten a' Fiúnak, hogy az által mindeneket böltseſsége ſzerint *adminiſtrál*jon a' válaſztottaknak javokra 's bóldogságokra, a' kikért meghólt vólt; m. azért hólt vólt ö meg, hogy *a' hivatalosok az örökkévaló örökségnek igéretét vennék:* Sid. 9:15. azért nagy lelki bátorkodások 's vigaſztalások lehet innét a' hiveknek: Chr. az ö ſz. Attyának jobbján ül; az-az, hatalommal fel-ruháztatott: mi-is hát az ö kezeiben vagyunk, a' honnã ſenki ki nem ragadhat: *Ján.* 10:28. a' mi ellenſéginkẽ-is hatalma van néki, és sámolyúl veti azokat lábai alá, meg-alázza 's meg-tapodja. Azt mondja maga a' gyertya-tartók közt lévö embernek Fia, Jel. 1:18. *Én birok a' pokolnak és halálnak kúltsaival;* ſenkinek hát a' halál nem árthat, hanemha a' Jéſus akar annak a' halál által útat nyitni az örökké-valóságra; annyival inkább, ſenki az ö hire nélkül a' pokolra nem taſzíttathatik: söt a' meñyorſzág kúltsa-is ö nála van, hogy a' kinek akarja, annak ajtaját meg-nyiſſa: *Mát.* 16:19. Hogy a' Chriſtus a' halálból fel-támadott, abból eſzünkbe veſzſzük, hogy ö bir a' pokolnak és halálnak kúltsaival; hogy meñybe fel-ment, és ſz. Attya jobbjára ült, onnan tudjuk, hogy a' meñyorſzág kúltsa-is ö nála van; mit félnénk hát a' pokoltól, kinek kúltsa a' mi Megváltónk mellett van? 4. A' *Chr. az ö ſz. Attya jobbján ül;* az-az, minden itélet-tétel néki adatott: *Ján* 5:21,22. Ha pedig az az itélö Biró, a' ki ſzeretett minket, és meghólt értünk, 's valljon kitsoda kárhoztat minket? *Róm.* 8:34. mit félſz a' po-

roſzló-

roſzlótól, 's a' kinzó hóhértól? ſoha nem kárhoztat téged az a' Biró, a' ki a' maga életét-is kéſz vólt éretted le-tenni: *Ián.* 10. *Róm.* 5: 5. A' Chriſt⁹ ſz. Attyának jobbjára való ülése felöl eſzünkbe kell azt-is vennünk, a' mi vigaſztalásunkra; hogy a' Chr. ült oda, a' mennyibē mi fejünk: láſd, Éféſ. 1:20-22. --*Helyheztette* ötet *az ö jobb-keze felöl mennyekbe*, ---*mindeneket vetett az ö lábai alá, és ötet tötte mindeneknek felette az Anyaſz. fejévé.* Azért a' miképen a' meg-ditsöittetett Chriſtusnak mindenek birodalma alá vettettek; úgy ö benne és ö általa mindenek miéink, *élet, halál*, ez egéſz *világ;* 's a' t. 1*Kór.* 3:22,23. Ül a' Ch. az ö Attyának Királyi ſzékibē mint fö; de nem úgy, mint tagok nélkül váló fö: *Éf.* 1:23. Söt a' mi nagyobb: 6. nem tsak úgy ül ott a' Chr. mint mi Fejünk; hanē *minket-is együtt helyhetett mennybe magával:* Éf. 2:6. nem, mintha ollyan hatalō és ditsöſég adatnék nékünk, mint a' ſz. Attya jobbján ülö Chriſtusnak; mert ez értelemben, *az Angyalok közzül-is kinek mondotta azt Iſten, ülj az én jobom felöl?* Sid. 1:13. hanē, hogy mi képünkbē és a' mi javunkra ül ſz. Attya jobbján: *Iel.* 3:21. Azért a' Chr. egyedül ül ſz. Attya jobbján, mi pedig az ö jobbja felöl: *Sól.* 45:10. Viſzont, 7. a' Chr. ſz. Attya jobbján való üléséröl, illyen lelki jó árad mi reánk: *Amaz újonnan való ſzületéskor, mikor ulénd az embernek Fia az ö ditsöségének ſzékibe, mi-is ſzékekbe ülünk, és meg-itéljük az Izrael* 12 *nemzetségit:* Mát. 19:28. Luk. 22:30. Az-az: az Apoſtolok, és mindē Apoſtoli tudományt igazán vallók, az Apoſtolok irásoknak mintegy ſinór mértékek ſzerint, kárhoztatni fogják ezt a' hitetlē világot, melly a' Chr. Évangyéliomának nem engedett: *Róm.* 2:16. 2*Teſs.* 1:8. Mi-is azért birák leſzünk: és mikor valamelly bün fel-támad a' mi vádlásunkra, mit irtózunk attól? avagy a' Biró kárhoztatja-é magát úgy, hogy *fatalis* (halálos) *ſententiát* pronunciáljon magára? *Rō.* 8:34. Mivel már a' Chriſtussal együtt helyhettünk mennybe, azért lábaink alá vettetnek naponként minden ellenſégink. Jóſué Herczeg, az Izrael fiainak lábaikkal tapodtatta amaz öt Királyoknak nyakokat: *Ióſ.* 10:24. Ugy, el-jö az idö, mikor meg-tapodtatik a' mi lábaink alatt-is a' Sátán: *Ró.* 16:20. Noha *még moſt nem látjuk, hogy néki* (a' Chriſtusnak) *mindenek birodalma alá vettettek vólna:* Sid. 2:8. Az égbē ülvén, a' mi hátra van, az után várakozik; t. ill. *hogy véghez menjen az Iſtennek titka:* Jel. 10:7. *az álnokságnak titka* (2 Teſſ. 2:7.) el-enyéſzvén: akkor *az ö itéleti megnyilatkoznak*, és *megnyílik mennybē a' Bizonság-tétel Sátorának tēploma*-is: Iel. 15:5. akkor, *mindē ellēségi vettetnek az ö talpai alá:* Sid. 10:13. Várjuk mi azt az idöt hit által, és állhatatos reménſéggel, a' mikor mindenek elvégeztetnek, és a mi váltságunknak-is (mellynek felsöbb gráditsa, lelkünk örök idveſsége:) tökéletessége, a' romlandóságnak rabsága alól való fel-ſzabadúlásunk által el-érkezik. *Jövel hamar Uram Jéſus!* Ámen.

HETE-

HETEDIK SZAKASZ,

Mellyben vannak, *A' Szent Lélek Istennek Pünkösti napi* EL-JÖVETELIRŐL, *'s a't. és azon Lélek-nek nemes Ajándékiról 's drága Kegyelmeiről való* idvességes TANITASOK.

ELSÖ PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött szent Irási szakasz: *Tsel.* 2: 1-4. [olvasd-el]

A' Szent Lélek Isten, örökké-való Isten, *örökké-való Lélek*, (Sid. 9:14.) mindazáltal nevezetesen és igen jelesen kétszer öntetett-ki öröktöl fogva: *Egyszer, a' före*, a' Christusra mérték nélkül: *Ján.* 3:34. *Ésa.* 61:1. *Sólt* 45:8. *Másszor, a' tagra*, az Anyaszétegyházra. Ki-öntötte az Atya Isten magából az ö Lelkét a' Christus Jésusra, és azzal kente ötet fel *Sionon az ö szent hegyén Királyságra*: Sólt. 2:6.

KERDES. *Mikor és miképen öntetett-ki a' Christusra a' Sz. Lélek?*

FEL. 1. Akkor, mikor a' Közbenjárói tiztet fel-válalta, 's arra amaz örök békességes tanátskozásban el-rendeltetett: *Zak.* 6:13. melly okra nézve, az ô Testámentomban-is, Isten fel-kenettetett Királlya vólt a' Christus, Sólt. 89:21,28,52. *az ö társai felett*, (: az-az, a' mondatott Istenek felett: *Sólt* 82: *kik ültek a' Jéhova Királyi székiben:* 1Krón. 28:5. és 29:23. 2Krón. 9:8.) *fel-kenettetett vólt vigasságnak olajával:* Sólt 45:8. 's a't. 2. E' világra való bé-jövetelkor kenettetett-fel a' Christus Sz. Lélekkel: lásd, *Ésa* 9:6. és 11:1,2. de *gradus*onként; mert nevekedett a' böltseségben: *Luk.* 2:52. Nevezetesbben pedig, a' világra bé-jövetel után, *solenniter*, kiváltképen való módon, kétszer *inaugurál*tatott és kenettetett-fel Sz. Lélek által a' Christus, a' Közbenjárói, Prófétiai és Királyi tiztre: (1) Mikor a' Jordán vizében kereszttelkedvén, galamb képében a' Sz. Lélek a' Christus fejére szállott, 's ö rajta meg-nyugodott: *Mát.* 3: *Ján.* 1: (2) A' halálból való fel-támadás, és minden ellenségin vött tökéletes gyözödelem után: *Tsel.* 2:36. A' Christus azért, minek-

utánna

utánna Sz. Lélekkel fel-kenettetett, mint Feje az Anyaszentegyháznak, (: a' fönek tulajdonsága szerint, melly az ö éltetö erejét, és az éltetö lelkeket az ö tagjaira ki-ontja:) ki öntötte a' meg-igértt Sz. Lelket meg-nyervén az Atyától, *Tsel.* 2:33. az ö titkos testére, az Anyaszentegyházra Pünköst napján bö mértékben. 'S így kenettetett-fel a' szenteknek Szente, a' Messiás, az ö titkos tagaival egybe: *Dan.* 9:24. Melly Sz. Lélek ki-öntetésének históriája irattatott-meg a' Leczkébē, minden ö környül-álló dolgaival, és nemes hasznával v. gyümöltsével együtt.

MAGYARAZAT.

KERD. I. *Mitsoda nap vólt az a' Pünköst napja?* FEL. Istentöl az ô Testámentombā rendeltetett jeles és Sátoros innepeknek laistromok meg-van irva, 3*Mós.* 23. részében. Elsö vólt a' *Húsvét*, (*Pascha:*) melly esett a' *Nisan* nevü hónak (: nálunk *Böjtmás hava:*) 14-dik napján, az Égyiptomból való ki-szabadúlásnak emlekezetire, és az ártatlan Bárány Jésus Christusnak a' mi büneinkért lejendö meg-ölettetésének ábrázolására: 2*Mós.* 12:1,6. s' a't. es 23:15. akkor hét napig kovásztalan kenyeret kellett enni; és a' vólt *a' kovásztalan pogátsáknak Innepek.* Ezen az innepē vitetett-fel a' gabona-kéveknek zöldes elsö sengéjek, és meg-ingattatott az UR elött, (3*Mós.* 23:11,14.) a' négy szelekre; hogy az UR a' Kanaán földének minden szegeletein lejendö Aratást szentelné-meg: a' honnan *Aratás elsö sengéjének innepének*-is hivattatott az. Ennek az innepnek utólsó napjától kellett számlálni viszont hét heteket, avagy kerek szám szerint 50 napokat: 3*Mós.* 23:15,16. akkor meg más innep lött, mellyen új búzából sült kenyér mútattatott-bé az UR eleibe, ez a' *Pünköst:* ℣. 17. Azoknak az 50 napoknak el-folyások alatt, el-végeztetett a' Kanaán földén az aratás: a' honnan, hivattatik *Aratás innepének*-is: 2Mós. 23:16 *. Máskánt, azt a' Pünköst innepét ül-

[* *Observanda est differentia inter messem Judæorum & nostram; nam Cananæi & Ægyptii arva cum falce visunt paulò ante Kal. Aprilis, peraguntque Messem Majo: Plinius lib. 18. cap. 18. illud ipsum confirmat Leo Afer, testis* αὐτόπτης, *Descript. Afric. lib. 8. cap. 4. citatus Goodvino in Tract. Mos. & Aaron, lib. 3. cap. 5. sub fin. Orientalis illa regio longè calidior est, ac nostra. Elevatio poli in terra Canaan, mense Aprili (: quô ad maturitatem pervenêre fruges:) tanta fuit, ac apud nos mense Julio; terra siquidem Canaanis situata est in gradu Horizontis 32. cùm nostra regio sit circiter in gradu 48. Vocabatur festum illud Pentechostes, etiam festum Hebdomadum:* Deut. 16:9,10. *Hebræis vocatur,* יום המשים: *item* עצרת *vid. Lightf. oper. Tom. 2. Hor. Hebr. in Actor. 2:* ℣. 1. *De reliquo; Panis in festo Pentechostes oblatus, significavit, 1. Spiritum S. tanquam munus novum, quinquagesimâ descensurū super Discipulos, ut accipiant* ἀπαρχὴν πνεύματος *primitias Spiritûs:* Rom. 8:23. *2. Apostolos, tanquam munus novum, ex hominibus, veluti frugibus terræ, sanctificandos Domino per* ἀπαρχὴν, *nempe, Jesum; ut sint quasi primitiæ eorum, in quib⁹ est oblectatio Dei:* Psal. 16:3. *h.e. N.T. 3. Spir. S. sic operaturum in Apostolis, ut ipsi fiant quasi panis, dum*

gentibus cœleſtem panem propoſuerunt, & ita famelicos ſaturârunt. 4. Ipſos tamen non fore panem ἄζυμον, & ſi ſint munus novum, & habeant ſpiritum adoptionis, tamen aliquid fermenti in cordis adytis remanſurũ; quod videmus in Petri Judaizatione, & Pauli cum Barnaba rixa. Sunt obſervata Doct. Reizii, ad Goodvinum, loco ſupr. cit. pag. m. 267. &c.]

lötték a' Sidók, a' Törvénynek a' Sinai hegyen lött ki-adattatásának emlekezetire; mert a' 7 heteknek utólſó napjok vólt, a' törvény ki-adattatásának napja; a' mint nyomozhatni, 2*Móſ.* 19:1,11,16. 's a't. Azon a' napon gyültek vólt az Apoſtolok öſſve; mindnyájan egy akarattal együtt vóltanak: mert a' hétnek elsö napja, avagy az Ur napja-is vólt az, mellyen a' Sz. Lélek le-ſzállott; mint az, mellyen a' Chriſtus a' halálból fel-támadott: *Ján.* 20:1. *Márk.* 16:1,2. 's a't *.

--*Valának mindnyájan együtt;* 's a't. T. ill. nem tsak a' 12 Apoſtolok; hanem mind ama' 120 férjfiak, kikröl ſzó van, *Tsel.* 1:15. mert noha mondatik az a' 2. réſzben ℣. 14. hogy Péter a' 11 Apoſtolokkal középre elö-állott; mindazáltal, hogy mind a' 120 férjfiak vötték légyen a' Sz. Lelket, meg-tetſzik a' Péter prédikátziójának eleiböl: ℣. 15. *Nem réſzegek ezek, a' mint ti alitjátok;* 's a't. veſd-öſſve, *Tsel.* 6:3 †.

Kerd. *Hól vóltanak együtt?* Fel. Valamelly házban: láſd, ℣. 2. talám abban, a' hol Mátyás Apoſtolságra válaſztatott: *Tsel.* 1:13. Két dolog láttatik ellent állani ez állatás aránt: 1. az, a' mi meg-van irva, *Luk.* 24:53. holott, a' Chriſtus menybe-mente után Jérusálembe megtért Apoſtolok felöl a' mondatik, hogy *mindenkor a' Templomban vóltanak.* 2. Hogy *a' törvény* (: t. ill. a' hitnek törvénye: *Róm.* 10:8. az Evangyéliom:) *Sionból mondatik ki-menni,* Ésa. 2:2. akkor, mikor az Iſten Házának hegyére ſok népek gyülnek, hogy a' Sion hegyén ſzülettesék mind ez, mind ama' Pogány, *a' Tirius, a' Szeretsen, a' Filiſtéus;* 's a't. Sólt. 87:4,5. *Sionon,* az Iſten ſz. hegyén *kenetett-fel a' Király* Chriſtus az ö tagaiban: *Sólt.* 2:6. Fel. A' dolgot ekképen lehet gondolni, és el-igazítani: A' ſebesen zúgó ſzélnek zendülése, a' kettös tüzes nyelveknek a' férjfiak közzül mindeniknek fejére való ülepedése, és a' Sz. Lélekkel való bé-tellyesedés, lött és kezdödött-el abban a' házban, mellyben

[* *Id luculenter demonſtratũ, (: quòd ſcil. dies illapſûs Sp. Sancti in Apoſt. fuerit Dies Dominica:) vid. apud Erud. Lightf. op. Tom. 2. Hor. Hebr. in Act. 2. item Comment. in Chronol. & Critico ad Acta, cap. 2. ubi etiam Kalendariũ 7 hebdomadárũ contexuit; &c. confer Polum in Acta. Ob eam rationem etiam Antiqua Eccleſia Pentecoſten ſemper die Dominico celebravit; &c. vide Reizium ad Goodv. ubi ſupr. pag. m edition. Bremenſ. 265. NB. Hellenîſtis-πεντηκοστὴ vocatur non ſemper, dies ultima 7 hebdomadarũ, ſed ſæpe totum illud tempus dierũ 50 à Paſchate. Noſtra nomenclatio verò Ung.* Pünköſt, *ex Græco Pétechoſte corruptũ eſtne, vel verò cur ita vocetur, inquirendũ, &c.*

† *Omnes illos 120 viros, S. Sancti donis æquè dotatos ac Apoſtolos, ſolidè probat aliquot argumentis Doct. Lightfoot. Hor. Hebr. in Act. 2:1.*]

ben együtt vóltanak, Istени szolgálatban foglalatosok lévén: de Szent Lélekkel meg-telvén 's néki buzdúlván, ki-rohantanak, a' Templomba mentek-fel, és sok külömbkülömbféle nyelveken szólván ott hirdették az Istenek nagyságos dolgait: ℣. 11. ott tapasztalták ama' sok féle nemzetből való embereket, kik elött ostán s Péter hatalmason prédikálott; 's a't. akkor térvén-meg ama' 3000 lelkek-is.

℣. 2. A' Sz.Lélek Isten el-jövetelét meg-elözö készület *(apparatus)* irattatik-meg: --*Hirtelenséggel lön az égből;* 's a't. Hajdan Illyés Prófétához *lassú szellöben* jött-el az Isten: 1*Kir.* 19:12. nem sebesen zúgó szélben; mert még akkor nem vala a' Sz.Lélek: *Ján.* 7:39. az ö kegyelmei ritkábbak, ajándéki nem olly fényesek vóltak: azért lassú szél módjára fújdogalt akkor a' Sz.Lélek; melly okra nézve óhajtozik az Anyaszentegyház a' Sz.Lélek kegyelmeinek bövebb ki-áradásáért: *Ének.* 4:16. Pünkösd napján pedig sebesen zúgó szélnek formájában jött-el a' Sz.Lélek: mert *az óltár tüzének a' földre* való le-vettetése után, *löttek szózatok, mennydörgések és villámások:* Jel. 8:5.

℣. 3. *Látának kettös tüzes nyelveket.* Hajdan az Ésaiás Próféta nyelve az óltárról le-vétetett tüzzel illettetett vala meg: *Ésa.* 6:6,7. melly lelki látásban az a' dolog példáztatott, a' mi itt Pünkösd napján esett; mert az óltár tüze a' Sz.Lélek: *Jel.* 8:5. a' Chrisztus Lelke az, a' ki igaz óltár: *Sid.* 13:10. kinek a' tüzön van hatalma: *Jel.* 14:18.

-- Hajdan, a' Bábel tornyánál lött, nyelvek öszve-zavarodásokkor, kezdödött a' nemzetségeknek Istentöl való el-hagyattatások 's meg-vettetések: 1*Mós.* 11: mert annak a' szent nyelvnek, mellyen Isten az ö igaz esméretit az emberek között az ideig folytatta, el-tévesztésekor, el-vesztették és tévesztették az emberek az igaz Istennek és annak tiszteletinek módjának-is esméretit, rohanván nyavalyásúl és bóldogtalanúl az ördögöknek és a' teremtett állatnak imádására: *Róm.* 1.

Két ezer és három száz esztendök folyának-el, az emberi nyelvnek a' Bábel tornyánál meg-esett szomorú öszve-zavarodásától fogva, az ideig, a' mikor a' könyörülö irgalmas Isten, Pünkösd napján, a' nyelveknek ajándékokat engedé és viszsza-ajándékozá az embereknek; hogy az, annyi száz esztendök alatt homályban lévö Istени igaz esméret, újolag helyre álljon, és ki-világosodjék. Imé jelen van már az orvosság, és a' nyelveken való szólhatásnak ajándéka által meg-gyógyíttatik e' világnak az a' sérelmes sebe, melly esett vala rajta a' Bábel tornyánál. Imé már, *el-vétetik* a' Sion hegyén minden népekröl *a' borítéknak ábrázatja, melly minden népeket* Babilonban *bé-borított vala,* és *a' fedél, mellyel minden nemzetségek bé-fedeztettek vala:* Ésa. 25:6,7.

Kerd. *De mi okon jött-el a' Sz. Lélek Pünköſtben, tüzes nyelveknek formájokban?* Fel. Arról ſzólunk közönſégesen elsöben; *miérthogy tüzben jött-el?* 1. Az Uj Teſtámentomi elöddedi kereſztyén Ekkléſiának fel-ſzentelését, (*conſecratio*ját) elö-állítását, meg-akarta egyeztetni Iſten, az ô Teſtámentomi Sidó Ekkléſia fel-ſzentelésének (*initiatio*jának) formájával. Mikor a' törvényt a' Sina hegyen hajdan Iſten kiadta a Sidóknak, akkor *initiá*lta, ſzentelte-fel a' Sidó Ekkléſiát, elſzakaſztván azt e' világnak minden egyéb nemzetségitöl, különözö parantsolatokkal és rendelésekkel: 5 *Móſ.* 4:8. *Sólt.* 147:19,20. A' törvényt pedig tüz közepiböl adta-ki Iſten; mert a' hegyre tüzben ſzállott vala le: 2 *Móſ.* 19:16,18. *Sid.* 12:18. a' honnan a' törvény, mondatik *tüzes törvénynek:* 5 Móſ. 33:2. Az Uj Teſtámentomi Ekkléſiát-is, (: mellynek adandó vala a' hitnek törvényét:) mennyböl le-ſzállott tüz által ſzentelte-fel Iſten *. 2. A' tüz, a' Sz. Lélek örök Iſtenſégének (*ſymboluma*) ki-czímerezöje. *Tüz az Iſten:* 5 Móſ. 4:24. Sid. 12:29. A' négy *elementum*ok, éltetö-állatok között, (: a' régibb Filoſofia ſzerint ſzólok:) leg-elsöbb a' tüz, (1 *Móſ.* 1:3,4.) a' többinél tetteresebb, fényesebb; 's a't. Az Iſteni örök terméſzetre, mellynek réſzese a' Sz. Lélek, könnyü ſzabni e' tulajdonságokat. 3. A' tüz, az ö eredetire nézve, a' Napnak kerekſégében (*ſphærá*jában) van; ott van annak terméſzeti téſzke: és mitsoda légyen a' tüz az ö eredeti téſzkében, ember nem tudhatja 's nem láthatja; hanem tsak annyiban, a' mennyire ki-hat annak ereje az ide-alatt lévö dolgokra. A' Sz. Lélek Iſten-is az ö örökké-valóságában lakott; és elébb nem eſmértetett, hanem leg-derekasabban akkor, mikor tüz formában jelent-meg †. 4. Az eredeti tüz, a' Hóld alatt lévö dolgok körül, kiváltképen kettöt munkálódik, világosságot és melegſéget. A' világosság a' sötétséget, a' meleg a' hideget és jeget el-oſzlatja: Igy a' Sz Lélek, mint tüz és nap, világosságot és melegſéget hozott ennek a' sötét és meg-hidegedett ſzivü világnak. Mindennek ſzive, mint a' jég, meg-fagyott vala; a' sötétségnek és a' halálnak árnyékában ül vala e' világ; ſem Iſtenhez, ſem felebarátjához gerjedezö meleg ſzereteti nem vala az embernek: De minekutánna az a' ſzent tüz e' világra jött; *el-múlék a' tél,---ſzép virágok láttatának* a' mi ſzivünk *földén, --- a' gerliczének ſzava-is* meg-*hallaték:* Enek 2:11,12. Semmi nem rejtheti-el már magát annak a' tüznek hévſége elött: *Sólt.* 19:7.

* *Analogia eſt tam quoad modum conſecrationis & initiationis utriusque Eccl. quàm quoad tempus: utrobique Pentecoſte, &c.*

† *Licet verò Ignis Elementaris, inter reliqua Elementa maximè agens ſit, tamen in ſua ſphæra nihil producit, ſed ſua virtute quodammodo ſe involvit; extra tamen ſuã ſphæram, mira & multa operatur in ſublunaribus: Ita Sp. Sanctus in divinis, ad intra; (: ut loquuntur Theologi:) nihil agit, nec generat ut Pater, nec ſpirat ut Pater & Filius; verùm ad extra omnia producit, eádem virtute cum Patre & Filio; &c.*

19: 7. Pünköſt napján lött azért az Ekkléſiának nyári *ſólſtitiuma*, (: az ö napjának meg-térése:) akkor kezdödtek el a' mi *Canicularis* napjaink, fel-tetzvén a'mi hévſég hozó tsillagunk: (: a' *Canicularis* nyári napokban leg-nagyobb hévſége van a' Napnak.) Ha az az éltetö *(Elementaris)* eredeti tüz, mellynek féltke a' Nap *Sphærá*jában, kerületiben van, az ö tellyes erejébe a' földre tállana; mindeneket meg-emétztene, minden füvet el-hervaztana, kút-fejeket 's folyó-vizeket meg-tzáraztana, köztiklákat meg-haſogatna, mindent porrá 's hamuvá tenne. Az utólſó ítélet nagy napján, a' világ az által az *Elementaris* tüz által emétztetik-meg, mikor *az egek nagy tsikorgással el-múlnak, az éltetö-állatok hévség miatt meg-ólvadnak*; 's a't.

Hát mit gondolz, mikor a' Napnak 's Hóldnak *ſphærá*ján felyül lakozó mennyei tüz alá-tállott, mit nem tsinált? a' meg-fagyott hideg tiveket meg-ólvaztotta; a' hijába-valóságoknak gazzokat a' lelkekböl ki-irtotta; a' teſti gyönyörüſégek kútfejeket el-tzáraztotta; 's a't. *Mert a' mi Iſtenünk meg-emétztö tüz:* Sid. 12:29. Oh melly nagy tükſége vala erre a' tüzre a' világnak! Az értelmes házi Gazda etmélvén, hogy az ö tántó-földe tövis, bogátskóró, és egyéb haztontalan gaztól fojtogattatván, meg ſoványodott 's terméketlenné lött, tüzet vét az ö földének, és azt meg-égeti *. Ama' nagy Vinczlér, ama' nagy mennyei Gazda, látá, hogy az egéz világ meg-ſoványodott, terméketlenné lött; tövis, gaz, perje, az-az, minden-féle bün nötte-fel a' mi tivünk földét: *már Iſten átkához közel valánk*; 's a't. Sid. 6: 8. Azért küldé el elsöbe tz. Fiát, hogy tüzet veſſen e' világnak: *Luk* 12:49. azután a' másik mennyei tüz-is, t.ill. a' Sz. Lélek, le-tálla; 's a't.

KERD. *De miérthogy tüzes nyelv formában jelent-meg a' Sz. Lélek?* FEL. Mert az Apoſtoloknak ollyan fegyverre vala tükſégek; *tüzes nyelvre*, az-az, Iſten Lelkétöl igazgattatott, hatalmason, a' lelki-eſméretig bé-ható *demonſtratio*kkal, böltsen 's okosan predikálható, Csátárok 's Fejedelmek elött tólni tudó, *(Mát.* 10:19.) minden világi böltseſéget Iſtennek foglyúl vivö 's meg-tégyenitö (1 *Kór* 2:4. 2 *Kór.* 10:5.) nyelvre vala tükſégek. Vagyon *gyehenna tüzétöl fel-gerjeſztetett nyelvis, a' melly-is tüz, és nagy erdöt meg-éget:* Jak. 3: 5,6. az ollyan nyelveket meg-tégyenitö, 's az ollyan tájakat bé-dugó nyelv kell vala az Apoſtoloknak: azzal ajándékozá-meg öket a' Sz. Lélek, mikor Pünköſt napján tüzes nyelv formájában ülepedék fejekre. Igy tölt bé az, hogy *a' mi vitézkedésünknek fegyverei nem teſtiek*; 's a't. 2 Kór. 10:4,5. 1 Sam. 17:47. *Nem erövel, nem hatalommal* (Zak. 4: 6.) épült a' Chriſtus lelki országa; hanem gyenge Apoſtoloknak Sz. Lélektöl igazgattatott nyel-

* *Virg. Georgic.* 1. *Sæpe etiã ſteriles incendere profuit agros, Atque levem ſtipulã crepitantibus urere flammis.* Horatius: *Negletis urenda filix innaſcitur agris.*

vek által kelle e' világnak a' Christ⁹ engedelmességére hódoltatni; 's a't.

Kerd. *De mit jelent az, hogy a' nyelvek úgy láttattak, mint részekre osztattak?* (Διαμιριζόμηναι.) Fel. A' tüzes nyelveknek külömbözö formájok azt jegyzik: 1. hogy a' Léleknek ajándéki, a' tagoknak mivóltok szerint, külömböznek: 1 *Kór.* 12: 4. Az óltár alól ki-folyó, lelkeket el-ragadó áryiz némellyeknek bokáig ér, némellyeknek térdig, némellyeknek czombig, némellyeket pedig szintén el-borít: *Ézék.* 47:1-4. 2. Hogy a' Sz. Léleknek ajándéki sokak, sok-félék, sok részüek; sokakra, e' világnak sok és minden részeire ki-terjedendök: úgy hogy jóllehet tsak 120 férjfiak vötték leg-elsöben Pünköst napján a' nyelveknek ajándékát, *Tsel.* 1:15. és 2:1-4. mindazáltal mindnyájan vötték az Isten hivei a' Sz. Lelket: úgy hogy tsak egy sints, valaki a' Christust Urának nevezi, Sz. Lélek nélkül: 1 *Kór.* 12:3. Annyira, hogy már nem tsak a' gyülekezet sátorában; hanem azon kivül-is: 4 *Mós.* 11:25,26. nem tsak a' vének; hanem az ifjak-is, szolgák, szolgálók prófétálnak, látásokat látnak: *Joel*, 2: 28. Söt nem tsak a' szelíd juhok, az Apostolok, (*Ján.* 10:3.) hanem még ama' *Bénjáminból való két estvéli farkasok*-is, Saul és Pál, a' két Saulok-is prófétáljanak: 1 *Mós.* 49:27. 1 *Sam.* 10:10. *Tsel.* 9: 22. a' Lélektöl, mint öztöntöl, kénszeríttetvén: *Tsel.* 9: 4. úgy hogy lehetetlen, hogy ne szóljanak: *Tsel.* 4: 20. 's a't.

- ℣. 4. A' Sz. Lélek Isten el-jövetelének gyümöltsei irattatnak-meg: 1. *Meg telének Sz. Lélekkel;* az-az, annak minden szükséges ajándékival: *Tsel.* 6: 3,5,8. és 7:55. 2. *Kezdének szólni más nyelveken;* t. ill. *Párthiabélieknek, Médusoknak, Elámitáknak, Égyiptiusoknak,* 's a't. nyelveken; lásd, ℣. 8-11. E' széles világra ki kell vala nékik menniek az Évangyéliomnak prédikálására: *Márk.* 16:15. azért a' nyelveknek ajándékokra nagy szükségek vala, mind addig, míg az Ekklésiák jól meg-nem fundáltatnának: *Pál* egész *Illiriáig* (Thót és Horvát országig) prédikálotta az Évangyéliomot: *Róm.* 15:19. *Máté* a' *Szeretseneknél; Tamás* a' *Párthusok* és *Scithák* között; 's a't. a' több Apostolok ki együtt, 's ki másutt *, *a' földnek utólsó határáig;* mert épen addig *tétetett* a' Christus *a' Pogány népeknek világosságokúl:* Ésa. 49: 6.

Ma-is Istennek szép ajándéka a' nyelveken való tudás; de ahoz sok, nagy, és igen nehéz munkával jutunk †; nem úgy mint az Apostolok Pünköst

[* vid. *Wilh. Mom. Occô. Temp. Tom.* 2. *lib.* 3. *cap.* 8. §. 189---206. *pag. m.* 388-391. *&c. Friderici Spanhemii Introd. ad Hist. Nov. Test. sæcul.* 1. *cap.* 5 *pag. m.* 156. 157. *&c.*]

† *Doctor quidam, Johannes Elliotus, natione Anglus, qualiter Lingvam Indicam didicit, & Atlantæo labore, qualiter universa Biblia in Lingvam Indicam transtulerit in occidentali India, s. America; vide de eò Relationes Epistolicas ad Clar. Joh. Leusden, typis Ungaricè etiam per Dom. Nicol. Kis, Claudiopoli expressas.*]

Pünkösd napján, rendkivül. És már, mikor majd minden nyelven prédikáltatik az Évangyéliom, és az Ekkléſiák jól meg-fundáltattak; minden nyelven akarja Iſten, a' Kereſztyének között hogy prédikáltaſsék az Évangyéliom, 's a' Chriſtus lelki orſzága terjedjen: úgy hogy, már ma a' ki az ö Hallgatóinak *idegen nyelven prédikál, bolondságot tselekeſik:* 1Kór. 14: 9, 15. Ez a' nyelveknek rendkivül való ajándékok, még egyſzer nem ajándékoztatik-é az Iſten Házának akkor, mikor *az Iſten orſzágának Évangyéliomának ez egéſz földön prédikáltatni* kell, *hogy az minden népeknek bizonyságúl légyen:* Mát. 24: 14. mikor *még egyſzer próféſtálni kell* azoknak, kiknek ſz János képeket viſelte, *Királyok, népek, és ſok nemzetségek előtt?* Jel. 10: 11. én nem merem meg-határozni; a' nálam tudósbak itéletekre bizom.

TANUSAGOK.

I. *A' Szent Lélek Iſten tüz; és annak az emberek ſzivekben való munkálódása ollyan, mint a' tüz munkája.*

A' leczkében. A' haſonlatosságoknak okaikat, láſd oda-feljebb a' Magyarázatban: veſd-öſzve, *Mát.* 3: 11. *Márk,* 9: 49. Az Iſten drága beſzéde-is, melly a' Sz. Lélek ihléséből iratott, és hathatóvá léſzen a'hivek ſzivekben azon Sz. Lélek munkálkodása által, tüznek mondatik: *Jér.* 20: 9. és 6: 14. veſd-öſzve, 1*Kór.* 3: 13, 14. *Luk.* 12: 49. *Sid.* 4: 12. 's a't.

II. *Abban a' Gyülekezetben, 's a' között jelenik-meg a' Sz. Lélek, melly az UR nevében, egy ſzível lélekkel, egy akarattal gyül öſzve, az igaz Apoſtoli tudománynak tanúlására, 's a' ſzerint, mint ſinór mérték ſzerint való igaz Iſteni ſzolgálatra.*

A' leczkében: ℣. 1. veſd-öſzve, *Luk.* 24: 53. *Tsel.* 1: 14. *Mát.* 18: 20. *Sólt.* 133: 1-3. A' holott az atyafiak együtt ülnek a' Jéſus lábainál, ott ſzáll-le a' főről (a' Chriſtusról) a' drága kenet (a' Sz. Lélek, *Sólt.* 45: 8.) a' tagokra: oda *parantsol* a' Jéhova áldást és életet mind örökké. Nem tsak meg-jelenik pedig az ollyan gyülekezetben a' SzentLélek; hanem annak igaz tagjait magának lakó templomúl válaſztja: 1*Kór.* 6: 19. azokban lakozik, 's mindennémü ſzükſéges kegyelmeivel bé-tölti öket; 's a't.

Nem minden ſinatban 's gyülekezetben lakik hát és jelenik-meg a' Sz. Lélek; el-vonja magát attól a' gyülekezettől, a' hol az igaz Apoſtoli tudománynak ſinór mértéke ſzerint nintsen a' rend: ſok gyülekezetekben *a' Bálám tudománya* taníttatik: *Jel.* 2: 14. ſok helyeken *Jézabel*-is *tanít, és el-tsalja azokat*-is, kik Chriſtuséi, *hogy paráználkodjanak,* *Applicatio.*

nak, és egyenek a' bálványoknak áldoztattakban: Jel. 2:20. 2. Ha a' Szent Irási igaz tudomány, az Evangyéliomi tiszta igasság, minden emberi agytól koholtatott találmányokkal való meg-egyelités nélkül tanittatik mi közöttünk; ha egy szivel 's egy akarattal gyülünk öszve, hogy ama' lelki Gamalielnek, a' Jésusnak, lábainál Máriával (*Luk.* 10:39.) leülvén, igasságot tanúljunk; bizony Isten gyülekezete vagyunk, a' Sz. Lélek Isten meg-jelenik közöttünk, és az igazgat minden jóra. És ez, ki-mondhatatlan nagy vigasztalására szolgálhat a' szegény árva Evangelica Reformata Ekkléziáknak; ha üldöztetünk-is, mint a' fogolymadarak, ezt mondván gyakran a' világ fiainak *sarcasmusa*, tsúf-beszéde minékünk; *Palare de monte vestro, avicula:* Sólt. 11:1. *Fuss-el a' ti hegyetekről te madárka:* Ha e' világ ellenünk van is; Velünk a' minket bátorító, vigasztaló, minden jóra tanító, 's minden igasságra vezérlö mester, a' Sz. Lélek Isten: mihelyt az UR nevében öszve-gyülünk, mindjárt közinkbe jö, némelly ember szivében sebesen zúgó szelet indít, (: mint az Apostolokra való le-szállásakor: *Tsel.* 2:2.) meg-dobbantván azt lelke-esméretiben az ige hallás által, és büneiröl meg-gyözvén: *Ján.* 16:8. némelly ember lelkébe vizont, lassú, vékony eleztö szellövel együtt megyen-bé, (: a' minémü formában hajdan Illyésnek megjelent: 1*Kir.* 19:12,13.) mikor a' sérelmes lelket meg-vidítja, 's a' meg-sebhettet bé-kötözi: *Sólt.* 147:3. Érzed-é, ember! e' kettö közzül valamellyik mozdúlást és indúlatot szivedben? meg-rendült-é a' te szived háza a' Sz. Lélek Istennek abba való bé-menetelekor, mint a' ház, mellyben az Apostolok öszve-gyülve valának? Bóldogtalan vagy, ha mint a' bálvány-kö tsak úgy ülsz a' gyülekezetben; ha az ige hallás közben semmi meg-mozdúlást 's buzgóságot nem érzesz szivedben; bizony még nintsen néked Sz. Lelked: Azért imádkozzál, és mondjad az Anyaszentegyházzal azt, a' mi van, Ének. 4:16. *Serkenj-felÉszaki-szél, és jöjj-el Déli-szél, fújj az én kertemre, hadd follyanak annak drága illatú szerszámi!* Ámen.

II. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött szent Irási szakasz: *Ján.* 1: ℣.32,33. [olvasd el.]

Keresztelö János, hét kiváltképen-való nemes tanubizonság-tételt tött a' Christusról, (: *lásd oda-feljebb az V. Szakaszbéli 6-dik Prédikátziónak az eleit:*) A' leczkében, a' hatodik *confessio*, tanubizonyság-tétel iratott-meg; mellyben czélozás vagyon néminémü históriára, meg-lött dologra: le-irattatván, az Ur Jésusnak egy drága nemes tiszti aránt való (: melly a' Sz. Lélekkel való kereszteles:) ki-czímerezése, azt az

azt az ö nemes czímerét 's tiſztit mútató jellel együtt. Holott, 1. meg-jegyeztetik Ker. Jánosnak a' Chriſtusról való nemes tanubizonysága, mellyben czélozás vagyon a'Chriſtus kereſztségekor meg-lött hiſtóriára. 2. Egy drága nemes tiſzti rajzoltatik-le az Ur Jéſusnak; hogy ö lenne az, *a' ki Sz. Lélekkel keresztel.* 3. Ezt az ö drága nemes tiſztit mútató 's eſmértetö jel iratik-meg, a' 33. ℣nek elein.

MAGYARAZAT.

-℣. 32. A' János tanúbizonyság tételében czélozás vagyon, (: a' mint tsak moſt mondottuk:) a' Chriſtus kereſztségekor lött dologra; mellyet világosbban meg-irtak a' több Évangyéliſták: *Mát.* 3:16. *Luk.* 3:21,22. Igy ſzól azért Ker. Sz. János: *Látám a' Lelket le-jöni*, Mát. 3:16. *az Iſtennek Lelkét*, Luk. 3:22. *a' Sz. Lelket.* Meg-jegyzésre méltó dolog; a' mint az elsö világnak kezdetiben az Iſten Lelke a' vizek felett mozgott, azokat táplálta 's ingatta: 1*Móſ.* 1:2. úgy a' második, Uj Teſtámentomi világnak bé-állásakor, az URnak Lelke a' vizek felett (a' Jordán vize felett) láttatott, 's ott mozgott; 's a't*.

--*Le-jöni, le-ſzállani;* 's a't. Gyakran tulajdoníttatik Iſtennek az Irásokban le-ſzállás, le-jövetel: 1*Móſ.* 11:7. 'sa't. nem, mintha az Iſten helyböl helybe költöznék; mert mindenütt jelen-való, és mindeneket bé-tölt; nem-is ſzoríttathatik valamelly határ közzé: Az Iſteni örökké-való Lélek-is mindenütt jelen-való: *Sólt.* 139: 7--12. Hanem, mondatik az Iſten le-jöni, le-ſzállani, mikor a' földön rendkivül való és tsudálatos dolgot tselekeſzik: Igy jött-le a' Sz. Lélek-is, mind a' Chriſtus kereſztségekor, mind Pünköſt napján: *Tsel.* 2.

--*Mint egy galambot.* Veſd-öſzve, *Mát.* 3:16. *Márk*, 1:10. Sz. Lukáts azt irja; hogy az a' galamb, mellyben a' Sz. Lélek le-ſzállott, *teſti ábrázatú* vólt: *Luk.* 3:22. *Ágoſton* Doktor hajdan, és ö utánna *Aquinũ* városából való *Tamás*, nagy Scholaſticus Doctor, a' Thomiſtáknak Attyok, azt állitották; hogy az a' galamb, mellynek képében a' Sz. Lélek le-ſzállott, igaz, valóságos és eleven galamb vólt, a' több azon nemü madarakhoz mindenekbẽ és mindenképen haſonlatos; tsak hogy nem az akkor világon repesö galambi ſeregböl fogattatott-ki; hanem Iſtentöl kiváltképen való módon teremtetett, a' végre, hogy

[* *Supervacaneum foret, quot in locis Sp. Sanctus, Spiritus Dei appelletur, recenſere; ùt* Gen. 41:38. Exod. 31:3. Num. 24:2. *& alibi ſæpiſſimè. At planè neceſſarium judico notatu, quòd quotieſcunq; ſic appellatur; textus Hebr. habet Spirit⁹* אלהים (Elohim) *in plurali; & proinde monſtrat, eum non ex una ſolummodo perſona proceſſiſſe: contrà ac ſtatuit Eccleſia Græca, cujus ex ſententia, Spir. Sanctus non ex Patre & Filio, ſed ex ſolo Patre procedit.*]

annak formájában jelenjék-meg a' Sz.Lélek *. Mások viszont, nevezetesbben egy jeles tudományú *Anglus Doktor* †, azt állatják, hogy az nem vólt valóságos galambi testü állat; mint szintén, az Apostolok fejekre ülepedö tüzes nyelvek, mellyeknek formájokban le-szállott a' Sz. Lélek Pünkösd napján, nem vóltanak tulajdonképen való tüzes nyelvek. Az okon, mindenik Evangyélista úgy szól a' Sz.Léleknek galambi formában való le szállása felöl; *Látta az Istennek Lelkét le-szállani*, (ὡσεὶ περιστερὰν,) *mint egy galambot*: Mát.3:16. Márk,1:10. Luk.3:22. Ján. 1:32. Akarmint lött légyen a' dolog, én arról nem *disputálódom*; hanem a' b. eml. *Kálvinus Jánossal* együtt függöben hagyom.

A' Christus kereszтsége után egyébkor, 's többször, láttatott-é a' Jésuson, vagy ö körülötte az a' galamb, nintsen meg-irva; nem-is szükség róla békételenül vitsgálódni. Ha el-enyészett-is a' galambi ábrázat; de a' Lélek nem távozott-el soha, 's nem hagyta-el a' Christust: *Ján.* 3: 34

Muhamed, amaz álnok 's hitetlen tsábító, tsúfoson és tsalárdúl majmoskodott ezaránt; magához egy galambot szoktatott, melly a' sokaság közzül-is ötet ki-esmérvén ottan vállára szállott, és a' fülébe vagdátsolt, a' honnan az elött búza szemekkel étetnie szokta vala; 's azt fogá azontúl belé, hogy a' Sz. Lélek súgja a' fülébe, a' mit véle mondatni akar. Igy motskolván és tévén gyanússá ö általa a' Sátán, a' hazugságnak Lelke, a' Sz.Léleknek hajdani idvességes, galambi formában való meg-jelenését §.

Kerd. *Miérthogy a' Sz.Lélek nem más formában, nem tüzben vagy lángban, nem nyelvek formájokban mint Pünkösd napján, nem más állat, hanem galamb formájában jelent-meg a' Christusnak kereszтségekor?* Fel. Ez formában való meg-jelenésnek titkos okainak némellyike a' Christust, némellyike a' Sz Lelket, némellyike az embereket nézi: Tud ill. 1. azért szállott a' Sz.Lélek a' Christusra galamb formájában, hogy a' Christus szelídsége, ártatlansága, tisztasága, együgyüsége, jegyesséhez való szerelme, ki-fejeztetnének; mellyek-is a' galambnak minémüségei: *Mát.* 10:16. és 11:29. hogy ne irtóznánk a' Christushoz menni; ki nem

[* *Sententiæ illius quales adferantur rationes, vid. Lightfootii oper.Tom.1. in Harmon. 4 Evang. ad Luc.3:22. fol. m.347. ejusdem sententiæ olim fuit Tertullianus; ex recentioribus Wilh. Momma, Oecon.Temp. part.2. lib.3. cap.5. §.15. statuens, columbã illam non fuisse spectrum, nec similitudinem tantùm quandam, sed solidum corpus, veramque columbam, è nihilo à Sp.Sancto formatam ad præsentem usum.*

† *Joh.Lightfoot loco proximè citato, fol.m.348. solidis 5 argumentis probat, non fuisse illam columbam realem; &c.*

§ vid. *Wilh. Momma, loco proximè citato, §.23. Johann. Forbesium, Instruct. Histor. Theolog. lib.4. cap.4. &c.*]

nem irtoztató hatalommal, hanem ſzerelmetes és édességes kegyelemmel fel-ruháztatva jö mi hozzánk: *Ján.* 1:14. 2. Azt akarta Iſten ez ábrázatban ki-czímerezni; hogy a' Sz. Lélek-is ſzelídſégnek, békeſségnek, ſzentségnek, tiſztaságnak, Iſteni 's atyafi ſzeretetnek Lelke, ſzerzője, ihlője. Nintsen a' galambnak epéje*: a' roſz illatú helyen meg-nem marad †: tiſztaságot 's tiſzta helyet ſzeret; ſzelíd, (*Mát.* 10:16.) ártatlan, más madárral nem czivódó, nem ragadozó, ſzüz és ſzemérmes, társán kivül mást eſmérni nem akaró, sürüen nyögö, félelmes, és igen tenyéſzö. Az Ur Jéſusra, a' Sz. Lélekre, 's mind azokra, kik a' Chriſtusba bé-óltattak, és Sz. Léleknek templomivá lettek, reájok illenek böven ez minémüſégek: a' honnan, a' Salamon ékes Énekeiben, mind a' völegény Chriſtusnak, 's mind a' menyaſzſzonynak, melly az Anyaſzentegyház, galambi név és minémüſégek tulajdoníttatnak. 3. Azt akarta Iſten e' jelenés által ki-nyilatkoztatni; ama' bárkából hajdan ki-botsáttatott, és ſzájában olaj-fa levelet hordozó galamb, mit példázott légyen: 1 *Móſ.* 8:8-11. t. ill. az a' Noé bárkájából ki-botsáttatott, és ſzájában zöld olaj-fa levelet viſzſza-vivö galamb, a' föld ſzinéről elment özönviz meg-ſzállásának 's meg-ſzünésének hir-mondója vala: Az Iſten haragjának özönvize borította vala bé az egéſz földnek ſzinét a' bünért; a' ſzerelmes lelket meg-éleſztö Gileádbéli balſamom olajhoz haſonló drága Évangyéliomot, a' Sion hegyéről ki-hirdettetö Sz. Lélek jön az, melly hirt monda az el-epedett bünös lelkeknek az Iſten haragjának özönvizének meg-ſzünése felöl, minekutánna eleget-tött az, a' kinek fejére ö galamb képében ſzállott. 4. Égbéli jel által kelle a' Chriſtusnak mennyből valónak, mennyből le-hozott hatalommal 's méltósággal tanítandó Meſternek (: mert ezen tiſztire kereſztségekor *inaugurál*tatott, ſzenteltetett-fel:) lenni, meg-mútatni, hogy ö lenne amaz ég közepén repülö, örökké-való Évangyéliomot hirdetö Angyal: *Jel.* 14:6. Azért kellett égben repdesni ſzokott állatnak, madárnak, 's nevezet ſzerint galambnak ábrázatjában reája ſzállott Sz. Lélek által fel-ſzenteltetni nékie. Mellyik égben-repesö madár lehet vala pedig alkalmatosabb e' dolog körül való titkoknak ki-fejezésekre, mint a' galamb, melly ſzelídebb és tiſztább minden madaraknál? melly-is egyedül

* *Felle colúba caret, roſtrô nõ lædit. & ungues Poſſidet innocuos, granaque pura legit.* Ovid. *vid. Illuſtris Bochartı Hierozoicõ. part. 2. lib. 1. cap. 4.*

[† *Aſſuetis, ut veniant ad candida tecta columbæ, Suscipiat nullas ſordida turris aves:* Ovid. *Thomas Aquinas & Ludolphus* 7 *illas Spir. Sancti gratias,* Eſa. 11:2,3. *totidem columbæ qualitatibus comparant; uti videre eſt, ſi quem impellat curioſa ſedulitas, apud Ludolphum in Luc.* 3:22. *& Aquinatem, ſumm. part.* 3. *quæſt.* 39. *artic.* 6. *Spir. Sanctus omnibus columbis purior, caſtior, manſvetior, fœcundiſſimus bonorum dotorum auctor eſt:* 1 Cor. 12:6. *Momma, loco ſupr. citat.* §. 22. *Qualitates & proprietates columbarũ fusè deſcriptas, vid. apud Bochartũ, part.* 2. *lib.* 1. *capitib.* 6. *prioribus.*]

tétetett a' madarak közzül méltóvá arra, hogy áldozatra az Isten oltárára, Isten tiſztességére fel-vitettethessék: 3 *Móſ.* 1:14. *Luk.* 2:24. (: a' gerlicze-is a' galambnak a' neme, és ollyan minémüſégü, mint a' galamb:) Minden mi Isten eleibe vijendö lelki áldozatunkat ez a' galamb, a' Sz. Lélek ſzenteli-meg: *Róm.* 15:16. ama' fényes Királyi ſzék jobbján lévö arany oltárra tévén: *Jel.* 8:3.

Nem égböl le-ſzállott tüz formájában ſzállott a' Chriſtusra a' Szent Lélek, mint az Apoſtolokra Pünköſt napján: mert nem ſzükölködik vala az tüz által való kereſztség nélkül, a' ki másokat *tüzzel kereſztelendö* vala: Mát. 3:11. és *tüz által meg-sózandó:* Márk, 9:49.

A' 32-dik ſznek utólján illyen igék vannak: *És meg-nyugovék,* (:vagy mint a' Görög betü ereje tartja:) *marada ö rajta.* A' galamb felöl tulajdonképen nem gondolhatjuk azt, hogy a' Chriſtusnak vállaira ſzállott vólna, hogy az ö fejére ülepedett 's ott nyugodt vólna; a' mint Pünköſt napján az Apoſtoloknak fejekre látſzott ülni a' tüzes nyelv: *Tsel.* 2:3. hihetöbb, hogy ſzárnyait terjeſztette-ki a' Chriſtus felett, azokkal ötet bé-fedezte 's meg-árnyékozta, az ö ſzent feje felett való gyakori repdeséssel mozgatta magát; nem maradván mindazáltal azontúl ſzüntelen a' Chriſtus körül, hanem majd el-enyéſzvén. A' Sz. Lélekröl kell érteni azt a' Chriſtuson való meg-nyugvást, ö rajta való maradást. Miként az Apoſtolok a' tüzes nyelveknek fejekre való ülepedések után, Sz. Lélekkel bé-telvén, nyelveken ſzólottanak, *és beſzéllették az Istennek nagyságos dolgait:* Tsel. 2:3,11. úgy, kétség kivül, a' galambnak látható le-ſzállása után, az ember Jéſus a' Sz. Léleknek nagyobb mértékü kegyelmeivel tellyesedett-bé: lásd, *Luk.* 4:1,14. *Ján.* 3:34. Még kitsíny gyermek korában-is *erösíttetett* ugyan a' Jéſus *Lélekben:* Luk. 2:40 söt életének elsö ſzempillantásától fogva tellyes vólt kegyelemmel: *Ján.* 1:14. De a' Sz. Léleknek látható és igen jeles reá való ſzállása után, a' Léleknek mintegy új erejével öltöztettetett-fel; akkor tellyesedvén-bé egéſz eröben az ö felöle eleve meg-mondatott Prófétziák, *Ésa.* 11:1,2. és 42:1. és 61:1. *Sólt.* 45:8. 's a' t. Valamelly nagyságos és tsudálatos dolgokat azért tselekedett a' Jéſus azontúl, mind abban a' Lélekben és az által tselekedte. A' puſztában ötet meg-kísértö Sátánon az által a' Lélek által diadalmaskodott: *Mát.* 4:1. *Luk.* 4:1. *az által üzött ördögöket:* Mát. 12:28. az emberek ſziveknek gondolatjokat által-értette *az ö Lelkével:* Márk, 2:8. veſd-öſzve, Ésa. 11:2,3. Ján. 1:32,49,51. 's a' t. *Meg-igazíttatott Lélekben:* 1 Tim. 3:16. *Az örökké-való Lélek által magát, ártatlan lévén, meg-áldozta Istennek:* Sid. 9:14. az által eleveníttetett-meg és támaſztatott-fel: *Róm.* 8:11. 1 *Pét.* 3:18. 's a' t.

Kerd.

KERD. *De ugyan mi szükség vala a' Sz. Léleknek a' Christus keresztségekor meg-jelenni?* FEL. Szükséges vala az a' meg-jelenés, 1. *Ker. Jánosra nézve:* kinek, midön keresztelni és prédikálni kezdett vólna, tiztiben ötet meg-erössíthetö jelül, ez igértetett; hogy meg fogná látni az Istennek Lelkét a' Christusra le-szállani: nyomozhatni ezt, *Ján.* 1:33. 2. *A' Christusra nézve;* hogy az ollyatén meg-jelenés által, Prófétiai tiztinek gyakorlására, mellyre akkor avatkozott-bé, szentül, és *sólenniter*, jelesen szenteltetnék-fel. Azzal a' kenettel kenettetett ö fel, lelkiképen akkor; nem külömben, mint hajdan Áron és az ö Pap fiai külsö kenettel meg kenettettek: *Esa.* 61:1. *Sólt.* 45:8. 2 *Móf.* 40:13, 15. 's a' t. 3. El-jött vala már az idö, mellyben a' Christus birodalmának pálczáját az UR Sionból ki-botsátandó vala: *Sólt.* 110:2. és 45:7. az a' Christus lelki országlásának pálczája mellyel birandó 's igazgatandó vala minden népeket, az Évangyéliom. Holott azért az ö országa lelki, 's országlásának-is pálczája lelki lejendö vala; az ö országának lelkiségéhez illik vala, hogy annak bé-állásának elein, a' Sz. Lélek mennyböl meg-jelenjék. A' Mósesi külsö rend-tartásoknak el-enyészéseknek idejek-is már el jött vala, mellyben a' testi és czérémóniás Isteni szolgálatnak egész lelkiségre kell vala által-változtattatni. Tovább sem Jérusálemben, sem a' Garizim hegyen nem tiztelteretendö vala Isten testi külsö czérémóniás pompával: hanem a' kik Istent imádandók lennének, szükség, hogy ötet *lélekben és valóságban imádják:* Ján. 4:21, 23, 24. Nem tsuda azért, ha az ollyatén új ábrázatú idöknek bé-állásokkor, az ö hatalmas mindenható Isteni erejét, a' meg-szentelö kegyelemnek ereje által nagy mértékben gyakorlandó Sz. Lélek Isten, jó-eleve magát elö-mútatja. 4. A' Sz. Lélek, az utólsóbb Prófétáknak, Haggéus, Zakariás és Malakiás el-halások után, nem vala a' Sidóknál a' második Templom alatt, a' Prófétiai ajándékra nézve, (: mint magok a' Sidók erröl tanubizonságot tésznek:) el-jövén azért már az idö, mellyben meg-jelent az, ki a' Sz. Lelket adja, és osztogatja annak kegyelmeit szabad tetszése szerint, illö vala ennek nyilván arra szállani, 's azon meg-nyugodni. A' mit Ker. János a' Christusról eleve meg-mondott vala, hogy az, Sz. Lélekkel fogna keresztelni: *Mát.* 3:11. a' Sz. Léleknek galambi ábrázatban a' Christus fejére való le-szállásakor, az ö szemeinek láttára meg-bizonyosodott az. 5. Az új lelki világnak, a' kegyelem világának teremtésére, *concurrálni*, elö-járúlni kelle a' Sz. Lélekneknek-is; nem külömben, mint az elsö terméseti világnak teremtésére: 1 *Móf.* 1:2. *Sólt.* 33:6. söt, a' mint az elsö teremtésben a' tellyes Szent Háromság egy örökké-való Isten jelen vala, együtt munkálódik vala;

1*Mós.* 1: úgy a' Christus kereſztségekor, mikor a' kegyelem világának alkotmányának fundámentoma fel-vetteték, az egéſz Sz. Háromság Isten jelen vala; így nyilatkozván ekkor-is ki az, hogy a' mi bünös lelkünk örök java felöl a' Sz. Háromság Istennél öröktöl fogva békeſséges tanátskozás vólt: *Zak.* 6:13. * Az Atya Isten ſava az égből hallatik, a' teſtbe öltözött Fiú Isten kereſztelkedik, a' Sz. Lélek galamb képébē ſáll reája: melly okra nézve, ma is a' Christustól rendeltetett, 's ö általa meg-ſzenteltetett Kereſztség, Atyának, Fiúnak és Sz. Lélek Istennek nevében ſolgáltatik-ki, Urunk parantsolatja ſzerint: *Mát.* 28:19.

A' ſzent Könyvnek elein, a' hiſtória iró Móſes egyſzersmind fejezi-ki, e' világnak 's a' terméſzeti dolgoknak elsö eredetekkel, a' Sz. Háromságnak nagy titkát: *Kezdetben teremtette az Istenek a' mennyet és a' földet:* 1Mós. 1:1. amaz *Ige* (: ki által e' világ teremtetett: *Ján* 1:3. *Sólt.* 33:6.) ſzólott; és lött világosság: ℣ 3. a' *Lélek* pedig a' vizek felett mozgott: ℣. 2. így, *ö töle, ö általa, és ö benne,* (: t. ill. az Atya, Fiú és Sz. Lélek Isten által:) *löttek, és vannak mindenek:* Róm. 11:36. veſdöſve, *Ésa* 42:5. *Préd* 12:1. 's a't. Az ember teremtésekor nevezet ſzerint, világoson ki-fejeztetett mind a' Sz. Háromság titka, *Teremtsünk embert;* mind az állatbéli egyſégnek valósága, ez igékben, *A' mi ábrázatunkra és a' mi haſonlatosságunkra;* nem mondatik, a' mi haſonlatosságinkra; 's a't. 1*Mós.* 1:26.

Illö vala azért, az Uj Teſtámentomi kegyelem világának teremtésekor-is, az egéſz Sz. Háromság Istennek elö-járúlni, 's meg-jelenni †.

-℣. 33. *-És én nem eſmértem ötet;* 's a't. Kerd. *Hogyhogy mondja azt Ker János, hogy ö elébb a' Christust nem eſmérte, hanem mikor a' Sz. Lelket galamb képében reá-ſzállani látta? lám minekelötte azt látta vólna, újjal mútatta ötet amaz Isten Bárányának lenni:* ℣. 29. láſd, Ján. 1:26,27. Mát. 3:11,14. 's a't. Fel. Sokféle képen igyekezik a' Tudósok

[* *Pater auditur in voce; Filius manifeſtatur in homine; Sp. Sanctus dignoſcitur in ave: ùt pulchre Auguſtinus. Aut ùt alii: Voce Pater, natus corpore, flamen ave. Athanaſius, flagellum ſimul & odium Arianorum, negantibus Trinitatem, dixiſſe fertur: Abi Ariane ad Jordanem, & videbis Trinitatem.*

† *Notatu dignum eſt, quod etiam in Lingvarũ confuſione SS. Trinitatis mentio fiat,* Gen. 11:7. *pariter, cùm donum lingvarum in feſto Pentecoſtes reſtitutũ eſt, operâ SS. Trinitatis id factum: Ego (ait Chr.) mittam Paracletum à Patre:* Joh. 15:26. *vid.* Act. 1:4. *Rurſus* NB. *cùm Moſes Legem coram populo relegere incepit atque explicare, in ipſo negotii limine, eum de Trinitate in Unitate, & de Unitate in Trinitate certiorem reddit:* Deut. 6:4. *Audi Iſraël, Jehova, Deus noſter, Jehova unus eſt: Tria nomina tres perſonas exhibent, & quod medium eſt, Deus noſter, eam, quæ naturam noſtram aſſumſit, aptè indigitat. Quam aptè itaque & in novæ legis fidei datione, idem myſterium Trinitatis declarandum erat:* Lightf.]

dósok e' nehézséget el-igazítani. 1. Némellyeknek a' tetzik, hogy Ker. János ez igéket, *Én nem esmértem ötet*, mondotta, az ö Chriſtus felöl tött tanubizonyságának igaſsága aránt, a' Sidók éiveken lehető gyanúságnak meg-elözésére; t. ill. a' Jésus és János vér-zerint való atyafiak vóltak, (*Luk.* 1:36.) gondolhatták vólna a' Sidók, hogy János *commendálja* olly igen a' Jésust a' vérségnek tekinteti zerint való buzgóságtól viſeltetvén: ez illyetén gondolatot igyekezi K. János azokkal a' zókkal meg-fojtani, *Én nem esmértem ötet*, ha zintén atyámfia-is; hanem, 's a't. illy vélekedésben vóltak hajdan *Chryſoſtomus* és *Theophylactus*. 2. Mások, így zólnak hozzá; Tudta János azelött-is, hogy az a' Chriſtus az az Iſten Báránya; 's a't. de hogy ugyan ö fogna tüzzel és Sz. Lélekkel kereztelni, azt ö felöle azelött nem tudta, hanem mikor a' Sz. Lelket látta reá zállani. viſzont *Theophylactus* vélekedett így *. 3. *Ágoſton* Doktor úgy zólott hozzá: János mind esmérte a' Chriſtust, mind azt tudta, hogy ö fogna tüzzel és Sz. Lélekkel kereztelni; de azaránt kételkedett és gyanakodott, ha másokkal azt a' nemes ajándékot nem fogja-é közleni, t. ill. a' Sz. Lélekkel való kereztelést, tsak legközelebb a' maga tanítványinak nem ád-é arra just és hatalmat? ezt nem tudta, 's ezaránt nem vólt meg-határozott értelme Jánosnak, mind addig, míg nem látta a' Sz. Lelket nem másra, nem többre, hanem tsak a' Chriſtusra zállani †. 4. Mondhatnók azt, hogy János azelött-is esmérte a' Chriſtust, de nem olly tökéletesen: minekutánna látta a' Sz. Lelket reá zállani, egéz tökéletes zível meg-nyugott a' Chriſtus felöl való értelemben. 5. A' nehézségnek valóságos meg-öldására, vigyázzunk ime' *punctumo*kra: (1) Bizonyos vólt János, a' Meſſiás meg-teſtesülése, az ö személyének méltósága, és Iſteni kegyelmekkel tellyes vólta felöl; 's ezekröl azelött-is bizonyságott tött: de a' kereztség napjának, és a' Sz. Léleknek akkor lött reá-zállásának ideje elött teſti zemeivel a' Chriſtust nem látta, 's az ö ábrázatját nem zemlélte: úgy hogy, ha valahol reá-találkozott vólna, más embertöl nem tudta vólna meg-külömböztetni. (2) Ekkor-is, hogy a' Jordánhoz ment, belsö, új, Iſteni jelentés által esmérte-meg ötet; mint *Samuel Sault*: 1Sam. 9:15,17. Mert ha, még annya méhében lévén, Iſtennek kiváltképen és rendkivül való igazgatásából meg-repdesett János, még a' B. Szüz méhében lévö Chriſtusnak hozzá mentekor. *Luk.* 1:41. mennyivel inkább moſt, kiváltképen való módon munkálódott ö benne az Iſten

[* *Enumerationē & Epikriſin ſententiarū, vide ſodes apud Doctiſſ. noſtrum Lightfotium in Harm. 4 Evang. ad Matt.* 3:14. *fol.m.* 336. *item Polum in Joh. cap.* 1: ℣. 31.

† *Iſtam expoſitionem expreſſit Auguſtinus, ut haberet, quod in Donatiſtas torqueat, qui Sacramentum ab improbo miniſtro celebratum ineffícax eſſe docuerunt.*]

ten Lelke, hogy meg-ſaglaná e' világ Idvezítöjének hozzá való menését, azt valójába meg eſmérné, 's annak ſive ſerint örülne! (3) A' Meſſiás felöl fel-tétetett imez jel, *A' kire látod az Istennek Lelkét le-ſállani*, 's a't. ψ.33. nem azért adatott Jánosnak, hogy az lenne a' Meſſiás leg-elsö meg-eſmérésére ötet vezethetö alkalmatosság; hanem az ö effelöl való igaz eſméretit meg-erösítö jel vólt az: illyen jelt adott Isten Mósesnek: 2*Móſ.*3:12. láſd, *Jér.*31:22. *Ésa.*7:14. 's a't.

--Nintsen a' Leczkében több homály; mit tegyen *Sz.Lélekkel kereſztelni;* a'mint van ψ.33. a' Tanúság után mindjárt meg-magyarázt:

Tanusag.

Tsak egyedül az Ur Jésus az, a' ki Szent Lélekkel kereſztel.

A' leczkében: veſd-öſsze, *Mát.*3:11. *Tsel.*1:5. 's a't.

Kerd. *Mit téſsen Sz. Lélekkel kereſztelni?* Fel. Három rendbéli kereſztséget emleget az Irás*: 1. Vizzel való kereſztséget: *Mát.*3:6,11. *Tsel.*8:38.39. 1*Pét.*3:21. 's a't. 2. A' ſzenvedéseknek kereſztségét: *Mát.*20:22,23. *Luk.*12:50. 3. Sz.Lélekkel való kereſztelkedés; a' Tanúság alatt említtetett helyekben. A' ſólásbéli haſonlatosságnak ereje, a' két utólſó aránt, ebben van: Hajdan az elöddedi *(primitiva)* Apoſtoli Ekkléſiában, a' meg-kereſzteltetendö ember böſséges vizbe belémártatik 's merittetik vala. A' kereſztelés leſz vala, nem tsak a' viznek a' kereſztelkedendö ſzemély fejére való hintése, avagy töltése által, mint ma; *(:per aſperſionem & infuſionē:)* hanem a' vizbe való merités által, *(:per immerſionem:)* noha nem ſükſégképen mindenkor†: Az a' napkeleti tartomány ſokkal melegebb lévén a' miénknél. Azért a' ſenvedéseknek kereſztsége, jegyzi a' ſenvedéseknek böſségét: Péld.ok. A' mit a' Chriſtus az ö ſenvedési felöl eleve mondott az Evangyéliſtáknál, az említett forma ſerint, t.ill. hogy néki *kereſztséggel kell meg-kereſzteltetni;* Luk.12:50. láſd-meg azon Jeſ. Chriſtus ſenvedésiröl ſóló Prófétziákban mint fejeztetik-ki azon dolog: Sólt. 69:1-3. *El-értenek a' vizek, mind a' lelkemig;* 's a't. Sólt.40:3. és 88:8,17,18. Azért, a' Szent

[* *Fluminis, Flaminis, & Sanguinis: additur à quibusdam quarta etiam Baptiſmi appellatio, videl. Luminis, ſ. doctrinæ:* Mat. 22:25. *Baptiſma Johannis, (i.e. totum ejus miniſterium tum doctrinæ, tum baptiſmi:) unde erat? item* Act. 18:25. *vid. Wollebium Chriſt. Theol. lib.1. cap.23. can.2.*

† *Apoſtolos Chriſti, non ſemper immergendo, ſed etiam aſpergendo frequentiùs baptizâſſe veroſimile eſt; v.g. cùm uno, eoque non integro die Pentecoſtes, ter mille homines baptizârunt.* Act. 2:41. *aliquando integras familias quaſi ex inopinato baptizârunt:* Act.10: & 16:17. *& ſeqq. Denique cùm in primitiva Eccleſia multi Clinici legantur baptizati, nemo tam eſt rerum imperitus, qui non agnoſcat, pro immerſione, aſperſionem circa ipſos uſurpatam fuiſſe. Verbum etiam* βαπτίζειν *non ſolùm mergi, ſed etiã aſpergi, tingi, lavari, &c. ſignificat:* Marc.7:4. Luc.11:38. &c.]

Sz. Lélekkel való kereſztelés-is jegyzi, a' Sz. Lélek Iſten drága kegyelmeinek 's ajándékinak bö mértékben való ki-öntetését 's töltetését; melly okon a' Sz. Lélek Iſten kegyelmeinek közlése, bö vizek ki-töltetéseknek *(emblemája)* haſonlatossága alatt adatik elö ſok helyekẽ a' Prófétziákban: láſd, *Eſa.* 44:3,4. és 35:7. *Joel*, 2:28. *(: juxta diſtinct. Ungar.) Ján.* 7:38,39. Az ô Teſtámentomi idöben a' kegyelemnek ege tsak harmatoz vala: de az Uj Teſtámentomi idöben, minekutánna a' Sz. Lélek ki-töltetett; *a' ſáraz puſzta-is tóvá lött, és a' ſomjuhozó föld vizeknek forrásivá:* Eſa. 35:7. Azért, *Sz. Lélekkel kereſztelni* nem egyéb; hanem, a' Sz. Lélek Iſten drága kegyelmeit bö mértékben oſztogatni 's közleni az emberekkel; melly tiſzt *egyedül tsak a' Chriſtusé.* 1. Mert tsak ö az, kinn meg-nyugodott az URnak Lelke: *Ján.* 1:32. *Eſa.* 11:2. a' kinek az Iſten nem mértékkel adta az ö Lelkét: *Ján.* 3:34. *Eſa.* 61:1. a' ki vigaságnak olajával minden ö társai felett meg-kenettetett: *Sólt.* 45:8. Nintsen, 's nem-is vólt e' világon a' Chriſtuson kivül ſoha ollyan ember, a' kinek a' Lélek úgy adatott vólna, hogy az által tökéletesen meg-ſzenteltetſék, hogy azt ſoha ne tágítsa, hogy mindent mindenkor tsak az Iſten Lelkének vezérlése 's *dictálása* ſzerint bün nélküi tselekedhetſék: ez az oka, hogy a' Sz. Lélek ajándékival böven fel-ruháztatott Apoſtolok-is, néha nem egyenesen, 's nem az Évangyéliom igaſságához illendöképen jártak; mint ſz. Péter: *Gal.* 2:11,14. *Tsel.* 15:1,5. Pál és Barnabás: *Tsel.* 15:36,39. 2. Mert a' Sz. Lélek a' *Chriſtus Lelke:* Róm. 8:9. az *Iſten Fiának Lelke:* Gal. 4:6. Éf. 3:16. ö adja, botsatja, küldi azt: *Ján.* 16:7. és 15:26. Azért, tsak ö kereſztelhet Sz. Lélekkel. 3. Mert tsak ö a' tüznek, és a' vizeknek Angyalok: *Jel.* 16:5. és 8:5. 's a't.

Taníttatunk itt, 1. arra; a' Jéſus Chriſtusba igaz hit által való bé-óltatásnak melly nagy haſzna légyen: olly drága nemes haſzon árad abból mi reánk, mellynél nagyobbat ember nem kívánhat 's nem kereshet: mert a' Jéſusban igazán hivö embernek egyesülése vagyon nem tsak az ö Fejével a' Chriſtussal, hanem az Atyával és a' Sz. Lélekkel-is, és így az egéſz Sz. Háromság Iſtennel: *az Atyával;* mert az Atya és Fiú egyek: *Ján.* 10:30. veſd-öſzve, *Ján.* 5:17,19. és 8:16. *A' Sz. Lélekkel;* mert ez a' Chriſtus Lelke: *Róm.* 8: *Gal.* 4: és a' ki a' Chriſtussal egyesült hit által, abban már a' Chriſtus Lelke lakozik: *Róm.* 8:11. Sz. Lélek templomává lött az, Sz. Lélekkel meg-kereſzteltetett: hova lehet 's kell ennél nagyobb bóldogság? láſd, 1*Ján.* 1:3,7. és 4:12. és 5:1. 2. Ollyan *(reciprocatio)* ſzoros viſzontagság vagyon tehát a' Sz. Lélek edénye, és a' Chriſtusba bé-óltatott ember között, hogy *Applicatio.*

a' ki érzi magában egyiket ezeknek, a' másikat is meg fogja tsalhatatlanúl érezni. *Mert ezen esmérjük-meg, hogy mi ö benne lakozunk, és ö mi bennünk, hogy az ö Lelkéből adott minékünk:* 1 Ján 4:13. 3. Nem helyesen vallja hát azt a' *Görög Ekkléſia*, hogy a' Sz. Lélek tsak az Atyától származik, és nem a' Fiútól-is. A' Szent Irásnak mind azok ellen a' tanubizonysági ellen esik az az állatás, a' mellyekben Christus Lelkének, Fiú Lelkének mondatik a' Sz. Lélek; ö kereſztel Sz. Lélekkel: láſd, *Ján.* 14:26. és 15:26. és 16:7. Meg akarván valójába mútatni a' Christus a' Sz. Léleknek töle való származását, fel-támadása után *reájok lehell* a' tanítványokra, ezt mondván, *Vegyetek Sz. Lelket:* Ján. 20:22. láſd, Gal. 4:6: Fil. 1:19. 1 Pét. 1:11. 's a't. Ha hol pedig a' Görögök ollyatén állatásokkal nem egyébre czéloznának, hanem tsak erre, hogy a Sz. Lélek származik az Atyától a' Fiú által*; eretneki nevet azért nem érdemlenének; (: holott egyébaránt a' Sz. Háromságról való tudományt tiſztán, és igaz *Orthodoxia*, a' Kereſztyénſégnek igaz értelme ſzerint vallják :) ſem ollyan kemény *excommunicatiot*, a' minémüvel *Victor* nevü Római Püſpök, Christus Urunk ſzületése után való 195-dik eſztendöben, a' Görög Ekkléſiákat, a' Húsvét innepének meg-ülésének ideje felöl való kitsíny különözésért, a' Kereſztyén Anyaſzentegyház egyességétöl el-tiltotta †. A' melly keménységet, a' Nap-nyugoti, 's nevezet ſzerint a' Francziai Püſpökök, mindenek felett *Irenæus*, hogy igen nehéz neven vöttenek, bizonyítja *Euſébius*, Egyházi Históriairó §.

† vid. *Cele. Joh. Henr. Hejdeggeri Hiſt. Papatûs, Period. Prim.* §. 14.

§ *Euſebius Hiſt. Eccleſ. lib.* 5. *cap.* 24: *&* 26: *&c.*

Mi, hogy a' Sz. Lélek Istenben, annak drága kegyelmeiben 's ajándékiban részt veheſsünk; 1. az Ur Jésusba igaz eleven hit által plántáltaſſunk bé: mert ö az, a' ki Sz. Lélekkel kereſztel, a' ki minékünk adja és oſztogatja a' Léleknek drága kegyelmeit: 1 *Kór.* 12:7-9. 2. Az Uri ſzent Vatsorával igaz hitböl, maga meg-próbálásával élö ember, meg-

[*vid. *quæſo, Johann. Hoornbeek Summ. Contr. lib.* 11. *pag.m.* 811. 851. *&c. cæpit Controverſia de proceſſione Spir. Sancti, à Patre, Filioque, & agitata primùm inter Gallos & Græcos in Synodo Gentiliacenſi, Anno Chr.* 766. *atque hæc materia fuit præcipua cauſa divortii Græcorũ à Latinis: vid. Hoornb. loco ſupr. citat. pag.m.* 791. *Teſtimonia Antiqu. Patrum; Athanaſii in ſymbol. Epiphanii, Auguſtini; &c. De Proceſſione Sp. Sancti à Patre & Filio, vide apud Johan. Forbeſium Inſtruct. Hiſt. Theol. lib.* 1. *cap.* 6. NB. *Pater non eſſentiæ tantùm, (cujus equidem reſpectu qualibet perſona eſt* αυτοθεος) *ſed & perſonæ ratione eſt à ſeipſo, unde* αυτοφυης *&* αυτογεννητος *dicitur aliquando à Veteribus, Filius verò eſt à Patre per generationem, Spir. S. à Patre & Filio per proceſſionem. Nihil verò obſtat perſonalitati Spiritûs S. (quod Græci volunt:) quòd à duobus, Patre & Filio procedat, cum una perſona poſſit eſſe à duabus perſonis, ut à Patre & matre filius, &c. (: ſi liceat triviale iſtud exemplum ſanctiſſimo iſti myſterio applicare:) Verùm (: utar verbis Auguſtini:) ſicut Propheta de Filio loquens ait, Generationẽ ejus quis enarrabit? ita de Spir. Sancto veriſſimè dicitur: Proceſſionẽ ejus quis enarrabit? vid. Forbeſ. loco ſupr. citat.* §. 5.]

meg-petsételtetik nem tsak a' felöl, hogy ö már a' Chriſtussal egyesült; hanem hogy a' Sz. Lélek Iſten javaiban-is részt vött. 3. A' Chriſtus ellen véteni, 's ötet meg-tagadni irtózzunk. Mert *a' ki a' fövetség vérét* (: melly a' makula nélkül való Bárány vére :) meg-tapodja; az egyszersmind *a' kegyelemnek Lelkét-is boſſúsággal illeti;* kinek *bünéért nintsen többé áldozat:* Sid. 10: 26,27,29. és 6: 4-6. A' ki *az Iſten Fia ellen föl háromlást, a' Sz. Lélek Iſten ellen* való vétekbe eſik: *Mát.* 12: 31,32. 4. Áhitatos foháſzkodásinkkal kérjük édes Urunkat, Fejünket, Meſterünket, hogy az ö rajta meg-nyugodott Lelket ſzállítsa mi reánk-is bö mértékben, a' Sionbã ſirókat vigaſztalja-meg; 's a't. *Eſa.* 61: 1-3. és azon drága Sz. Lelke által vezérljen minket életünkben, halálunkban! Ámen.

III PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Leczke: 1*Kór.* 12: 3.

*--Tudtotokra adom néktek, hogy ſenki Iſtennek Lelkében (*v. *Lelke által) ſzóló, nem mondja a' Jéſust* anathemának, *(*v. *nem átkozza:) és ſenki nem mondhatja a' Jéſust URnak, hanem a' Sz. Lélekben, (*v. *Lélek által.)*

A' Kórintusi el-lankadt, hitben meg-gyengült, 's lelkében meg-betegedett Ekkléſiát, (: mellyet Iſten ſzámára *ö plántált* vala: 1Kór. 3: 5,6. és mellyet, *mint tiſzta ſüzet egy férjfiúhoz*, úgy igyekezett *a' Chriſtushoz ſzerkeztetni:* 2Kór. 11: 2.) ſiratja mint lelki Atya, 's orvosolja mint jó orvos Doktor, ebben az egéſz elsö Levélben Sz. Pál; a' mint maga mondja, 2Kór. 2: 4. hogy *ſzívének nagy háborúságából és keſerüségéből irt* elsöben *nékiek, ſok ſirással.*

A' Sz. Pál el-távozása után, nagy ſebeket ejtett 's vágott vólt a' pokolbéli Ördög a' hamis Tanítók által azon az Ekkléſián. A' veſzedelmes *ſchiſma*, réſzekre való meg-ſzakadozás igen meg-ſzaggatta vala azt a' Gyülekezetet; a' ſok egymással való czivódás, perlekedés meg-zavarta vala; az Iſteni ſzent ſzolgálatban való rendetlenſég meg-motskolta vala; a' Jéſus ſzerelmében ſokaknak ſzívek meg-hülemedett vala; söt, a' keresztyéni Hitnek egy igen nemes *articulus*ában hitetlennek találtaték az az Ekkléſia. Ezeket a' hibákat ſiratja 's orvosolja ſzent Pál ebben a' Levélben. Rövideden világosítom a' dolgot, egy egy ſzóval fel-ſzedvén renddel a' hibákat:

Elsö gonoſza annak az Ekkléſiának vólt ama' bóldogtalan *ſchiſma*, réſzekre való meg-ſzakadozás, melly ſzerint némellyek *Pálénak*, némellyek *Apollósénak*, némellyek *Czéfásénak*, némellyek *Chriſtusénak* mon-

dották magokat: Ezt a' gonoszt igyekezi orvoslani az Apostol a' négy elsöbb részekben: lásd, 1: részben, ℣. 12, 13. és 3: 4--9. 's a't.

Második motska annak az Ekkléſiának, ama' moſtoha annyával fertelmeskedönek dolga, mellyröl panaſzolkodik az Ap. az 5-dik részb.

Három rendbéli tekintet szerint meg kell vala halni annak a' fertelmesnek: 1. Hogy a' más feleſségével paráználkodott: 3*Móſ.* 20: 10. 2. Hogy az attya feleſségével: 3*Móſ.* 18:8. és 20:11. 3. Hogy az ö, még életben lévö attyának feleſségével, és nem özvegyjével paráználkodott: a' mint ezt nyomozhatni, 2*Kór.* 7:12 *. De a' Kórintusbéli Ekkléſia nem hogy *exequál*tatta (meg-ölette) vólna, vagy maga közzül ki-vetette vólna azt a' személyt; söt fel-fuvalkodott, és nem keſergett: 1*Kór.* 5: 2.

* vid. *Lightfootiũ oper. Tom.* 1. *in Diſſert. de Anathem. & maranath, ex* 1 *Chor.* 16: 22. *ſub init. item oper. Tom* 2. *Hor. Hebraic. in* 1 *Chor.* 5: *&c.*

Harmadik gonoszа a' Kór. Ekkléſiának, a' Pogány *Tribunal*, pogány Tiſztartók 's Magyiſtrátusok elött egymással való czivódások, perlekedések annak tagainak, a' kereſztyéni névnek nagy motskára. Azelött, míg *Judaizál*tak a' Kórintusbéliek, nem akartak ſoha Pogány Király, Magyiſtrátus, avagy *Tribunal* alá botsátkozni, más Biró elött nem törvénykeztek ſoha, hanem a' ki vagy Sidó vólt, vagy Sidó valláson való: Sokszor dorgálták az Apoſtolok a' meg-tért Sidókban ezt a' keményſéget: lásd, Júd. ℣. 8. *Az Uraságokat meg-vetik, és a' Méltóságokat ſzidalommal illetik:* 2Pét. 2: 10, 11. Róm. 13: 1--7. 's a't. A' Kórintusbéliek nem csak azt az ö régi *canon*okat hagyták már el; hanem a' kereſztyéni névnek 's az Évangyéliomnak nagy motskára, a' szeretetnek kötelét el-ſzaggatván, egymás ellen rettenetes czivódással, perlekedéssel, patvarkodással háborognak vala, húzván vonván egymást a' Pogány Biró, *Tribunal* eleibe. Ezt a' gonoszt orvoſolja igen jeles és fontos okoskodással az Apoſtol a' 6-dik részben.

Negyedik nyavalyája a' Kór. Ekkléſiának, az Iſteni ſzolgálat közben való rendeletlenség, 11-dik részb. t. ill. a' férjfiak, a' közönséges, imádkozásra avagy Irás magyarázásra való özve-gyüléskor *judaizál*tak, Sidó módra orczájokat 's fejeket bé-fedezték; az aſszonyi-állatok pedig fejeket 's arczálatjokat meg-mezítelenítették: Mind a' két hibát oſtorozza és dorgálja az Apoſtol a' 11-dik részben: ℣. 3---16.

Ötödik hibáját a' Kór. E. számlálja az Ap. ugyan ott, a' 11: r. ℣. 20-22. hogy az Uri szent Vatsorával való élésre nem jól kéſzítették-el magokat: Ezt a' gonoszt orvosolja, az Ur Vatsorájának szerzésének formáját, módját 's rendit elö-számlálván: ℣. 23--29. Azt-is nyilván megjelentvén, hogy *azért* a' rendeletlenségért *vannak ö közöttök ſok erötelenek és betegek, el-is aluttanak ſokan:* ℣. 30.

Hatodik

Hatodik nyavalyája a' Kór. Ekkl. vólt a' *Sadducaiſmus;* találtattak t. ill. abban ſokak, kik a' teſtnek fel-támadását tagadták: Ez ellen diſputál az Apoſt. az egéſz 15-dik réſzben.

Hetedſer: ſokaknak abban az Ekkléſiában a' Kereſztyéni hitre megtértek közzül, ſivek, a' Jéſus ſzerelmére meg-hülemedett vólt, alá-nöttek vólt a' Chriſtus ſzeretetiben; (*Jel.* 2:4.) Ide czéloz az Apoſt. a' 12: és 13: réſzekben, a' ſzeretetet nagy erőben commendálván. Söt a' miatt az Ur Jéſushoz való ſzeretetlenſég miatt, az Apoſtol belsö réſzei meg-indúlván, 's ö, a' Jéſus ſzerelmétöl ſzorongattatván, minémü ſzörnyü, hajſzálakat fel-borzaſztó, lelki eſméretet rémíthetö ſzókra fakadtki, láthadd, 1Kór. 16:22. *Valaki nem ſereti a' mi Urunk Jéſus Chriſtust, légyen anathema, maran-atha*, átkozott, és Iſtentöl örökké el-vettetett. A' mi Leczkénkben-is, azon némelly embereknek Ur Jéſushoz való nagy ſzeretetlenſégeket *exprobrál*ja, panaſzolja az Apoſtol, így ſzólván: *Senki, a' ki Iſten Lelke által ſzól, nem mondja a' Jéſust anathemának;* 's a't. Melly igékben az jelentödik-meg *Summáson:* Az Iſten drága Lelkének a' hivekben való munkálkodásából mitsoda haſzon árad a' Chriſtus Jéſusra; avagy, mitsodás *reflexio*ja 's mitsodás indúlatja vagyon a' Jéſushoz annak, a' kiben az Iſten Lelke van; t. ill. 1. *nem átkozza az, nem mondja anathemának a' Jéſust:* 2. a' Sz. Lélek által bizváſt Urának mondhatja; 's a't.

MAGYARAZAT.

KERD. I. *Mitsoda czélja vagyon az Apoſtolnak az említett ſókban?*

FEL. 1. Abban az idöben, ſok ördöggel czimboráló, ſzemfényveſztö, lézzengö ördög üzö Sidók jártak alá 's fel: kik azzal ditsekedtek, hogy ök vötték a' Sz. Lelket; tanítottanak, ſok tsudákat töttenek; de a' mi Urunk Jéſus Chriſtusnak *és az ö igaſságának ſzerelmét az idveſségre bé nem vötték:* 2 Teſſ. 2:10. söt a' Jéſust anathemának mondották: Illyen vala *Simon Magus:* Tsel. 8: az ördöngös *Elimás:* Tsel. 13: ama' *Sceva* nevü Sidó Papnak ördög üzö fiai, Tsel. 19: *Hymenæus* és *Alexander:* 1Tim. 1:20. Azt mondja az Apoſt. Tudtotokra adom, bizonyosok legyetek benne, hogy azok az emberek nem viſeltetnek 's nem vezéreltetnek az Iſten Lelkétöl, nem ſzólnak 's nem tselekeſznek Iſten Lelke által; *mert ſenki;* 's a't. 2. Az egéſz hitetlen Sidó nemzetnek köz vélekedése, söt ugyan vallásbéli *profeſſio*ja, 's Hitinek ágazatja vala az, hogy a' Sz. Lélek nem adatnék a' Pogányoknak *. Ez az oka, hogy mikor a' mennyeknek orſzágát a' nékie adatott kúltstsal, (*Mát.* 16:19.) leg-elsöben Sz. Péter a' Pogányoknak meg-nyitotta vólna; a' környülmetélkedésböl való atyafiak, az-az, a' Chriſtusban hivö Sidók, el-álmélkodtak

**Vulgatum erat apud Iudæos iſtud apophteghma: Sp. Sanctus non habitat ſuper quemquã extra terrã Iſraëliticã. vid. Lightf. Hor. Hebr. in 1 Corim. 12.*

kodtak azon, hogy a' Pogányokra-is ki-töltetett vólna a' Sz. Léleknek ajándéka: *Tsel.* 10:45. De meg-mútatja itt az Ap azt; hogy a' Pogányok is vötték a' Sz Lelket; mert a' Jésust Uroknak 's Meg-tartójoknak mondják, 's róla vallást tésznek; melly nem lehet Sz. Lélek nélkül: így oktatja a' Kórintusbéli keresztyéneket, ne tsalattassanak-meg a' hazug, tsalárd, ördöggel czimboráló lelkektöl; 's ollyan itéletben se lennének, hogy a' Sz. Lélek meg-tiltatnék a' Christus hitit valló Pogányoktól. 3. A' Kórintusbéliekneк elébbi Pogányi, és mostani Keresztyéni Hiten lévö állapatjok között tésen az Apostol külömbséget:

* vid. *Paraeũ in Text.*

vessd-öszve, ỳ. 2. ti a' Jésust hajdan anathemának mondtátok; mellyet nem Isten Lelke, hanem a' gonosz Lélek által tselekedtetek *, kinek hajdan rabjai vóltatok; most már a' Jésust nem átkozzátok: és azt tulajdonítsátok, a' bennetek lakozó Sz Léleknek.

Kerd. II. *Mit tésen a' Jésust anathemának mondani?* Fel. Az Uj Testámentomi Irásokban egynéhányszor fordúl elö az a' szó: lásd, *Róm* 9:3. *Gal.* 1:8. 1*Kór.* 16:22. 's a't. Ereje szerint, *anathema*, Görög szó, és tulajdonképen, félre-tételt jegyez. Az ô Testámentomi Irásokban sok helyen, jó és lágy értelemben vétetik az a' szó; Istennek szenteltetett, Isten számára mintegy külön 's félre tétetett jószágért, vagy személyért: lásd, 3*Mós.* 27:28, 29. 4*Mós.* 18:17. *Jós.* 7: 5*Mós.* 7: 25. és 13:17. Így az Istennek szenteltetett Naziréusak, *Sámson*, *Samuel*, 's a't. anathemák vóltak. De az ô Testámentomban-is néhol keményebb értelemben-is vétetik az a' szó; az Uj Testámentomban pedig leg-gyakrabban mindenütt. A' Sidó Ekkléziában, a' hátrább való idökben, *kérem* (Sidóúl) avagy *anathema* (Görögül) lött az, a' ki a' Magyistrátus, vagy Synedrium által bünösnek, *reus*nak találtatván, bizonyos halálra rendeltetett, itéltetett. Így a' Pogányok között némelly ember anathema lött, (: avagy περιψημα †, *peripsema:*) mikor valamelly országon, városon, 's a't. fegyver, éhség, vagy dög miatt húllottak az emberek, az Isteneknek (:mint a' Pogányok szóltak:) haragjok mikor látszott, elö-vöttek egy 's két embert, ki-szakasztottak a' többek közzül, meg-koszorúztak; az egész népnek büneiért az Isteneknek vagy le-vagdalták 's meg-áldozták, vagy pedig *Neptunusnak* a' tengerbe 's egyeb vizbe taszították. Illyen anathemává tétetettnek lenni hazudta magát ama' hires Tróját fel-persélö *Sinon* a' Poétanál; mint-

[† *Vox Gr.* περιψημα *proprie significat* sordes. *Guil. tamen Budæus*, (*quem Des. Erasm. grande fuit seculi decus, ob rarum Eruditionem portentum Galliæ appellare non dubitavit, teste Thuano, Hist. Tom.* 1. *lib.* 3. *ad Ann. C.* 1547. *pag. m.* 141. *Edit. Francfurt.*) *Græca ling. callentissimo, vertit, homines sacros, quorũ capite toti populi scelera luebatur*]

mintha a' Delfisbéli Apolló *oraculuma* azt felelte vólna a' Görögöknek, hogy valakit, nevezet szerint az Ulisses tanátsából ötet, áldozzák-meg*.

Az egész erőben mondatott *anathemának* pedig a' Sidóknál hajdan imillyen három gradusi vóltanak: *elsö*, az emberek társaságoktól való egész el-szakasztatás; *második*, halálra való rendeltetés; *harmadik*, a' halálra való vitelkor, minden átoknak 's gonosz kivánságnak az anathemává tétetett emberre való szórása. Melly dolog így lévén, tsuda, hogy az Apost. *Christustól el-szakasztatott átokká* kiván lenni: *Róm.* 9:3. melly nehéz szóknak magyarázatját, (: ha tetszenék valaha az Ur Istennek, hogy a' mi *miscellanea*, válogatott elegyesleg való *materiák*ról irattott magyar *Dissertatio*ink világot láthatnának; mellyre én ezentúl, Isten életemnek kedvezvén, tellyes szivel igyekezném, ha mód lehetne benne:) mászor ki-adni kézek lészünk: lásd azt-is, a' mi van, 1*Kór.* 16:22. Az ö erejében azért, e' szó, *anathema*, bé-foglal magába ollyan átkot 's büntetést, mellynél nagyobbat 's keservesebbet az emberi elme alig gondolhat-ki: úgy hogy, *a' Jésust* (: a' leczke szavai szerint:) *anathemának mondani*, jelent, nem tsak nem hinni a' Jésusban, hanem ötet káromlani, átkozni, mint szörnyü és rendkivül való vészedelemre 's büntetésre méltót. Péter felöl mondatik az, *Mát.* 26:74. hogy édes Mesterét a' Fö Pap udvarában meg-tagadván, *kezdett átkozódni és eskünni*, (καταναθεματίζειν,) de kit átkozott, a' Christust-é, vagy magát, nints világosan a' betüben meg-irva; én nem hiszem-el, hogy a' Christust átkozta vólna. Közönségesen vészem e' szót: eskütt Péter, 's átkozódott, tüzre pokolra vetette magát, hogy ö soha nem esmérte az embert. *(: vagy-is e' materiáról-is készen alkalmas traktám.)* Kitsoda átkozza, anathematizálja úgy a' Jésust, arról majd a' Tanúság után szólani fogunk.

KERD. III. *Mit tészen a' Jésust URnak mondani?* FEL. Az Istennek Fiát, igaz örökkévaló Istennek, egyedül való Közbenjárónak, Megváltónak és Megtartónak esmérni, hinni 's vallani, *Róm.* 10:9,10. hogy ö tétetett Istentöl Urrá 's Királlyá: *Tsel.* 2:36. az ö fel-támadásának erejét meg-esmérni: *Fil.* 3:10. és hogy azután mennybe fel-ment; a' Sz Lelket el-küldötte; a' pártos, hitetlen Sidó nemzetet meg-itélte; az Evangyéliomnak hangját e' széles világra ki-küldvén, magának lelki országot emelt itt e' világon: *Sólt.* 110:1,2. *Fil.* 2:9-11. A' ki ezeket a' Jésus

vide *Pareũ in Text.*

[* *Eurypylum, scit tum oraculo Phœbi, mittimus, isque adytis hæc tristia dicta reportat, Fanguine placatis ventos, & virgine cæsa, (Iphigenia Agamemnonis filia,) Cùm primùm Iliacas Danai venistis ad oras; sanguine quærendi reditus, animaque litandum Argolica, &c. Virgil. Æneid. 2. pag. 3. post init.*]

a' Jésus felöl hitzi nemes vallás-tétellel; az *mondja* igazán *a' Jésust URnak, Sz. Lélekben, vagy Sz. Lélek által:* az-az, 1. a' Sz. Léleknek jelentése 's belsö tanítása által: *Sólt.* 143:10. 2. a' Sz. Lélek újjá-szülö kegyelmének benne lakozó ereje által. Ellenv. *Lám a' hipocriták, az elkárhozandó hitetlenek, söt az ördögök-is a' Jésust Urnak mondják;* Mát. 7:21-23. Márk, 1:24. 's a't. *azért talám nékiek-is van Sz. Lelkek?* Fel. A' Sz. Lélek ajándéki vagy közönségesek, vagy kiváltképen-valók: 1*Kór.* 12:6,11. A' közönséges ajándékokban részesülhetnek a' hipókriták és hitetlenek-is: *Sid.* 6:4. 4*Móf.* 24:15,16. 's a't. Az ördög akaratja ellen-is néha vallást tött az igasságról; de mivelhogy ö egyszer Sz. Lélek ellen való meg-botsáthatatlan vétekbe esett, nintsen részе a' Szent Lélekben. A' leczkében pedig a' Jésust URnak mondani, nem tsak tsupa históriai hittel és tsak szájjal, hanem egész szivbéli bizodalommal 's tökéletes meg-nyugvással való vallás-tételt jegyez.

T A N U S A G.

Az Isten drága Sz. Lelkének nemes munkája ez azokban 's azoknál, kikkel a' Sz. Lélek közöltetik, hogy a' Jésust nem káromlják, 's anathemának nem mondják; söt ö hozzá nagy buzgó szeretettel viseltetvén, ötet Uroknak, Megváltójoknak, Megtartójoknak, 's egyedül való Közbenjárójoknak esmérik, hiszik és vallják.

A' leczkébē: isímét *Márk*, 9:39. *Ján.* 13:13. 1*Kór.* 8:6. 2*Kór.* 3:5. 's a't.

Oka. Mert a' Sz. Lélek, *a' Christus Lelke*, Róm. 8:9. Éfés. 3:16. *a' Fiú Lelke* lévén, *Gal.* 4:6. kitöl küldetett, botsáttatott, *Ján.* 15,26. és 16:7. a' Christusról tészen tanubizonyságot, *Ján.* 15:26. az ö tiszteségét keresi, mint a' Fiú az Atyáét kereste: a' hitetlen világot meg-feddi a' Lélek a' bünröl, azért, hogy nem hitt a' Christusban: *Ján.* 16:8,9.

Applicatio. Tanittatunk itten arra, 1. Hogy nintsen azoknak Sz. Lelkek, kik a' Jésust káromlják 's anathemának mondják: mert *senki, a' ki Sz. Lélek által szól, nem mondja a' Jésust anathemának.* A' leczkében a' mint van. Kerd. *Kitsodák olly lelki eszteleneket, kik a' Jésust káromlják 's anathemának mondják?* Fel. 1. Az ö hitetlenségében meg-hólt, az életnek Urát gyilkos kezeivel meg-feszitö, az ö idvességének kösziklájával czégéres-lator módjára bánó (5*Móf.* 32:15.) Sidó nemzet, mind e' mái napig káromlja a' Jésust; 's mind addig fogja káromolni, míg nem *megesméri Dávidot az ö Királlyat:* Hós. 3:5. Az ö mindennapi imádságos *Liturgiá*jokban sok átkot 's anathemát mondanak mind a' Christus ellen, 's mind az ötet valló Keresztyének ellen; a' Jésust *Jeschu*-nak, az-az, hazug, tsalárd, tsábító embernek nevezik, *ördöngösnek*, (Ján. 8:48.)

Beelze-

Beelzebulnak, (Mát. 12:24.) *Mágusnak*, ki Égyiptomban tanúlta vólna a' *magiát*, az ördögi boszorkányos mesterséget: minémü *Nizzachon* nevü könyvet, és hiteknek ágazatit magokba foglaló 12 *Ikkarim*okat irtanak a' Sidók, a' Chriſtus és a' Keresztyének ellen; arról oda-feljebb szólottunk *az V. Szakaszbéli I. Tanításban, a' Tanúság után*, (:láſd-meg:)*. Mivel pedig a' Sidó nemzet anathemának mondja a' Jésust; azért ö-is anathemává lött mind e' mái napiglan: 1*Kór.* 16:22. *az ö földe átokkal meg-verettetett:* Mal. 4:6. 's attól *emésztetik:* Ésa. 24:6. *az ö nevek átok az Isten választottinál:* Ésa. 65:15. *átkozott a' városban, a' mezöben;* 's a't. 5*Móſ.* 28: Nem külömben, mint amaz anathémává tétetett, kietlen puſztába el-küldetett *Azazel* bakja: 3*Móſ.* 16: mert az a' Bak, e' világ puſztájára, *a' népeknek puſztájokra* (Ézék 20:35.) ki-üzetett, 's mind e' mái napig hazáján kivül bújdosó 's az ö hitetlenségébe meg-hólt Sidó nemzetnek *typus*a 's ábrázatja vólt †. *Azazel*, az igen hires Sidó Doktor *Aben-Ezra* magyarázatja szerint, el-szakadó ('s eredetit meg nem tartó) ördögöt jegyez, *(:Dæmonem defectorem:)* a' honnan, az Irásbā, az ördög, nyilván gyapjas avagy szörös baknak *(:hircus villoſus:)* neveztetik, az eredeti szent nyelvben lévö szónak ereje szerint, (שעיר) 3*Móſ.* 17:7. *Sólt.* 106:37. 5*Móſ.* 32:17. veſd-össze, *Sólt.* 68:22. 's a't. 2. A' hitetlenek felöl mondatik, Sólt. 73:9. hogy *káromlással szájokat az égre tátják.* Nevezet szerint pedig, 3. a' Fenevad széki körül valókról mondatik, hogy *rágván nyelveket a' bánatnak miatta, káromlák a' mennyei Istent:* Jel 16:10,11. 4. Az Apoſtaták, a' hittöl el-szakadók mondják a' Jésust anathemának; ha mindenkor nyilván-való szóval nem-is, de valósággal és tselekedettel. Némelly Pogányokról olvaſſuk, hogy ha kit Keresztyénből Pogánnyá töttenek, jól meg-töltetett és az ég felé tartatott puskával hozzá lövöldöztettek a' Chriſtushoz. *Julianus Apoſtata*, a' Persák ellen való harczon, ellenség által-é, vagy (:a' mint némellyeknek tetszik:) égből le-szállott nyil által § meg-sebesſedvén, markával az ég felé hányta óldalán lévö seb-helyből a' vért, 's így káromkodott: *VICISTI JESU GALILÆE! Diadalmasabb vagy nálam Galileabéli Jésus!* Az elöddedi Ekkléſiákban-is, a' véres üldözéseknek idején, találtattak ollyan Chriſtust meg-tagadó Apoſtaták, a' kik meg-átkozták, 's gonoszt mondottanak a' Chri-

Eee ſtus-

* vid. *fuſius Buxtorfii Synag. Judaic. cap.* 3. *p.m.* 25. 26.

[† vid. *Celeb. Coccejum oper. Tom.* 1. *in* Levit. 16: *Celeb. Joh. Vander* Waeyen *(:Præceptoris olim noſtri:) Diſſertationes ſelectiſſimas & Eruditas de Hirco Azazel: item Clar. Witsium, Oecon. Fœd. Dei lib.* 4. *cap.* 6. §. 61. 62. *&c. Illuſtrem Bochartum, Hierozoic. part.* 1 *lib.* 2 *cap.* 54. *&c.*

§ vid *Horat. Turſellini Epit. Hiſt. lib.* 5. *cap.* 3. *Chriſt. Matthiæ Theatrum Hiſtor. pag. m. Edit. Francofurt. (Ann.* 1684.) -696. *&c.*]

ſtusnak *. De ma-is meg-eſik az gyakran, hogy a' meg-eſmértt igaſságtól vagy egy, vagy más tekintetért el-hajlókkal meg-átkoztatják édes Attyokat, Annyokat, hajdani Tanítóikat, régi ſzép könyveiket; 's a't. Minekutánna az ollyan ſiralmas ſorsú emberrel régibb Vallását meg-tagadtatják, az új Vallásról 21 *articulus*okból álló *confeſſiot* kell tenni, ezt mondván: *Hiſzem és vallom*, ezt, ezt, ezt; 's a't. azontúl 5 kiváltképen-való *punctum*okból álló dolgokra erösen meg-eskütik; Végre 6 rendbéli irtóztató átkot ólvastatnak-el véle: *Átkozzuk*, 's a't. --- *átkozzuk a' mi ſzüléinket, kik*, 's a't. --- *átkozzuk azokat a' könyveket, mellyeket ólvastunk*; 's a't. --- †. Oh Istenem! az illyen ſzegény lelkeken, jaj! tsak bé ne telnének a' Böltsnek amaz irtóztató ſzavai, mellyek vannak, Péld. 20:20. *Az ö Attyát, vagy Annyát meg-átkozónak ſövétneke, meg-öltatik a' sötétségnek homályosságában.* Felette-igen ſiralmas és bóldogtalā állapatjok vagyon tehát, a' meg-eſmért igaſság mellöl el hajlóknak, 's azt meg-tagadóknak; mert magokat anathemává teſzik, 1*Kór.* 16:22. a' Chriſtus ſzerelmére ſzivek meg hülemedvén. Kerd. *Hogyhogy eſnék az; hiſzem ök nem mondják a' Jéſust anathemának, ha ſzintén Apjokat, Annyokat, régi Tanítóikat, 's a't. meg-átkoznák-is?* Fel. 1. Az az átok önnön magára a' Chriſtusra háromlik: *Tsel.* 9:4 *Zak.* 2:8. 2. Ha ſzájjal *(formalibus)* a' Jéſust nem átkozzák-is, de ollyat tselekeſznek, melly majd nagyobb az anathema mondásnál: Mit? *másodſzor feſzítik-meg az Isten Fiát*, és azt paradigmára, *közönséges gyalázatra adják-ki*: Sid. 6:4-6. Mit? az *Istennek Fiát tapodják-meg; a' ſövetségnek vérét, melly által meg-ſzenteltettek vala, ſemminek alitják, és a'*

[* vid. *quæſo, Plinii ſecundi, Novocomenſis, &c. Epiſt. lib.* 10. *Epiſt* 97 *pag. m. Edit. Baſileenſ.* (*Anni* 1542)-355.-*Propoſitus eſt* (inqv. *Plinius ad Trajanum*) *libellus, ſine autore, multorum nomina continens, qui negant ſe eſſe Chriſtianos, aut fuiſſe, cum præeunte me Deos appellarent, --- thure ac vino ſupplicarent, præterea maledicerent Chriſto. --- Alii ab indice nominati, eſſe ſe Chriſtianos dixerunt, & mox negaverunt, fuiſſe quidem, ſed deſiiſſe; &c --- Omnes & imaginem tuam, Deorumque ſimulacra venerati ſunt, ii, & Chriſto maledixerunt.* NB. *In eadem primitiva Eccleſia, furente atrociſſima perſecutione, ex metu mortis Chriſtum abnegantes in varios gradus diſtinguuntur à Patribus; aliqui dicti ſunt* Thurificati, & Sacrificati, *qui ſcil. palàm idolis thus immolaverant; alii* Libellatici, *qui libellis reverſalibus conſcientiam maculabant, & hi aliquando maledicebant Chriſto, formulæ ſcil. maledictionis ſubſcribentes. Frequens eſt iſta Apoſtatarum diſtinctio apud Cyprianum: vid. quæſo, Celeb. Spanhem. Filii, (Præcept. olim noſtri:) Introduct. ad Hiſtor. Nov. Teſtam. ſæcul.* 3. *pag. m.* 301. 302. *item Forbeſium, Inſtruct. Hiſtor. Theolog. lib.* 12 *cap.* 1. & 3. *&c.*

† Láſd a' formulákat, Szönyi István Uram *Mártirok Koronája* nevü Magyar könyvében, *pag.* 65. 66. *&c. vid. item Jacob Aug. Thuani Hiſtor. Tom.* 2. *lib.* 53. *pag. m. Ed. Francof.* 1076. --- *in eam rem Lutetiæ conſcripta confeſſionis formula, juxta quam ſectarium errorem ejerare tenebantur, qui domi manere maluerant; &c. &c.* ---]

és a' kegyelemnek Lelkét boſzúsággal illetik: Sid. 10: 29. Oh Iſtenem! melly szörnyü dolgok ezek, mellyekben léledzik az Apoſtata, a' hittöl el-szakadó; de bizony szörnyü, irtóztató, hajszálakat fel-borzasztó, 's lelki-eſméretet rémíthetö az a' büntetés-is, melly az ollyan emberre száll: 1Kór. 16: 22. *Valaki nem szereti a' mi Urunk Jéſus Chriſtust - - - anathema, maran-atha: nintsen többé annak büneiért áldozat:* Sid. 10: 26, 27. 2Pét. 2: 20, 21. *nintsen annak Iſtene:* 2Ján. v. 8, 9. Sid. 6: 6. 's a't. 2. A' Jéſust káromló 's anathemának mondó embernek, nem tsak Sz. Lelke nintsen, hanem ugyan a' Sz. Lélek ellen való vétekbe eſik; mert a' Sz. Lélek a' Chriſtus Lelke, a' Fiú Lelke. Nintsen idöm reá, hogy moſt a' Sz. Lélek ellen való vétekröl tanítsak; tsak egy nehézséget hárítsunkel itt. ELLENV. Mát. 12: 31, 32. Luk: 12: 10. *Ha valaki szóland az embernek Fia ellen, meg-botsáttatik néki; de valaki szóland a' Sz. Lélek ellen, nem botsáttatik-meg néki sem e' világon, sem a' máson:* Azért nem mindjárt eſik a' Szent Lélek ellen való vétekbe, a' ki a' Jéſust anathemának mondja, a' Chriſtust meg-tagadja; mert ez meg-botsáttathatik, de ama' nem; 's a't. FEL. 1. A' Sz. Lélek ellen való vétek nem azért neveztetik meg-botsáthatatlan és egyéb bünöknél terhesebb bünnek, mintha az ö személye és méltósága az Atyának és Fiúnak méltóságát fellyül-múlná; mert az *a' Három egy:* 1Ján. 5: 7 *. nem-is azért, mintha az Atya és a' Fiú Iſten nem boszszontatnék 's gyalázattal nem illettetnék akkor, mikor a' kegyelemnek Lelke boszszúsággal illettetik; mert a' Chriſtus kérésére az Atya botsátta-el a' Szent Lelket: *Ján.* 14: 16. a' Chriſtus küldötte-el: *Ján.* 16: 7. 's hát hogy ne boszszontatnék-fel a' tellyes Sz. Háromság a' Sz. Lélek ellen való káromkodással? Ez légyen azért bizonyos fundámentomunk; hogy *az a' vétek, nem az Iſtenségnek állatja ellen vagyon:* mert így a' Sz. Háromságnak mind három személye mind szent 's mind Lélek az ö valóságában: *Nem-is a' Sz. Léleknek személye ellen vagyon;* mert a' Sz. Lélek nem méltóságosabb személy az Atyánál és a' Fiúnál, hanem egyenlö méltóságú. Hanem, a' miképē hogy a' Sz. Háromságnak külsö munkái közök mind a' három személlyel, úgy mindazáltal, hogy meg-határoztaſſanak bizonyos személyekben 's személyekre; péld. ok. a' teremtés az Atyának, a' megváltás a' Fiúnak kiváltképen-való módon tulajdoníttatik; úgy illyen meg-határozással, a' meg-világosítás és meg-szentelés a' Sz. Léleknek tulajdon és kiváltképen-való munkájának állíttatik: *Ján.* 14: 26. 1*Kór.* 6: 11. 's a't. ö világosít-meg minket az igaſság eſméretire, meg-újít, meg-szentel, és a' Chriſtus jótéteményit reánk szabogatja. Ha ki e' drága nemes jókat meg-útálja, meg-tapodja, káromlja, a' Sz. Léleknek nemes

* vid. *Calvinū in Harmon. 4 Ev. ad* Mat. 12: *Joh. Hoornbeek Diſſer. de Controv. & Diſput. Theol. præmiſsā ſummæ Controverſ. pag. m.* 20. 21. *&c.*

tiſztit 's munkáját betsteleníti; és így (:kiváltképen való módon ſzólván:) a' Sz. Lélek ellen való vétekbe eſik. 2. Hogy a' Chriſtus tagadás, a' Chriſtus tudományának el-hagyása, Sz. Lélek ellen való véteknek gradusa légyen, világos ime' ſz. Irásbéli helyeknek egybe-vetésekből: *Luk.* 12:8,9,10. 2*Ján.* ỿ. 8, 9. *Sid.* 10:29. 's a't. A' Sidókat Sz. Lélek ellen véteni azért mondja Urunk, hogy ötet Belzebúb által, az ördögök Fejedelme által mondották ördögöt üzni: *Mát.* 12: 24,31,32 *. 3. Az embernek Fia ellen lött bün meg-botsátását, a' Sz. Lélek mennyei meg-világosítása elött lött bünről kell érteni: és az illyen bün meg-botsátásának világos tüköre *Saulus*, azután *Paulus:* 1Tim. 1:13. ö-is káromló vólt: de a' Sz. Lélek ellen való káromlástól meg-különbözteti a' maga káromkodását, így ſzólván: *--tudatlanúl miveltem, a' hitetlenségben;* az-az, a' Sz. Lélek mennyei világosítása elött, Saul bizony a' Chriſtust üldözte: *Tsel.* 9:4. és 22:4,5. még-is meg-kegyelmezett az UR néki. *A' Sz. Lélek ellen való bün* pedig *meg-botsáthatatlan*, és *halálra való bün:* 1Ján. 5:16. mert ſzabad-akarat ſzerint való, mint az ördögé: *Sid.* 10:26. melly által a' Chriſtus ſz. vére tapodtatik-meg: *botsáthatatlan;* mert ſem az Iſten Fia másodſzor nem feſzíttethetik-meg, *Sid.* 6:7,8. ſem pedig az Iſtenſégben nintsen negyedik ſzemély, melly az aránt a' bün aránt a' Sz. Lélek Iſtent meg-engeſztelné; 's a't.

* vid. *queſo, Joh. Hoornbeek loc ſuprà citat. pag. m.* 23. 24. *item, Doctiſſ. Iac. Alting, op. Tom.* 5. *in Epiſtol. fol. m* 359-60. *Epiſt.* 17.

Irtózzál azért, óh ember! attól a' rettenetes büntöl, a' Chriſtus meg-tagadásától, és a' mennyei igaſság mellöl (:melly fénlik ſziveinkbe a' Sz. Lélek meg-világosítása után:) való el-hajlástól; mert úgy a' Jéſust anathemának mondod; melly Sz. Lelek által nem lehet: 2*Ján.* ỿ. 8, 9. 2 A' Jéſus buzgó ſzerelmére melegedjék-meg lelkünk; ötet eſmérjük, hidgyük, 's valljuk Urunknak, az-az, egyedül való Közbenjárónknak, Meg-tartónknak. Irtóztaſſanak ama' ſzók, mellyek vañak, 1Kór. 16:22. *Valaki nem ſzereti a' mi Urunk I Chriſtust, átok az, és Iſtentöl örökké el-vettetett:* viſzont, *kegyelem* léſzen *mind azokon, kik ſzeretik a' mi Urunk J. Chriſtust az örök halhatatlanságra:* Ef. 6:24. 3. A' *Déli ſél* melegít; az *Éſzaki ſél* miatt pedig az arany ſzinü világosság fel-derül: *Jób.* 37:16,21. a' Sz. Lélek ehez a' két rendbéli ſzélhez haſonlíttatik: *Ének.* 4:16. Imádkozzunk ſzüntelen, hogy az a' drága ſzellö a' Jéſus ſzerelmére melegítse-meg lelkünket. Légyen kegyelem mind azokon, kik ſzeretik a' mi Urunk Jéſus Chriſtust az örök halhatatlanságra! Ámen.

IV. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſzent Leczke: *Mát.* 3:11.

Én---ke-

Én --- kereſztellek titeket vizzel a' meg-térésre; az én utánnam jövö pedig erösebb én nálam, kinek nem vagyok méltó, hogy sóllyáját hordozzam; az titeket kereſztel Sz. Lélekben és tüzben.

BIzony mondom néktek, hogy nem támadott nagyobb Kereſztelö" Jánosnál aſſonyi-állattól ſzülettettek közzül: de a' ki leg-kiſſebb" a' mennyeknek orſzágában, nagyobb az ö nálánál. Illyen tanubizonyo-" ságot tött az Ur Jéſus Ker. János felöl: *Mát.* 11:11. Melly nehéz értelmü igéket mint kelleſsék venni, nem mindenek elött világos: Az állatásnak elsö ága ugyan könnyebb értelmü; tud ill. hogy nagy Próféta vólt Ker. János: *Luk.* 7:28. és Móſes után a' Chriſtusig nagyobb nem vólt ö nála, (5 *Móſ* 34:10. és 18:18.) a' véle közöltetett Iſten ajándékira, ſzent életére, tudományának méltóságára, 's kiváltképen tiſztinek nemes méltóságára nézve: mint ki arra méltóztattatott, hogy *az ö Templomába majd el-jövendö ſövetség Angyalának*, Angyala, Követe, *Mal.* 3:1. Hopmeſtere légyen; az elött útat írtó kiáltó ſzó légyen, *Mát.* 3:3. *Ésa* 40:3. és a' völegénynek barátja, *Ján.* 3:29*. ki ama' Bárányt ujjal mútatta, *Ján.* 1:29. és a' Világ Idvezítöjét meg-kereſztelte. Homályosabb az ö felöle tött Uri tanubizonyságnak utólſóbb réſze; hogy *a' ki leg-kiſſebb a' mennyeknek orſzágában, nagyobb ö nála.* Három rendbéli jeles magyarázatját adják a' Tudósok e' nehéz igéknek: 1. A' mennyeknek orſzágán értetödvén, a' Chriſtus Uj Teſtámentomi lelki orſzága, annak igazgatásának (*adminiſtratio*jának) formája, módja, 's állapatja; mint másutt-is, *Mát.* 13: (egynéhányſzor) és 3:2. és 4:17. és 12:28. *Márk*, 1:14. *Róm.* 14:17. *Sid.* 12:22,23. 's a't. azt foglalja magába az az állatás, hogy az Uj Teſt. Anyaſzentegyház leg-kiſſebb ſzolgája nagyobb Ker. Jánosnál ebben 's ezaránt, hogy már teli torokkal 's bátran prédikálhatja, a' tökéletesen véghez-ment váltságnak Evangyéliomát†. Nem a' Prófétiai lélekre, nem a' ſzent életre, példa nélkül való Iſten ügye mellett való buzgóságra, és egyéb lelki kegyelmekre nézve, mellyekkel fénlett, mint égö és világos ſövétnek, K. János, *Ján.* 5:35. mondatik nagyobbnak az Uj Teſtámentomi ſzolga K. Jánosnál; hanē a' ſzolgálatra nézve, mellynek ſorsosi löttünk: ſokkal világosbban hirdettetik ma a' mi tökéletesen el-végeztetett váltságunknak a' titka, mint ſem a' K. János, vagy az ö elötte élt Prófétáknak idejekben; *Iſten mi rólunk ebben a' jobb dologban viſelvén gondot:* Sid. 11:40. láſd, *Mát.* 13:17. 1*Pét.* 1:10-12. 2. *Nagyobb a' mennyeknek orſzágában;* az-az: a' Chriſtus Uj Teſt. lelki orſzágában a' kiſſebb, K. Jánosnál, a' Chr. Jéſus lelki orſzágának terméſzetinek (*geniusá*nak) értelmére 's meg-itélésére nézve:

* *Iohan. Baptiſtã, quidam Patrũ diſertiſſimè vocat fibulam Vet. & Novi Teſt.*

† vid. *Synopſ. Critic. & Commēt. Matth. Poli in* Matth. 11: *y.* 11.

nézve: Mert K. János-is a' Sidó nemzettel, sőt a' Christus lábainál-ülő tanítványokkal együtt a' Christusnak földi 's világi országlását álmodozta; a' Rómaiaknak jármok 's igájok alól lejendő testi szabadúlását a' Sidóságnak várta ö-is: a' tanítványokról láss ezt világoson, *Mát.* 20: 20-23. *Luk.* 24: 21. *Tsel.* 1: 6. 's a' t. Ker. János felöl pedig egyenes következés szerint nyilván gyaníthatni ezt, ha ki szerivel meg-vísgálja a' fogságban lévő Jánosnak a' Christushoz tött követségének *materiá*-ját: *Mát.* 11: 2--6. Egyébaránt, holott ö már azelőtt a' Christust igazán meg-esmérte vólt, róla nemes vallást tött egynéhányszor, mennyből az Istени tanubizonyságot-is hallván felöle, *Mát.* 3: 17. mitsoda kételkedő lelki-esméret vihette vólna ötet arra, hogy a' fogságból követséget küldjön a' Christushoz, 's azt kérdje töle: *Te vagy-é az, a' ki eljövendő valál; vagy mást várjunk?* kétség kivül nem egyéb, hanem az a' *præjudiciü*, bal vélekedés vitte ötet arra a' habzásra, hogy a' Christus világi 's testi országlását *(imaginálta)* álmodozta a' több Sidókkal együtt: mellynek hogy még semmi nyomát 's jelét nem látta; sőt azzal mind ellenkező dolgokat tapasztalt napról napra, minémü vólt az ö fogsága-is; azért haboz, és tudakozódik. Nem tudta azért K. Ján. nem tudták az Apostolok-is mind addig, míg Sz. Lelket nem vöttek, a' Chr. Jésus országának *geniussát*, természetét, hogy az lelki, nem földi, nem világi; noha a' Christus egynéhányszor eléggé verte a' fejekbe: láss, *Luk.* 17: 20, 21. *Ján.* 18: 36. 's a' t. Az Uj Testámentomi igaz Egyházi szolga, a' leg-kisebb-is érti, tudja, 's teli torokkal kiáltja, mitsodás légyen a' Christus országa; tud. ill. lelki, és örökké-való *: *Sólt.* 45: 14. 2*Kór.* 10: 4, 5. *Zak.* 4: 6. 's a' t. ezaránt már a' ki kisebb a' mennyeknek országában, nagyobb K. Jánosnál. 3. Nem szintén meg-vetendő azoknak értelmek-is, kik a' mennyeknek országában leg-kisebben a' Christust értik; kisebb vólt ö Jánosnál időre, és a' köz szolgálatba való bé-állásra nézve, a' Sidók vélekedések szerint-is, *(Ésa.* 53:) így *Jakab* Apostol, az *Alféus* fia, *kisebb Jakabnak* mondatik: *Márk*, 15: 40. mert ifjabb és kisebb idejü vólt a' más *Jakabnál*, a' *Zebedéus* fiánál. Felette igen jeles és nemes ditséretet tött a' Christus K. János felöl a' sokaság előtt: *Mát.* 11: 7-10. Azután azt mondja, *A' ki leg-kisebb, nagyobb ö nála:* Az-az: ha ö ollyan nagy Próféta-is; mindazáltal szolgám, követem ö nékem: és én noha idővel kisebb vagyok ö nála; de amaz felöl nagyobb vagyok†. Maga K. János egynéhányszor tanubizonyságot tött arról, hogy

* vid. *Lightfotiü oper. To.* 2. *Hor. Hebr. in* Matt. 11: 3.

[† *Explicationem istam nemo potest novitatis insimulare, & postulare, nisi qui ignorat, quæ Epiphanius, Chrysostomus, Euthymius, Theophilactus, commentati in hanc rem sunt, & multi post eos Viri Eruditi, inquit Disertissimus* Witsius *in Miscellan. Sacris; &c.*]

hogy ö alább-való, kiſlebb a' Chriſtusnál, és ez nagyobb ö nála: láſd, Ján 1:15. *A' ki én utánnam jött, én nálamnál feljebb betsültetett; mert én nálamnál méltóságosb vala.* A' Leczkében-is: Mellyben *Summáson*, Idvezítönknek Ker. Jánossal való egybe-vettetése vagyon, amannak e' felett való *prærogativája* 's nemesebb tiſzti-is meg-jegyeztetvén. Leirattatik azért, 1. A' Ker. János tiſzti: *Én kereſztellek vizzel;* 's a't. 2. K. János a' Chriſtusnak ö felette való méltóságát, nagy maga meg-alázásával, három tekíntet alatt irja-le: (1) *Erösebb nálamnál:* (2) *Nem vagyok méltó, hogy tsak sólyáját-is hordozzam:* (3) *Az kereſztel Szent Lélekkel és tüzzel.*

MAGYARAZAT.

Némelly Magyarázók a' Chriſtusnak mindenható Iſtenſégére határozzák azt a' méltóságot, elsöſéget, mellyet birt K. János felett: jól és helyesen eſik ugyan ez magában. De mivelhogy K. János arra a' tekintetre nézve ſzól itt a' Chriſtusról, melly ſzerint magát majdan a' nép elött ki-mútatandó vala, és az egybe-haſonlítás léſzen a' prédikálásnak 's kereſztelésnek tiſztire nézve; azért ſzükſég ez egybe-vetést (*collatiot*) ſzorosabban venni, és valamit ollyat keresni, mellyben kiteſsék a' Chriſtusnak János felett való kiváltképen-való tettetessége 's méltósága, az emberek között való életnek nemére, és a' közönſéges tiſztnek gyakorlására nezve-is.

Négy kiváltképen-való dolgokban gondolhatjuk pedig a' külömbſéget: 1. Erösebb vólt a' Chriſtus Jánosnál és méltóságosabb, *Luk.* 3: 16. a' tsuda-tételek tselekedetinek hatalmára nézve, mellyel nem birt János: *Ján.* 10:41. Nem-is illö vala Jánosnak tsudát tenni; már az ajtó elött lévén az, a' kijé az a' tiſzt és hatalom föképen.

2. A' prédikálásban való nagy tehetöségü hathatóságra nézve, melly vólt a' Chriſtusban, János és minden emberek felett: *Sólt.* 45:3. *Ének.* 4:11. *Eſa.* 50:4. és 49:2. és 61:1-3. *Mát.* 7:28,29. *Luk.* 11:27. *Ján.* 7:46. 's a't. János ſokakat térített ugyan meg: *Mal.* 4:5,6. de a' Chriſtus többeket: *Ján.* 3:26.

3. Arra a' módra nézve, melly ſzerint mindenik az ö tudományát és hivatalos ſzolgálatját meg-erösítette; t. ill. János halálával; de a' Chriſtus nem tsak halálával, hanem diadalmas fel-támadásával-is meg-erösítette és meg-petsétlette mind hivatalát, mind ſzent tudományát.

4. A' prédikáltatott tudománynak gyarapodására 's *incrementum*-ára nézve, és a' tanítványi ſeregnek meg-ſzaporodására nézve: melly ſzerint a' Chriſtus naponként nevekedett; János mind alább alább ſzállott: *Ján.* 3: 26,30.

Másod-

Másodszor: A' Christusnak *eminentiáját* 's ö felette való méltóságát így fejezi-ki János: *Nem vagyok méltó, hogy sólyáját hordozzam;* A-vagy a' mint van, Luk 3:16. *hogy meg-öldjam sarujának kötöjét.* Melly mélységes meg-alázódásnak szavai csak azt foglalják magokba, hogy felette-igen nagy, és merö végetlen különbség vagyon János között, és a' Christus személyi méltósága között: Jásd, *Márk,* 1:7*.

Harmadszor: A' Christus méltósága ebben helyheztettetik; hogy *ö keresztel Sz. Lélekkel és tüzzel;* János pedig csak *vizzel.*

E' szólásnak formájából áradott a' *scholasticus*oknak ama' vélekedések, melly szerint nagy különbséget töttenek a' János Keresztsége, és az Uj Testámentomi Anyaszentegyházban Christustól rendeltetett sz. Keresztségnek Sákramentoma között†: e' felöl úgy gyanakodván, hogy ez a' maga terméßete, és a' keresztelö Egyházi szolgának igyekezeti szerint, újjá-szülö kegyelmet adható hathatóságú; a' minémü nem vólt a' Jánosé. A' régi Sidó Cérémóniás mosódások, és a' Keresztyének Keresztségek között, tsak valami közép dolog vólt (: úgy szólnak:) a' János Keresztsége.

† vid. *Concil. Tridentinum, sessione 7. de Bapt. can.* 1

De ezaránt sem a' Ker. Jánosnak Leczkében mondatott szavai nem jól értetnek; sem pedig valójába a' két Keresztség között nints ollyatén külömbség. Mert, 1. János az ö Keresztségét, nem azzal a' Christustól rendeltetett sz. Keresztséggel veti össze, mellyel élnek minden Keresztyének; hanem más egy rendkivül való Keresztséggel, (: mellyröl oda-alább szólunk.) Meg-tetsik az innen: (1) hogy a' Christusnak a' leczkében Jánostól tulajdonittatott Keresztségben, nints vizröl emlekezet; melly vizröl való emlekezetet, máskor, mikor a' közönséges Keresztségröl szólott, Urunk sem hagyott-el: *Ján.* 3:5. (2) Fel-tétetik az a' Leczkében, hogy a' Christ° minden bizoñyal keresztelendö lenne valakiket: ezzel a' tulajdonképen való Keresztséggel pedig, a' minémüt nékünk rendelt, soha senkit az UR maga nem keresztelt: *Ján.* 4:2.

2. A' *Sz. Lélekkel való keresztelés,* a' leczkében, nem jegyzi a Keresztség Sákramentomával együtt járó 's azt mindjárt követö kegyelmet; (: a' mint vélekednek a *scholasticus*ok:) hanem a' Sz. Léleknek és annak ajándékinak majd Pünkösd napján lejendö, rendkivül való közöltetését; a' mint ez nyilván meg-tetsik Urunk magyarázatjából: Tsel. 1:5. *--János jóllehet keresztelt vizzel; ti pedig kereszteltettek Szent Lélekkel, nem sok napok után.* NB.

3. Ha

[* *Distortus est horum Johann verborum sensus, qui nonnullis perplacet, quasi in hac similitudine Johannes dixisset; se non posse magnum illud incarnationis mysterium solvere. Ex collatione Evangelistarum liquet, periodum juxta literam esse interpretandam: Lightfoot. Harm. 4 Evang. in* Luc. 3:16. *fol. m.* 329. *&c.*]

3. Ha ugyan ſzerivel egybe-vetjük a' János és a' Keresztyének Keresztségeket; ſemmiképen nem tapaſztalunk ollyatén nagy külömbſéget, a' minémüet másoknak tetſik e' kettö között állatni. Mert (1) mind a' kettö a' Chriſtustól rendeltetett; mivelhogy ugyan az küldötte Jánost, a' ki az Apoſtolokat: *Ján.* 1:33. és 3:28. *Mal.* 3:1. *Éfés.* 4:11. 's a' t. *Luk.* 3:3,4. *Mát.* 21:25. (2) Mind a' kettönek *materiá*ja, azon egy éltetö-állat; t. ill. a' viz: *Mát.* 3:11. *Ján.* 1:33. (3) Mind a' kettönek egy vége van; t. ill. a' bün botsánatról, és a' Sz. Lélek újjá-ſzületéséről való kegyelembéli igéreteknek reánk való ſzabogattatások: *Mát.* 3:7,8,11. *Tsel.* 2:38. és 19:5. *Márk*, 1:4. *Luk.* 3:3. (4) Közönſéges vélekedés az a' Keresztyéneknél: A' Chriſtus a' végre keresztelkedett-meg, hogy a' mi keresztségünket magában nékünk meg-ſzentelné; ez pedig ſemmiképen nem lehet vala, ha Jánostól másféle Keresztséget vött vólna a' Chriſtus, és nem azt, melly egy a' miénkkel az ö valóságára nézve. (5) A' Chriſtus tanítványi, a' ſz. Apoſtolok, kétség kivül nem más Keresztséggel, hanem a' Jánoséval keresztelkedtek-meg: nem ólvassuk ſohol, hogy öket vagy a' Chriſtus, vagy más valaki egyéb a' Jánoson kivül keresztelte vólna meg. Ha azért aňyira külömböz a' János Keresztsége a' Keresztyénekétöl; bizony mi nemesebb és drágább keresztséggel keresztelkedünk, mint ſem az Apoſtolok, vagy önnön maga a' Chriſtus; mellyet gondolni, annyival inkább állítani képtelen dolog; annyival-is inkább, hogy tsak egy az a' kegyelembéli ſzövetség, mellybe avatkozunk a' Keresztség által: *Éfés.* 4:5. 1 *Pét.* 3:21. és hogy *egy Lélek által mi mindnyájan egy teſtté keresztelkedtünk, akar Sidók, akar Görögök;* 's a' t. 1Kór. 12:13 *. Az eddig meg-próbáltatott igaſság ellen, (: hogy t. ill egy vólt a' János Keresztsége a' miénkkel:) alkalmas nehézség láttatik elö-gördíttethetni, onnan, a' mi meg van irva, Tsel. 19:5. *hogy t. ill. a' János Keresztségével meg-keresztelteteti némelly tanítványok, újolag meg-keresztelkedtek a' Jéſus nevére; Ha egy vólt vólna* (: úgy ſzólhatnál:) *az ö valóságos erejére nézve a' Chriſtus és a' János Keresztsége, mi ſzükség vólt a' János keresztségére meg-keresztelkedteknek újobban meg-keresztelteti az Ur Jéſus nevére?* FEL. 1. Ha ſzintén azok az Éfeſusbéli tanítványok újolag meg-keresztelkedtek vólna-is; nem sülne onnan ki még-is, a' János és Chriſtus Keresztségeknek egymástól az ö valóságos nemekre, hanem tsak a' gradusra nézve való külömbſégek. 2. Nem a' Keresztségnek, hanem a' meg-keresztelteteknek

[* *Plura, ſi libet, vide argumenta, apud noſtrates Theologos; præprimis Celeb. Hejdeggerum in Anatom. Concil. Tridentini, ad Canon. ſeſſ. 7. de Bapt. quæſt. 1. pag. m. 315-319. Lightfootium, ubi ſupr. in Harm. ad* Luc. 3:16. *objectiones dilutas, vid. apud eundem Hejdeggerum.*]

teknek meg-újúlásokról van ott szó: nem-is úgy kell gondolkozni, mintha azok a' szent Keresztség sákram. vizével újolag meg-öblíttettek vólna; hanem hogy a' Pál tanításából értették és tanúlták-meg, mire való a' Keresztség, mellyel ök hajdan meg-keresztelkedtek. Péld. ok. *Jethró*, a' Móses ipa, (2*Mós.*18:1,2.) Isten frigyén, szövetségén kivül való ember, 's Pogány vólt; mindazáltal, mint Ábrahámnak, Ketúra nevü feleségétől el-szaporodott, magvából való Midiánita, (1*Mós.*25:2. 2*Mós.*2:16. és 18:1. 's a't.) környül-metéltetett vólt: azontúl hogy a' Sidó hitre, vallásra meg-tért, (:a' mint ez nyilván meg van irva ö felöle, 2*Mós.*18:9-12. 4*Mós.*10:29-32. vesd-öszve, *Bir.*1:16.) nem metéltetett újobban környül; mert az lehetetlen-is vala: hanem akkor tanúlta-meg, az Isten frigyének és szövetségének melly nemes czímere légyen a' Környül-metélkedés; 's a't. Igy kell ama' tanítványok felöl-is, és azoknak keresztségek felöl gondolkoznunk; 's a't*.

Az keresztel Sz. Lélekkel. Ez a' szólásnak formája imezeket eszméltteti velünk: I. Hogy az Izraeltöl már régen el-vétetett Sz. Lélek újjobban vissza-ajándékoztatik. A' második Templom alatt, az Aggéus, Zakariás és Malakiás Próféták el-halások után, a' Prófétákban 's azok által szólani meg-szünt vólt a' Sz. Lélek; az igaz tudomány kóltsa-is, mellyet azelött az Irástudok Sz. Lélek által magyaráztak vólt, tölök el-vétetett: *Luk.*11:52. II. Hogy a' Sz. Léleknek 's annak ajándékinak közlése az Uj Test. idöben bö mértékü lészen, mint bö mértékben ki-töltetett viz: *Joel*, 2: és az a' hasonlatosság a' fundámentoma, miért mondassék a' Sz. Léleknek közöltetése keresztségnek: lásd, *Ésa.* 44:3. nem külömbö, mint a' Christus szenvedésinek bösége keresztségnek mondatik: *Mát.*20:22. *Luk.*12:50. *Sólt.*69:1,2†. III. Mitsoda végre, tárgyra czéloztak az ô Törvénynek minden mosódási, tisztúlási, innen világoson meg-tetsik; t. ill. hogy hathatósabb 's foganatosabb ekszöz által kellene valaha a' sziveknek meg-tisztúlni, az-az, a' Sz. Léleknek 's az ö ajándékinak böséges ki-töltetése által. Mikor már ma a' sz. gyülekezetbe megyünk, nem szükség, hogy mosódjunk, hogy vizzel hintsük

† Lásd odafeljebb ezen Szakaszbéli 2. Prédik. a' Tanús. után.

[* vid. *Lightfotiũ ubi supr. Doctiss. Camerarius putat eos, ℣. 3. baptizatos in Johannis baptisma dici, quia profitebantur doctrinam, quam Johannes annunciabat, ac Baptismo obsignabat; &c. vid. etiam Lud. de Dieu Animadv. in* Act.19:3. *Philippus Marnixius, magnus olim in Belgio Reformator; primus, verum & genuinũ sensum loci istius edit; quartũ & quintũ videl. versus nõ esse separãdos; sed junctĩ legendos, ut unicus eorũ scopus sit Iohannes; ut verba versûs quinti nõ sint Lucæ scriptoris, sed Pauli, continuantia sermonẽ de Johanne. ℣. 4. inchoatum: qui audierunt, scil. Johannem (non Paulum:) baptizati sunt in nomen Domini Jesu: vide etiam Annotat. Venerab. Bezæ in loc. Act. item Arnoldi Luc. in Tenebr. Polum, & reliquos Commentatores; item Celeb. Burmanni Synopſ. Tom.2. lib.7. cap.6. §.12. pag.m.* 336.]

hintsük magunkat; tsak a' Sz. Lélek állott légyen, és az lakozzék a' mi éiveinkben.

-Az kereſztel--- tüzzel. Némellyek ez igéket tulajdonképen tsak betü ſzerint akarván venni, ugyan tüzzel kereſzteltek hajdan*. Mások, ugyan a' régibbek közzül, a' pokol tüzéröl, avagy tsak a' purgátoriõ próbáló és meg-friſſelö tüzéröl való gondolkozásra adták magokat, a' Leczke ſzavai alkalmatosságával. Közönſégesebb vélekedés az, melly azon igéket, az oskolákban, *Hendiadis*nak hivattatni ſzokott *figura*, v. ékes ſzólásnak formája ſzerint, úgy véſi, hogy az elsöbb ſzó a' másikat, a' második viſzont magyarázza az elsöbbet, illyen értelem ſzerint: *Az kereſztel titeket Sz. Lélekkel és tüzzel;* az-az: tüzzes és tüz formájában meg-jelenendö Sz. Lélekkel, avagy Sz. tüzzel: veſd ide, *Ián.* 3:5. *Tsel.* 1:5. és 2:4. De mi állhat ellent, hogy (: az elsötöl, t. ill. a' Sz. Lélekkel való kereſztségtöl, meg-külömböztetvén az utólſóbb ſzólásnak formáját:) a' tüzben, v. tüz által való kereſztségẽ ne értsük, Iſtennek a' Sidó nemzetre rettenetes tüz módjára majdan ki omlandó itéletit †; annak a' nemzetnek, a' templomnak és a' városnak végsö ki-vágattatását: annyival-is inkább, hogy a' Prófétziákban a' Sidó nemzet utólſó veſzedelme, és Jérusálem romlása, leg-gyakrabban ſzörnyü tüznek ábrázatja alatt irattatik-le: láſd, *Sólt.* 50:3. 5 *Móſ.* 32:22. *Éſa.* 1:31. és 5:24. *Mal.* 3:2,3. 's a't. Ez-is igaz és valóságos dolog lévén; hogy a' Sz. Lélekkel meg-kereſzteltetteknek, újolag a' ſok próbáknak és kiſérteteknek tüzök által meg kelletnék friſſeltetni, meg-kelletnék *tüz által sózattatni:* Márk, 9:49. láſd, kérlek, *Zak.* 13:9. 1 *Pét.* 4:12 §. Miként Noé a' bárkában lévén, a' vizben és a' viz által tartatott-meg: 2 *Pét.* 3:5-7. úgy az Iſten ſzentei tüzben és tüz által tartatnak-meg: ℣. 10-12. 1 *Kór.* 3:13,15. *Éſa.* 4:3. 's a't.

§ vid. *Cel. Coccejũ in loc.* Matth.

Mondatik pedig a' Chriſtus *Szent Lélekkel*, mint *tüzzel kereſztelni*; azért: 1. Hogy meg-egyezö haſonlatosság lenne, a' régibb Pünkösd napján *az égö tüznek* közepiböl ki-adattatott *tüzes törvénynek* (5 Móſ. 33:2.) ki-adattatásának formája, és az új Pünkösd napján tüzes nyelveknek formájokban el-jövö Sz. Lélek Iſtennek el-botsáttatása között: láſd, *Sid.* 12:18. 2 *Móſ.* 19:18. *Tsel.* 2:3. 2. A' Sz. Lélek Iſtennek, tiſztitó, vi-

[* *Seleuciani & Hermiani olim igne baptizârunt, baptiſmatis aquam non probabant ob elementi vilitatẽ, ideoque ferri candentis uſum in baptiſmo adhibebant: vid. Grotium apud Polum: & de Valentino quodam idem refert Tertullianus, quòd, Bis docuit tingi, traducto corpore flammâ. Abyſſinis hodie ſimile quid tribuitur: vid. Sam. Mareſii Syſtem. Theol. loc.* 18. §. 43. *Burmann. lib.* 7. *cap.* 6. § 13. *&c.*

† vide *Burmannũ loco proximè citato*, §. 13. *Eadem olim fuit mens Cel. Chriſtoph. Wittichii, prælegentis nobis Harmoniã Evang. in Acad. Lugd. Batava, Ann.* 1684. *&* 85.]

tó, világosító, melegítö, eméltö, (*Ésa.* 4:3.) tulajdonsági és minémüségei rajzoltatnak-le abban a' tólásnak formájában, mellyeket alkalmasint illettünk ezen Szakaltbéli elsö Elmélkedésben. 3. Az, a'ki Sz. Lélekkel kereltelni mondatik, tüzzel-is kereltelni mondatik; hogy így, a' Sz. Lélek ellen tusakodó 's azt boltúsággal illetö, Isten ellen, az ö Chriſtusa ellen, 's ennek drága Évangyélioma ellen patvarkodó hitetlen világ fiainak tivekben félelem nemzödjék. 4. Világoson kijelentödik e' tólásnak formája által az, mitsoda titkos jegyzése vólt hajdan, ama' Mósesi Ceremoniás törvénybéli áldozatoknak, mellyeket az égböl le-tállott t. tüz eméltett-meg az óltáron; t. ill. hogy egyedül a' *Sz. Lélek*, e' mennyei tüz által *meg tenteltetett áldozat* kedves Istennek elötte: *Róm.* 15:16. Azok állítják teſteiket *élö, tent, és Istennek kedves áldozatúl*, Róm. 12:1. a' kiket éget a' Sz. Lélek által gerjeltetett Isten terelmének tüze: *Sólt.* 69:10. *Ének.* 8:6,7.

Oh! Istennek melly nagy tsudája ez, hogy azok a' két *elementum*ok, (: éltetö-állatok:) a' tüz és a' viz, mellyeknek egyike hajdan e' földet el-borította, mellyeknek a' másikja e' hijábavalóságnak romlandósága és rabsága alatt nyögö világnak meg-eméltésére tartatik, (*Róm.* 8: 2*Pét.* 3:) Isten böltsesége által az embereknek lelki javokra fordíttattak, és az örök idvesség el-nyerésének-is eltközeivé löttek; midön a' mi Idvességünknek zálaga, a' Sz. Lélek, tüz formájábã tállott-le, és az ö ajándékinak bö mértékben való közöltetése, vizek ki-öntetésének és vizzel való kereltségnek hasonlatossága alatt irattatik-le!

Tanusagok.

I. *Tsak egyedül az Ur Jésus kereltelhet Szent Lélekkel.*

A' Leczkében: ismét, *Ján.* 1:33. *Tsel.* 1:5. Láld ezen Tanúságnak egél bö Traktáját, feljebb ezen Szakaltbéli II. Prédikátzióban.

II. *Minden méltósága, más Próféták 's Egyházi tolgák felett való* eminentiája *az Ur Chriſtusnak (: a' memyiben világra botsáttatott Isten tolgája, 's t. Attya akaratyának* Prædicatora, *hirdetöje vólt:) ebben állott; hogy Sz. Lélekkel kereltelhetett, adhatta 's adta az övéinek a' Sz. Lelket.*

A' Leczkében: veld-öltve, *Mát.* 11:11. *Ján.* 20:22. 's a't.

Ellenv. Lám az Apostolok-is adhatták 's adták a' Sz. Lelket a' megtért tanítványoknak: Tsel. 19:6. --*Mikor Pál reájok vetette vólna kezeit, tálla a' Sz. Lélek ö reájok;* 's a't. Fel. Nem adtak magok az Apostolok senkinek Sz. Lelket, nem-is adhattak; hanem Istent kérték áhítatos fohálkodásokkal, 's úgy nyertek Sz. Lelket azoknak, kiknek

fejekre

ſejekre kezeiket vetették: láſd ezt nyilván, Tsel. 8:15,17. --*Mikor oda mentek vólna, könyörgének azokért, hogy Sz. Lelket vennének, --- azután kezeiket ſejekre veték, és vönek azok Sz. Lelket:* Tsel. 10:44,45.

III. *A' külsö kereſztségnek Sákramentoma magában ſenkinek nem haſznál; ha az, a' ki vizzel meg-kereſztelkedik, Sz. Lélekkel-is meg nem kereſzteltetik.* Summa: *Azért, hogy te vizzel megkereſztelkedtél, nem idvezülſz; hanemha Szent Lélekkel is megkereſzteltetel.*

A' leczkében: iſmét *Ján.* 3:5. *Tsel.* 19:2-6. *Tit.* 3:5. 1*Pét.* 3:21. 's a't. Az Úri ſz. Vatsorával való élés-is magában ſenkinek nem haſznál, ha tsak a' mennyei kegyelem nem járúl hozzá: az okon, ſok ember az UR aſztalánál *kárhozatot eſik és iſik magának*, t. ill. *a' ki méltatlanúl eſi a' kenyeret, és* ugyan úgy *iſſa az URnak pohárát*; a' ki próba nélkül járúl oda: 1*Kór.* 11:27-29. *A' teſt ſemmit nem haſznál; a' lélek az, a' melly meg-elevenít:* Ján. 6:63. A' külsö jelek magokban nem idveſségesek, ha tsak az UR meg nem ſzenteli azokat. A' honnan meg-tanúlhatjuk azt, 1. Hogy a' Sákramentomok, tsupán tsak magokban gondoltatván, nem adhatnak, nem-is adnak, 's nem munkálódnak ſenkibē mennyei kegyelmet valóságos tselekedettel. 2. A' Sákramentomoknak meg-útálások, és nem azokkal való nem élhetés, nem azoktól valamelly akadékos ok miá lött meg-foſztatás, kárhoztat valakit: *Non privatio, ſed contemtus Sacramenti damnat. A' ſél, a' hol akar, ott fúj:* Ján. 3:8. A' kisded, kereſztség nélkül meg-hólt gyermeknek ſivében-is munkálódhatik hathatóson a' Sz. Lélek; munkálódik-is: láſd, *Jér.* 1:5. *Róm.* 9:11. *Luk.* 1:41. *Gal.* 1:15. 's a't. *Ha a' gyökér ſzent, az ágak-is:* Róm. 11:16. Ábrahámnak, a' minden hivök Attyoknak, azt mondotta az Iſten: *Légy én Iſtened tenéked, és a' te magodnak-is te utánnad:* 1Móſ. 17:7. Tsel. 2:39. Láſd-meg ezen dolog világoſítására és kiſzélesítésére azt, a' mi van, *Jóſ.* 5:4-6. 2*Sam.* 12:18—23. *Mát.* 19:14. *Márk*, 10:13-16. 's a't.

Czirkáljuk-meg magunkat, ha meg kereſzteltettünk-é Sz. Lélekkel? másként a' kereſztyéni nevezet, és hogy kitsíny korunkban megkereſzteltettünk, ſemmit nem haſználnak. Érzed-é ember ſivedben a' Sz. Lélek munkálódását? Ha úgy, bóldog vagy életedben, halálodban; már el-vötted az örök életnek zálogát és petsétét: *Éfés.* 1:13. és 4:30. lelked még e' világon mennyorſzágban van: tijéd már az Iſten, véle egyesültél, 's nálad lakozik az igaſságra vezérlö Meſter; meg-láſd, meg ne ſzomorítsad azt a' drága vendéget, *keſerüséggel ne illeſſed az Iſtennek*

Sz. Lelkét: Éfés. 4:30. és *meg ne óltsad:* 1Thess. 5:19. hogy töled el ne mennyen; olly siralmas és szomorú állapatod ne légyen, mint *Saulnak*, kitöl *az Isten Lelke el-távozván, a' gonosz Lélek kezdette ötet gyötreni:* 1Sam. 16:14. Foházkodjál szüntelen buzgó lélekkel Dáviddal, 's mondjad azt, a' mi van, Sólt. 51:13. *Ne vess-el engem, én Istenem, a' te orczád elöl! és a' te Sz. Lelkedet ne vedd-el én tölem!* Ámen.

V. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött szent Leczke: *Ján.* 16:8.

Az (:t.ill. a' Szent Lélek:) *el-jövén, meg-gyözi e' világot a' bünröl, és az igasságról, és az itéletröl.*

Világosság jöve e' világra; de a' világ azt bé nem vövé, 's meg nem esméré: *Ján.* 1:9,10. tündöklött az a' világosság a' sötétségben; de a' sötétség nem foghatta-meg ötet: ℣.5. a' világon vala az a' világosság; mert a' világ ö általa teremtetett; de még-is tsak ugyan nem esméré-meg ötet e' világ: ℣.10. noha ö világosítana-meg minden e' világra jövö embert: ℣.9. még az övéi-is bé nem vövék ötet: ℣.11. tsak kevesen valának, a' kik ötet bé-vövék; és azoknak adaték illy méltóság, hogy Isten Fiaivá lennének: ℣.12. Örült azon igen a' sötétségnek Fejedelme; azt gondolja vala, hogy már e' világ az ö birtoka alatt lévö sötétségben, és a' halál árnyékában marad; de nem lön az úgy: hanem minekutánna az az elsö világosság, fényes világos felyhökben mennybe fel-takarodék, más világosságnak kelle jöni e' világra, hogy az tanubizonyságot tenne amaz elsö világosságról; és sokaknak szivekbe bé-szállván, ott világosságot gerjesztene, hogy láthatnák *a' Jésus orczáján fénlö Isteni esméretnek világosságát:* 2Kór. 4:6.

Az elsö világosság a' Christus Jésus vala, *amaz igasságnak napja, a' kinek szárnyai alatt gyógyúlás vagyon:* Mal. 4:2. Nem vövé-bé ötet ez a' világ; söt véle czégéres-lator módjára bánék; azért ö mennybe fel-menvén, újolag a' második világosság, a' világosító Sz. Lélek Isten, világos sebes tüznek formájában Pünköst napján el-jöve, hogy világot gyújtana az embereknek szivekben a' szerint a' mód szerint, mellyet ö felöle meg-jövendölt vólt az elsö világosság; t.ill. meg-gyözvén, megfeddvén e' világot a' bünröl, az igasságról, és az itéletröl. A' leczkébē: Mellybē *Summáson*, vagyon igen nemes jövendölése a' Christusnak a' Sz. Lélek Isten el-jöveteléröl, és annak egy kiváltképē való jeles tisztiröl.

MAGYARAZAT.

Kerd. I. *Mit tészen, 's mit hoz magával a' meg-gyözettetésnek szava?*

Fel. 1. Meg-gyözni valakit a' bünröl, hatható jegyzes szerint annyit

tészen,

tétzen, mint nyilván 's valójába meg-mútogatni, szeme eleibe rakogatni valakinek büneit, ellene-mondhatatlan erösségekkel: láſd, *Ján.* 3: 20. és 8:46. *Éfeſ.* 5:11,13. 2. Azokról azt meg-dorgálni 's meg-feddeni: *Luk.* 3:19. *Mát.* 18:15. *Sólt.* 141:5. 3. Ezek után annyira, 's arra venni 's vinni az embert, hogy a' maga lelkébe szállván, minekutánna semmi mentséget és szines kifogást nem talál, hanem bünösnek *declarál*tatik a' maga lelki-eſméretinek székin, vagy meg-keſeredjék bünei miatt, és az új életre szándékozzék, mint ama' 3000 lelkek, *Tsel.* 2:37. és a' Tömlöcztartó, *Tsel.* 16:29,30. vagy pedig a' lelki-eſméret világánál is tsak ugyan meg-keményedjék; és így *gyüjtsön magának haragot a' haragnak napjára:* Róm. 2:4. E' három úton 's módon gyözte-meg a' Sz. Lélek e' világot; 's a't.

KERD. II. *E' világon mi értetik?* FEL. Mind a' hivök, 's mind a' hitetlenek, világnak nevezeti alatt, gyakran jönek az Irásban. A' hivök, *Ján.* 3:16. és 1:29. és 4:42. és 6:33,51. és 8:12. és 9:5. 2*Kór.* 5:19. 1*Ján* 4:14. 's a't. A' hitetlenek föképen, minémüekböl áll e' világnak nagyobb része, világnak neveztetnek: *Ján.* 1:10 és 7:7. és 12:3. és 14:17,30. és 15:18,19. és 16:11,20. és 17:9,25. 1*Kór* 1:27,28. és 6:2. és 11:32. *Éfeſ.* 2:2. *Sid.* 11:38. 2*Pét.* 2:5. 1*Ján.* 3:1,13. és 5:19. 's a't. A' leczkében értettethetik mind a' kétféle világ: meg-gyözi a' Sz. Lélek, az örök életre el-válaſztatott hivek világát; hogy a' Jéſust (:kiben egyedül van idveſség: *Tsel.* 4:12.) meg-eſmervén, ö hozzá folyamodjanak bünön bánkodó szivel, és így ö benne 's ö nála életet 's idveſséget leljenek. De, 2. meg-gyözi a' Sz. Lélek a' hitetlen világot-is, épen a' szív meg-keményedésig. Mert a' Chriſtus *ſokaknak eſetekre és botránkozásokra jel-tétetett jel*, kiben ſokan meg-ütköznek; olly *kö, kit az épitök meg-vetnek:* Luk. 2:34. Éſa 28:16. Sólt. 118:22. Mát. 21:42. 3. Meg-gyözi a' Sz. Lélek a' világot; az-az, a' világi és teſti embereket; *Ján* 14:17. és 15:18. a' nem hivöknek ſokaságokat; kiváltképen a' Sidókat, kik ellen Urunk a' leczke körül való versekben tanítványit vigaſztalja. 4. Az egéſz emberi nemzetséget, a' Sidókat és a' Pogányokat, meg-gyözte 's meg-feddette a' Sz. Lélek a' bünröl, az Évangyéliomnak hatalmas eröben lött prédikáltatása által; 's a't.

KERD. III. *Mitsoda bünröl, mitsoda igaſságról, és minémü itéletröl gyözi-meg a' Sz. Lélek e' világot?* FEL. 1. Közönségesen, maga megmagyarázza ezt Urunk, mindjárt a' leczke után, mind a' három czikkelyre nézve: ℣. 9-11. t. ill. meg-mútatja a' Sz. Lélek, hogy vétkezett e' világ; (1) a' Chriſtusban nem hivén: (2) az ö általa meghozattatott *örök igaſságot* (Dan. 9:24.) meg-útálván, a' mellöl el-tévelyedvén,

vén, és így *az igasságnak törvényére nem juthatván:* Róm. 9:31,32. (3) a' Christus Bírói hatalmát, melly által *e' világnak Fejedelme meg-ítéltetett,* meg nem esmérvén, söt meg-útálván. A' Sidóknál a' 3 rendbéli Synedrium szerint, a' vétkeknek háromféle-nemek vólt; a' mellyért, a' bé-idéztetett bünösök az itélö-szék eleibe húzattattak, hogy ott arról meg győzetteſſenek: I. A' föbe járó vétkek; minémü vólt a' hamis Prófétáké, és azoké, kik Isten ellen rendkivül való nagy gonoſságot tselekedtenek: és az illyen bünöknek meg-látások, kiváltképen való módon, *bünről* való közönséges itélet-tételnek mondatott *. II. Az emberek között való *köz igaſságról* löttek a' kiſſebb Synedrium elött igazítások; p. ok. mikor az igaz és ártatlan ember óltalmaztatott, a' meg-nyomorító, vagy a' hamis tanubizonság-tévö ellen. III. Az *itéletről;* p.ok. mikor valaki lopásáért, tolvajkodásáért, 's a't. meg-itéltetett, három avagy négy aňyit fizetvén viſſza, gonoſsága meg-tromfolására: mellyek felöl a' törvényben bizonyos forma vólt rendelve (*præſcribál*va.) Ezekre czéloz a' Christus a' leczkében: És e' három tekintetre nézve Prókátora vólt a' Sz. Lélek a' Christusnak, hogy meggyözze e' világot *a' bünről, az igaſságról;* 's a't. De kérdhetnéd, I. *Kiváltképen való módon mitsoda bün lehetett az, mellyről meg-gyözte a' Sz. Lélek e' világot?* Fel. 1. *Közönségesen* vétettetvén a' bün, megmútatja a' Lélek, hogy abban el-merült e' világ: 1 *Ján.* 5:19. gonoſzban fekſzik. 2. Nevezet szerint, a' hitetlenſégnek bünéről győzi-meg e' világot, hogy nem hitt a' Christusba, söt a' ditsöſségnek Urát megfeſzítette. Czélja azért Idvezítönknek ezaránt a' leczke szavaibā imez: El jövén a' Szent Lélek, ki-nyilatkoztatja valójába, mellyikünk légyen bünös; Én-é? vagy e' világ, ki én velem mint nagy czégéres-latorral úgy bánt, ki a' tolvaj Barrabásnál alább betsült, és a' tolvajok közzé feſzitett? Midön bételnek azok, mellyeket az eljövendö Sz. Lélekről eleve meg-mondottam, meg fog tetszeni, hogy én vagyok amaz igaz Próféta: 5 *Móſ.* 18:22. és a' kik nékem nem hittenek, meg-keresi Isten azokon: ℣. 18,19. 3. Nem tsak a' Sidókra, és az akkori világra határozódik e' bün; hanem meg-győzi az a' Lélek ma-is, valakinek a' Christusba való igaz hiti nintsen: mert mind addig, míg valaki nem hiszen, bünben van. II. *Az igaſságról:* T. ill. 1. A' Christus személybéli belsö igaſságáról; t. ill. hogy az, a' kit a' Sidók pártütönek, káromlónak, és ország háborítónak mondottak, igaz és ártatlan lött légyen: láſd, *Tsel* 2:23,24,37. és 3:14,15. 2. A' Christus bünösöket meg-igazító igaſságáról: mellyről láſd, kérlek, *Éſa.* 53:11. és 56:1 *Jér.* 23:6. *Dan.* 9:24. 1 *Kor.* 1:30. 's a't. Azért, *NB.* A' Lélek, a' Hitnek két nagy ágazatjára tanította-meg ezaránt

* 1. לחטא *de peccato:* 2. לצדקה *de juſtitia, ſ. æquitate:* 3. למשפט: *de judicio. Grotius & Hammond apud Polū, in Synopſ. Critico &c. ad* Joh. 16.

aránt a' világot. A' melly ágazatok aránt felette-igen vétkeztek a' Sidók: (1) Azt gondolta e' világ, hogy ö igaz; a' Chriſtus hitetlen, hamis *impoſtor;* nem jól értett a' Chriſtus ſzemélye felöl. (2) A' Sidók a' törvénynek tselekedetiből keresték a' meg-igazúlást, *követvén* (hogy már) *az igaſſágnak törvényét, és így az igaſſágnak törvényére nem jutottanak; az ö tulajdon igaſſágokat igyekezvén állatni, az Iſtennek igaſſágára nem juthattak*, 's a' mellöl el-maradtak: *Róm.* 9:31,32. és 10:3. 's a't. A' Lélek el-jövén, meg-mútatta azt, hogy nintsen igaſság, hanem tsak hitből: *Róm.* 10: és 4:3,5 1*Móſ.* 15:6. *Gal.* 3:6. *Jak.* 2:23. 's a't. III. *-Az itéletről.* Az-az: 1. A' Chriſtus Birói itélö hatalmáról, mellyet gyakorol a' Chriſtus az övéin; azoknak ſzivekből a' Sátánt, ki azelött rajtok uralkodik vala, ki-üzvén: *Tsel.* 2:34,35. *Ján.* 16:11. és 12:31. 2 Hogy az Atya néki adott minden itéletet: *Ján.* 5:22. ö tétetett hóltaknak és eleveneknek itélö Birájokká: 2*Tim.* 4:1. *Tsel.* 17:31. 's a't. 3. Meg-gyözi a' Sz. Lélek a' Sidókat, arról az átkozott és el-fordúlt elmétöl származott itélet-tételről, melly ſzerint a' Chriſtust halálra ſententziázták. 4. *Meg gyozi e' világot az itéletről;* hogy meg-eſmérje e' világ az ö itéletit; az-az, kárhoztatását, hogy ö az Iſten itélö ſzéki elött kárhozatra méltó, hanemha a' Chriſtusba hijend: *Ján.* 3:36. a' már meg-itéltetett sötétség Fejedelmének birtoka alól ki-jövén, ragaſzkodik az idveſségnek Fejedelméhez, annak Királyi 's Birói pálczáját meg-tsókolgatván: *Sólt.* 2: és 45.

TANUSAGOK.

I. *A' bünnek valóságos meg-eſmérésére nem juthat e' világ, hanemha a' Léleknek, vagy belsö, vagy az igének prédikállása által lött küllsö meg-világoſitása 's meg-gyözése után.* A' leczkébē *.

II. *Az el-jövö, valamelly ember ſzivébe bé-ſzálló Sz. Léleknek hatalmas munkálkodása, hatalmason ebben tetſzik-ki, hogy azt a' bünröl lelki-eſméretiben meg-gyözze; hogy így az Iſten itélö ſzéki elött magát a' kárhozatra méltónak lenni meg-eſmérvén, az ö meg-igazúlását egyedül a' Jéſus Chriſtusban kereſſe.*

A' leczkében: veſd-öſſze, *Tsel.* 2:37-41. és 16:30-34. 's a't †.

Ki-ſzélesíttetik, világosodik, és próbáltatik e' Tanúság, illyenképē: Mert a' Sz. Lélek a' mi idveſségünknek zálaga 's petsétje lévén, *Eſ.* 1:13. a' ki

† vid. *quæſo, Cel. Coccejū op. tō* 4 *Commēt. in Johann.* 16. §. 24--28.

[* *Nihil novit caro de origine, propagatione, ſubjecto, effecto, ac remedio peccati; licet naturali lumine cognoſcat quædam peccata, ùt latrocinari, Patriam podere; &c. interiorem tamen immunditiem non novit, magnitudinem peccati, iræque divinæ ex ſe non animadvertit; &c.*]

a' ki el-petsétel minket a' tellyes váltságnak napjára; *Éfés.*4:30. az ember szívébe mikor bé-száll, arra az útra tanítja-meg, melly az idvesség-re vezet; mivelhogy ö idvességre vezérlö kalaúz: *Sólt.*25:12,14. és 143:10. az idvességre pedig egyéb út nints a' Chriſtusnál: *Ján.*14:6. *Tsel.*4:12. Azért, a' Sz. Lélek azt, a' kinek szívébe bé-száll, idvezíteni akarván, kézen fogva vezeti a' Chriſtushoz: mint hajdan, *minekelötte el-jött vólna a' hit*, (: mikor *még nem vólna a' Sz. Lélek*, t. ill. olly böſéges mértékü ajándékira nézve: *Ján.*7:39.) *a' törvény a' Chriſtushoz vezérlö meſter vólt:* Gal. 3:23,24. úgy már ma a' Sz. Lélek, minket a' Chriſtushoz vezérlö kalauz: a' ki mindazáltal él e' munkában a' törvény szolgálatjával; t. ill. a' törvény, mint világos tükör által, minket büneinknek és lelki nyavalyásságunknak eſméretire 's érzésére viszen; 's egyszersmind arra ösztönöz, hogy a' gyógyúlásról és az orvosságról szorgalmatoson gondolkozzunk, és az igaz Orvoshoz a' Jésushoz méréſz szível 's tellyes bizodalommal folyamodjunk. Mikor pedig igyen minket az idvességnek útára téríteni akarván a' Sz. Lélek, a' Chriſtushoz vezet, addig nem engedi minékünk ötet meg-fogni, az-az, nem ád hitet, 's nem egyesít a' Chriſtussal, míg-nem lelkünkben *meg-gyöz a' bünröl, az igaſságról, az itéletröl;* az-az, míg lelkünkbe bé-szállván e' hármat körülöttünk el nem követi: 1. Azt kiáltja, *Noſce teipſum;* meg-eſmérteti magát az emberrel a' maga szöriben, t. ill. hogy *ö bünös*, lelki nyavalyás, és hogy néki az okon magát egészen, a' maga erejét 's igaſságát meg kell tagadni: *Mát.*16:24. 2. Meg-eſmérteti az emberrel az *ö itéletit*, az-az, az ö kárhoztatását; hogy ö úgy, a' mint magában vagyon, ſoha az igaz Biró széki elött meg nem állhat, meg nem igazúlhat: Azért, 3. arra viszi, (: a' Chriſtust, és *az ö orczáján fénlö Iſten ditsösége eſméretinek világosságát* néki meg-mútatván: 2*Kór.*4:6.) hogy abban keressen *igaſságot*, kiben az Atya meg-engeszteltetett; azért *a' Chriſtus igaſságát éhezteti 's szomjuhoztatja* véle: Mát.5:6. míg-nem meg-találván ö a' Chriſtust, azt igaz hit által meg-fogja, annak érdemét 's tökéletes igaſságát a' maga lelkére szabogatván; hogy így ö benne találtatván, az Iſten itélö széki elött meg-állhaſſon: *Fil.*3:8,9. *Róm.*5:1,2. Ezekben a' dolgokban áll a' mi Idvességünknek egész rendi 's *œconomiá*ja. A' kiben az említtetett három dolgot munkálódja a' Sz. Lélek, már az az idvesség útában vagyon, és azontúl az idvességnek minden egyéb eszközeivel-is fel-ruházza azt Iſten, hogy *meg-érthesſe* mind azt, *valamit Iſten nékünk ajándékozott a' Chriſtusban:* 1Kór. 2:12. hogy meg-érezze fiúvá való fogadtatását: *Róm.*8:16. a' szent életre szándékozzék; és az örök életnek szengéjének érzése már lelkében

ben lévén, *sóhajtozzék a' mi testünknek tellyes váltságára*-is: Róm.8:23. Ez az idvességnek egymásból folyó arany lántza.

A' Tanúság alkalmatosságával észrevehetünk tovább imillyen dolgokat: 1. Meg-érezheti azt az ember e' világon, ha ö Sz.Lélek temploma-é; meg-tudhatja, ha az a' drága vendég bé-szállott-é az ö szivébe. Miből? Ha a' feljebb említett három dolgokat munkálódja lelkedben: meg-esmérted-é, 's érzed-é a' magad lelki nyavalyásságát? keseregsz-é büneiden? meg-esmérted-é magadat a' magad szivben úgy, a' mint vagy? De felette igen nehéz nótájú leczke ez; nehéz embernek magát meg-esmérni: a' magad lelki nyavalyásságán mélységesen megalázódván itéled-é magadat méltónak a' kárhoztatásra? óhajtod é a' Christus érdemes igasságát? Ha illyetén mozgásokat érzesz szivedben, vötted a' Sz.Lelket; mert a' Lélek ezeket munkálódja a' szivben. De sokan az emberek közzül, noha kérkednek vele, azt sem tudják, ha van-é Sz.Lélek: *Tsel.* 19:1--6. 2. A' ki érzi szivében a' Sz.Lélek munkáját az említett dolgok aránt, bóldog ember az; mert *bóldog a' lelki szegény; bóldog, a' ki sir; bóldog az alázatos; bóldog, a' ki éhezi és szomjuhozza az igasságot:* Mát. 5:3-6. Noha a' bünnek mérge igen fojtós lévén, meg kell elsöben keseredni szivében annak, a' kiben ama' három dolgot munkálódja a' Sz.Lélek: *Tsel.* 2:37. mindazáltal, ha az idvesség útára állíttatik az ollyan ember, még az ellenkezö dolgok-is édesek lésznek nékie. 3. Ha szerivel gondolkozunk e' világ állapatjáról; nagyobb része e' háládatlan *világnak*, mind *gonoszba*, 's mind bóldogtalanságba *helyheztettetett*, (1 Ján 5:19.) 's nem vötte még a' Sz Lelket: mert meg-tagadta a' Chriſtus igasságát, és a' maga 's mások érdemek által való meg-igazúlásnak Dágonnyát emelte-fel; mint az Izrael, *azért nē jutott az igasságra, mert a' maga tulajdō igasságát állította:* RŌ.10:3.

Noha szállj-bé ember szived belsö rejtekeibe, rázogasd-meg és czirkáld-meg ugyan sorgalmatoson a' magad lelki állapatját, van-é már részed ime' lelki jóban? bé-szállott-é a' Sz.Lélek szivedbe? Nem lehet soha e' világon nagyobb vigasztalásod, mintha azt meg-érezheted. Meg-érezheted pedig 's meg-tudhatod azokból a' dolgokból, mellyek a' Tanúságban 's az-után leg-közelebb meg-jegyeztettenek; t.ill. ha meg-gyözettettél büneidrül, azokon keseregsz, és töredelmes szivel óhajtod a' Chriſtus igasságát. Hogy pedig arra juthass, az a' te tiszted; 1. Esmérd-meg magadat; tagadd-meg egészen magadat, a' magad érdemét 's igasságát: *Mát.* 16:24. *Ésa.*64:6. *Luk.* 18:13,14. 2. Itéld-meg magad magadat: 1 *Kór.* 11:31. 3. Fogd-meg erös hittel a' Jésust; ragaszkodjál egyedül az ö érdeméhez; szomjuhozzad az ö igasságát;

hogy találtathaſsál ö benne; 's a't. *Fil.* 3:8-10. úgy állhatſ-meg orcza pirulás nélkül az Iſten itélö ſéki elött. 4 Áhitatoson imádkozzál, hogy Iſten drága Sz. Lelke által naponként jobban jobban érezteſſe-meg veled, a' Chriſtus érdemében 's igaſságában való valóságos réſzesülésedet; kérjed azt a'drága vendéget, hogy ſüntelen nálad lakozzék: Sólt. 51:13. Én Iſtenem! *A' te Sz. Lelkedet ne vedd-el én tölem!* Ámen.

VI. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſent Leczke: *Tsel.* 7:51.

Kemény nyakúak, és környül-metéletlen ſivüek és fülüek, ti mindenkor a' Sz. Léleknek ellene eſtek, (:igyekeztek:) *mint a' ti Atyáitok, ti-is.*

AZ Iſten Lelke által újjá-ſületteteti embernek békeſsége vagyon Iſtennel, 's a' Sz. Lélekkel: *Róm.* 5:1. 1*Ján.* 3:21. de ſüntelen való harcza vagyon ö benne a' léleknek a' teſttel: *Gal.* 5:17. *Mát.* 26:41. Az újjá-ſületetlen emberben pedig ellenkezöképen van a' dolog; m. az ö lelkének teſtével ſok ideig békeſsége van, mivel egymással a' gonoſzra és gonoſzban meg-egyeznek, a' mit akar a' lélek, azt végbe viteti a' teſttel, *állítván a' tagokat hamisságnak fegyvere gyanánt a' bünnek:* Róm. 6:13. és a' mit kiván a' teſt, azt javalja a' lélek-is; az Iſtennel pedig nintsen békeſsége: *Ésa.* 57:21. Söt a' Sz. Lélek Iſtennel, ki a' bünnek útáról el téríteni akarná az embert, ſüntelen való harcza vagyon: azért, míg ebben az állapatban van, ſoha az Iſten Lelkének alája nem vettethetik: *Róm.* 8:7. annak ſúgallásit bé nem veheti, söt ſüntelen az ellen tuſakodik. Sz. István *Proto-Martyr* minekutánna hoſſas prédikátziót tött vólna a' Jérusálembéli Synedrium elött, ezt lobbantja végre ſemeikre a' Sidóknak, hogy ök mindenkor ellene tuſakodtak a' Sz. Léleknek. A' leczkében: Mellyben, 1. vagyon a' kemény *titulus*sal való meg-ſólítása a' Sidóknak. 2. A' nékiek *exprobrá*ltatott, ſemekre lobbantatott bün.

MAGYARAZAT.

Kerd. I. *Mi okon ſólitja-meg illy kemény ſókkal Sz. István a' Sidókat?*

Fel. Bizony dolog, hogy az eddig lágyan és édesdeden prédikáló Sz. István, lelkében meg-buzdúlván, itt keménykén ſól a' Sidóknak. De 1. az illyen ſólás nem ellenkezik ſem a' ſeretettel, ſem a' ſelidſégnek lelkével, mikor az alkalmatosság és a' környül-álló dolgok úgy kívánnyák: láſd, *Mát.* 3:7. és 12:34,39. és 16:4. és 23:13---33. 's a't. *Gal.* 3,1. Söt, 2. az ollyatén buzgóság gyakran ugyan-ſükſéges, és megkivántatik, (1) a' dolognak, mellyről a' dorgálódás vagyon, terhes vól-

ta mi-

ta miatt. (2) Az Isten ditsőségének meg-sértődése miatt. (3) A' szinmútatóknak és hipókritáknak meg-szégyenittetésekre 's fel-ébresztetésekre. (4) A' gyengéknek meg-erösittetésekre. (5) A' lágy-melegeknek és kétfelé sántikálóknak, (: *Iel.* 3:16. 1 *Kir.* 18:21.) kik tsak *hazudnak az Istennek:* (: Sólt. 18:45. és 66:3.) meg-orczázásokra. A' Sz. Lélekkel tellyes Istvánt, (: *Tsel.* 6:2,3,8. és 7:55.) kétség kivül ezek a' dolgok indították erre a' rendkivül való buzgóságra; nevezet szerint pedig, annak a' környü méltatlanságnak meg-fontolása fakasztotta ötet arra, melly szerint gyötrötte lelkét azon, hogy a' Sidó nemzet, melly Isten kiváltképen való örökségének tartotta magát, így viseli magát Istenhez: kétség kivül azt-is vötte észre Sz. István, hogy az a' Sinai az ö idvességes beszédeire nem sokat figyelmez, söt zenebonáskodni kezd, és a' dühösködésre gerjedez; azért intézi és fordítja reájok szavait olly keményen és vastagon.

KERD. II. *Miért nevezi a' Sidókat kemény nyakúaknak?* FEL. 1. Azok a' kemény nyakúak, a' kik, mint valami szilaj, tanúlatlã, délczeg tulkok, az Istennek jármát nyakokba venni 's viselni nem akarják; holott az gyönyörüséges és könnyü vólna: *Mát.* 11:29,30. *Sólt.* 2:2,3. *Jér.* 31:22. 2. A' kik a' jóra hajolni nem akarnak. 3. A' kik meg-szelídéthetetlenek, sem az Isten itéletinek mennydörgésire, sem az Istennek kemény fenyegetödzésire 's intésire fel-nem ébrednek 4. A' kik a' gonosz útban meg-átalkodtak.

KERD. III. *Mit tészen környül-metéletlen szívünek lenni?* 's a't. FEL. Sz. István e' szólás formájával él, a' testnek környül-metélésére (: mellyel nagyon ditsekedtek a' Sidók:) czélozván: *Róm* 2:26-28. A' sz. Irás kétféle környülmetélkedésről, és vizont kétféle környül-metélkedetlenségről tészen emlekezetet: vagyon környül-metéletlen szív, és környül-metéletlen test: *Jér.* 9:26. és 4:4. vagyon szivnek és testnek környül-metéltetése: 5 *Mós.* 30:6. *Róm.* 2:28,29. *A' környül-metéletlenség* jegyzi mind azt, valami a' büntöl és a' testtol vagyon; (*Ján* 3:6.) t.ill. a' bünt, annak motskát, és kárhoztató erejét. *A' környül-metélkedés* pedig, mint Isten kegyelembéli szövetségének sákramentoma, (1 *Mós.* 17:7,10,13.) és *a' hitből való igasságnak petsétje*, Róm 4:11. jegyzette és el-petsételte, a' Christus sz. vére, és a' meg-szentelö Lélek által való meg-tisztulást 's újjá-születtetést: *Kol.* 2:11. *Ján* 3:5. 's a't. A' Sz. István, a' leczkébẽ két rendbéli környül-metéletlenséget *exprobrál*, lobbant szemekre a' Sidóknak: hogy környülmetéletlẽ 1. a' szivek, 2. a' fülök.

A' környül-metéletlen szivről, másutt-is van szó az Irásokban: 3 *Mós.* 26:41. *Jér.* 9:26. *Ezék.* 44:7,9. *Róm.* 2:28,29. Környül-metéletlen szi-

vü, 1. közönségesen fólván, minden ember, valaki még a' tökélletességet el-nem érte; Mert valljon *ki mondhatná azt, Tiszta az én szivem?* Péld. 20:9. 2. A' még meg nem igazíttatott, és meg nem szenteltetett, bünnek állapatjában lévö újjá-születetlen ember, a' kinek kö szive vagyon: *Ézék.* 36:26.

De *környül-metéletlen füleket*-is tulajdonít Sz. István a' Sidóknak: láss, *Jér.* 6:10. és 7:26. Kerd. *Mit jelent az a' fólásnak formája?* Fel. A' környül-metéletlenség *(præputiũ)* jegyzi a' bünt, és mindent, a' mit az maga után húz; (: a' mint feljebb-is említettük:) Mivel pedig a' bün az embernek minden tagaiban uralkodik: *Róm.* 6:12,13. és 7:18,24. azért a' környül-metéletlenség szabattathatik az embernek akarmelly tagjára; péld. ok. Esa. 6:5. *az ajakaknak* tulajdoníttatik; *a' nyelvnek*, 2Mós. 4:10. *A' szivnek, a' füleknek*, a' leczkében és egyébütt. Azért környül-metéletlen fülü az, a' ki a' meg-rögzött vakmerö bal vélekedés, *(præjudicium,)* és a' vak buzgóság *(Róm.* 10:2.) miá, nem örömeſt hallja azt, a' mit hallani kellene; áspis kigyó módjára bé-dugja füleit az Isteni idvességes intések elött, meg-útálván azokat, és azokban meg-botránkozván: ellenben, a' ki örömeſt hallgatja, és füleit tsiklándoztatja a' semmire kellö hijábavalóságokra.

Mikor pedig az Irásokban, e' kettös fólásnak formája *(: környülmetéletlen szivü, és fülü:)* egyszersmind fordúl elö; ollyankor az elsö, tud.ill. a' környül-metéletlen szív, jegyzi a' léleknek belsö roſz állását, *(dispositioját:)* 's meg-vezett kútfühöz hasonló vóltát: *a' környül-metéletlen fül* pedig, jegyzi az idvesség külsö eſzközeinek vagy meg-útálását, vagy el-mulatását, és azokkal való gonoſz viſzsza élést.

A' Sidóknak tetemes bünök, mellyröl orczázza öket Sz. István, ebben állott, hogy ök *mindenkoron a' Sz. Léleknek ellene viaskodtak:* láss, Esa. 63:10. *--Engedetlenek vóltanak, és fájdalommal illették (meg-haragították) az Istennek Sz. Lelkét.* Az-az: 1. alkalmatosságot adtanak Istennek arra, hogy fájdalmat nemzö gondolatokra botsássa elméjeket: (1*Sam.* 16:14,15.) 2. Fájdalommal illették, mikor úgy alkalmaztatták magokat a' Sz. Lélekhez, hogy az Isten orſzágához illendö elmélkedéseket nem munkálódhatott szivekben. 3. Mikor annak nyilvánsággal vakmerösül ellene állottak, meg-ölvén a' Prófétákat, kik által a' Sz. Lélek szól vala: *Néh.* 9:26. *Mát.* 21:35,36. és 23:31,34,35,37. 2*Pét.* 1:21. 's a' t. láss, *Mát.* 12:24,31,32. --a' holott, midön az Ur Jésus a' *Sz.* Léleknek egyik nemes hatalmát gyakorlaná, melly *a' gyógyításnak ajándéka*, 1Kór. 12:9. *és Isteni erönek tselekedésére való ajándék*, v. 10. akkor mondják néki, *Ez Belzebub által, az ördögök Fejedelme által üzi-ki az ör-*

az ördögöket: Mát 12:24. melly nem kevesebbet téſzen, mint a' Sz. Lelket meg-akarni ölni. Igy állottak ellene a' Pünköſt napján el-jövö, és a' Chriſtus érdemét lelkekre alkalmaztatni 's ſzabni akaró Sz Léleknek a' meg-keményedett ſzivü Sidók, azok t. ill. kik lelkekben a' Sz. Péter prédikátziójára meg nem keſeredtenek, és lelkek eſméretiben meg nem gyözettettenek.

-- Ez okon, a' mondatik Éſaiásnál az említett helyben; hogy, *lött ö nékiek ellenségek, és hadakozott ö ellenek;* Tud.ill. mind az *Iſten orczájának Angyala,* a' kiröl ſzó van, ℣.9. a' Fiú Iſten; a' kihez *engedetlenek vóltanak, a' kit meg-kísértettenek, a' ki ellen ſziveket meg-keményítették:* Sólt. 95:8,9. Sid.3:7-11. és 4:2,3,7. 's a't. mind pedig a' Sz. Lélek Iſten; ki *ellenségekké lött nékiek,* mikor tölök úgy el-vonta magát, hogy ſzükſégképen meg-kellett keményedniek, és így a' kegyelemböl ki-vágattatniok; *hadakozott ö ellenek,* mikor az Évangyéliomot nékiek átkúl prédikáltatta, hogy *látván ne láſſanak,* 's a't. *'s meg ne gyógyúljanak,* midön az Apoſtolok által a' reájok következendö Iſten ſzörnyü itéletit nékiek ottan ottan *denunciá*lta: Éſa. 6:9,10. Tsel. 28:26-28. és 13:46,47. Róm. 11:7,8,10. 's a't.

KERD. *Miképen tuſakodhatik 's tuſakodik valaki a' Sz. Lélek ellen?* FEL. A' mint az Iſten akaratjának, úgy a' Sz. Lélek Iſten belsö hathatós munkálkodásának ſoha ſenki ellene nem állhat: *Róm.*9:19. mert a' Sz. Lélek, mindenható Iſten lévén, a' kö ſzivet meg-lágyíthatja, *(Ézék.* 36:26.) a' teſtet maga hatalma alá hódoltathatja, ha akarja: úgy hogy a' *Pelagianus*ok, és egyebek, kik azt vallják, hogy az újjáſzülö 's meg-ſzentelö kegyelemnek ellene állhat az ember, a' Sz. Lélek Iſten mindenható méltósága ellen ſzólanak. Azért, Sz. Iſtván nem ollyakról ſzól a' leczkében, kik a' kegyelemnek és meg-ſzentelésnek Lelkét egyſzer vötték vólna, 's azontúl annak megint ellene tuſakodtak vólna; m. környül-metéletlen ſzivüeknek hivja azokat, a' kikhez ſzól: hanem ollyakról ſzól, kik az Iſten igéjében és a' Prófétákban ſzóló, intö, 's a' bünröl el-nógató Sz. Léleknek ellene állottak: láſd, ℣.52. Meg-lehet ez; de az elsö nem. Azért, a' Sz. Léleknek ellene állanak (eſnek) azok, kik annak az Évangyéliom prédikáltatása által lött nyilvánságos és világos *demonſtratio*inak, mellyek épen a' lelki-eſméretre-is bé-hathatnának, nem engednek; söt azok ellen tsalárdúl, ſok ezer ravaſz meſterſéggel mindenféle gonoſz kifogást gondolnak; mást és külömbet hiſznek, értenek, vallanak és tselekeſznek, hogy ſem mint a' mit a' Lélek parantsol, és a' mire az ſzentül, jól és idveſségesen nógatná.

Ezt a' Sidók vétkét Sz. Iſtván kettövel nehezíti, ſzörnyíti: 1. Hogy *minden-*

mindenkor és mindenha így tselekedtek ök, a' Sz. Lélek ellen tusakodván. 2. Hogy az az ö bünök nem új, hanem még *az ö* roſz természetü *Attyaik-is* azt tselekedték: láſd, *Ésa.* 63:9,10. *Sól.* 78:40,41. és 106:32. 's a't.

Melly igék által, Sz. István nyilván tanubizonyságot tészen arról, és ki-jelenti világoson, miben állott az ô Teſtámentomi Anyaszentegyház állapatja; hogy tud ill. az akkori időkben az Isten kegyelme csak igen kevesekre határoztatott vólt; a' népnek nagyobb részének, *nem adott Isten szivet az értelémre, szemeket a' látásra, füleket a' hallásra:* 5 Móſ. 29:1-4. A' teſtnek tehetetlenségének, az emberi szív tsalárd és tekervényes vóltának, és ezeknek orvoslásokra az Isten Fiának, a' meg-igértetett Messiásnak teſtben való el jövetelinek szükséges vóltának, úgy kellett abban az időben ki-nyilatkozni, 's ezekről minden teſtnek meg kell vala gyözettetni.

Tanusagok.

I. *Roſz fának roſz gyümöltse.*

A' leczkében: *Mint a' ti Atyáitok, ti-is;* 's a't*. Láſd feljebb a' Magyarázatban az elsö Kérdésre való elsöbb Feleletben elö-hozattatott szent Irásbéli hellyeket: *Mát.* 12: 34. 's a't.

* *Malum ovum, mal⁹ corvus, dicitur in Prov.*

II. *A' meg-rögzött régi gonoſz, leg-veſzedelmesebb és kárhozatosább.*

A' leczkében: --*Ti mindenkoron;* 's a't†.

† *Inveteratũ malũ, omnũ malorũ peſſimũ.*

III. *Gyakran szükséges dolog, hogy az Isten szolgái keményen bánnyanak az ö Hallgatóikkal.* [A' leczkében: Mát. 3:7. 's a't.]

IV. *Nintsen ezen a' világon egy egy veszedelmesebb vétek, mint a' Sz. Léleknek ellene állani, 's az ellen tusakodni.*

A' leczkében: láſd, *Éſéſ.* 4:30. 1*Teſſ.* 5: 19. *Sid.* 10: 28,29. *Mát.* 12: 31,32. 's a't.

1. Mert az ö ellene tusakodónak, 's ötet fájdalommal illetönek ellenségévé leszen a' S. Lélek, 's az ellen hadakozik: *Ésa.* 63:10. (: láſd feljebb magyaráz.) 2. A' Sz Lélek ellen tusakodó ember, azt a' drága sót tapodja-meg, azt a' tüzet óltja-meg, melly által az örök életre meg-sózattathatnék: *Márk.* 9:49. *Mát.* 5:13. az ö idvesſégéről, 's az Isten javainak örökſégéről lelkebe a' Sz Lélek által el-törölhetetlen betükkel iratott és meg-petsételtetett zálag-levelét akarja el-tépni, el-szaggatni: *Éf.* 1:13,14. mellynél temérdekebb gorombaság és bolondság alig lehet.

Kérd. *De kitsoda az, a' ki ellene áll és tusakodik a' Sz Léleknek?* Fel. 1. E' világnak az a' része, melly nem esméri a' Sz. Lelket, mint az igaz Isten esméretin kivül lévö minden Pogányok. A' Sidók felöl mondja sz. Pál, *Ha tudták vólna, a' dicsöségnek Urát meg nem feszítették vólna:*

1 Kór.

1Kór.2:8. Igy, ha eſmérné e' világ a' Sz.Lelket, nem tuſakodnék ö ellene: De bizony, *e' világ az igaſságnak Lelkét* tsak *nem veheti-bé:* Ján. 14:17. *nem foghatja-meg azokat, a' mellyek az Iſtennek Lelkéjé; mert önéki bolondságnak tetſzenek:* 1Kór. 2:14. 2. Annak a' világnak-is nagy réſze ellent áll a' Sz.Léleknek, melly, hogy már az Iſtennek igaz eſméretire jutott, és a' kereſztyéni nével ditsekedik. Ebben a' rendben vannak (1) azok, kik még a' bünnek állapatjában lévén, az igének prédikáltatására, melly a' Sz.Léleknek a' kegyelemre való hivogatásbã külsö eſköze, tsak ugyan nem térnek-meg; hanem, mint az adamás köſzikla, ſiveket meg-keményítik: *Jér.* 5:3. (2) A' kik bé-veſik hogy már az Iſtennek igéjét; de annak regulája ſzerint életeket nem intézik; nem viſelik úgy magokat, mint illenék a' Chriſtus Évangyéliomához: *Fil.* 1:27. *Sid.* 4:2. *Jak.* 1:21-23. (3) A' kik a' Léleknek közönſéges kegyelmeit ha vötték-is a' meg-világosításra; de ugyan nem élnek valósággal a' ſzerint, a' mit a' Lélek *dictál*: söt ha a' kíſérteteknek órájok eljövénd, el-ſzakadnak a' hittöl: *Sid.* 6:4-6. *Mát.* 13:20-22. (4) A' Sz. Lélek ellen vétkezök: *Mát.* 12: *Sid.* 10:26,29. 1*Ján.* 5:16. 's a't.

KERD. *Valljon a' ki a' Sz.Léleknek ellene áll, 's az ellen tuſakodik, Sz. Lélek ellen való vétekbe eſik-é?* FEL. Minden, valaki Sz.Lélek ellen való meg-botsáthatatlan vétekben léledzik; a' Sz.Léleknek ellene áll, és harczol 's tuſakodik az ellen: de nem minden, a' ki tuſakodik a' Szent Lélek ellen, eſik mindjárt Sz. Lélek ellen való vétekbe; p.ok. a' még újjá-ſzületetlen, de majd a' kegyelemre fel-vételendö ember, míg a' bünnek állapatjában a' kegyelem orſzágán kivül van és marad, ſzüntelen ellene áll és harczol a' Sz.Lélek ellen; mint *Saulus*, ki *az öſtön ellen rugódozott*: Tsel.9:5. de affelöl ugyan nem eſik Sz.Lélek ellen való meg-botsáthatatlan vétekbe, és nem vétkezik olly veſzedelmesül és kárhozatoson; mert *tudatlanúl miveli a' hitetlenségben*, a' mit mivel: 1*Tim.* 1:13,14. Azoknak pedig vétkek nagyobb, veſzedelmesebb és súlyosabb büntetést nemzö, 1. A' kik az Évangyéliomnak világa alatt, a' Sz.Lélek vezerlése ellen vétkeznek: *Ján.* 19:11. *Luk.* 12:47,48. 2. A' kik minekutánna vétkeztenek, a' Sz. Lélektöl meg-gyözettetnek a' bünröl: *Ján.* 16:8. mindazáltal nem térnek-meg igaz ſzível, nem ſzomjuhozzák a' Chriſtus igaſságát; söt, *mint az eb az okádásra, a' meg-mosódott diſznó a' sárnak fertöjére, viſſza-térnek:* 2Pét. 2:22. 3. A' kik lelkek eſméreti, és a' Sz.Lélektöl ſzivekben gyújtatott mennyei világosság ellen tuſakodván, a' nékiek adatott ſz. tudománytól hátra állanak: 2*Pét.* 2:20,21. az illyenek a' lelki-eſméretnek ſzörnyü fájdalmi között kínſzenéttetnek végre le-fekünni: *Eſa.* 50:11. *Sid.* 10:26,29. 's a't.

Azért, óh ember! ne állj ellene a' Sz. Léleknek, ne tusakodjál az ellen; m. ez a' tüz fóz-meg tégedet az örök életre: *Márk*, 9:49. midön ſzived ajtaján zörget az a' kivánatos vendég, nyiſd-meg, botsáſd-bé: *Jel.*3:20. adj nyugalmas ſzállást nékie; söt ſzüntelen kérjed az ö mennyei malaſztját, ezt mondván: Ének.1:4. *Vonj engemet* (: óh áldott Iſten!) *és te utánnad futunk!* Ámen.

VII. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött Sz. Leczke: *Ének.* 4: 16.

Serkenj-fel (avagy vigyázz) *Éſzaki ſzél, és jöjj-el Déli ſzél, fújd-meg az én kertemet*; *folynak* (v. follyanak) *annak drága illatú ſzerſzámi*; *jöjjön-el* (avagy el-jö) *az én ſzerelmesem, és egye* (v. eſzi) *annak gyönyörüséges gyümöltsét.*

A' Minden Anyától ſzületett puſzta embereknél böltsebb Salamon Király, irta igen jelesen, ékesen, meſterſégesẽ, de titkoson 's fontoson-is ez Énekes könyvet, mellyből való a' Sz. Leczke: ebbẽ a' könyvbẽ meg-iratott bölts beſzédek *haſonlatosok a' fülákhoz*; 's a't. Préd.12:13.

A' Chriſtusnak, mint lelki völegénynek, és az Anyaſzentegyháznak, mint annak mátkájának, ſzüntelen való *Dialogiſmus*sa, ſzó-beſzéde vagyon meg-irva ebben az Énekes könyvben: A' Chriſtus és az Ekkléſia ſzólnak 's beſzéllnek itt, hol egymással, hol egymásról, hol külön-külön magokról, vagy magoknál, vagy pedig e' világ elött és a' Sz. Angyalok elött, mint meg annyi környül-álló, és a' *Dialogiſmus*ra ſzorgalmatoson figyelmezö Hallgatók elött.

Ebböl pedig, hogy a' Chriſtus és az Anyaſzentegyház között illyen *Dialogiſmus*, köz-beſzéllgetés vagyon, eſzmélhetünk imillyen következendö dolgokat: 1. Hogy a' Chriſtus és az Ekkléſia között, kegyelembéli Sz. ſzövetség, lelki házasság 's egyesülés vagyon: láſd, *Éfés.*5:28, 31,32. 2*Kór.*11:2. Hóſ.2:21,22. (: *juxta diſtinct. Ungar.* ℣. 18,19.) *El-jegyzelek tégedet magamnak mind örökké, és el-jegyzelek tégedet magamnak igoſságban, és itéletben, és kegyelemben, és irgalmasságokban*; 's a't. *és el-jegyzelek tégedet magamnak hitben,* (v. hittel,) *és meg-eſméred a' Jéhovát* *. Sólt. 45: 's a't. 2. A' Salamon ékes Énekeinek könyve, (: melly

[* *Deſponſationis vox in loc.* Hoſ. *ter repetita, SS. Triadem optimè in hac materia exprimit, quæ unanimi voto, œconomiâ ſalutis noſtræ, in æterno illo pacis conſilio, in quo Chriſto deſponſata eſt Eccleſia, operata eſt: ſcil. Pater deſponſavit Eccleſiã judiciô & juſtitiâ, hanc à Sponſore exigens:* Eſa.53:10,11. *&* 5:16. *Filius benignitate ac miſericordiâ:* Joh.1:14,16 17. 1Tim.1:14,15. *&c. Spir. S. fide, per eam nobis applicans meritã Chriſti: confer* 2Cor. 13: ℣.13. *Cogitationi iſti noſtræ præluſére olim quidam etiam Theologi, quorum verba tranſcripſit Matth. Polus: op. Tom.* 3. *in Synopſ. Critic. & Comment. ad* Hoſ. 2.]

(: melly ſummája és igen díſzes réſze minden £. Irásbéli Énekeknek :) az Uj Teſtámentomi Iſteni £ent £olgálatnak és £okott tiſztelet rendinek meg-mútató táblája, (*Ideája*,) világos formája és le-rajzolása: a' mint-hogy titkoson, és Prófétiai Lélek által, azon Uj Teſtámentomi Ekkléſiának világ végéig lejendö minden *fatumi*, állapati és változási, ebben az Énekes könyvben eleve meg-jövendöltettek *. Az Iſteni £. tiſztelet ma az Uj Teſtám. idöben nem áldozatokban, moſódásokban, 's egyéb külsö Ceremoniákban áll; hanem ſummásképen véghez mégyen, az Iſten £. beſzédének hirdetése és az áhítatos imádságoknak Iſten eleibe £üntelen való bé-mútatása által, hozzá adván ezekhez a' £. Sákramentomokkal való élést. Ebben az Iſteni £. £olgálatnak rendibē pedig nintsen egyéb, hanem a' Chriſtusnak és az Ekkléſiának *Dialogiſmus*sa, közbeſzéllgetése: Iſten beſzél az Ekkléſiával az ö £. beſzédének hirdetésekor; az Ekkléſia pedig Iſtennel beſzéllget, mikor keſervesen és áhítatoson imádkozik; ügyét, baját, £ükſégeit 's kivánságit Iſtene eleibe terjeſztvén. 3. Azon Iſten Sz. Lelke vagyon a' Chriſtusban, mint föben, és az Ekkléſiában, mint a' Chriſtusnak titkos teſtében; melly Lélek által £ólanak egymásról 's egymással, meg-egyezö £ép és ékes *harmoniá*val, egyaránt öſzve-hangozó beſzéddel.

* *Id quod luculēter demonſtratū dedit Celeb. Coccejus in Syn. & Medull. Prophetiæ Canticī, op. Tom 2. &c.*

Az a' *Dialogiſmus*, beſzéllgetés pedig, melly ebben a' Salom. Énekes könyvében vagyon a' Chriſtus és az Ekkléſia között, olly gyönyörüſéges, olly édességes, olly tökéletes £eretetet jelentö, hogy nintsen nyelv, melly annak ékességét ki-beſzéllhetné; nintsen e' világon ollyan *Rhetor*, ékesen £ólásra tanító Meſter, ki a' Sz. Lélek ékes £ólásának azt a' formáját, mellyel élt ebbē a' könyvbē, el-érhetné, (*aſſequá*lhatná.)

Tsudálkozhatnék valaki azon, honnā vötte a' Chriſtus jegyese, az Ekkl. azt a' lelki bátorkodást, hogy olly meréſzen *tractá*lja, 's olly bátran 's édesdeden £ólítsa-meg az ö Völegényét, mint ebben a' könyvben irva vagyon.

Annak a' lelki bátorkodásnak 's meréſzſégnek ez a' fundámentoma: Méltóztatta egyſzer 's fel-vötte a' Chriſtus az Anyaſzentegyházat a' magával való lelki egyesülésre, az ö kegyelmes £övetségére 's barátságára; melly felöl bizonyos és bátor lévén a' Chriſtus jegyese, *exultá*l, örvendez, 's fel-emeltt fövel ditsekedik az ö Iſtenében. De, *NB.* 1. Mivel néha háládatlanságával 's engedetlenſégével, annak a' £oros lelki egyeſségnek kötelét, melly ö közte 's az ö Feje között vagyon, maga az Ekkléſia el-£akaſztja; ollyankor *Dialogiſmus*sát, édességes beſzéllgetését £erelmesével nem olly bátran folytathatja, (*continuá*lhatja,) mivel ö-is mord kedvü néha jegyeséhez, a' hozzá bé-kéredzö £erelmes

Jésust nem botsátja-bé, azért ez-is ideig néha el-vonſza magát: minek-utáña magát meg-eſmélli azontúl a' menyaſſony, (az Ekkléſia) édesdeden kiáltoz ugyan, keresi a' völegényt, de ez nem felel-meg; azért kénſzerittetik ſavait másokhoz-is fordítani, így ſólván: *Kénſzerítelek titeket Jérusálemnek leányi;* 's a' t. Ének. 5:1--8. 2. Mivel annak a' lelki egyesülésnek, melly a' Chriſtus és az Ekkléſia között vagyon, (: melly arra a' ſzerelmetes *Dialogiſmus*ra fundámentom:) kötele, az Ekkléſia réſzéröl a' Hit; mellyet ö benne a' Sz. Lélek nemz; e' pedig nevekedést és változást, kiſſebbülést ſenved néha, (: mint a' Hóld:) nem lehetvén az Ekkléſiának az ö Fejével 's Chriſtusával való egyesülése-is ez életben tökéletes. Azért néhol ebben a' könyvbé, 's leg-közelebb a' Leczkében, a' Chriſtus mátkája ſavait fordítja a' Sz. Lélek Istenhez, 's ahoz fohaſzkodik; hogy annak a' lelki egyeſségnek kötelét, melly ö közte és ſzerelmes jegyese között vagyon, vaſtagítsa, a' kegyelmeket benne elevenítse, hadd gyönyörködheſsék az ö ſzerelmese ö benne. Vagyon azért a' leczkében, 1. A' Sz. Lélek Istennek fontos 's tsudálatos *titulus*okkal való meg-ſólítása, 's annak el-jövetelinek óhajtása. 2. A' dolog, mellyet kiván a' Sz. Lélektöl a' Chriſtus jegyese; *Fújj az én kertemre.* 3. Mi végre kéri azt az Ekkléſia, az iratik-meg; *Hadd folyanak annak drága illatú ſerſámi.* 4. Ennek a' végnek *ſubordinál*tatott, alája vettetett más vég; hogy így --- *jöjjön-el az én ſzerelmesem az ö kertébe, és egye annak gyönyörüséges gyümöltsét.*

Magyarazat.

A' Leczkében lévö ſzók a' menyaſſonynak, az Ekkléſiának a' Sz. Lélekhez igazíttatott ſavai: mert ott a' *ſél*, ſükſégesképen és igen alkalmatoson jegyzi a' Sz. Lelket; mind azért, hogy az eredeti nyelvbé azon egy Sidó ſó (רוח *ruak*) ſelet és lelket-is jegyez; mind azért, hogy a' Sz. Lélek az Irásban *ſélnek* neveztetik: *Ján.* 3:8. *Jel.* 7:1. Pünköſt napján-is, mikor az Apoſtolokra le-ſálla a' Sz. Lélek, ſebesen zúgó ſélnek zendülése hallatott, 's a' töltötte-bé a' házat, mellyben vóltak az Apoſtolok: *Tsel.* 2:2. (: veſd-öſſve, 1*Kir.* 19:12,13.) mind azért, hogy néminémü egybe-haſonlítása lehet a' Sz. Léleknek a' ſéllel, mind az ö munkáira, 's mind munkálkodásának módjára nézve. Mert a' mit munkálódik a' Sz. Lélek az Ekkléſiában, annak haſonlatosságára tselekeſzi, a' mit a' ſél tselekeſzik a' kertekben. A' ſél mindent meg-mozgat, éltet, elevenít, által-jár, gyógyít, ſélesít, hizlal; a' levegö-égnek ábrázatját *alterál*ván, változtatván, a' kerti veteményeket-is *alterál*ja, a' mint azoknak nevekedések kivánják, a' hideg terméſetüeket meg-melegítvén, a' hév terméſetüeket hivesítvén. Ezekhez haſonló

dolgokat

dolgokat munkálódik a' Sz. Lélek az Ekkléſia tagjaiban; söt a' miként a' ſél egyátallyában való ſükſéges eſközе a' terméſetnek, a' földi veteményeknek, fáknak, füveknek, ki-tsirázások, meg-bimbózások, és fel-nevekedések aránt: úgy az Iſten Lelkének ſellöje nélkül, egy Iſten Házába plántáltatott mennyei tsemete-is, (*Sólt.* 52:10. és 92, 13-15. 's a't.) nem foganhatik, 's nem gyökerezhetik-meg; annyival inkább fel-nevekedvén nem virágozhatik, haſznos és jó izü, Iſtennek tetſö, kellemetes 's kivánatos gyümöltsöt nem teremhet. vid. *Celeb. Coccejii in Textu op. Tom.* 2.

De, *mi annak az oka*, (: kérdhedd :) *hogy kétféle ſélnek nevezeti alatt hivja a' menyaſſony a' Sz. Lelket?* FEL. Jelentetnek azzal, a' Sz. Léleknek külömbözö munkái 's gyümöltsei. *Aquilo ſerenat:* Az Éſzaki ſél fel-deríti 's tündökölteti a' Napot: *Jób.* 37:21. *Auſter calefacit:* A' Déli ſél mikor laſſú, melegít, ſép tsendes, és lágy-meleg esöt ád: *Jób.* 37:16. Annakokáért azon titulusokban a' Sz. Léleknek két rendbéli munkáira vagyon czélozás: 1. A' mi elménknek sötétes fellegeit a' Sz. Lélek üzi-el, ö *ſerenál*, ö deríti-fel lelkünkben a' kegyelem világát; hogy az igaſságnak tiſta napját meg-láthaſſuk: *Mal.* 4:2. hogy a' J. Chriſtus orczáján fénlö Iſten ditsöſége eſméretinek világosságát ſemlélheſsük fel-ſedett orczával, mintegy tükörben: 2*Kór.* 3:18. 4:6. KERD. *Mitsodák lehetnek azok a' fellegek, mellyeket elménkröl el-oſlat az Éſzeki ſél, a' Sz. Lélek?* FEL. (1) A' terméſzeti meg-veſzett gonoſz kivánságok, mellyek gyakran rabúl adnak bennünket a' bünnek törvényének, *Róm.* 7:23. (2) Az igaſságnak eſméretit meg-fojtó 's akadállyozó *præjudiciumok*; az-az, eleve való, éretlen 's vakmerö itélet-tételek, teſti okoskodások; mivelhogy *a' lelkes ember nem foghatja-meg azokat, a' mellyek az Iſtennek Lelkéjé:* 1Kór. 2:14. Ide érthetjük 's magyarázhatjuk méltán azt a' tiſtító tsendesítést (*ſerenatiot*) is, melly ſerint a' kiſérteteknek ſetét éjtſzakájában borongó 's botorkádzó lelkekröl, a' keſerüſégeknek sürü fellegeket el-üzi 's oſlatja a' Sz. Lélek; hogy az Iſten orczájának 's jó kedvének rajtok való fel-derülését örömben láthaſsák. És ezek a' titkok foglaltatnak-bé az Éſzaki ſélnek nevezeti alatt. 2. *Jöjj-el Déli ſel:* Melegit a' laſſú Déli ſél, és tsendes esöt hajt. A' Sz. Lélek melegiti 's gerjeſzti jóra a' mi lelkünket; áldásnak, *kegyelemnek esöjével* meg-öntözi a' mi ſivünk ſovány földét: *Sid.* 6:7. *Ézék.* 34:26. *Hóſ.* 10:12. Hogy a' ſeretetben meg-gyökerezvén, nevekedjünk naponként a' Lélek kegyelmei által, *mind addig, míg nem jutunk a' megöröködött Chriſtus állapatjának mértékére:* Éfés. 4:13. Ezt foglalja magába a' Déli ſél nevezete.

Kéri pedig a' menyaſſony (az Ekkléſia) a' Léleknek ezen drága ke-

gyelmeit, a' végre, *Hadd follyanak az ö jó illatú ſerſámi*; az-az, a' kegyelembéli nedvességnek bőſége hadd ſagoskodjék: mert nem elég emberben tsak lenni a' kegyelemnek, hanem annak munkásnak, gyümöltsösnek, ſagoskodónak, mások előtt-is tündöklönek kell lenni; ki kell folyni annak a' drága ſerſámnak a' kegyelemnek edényéből, hogy annak jó illatú ſaga meſſére el-haſſon; és a' kegyelembéli nedvesség, mint idveſséges drága kenet, más emberek lelkeketis meg-áztaſſa; nem különben, *mint az Áron Pap fejére öntetett drága kenet, le-folyt fejéről a' ſakállán alá, ſintén az ö öltözetinek alsó perémjére:* Sólt. 133:2. Melly ſ. Irásbéli helynek alkalmatosságával két dologra figyelmezzünk: 1. Hogy az Áron Papnak, és következésképen a' több Fő Papoknak felkenettetések, (:mellyről láſs, 2 *Móſ.* 30:33.26,30. 3 *Móſ.* 8:12.) a' Chriſtus fel-kenettetésének ábrázatja vólt, ki *vigaságnak olajával kenettetett-fel minden ö társai felett:* Sólt. 45:8. Eſa. 61:1. Ján. 3:34. és hogy a' Chriſtusra, mint mi fejünkre öntetett drága ſent kenet, le-ſoly mi reánk ö tagjaira: *Ján.* 1:16. 1 *Kór.* 12:27. 1 *Ján.* 2:27. 2 *Kór.* 1:21,22 *. 2. A' kit Isten fel-véſzen arra a' méltóságra, hogy legyen *ſ. Pap, (Áron háza népe:* Sólt. 115:10,12. és 118:3. 's a't. de nem teſti, hanem *lelki áldozatoknak áldozásokra, mellyek Istennek kedvesek a' Jéſus Chriſtus által,* 1 Pét. 2:5. Jel. 1:6. és 5:10. kegyelemnek olaja öntetik annak a' fejére; de azért, hogy le-follyon, ki-áradjon ö róla a' kenet, a' kegyelem más gyengébbekre-is; hogy ſagoskodjék, és meſſére illatozzon: *Róm.* 14:7. 2 *Kór.* 12:15. és 11:28. 4 *Móſ.* 11:25,29. 's a't.

Mind ezeket a' leczkében, viſzont meg azért kéri a' menyaſſony, *hadd jöjjön-el az ö ſerelmese az ö kertébe;* 's a't. az-az, hadd leheſſen örömeſtebb a' Chriſtus az Ekkléſiának közepette, (:melly ö kerte:) hadd elégedjék-meg annak belsö ſzépségével; *(Sólt.* 45:14.) hadd örüljön, hadd gyönyörködjék annak gyönyörüſségesen illatozó gyümöltseibe. Leg-főbb kivánsága a' Chr. jegyesének ez, hogy a' Chr. ö nála 's ö beňe maradjon, és hogy önéki tetſzheſsék. A' kikben 's kik által a' Chriſtus meg-ditsöittetik, azok mintegy eledeli önéki; az-az, azokban van az ö kedve 's gyönyörüſége: *Sólt.* 147:10,11. örvendez azoknak 's örül,

mint

[* *Oleum deſcendens in barbam ac togam Aronis, notat,* 1. *Spir. S. non ex menſura effuſum in Chriſti humanitate, in qua velut Sacerdos paſſus eſt, & in qua potentiſſima Deitatis opera eluxerunt:* Act 10:38. & 4:27. Hebr. 1:9. Luk. 4:18, *nam veſtis eſt fœtus terræ, & notat Chriſti humanā naturā:* Eſa. 63:2. 2. *Barba & toga, ſimul quoque notant membra Chriſti, quæ participant de unctione Chriſti. Chriſtus à ſeculo unctus eſt:* Prov. 8:23. *dein' deſcendit in barbā & togā ungventū. h.e. omnes fideles N. Teſt. fratres Chriſti quoad carnem, & in quibus velut veſte habitat & vivit. Sic de Eccleſia dicitur, quod velut ornamentum induat fideles:* Eſa. 49:18. *Do. Iiff. Reizius Not. ad Goodvinum, lib.* 1. *cap.* 5. *num.* 2. 3. *&c.*]

mint a' ki finum borral 's drága eledelekkel jól lakott. Nem-is kéſzit az Ekkléſia az ö jegyese ſzámára alávaló; hanem igen nemes eledeleket, drága magnak, (1*Pét.* 1:23.) és igen nemes, kertbéli plántálásnak, (*Iér.* 2:21. 1*Kór.* 3:6.) kellemétes gyümöltsét, a' minémü drága eledelre elébb hitta az ö mátkáját a' völegény Chriſtus: *Péld.* 9: 1--5. *Eſa.* 25:6. és 55: 1,2. *Ének.* 5: 1. 's a't.

Hogy pedig a' leczkében, a' Chriſtus jegyese, az Ekkléſia, ſzokott *Dialogiſmus*sának rendin kivül, a' Sz. Lélek Iſtenhez forditja ſzavait, annak ſegitségét óhajtja, (*implorál*ja;) innen azt eſmélhetjük világoson; hogy, A' Chriſtus jegyese-is nem mindenkor tetſzik magának; a' maga erötelenſégét meg-eſmeéri, tudván 's érezvén azt, hogy nintsen ö benne magában ſemmi érdem, ſemmi ſzépſég, melly ſzerint *complaceál*haſſon, tetſzheſsék az ö jegyesének. Ha a' kertet a' Sz. Lélek, az a' drága ſzél fújja-meg, az ékesiti-fel, az érleli-meg a' gyümöltsöt; úgy folynak a' jó illatú ſzerſzámok, úgy ſzagoskodnak a' meñyei kegyelmek, úgy jö-el a' ſzerelmetes Chriſtus, és úgy lakozik az Ekkléſiának közepette, úgy *complaceál* és gyönyörködik ſzive ſzerint abban; 's a't.

TANUSAG.

Tsak egyedül a' Sz Lélek kéſziti-el a' Chriſtus mátkáját, a' völegény ſzámára, ö excolálja, *miveli-meg a' Chriſtus kertét, ö teſzi alkalmatossá arra, hogy gyümöltsöt teremjen, hogy ſzagoskodjék; hogy igy gyönyörködjék ö benne az ö jegyese, 's ötet kedvelvén nála lakozzék.*

A' leczkében: iſmét, *Eféſ.* 1:17, 18. és 3:16-19. 2*Kór.* 11:2. öſzvevetvén, *Tsel.* 9 17. és 13:2,4. 's a't.

Azt olvaſſuk, *Eſter*, 2:8,9. minekutánna az *Aſverus*, Perſiai Király, (:ki uralkodik vala Indiától fogva Szeretsen orſzágig, ſzáz es huſzonhét tartományokon: *Eſt* 1:1) *Vaſti* Királyné Aſſzonyt meg-vetette vólna, keresztének az ö orſzágának minden tartományiban ſzép ábrázatú leányok; de mindenek felett leg-ſzebbnek találtaték Eſter, Sidó árva leány, kit Márdokéus leánya gyanánt tartott és nevelt. Ezt azért Hégai, a' Király Hopmeſtere, ſzép, tiſzta, czifra ruhákba fel-öltöztetvén, 's hét tiſztes ſzolgáló leányokat adván mellé, a' Királyhoz viſzi; 's a't. ö kéſzité-el, 's úgy lön a' Király feleſége. *Mire való e' hiſtória és példa?* A' miként Sz. Pál, a' ſzolgáló leánytól teſt ſzerint ſzületett *Iſmaelt*, és viſzont a' ſzabados Anyától az igéret és lélek ſzerint ſzülettetett *Isákot*, ama' titkos Iſteni örök el-válaſztásnak és el-hagyásnak tükörévé teſzi: *Róm.* 9: 7-9. *Gal.* 4: 22---30. És viſzont, a' miként azon Apoſtol,

ama'

ama' kegyes Anyától Rebekától egyűtsmind, de külömbözö állapattal ülettetett két gyermekeket, *Ésaút* és *Jákóbot*, azon Isteni titkos el-válaztásnak és meg-vetésnek, ki-ábrázolóivá tsinálja: *Róm.*9:10-13. Ugy az Isten Lelke a' meg-vettetett *Vásti Királynét*, a' meg-vettetett, el-kárhozandók seregének, a' Királynéságra válaztatott és fel-emeltetett *Eſter* aſſonyt, viſont az el-válaztatott Anyaſzentegyháznak tüköréül tötte; kinek ſzépſégét hogy a' Király meg-kedvelje, Hégai nevü Hopmeſtertöl kéſzittetett és ékesittetett-fel a' végre. A' mennyei Udvarnak Fö Hopmeſtere, a' Sz.Lélek, öltözteti-fel a' lelki Eſtert, az Anyaſzentegyházat; ö kéſziti-el, hogy *a' Király annak ékeſſégét megkedvelje:* Sólt.45:12. *hímes öltözetekben* viſi a' Királyhoz, bé-viſi *nagy örömmel és vígasággal* épen a' Király palotájába: ℣.15,16. magának a' J.Chriſtusnak érdemes igaſságának köntösébe öltözteti-fel a' menyaſſont a' Sz Lélek. Bizony, ha Jákób meg-eſmérte a' Jóſefnek gödölye vérrel meg-feſtetett tarka ruháját; ſokkal inkább a' mi Chriſtusunk, az ö drága vérének 's kín-ſzenvedésinek érdemével meg-feſtetett, (*Ésa.* 63:1,2.) Sz.Lélektöl reánk ſzabattatott öltözetit meg-eſméri rajtunk, 's kedvell abbã bennünket: 1 *Móſ.*37:32,33. *Róm.*13:14. *Jel.*3:18. 's a't.

És ez, mi arántunk 's a' mi bóldogságunk aránt, kik az Iſten Házának, az igaz Ekkléſiának zöldellö plántái vagyunk, a' vigaſztalásra nagy fundámentum; hogy, a' mi lelki javunkat az egéſz Sz.Háromság Iſten munkálódja; a' Sz.Lélek Iſten kéſzit-el bennünket, hogy a' mi Chriſtusunk elött, 's ö általa viſont ſzent Attya elött kedvesek lehesſünk: és így a' Sz.Háromság Iſten, ki a' mi hitünknek tárgya, mindenképẽ elégſéges és tökéletes a' mi idveſségünknek meg-ſzerzésére 's meg-adására: 2*Kór.*13:13. 2. A' Sz.Lélek igaz Iſtenſégének meg-próbálására erös *argumentum*unk vagyon a' Tanúságban: A' lélekben munkálódni, a' ſovány lelket úgy meg-ſzépiteni, friſſelni, hogy abból Iſteñek tetſzö kedves gyümöltsök ſzármazzanak, nemde nem hatalmas Iſteni erö-é*?

Meg-

[* *Non defuerunt olim, qui divinitatem Sp. Sancti negârunt; tales fuêre Macedoniani, qui Pneumatomachi etiam dicti, à Macedonio, Conſtantinopolitano Epiſcopo, qui vixit tempore Conſtantii Imperatoris Ariani, An.Chr.*340. (*: vel juxta alios, Ann.Chr.*312.) *cujus hæreſis damnata in Concilio Conſtantinopolitano* I. 150 *Epiſcoporũ: vid. Joh.Forbeſii Inſtr.Hiſt.Th. lib.*1. *cap.*2. § 9.10. *Hor.Turſellini Epit. Hiſt. lib.*5. *cap.*2. *n.*15. *Frider.Spanhemii Introd. ad Hiſt.Nov.T. ſæcul.* 4. *pag m.*411.412. *&c. Noſtro ſæculo ante annos circiter* 45. *Bidellus quidam Anglus, voluit Sp.Sanctũ, eſſe Angelum creatum. Haud verò pridem Ann ſcil.* 1678. *Chriſtophorus Sandius, Problema Paradoxon propoſuit de Sp.Sancto; annon per illum Sanctorũ Angelorũ genus intelligi poſſit, quod Celeber.D.Chriſtophorus Wittichius* (:*Præcept.olim noſter dilectus:*) *refutavit, ſcribens & demonſtrans, Cauſam Sp.Sancti victricem. Sociniani perſonalitatẽ Sp.Sancti negant, & eſſe ſolùm virtutem Dei ajunt: contra quos fusè noſtri Theologi; Cloppenburgius, Mareſius, Hoornbeek; &c.*]

Meg-lássuk hát mi, hogy a' Sz.Lelket meg ne ſzomorítsuk, az ö ſúgallásit meg ne óltsuk, 's azoknak ellenek ne álljunk; a' kegyelemnek Lelkét boſzúsággal ne illeſsük, 's az ellen ne tuſakodjunk: mert lelkünk örök javokra nézendö dolgaink aránt, tsak egy pontot-is mi, magunktól nem munkálódhatunk, ha a' Sz.Lélek nem kezdi 's nem végezi-el bennünk a' jót; ö a' mi idveſségünknek zálaga, petsétje; ö a' mennyei Udvarnak Hopmeſtere; ö öltöztet-fel minket abba az öltözetbe, mellyben a' Király meg-kiván bennünket: Azert ſzüntelen foháſzkodjunk, hogy az a' drága Lélek kéſzítsen-el minket jegyesünk ſzámára; *Jöjj-el Déli ſzél, vigyázz Éſzaki ſzél, fúvald-meg a' mi ſzivünk ſovány földét, hadd gyönyörködjék bennünk a' mi Chriſtusunk!* Ámen.

VIII. PRÉDIKÁTZIO.

OH én lelki ſzemeim világosítója, tudatlanságimnak oktatója, Iſten mélységeinek viſgálója, Sz.Lélek áldott Iſten! Légy ſegítséggel! világosítsd-meg elmémet, hadd értheſſem 's láthaſſam a' te titkaidat, hadd hirdetheſſem-ki a' te nagyságos dolgaidat, ſzent neved ditsöségére, bünös lelkem 's válaſztatott hiveid lelkeknek örökké-való javokra! Amen.

Fel-vött ſzent Leczke: 4*Móſ.* 21: 16-18.

És onnét Béérbe; (:t.ill. menének:) *Ez a' kút, mellyröl mondotta vala az UR Móſesnek; gyüjtsd öſzve a' népet, és adok önékiek vizeket. Akkor éneklé az Izrael ez éneket: Jöjj-fel óh kút!* (:a' Váradi nyomtatásban így vagyon: *jöjj-fel, jöjj-fel Béér:*) *énekeljetek önéki. Melly kútat ástak a' Fejedelmek, ásták azt a' népnek Fejedelmi, a' törvény ki-adóval egybe az ö pálczáikkal*; 's a't.

A' Móſes 4-dik könyv. 20-dik réſzében, meg-iratik a' hiſtória; miképen az Izrael népe az Égyiptomból való ki-jövetel után, a' 40-dik eſztendönek * elsö hónapjában, a' *Tzin* puſztájában †, zúgolódott a' vizek miá; mint hajdan a' ki-jövetelnek elsö eſztendejében *Hórebnél:* 2Móſ. 17:1--6. Móſes és Áron az UR lábaihoz borúlván, vizet nyernek a' ſzomjuhozó népnek Iſtentöl; noha a' viz adásban nem alkalmaztatván magokat Iſten parantsolatjához, nagyon vétkeztek; 's a't. láſd, ℣.6---13.

* *Id liquet ex* Numer. 33:38. Deu. 2:7,14

[† *Deſertum Tzin, quidam diſtingvunt à loco Sin, de quo* Exod. 16: *&* 17: *prout & Kádes,* (: *de quo* Num. 20:1.) *diſtingvi debet à Kades Barnea, quæ fuit in deſerto Paran; vid. Polum in* Num. 20: ℣.1. *Doctiſſ. Libtfootius in Chron. Temp. & ord. Text. Vet. Teſt. fol.m* 36 *ad* Num. 20. *& deſertum Tzin cum Sin, & Kades Barnea, cum Kades, confundere videtur.*]

Innen, a' hol ez a' dolog viseltetett, t ill. *Kádesből*, kinszeritteték az Izrael újobban a' veres tenger felé viszsza térni, (5 *Mós.* 1:40.) mivelhogy az Édom a' maga országán által-menetelt néki nem engede, 4 *Mós.* 20:18,21,22. el-indúlván ballagdogalnak, *kerülvén az Édom földét a' veres tengernek útán, és a' népnek lelke meg-keseredék az út miatt:* 4 Mós. 21:4. a' kenyér és viz nem léte miatt-is újobban zúgolódnak: ℣. 5. A' Moáb határi körül mikor mendegelnének, megint harmadszor ád az Isten rendkivül vizet a' szomjuhozó és nyughatatlan Izrael fiainak, egy *Béér* nevü helynél, (kútnál:) melly dolognak históriája a' leczkében meg van irva.

MAGYARAZAT, Betü szerint való.

E' homályos és igen nehéz értelmü Leczkének világosítására, igen illöen és alkalmatoson jegyzem-fel, azoknak a' mi Magyar nemzetböl való Tudós embereinknek értelmeket leg-elsöben, a' kik a' *Váradi* öreg Biblia ki-nyomtatása körül forgolódván, a' levelek széleikre tudós jegyzéseket (:*marginalis notá*kat:) töttek 's irtak. Igy *commentá*lnak azért azok, a' mi tölünk magyarázatra felvött nehéz értelmü sz. Irásbéli helyre:

" Ez éneket akkor éneklék az Izrael fiai, mikor látnák, hogy a' termé-
"szetnek folyása ellen, a' viz öket mind hegyē 's völgyön követné: mint
"a' sz. Pál-is ezt bizonyítja, 1 *Kór.* 10: Mondják pedig, hogy pálczával
"ásták azt: mert Móses a' vesszövel sujtotta vala meg a' köszikláť, és
"úgy jött vala ki abból a' viz. Ismét: (: *sub litera* h:) a' 16-dik vers-
"töl fogva a' 21-dik versig felette nagy homályosság vagyon a' betü-
"ben; mellyen sem a' Sidó magyarázók, sem a' mostani bölts magyarázó
"Doktorok nem alkhatnak. Te így vegyed eszedbe: Az Izraeliták mi-
"nekutánna el-mennek az Arnon pataka mellöl, Béér nevü helyre jut-
"nak. A' Béér annyit tészen, mint kút avagy forrás. Annak pedig a'
"helynek ö magok adták a' nevet, az Istennek kegyelmességének és ha-
"talmasságának örök emlekezetire, mellyet meg-mútatott vala ö hoz-
"zájok, hogy a' kösziklából vizet adott vala nékiek; mint a' Móses a'
"felsö *caput*ban beszéllé. Melly vizzel nem tsak ott elégíttettek-meg
"mind ö magok, 's mind barmok; hanem azon viz utánnok ment
"nagy-sok szállásokig; mint a' Moáb mezejéig, melly utólsó szállások
"vólt, holott el hagyta öket a' viz: mivelhogy azután vizes földet ér-
"tek. A' sz. Pál bizonyitja ezt, 1 *Kór.* 10: mikor e' *caput*ból így szól: Isz-
"nak vala a' kösziklából, melly öket követi vala. Nem, hogy a' köszikla
"öket követte vólna, hanem a' kösziklából származott viz. Más az, hogy
"ö magok a' Sidók mikor látnák, hogy a' természetnek folyása ellen, a'
"viz hegyen 's völgyön követné öket, azt mondják: Jöjj-fel, jöjj-fel kút,

mellyet

mellyet ástak a' Fejedelmek az ö pálczájokkal; az-az, mellyet vezzö-„ nek sujtásával nyertek a' köziklából: erröl szól Móses a' 16.17.18. ℣-b.„ Annakfelette, (℣.18,19.) a' holott mi így forditottuk a' betüt: *A'„ pusztából Mathanába, Mathanából Nahanielbe; 's a't.* Némellyek azt„ így forditják: A' pusztából adatott nékiek (a' viz:) és miólta adattatott„ nékiek, vélek egyetemben a' völgyekbe le-ment, és a' völgyekböl ö vé-„ lek fel-ment a' halmokra, a' halmokról pedig a' Moáb mezejére. Jól-„ lehet vannak a' bölts emberek közzül némellyek illyen értelemben;„ hogy a' viz az Izraeliták után ment a' föld alatt lévö erekbē, honnét„ nagy könnyen felforrott, a' hol a' nép megállott, vagy a' hol szükség vólt.„

Eddig az emlittetett hajdani tudós Magyar *Commentator*ok. Mi az ö szavaikból, és más sz. Irás magyarázó Doktorok jegyzéseikböl, teszünk és adunk elö, e' leczkének betü szerint való magyarázatjára, imillyen próbálható és helyben hagyható (:*hypothesis*eket:) summás értelmü bizonyos *punctum*okat. 1. Ugy látszik, hogy azok a' vizek, mellyeket Kádesben, a' Móses pálczájával meg-üttetett köziklából adott Isten a' népnek, 4*Mós.* 20:11. egész abban az útazásban, míg az Édóm és Moáb határi körül mentek az Izrael fiai a' veres tenger felé, mind utáñok folytak az Izraelitáknak: nyomozhatni ezt nyilván ime' szent Irásbéli helyekböl, *Sólt.* 105:41. *Ésa* 48:21. 1*Kór.* 10:4. 's a't*. 2. Ott Béér nevü hely táján, azon viz, melly addig öket követte, meg kezde fogyatkozni: és újobban Móses, és a' Fejedelmek, a' Sanhedrinnak 70 férjfiai, (: kikröl láss, 4*Mós.* 11:24,25.) újabb forrását ásák-fel annak a' viznek. 3. Mikor azt a' kettös nagy tsudát látta vólna az Izrael; mind azt, hogy eddig öket, a' természetnek rendi 's folyása ellen, hegyen 's völgyön egyaránt követte a' viz; mind pedig azt, hogy most újolag, a' Móses el-intézése szerint, a' 70 Fejedelmek az ö pálczáiknak meg-mozgatások és sujtolások által vizet adnak a' földböl, (: mint minap Móses a' köziklából, az ö pálczájának sujtása által:) ez a' nagy és tsudálatos Isteni munka 's jótétemény, melly a' nép Elei közzül annyi számú lélekkel közöltetett, alkalmatosságot szolgáltatott az Izraelnek arra, hogy szivbéli buzgóságból származott háláadó éneket énekeljen örömében Istennek †.

* vid. *Thomæ Tajlorii Theol. Britanni Christum Revel. ca.* 23. *pag. m. Ed. Geneven.* 325. 326. *&c.*

† vid. *Doct. Joh. Lightf. op. Tom.* 1. *in Chr. Tem. & ord. Text V. Test. fol. m.* 37.

Mondatott azért a' leczkében meg-iratott Ének, az Isten ditsöségére, és az ö tsuda nagyságos dolgainak 's jótéteményinek hirdetésére; indítván az éneklésre az Izrael fiait az-is, hogy azelött egynéhány napok 's hetek el-folyások alatt böven meg-kóstolták azokat a' rendkivül adattatott vizeket; mindenkor nagyobb áhítatossággal kivánkozván az ember másodszor, azelött egyszer meg-esmértt és meg-kóstoltt jóra.

Az ollyan háláadó, és Isten rendkivül való jótéteményeit hirdető 's magaßtaló Énekeknek laistromokat nézhetjük az Irásokban: 2*Mós.* 15: *Bir.*5: 1*Sam.*2: 2*Sam.*23: *Luk.*1:46--55,67--79. és 2:28-32. *Ésa.* 12: 1-5. *Jel.*15:3. 's a't.

--Az Ének illyen ßókból áll: *Jöjj-fel óh kút!* az-az: 1. buzogjon 's forrjon-fel a' te vized, ßökdétseljen 's budgyanjon-ki; ez, Isten, meg-ßomjuhozott népe hadd igyék, 's hadd elégedjék-meg; jöjj-fel óh kút, mútasd-ki 's nyilatkoztasd-ki magadat! 2. Jöjj-fel az embereknek ßájokra, ßivekre, ßüntelen való emlekezetekre; hogy tégedet e' pußtán való bujdostunkban, söt világi egéß életünkben emlegessünk: így vétettetik a' fel-jövetelnek ßava, *Jér.* 3:16. és 51:50. 's a't*.

*vid. *Synop. Poli oper. Tom.* 1. *in* Numer. 21.

-*Énekeljetek önéki.* T.ill. Istennek, *kinek ditsösége az Izraelen;* ki illy hatalmas, nagyságos tsuda dolgokat tselekeßik; az ö népe ßomjuságának enyhítésére egynéhányßor, rendkivül való úton 's módon, a' kietlen pußtában vizet adván †.

† *Vox Heb. in Tex notat respõsate ei, alternis canite ei: fiebat cantus olĩ per antiphoniã; solebant Cantores sibi invicem respondere: vid.* Exod. 15: 20, 21. 1 Sam. 18:7. Psal. 8:2,10. & 24:8,10. & 147:7. Esa. 27:2. &c.

℣.18. *Melly kútat ástak a' Fejedelmek,* 's a't. *a' törvény ki-adóval egybe. A' Fejedelmek*, a' Sanhedrinnak LXX férjfiai; mint oda-feljebb illettük: *A' törvény ki-adó;* Móses, kinek mint *Közbenjárónak keze által*, ki-mõdatott a' törvény az Angyaloktól: *Gal.*3:19. *Tsel.*7:37.38.--

--*Pálczáikkal* ásták Móses és a' Fejedelmek azt a' kútat: Mert 1. Móses minap veßßövel sujtotta vala meg a' kößiklát, és ugyan mintegy pálczával ásta a' kößiklából a' vizeket. 2. Mivel az a' kößikla, mellybol a' vizek ki-folytak, hegyen vólt; az út pedig, mellyen az Izraeliták mentek, és a' melly egéß *tractus*on a' viz utánnok folyt, hol tér és völgyes, hol vißont hegyes, halmos, néhol igen gazos, darabos és követses-is vólt; mellyhez képest a' viz, egyenesen és egy nyomban, nem folyhatott mindenkor 's mindenütt az Izrael tábora után: azért az Izraeliták fel-költek, (: a' Fejedelmek parantsolatjok 's vezérségek után:) és a' vizeknek ßabados folyásokra való útat 's árkot ástanak 's nyitottanak; *pálczáikkal*, az-az, rúdakkal, kapákkal, 's mindẽ egyéb ollyan dolog végbe-vitelére ßükséges eßközökkel. 3. Némellyeknek a' tetßik; hogy a' kößiklából ki-áradott vizek, a' föld alatt lévö ereken, (*meatus*okon,) viz-járásokon, folytak az Izraeliták után §: és a' hol nékiek

[§ *Refertur de Nicro, Africæ fluvio etiam; eum per aliquot terrarũ spatia, more aliorũ fluviorũ conspicuũ defluere; rursus per magna spatia terræ civitatibus sese insinuantẽ abscondi, nec extus fluere conspici, dein' ultra rursus erumpere, & conspici posse. Consimilia nugantur Rabbini de fluvio Sabbatico, vel Sambatione: (:vid. Cel. Frid. Spanh. Introduct. ad Geogr. sac. pag. m. 65.66.) Idem scribit Qv. Curtius Hist. lib. 7. num. 10. pag. m. 206. de Polytimeto amne in Sogdiana regione; &c. Cursûs abscõditi indiciũ (inq. Curtius) est aquæ meantis sonus, cum ipsum solum, sub quo tantus amnis fluit, nè modico quidem resudet humore; &c. &c.*]

kiek tetzett, (: mint ott-is Béér nevü helynél:) meg-állottak, és ásták *pálczáikkal*, az-az, arra rendeltetett eszközökkel, a' földet, hogy bövebben jöjjenek-fel a' vizek; nevezet szerint pedig *ſolenniter* esett és lött az Béérnél, hogy úgy kútat ástak a' Sidók Fejedelmi, ugyan akkor ékes éneket-is énekelvén.

A' Betütöl különözö, és lelki értelem szerint való MAGYARAZATJA a' Leczkének.

Ez a' titkos, fontos, és elsö tekintettel igen nehéz magyarázatú sz. Irásbéli hely, nintsen nagy titok nélkül. Ugyan-is, I. mind a' közikla, mind a' kút és forrás, mellyböl vizek fakadtak-ki a' puztában elzakadzkodott Izraeliták szomjuságoknak meg-enyhitésekre, a' Chriſtusnak ábrázolói valának: láſd, 1*Kór.*10:4. *Ésa.*12:3. *Zak.*13:1. *Ének.*4:15. II. Abból a' közikláből ki-folyó vizek által, nyilván a' Sz. Lélek Istennek böséges ajándéki ábrázoltattak: *Ésa.*44:3. és 55:1. *Ézék.*47:1-5. *Ján.* 7:37-39. 's a't. III. A' vizek a' közikláből származtak 's folytak-ki; *a' közikla a' Chriſtus vala:* 1Kór.10:4. ki által a' Sz. Lélek Isten és az ö ajándéki nyerettettek minékünk, 's reánk áraztattak; a'honnã mondatik az, *Chriſtus Lelkének*, Róm.8:9. *Fiú Lelkének*, Gal.4:6. kit ö *botsátott-el*, Ján.15:26. ö *küldött*, Ján.16:7. 's a't.

A' mi pedig azokat a' *circumſtantiá*kat, környül-álló dolgokat illeti, mellyeket a'körül a'forrás kút felöl, és abból fel-jövö vizek felöl mond a' sz. Hiſtória Mósesnél, azok felöl így gondolkozhatunk: t.ill. 1. Miként Mózes a' forrás kút mellé, Isten parantsolatjára, özve-gyüjti a'népet, ℣.16. hogy kéſzitse magát a' rendkivül adandó vizeknek el-vételekre; úgy a' Chriſtus megparantsolta az ö tanitványinak, hogy el ne ozoljának, söt özve-gyüljenek a' Sz.Léleknek vételére: *Tsel.*1:4. *Luk.* 24:49. 2. Rendkivül, és a' természetnek rendi felett adta hajdan Isten azokat a' vizeket az Izraelitáknak; úgy a'Sz.Léleknek és az ö kegyelmeinek ajándékoztatása rendkivül való: *Tsel.*2:2,3. 3. Istent ditsérö ének zó között várták hajdan az Izrael fiai a' kútnak, avagy a' vizeknek fel-jöveteleket, ℣.17. úgy a' tanitványok sürü áhitatos könyörgések között várták a' Sz.Léleknek el-jövetelét: *Tsel.*1:14. és 2:1. *Luk.* 24:53. 4. Ama' vizekben, mellyeket Isten rendkivül adott a' puztában, nem csak az Izraeliták, hanem a' barmok-is ittak: 4*Móſ.*20:8,11. úgy nem csak az Apoſtolok, és a' hivö Sidók vötték a' Sz.Lelket; hanem még a' baromi sürü és temérdek tudatlanságban azelött lévö Pogányok-is: *Tsel.*10:44,45. A' Pogányok hajdan barmoknak, nevezet szerint *ebeknek* hivattattak*: láſd, *Sólt.*22:17,21. *Mát.*15:26,27. *Luk.* 16:21. ide szabják némellyek azt-is, a' mi van, *Sólt.*36:7. 5. Felete-

* vid. *ſodes Lihtfootiũ oper.Tom.*2 *Hor.Heb.in* Mat.15:26 *item operis hujus noſtri ſect.*4. *conc.* 2. *in* Pſal. 22: *ſub initium Exeg. &c.*

igen nagy szükségek vala az Izrael fiainak a' kútból fel-jövö vizekre; mert már a'nagy szomjuság miá épen el-szakadoztak 's ugyan el-epedtek vala: 4*Mós* 20:5. és 21:5. A' Sz Lélek Isten el-jövetelére, 's az ö nemes ajándékira-is felette-igen nagy szüksége vala e' világnak: mert már majd ötödfél száz esztendeje teldegelt, a' miólta a' Sidó Ekkléſiától elvétetett vólt a' Sz.Lélek, t.il. meg-szünt vólt a' Próféciai lélek, (:mint magok a' Sidók meg-vallják:) mellyre tekintve szól a' Chriſtus-is így: Ján.7:39. *-Még nem vala a' Sz. Lélek. Az Iraelnek meg-vigaſztaltatását;* az-az: a' Meſſiás el-jövetelét, és az ö Lelkének ki-öntetését buzgóan váró 's óhajtó lelkek már ugyan el-tikkadtak vala a' várakozásbã: *Luk.*2:25,38. *Hab.*2:1-3. *Tsel.*26:6. 's a't. 6. A' viznek a' kútból fel-jötekor lött örvendetes éneklésre az indította egyik az Izrael fiait, m. már azoknak a' rendkivül adatott drága vizeknek ízeket azelött meg-kóſtolták vólt, ittak vólt azokban: Mivel az Apoſtolok-is a' Sz.Léleknek ſengéjét még eleve vötték, Meſterekkel együtt lévén, gyakran a' Sz.Lélek felöl való nemes igéretekkel vigaſztaltattak 's bátoríttattak: láſd, *Ján.*14: és 15: és 16: Söt a' halálból való fel-támadás után, egykor ugyan reájok fúvallott a' Jésus, ezt mondván: *Vegyetek Sz.Lelket:* Ján. 20:22. Azért, Pünköſt napja felé, ök-is nagyobb buzgósággal és ſorgalmatossággal, áhítatos könyörgések között várták 's óhajtották a' Sz.Lelket: *Tsel.*1:14. *Luk.*24:53. 7. Pálczáikkal ásták a' Fejedelmek, a' Sidó népnek Vénei azt a' kútat, mellyből vizek jöttek-fel; miként? láſd feljebb a' betü ſerint való Magyarázatban: Igy a' Chriſtus Apoſtoli, midön látnák, hogy a' Pogányok puſztaságain, azon a' kietlen ſivatag földön nem könnyen lehetne, a' Jerusálembéli Templom küszöbe alól ki-fakadott vizeknek *(Ézék.*47:) ſzabad útjok 's folyamatjok; az-az, a' Sion hegyéröl e' ſzéles világra ki-ment hitnek törvényének, *(Ésa.* 2:3.) az Évangyéliomnak ſzabad prédikálása; a' ſok botránkoztató köveket az Évangyéliomnak pálczájával hárították-el, és az Évangyéliõ folyamatjának ſzabados útat irtottanak. *Pálcza* a' Chriſtus Évangyélioma: Sólt. 45:7. *igaſságnak pálczája;* az UR birodalmának Sionból ki-botsáttatott pálczája: *Sólt.*110:2. és 23:4. *Mik.*7:14. *ſépségnek pálczája:* Zak. 11:7. (Ésa.52:7.) a' Chriſtus Jésus országát 's lelki házát mérö 's fundáló rúd és pálcza, *(:virga fundatiſſima, pertica fundationis*;* a' minémüvel ſoktak járni a' házak fundámentomit fel-vetö kömivesek:) *Ésa* 30: 32. Ezzel a' rúddal, ezzel a' pálczával hárították-el az Apoſtolok, az Évangyéliom folyását meg-gátoló, 's akadályozni igyekezö ſok botránkoztató köveket; és ama' *Dávid házának és a' Jérusálem lakosinak bünökből való ki-tiſztülásokra fakadott kútföből* ki-folyó lelki vi-

* vid. *Celeb. Cocceji in loc* Esaiæ.

ki vizeknek (*Zak.* 13:1.) egyenes folyamatjokra szabad útat irtottanak 's készítettenek; azt tselekedvén, hogy a' Pogányok-is *meríthetnének vizeket nagy örömmel a' szabadítónak kútfejéből*: Esa. 12:3. minekutánna *a' Szövetségnek vére által meg-szabadíttattak a' foglyok a' víz nélkül való kútból*: Zak. 9:11. 8. A' Fejedelmek ásták a' kútat, 's a't. a' mondatik a' Móses Énekében. A' Christus Apostoli nyilván Fejedelmeknek mondatnak: Sólt. 68:27,28. --*Egy felöl vagyon a' kis Benjámin*; (: az-az, a' Benjámin nemzetébol való Pogányoknak Doctorok, a' Sz. Pál: *Fil.* 3:5. 1*Mós* 49:27. *Róm.* 11:1.) **, ki ö rajtok uralkodik. A' Júdának Fejedelmi, és az ö gyülekezetek*; (: az-az: a' Júda nemzetéből való Apostolok; minémü vólt *Jakab*, Alféus fia, a' Christus attyafia, *Gal.* 1:19. kinek Anya Mária, az Ur Jésus Sz. Annyának nénnye vólt: *Ján.* 19:25. *Mát.* 27:56. ennek attyafia vólt vitzont *Júdás* Lebbéus: *Júd.* ℣. 1. Ismét azon Júda nemzetéből való Apostolok vóltak, *Iakab* és *Iános*, a' Zebedéus fiai.) *A' Zabulon Fejedelmi, és Naftali Fejedelmi; Péter*, és az ö attyafia *András*, ismét *Filep*, Galiléának Bethsajda nevü városából valók: *Ján.* 1:45. *Zabulon* nemzetségéből valók vóltak; mert Bethsajda a' Zabulon határiban esett; mellyhez közel vólt Kapernaum: *Mát.* 4:13. *Ján.* 12:21. *Máté* Kapernaumbéli, és így *Naftali* nemzetségéből való vólt: *Mát.* 9:1--9. és 4:13. *Nathanael*, kit más nevén (: némellyek értelmek szerint:) *Bertalannak* híttak, és *Simon Cananites*, (: avagy *Zelotes*:) Galiléának Cána nevü városából vóltak; melly-is a' Zabulon határiba esett; 's a't. Fejedelmek vóltak az Apostolok; mert az új lelki Jérusálemnek (: a' Christus után:) fejei 's fundámentomi vóltak: *Éfés.* 2:20. 1*Kór.* 3:10. *Jel.* 21:

[* *Parvus Benjamin, ideo Paulus, pusillus, parvus, q. postremò ad Apostolatũ vocatus:* Gal. 1:1. 1Cor. 15:8. *Vulgat. versio habet: Ibi Benjamin adolescentulus in mentis excessu, (: alludit ad* 2Cor. 12:2.) *de Paulo interpretantur verba Psalmi, ex Patribus S. Hieronymus; Theodoretus; post ipsos Nicolaus de Lyra, Hugo Cardinalis, Doct. Pellicanus; Cel. Campeg. Vitringa, Dissert. peculiar. de Paulo Apostolo; Clar. Jac. Alting in Schilo, (oper. Tom. 5.) lib. 5. cap. 20. item. op. Tom. 2. in* Psal. 68: ℣. 27,28. *Dicitur Benjamin parvus* רדם *Princeps, vel Imperator eorum; observat tamen Theodoretus, quod Theodotion (: juxta Epiphanium Ponticus, qui SScript. V.T. in lingvam Græcam transtulit, majori, quàm alii fide; vixit sub Commodo Imp. & versionem edidit ann. Chr. 184.)* τὸ רדם *vertit per* παιδοτριβὴς αὐτῶν. *Præceptor ipsorũ.* רדה *enim apud Chaldæos, Syros, Arabes, omnino capitur pro præesse, docere, erudire; &c. Sed non est absurdum etiam dicere, eum (: scil. Paulum:) dominatũ esse in congregationibus primis; imperio tamen non herili & politico, sed paterno aut Doctoris: vid.* 1Cor. 4:15,21. & 15:10. 2Cor. 11:2,5. Gal. 4:19. *&c. Principes dicuntur Apostoli in Psalmo, q. Christus inibi describitur, ut Rex gloriosus, ℣. 25. cujus pompa triumphalis exornatur à fidicinibus, tympanistis, &c. ergo & ii, qui & carne & spiritualiter sunt fratres Christi, debent dici Principes; &c. Luculentũ verò ejus rei demonstrationẽ, & probationẽ scriturariã; quòd Apostoli quidam Christi ex tribu Juda, alii ex tribu Zabulon, alii ex Naphtali fuerint, vide apud Cel. Alting, locis sup. cit. in Schilo, & Com. in* Psal. 68: *&c.*]

Jel. 21:12,14. *Ézék.* 48:31-34. A' miképen az ô Testám. Ekkléſiának fejei vóltak a' 12 Pátriárkák, a' Jákób Pátr. 12 fiai; úgy az Uj Testam. Ekkléſiának a' 12 Apoſtolok vóltak fejei; a' hoñan a' két idöbéli Iſten Háza, 24 Véneknek haſonlatosságok alatt iratik-le: *Jel.* 4: 4. és 5:8,9. E' Chriſtus Apoſtolit illetö Fejedelmi titulusnak világosítására és próbájára, láſd-meg, kérlek, és fontold-meg ime' Prófétziákat: *Sólt.* 47: 10. és 45:10,14,15,17. *NB.* és 110:3. *Ének.* 3: 7,8. iſmét *Mát.* 19: 28. *Luk.* 22:30. *Ján.* 15.15. *Jel.* 3:21. 's a't.

Brevis Applicatio. Ezeket így értvén, az a' mi tiſztünk, hogy ama' kútföböl, a' mi vérünk és lelki undokságunk el-mosására (:*Zak.* 13: 1. *Éſa.* 4:3.) ki-omlott drága vizeket, a' Sz. Lélek Iſtennek (:ki *itéletnek és eméſztésnek Lelke:*) ajándékit ſzomjuhozzuk; söt vegyük azokat minden pénz, jutalom, és tsere nélkül: *Éſa.* 55:1. Ne hagyjuk-el az élö kútfejet, *és ne ássunk magunknak bé-omlott kútakat, mellyekben nintsen viz:* Jér. 2:13. *Mi dolgod vagyon* néked, óh ember! *az Égyiptus útával, hogy a' Nílus vizét iſzod?* 's a't. ℣. 18. Vagyon lelki Égyiptus: *Jel.* 11:8. miért innád annak keſerü vizeit? hiſzem égböl le-ſzállott esö ſoha nints (rendſzerint) Égyiptomban: 5 *Móſ.* 11:10,11. *Zak.* 14:17,18. 2 *Móſ.* 9:23 *. Az Iſten igaz Ekkléſiájában pedig, mellynek te tagja vagy, kegyelemnek lelki esöje eſik; *áldott esök* vannak: Éſa. 55:10,11. Ézék. 34:26. Hóſ. 10:12. s' a't. miért hagynád-el tehát ezt a' lelki Anyát? *Merítsünk* inkább ſzüntelen *nagy örömmel vizeket a' ſzabadítónak kútfejéböl:* Éſa. 12:3. *Móſesnek, az Iſten ſzolgájának Énekének, és a' Báránynak Énekének* éneklése közben, *Jel.* 15:3. (: veſd-öſzve, kérlek, 4 *Móſ.* 21:17,18. a' két rendbéli magyarázat ſzerint:) úgy enyhül-meg lelki ſzomjuságunk, *hogy többé ne ſzomjuhozzunk,* Jel. 7:16,17. *a' ſzék közepében lévö Bárány legeltetvén minket, és a' vizeknek élö forrásokra vezérelvén,* hogy *el-töröljön a' mi ſzemeinkröl minden könyhúllatást!* Ámen.

IX. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſz. Leczke: *Ján.* 7: ℣. 37-39.

Az innepnek pedig utólsó nagy napján meg-álla Jéſus, és kiálta, mondván: Ha ki ſzomjuhozik, jöjjön én hozzám, és igyék. A' ki én bennem hiſzen, mint az Irás mondotta, élö viznek folyási folynak annak hasából. Ezt pedig mondja vala a' Sz. Lélekröl; 's a't.

MIvel *a' halandó emberben ama' Lélek, és a' Mindenhatónak ihlése ſzerzi a' böltseséget,* Jób. 32:8. kiváltképen ama' titkos és id-

veſséges

[* *Ea de re, ita Claudianus Poëta: Ægyptus ſine nube ferax, imbresque ſerenos Sola tenet, ſecura poli, non indiga venti; Gaudet aquis, quas ipſa vehit, Niloque redundat: vid Philippi Cluverii Geogr. lib. 6. cap. 3. cum Not. Bunonis.*]

veſséges böltseſéget, melly által *meg-érthetjük azokat, a' mellyeket nékünk ajándékozott az Iſten:* 1Kór. 2:12. Annakokáért illö ſzüntelen emlekezni nékünk arról a' mi könyörgésinkben, *hogy a' mi Urunk J. Chriſtusnak Iſtene, a' ditsöségnek amaz Attya, adja nékünk a' böltseségnek és jelentésnek Lelkét, az ö eſméretiben, és elménknek meg-világoſíttatott ſzemeit; hogy tudhaſſuk, mi légyen az ö hivatalának reménysége;* 's a't. Éfés. 1:17,18. azon kivül illö, ſzüntelen és minden jó alkalmatossággal annak a' drága, ditsöſséges Léleknek kegyelmeiröl, és nemes ajándékiról idveſségesen elmélkednünk. A' melly czélra léſzen e' moſtani tanításunknak tárgya-is igazítva, a' Leczkéből: Mellyben *Summáson*, az Idvezítö, az ö benne való hitre, és a' Sz. Lélek Iſtennek ajándékiban való réſzesülésre mindeneket nagy *ſolenniter*, nagy kiáltozással hivogat. *Punctum*onként, 1. vagyon a' hivogatás: ℣.37. *(colo poſtr.)* 2. A' hivó ſzemélyhez való menetelre indítható ok: ℣.38. 3. Mind a' kettönek magyarázatja: ℣.39. 4. A' hivatalnak ideje: ℣.37. *(:colo primo.)* 5. Módja 's formája: (:ugyan ott:) *Meg-állott Jéſus, és kiáltott;* 's a't.

MAGYARAZAT.

KERD. I. *Mitsoda Innep volt az, mellynek utólsó nagy napján úgy kiáltott a' Jéſus?* FEL. Volt az a' Sidóknak Sátoros Innepek: *Ján.* 7:2. melly másként hivattatott leveles ſzinnek és pálma-fáknak Innepének-is*. Melly Innepet, Iſten parantsolatjából, a' Sidóknak hét egéſz napig, t.ill. a' *Tiſri* nevü hónak (:melly mi nálunk *September*, Szent Mihály hava:) 15-dik napjától fogva a' 21-dik napig, meg kellett ſzentelni, annak emlekezetire, hogy az Izrael fiai negyven eſztendökig a' puſztában sátorokban, leveles ágakból tsinált ſzinekben, kunyhókban laktanak: láſs erröl, 2*Móſ.* 23:16. 3*Móſ.* 23:34. 4*Móſ.* 29:12. *Néh.* 8:15-17. *Tſel.* 18:21. *Ján.* 7:2,8,11. 's a't. Az az Innep, melly a' *ſzent eſztendönek* a' végin eſett, 2*Móſ.* 23:16. *(:a' polgári eſztendönek* elsö hónapja lévén vizont az, mellyben eſett:) titkos volt, és az Uj Teſtámentomi idöknek utólját, 's abbã léjendö Iſten Anyaſzentegyházának állapatját ábrázolta 's rajzolta-ki eleve; a' mint ezt világoson tanítja a' Próféták Lélek, *Zak.* 14:16-18. melly Prófétziában, hogy az Uj Teſtámentomi utólſóbb idökre légyen czélozás, meg-tetſzik annak némelly ſzavainak azon idöre tartozó más Prófétziákkal való egybe-vetésekböl; péld.ok. *Zak.* 14:6,7. veſd-öſzve azzal, a' mi van, *Jel.* 21:23. és 22:5. *Éſa.* 60:19,20. iſmét, ℣.8. *Zak.* veſd-öſzve azzal, a' mi olvastatik, *Jel.* 22:2. *Ezék.* 47:7,8,12. 's a't. iſmét *Zak.* 14:9. veſd-öſzve, *Jel.* 11:15. és 15:4. *Éféſ.* 4:5,13. *Ján.* 10:16. *Sólt.* 86:9. 's a't. Minekutánna azért az Iſten Háza ſok kemény harczai után meg-pihen; *a' meg-hivesítés-*

**Græcè, feſtũ σκηνοπηγίας. Hebr. dicitur,* חַג הַסֻּכּוֹת *Feſtũ Tentoriorum.*

nek ideje az URnak ſzinétöl el-jövén, Tsel. 3:19. *el-veſzi az orſzágot*, Dan. 7:14,18,27. és békeſségben, (:*Ének*. 8:10. *Éſa*. 11:9.) 's nagy lelki örömben *sátoros innepet ſzentel**. Meg-jegyzésre és kiváltképen való el-mélkedésre méltó dolog mindazáltal, a' körül a' Sátoros innep ſzentelete körül, az, a' mi irva vagyon, 4*Móſ*. 29: *a' 13-dik ψtöl fogva, a' 39-dikig*; miként t.ill. hét napok el-folyások alatt, az áldozatra fel-vitettetni ſzokott állatoknak a' ſzámok naponként mind alább alább nött és kiſſebbedett: mert az *elsö napon* 13 gyermekdéd tulkot, 's a't. kellett meg-áldozni jó illatú áldozatúl az URnak; *másod nap'* 12-t; *harmad nap'* 11-et; *negyed nap'* 10-et; *ötöd nap'* 9-et; *hatod nap'* 8-at; *heted nap'* 7-et; 's a't. Melly dolog által, talám a' példáztatott; hogy az utólſóbb idöbéli Iſten Háza, a' nékie adattatandó nagy békeſſégben, és minden jóknak böſégekben el-kényesedvén, 's teſti bátorságnak álmába merülvén, a' tudományban, hitben, ſzeretetben, és Iſteni ſz tiſzteletbéli buzgóságban, viſzont alá nöni és meghidegedni fog†. Mert a' Prófétziáknak nyomozások arra mútat; hogy az Iſten Házának adattatandó utólſóbb idöbéli békeſség és bóldogság, nem léſzen mind végig, a' Chriſtus utólſó el-jöveteléig állandó; hanem az iſtentelenſég viſzont lábra kap, és az Ekkléſia fenyítékére, háládatlanságának korbátsolására megint újabb ellenſégeket támaſzt Iſten; kik a' Prófétziában *Gógnak* és *Mágógnak* nevezetek alatt jönek: *Jel*. 20:8. Ezek viſzont el-töröltetvén, el-jö az UR az itéletre, és az ö Házát tökéletesen meg-ſzenteli 's meg-ditsöíti, az ördögöt és ama' hamis Prófétát az örök kínra vetvén: ψ. 9,10.

Kerd. II. *Hogyhogy mondatik az a' Chriſtus felöl, hogy az innepen kiáltott; ellenkezöképen irt ö róla a' Prófétzia*, Éſa, 42:2. *hogy nem kiált, nem emeli-fel magát, 's nem hallják az ö ſzavát az útſzán?* Fel. Mind a' kettö

[* *Feſtum Tabernaculorũ & lætiſſimũ Izraelitis fuit, & ultimum in anno ſacro; igitur aptiſſimũ ad deſignanda lætiſſima illa tempora, quæ Deus ante conſummationẽ ſeculorum populo ſuo gratificaturus eſt: ſunt verba diſertiſſimi* Witsii, *Exercitat. in oratiõ. Domin.* 9. §. 27. *conf. Cel. Burmannũ Synopſ. Tom.* 2. *lib.* 8. *cap.* 21. §. 1. 2. *&c.*

† vid. *Clar* Witsium *ubi ſupr.* § 28. *Eadem eſt mens Cel. Camp. Vitringa*, (:*Præc. olim noſtri*:) *in fine Aphoriſm. Univ. Theolog.* §. 20. *Videtur verò* (*inqv.*) *quòd hanc quoque Eccleſiam, poſtquã diu ſubſtiterit, torpor, & ſecuritas carnalis occupatura ſit ſub finẽ; dubiũ, an etiam novi hoſtes; &c. De reliquo; Feſtum illud Tabernaculorũ*, (:*generaliùs*:) *quarum rerum umbra & typus fuerit, enumerare & tranſcribere longũ eſſet*: *vid. quæſo, Eruditiſſimas Joh. Henr. Reizii notas, in Thomæ Goodvini libr. cui titul. Moſes & Aron, ad libr.* 3. *cap.* 6. *Judæi ajunt; ſe in feſto Tabernaculorum per totos* 7 *dies, ſacrificâſſe pro* LXX *nationibus mundi*, (:*tot enim lingvas & gentes Judæi eſſe ſtatuunt; cur? ignoro*:) *quæ tempore Meſſiæ, ipſemet ſint habituræ Feſtũ Tabern. vid. Cel. Coccejũ op. Tom.* 3. *in* Zach. 14. §. 43. *Buxt. Syn. Iud. cap.* 21. *in fin. p. m.* 469. *&c.*]

a' kettö igaz: nem kiáltozott *Stentor* * módjára a' Chriſtus; nem zenebonáskodott; lármát, tsaté-patét ſoha nem tsinált, 's nem indított: nagy alázatossággal és ſzelidſéggel vitte minden dolgát véghez; kiváltképen pedig az Évangyéliom prédikálásában való tiſztit: *Mat.* 11: 29. Mindazáltal ugyan titkon nem ſzólott: *Éſa.* 48:16. nyilván és mindenek hallattára prédikálott: *Luk* 22:53. *a' házaknak tetein, és a' városnak magas helyein*, az-az, közönſéges helyen prédikálott: *Péld.* 9: 1,3,6. *Avagy a' böltseség nem kiált-é?* 's a't. Péld. 8:1. és 1:20,21. Éſa. 61: 1-3. Mát. 10:27. 's a't

--*Ha valaki ſzomjuhozik, jöjjön én hozzám, és igyék:* ezt kiáltotta a' Jéſus. Melly ſzókra alkalmatosságot vött a' Sidóknak ezen az innepen gyakoroltatni ſzokott két rendbéli ſzokásoktól: 1. Minden Sidó embernek a' három fö innepre, 's erre a' Sátoros innepre-is, Iſten törvénye ſzerint fel kellett menni Jérusálembe: 2 *Móſ.* 23:14,17. temérdeki ſzámtalan nagy ſokaság gyült azért fel ollyankor Jérusálembe †: annyira, hogy ſokſzor az ivó viz-is ottan meg-ſzükült a' ſok nép között. Melly okon minden innep elött a' Sidók rendelni ſzoktak vólt egy Papot, ki a' vizekre való gondviſelésnek *Præfectus*a vólt; a' forrásokat kútakat, 's a't. tiſztíttatta, 's azoknak járásokat, *meatus*okat megigazgattatta; hogy lenne elégedendö, alkalmatos vize az innepre felgyülö ſzámtalan ſokaságnak. Illyen vizeknek Præfectusok vólt (: a' Sidók értelmek 's jegyzések ſzerint §:) *Nikodémus*, amaz Izraelbéli Meſter: *Ján.* 3:10. ki a' Chriſtusnak éjtſzakai tanitványa. Az a' Pap, a' Chriſtusnak, *a' vizeknek* amaz *Angyaloknak*, Jel. 16:5. példázója vala, ki gondot viſel az élö vizekre, hogy a' mi lelkeink ſzomjuval meg ne haljanak: *Ján.* 4. 2. A' Sidóknál hajdan vólt ollyatén ſzokás-is; mikor a'

[* *Stentor, fuit vir quidam Græcus, in bello Trojano, tam vocalis, ut poſſet tantum ſonũ facere, quantum alii quinquaginta: vid. Homerũ, Iliad.* E. ℣.785.786. (:*numerante clavi Homerica*) *ex verſ. Henr. Stephani. Stentori ſimilis magnanimo, æream vocem habenti;* (χαλκεοφώνῳ) *Qui tantum vociferabatur, quantum alii quinquaginta; &c.*

† *Ceſtius Gallus, Syriæ Præſes, innumerã Judæorũ multitudinẽ, qui ad Paſcha confluxerant,* (*ſub Nerone*) *connumerari curavit per Sacerdotes, ex numero agnorũ Paſchaliũ, qui inventi ſunt* 256500. *Ducenta, quinquaginta ſex millia, & quingenti. Ad unum autem agnũ comedendũ adhibebantur non pauciores, quàm decem, interdũ & viginti; &c. vide Chriſt. Matthiæ Theatr. Hiſt. ſub Tito Veſpaſ. pag. m.* 534. *Illô verò feſtô Paſchatos, quô Titus obſedit Hieroſolymã, numerabantur in urbe ter centenæ hominum myriades, h. e. circiter tricies centena hominũ millia: ex toto enim terrarũ orbe, ingens tùm hominũ multitudo convenerat, perditiſſimã gentem Judaicã, Deo punire volente; &c. Chriſti Matthiæ in Th. Hiſtor. ubi ſupr. vide etiam Flav. Joſephũ de Bello Judaic. lib.* 7. *cap.* 17. *ex quo tranſcripſit ſua, Chr. Matthiæ, &c.*

§ vid. *Doctiſſ. Joh. Lightf. op. Tom.* 2. *Hor. Hebr. in* Joh. 3:1. *Hebræi officiario iſti hunc titulum dedêre,* חופר שיחין *foſſor puteorum; &c.*]

mikor a' leveles ágaknak innepére, avagy a' Sátoros innepre készültek, az innepet meg-elözö napnak estin, ki-mentek a' *Siloah* forrásához, és abból ezüst tsészébe vizet merítettek, mellyet borral meg-elegyítvén a' Templomba fel-vittek, és a' Papok ezon vizet az óltár fundámentomához öntötték, azt kiáltván, a' mi meg van irva, Ésa. 12:3. *És merítetek vizeket nagy örömmel a' szabadítónak kútfejéből**. Kiváltképen a' második Templom alatt igen fenn vólt az a' szokás a' Sidóknál, a' melly titkos és ábrázoló vólt; Tud.ill. A' kútfö és forrás a' Ch Jésus: *Zak.* 13:1. ö nála van az életnek kútfeje: *Sólt.* 36:10. az ö tellyességéből vészünk mindnyájan kegyelmet kegyelemre: *Ján.* 1:16. *Sz. János* 4-dik részében világos bé-tellyesedését láthatjuk azon dolognak; a' holott olvastatik, miként Jésus le-ült a' Jákób forrásánál, és ott beszéllgetett a' Samaritánával, magáról, mint élö vizeknek kútfejekröl; ki olly vizet adhat, *mellyből valaki ijándik, meg-nem szomjuhozik örökké:* Ján. 4:14. A' Siloah forrása-is azert, mellyből a' Sidók a' Sátoros innep estin vizet merítettek, a' Chriſtust példázta. *Siloah*, vagy *Siloam* annyit tészen, ha meg-magyarázod, mint, *El-küldetett:* Ján. 9:7. Az Ur Jésust küldötte-el az Atya Isten azért, hogy ebből a' kútföből merítsünk lelki vigasztalásnak vizeit nagy örömmel; 's a't.

* *Rabbin in Talmude in Cod. Succah. cap. 5. &c. vid. Johan. Light. Hor. Hebr. in* Joh. 7:38. *item Clar. Camp. Vitringa obſ. ſacr. pag. m.* 285.

--Ha valaki szomjuzik, jöjjön; 's a't. Másutt-is vannak az URnak illy édesdeden hivogató szavai: *Ésa.* 55:1. *Mát.* 11:28. *Péld* 9:4-6. *Ján.* 4:13,14. 's a't. *Ha ki szomjuhozik;* az-az: kiván én velem egyesülni; óhajtja az igasságot, a' tökéletességet, a' bóldogságot, 's mindē egyéb lelki jókat; ha ki valamelly lelki jó hijával vagyon, és annak a' hijánosságnak érzésétöl szorongattatik, (: mert a' Sidó szólásnak formája szerint ezt jegyzi a' szomjuhozás:) jöjjön én hozzám, én meg-óltom az ö szomjuságát.

v. 38. *A' ki én bennem hiszen;* 's a't. E' szókban meg-magyaráztatik, mit tegyen a' Chriſtushoz menni és innya, (: mellyröl szó vólt, *v.* 37. t.ill. hinni ö benne. A' mint azért itt, (*τὸ bibere*) az ital a' Chriſtusbā való hitröl magyaráztatik, (*explicatur per τὸ credere;*) úgy *Ján.* 6: enni a' Chriſtusnál, v. enni az ö testét, nem egyebet tészen, hanem hinni ö benne: láſd, *Ján.* 6: 35,40,44,47. 's a't.

--Miként mondotta az Irás. Kétképen magyaráztathatnak ez igék: 1. Ugy, hogy a' felsöbbekre mútaſſanak, illy formán: *a' ki hiszen én bennem*, nem tsak immel ámmal, hanē *a' mint az Irás mondja* 's tanítja; hogy én bennem mint igaz Istenben, kit az Atya meg-szentelt, és e' világra botsátott, hinni kell: *Ján.* 3:16,18,36. *Ésa.* 18:16. 5 *Móſ.* 18:15, 18. *Habak.* 2:4. 's a't. 2. Vehetni úgy a' felsöbb meg-irtt igéket, hogy

vid. *Synop. Matth. Pol. in loc.* Joh.

a' kö-

a' következendő ſzókkal tsatoltatſſanak öſſve, illyenképen: *A' ki hiſzen énbennem, élő viznek folyási folynak annak hasából, a' mint az Irás* ezt *mondotta*, 's az én bennem hivöknek azt jó eleve meg-igérte. Nem tsak egy ſz. Irásbéli helyre néz és mútat Urunk, hanem ſokaknak erről való tanubizonyságokra appellál; *a' mint *Ján.* 5:39. Ide tartoznak a' Sz. Lélek Iſtennek el-jöveteléről 's ki-öntettetéséről tött minden nemes Prófétziák: *Eſa.* 4:3. és 12:3. és 41:18. és 44:3. és 49:10,11. és 55:1. *Ezék.* 36:25,26. és 39:29. *Joel*, 2:28,29. *Zak.* 9:12. és 12:10. és 14:8 *Ján* 16:7. 's a't.

--*Élő vizek folynak annak hasából.* A' has jegyzi itt a' ſzivet; mint másutt-is: *Jób.* 15:35. *Sólt.* 7:15. és 40:9. *Eſa.* 59:4. *Hab.* 3:16. (v. 18.)

--Értetik a' Sz. Lélek Iſten ajándékinak és kegyelmeinek böſéges kiáradása a' hivökre, kiváltképen a' Chriſtus mennybe-menetele után.

--*v.* 39 Meg-magyaráztatik világosban a' 38. vers: *Ezt pedig mondja vala a' Sz. Lélekről, mellyet vejendök valának* nem tsak az Apoſtolok, hanem *az ö benne hivök*, a' hivöknek egéſz ſokaságok; bé kezdett ez tellyesedni nevezetesebben, elsöben Pünköſt napján: láſd, *Tsel.* 2.

--*Mert még nem vala a' Sz. Lélek;* 's a't. *Hogy kell érteni ez igéket?* (: kérded:) *hát a' Chriſtus mennybe-mente előtt ugyan nem vólt-é a' Sz. Lélek?* ellenkezöt olvasunk tsak az Uj Teſtam. elein, *Zakariásról, Simeonról:* Luk. 1:67. és 2:25-27. az ô Teſ-ban-is vólt a' Sz. Lélek: láſd, 2*Pét.* 1:21. *Eſa.* 63:11. *Néh.* 9:20. 's a't. FEL. Vólt és adatott a' hiveknek azelőtt-is a' Sz. Lélek; de másképen: t. ill. 1. nem olly látható formában, mint *Tsel.* 2:2. 2. nem olly mértékben, és nem olly nagy böſéggel: a' kegyelemnek ege hajdan tsak harmatozott, nem öntetett-ki viz módjára a' Sz. Lélek; az a' mennyei harmat tsak az Izraelitáknak *gyapjokon vólt*, NB. *és nem az egéſz föld ſzinén*, mint azután: *Bir.* 6:37-39. 's a't.

--*Mert Jéſus még meg nem ditsőíttetett vala.* T. ill. a' fel-támadás és mennybe-menetel által: láſd, *Tsel.* 2:33. *Éféſ.* 4:10,11.

KERD. *Miért nem adatott a' Jéſus meg-ditsőíttetése előtt a' Sz. Lélek?* FEL. 1. Érdemleni kellett elébb a' Chriſtusnak az ö ſzenvedésivel és halálával a' Sz. Lelket, 's az ö általa a' hivekre ſzabogattatandó lelki jókat. 2. Az ö ellenſégeit tökéletesen meg-győzö 's meg-hódoltató, és regnáló, nyughatatlansági után ditsöſéges Királyi ſzékibe bé-ült Királyhoz illik az, hogy hiveinek Királyi ajándékokat oſſzon: *Sólt.* 68:19. *Éféſ.* 4:8. 3. Meg-jelentetik nyilván a' fel-tött kérdésnek oka, *Ján.* 16:8.

[* *Unde Syrus & Arabs Interp. plurat ter, hic ſcripturas poſuêre; indefinitè enim ſcripturam, non hunc aut illum ſcripturæ locum indicari exiſtimârunt: ſunt verba Doctiſſ. Ludovici de Dieu, Comm. in* Joh. 7. *pag. m.* 442.]

16:8. Nem szükség vala e' világon egyszersmind két Vigasztalónak lenni; elég vólt az egyik: és az a' földröl mennybe fel-takarodván, úgy vala illö, alkó, és szükséges a' másiknak el-jöni; hogy az idvességnek *várához térö* 's ragaszkodó *reménségnek foglyai*, azzal *a' második jótéteménnyel*-is *meg-ajándékoztassanak* Istentöl: Zak. 9:12.

TANUSAGOK.

I. *Noha a' Keresztyének között, 's leg-közelebb a' mi nemzetünkben ez a' szokás, hogy a' Sátoros innepek (: a' mint már Magyarúl szoktuk hini:) két 's három nap szenteltessenek; tsak emberi találmány és rendelés: nem-is nyügözik 't. szoritják-meg a' lelkiesméretet annyira, mint hajdan a' Sidó Sátoros innep mind hét napjainak meg-szentelések: mindazáltal már így esvén a' dolog,* az Isteni szolgálatért és a' szeretetért *, *a' második és harmadik napot-is tartsuk innepnek, ha innepnek:* nagy innepnek; *az-az, ollyannak, mint az elsöt; mert az-is tsak emberi rendelés. Egyébaránt* nem hiszünk, egy napot a' másiknál szentebbnek lenni; sem a' nyugodalmat magában Istennek kedvesnek lenni nem itéljük: de az UR napját is, nem a' Szombatot, szabad meg-tartásból szenteljük-meg †.

* vid. *Helv. Confes. cap. 24. sub init.*

† *Sunt continuò verba Confess. nostræ Helveticæ, loco proximè citato.*

Lásd-meg, kérlek, azok a' mi Magyar néhai Tudós embereink, kik a' *Váradon*, a' vetzedelem elött nyomtattatni kezdett, és azután *Kolosváratt Szenczi K. Ábrahám* által el-végeztetett nagy öreg Bibliának széleire, *marginalis notá*kat irtanak, mitsoda értelemben vóltanak ezaránt. Igy irnak azért ök, az 5 *Mós.* 16: r. 16-dik szére: *(lit.* b.) "Miképen a' Szombat felöl való törvény minket nem kötelez; azonképē "a' Húsvéti Báránynak meg-ételének, a' Pünkösdnek, és a' Sátoros in"nepnek meg-szentelése minket nem kötelez; hanem azoktól szabado"sok vagyunk: *Kol.* 2. Minékünk a' Vasárnapnál több innepünk nin"tsen. *NB.* Azt-is nem Isten, hanem emberek rendelték, *NB.* mellyet "nem Sidó módra kell meg-szentelnünk, mintha az az innep vólna né"künk Urunk, nem mi az innepnek; hanem lelki szabadságban: úgy "hogy az Istenét meg-adván, ha a' szükség kinszerít, szabad légyen ne"künk atyafiúi szeretetböl való tselekedeteket tselekednünk; mert az "atyafiúi szeretetböl való tselekedetek betsületesebbek a' Ceremoniák"nál: *Ose.* 6: *Mát.* 9: 1 *Sam.* 15: 's a't.

A' Leczkében, azt mondja az Evang. *Az innepnek utólsó nagy napján*

ján meg-álla Jéſus; 's a't*. Ha azért innepnek tartjuk a' második vagy harmadik napot-is, mi Magyarok; legyenek ollyanok azok a' napok, mint az elsö: hogy ez a' mi tudatlan, és az ö baromi oktalanságában majd el-vezö (*Hóſ.* 4:6.) nemzetünk, váltságunknak ſzent titkai felöl annál nagyobb mértékben tanittathaſsék, ha valaha juthatna az igaſság tudományának nagy mértékü világosságára. Némelly kellemes emberek, (: kiváltképen a' Nemesi rend; követve ſzólok:) tül-túl, és imígy amúgy meg-ſzenteli ugyan nálunk az elsö napot; de a' másodikat és harmadikat *Bacchus*nak és az ördögnek ſzenteli; 's a't.

A II. *A' Szent Lélek Iſtennek böſéges kegyelmei tsak azzal közöltetnek, a' ki a' Jéſus Chriſtusban igazán hiſzen.*

A' leczkében, ℣. 38, 39. iſmét, *Tsel.* 2:37, 38. és 16:31. A' Chriſtus és a' Sz. Lélek a' hivö emberbe együtt mennek-bé: *Éféſ.* 1:13. és 3:17. 2*Kór.* 6:15, 16. 's a't.

OKAI. I. Mert a' Sz. Lélek *a' Chriſtus Lelke*: Éféſ. 3:16. Röm. 8:9. *a' Fiúnak Lelke*: Gal. 4:6. Nem ſzól a' Lélek magától; a' Chriſtust ditsöíti; a' Chriſtuséból veſzi azt, a' mit a' hiveknek jelent: *Ján.* 16:13, 14. 's a't.

II. Mivelhogy a' Fiú és a' Sz. Lélek egy, (1*Ján.* 5:7.) és ez a' Fiúnak Lelke; azért a' kihez mégyen a' Chriſtus, hogy benne lakozzék, *Éféſ.* 3:17. és az-is hit által a' Chriſtusban; *Gal.* 2:20. a' Sz. Lélek Iſten-is ahoz mégyen, és annál lakozik, azt válaſztván magának lakó templomúl: 1*Kór.* 3:17. 2*Kór.* 6:15, 16. 's a't.

III. Mert a' hit fogja-meg 's a' kaptsolja magához a' Chriſtus érdeme által ſzerezt etett lelki jókat, büneinknek botsánatját, fiúságunkat 's idveſségünket; 's a't. melly drága jókat oſztán a' Sz. Lélek a' mi ſziveinkben meg-petsétel: *Róm.* 8:15, 16. *Éféſ.* 1:13, 14. A' honnan-is mondatik mind azoknak a' lelki jóknak, kiváltképen *idveſségünknek zálogának*: Éféſ. 4:30. és 1:14. 's a't.

A' Tanúság alkalmatosságával eſzmélhetünk imillyen dolgokat: 1. Hogy, fövenyen épittetett házhoz, (*Luk.* 6:49.) és a' köſziklára vetetett maghoz (*Mát.* 13:20, 21.) haſonló, az ideig tartó hitü ember; ha láttatik-is réſzt venni a' Sz. Lélek Iſtennek ajándékiban, de nem vött igazán réſzt; mert nints a' Chriſtusba való igaz hiti: *Sid.* 6:4, 5. Ama' hamis Bálám Próféta-is, meg-világoſittatott ſzemü ember vólt: 4*Móſ.* 24:3. de nem úgy, mint ſz. Pál ſzól az Éféſusbéliek felöl, Éféſ. 1:17, 18. *---A' ditsöſségnek amaz Attya, adja néktek --- a' ti elméteknek meg-világoſittatott*

[* *Cùm ultimi iſtius feſti diei, inferioritas, infra reliquos omnes dies manifeſta ſit, eò quod tùm, juvencus unus tantùm oblatus ſit, reliquis plures: cur tamè dicatur ab Evang. magnus dies, ille ultimus, vide rationem apud Lightfootium Hor. Heb. in* Joh.]

sittatott ſzemeit; 's a't. Saul-is a' Próféták között volt; de afelöl ugyã tsak meg-vetteretett volt: 1*Sam.*10: és 15: Júdás-is a' Chriſtus oskolájában tanúlt; de ugyan tsak el-ment az ö helyére: *Tsel.*1. 2. Noha a' hit-is az Isten Sz. Lelkének munkája mi bennünk; mindazáltal a' hit elébb jár azon Sz. Lélek Istennek egyéb kegyelmei között: úgy hogy a' többek tsak annak adatnak, a' kinek már hiti vagyon; 's a't.

Ha azért azt akarjuk, hogy a' Sz. Lélek Isten kegyelmeiben 's drága ajándékiban bö mértékben részünk legyen, és hogy így a' J. Chriſtus érdeme által kerestetett lelki jók, büneinknek botsánatjok, fiúságunk 's idveſségünk felöl bizonyosok lehesünk, ezekröl tsalhatatlan bizonyos zálagunk légyen, 's mind ezek felöl lelkinkben meg-petsételtettek légyünk, és hogy így mind a' Chriſtus, 's mind a' Sz. Lélek bennünk lakozzék, 's velünk maradjon mind örökké: noſza tegyünk ſzert arra a' drága gyöngyre, a' Chriſtusba való igaz hitre, mindent egyebet el-hagyván, kárnak 's ganéjnak alítván: *Mát.*13:45,46. *Fil.*3:8,9. az által győzhetjük-meg e' világot, 1*Ján.*5:5. és ama' gonoſz. 2. Ha ſzert tettünk arra; tartsuk-meg azt tántorgás nélkül mind végig: 1*Tim.* 1:19 és 6:20. *Sid.*10:23. *Jel.*2:10. *A' ſövetségnek vérét, melly által meg-ſzenteltetünk, ne alítsuk ſemminek, és a' kegyelemnek Lelkét boſzúsággal ne illeſsük:* Sid.10:29. *Nézzünk ſzüntelen a' hitnek Fejedelmére és elvégezöjére, a' Iéſusra;* 's a't. Sid.12:2. Igy léſzen; hogy még ez életben zálagunk lévén a' Sz. Lélek idveſségünk felöl, jövendöben ezt, mint *a' mi hitünknek* nemes *jutalmát,* (1Pét.1:9.) Istentöl el-véſzük; amaz örökké-való fényes halhatatlanságban mind örökkön örökké meg-bóldogíttatván! Ámen.

X. PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſzent Leczke: 4*Móſ.*11: 25--29---

---*Vajha az URnak minden népei Próféták vólnának, és adná az az UR az ö Lelkét ö beléjek!* (: az eredeti betü ſzerint így eſnének ez utólſóbb ſzók: *Ki adja,* (hogy) *minden népe a' Jéhovának, Próféták?* t.ill. legyenek.) *mert adná,* (avagy adja) *a' Jéhova az ö Lelkét ö beléjek!* (avagy ö reájok.)

AZ Egyiptomból hatalmas Isteni karral ki-ſzabadíttatott, és a' puſztában bujdosó, hatſzáz ezer fegyver-fogható férjfiakból álló Izrael népének, annak a' nagy ſeregnek, minden terhének viſelése alatt el-lankadott, 's azzal a' ſzámos kényes néppel való dajkálkodást meg-únt Móſes, az ö ipának *Jethrónak* tanátsából, válaſzt az egéſz

egéß nép közzül *Elöljárókat, Ezeredeseket, Századosokat;* 's a't. 2Móſ. 18:18,19,21. 4Móſ. 11:14,16. Azoknak *inauguratio*joknak, fel-ßenteltetéseknek hiſtóriájok irattatott-meg a' Leczkében.

A' Móſes 2-dik k. 18-dik réßében meg-irattatott *Jethró* Papnak hiſtóriája, nem az ö terméßeti rendi ßerint való helyen helyheztettetett; a' Móſes 4-dik k. 10: és 11: réßei között vólna annak helye. Melly világoson meg-próbáltathatik ime' következendö okokból: I. Mert Jethró felöl a' mondatik, 2Móſ. 18:12. hogy *vön égö áldozatra, és egyéb áldozatra való állatokat, hogy áldoznék az Iſtennek:* Akkor pedig még az egéßen meg-égetendö áldozatokról, és az egyéb áldozatoknak nemekröl való törvényt nem adta vólt ki Iſten, a' mikorra és a' melly idöre ott határoztatik az a' hiſtória. II. A' külsö Polgári törvényeket, és a' Sidó *Respublica* igazgatására nézö dékrétomokat-is még akkor Iſten nem adta vólt ki. A' mondatik pedig Móſes felöl, 2Móſ. 18:13,16. hogy, *le-ült törvényt tenni a' nép között, az ember között és felebarátja között*, hogy meg-jelentse nékiek az Iſtennek végezésit és törvényit. A' honnan nyilván meg-tetßik, hogy hátrább való idöre nézö hiſtória az. III. Az Elöljáróknak, Biráknak és Véneknek *Jethró* tanátsából lött válaßtatások, a' Sina hegytöl való el-menetel után lött: 5*Móſ.* 1: 6,9--13-15. A' mint pedig a Móſes 2-dik k. 18-dik réßében a' Jethró hiſtóriája helyhetve vagyon, világos dolog, hogy az Izrael fiai még akkor a' Sina hegyéhez ſem értek vólt. Mellyekböl nyilván meg-tetßik, hogy az a' hiſtória nem az ö rendi ßerint való helyen helyhetett. Oka pedig annak, miérthogy Móſes oda, és nem az ö rendi ßerint való helyére ßerkeztette azt a' hiſtóriát, imez:

Az Amálek nemzetségen vött jeles gyözödelem után, átkot hirdet 's *denunciál* Iſten Amálek ellen: 2Móſ. 17:14,16. ---*El-törlöm Amálek-nek emlekezetét az ég alól. A' JAH-nak keze az ö Királyi ßékin,* (: az-az, meg-eskütt a' Jéhova *, hogy *hadakozása* léßen *a' Jéhovának az Amálek ellen, nemzetségröl nemzetségre.*

Az ö maradékiban az Amálekiták között lakozandó *Jethrót*, 1Sam. 15:6. a' Móſes ipát, a' ki *Kénéusnak*-is neveztetik, *Bir.* 1:16 †. mivelhogy Iſten réßesítette abban a' jóban, mellyet igért vólt az Izraelnek; 4*Móſ.* 10:29,32. veſd-ößve, *Bir.* 1:16.) azért ki akarta venni az alól az átok alól, mellyet Amálek ellen hirdetett: 's ez okon lött az alkalmatosság ßerint emlekezet *Jethróról*; 2Móſ. 18: az *Amálek* nemzetségének hiſtóriája után; nem úgy, mintha az ö viſeltt dolgainak le-irásá-

* *Ita habent Arabica, Syriaca, Anglicana, Tigurina, &c. verſiones: vid. Polum in* Exod. 17.

nak ter-

[† *Kenæi, populi Chananæ,* Gen. 15:19. *fuêre; qui nuſquam alibi commemorantur; ſed ab iis diſtingvendi Kenei, poſteri Jethronis:* Judic. 1:16. *&* 4:11. 1Sam. 15:6. *&c.*]

nak természeti rende ott vólna; mert az a' Móses 4-dik k. 10: és 11: részei között vagyon *. A' Jethró tanátsából rendeltetett Véneknek *inauguratio*joknak 's fel-szenteltetéseknek históriájok vagyon azért a'leczkében: lásd, ψ. 14--17. 2*Móf.* 11. Avagy, meg-irattatik a' Synedrium fel-állíttatásának módja 's formája, 's azt követö némínémü dolgok, mellyek az alkalmatossággal estek.

Magyarazat.

-ψ. 25. *Le-szálla az UR felhöben.* Úgy vagyon, hogy az UR felhöje fedezte-bé, az útnak eredett és táborokból ki-menö Izraelitákat: 4*Mó.* 10:34. és az UR éjjel tüznek, 's nappal ködnek oszlopában járt körülök, 's úgy hordozta öket: 2*Móf.* 14:24. *Ésa.* 63:9. de mikor megszállott, meg-feküdt, 's meg-ülepedett a' tábor; a' felhö-is el-tiztúlt 's elolzlott: vizont, mikor valamelly rendkivül való, nagy és új dolgot akart Isten tselekedni a' nép között; felhöben jelent-meg: lásd, 4*Móf.* 12:5. és 14:14. 2*Móf.* 13:21.22. 's a't. úgy a' leczkében-is.

--*El-szakasztа abból a' lélekből, melly vala ö benne.* Nem tulajdonképen kell ez igéket érteni; mintha az Isten Lelkének Mósessel azelött közöltetett némelly ajándéki el-vétettenek vólna ö töle; mert a' semmiképen nem lehet; mivel a' Jéhova meg nem változhatik: *Mal.* 3:6. *Jak.* 1:17. az ö ajándéki meg-bánhatatlanok: *Róm.* 11:29. lásd, 1*Ján.* 2:27. *Sid.* 6:17-19. *Ésa.* 54:10. és 59:21. 's a't.

Tsak azt jegyzik azok a' szók: 1. Hogy annak a' Léleknek, melly Mósesnek ajándékoztatott vólt, mások-is, kiki az ö szüksége szerint, közösi és sorsosi löttenek †. 2. *Instrumenti tota vis in usu consistit.* Sokszor, sokakban nagy mértékben van az Isten Lelke, 's annak kegyelmei; de magát a' Lélek, 's az ö nemes munkálkodásit, nem adja 's nem mútatja-ki: azt gondolnád, kevés, vagy semmi kegyelem nints ott, elszakasztatott 's el-vétetett ettöl az Isten Lelke: sokszor megint tsekély helyeken olly emberre akadsz, kinél nagy kegyelem van; de nem fénlik; mert nints idö, hely, 's mód hozzá. Az-is meg-esik sokszor; ebben vagy amabban nagy kegyelme vólt hajdan Istennek, 's fénlett; de már meg-szünt a' kegyelem tündökleni vagy egy, vagy más tekintetre nézve. Meg-eshetik az, hogy azelött nagy kegyelmekkel fénlö embert az ö hitinek, reménségének és békeséges-türésének próbájára 's gyakor-

lására

[* vid. *Eruditiſſ. Lightfootiũ op. Tom. 1. in Chron. Temp. & ord. Text. V.T. fol. m. 33. 34. item, Spicileg. in* Exod. *ſect. 23. Qui, ad probandum iſtum hiſtoriæ ordinem, plura etiam utrobique ſuppeditat argumenta.*

† *Rabb. Salomoh eleganti ſimilitudine rem illuſtrat: Eâ horâ (inqv.) Moſes ſimilis fuit lucernæ collocatæ in ſummitate lampadis, ex qua cæteræ omnes accenduntur, ſine ulla, vel minima lucis ipſius imminutione.*]

lására botsáttatott próbák és kereſet-viſelések annyira el-nyomnak, hogy el-hagyja magát: Némellyet az öregség, 's vénség-is el-nyom. Sokból meg azért nem fénlenek-ki az Iſten kegyelmei; mert ö körülötte vannak mások-is nagy kegyelmekkel biró emberek. Igy lön a' Móſes dolga; azelőtt míg a' Synedrium, a' 70 Véneknek *Collegium*ok fel nem állittatott, tsak a' Móſesben lévő kegyelem fénlik vala. Az itélet-tételben, a' Sidó *Respublica adminiſtratio*jában 's igazgatásában nagy böltseſéggel áldotta vólt meg Iſten ötet; vólt ö nála a' böltseſégnek és tanátsnak Lelke: de azontúl az itélet-tételbẽ, és a' köz dolgoknak igazgatásokban ki-tündökölhető 's ki-fénlendö nagy kegyelmekkel fel-ruházá Iſten a' LXX Véneket-is; és oſtán a' Móſesnél lévő kegyelem, mellyet azelőtt a' nép tsudált, nem annyira fénlett: annakokáért úgy tetſik és látſik vala, mintha valamelly réſz a' Móſes lelkéből el-vétetett 's el-ſzakaſztatott vólna, által-tétetvén a' Vénekbe.

Ehez haſonló ſzólásnak formájának látſik lenni az, a' melly vagyon, 2*Kir.* 2: 9, 10. Az ö töle el-ragadtatandó Illyés Prófétától azt kéri Éliſéus: *Légyen --- a' te benned való léleknek kettös mértéke én rajtam. --- Nehéz dolgot kérél;* 's a't. A' Sidó betü ſzerint így vagyon a' kérés: *Légyen moſt a' te lelkednek kettös ſzája én rajtam.* Nem sül-ki mindazáltal az illyetén ſz.Irásbéli ſzólások formájokból a' régi *Pythagoricus Philoſophus*oknak, és a' Sidóknak, a' *metempſychoſis*; az-az, a' léleknek egy teſtből más teſtbe való által-költözése 's bé-ſzállása felöl-való goromba vélekedések 's álmadozások *. A' mint halhatatlan, úgy oſzolhatatlan a' lélek. Az Illyés Prófétában lévő Léleknek az a' kettös ſzája, mellyet kiván Éliſéus, a' jövendöt mondható és tsudákat tselekedhető Iſteni hatalmas erönek Lelke: mellyet meg-is adott Iſten nékie kettös mértékben, mint az Illyés Próféta elsőzülött tanitványának; 16 tsudákat tselekedvén az Éliſéus Próféta keze által, holott Illyés által tsak 8 tsuda dolgokat vitt véghez †.

* *De μετεμψύχωσει Judæorũ, vid. Ligthf. Hor. Heb. in Ev.* Joh. 9: 2.

† vid. *Polũ in* 2 Reg.

--*Helyhezteté a' 70 Vén férjfiakba.* A' LXX férjfiakból álló nagy Synedriumnak fel-állíttatását 's eredetit, itt kezdik némelly Tudósok: a' melly Synedriumnak nyakát ſzakaſztotta végre a' Nagy Héródes §.

[§ vid. *Cl. Joh. Leuſden Philol. mixt. Diſſert. 46. Doct. Lightf. op. Tom. 1. in Deſcr. Temp. Hieroſ. cap. 22. fol. m. 608-612. Cel. Cocceji Tract. Thalmud. Sanhedrin, op. Tom. 7. &c. Clar. H. Witsius Miſc. Sacr. lib. 2. Diſſer. 3. §. 79--87. multis, iisque ſolidis comprobare nititur argumentis, poſt aliquot emunctioris naris Criticos; Nullũ unquã tale Synedriũ magnũ, quale ab Hebræis deſcribitur, in eorũ Repub. extitiſſe, (niſi fortaſſis à tempo-ribus Haſmoneorũ:) nedum ut perpetua novorum Senatorũ cooptatione, à Moſe uſque ad Herodẽ, aut finẽ Reipubl. Izraëliticæ continuatũ ſit, &c. Putat igitur, Synedriũ Hebræorũ, quale in Talmude deſcribitur, tunc demũ viguiſſe, quando Hebræi ſub Macedonũ Principũ, Alexandri M. ſucceſſorũ poteſtate erant. Atque hinc ipſum eſſe Syn-*

-*Mikor*

edrii nomen. Macedones enim Senatores, quorũ consilio Respub. administrabatur, Synedros vocant: auctore Livio, lib.45. cap.32. &c. De Synagoga magna consimile suspicatur Celeb. Alting; eam videl. annumerandam esse, Phariſæorum commentis: vid. oper. Altingianorum, Tom.5. Epiſt.59. ad Anton. Perizonium, fol.382. &c.]

-Mikor pedig meg-nyugott vólna ö rajtok a' Lélek, prófétálának akkor. Prófétálának; az-az: Isten Lelkének indításából, ennek oktatása 's vezérlése által, jeles, méltóságos Isteni dolgokról, nagy és nehéz kérdéſekről, igen ékes 's tudós beſzéddel, és az ö elébbeni ſorsokat 's állapatjokat ſok grádussal fellyül haladó módon, azoknak, kik öket hallgatják vala, nem kitsiny álmélkodásokkal *disſerál*nak 's beſzéllgetnek vala, ſzólván 's hirdetvén az Istennek nagyságos dolgait; mint az Apoſtolok, minekutánna a' Sz. Lélek reájok ſzállott vólna: *Tsel.*2:11,12. láſd, 1*Sam.*10:5,10,11,13. 's a't. Mert a' Prófétálás, nem ſükſégképen, mindenkor tsak jövendö-mondást jelent: és nem tsak az a' Próféta, a' ki jövendöt mondhat; hanem a' ki Irást magyaráz hatalmason, és az Istennek nagyságos dolgairól böltsen 's tudóson *disſerál*: 1*Kór.*14:3,29, 30,32. *Éfés.*4:11, *Jel.*10:11. 's a't.

--Prófétálának akkor, és nem többé. T. ill. olly rendkivül való úton 's módon. Azt akarta Isten; hogy az a' kemény nyakú, párt-ütésre 's az Elöljárók ellen való támadásra hamar hajló, 's hirtelen ſáguldó nép, látván 's eſmélvén azokban a' tiſztre elö-állíttatandó férjfiakban az Isten Lelkének rendkivül való ajándékit, gyözödnék-meg lelke-eſméretiben azoknak Isteni hivataljok felöl. Igy, az Isten, a' tiſztre hajdan rendkivül hivattatott ſzemélyeknek hivataljokat, bizonyos jelek 's tsudák által erösítette 's petsétlette-meg: láſd, 2*Móſ.*4:1-5-8. 5*Móſ.*34:9. *Bir.* 6:36--40. *Jér.*1:9,11,12. 's a't.

ỳ.26. El-maradának pedig két férjfiak a' táborban, --Eldád, --Medád --- és ezeken-is meg-nyugott vala a' Lélek; 's a't. Noha a' bé-irattattak közzül valók vóltak azok a' férjfiak-is, el-maradtak mindazáltal, és nẽ mentek-fel a' gyülekezet Sátorához; vagy azért, hogy a' köz tiſztviſelésnek terhét nem akarták fel-vállalni, a' magános rendes életet inkább ſzeretvén; vagy pedig az emberſéges ſzemérmetesség vitte öket arra, hogy magokat el-vonják, alkalmatlanoknak itélvén magokat abban a' temérdeki ſokaságból álló Respublikában való tiſzt-viſelésre, (:a' melly okra nézve, hajdan a' Királyságra válaſztatott Saúl-is el-rejtette vólt magát, a' hol-való között: 1*Sam.*10:22.) vagy pedig, akarmi egyéb névvel nevezendö ok miatt nem mentek-fel a' Sátorhoz*: meg akarta mind-

[* *Doct. Lightf. in Chron. Temp. & ord. Text. V.T. fol.m.34. conjectat, ipſos ideo non acceſſiſſe ad Tabernaculũ, quia erant ultra numerũ ſeptuagenariũ, quem excedere nõ licebat; &c. Hebræorũ Magiſtri, omnem Moſis ſuper hoc negotio deliberationẽ, totiusq;*

istius conscriptionis ordinê, extra sacrâ historiâ ita narrant: Cogitavit apud animum suum Mosés, *si ex singulis tribubus senos sumsero, duo supererunt numero septuagenario; si quinos, decem deerunt; si ex aliquibus tribubus quinque, ex aliis sex, conflabitur tribuũ invidia. Ad eam evitandam sumsit 72 duas schedulas, quarũ 70, erant inscriptæ voce* זקן senior, *duæ cæteræ vel vacuæ, utî nonnulli tradunt, vel inscriptæ* חלק pars. *Eas postquâ permixtas indidisset pyxidi, jussit quemque schedam extrahere. Qui extraxit schedulam inscriptã nomine* זקן *illi dixit:* Jampridem sanctificavit te Deus. *Qui vacuam, aut aliter inscriptã, illi dixit:* Deus te non vult; quid ego faciam tibi? *Atque hanc sortẽ fuisse volunt* Eldadi & Medadi, *qui ita Senatûs dignitate & Magistratu excluſi sunt: non tamen communicatione spiritûs. Nam & illi prophetârunt in castris, indignante Josua, qui illos à Mose cohiberi petiit: at non impetravit. Responsum autem accepit, dignum Mose, dignum omnium seculorum memoriâ:* An invides tu meâ causâ? Atqui utinam totus populus Jehovæ essent Prophetæ; *&c. Verba sunt hæc Disertiss. Witsii in Miscell. sacr. &c.*]

mindazáltal Isten öket tiszteltni a' Prófétálásnak Lelkével; mert sors szerint már választattak vala: (*Példab.* 16:33. és 18:18.)

℣. 27,28. Jósué másként kegyes és Istenfélö ember vólt, az Isten Lelke vólt ö benne: 4*Móſ.* 27:18,20. 5*Móſ.* 34:9. de még-is az irígység csak ki-tör belöle. Oh szelid lelkü Mósés: (4*Móſ.* 12:3.) nem irígykedik ö; söt buzgó lélekkel azt mondja: *Avagy én érettem irígykedel-é? Vajha a' Jéhovának minden népe Próféták! mert adná a' Jéhova az ö Lelkét ö beléjek!* E' Mósesi szent és kegyes feleletböl meg-világosodik, amaz első tekintettel nehéz értelmü Szent Irásbéli hely, melly vagyon, Jak. 4:5,6. *Avagy alitjátok-é, hogy az Irás hijába mondja: Az irígységre kiván a' Lélek, melly lakozik mi bennünk? söt nagyobb kegyelmet ád.* Méltó visgálódni, mind arról, mire czélozzo Szent Jakab az igékben; 's mind pedig affelöl, hol szól az Irás másutt arról, a' mit Szent Jakab bizonyít. Sz. Jakab szavainak értelme imez: Avagy a' Sz. Lélek, melly által a' keresztyéni hitre meg-szenteltettünk 's újjá-születtettünk, kinek mi lakó templomi vagyunk, a' kinek vezérlése által szükség igazgattatnunk, avagy (mond) az a' Lélek, mind maga önkét hajol é arra, mind azokat, a' kikben lakozik, vétkes kivánsággal hajtogatja-é az irígységre, hogy a' mások lelki javokon bánkodjanak? Távol légyen: *söt nagyobb kegyelmet ád;* azt tselekedvén, hogy kiki az ö felebarátja lelki javán örüljön, annak többeket 's nagyobbakat kivánjon; és igy annak példájával maga-is a' kegyelemben nevekedjék.

De mellyik Szent Irásbéli helyre mútat az Apostol? holott sem az ô, sem az új Test. Szent Irásokban sórúl szóra azon igék fel nem találtatnak; illö gondolkozni ollyan Szent Irásbéli helyröl, melly az értelemre nézve leg-közelebb járúl az Apostol szavaihoz, a' minémü a' Szent leczke; mellyben Mósés, ama' szelid lelkü ember, Sz. Lélekkel tellyes lévén, a' Lélekröl

lekről 's annak nemes munkáiról szólván, a' Léleknek másokkal való közöltetését irígylő Jósuénak, azt mondja: *Mi okon irígykedel én érettem?* 's miért akarsz engemet irígységre gerjeszteni? Avagy illik-é ez ahoz a' Lélekhez, melly én bennem, te benned, (4*Mós.* 27:18.) 's más szentekben lakozik? Távol légyen: *Vajha az URnak minden népei Próféták volnának!* Avagy a' mint az Apostol Sz. Jakab mondja, *(: söt nagyobb kegyelmet ád:)* adná nagyobb kegyelmét az UR mindeneknek!

TANUSAGOK.

I. *Néha abban az emberben-is, ki nagy mértékben vötte az Isten Lelkét 's annak ajándékit, láttatnak úgy meg-szünni a' kegyelmek, mintha el-szakasztattak 's el-vétettek volna attól.*

A' leczkében: ℣. 25. KERD. *Mikor esik az?* FEL. 1. Mikor valaki lelke-esméreti ellen való czégéres vétkekkel meg-fertezteti magát. Dávid *Istennek szive szerint* való embere vólt: 1*Sam.* 13:14. kiben *a' Jéhovának Lelke szólott:* 2Sam. 22:2. kettös nagy bünbe esvén, alig érzi az Isten Lelkének, annak a' mennyei tüznek szikráját szivében; azért könyörög olly forróan, hogy *Isten Sz. Lelkét töle el ne vegye:* Sólt. 51: 12-14. 2. Mikor az Isten itéleti 's szörnyü haragja alatt nyög a' lélek: *Mát.* 27:46. *Sid.* 5:7. *Sólt.* 77:3-5. és 88: *Jób.* 6:4. 's a' t. 3. Mikor elhagyja magát a' kegyelemmel biró, 's az elött fényesen tündöklö ember, vagy egy, vagy más tekintetre nézve. (: lásd feljebb a' Magyarázatot, elein.) Az a' te tiszted ember; valamíg birhadd magad, ne tsüggedj-el, ne hagyd-el magadat, *exerálld* 's add-ki a' nálad lévö Sz. Lélek kegyelmét, ne áss-el a' tálentomot: így légyen; ha néha, vagy büneidnek mérges fojtogatása miatt, vagy a' reád botsáttatott lelki próbáknak 's kísérteteknek szörnyü hévségek miatt tsüggedez-is a' te hited, apadni láttatnak-is a' nálad lévö Isten Sz. Lelkének ajándéki; nem hágyel az UR; *el-végezi, a' mit benned el-kezdett:* 's mikor épen már elfogyatkozni láttatnál, *meg-szaporítja* a' te *lelkedben az eröt:* Sólt. 138:3,8. hogy sürü, 's ugyan trupponként reád tódúló kísértetidnek idején-is *meg-erösödjél a' te Jéhova Istenedben:* 1Sam. 30: 1--6.

△II. *A' ki igazán 's valójába vötte az Isten Sz. Lelkét, nem irígyli azt, ha másoknak-is adattatik az Isten Lelkének ajándéka; söt szive szerint akarná azt, hogy az Isten népe 's Anyaszentegyháza minden igaz tagjainak adattatnék az Isten Lelke.*

A' leczkében. *Sólt.* 51:15. *Luk.* 22:32. *Ján.* 1:46. *Tsel.* 10:34,45, 47. *Jak.* 4:5,6. 's a' t. Az illyetén ember valójába Christus tanitványa: *Ján.* 13:34,35. és *Istentöl születtetett:* 1Ján. 4:7. Nem ama'

gonosz

gonoz Lélektöl vagyon, a' ki irígységnek Lelke, 's *atyafiaknak vádolójok:* Jel. 12: 10. eleitöl fogva *gyilkos:* Ján. 8: 44. és *magáért bőszkét állani kivánó:* Sólt. 8: 3.

Ellenben, nem igaz szivü ember az, 's nem igazán vötte az Isten Lelkét, ki tüzzel, vassal igyekezik valakit arra hajtani, a' miben ö van. Nem szabad a' más kitin 's lelkén uralkodni: 2*Kór.* 1: 24. 1*Pét.* 5: 2, 3. Ha te vötted az Isten Lelkét, 's meg-világositó kegyelmét; ha megesmérted az Evangyéliomi tiszta igasságot; adj hálát Istennek érette: buzgóan ohajtsad s kivánjad, hogy más felebarátod-is vegye az Isten Sz. Lelkét, világosodjék-meg; de ne munkálódd azt erőszakkal, mert nem szabad: 2*Kór.* 10: 4, 5. *Nem erövel, nem hatalommal, hanem az én Lelkem által:* Zak. 4: 6. A' lelki Salamon Templomának épületiben nem kell semminémü vas szerszámnak tsengésének, pengésének, tsattogásának hallattatni: *NB.* 1*Kir.* 6, 7 *. Nem tartozván semmiképen ide ama' példa-beszédbéli, *Compelle intrare:* Luk. 14: 23. *Kénszeritsd bé-jönni* mindeneket. Mert az a' kénszerítes, az Évangyéliomnak prédikálása által lött gyönyörüséges és édességes, nem erőszakos hivogatás. Három kiváltképen való dolgokat tartott-meg Isten különösön magának; azt mondotta hajdan, ama' Magyar vérböl való, 44-dik ditsöséges és gyözödelmes Lengyel Király, *Báthori István:* 1. *Hogy semmiböl valamit teremtsen.* 2. *Hogy jövendö dolgokat tudjon,* 's *eleve meg-mondjon.* 3. *Hogy a' lelki-esméreten uralkodjék.* A' ditsöséges emlekezetü II. *Maximilián* Imperátor-is igy szólott hajdan: *Nullam esse Tyrannidem intolerabiliorē, quàm conscientiis dominari velle. Quia solus Deus sit conscientiarum Dominus* †. Nints el-viselhetetlenb kegyetlenség, a' lelki-esméreten való uralkodásnál; mivelhogy tsak egyedül az Isten a' lelki-esméretnek Ura.

† vid. *Christ. Matt. Theatrum Hist. ad Monarc. prim. sub Nimrodo, pag. m. edi. Francof.* 16 *itē sub Maximil.* II. 46 *Imper. Germanor. pag. m.* 1095.--

Azért az irígységnek, söt az Antikristusnak Lelke nyughatatlankodik abban, a' ki bánnya 's irígyli azt, hogy Eldád 's Medád prófétálnak, hogy imezeknek, vagy amazoknak vallásbéli szabad *exercitium*ok vagyon. Oh irígy világ! ha lehetne, ki-vájná ma egyik ember a' másiknak a' szemét, mind a' testet 's mind a' lelket nézö dolgok aránt. Oh irígy világ! melly sok helyeken még tsak imádkozni sem engedi a' szegény *Evangelicus*okat: lásd-meg, és szabd ide azokat az igéket, mellyek vannak, *Ámós*, 7: 10, 12, 13. *Sólt.* 11: 1. Ha a' Sz. Pál lelke lakoznék az em-

[* Christina, *Augusta Svecorū Regina, quales ad Equitē Terlonum, 4. Non. Feb. A.* 1686. *Romā dedit literas, exhibet Clar. Melch. Leydekker in Contin. Hist. Eccl. G. Hornii:* Miror ego, Religionis Catholicæ negotia militarē in modum tractari, ---- De Regis Galliarum molitionibus non lætor, --- Violenta certē hæc fidei propagandæ ratio, parùm cum Evangelio, & Christi doctrina convenit. *NB.* ---]

az emberekben, nem kellene azt bánni, irígyleni, tilalmazni, hogy a' Christus prédikáltassék; söt örülni kellene azon, ha ſzinte nem tiſztán, vagy képmútatás ſzerint prédikáltatnék-is; (: melly távol légyen az Évangyéliomi tiſzta igaſságot vallóktúl!) láſd az Apoſ. ſzavait ezen dologban, Fil. 1:14-16,18. -- *Akarmi módon, akar képmútatásból, akar igaſságban prédikáltatik a' Chriſtus, -- ezen örülök, de örülni-is fogok.* A' mi tiſztünk az; ha igazán 's valójába vettük az Iſten Lelkét, éleſztgeſsük azt, 's annak kegyelmeit, mind magunkban, 's mind más kereſztyén felebarátinkban, kik velünk együtt azon drága hitnek örökösi; ne bánnyuk azt, ha Eldád, Medád profétálnak: kinek kinek a' mint az UR adta a' tálentomot, kereskedjék véle; hogy mikor ama' nagy Gazda haza jö, gazdag jutalommal fizeſſen. Imádkozzunk-is egymásért, hogy adja az UR az ö Lelkét mindnyájunknak! Ámen.

XI PRÉDIKÁTZIO.

Fel-vött ſz. Leczke: 1 *Ján.* 5:7,8.

Hárman vannak bizonyság-tévök az égben, az Atya, az Ige, és a' Sz. Lélek, és ez három egy. És hárman vannak bizonyság-tévök e' földön; a' Lélek, és a' viz, és a' vér, és ez hármak egyenlök a' bizonyság-tételben, *(: egyre vannak.)*

SZent János Apoſtol, ennek a' réſznek 5-dik ỳében, egy *propoſitiot*, 's egy bizonyos igaſságot téſzen-fel, nagy hathatóságú kérdésben: *Kitsoda a' ki meg-gyözi e' világot, hanem a' ki hiſzi, hogy a' Jéſus Iſten Fia légyen?* Gyözödelmeskedö a' Hit: *Sid.* 11: a' Nem-hivök e' világtól meg-gyözettettek, világ 's bün rabjai, teſtben élnek, 's mindent teſti böltseſég ſzerint (: a' melly merö halál: *Róm.* 8:6.) tselekeſznek. A' fel-tött igaſságot próbálja tovább az Apoſt. és világosítja; hogy t. ill. 1. A' világ gyözö Hit a' Chriſtust nem tsak tsupán nézi és ſzemléli; hanem annyiban, a' mennyiben ö *jött viznek és vérnek általa:* ỳ. 6. az-az: meg-eſméri a' Chriſtusban és meg-fogja az igaz engedelmességet és ſzentséget, és a' tökéletes elég-tételt; mellynek tsak egyikét hinni nem elég, hanem mind a' kettöt egyſzersmind. A' honnan így ſzól az Apoſ. *Nem tsak viznek általa, hanem viznek és vérnek általa**. 2. Két rendbéli hármas tanúknak *auctoritas*okkal próbálja az Ap. a' fel-tött igaſságot. *A' hármas kötél nem hamar ſzakad-el:* Préd. 4:12. *Három tanú ſzájából meg-áll az igaſság:* 5 Moſ. 19:15. A' Hit gyözi-meg e' világot; mert mind az égben 's mind a' földön úgy téſznek arról tanubizonyságot, ama' meg-tsalhatatlã három tanúk: ỳ. 7,8. *Elsö* tanú a' mennybẽ az *Atya;* ki el-küldötte ſzent Fiát e' világ váltságára; ki ſok réſzben, ſok mó-

* *Commodè hinc ii refelli poſsũt, qui paſſivâ ſolùm obediẽtiâ Chriſtum nobis meruiſſe ſtatuunt.*

ſok módon ſzólott hajdan az Atyáknak: *Sid.* 1:1. *Második* tanú az *Ige;* az-az, az Iſten Fia, a' mennyiben Ige; kiröl ſzólott az Iſten; ki maga-is eleitöl fogva ſzólott: *Éſa.* 52:6. ſzólta minékünk és kihirdette az *URnak dékrétomát:* Solt. 2:7. a' ki ſzemléltette magábã mi velünk az Atyának ſzerelmét; a' ki mi érettünk ſzólott az örökké-való kezesség fel vállalásakor: *Jób.* 33:24. ſzólott ama' nevezetes könyörgésben, melly az ö teſtének áldozatját meg-elözte: *Ján.* 17: ſzól ma-is, eſedezvén értünk: *Róm* 8:34. *Sid.* 7:25. *Harmadik* tanú, a' mi lelkünkkel együtt tanubizonyságot tévö *Lélek*, a' ki mi bennünk azt kiáltja, *Abba*, ſzerelmes Atya: *Róm.* 8:15,16. a' ki mi érettünk eſedezik a' mi foháſzkodásinkban: ℣.26,27. azt tselekedvén, hogy megeſmérvén azt, mi a' Lélek akaratja, eſmérjük-meg az Iſten akaratját. Hozzá adja a' tanúkhoz az Apoſt. *És ez Három egy;* az-az: a' mint egy állatjok, egy terméſzetek, úgy egy akaratjok van azoknak; és az egyiknek akaratja tanubizonságot téſzen arról, hogy a' mind háromnak azon egy akaratja vagyon.

A' J. Chriſtus igaz Iſtenſégének régi ellenſégi, ki-ſzúrták 's ki-taſzították vólt a' 7-dik ℣et ebböl a' reſzböl, még Arius elött*; hihetö az *Ebion* és *Cerinthus* tanitványi közzül valók, kik ellen irta vénſégében, a' Páthmos ſzigetéböl való haza-jövetele után, Éféſusbã a' ſz. Apoſ. e' levelet. De Iſten tsuda bölts gondviſeléséböl eſett, (:kinek eleitöl fogva nagy gondja vólt e' drága kíntsre, a' ſz. Irásra, hogy makula 's tsonkaság nélkül tartatnék-meg az Ekkléſia kebelében:) hogy nem minden *Exemplár*okból ſikkaſzthatták-ki; hamar eſzre vették az *Orthodoxus*ok, és az *Exemplar*okba *reſtituál*ták.

Hogy a' sár házban lakó, földböl való ember, ki mint a' fel-vetett kö, örökké tsak a' földre ſiet, azt ne mondja: *Kitsoda hág-fel nékünk az égbe?* ki hallgatja-meg, 's ki mondja-meg nékünk, mitsoda tanubizonságot teſznek azok a' három mennyei tanúk? azért e' földön *teſtá*ló tanúkat-is állít elö az Apoſtol: ℣.8. láſd-meg, *Róm.* 10:6-8. 5 *Móſ.* 30:12-14. Ama' három mennyei tanuk, viſzont három eſzközök által teſznek tanubizonyságot e' földön; t. ill. *a' Lélek, viz és vér által.* Ama' hires, Áfrikabéli Hipponenſis Püſpök, a' ſz. *Ágoſton* D. (: ki az 5-dik *ſeculum*ban élt:) az Iſtennek Chriſtus Jéſusban ki-nyilatkozott kegyelmességének zálagit 's tanubizonyságit, a' ſzent Sákramentomokat, és azok-

[* vid. *Seldenum de Synedriis lib.* 2. *cap.* 4. *item Poli Synopſ. in* 1 Joh. 5. *Ideo & Socinianiſſans Curcellaus in Edit. Grac. Nov. Teſt. ad* ℣.7,8. *hac addidit in margine inferiori:* Verba incluſa - - - uncinulis, deſiderantur in multis veteribus codicibus Græcis & Latinis; ùt & in verſione Syriaca, Arabica, & Æthiopica: non agnoſcuntur à multis Patribus; & deſunt in quibusdam vetuſtis impreſſionibus: *vid. Cel. Fraus. Burmanni Synopſ. Tom.* 1. *lib.* 1. *cap.* 33. §. 24.]

nak ſámokat tsinálja-ki e' ſ. Irásbéli helyből, öſve-vetvén a' 6-dik ỿet, és *Ján.* 19:34. A' ſ. Kereſtségben az Isten kegyelmének zálaga *a' viz;* az Uri ſ. Vatsora, a' Chriſtus halálának (: melly *vérnek* ki-omlása által lött:) emlekezetire ſereztetett: Ezek, az Istennek 's az ö kegyelmességének tanui itt e' földön; mellyek mellé ha járúl *a' Lélek*, a' harmadik tanu, úgy léſen hathatós, foganatos és idveſséges a' ſ. Sákramentom; 's mind a' két Sákramentommal való idveſséges élést e' petsétli-meg. Nem ellenkezik e' Magyarázat a' hitnek *analogiá*jával: mind-azáltal illendöbb a' 8-dik ỿnek magyarázatját fel-függeſteni 's egy be-kötni a' 7-dik ỿsel, illyenképen: T. ill. hogy e' földön *teſtáló*, de nem földből, ſem földről való *Elsö tanu*, melly tanubizonyságot téſen arról, hogy a' Jéſus Isten Fia, és hogy annak vagyon élete, 's a' gyözi-meg e' világot, a' ki azt az igaſságot hiſi; *a' Lélek:* Az a' Lélek, mellyet régen helyhetett vólt Isten Móſesbe 's a' Prófétákba, hogy eleve ſólnának, 's tennének tanubizonyságot az ö Fiáról a' Jéſusról: *Jel.* 19:10. 1 *Pét.* 1:10,11. *Tsel.* 10:43. Az a' Lélek, melly által, magát meg-áldozta a' Chriſtus: *Sid.* 9:14. Az a' Lélek, melly Pünköſt napján él-jövén *meg-gyözte a' világot a' bünröl;* 's a't. Ján. 16:8. Az a' Lélek, melly által ma-is a' Chriſtus prédikáltatik; melly által a' Chriſtusbā való, világot gyözö hit az emberek lelkekben nemzödik. *Második* földi, és e' földön lött tanu, *a' Viz;* az-az: az a' tökéletes tiſta engedelmesség, melly ſerint mind a' törvénynek eleget tött az a' Jéſus, kiben való hit meg-gyözi e' világot, mind a' bünöket tökéletesen el-moſſa: így, *Ján.* 3:5. *Sid.* 10:22,23. *a' viz* jegyzi, a' Chriſtusnak tiſta, tökéletes elégtételü engedelmességét: *Sólt.* 51:9. *Harmadik*, földön-tanubizonyságot tévö *tanu, a' Vér;* mind a' Jéſus lelkünk rútságát el-mosó ſ. vére, (: mellyről egyenesbben ſó van a' 6-dik ỿben:) 's mind pedig az a' vér, mellyet vigan 's örömeſt, hit, ſeretet, 's békeſséges-türés által ki-ontottak és ontanak, a' Jéſus igaz *confeſſori*, a' ſ. Mártirok, a' Chriſtus nevéért, 's az Évangyéliomi igaſságért, lévén az ö ſivekben a' Sz. Lélek által gerjeſtetett öröm. Ha valamiből, bizony ebből tetſik-meg egyikből a' fel-tött *propoſitio*nak igaſsága. Az Isten Fiában való hit gyözi-meg e' világot, e' világ kegyetlenſégét; a' hit gyözi-meg a' teſtet: láſd, *Sid.* 11:36-38. *Jel.* 12:11. *Tsel.* 7:56,59,60. *Dan.* 3:17,18,25. 's a't.

-És e' hármak egyenlök a' bizonyság-tételben. Az-az: Azon egy dolgot, egy formában, egy eröben bizonyítanak; külömbözö 's egymás-sal ellenkezö tanubizonyságot nem tehetnek: Mert a' három égi tanúk-is, kik eſközül vötték magoknak a' földön való tanubizonyság-tételre ezeket, edgyek; az Atya, az Ige, és a' Sz. Lélek, a' három ſe-

mélyben

mélyben egy állatú, egy méltóságú örök Isten: ℣.7. erre az egységre, mint az ö benne való hitnek fundámentomára, sokszor igazít a' Christus az Évangyélistáknál: láss, *Ján.*5:19,20. és 10:30. és 17:22. A' nélkül az egység nélkül, nem lehetne a' Christus a' láthatatlan Istennek ábrázatja, (:*Kol.*1:15. *Sid.*1:3.) nem lehetne mi Királyunk 's meg-tartónk: az Isten sem lött vólna mi Istenünk. Az Izraelnek hajdan, ugyã *symbolum*úl 's jelül adta vólt Isten ezt a' maga egységét: 5Mos.6:4. *Halljad Izrael, a' mi Urunk Istenünk egy Isten:* és 4:35. és 32:39 *.

TANUSAGOK.

I. *Világ győzö hiti ritka embernek van e' világon: és bóldogabb ember nints annál, mint ki arra szert tehet.*

A' leczke elött lévö verseknek egybe-vetésekböl jö-ki a' Tanúság. Azért pedig ritka az ollyan hitü ember; mert nem minden hiszen ama' menyei és földi tanuk bizonyító tanubizonyságtételeknek, melly szerint a' Jésust Isten Fiának lenni, lelkek-esméretiben hathatóson meggyözettetvén el-hihetnék, ha sedél nem vólna a' szemeken és szíveken. Azért mondja az Apostol oda-alább azon részben, ℣.19,20. --*Az egész világ gonoszba tétetett. De mi tudjuk, hogy az Isten Fia el-jött, és adott minékünk értelmet, hogy meg-esmérjük azt, a' ki Igaz; és vagyunk abban az Igazban, az ö Fiában a' J.Christusban. EZ AZ IGAZ ISTEN, ÉS AZ ÖRÖK ÉLET.*

II. *A' Sz.Háromságnak titkát, hogy az igaz Istenségben három személy vagyon, Atya, Fiú, Sz.Lélek; és hogy az a' három személy, állatjára nézve, egy hatalmú 's méltóságú örök Isten, ezt a' titkot* (mondõ) *mindẽ idvezülni akaró embernek szentül hinni kell.*

A' leczkében: láss, *Ján.*17:3. és 10:30,38. és 5:19,21,23,26. és 17:22. 5*Mós.*4:35. és 6:4. 1*Ján.*1:2,3. 's a't.

Miképen lehessen pedig az, hogy az egy Isteni állatban három személy légyen, nagy titok ez, és az emberi elme nem mehet ennek végére, hanem belé hal, 's el-borittatik. Eleitöl fogva káromkodott e' hitetlen világ, e' felséges titok ellen. Mert hogy a' régibb eretnekekröl, (: minémüek vóltak az *Ebioniták, Cerinthianusok, Carpocratianusok, Samosateniánusok, Photinianusok, Ariánusok, Pneumatomachusok, Muhammedistáknál;*

[* *Quisquis vocatur Jehova in verbo Dei, est Deus noster, non --- diversi nominis aut naturæ ab alio, qui nominatur Jehova, & Deus noster, & verba Jehovæ Dei nostri, atque opera ipsius, sunt verba & opera unius. Jam verò patet, & Filium, & Spiritum Sanctum vocari Jehovam, & Deum nostrum. Sequitur igitur, quòd Pater, cujus est Filius, & Sermo, sive Filius & Spiritus Sanctus unum sunt. Verba sunt Erud. ac Celeb. Cocceji op. Tom.5. schol. in Epist.* 1Joh.5:§.9. *&c.*]

medisták; 's a't.) ne ſzóljak; az el-múlt *ſeculum*ban, ama' mélyſéges kútnak füſtiböl, a' Fiú Iſtennek örök Iſtenſége, a' Szent Lélek Iſtennek ſzemélyſége, söt az egéſz Sz. Háromság egy örök Iſten ellen veſzedelmesül káromkodó eretnekek támadtanak 's jöttenek-fel: kik közzül való vólt, a' Spanyol *Servetus Mihály*, ö utánna *Valentinus Gentilis*, *Blandrata György*, *Dávid Ferencz*, *Fauſtus Socinus*, és többek; kik közzül az elsöt, t.ill. *Servetus Mihályt*, ſzörnyü káromkodásáért a' kereſztyén Magyiſtrátus *Genevában* elevenen meg-égettette, 1553-ban: *Valentinus Gentilis* nevü káromkodónak-is *Bernában*, a' Helvetiusok egyik fö városokban feje vétettetvén, 1565-ben *.

* vid. *Chronolog. Sacr. N. Teſt. Cel. Joh. Henr. Sviceri, pa. m. 446. &c.*

Haſzontalan munka, és hijába-való fö-törés az-is, melly ſzerint e' felſéges titkot, némellyek mind a' régibb, 's mind az újabb Tudósok közzül, a' terméſzet könyvéböl és az emberi okoskodásból vett erösségekkel akarták világosítani és próbálni †. De az ollyatén okoskodások nem egyebek, hanem tsak e' titok körül való vakoskodások: mert ſoha bizony a' terméſzet világánál, a' kegyelem és Iſteni jelentés nélkül, a' ſz. Irás világán kivül, e' titoknak értelmére nem juthat az ember. A' Pogányok a' terméſzet világánál tudják 's látják azt, hogy vagyon Iſtē: *Róm.* 1:19,20. de hogy az az Iſten állatjában egy, ſzemélyében három légyen, ezt a' titkot ingyen nem-is gyaníthatják. A' melly dolgokat a' régi Pogányok irásikból, minémü vólt, a' Móſessel egy ivású, 's egy idö tájban élt *Hermes Triſmegiſtus*, (: avagy *Ter-Maximus:*) a' Filoſofusoknak Attyok §; azután *Plato*, a' ki élt Urunk ſzületése elött 380 eſzten-

† *Ita è noſtris Keckermann⁹, Pojretus; &c. vid. Clar. Fr. Burmāni Synopſ. Tom. 1. lib. 1. cap. 32. §. 1. 2.*

[§ *Hermes in Aſclepio, ita locutus fuiſſe fertur: Deus meus atque Pater, mentem aliā, ſibi opificem peperit: item, Monas gignit Monadem, & in ſe ſuum reflectit ardorem. item, Toto in mundo lucet Trias, cujus Monas eſt Princeps; &c. vide plura conſimilia apud Mauritium Comitem de Fliſco, Decad. de Fato. Sphæra Dec. pag. 5.* Chaldæi *nomen Dei ſcribunt per duplex Jod ſuperiùs, & per vocalē inferiùs. in hunc modū ⁊ ⁊ unde quidam exſculpſerunt Doctrinā Trinitatis: ut in duabus literis agnoſcatur Pater & Filius, & in vocali Sp. Sanctus procedens ab utroque: vid. Doctiſſ. Joh. Lightf. op. Tom. 1. in Erubhim ſive Miſcellan. cap. 2. hic idem refert, quale commentū habeat* Bonfinius, *Rerum Ungar. ſcriptor. Nos Hiſtoriā ex ipſo Bonfinio tranſcribemus, quam habet Decad. prim. lib. 5. ſub init. fol. m. 73. &c.* (: *Lightfootius paulò aliter habet:*) --Cùm univerſa Gallia Ariana hæreſi laboraret, quâ inæquales Sanctiſſimæ Trinitatis perſonas eſſe credebat, Filium enim Patre, Spir. verò Sanctū & Patre & Filio longè minorem eſſe dicebat, divino quodā miraculo plane declaratū eſt, Deum in tribus perſonis unius & æqualis eſſe ſubſtantiæ. *Naſatenſi* namque urbe, divina ope ab Unnorū obſidione liberata, cùm Pontifex maximus pro agendis gratiis ſacra faceret, æquales ecce guttas tres ſuper aram cecidiſſe videt, cryſtallo clariores, quæ cùm unà congruiſſent, in unionē unicū redactæ ſunt; *&c.* (: *Doctiſſ. Lightfoot. neſcio ex quo & quali exemplari rem geſtā clariùs ita deſcribit, porrò, quæ deſunt in meo exemplari; &c.*) --Tres ſangvinis guttæ de cœlo in Altare decidunt, quæ aliquamdiu jacuerunt æquali invicē ſpatio diſcretæ, ad oſtendendā trium perſonarū

diſtinctionē; ad extremùm verò, toto vidente populo, coierunt, ad oſtendendam eſſentiæ unitatē. Hæc Hiſtoria. Verùm certius (*inquit*) habemus Prophetiæ verbū: *Tres eſſe, qui teſtentur in cœlo, Patrem, Verbum, & Sp. Sanctū; & tres illos eſſe unum.*] eſztendökkel; és többekből; viſzont a' *Sibyllák* költeményes leveleikből, elö-hoznak, a' Sz. Háromságnak nagy titka aránt, némellyek; azok bizonytalanok, és *fabulák*kal tellyesek: ha hol pedig valami valóság 's bizonyosság vagyon azokban; a' Sidókkal való társalkodásból, 's ezeknek ſzent könyveikből vötték azokat a' Pogányok. Egyedül csak Iſteni jelentésből tudhatunk e' mélyſéges titok aránt, a' mit tudhatunk.

Némellyek valamelly haſonlatosságokat gondoltak-ki, mellyekkel világosítani akarják (hogy már) e' titok körül vakoskodó emberi ſetét elmét. P. ok. 1. Ha a' tükört valamelly viz mellé téſzed, úgy hogy a' Nap ſúgári sütheſſenek a' vizbe, érdekelheſsék a' tükört-is; mindjárt fogſz látni három napot; egyiket az égen, másikat a' vizben, harmadikat a' tükörben: az elsönek világa magában 's magától vagyon; a' másodiknak az elsötöl; a' harmadiknak mind a' kettötöl; 'sa't. 2. *Cyrillus*, Alexándriai Püſpök, (: a' ki élt Urunk ſzületése után 440-dik eſztendö tájban :) így világosította hajdan azt a' titkot: A' *Nap* a' ſzülö Atyát; *a'* Napból ki-jövö *ſugárok*, az Atyától ſzármazott 's öröktöl fogva ſzülettetett Fiút; a' Naptól 's annak ſugáritól ſzármazó *melegség* 's *világosság*, a' Sz. Lélek Iſtent, alkalmas haſonlatosságban ki-ábrázolhatják. Mert mint a' napot más nap nemzi; úgy az Atya* (*ingenitus,*) nem ſzülettetett: A' ſúgár a' Napból jö-ki, és egy idejü a' Nappal, nem elébbi, 's nem utólſóbb; így a' Fiú; 's a' t. Söt a' miként az égről ſoha le nem ſzálló Nap, az ö világosságát e' földön ſúgári által terjeſzti-el; úgy az Atya Iſten az égből le-küldötte az ö Fiát, ki e' világnak világossága vala, (*Ján.* 1:) A' Sz. Lélek Iſten pedig mind kettötöl ſzármazó, lelkeket tápláló 's meg-elevenitö örökké-való melegség és világosság. 3. *Baſilius*, a' Cappadociai Céſareának Püſpökje, (: a' ki élt a' 4-dik ſeculumban, és meg-hólt *Gratianus* Imperator idejében, 378-dik eſztendö tájban †:) a' Naptól meg-világosíttatott, és kiváltképen háromféle ſzint mútató ſzivárványtól, a' felyhökbe helyheztetteteett Iſten ivétöl vött haſonlatossággal, igyekezte világosítani a' Szent Háromság titkát: mások meg másuñan vétetett haſólatosságok által §.

* vid. *Forbeſium Inſtruct. Hiſt. Theol. lib.* 1. *cap.* 5.

[† *Epiſtol.* 45. *ad Fratrem Gregorium Nyſſenum. Frater enim Baſilii fuit Gregor. Nyſſenus, non Nazianzenus; ut erratum quandoque eſt ab ipſo Auguſtino, obſervante Clar. Spanhemio, Introd. ad Hiſtor. N. Teſtam. ſæcul.* 4. *pag. m.* 424. *&c.*

§ *Similitudines alii deſumſêre, ab anima humana, triangulo, ſphæra, fonte, præſertim autem à luce, item à nive; &c. Nix, pluvia, & glacies, tria ſunt hæc, ſed tamen unum; ſic in perſonis Deus eſt trinus, tamen unus.*]

De mind azok tsak a' mi elménknek setétségét jelentö, 's Szeméremre méltó vakoskodások: a' test és a' vér nem jelentheti-meg nékünk azt a' titkot; a' minthogy a' Jésust-is Isten Fiának lenni, hit által esmérjük 's tudjuk: *Mát.* 16:16,17. 1*Ján.* 5:1,5. Attól az idötöl fogva, hogy az örökkévalóságnak mélységéböl magát ki-tündököltette az Isten, és a' teremtetett emberrel meg-esmértette, nem más úton, hanem Isteni jelentésböl tudhatta az ember azt a' titkot: Az épségnek állapatjában míg volt Ádám, kétség kivül értette azt a' titkot*, (: mint erröl odafeljeb-is sólottunk a' II. Szakaszbéli XI. Prédikátziónak a' vége felé:) mivelhogy Istennel gyakori társalkodása volt, kitöl-is az ö boldogságára tartozó mennyei jelentéseket gyakran vött, az Istennek Sz. Fia-is az Élet-fájának sákramentomában elötte lévén le-rajzoltatva. Az ö eredeteket meg-tartott, és az Istennek ditsösége mellöl el nem maradott Sz. Angyalok felöl, én most nem *disputálódom*; miként értik 's tudják ök azt az igen felséges titkot; Isteni jelentésböl-é, vagy pedig az ö nemes lelkeknek természeti tökéletességeknek erejekböl? elég az; hogy az Isten ditsöséges Királyi széki körül udvarolván töményteni sok ezeren, az imádandó Sz. Háromságnak hármas szentségü ditsöséget tulajdonítanak szüntelen, ama' jeles éneket énekelvén: Ésa. 6:3. *Szent, szent, szent a' seregeknek URa, tellyes mind a' széles föld az ö ditsöségével:* lásd, Jel. 5:12,13. és 1:4,5. 's a't.

vid. Celeb. Burmanni Syn. Tom. 1. lib. 1. cap. 32. §. 5. Cl. Herm. Witsii Oecon. Fœd. lib. 1. cap. 2. §. 5-8. &c.

Applicatio. Mi, kiknek-is ez a' titok Isten jóvóltából 's irgalmából meg-jelentetett, ditsöséget adván a' Sz Háromság egy örök Istennek, tsudálkozzunk, de ne kételkedjünk; hidgyük-el szentül, de ne visgáljuk békételenül azt a' felséges titkot: *Róm.* 11:33. Oh melly sok hatzon árad lelkeinkre e' titoknak ki-jelentéséböl! T. ill. 1. Ha az Atya Istennek Fia nem vólna; nem foghatnók-meg, 's elménkkel el nem érhetnök mi azt; miként engeszteltetett-meg a' meg-haragutt Isten mi hozzánk, t. ill. az ö Sz. Fiának tökéletes elég-tétele által; melly nélkül ha az (*offensát*) a' meg-bántódást, el-engedte vólna Isten, néminémü meg-sértödés esett vólna az ö szent igasságán. De mivelhogy az Atyának Fia ván, és e' kettönek Sz. Lelke; innen esmélhetjük, miként lehetett az Atya mind rajtunk kereskedö Fel-peres, mind Biró; a' Fiú, Meg-váltó, 's egyszersmind esedezö Prókátor; a' Sz. Lélek, az (*absolutionalist*) adósság terhe alól való fel-szabadúlásunknak czímeres, nemes szabadsági levelét, lelkeink hús táblájokon meg-iró 's meg-petsétlö *secretarius*. Az Atya szent Fiát adta értünk: *Ján.* 3:16. a' Fiú szent Attyának bé-adta váltságunk árát; mellyet az Atya *acceptált*, 's el-vött, és úgy hozzánk meg-engeszteltetett: melly *transactio*, meg-szerzödés után, a' Sz. Lélek-is

Lélek-is örömmel ki-adja a' mi Istennel való meg-békélésünknek, 's lelkünk következendö bóldogsága felöl való bizonyosságunknak ſabad nemes levelét, önnön maga lévén annak zálaga és petsétje: *Éfés.* 1:14. és 4:30. 'S ebben áll a' mi egéſz idvesſégünknek rendi 's *œconomiá*ja: Ján. 17:3. 2. A' titoknak (:mellyről e' Tanitásban viſgálódás vólt:) ki-jelentéséből, ez a' hiveknek állhatatos vigaſztalások; hogy a' Szent Háromság egy örök Isten, ki a' mi hitünknek tsalhatatlan tárgya, elégſéges fundámentoma és oſlopa a' mi bóldogságunknak: mindenképen elégſéges, 's mindennémü akadékok ellen hatalmas a' mi Istenünk arra, hogy a' ſámunkra kéſzíttetett idvesſéget 's bóldogságot meg-adja: 1*Pét.* 1:5. *Róm.* 8:35,38,39. Ha ez egéſz világ, 's az ördög torkát ellenünk fel-tátja-is, ſarkall, és mindenképen oſtromol-is; nem ſükſég rendkivül megrémülnünk, ha a' Sz. Hároms. Istē a' mi paisunk: 1*Mó.* 15:1.

Ezt a' mi idvesſégünknek, 's váltságunknak ditsöſéges nagy munkáját tökéletesen el-végezö, örökké élö, áldandó és imádandó Sz. Háromság egy bizony örök Istent, hirdettük, prédikáltuk és tanítottuk mi, *kegyes Olvasók* tinéktek ez együgyü munkában; a' végre, *hogy néktek-is társaságotok légyen mi velünk, és a' mi társalkodásunk légyen az Atyával és az ö Fiával a' J. Chriſtussal:* 1 Ján. 1:3. *Az Ur J. Chriſtusnak kegyelme, az Istennek ſerelme, és a' Sz. Léleknek veletek való közösüléſe légyen mindnyájan ti veletek!* 2Kór. 13:13. Ámen.

Sólt. 19:15.
Legyenek a' te kedved ſerint, az én ſámnak beſédi, és az én ſivemnek gondolati, a' te orczád elött, óh Jéhova! én köſiklám, és én Megváltóm!

Sólt. 104:33.
Éneklek az URnak az én életemben, éneket mondok az én Istenemnek a' míg léſek.

V É G E.

DITSÖSÉG A' SZENT HAROMSAG EGY ÖRÖK ISTENNEK MIND ÖRÖKKÉ!

E' KÖNYVBE BÉ-FOGLALTATOTT, MAgyarázatra fel-vött, 's lelki haſznra ſzabattatott Szent Irásbéli Leczkéknek

LAISTROMOK,

A' SZAKASZOKNAK Rendek ſzerint:

AZ ELSÖ SZAKASZBAN vannak, az Iſten Fia Meg-teſtesüléséről 's világra való jövetéléről emlekeztetö, N. Karátsoni Innepekre kéſzitö, avagy az *Adventi Vasárnapokra* intéztetett Tanitások: A' fel-vött ſz. Irásbéli Leczkék imezek:

I. *Mát.* 25: 6. - levél 1
II. *Habak.* 2: 1-3. - 10
III. *Luk.* 1: 26,27. - 16
IV. 1 *Móſ.* 28: 12,13. - 23
V. *Mát.* 24: 29-31. - 30
VI. *Luk.* 19: 1--6. - 43

A' MASODIK SZAKASZBAN vannak, az Ige Meg-teſtesüléséről, Chriſtus világra való jövetéléről és ſzületteteséről tött, *N. Karátsoni* Innepre rendeltetett Tanitások: A' mellyek Fundámentomoknak rendek imez:

I. 1 *Tim.* 3: 16. - 51
II. *Jér.* 31: 22. - 56
III. *Mik.* 5: 2. - 67
IV. *Ján.* 1: 14. - 75
V. *Sid.* 2: 7. - 84
VI. 4 *Móſ.* 24: 17. - 90
VII. *Luk.* 2: 13,14. 99
VIII. *Agg.* 2: 6-9. - 106
IX. *Luk.* 2: 6,7. - 114
X. *Luk.* 2: 8-11. - 120
XI. *Luk.* 2: 28--32. 129
XII. *Luk.* 2: 1--8. - 137

A' HARMADIK SZAKASZBAN vannak, a' Chriſtus ſzületését követö néminémü emlekezetes dolgokról, péld. ok. a' Chriſtus Környül-metéltetéséről, Napkeleti Böltseknek Chriſtus imádására való jövetelekről, 's a't. tött Tanitások: A' mellyeknek Leczkéiknek rendek imez:

I. *Luk.* 2: 21. 143
II. *Kol.* 2: 11. - 162
III. *Mát.* 2: 1,2. - 167
IV. *Mát.* 2: 13,15. - 175
V. *Jér.* 31: 15. - 183
VI. *Ésa.* 63: 4. - 190
VII. *Ésa.* 61: 1,2. - 197
VIII. 2 *Móſ.* 4: 17. 202

A' NEGYEDIK SZAKASZBAN vannak, a' Chriſtus keſerves Kín-ſzenvedéséről és Haláláról való

való áhítatos Elmélkedések: A' mellyeknek Fundámentomoknak rendek imez:

I. *Ján.* 12: 27. - 211
II. *Sólt.* 22: 17--22. 221
III. *Mát.* 26: 36-38. - 229
IV. *Ján.* 19: 28-30. - 236
V. *Zak.* 13: 7. - 245
VI. *Ésa.* 63: 1-3. - 255
VII. *Sid.* 13: 11-13. - 263

AZ ÖTÖDIK SZAKASZBAN vannak, az Ur Jésus halálból való fel-támadásáról tött idvességes tanítások: a' mellyeknek Fundámentomoknak rendek imez:

I. *Márk.* 16: 1-6. - 272
II. *Ján.* 20: 15-17. - 280
III. 2 *Tim.* 2: 8-9. - 287
IV. *Ján.* 2: 19. - 293
V. *Sólt.* 16: 10. - 304
VI. 1*Kór.* 5: 7.8. - 310
VII. *Jelen.* 5: 5. - 319
VIII. *Mát.* 17: 9. - 327

A' HATODIK SZAKASZ magába foglalja, a' Chriſtus Mennybe-menetelinek emlekezetinek Innepére való Tanításokat: a' mellyeknek Fundámentomoknak rendek imez:

I. *Tsel.* 1: 9-12. - 340
II. *Ján.* 14: 27. - 349
III. *Sid.* 9: 24. - 356
IV. *Ján.* 17: 4-5. - 364
V. *Tsel.* 7: 55-56. - 372
VI. *Sólt.* 110: 1. - 379

A' HETEDIK SZAKASZBAN vannak, a' Szent-Lélek Iſtenek Pünköſt-napi el-jöveteléről, 's a't. és azon Léleknek nemes ajándékiról 's drága kegyelmeiről való Elmélkedések, a' mellyeknek Fundámentomoknak rendek imez:

I. *Tsel.* 2: 1-4. - 388
II. *Ján.* 1: 32-33. - 396
III. 1*Kór.* 12: 3. - 407
IV. *Mát.* 3: 11. - 417
V. *Ján.* 16: 8. - 426
VI. *Tsel.* 7: 51. - 432
VII. *Ének.* 4: 16. - 438
VIII. 4*Móſ.* 21: 16-18. - 445
IX. *Ján.* 7: 37-39. - 452

VÉGE.

A' derekasabb Fogyatkozások ORVOSLASOK: Mellyek e' könyvben néhol találtatnak, mind az *Author*nak távol léte miatt, 's mind pedig a' *Typographia Praesesének* sokáig tartó, sinlö betegsége miatt.

Az elsö szám, *levél számot*; az utólsóbb, *lineát*, avagy a' levél szálon lévö *betüs sort*, jelent. A' *marginalis*, avagy a' *leveleknek oldalokon*, avagy *alsóbb széleiken* lévö *jegyzésekre*-is vagyon néhol igazítás, többire Deák nyelven.

levél 1. linea 22. Ének 3: olvasd, 4: lev. 25. l. 9. *tutelans*, olv. *tutelaris*. le. 42. l. 37. *mennydörgését a' rettenetes*, olv. *mennydörgését rettenetes*. lev. 54. l 16. *Cantuariumi Érsek*, e' szók mellet van a' levél szélire mútató jel*; de e' *marginalis notát* kifelejtette a' betü-szedö: *Qui vixit saeculo* 11. *diversus ab Anselmo Lucensi, item Anselmo Laudunensi, eodem saeculo viventibus*. pag. 62. l. 38. in marg. infer. *Cajo Cassio*, lege, *Cajo Cassio*. pag 64. in marg. exter. *Sum. Maresii*, leg. *Sam. Maresii*. l. 74. l. 22. *fülettetésinktöl*, ol. *fülettetésünktöl*. l. 77. l. 30. *ki-adotott*, ol. *ki-adatott*. l. 78. l. 18. *czálozván*, ol. *czélozván*. l. 90. l. 5. *nem-is adott*, ol. *nem-is adatott*. l. 97. l. 30. *Hajások*, ol. *Hajósok*. l. 99. l. 6. *az záfkója*, ol. *az özáfkója*. l. 103. l. 27. *a' két Jánus Isten arczúlatú*, ol. *a' két arczúlatú Jánus Isten*. l. 104. l. 26. *Mát.* 20: ol 10: l. 222. l. 1. add hozzá, *-emlek*. l. 123. l. 23. *die* בפרים lege כפרים l. 124. in margine inferior. lin. marg. 4. *exequans*, leg *exæquans*. l. 156. in marg. infer. l. 1. *Errant*, leg. *Erant*. l. 170. l. 9. *fékek*, ol. *fékke*. ib. in mar. infer. lin. ult. *Christo Nascens*, lege, *Nascente*. pag. 176. in marg. inferiori lin. 2. נער lege נצר item נער lege נצר l. 185. l. 14. *Benjámiták*, ol. *Benjáminiták*. l. 191. l. 28. *Ære*, leg. *Æra*. l. 199. l. 2. *Furius*, leg. *Furius Camillus*. l. 203. l. 34. *tüdö*, ol. *tudó*. l. 233. l. 19. *kóstolták hegyen*, ol. *kóstolták a' hegyen*. l. 238. l. 4. *forgalmatossággal*; add hozzá, *A' melly hét ökör, ama' hét arany*. l. 270. l. 11. *ditsekeni*, ol. *ditsekedni*. l. 271. l. 6. *keteséét*, olv. *kereséét*. pag. 295. in marg. infer. lin. marg. 9. *opificium*, leg. *opificum*. l. 328. l. 1. *zmnden*, ol. *minden*. pag. 355. lin. antepen. *induebatur*, leg. *intuebatur*. pag. 361. l. 39. θεατρικόν, leg. θεατρικόν. l. 389. l. 27. *máskánt*, ol. *másként*. p. 411. circa finem *oraculo*, lege *oracula*. pag. 429. lin. antep. *podere*, leg. *prodere*. l. 441. l. 21. *Éseki* ol. *Éseki*. pag. 445. lin. antep. *Libtfoot*. leg *Lightfoot*. pag. 448. l. 36. *civitatibus*, leg. *cavitatibus*. p. 451. l. 34. παιδιστὴς, le. παιδιστὴς. pag. 454. lin. pen. *ipsemet*, l. *ipsam*.

KERESZTYENI INNEPLES,

Avagy,

LELKI SZENT MESTERSÉG.

Melly azt adja elödbe, 'mint kelljen néked az Ekkléſiáktól rendeltetett és már bé-vött Innepeket, *Karátsont*, *Húsvétot*, *Pünköſtöt*, a' több fiól Innepekkel együtt meg-üllened, és azok felöl józanon értened.

Mellyet prédikálot, a' Debreczeni Ekkléſiában, 1663-ban 26.Mart.
MARTONFALVI GYÖRGY.

Melly most újolag, a' b.eml. Authornak áldott emlekezetire, és közönſéges haſznra másodſzor botsáttatik-ki
D. E. P. által.

Fel-vött ſzent Leczke: *Ésa.* 1:13.

Az új hóldnak és a' ſzombatnak innepét, egyéb innepeknek gyülekezetekkel egybe, el nem ſzenvedhetem; mivelhogy azok hijábavaló gyülekezetek.

AZ Bünben heverö népnek innepek, inneplések, áldozatok, könyörgések, és minden Iſteni tiſzteletek, kedvetlenek az Iſtennek tekinteti elött. Meg-tetſzik ez; I. Péld. 28:9. *Valaki el-fordítja az ö fülét a' törvénynek hallásától, annak könyörgése-is útálatos.* II. Ámós, 5:21. *Gyülöltem, meg-vetettem, nem ſzaglom a' ti innep napotokon való jó illatozástokat.* Valljon miért? Bizonyára azért, mert nem vólt a' Sidók közt itélet és igaſság; a' mint a' 24-dik ÿből meg-tetſzik. III. Ján.9:13. *Tudjuk pedig, hogy az Iſten a' bünösöket meg-nem hallgatja.* IV. És utólſzor, ebböl a' mi leczkénkböl; *Az új hóldnak, és a' ſzombatnak innepét, egyéb nagy innepeknek gyülekezetivel egybe, el nem ſzenvedhetem; mivelhogy azok haſzontalan gyülekezetek.* Mellyben ſumma ſzerint, vagyon a' Sidók Innepeknek Iſten elött való kedvetlenſégek. Kettö azért itt a' dolog: 1. Vagyon a' Sidók innepeknek Iſten elött való kedvetlenſégek: *Az új hóldnak és a' ſzombatnak innepét, egyéb innepeknek gyülekezetekkel egybe, el nem ſzenvedhetem.* 2. Vagyon azoknak az ö innepeknek kedvetlenſégeknek oka: *Mivelhogy azok hijábavaló gyülekezetek.*

1. *Hányfélék az innepek?* ô és Uj Teſtámentombéliek. Az ô Teſtámentombéliek iſmét három félék: I. *Hétbéli;* minémü vólt a' ſombat, mellyet üllöttenek a' Sidók e' világnak hat napokon való teremtetésének emlekezetire: 2*Móſ.* 20:8-- II. *Hónapbéli;* minémü vólt az új hóldnak innepe, mellyet minden hónak elsö napján üllenek vala a' Sidók: 4*Móſ.* 28:11. III *Eſztendöbéliek.* Mellyek iſmét kétfélék vóltanak: Minden eſztendöben esök, vagy ſok eſztendök után. A' minden eſztendöben esök iſmét kétfélék vóltanak; az Iſtentöl, vagy az embertöl rendeltettek. Az Iſtentöl rendeltettek iſmét kétfélék vóltanak; nagyok és kiſſebbek. A' nagyok vóltanak, 1. A' *Húsvétnek* innepe; mellyet üllöttenek a' Sidók az Égyiptomból való ki-ſzabadúlásnak emlekezetire; és az ártatlan bárány J. Chriſtusnak a' mi büneinkért való meg-ölettetésének meg-ábrázolására: 2*Móſ.* 12:1. és 23:15. 2. A' *Pünköſtnek* innepe; mellyet üllöttenek a' Sidók a' Sinai hegyen a' törvénynek ki-adattatásának emlekezetire. Ez innep másképen *Aratásnak* innepének hivattatik: 2*Móſ.* 23:16. III. A' *Sátorozásnak innepe;* mellyet üllöttenek a' Sidók a' puſztában 40 eſztendeig való megtartatásoknak emlekezetire. Ez innep másképen hivattatik bé-takarodásnak innepének: 2*Móſ.* 23.16. mivel a' bé-takarodás után kell vala a' Sidóknak ezt az innepet meg-ülleni. A' kiſſebbek vóltanak; 1. A' *trombitálásnak* innepe, melly vólt a' hetedik hónapnak elsö napja. 2. A' *meg-tiſztúlásnak* innepe, melly vólt ugyan-azon hónapnak tizedik napja: 3*Móſ.* 23:24,25.

Az emberektöl rendeltetett innepek-is kétfélék vóltanak; vagy ollyanok, mellyeket a' Sidók tsak egy eſztendöben üllöttenek; minémüek vóltanak az Ézékiás innepei: 2*Krón.* 30:22. vagy ollyanok, mellyeket a' Sidók minden eſztendöben meg-üllöttenek; minémüek vóltanak a' *Purimnak* innepi, mellyeket üllöttenek a' Sidók az Eſter és Márdokéus parantsolatjából, a' Hámán gonoſz tanátsától való meg-ſzabadúlásnak emlekezetire: *Eſt.* 9:17.

A' ſok eſztendök után esö innepek vóltanak; I. A' *földnek Szombatja,* melly mindenik hetedik eſztendö vala; mellyen meg-ſzünnek vala a' Sidók a' földnek mivelésétöl, és az adósságoknak attyokfiaitól való meg-vévésektöl: 2*Móſ.* 23:11. 3*Móſ.* 25:6,7.-- 5*Móſ.* 15:1-3. II. A' *Jubiléus eſztendö,* melly vólt minden ötvenedik eſztendö; mellyen minden ember az ö el-idegenítetett jóſzágához hozzá jut vala, és a' ſoltgák fel-ſzabadíttatnak vala, a' mennyorſzághoz való jutásoknak, és az örödög hatalmából való ki-ſzabadúlásoknak ábrázolásokra: 3*Móſ.* 4:18,19.

Mit ítélſz már e' feles ô Teſtámentombéli innepekröl? Mind ezek a'

Szomba-

Szombaton kivül el-múltanak; és ma az Uj Teſt. a' meg-ülésre ſenkit nem köteleznek: *Kol.* 2:16. Az Uj Teſtámentombéli innepek-is két-félék; hétbéliek, és eſztendöbéliek. A' *hétbéliek* a' Vasárnapok, mellyek az Iſtentöl rendeltettek, és mindeneket mind örökké a' meg-tartásra köteleznek. Az *eſztendöbéliek*, a' Karátson, Húsvét, Pünköſt; mellyeket a' Chriſtus ſzületése, halála, és a' Sz. Léleknek mennyböl leſzállásának emlekezetire rendelt az Anyaſzentegyház: és nem mindeneket, 's mindenha köteleznek a' meg-ülésre; hanem tsak azokat, a' kik azokat rendelték, bé-vötték, javalják, és a' míg az innepeknek rendelésekben meg-tartandó *conditio*k nem *violá*ltatnak. *Mit itélſz ez Uj Teſtámentombéli Anyaſzentegyháztól rendeltetett innepekröl?* (I.) A' mi Doktorinknak közönſégesebb értelmek ſzerint, az Anyaſzentegyháznak vagyon arra hatalma, hogy a' Vasárnapon kivül más napokat (: mint minden hetenként két vagy három napokat a' Prédikátzióknak hallgatásokra:) rendeljen az Iſtennek tiſzteletire, és az ö nagy jótétemönyének hirdetésére, és kiváltképen való emlegetésére. Tsak hogy ime' *condition*k, (: mellyeket némellyek el-múlatnak:) meg-tartaſſanak az Innepeknek rendelésekben:

1. *Hogy az Innepek nem az Angyaloknak és a' hólt ſzenteknek, hanem az Iſtennek ſzenteltеſſenek.* Mert (1) az ô Teſtámentombéli minden Innepek egyedül az Iſtennek ſzenteltetnek vala. (2) Nem-is olvaſſuk, hogy az Apoſtolok Sz. Iſtván *protomártirnak*, Jakabnak vagy Jánosnak innepet ſzenteltek vólna.

2. *Hogy az Innepek meg-ne ſokaſittaſſanak.* Mert az (1) ellene vólna a' kereſztyéni ſzabadságnak. (2) Mert az ô Teſtámentomban a' Ceremoniák igájok alatt ſem vóltanak felette ſok Innepek.

3. *Hogy az Innepek a' több napoknál, annál inkább a' Vasárnapnál ſzentebbeknek ne tartaſſanak;* mintha jobb vólna akkor Ur vatsorájával élni, alamiſnát oſztogatni, 's a't. mint egyéb napokon.

4. *Hogy az Innepek úgy rendelteſſenek, hogy a' lelki-eſméretet ne kötelezzék,* mint a' Vasárnap; hanem ſzabadoson tartaſſanak-meg: úgy hogy kinek-kinek ſzükſége kivánván, ſzabad légyen munkálkodni, az Iſtennek ama' parantsolatja ſzerint, *Hat napokon munkálkodjál.*

5. *Hogy az Innepek az Iſten tiſzteletinek réſzeinek ne tartaſſanak.*

6. *Hogy az Innepeknek megülésekböl a' meg-ülök érdemet ne várjanak.*

7. *Hogy az Innepek az idveſſégnek meg-nyerésére ſzükségeseknek ne tartaſſanak.*

8. *Hogy az Innepek tsak ſzintén az Apoſtoltól parantsoltatott jó rendnek, a' Chriſtus felöl való tudománynak, az igaz Vallásnak gyakorlására 's terjeſztésére rendelteſſenek.*

9. *Hogy azok ne tartaſſanak tulajdonképen való Innepeknek;* mint az ô Teſtámentombéliek, mellyek már mind el-múltanak: *Kol.* 2: 16. hanem tsak ollyanoknak, mint hetenként a' prédikátzióknak hallgatásokra rendeltetett napok *.

(II.) Ezeket az Innepeket a' Kereſztyénség, 's az egy nemzetségbéli Ekkléſiák-is bizonyos okokért meg-ſüntethetik, el-változtathatják, avagy más illendöbb napokra rendelhetik.

(III.) Mivel ma ezeket az Innepeket a' Kereſztyének nem kereſztyéni módon, hanem a' *conditio*k ellen tartják, rendelik, üllik; a' Kereſztyéneknek, és minden jó lelkü embernek lelki okossággal azon kellene ma lenni, hogy a' kereſztyéni gyülekezetek azokat az Innepeket vagy állítanák jobb karba; vagy ha nem, hagynának-fel rajtok, es az egy Ur napjával elégednének-meg.

II. *Mitsodás Innepeket nem ſenvedhette Iſten régen a' Sidóknak, és ma-is a' Kereſztyéneknek?* Semmi Innepeket; ſem a' hetenként, ſem a' hónaponként, ſem az eſztendönként valókat; ſem azokat, a' mellyeket önnön maga rendelt; ſem a' mellyeket magok az ô és az Uj Teſtámentombéli emberek rendeltenek vólt.

III. *Miért nem ſenvedhette 's ſenvedheti ma-is el Iſten azokat az Innepeket, holott nagyobb réſzént azokat ö felsége rendelte, és mind azok az ö felsége tiſteletire rendeltettenek?* Mivel *azok hijába való gyülekezetek;* az-az, azokon a' napokon hijába gyülnek egybe az emberek, mert azokat nem jól üllik-meg, hanem roſſúl, tudnillik babonáson, ſinesen, nem jó végre, 's a't.

TANUSAG.

Azokat az Innepeket, mellyeket az emberek roſſúl üllenek-meg, nem kedvelli az Iſten, hanem gyülöli.

Meg-tetſik e' Tudomány, 1. a' fel-vött igékből: *Az új hóldnak és a' ſombatnak Innepét, egyéb nagy Innepeknek gyülekezetekkel egybe, el nem ſenvedhetem; mivelhogy azok hijába való gyülekezetek.* 2. Éſa. 1: 14. *A' ti új hóldotoknak Innepét, és a' ti töletek rendeltetett Innepeket gyülöli az én Lelkem, terhemre vannak, és elfáradtam azoknak viſelések alatt.*

OKAI. I. Mert a' kik az Innepeket roſſúl üllik-meg, azok az Iſten nevét hijába veſik-fel azokon a' napokon: melly felette nagy kedvetlenſégére vagyon az Iſtennek: 2*Móſ.* 20: 7.

II. Mert a' kik roſſúl üllik-meg az Innepeket, azok az Iſtent meg

akarják

[* vid. *Calvin. Inſt. lib.* 2. *cap.* 8. §. 34. *Ravanell. diction.* Feſtum. *Pareum Comm ad* Galat. 4: 10. *Polan. Syntagm. loc.* 9. *c.* 35. *Marlor. ad* Gal. 4: 10. *Petr. Martyrem in Epiſtol. ad* Johan. *Hiper. Ameſ. lib.* 2. *Med. c.* 15. §. 50-53. *Voleb. lib.* 2. *Theolog. Chriſt. c.* 7. *can.* 14. *Gisb. Voet. Diſput. de Feſt.* §. 9.]

akarják tsalni; mint a'béresek az ö urokat, kik tsak valamivel akarják bé-dugni uroknak ſzemeket: kik ellen igen panaſzolkodik az Iſten, *Eſ.* 29:13.

III. Mert minden mi Iſteni tiſzteletünk és jó-tselekedetünk, ha jó móddal nem léſzen, vétek: A' vétket pedig Iſten nem kedvelli, hanem gyülöli: *Habak.* 1:13.

Haszna. I. Haſzna, *feddés, rettentés.* Ha azokat az Innepeket, mellyeket az emberek roſzſzúl üllenek, meg nem kedvelli az Iſten; tehát rettenj-meg te, ki roſzſzúl iſzeplesz: mert hijába fázódol, hijába hagyod-el munkádat, hijába töröd faggatod magadat, hijába könyörgesz, hijába kiáltod, *Jéſus ſzületél idveſségünkre,* 's a't. *Chriſtus fel-támada igaſságunkra,* 's a't. *Jövel Sz. Lélek Ur Iſten, töltsd-bé,* 's a't. Mivel az UR gyülöli a' te Innepedet. Azt kérded; *Kik innepelnek roſzſzúl?* Azok,

1. *A' kik babonáson inneplenek.* Minémüek azok? 1. A' kik az Ekkléſiáktól rendeltetett innepet, a' Karátsont, Húsvétot, Pünköſtöt, nagyobb és méltóságosbnak tartják a' több napoknál, söt még a' Vasárnapnál-is. Kitsodák azok? (1) A' kik hathatósbnak, 's Iſten elött kedvesbnek tartják, ha a' 3 Sátoros innepeken a' templomba mehetnek, Ur vatsorájával élhetnek, alamiſnát adhatnak, mint egyébkor 's Vasárnap. Innen vagyon az, hogy azokon a' 3 Innepeken kiki ſzolgáját, ſzolgálóját, gyermekét az URnak házába bé-viſzi, de azt Vasárnap nem tselekſzi; hanem ha reggel maga mégyen, eſtve tselédit küldi, 's maga otthon henyél. (2) A' kik a' 3 Innepekre nagy ſzorgalmatossággal kéſzíttetik az új ruhákat, de Vasárnap tsak mi rongyban-is meg-jelennek az URnak elötte. (3) A' kik a' 3 Innepekre, ſok, és a' kitöl lehet, friſs ételt 's italt kéſzítenek; de Vasárnap nem annyira, mert akkor a' piaczon-is elég ételt ſzerezhet ember: jóllehet erösen meg-parantsolta vala régen Iſten, hogy kiki a' ſzombat elött való nap kéſzítene magának ételt. (4) A' kik a' 3 Innepeken jó-reggel fel-kelnek ágyokból, hogy az UR házába mentöl hamarébb bé-meheſſenek; de Vasárnap tsak a' harang költi-fel öket. (5) A' kik a' 3 Innepeken a' ſzéllyel való járástól meg-ſzünnek; de Vasárnap ſemmiképen nem. (6) A' kik a' 3 Innepeket jeles és ſzentséges napoknak hijják, nem gondolván-meg, hogy nintsen több és jeles és ſzentséges nap a' Vasárnapnál-is; mivel az ember a' napoknak ſzentséget nem adhat. 2. A' kik a' 3 Sátoros innepeken babonáskodnak: (1) Mivel Karátson napján jeges vizben moſdanak; ſzalmával házaikat bé-töltik, 's azon, nem ágyokbã feküſznek, mint a' Ráczok, 's más némelly kereſztyén nevet viſelök; aſztalaikat kalátstsal, mézzel, borral éjtſzakán az Angyalok ſzámokra meg-rakják; egéſz éjtſzaka tüzeiket bé nem takarják; barmaikat ſzénával tartják; két Karátson közben nem fonnak, sütnek, kéröt nem adnak, 's a' többi.

(2) Nagy

(2) Nagy Pénteken ételbē 's italban válogatnak: Húsvét napján, hogy meg ne rühedzenek, meg-ferednek, 's a't. (3) Pünkösd napján ez vagy ama' nyavalya ellen füveket ásnak, ſednek, ſaggatnak, 's a' többi.

2. *A' kik ſínesen tiſztelik az Iſtent az Innepeken;* t. ill. csak ſájjal, nem ſível; csak ſintén a' külsö ceremoniákat vivén végbe minden meg-térés nélkül. Illyenek valának az Ésaiás inneplöi. Illyenek ma azok-is, kik a' templomba fel-jönek, Ur vatsorájával élnek, 's a't. de ſívek rakva álnoksággal, 's majd a' templom után minden gonoſzra kéſzek. Effélék nem hallgattatnak-meg, azt mondja az Ésaiás az 1:r. 15. ſzében. Effélék ellen panaſzolkodik az Iſten, *Ésa.* 29:13.

3. *A' kik nem a' végre üllik-meg az Innepeket, mellyre Iſten rendelte vólt az ô Teſtámentomban.* Az ô idöben arra rendelte vólt az Iſten az Innepeket, hogy az emberek az Iſtennek igéjét hallgatnák, áldoznának, könyörgenének, hálákat adnának, és az Iſten jó-tételéről emlekeznének. De már az emberek az Innepeket bujaságra, *recreatio*ra, magok mútogatásokra, henyélésre, dorbézolásra, és ételben 's italban való potsékolásra fordították; az okon az URnak igen keveset ſolgálván, 's még pedig nagyobb réſzént csak külsöképen és ſokásból. Oh be meg-rútítjátok az Innepeket a' dorbézolásokkal, réſzegeskedésekkel, a' bor mellett való kiáltozásokkal. A' Pogányok jobban inneplenek; mert ök ſok Innepeken ſem ittnak, ſem eſznek: De a' Kereſztyénſég az Innepekre kéſzít több ételt 's italt. Miért nem tanúltok inneplení a' Pogányoktól? Miért adtok bort e' réſzeges nézetség fiainak?

4. *A' kik az ö Innepeket réſzſzerint az Iſtennek, réſzſzerint pedig az embereknek ſzentelik;* mint Karátson elsö napját a' Chriſtusnak; második napját ſzent Iſtvánnak; harmadikat pedig ſzent Jánosnak. Be játſzi az ördög! Ihol az Iſtennek a' meg-váltásnak jó-téteményiért midön egy napot ſzentelünk, az embereknek kettöt ſzenteltet. Ördög, ördög, be ſok ſzámtalan Iſtvánt és Jánost vittél pokolba ſzent Iſtván és János napján, a' ſok Iſtván és János teli pohára által! Vedd eſzedbe: Minden nap az Iſtené: Iſtvánnak és Jánosnak egy napja ſints: Embernek napot és templomot ſzentelni bálvány-imádás. Ellenv. Nem ſzenteljük mi azokat az Innepeket azoknak a' Szenteknek; hanem tsak azokról nevezzük? Fel. (1) Azok, a' kiktöl mi azokat az Innepeket vöttük, úgy nevezték azokat a' napokat azokról a' Szentekröl, hogy nékik-is ſokták ſzentelni. (2) A' Pogányok ſokták vólt a' napokat emberekre oſztani.

5. *A' kik az Iſtennek nevét hijába emlegetik az Innepeken.* Bóldog Iſten, bezzeg nagy betstelenſégben forog áldott ſzent neved, ſ. Iſtván és János pohára el-köſzönése alkalmatosságával! Oh ſzemtelen poharosok,

rosok! e' bóldogúlt lelkek, ſ. István és János ſégyenlik e' ti ſemtelenſégteket. Efféléket fenyeget a' Jéhova, 2*Móſ.* 20:7. Miért nem hagytok békét azoknak az innepi hoſſú köſöntéseknek, mellyekben tsak a' Jéhovának neve motskoltatik?

6. *A' kik az Innepeken majmoskodnak, mint némellyek;* kik Karátson napján a' Chriſtust bé-pólálván jáſolba téſik; Nagy Pénteken koporſóba fektetik; Húsvét napján fel-támaſtják; Pünköſt napján mennybe küldik; 's a't.

7. *A' kik az Innepeken bolondoskodnak;* mint Karátson napján örülnek 's örömet lönek; Nagy Pénteken ſomorkodnak 's böjtölnek, 's a't. Miért lövöldözſ Karátson éjtſakáján? örömet löſſ? Lelkeddel kell örülnöd, nem puskáddal; jó életeddel és háládatosságoddal kell örömedet jelentened, nem puskázásoddal. Miért ſomorkodtok Nagy Pénteken? Talám azért, hogy a' Chriſtusnak meg kellett halni? Ne írj azon atyámfia: (1) Mert bizony jaj lött vólna néked, ha ö Felſége éretted meg nem hólt vólna. (2) Mert a' Chriſtus tilalmazza vala Nagy Pénteken az ötet ſiratókat: *Luk.* 23: (3) Mert bolondság azon a' napon ſírnod, a' mellyen az ördögnek örökké-való rabságától és a' lelki Égyiptomból ki-ſabadúltál. Az Iſraeliták nem ſírnak, hanē örülnek vala, midön ellenſégeknek romlásokat látják vala: 2*Móſ.* 15.

8. *A' kik az innepi nagy gyülekezetekben illetlenül viſelik magokat,* mind az Iſtenre, 's mind az ö felebarátjokra nézve. Illyenek azok, (1) a' kik az Iſtennek házába minden félelem nélkül jönek-bé, mint valami iſtállóba, a' Böltsnek ama' tilalma ellen, *Préd.* 5:12. (2) A' kik az Iſten házában egymásnak helyt nem adnak; söt egymást magok ſékekbe ſem botsátják-bé, veſekednek, egymásra harag ſemmel néznek. Efféléknek hijába inneplenek: *Eſa.* 1:15. *Mát.* 5:23,24. (3) A' kik az Iſtennek házába idején fel-gyülekezvén nagy zajgással, kiáltozással, ſuttogással vannak; mint ti ſoktatok tselekedni. Hogy meritek azt tselekedni a' hatalmas Iſtennek tekinteti elött; holott efféle tsak valami emberféges ember elött ſem mernétek tselekedni? (4) A' kik az Iſtennek igéjét únalōmal, aluvással, imide-amoda nézéssel, féſkelödéssel, ſüntelen de kelletlen köhögéssel, pökdöſéssel, minden félelem nélkül hallgatják. Jéhova nagy Iſten, nagy türhetö nagy Ur, hol vagyon a' te félelmed? hol vagyon a' te igédnek betsületi?

Mit kell itélni e' nemzetség felöl, hogy így meg-tsömörlött az Iſtennek igéjétöl, és a' templomba tsak maga múlatására és alunni jö? Ember, ember, a' földi hatalmasságok elött mint viſeled magadat, mint hallgatod és fogadod azoknak ſavokat: bár tsak úgy viſelnéd magadat a' hatalmas Iſten elött-is, és bár tsak ollyan félelemmel 's betsü-

lettel hallgatnád az Istennek szavát-is! Ember, ember, hogy mersz az Istennek tekinteti elött el-alunni? Nem tudod-é, hogy a' templombéli álom az ördögnek olly eszköze, mellyel tégedet közíklává tészen, hogy az Istennek idvezítö és újjá-szülö drágalátos igéjét szivedbe bé ne veheſſed? (5) A' kik az Istennek házában le-ülve, 's még pedig egy kis hideg érkezvén bé-fedett fövel imádkoznak, énekelnek. Nem olvastad-é, hogy díszteli a' férfinak bé-fedett fövel az Isten elött könyörgeni, és énekleni? 1*Kór.* 11:4. kitöl tanúltad azt, hogy le-ülve kell könyörgened? mert a' régiô és Uj Teſtámentombéli Szentek, vagy fenn állva, vagy térdre esve, vagy arczal a' földre borúlva könyörgöttenek az Istennek ELLENV. Ézékiás fekve, Illyés pedig le-ülve könyörög vala: 1*Kir.*19:4. *Ésa.*38:2. Azért szabad embernek leülve-is könyörögni? FEL. Nem következik: [1] Mert Ézékiás beteg vólt, Illyés pedig fáratt; de te az UR házában se beteg nem vagy sokszor, se fáratt nem vagy. [2] Mert azok nem az UR házában 's közönségesen; hanem másutt tsak magokban könyörgöttenek: melly szerint néked-is szabad könyörgened le-ülve. Tudod-é, mint kérnek kegyelmet fejeknek a' halálra rendeltettek? te-is ekképen kérj kegyelmet az Istentöl a'te bünös, halált érdemlö fejednek és lelkednek: de azok nem ülve, hanem térdre esve kérnek kegyelmet fejeknek: azért te se nehezteljed térdre esni az UR elött a' bün botsátó kegyelemért.

9. *A' kik az Innepeken ama' régi maradványú, 's idegen kovátzból való habogató énekekkel*, minémüek, a' Passio, a' Lamentatiók, Litaniák, Antiphonák, 's több alkalmatlan énekekkel-is töltik-bé a' templomot, nem elégedvén-meg az Isten Lelkétöl irattatott Dávid Sóltárival. A' mi Vallásunk ellen énekeltetnek a' Sz. Lélektöl irattatott énekeken kivül való énekek az Ekkléſiákban. ELLENV. Hiszem azok-is Isten igéji: Azért azokat-is szabad énekelni az Ekkléſiában? FEL. (1) Nem következik: mert az Isten igéjének azt a' részét, mellyet a' Sz. Lélek nem éneklett, nékünk sem szabad énekre fordítanunk. (2) Azok-is nem mind Isten igéji. (3) Azokban több rosz, mint jó vagyon.

II. HASZNA, *Intés.* Ha azokat az Innepeket, mellyeket az emberek rosszúl üllenek-meg, nem kedvelli az Isten, hanem gyülöli; tehát, arra intetünk, hogy vagy hagyjunk-fel azokon a' napokon; mivel azokat ti, a' mint a' siralmas példák mútatják, nem az Istennek tiszteletire, hanem az ö felsége boszúságára rendeltétek 's fordítottátok; mivel semmi napokon nem szoktatok annyi gonoſságot, úgymint részegeskedést, kiáltozást, szitkozódást, paráználkodást, gyilkosságot, lopást tselekedni, mint azokon a' napokon: vagy ha annyira azokhoz ragadott lelketek, hogy azoknak *valet* senki veletek ne mondathaſſon; azokat a' napokat üljétek és szenteljétek jól meg.

Azt

Azt kérded: *Mint kell jól innepleni?*

1. Ne innepelj babonáson, mint némelly kereſztyének; ſínesen mint a' hipokrita Sidók: *Eſa.*29:13. roſz végre, mint az Ésaiás inneplöi: A' te Innepedet egyedül az Iſtennek ſenteljed; ne réſzſzerint az embereknek, réſzſzerint az Iſtennek, mint némellyek: A' te Innepeiden ne majmoskodjál, bolödoskodjál; a' Jéhovának nevét hijába ne emlegeſſed; magadat illetlenül ne viſeljed; emberi fötöl találtatott tudománnyal, ceremoniákkal a' te Uradat Iſtenedet ne tiſzteljed 's terheljed.

2. Mind azoktól a' te Innepeiden meg-ſünjél, mellyek tégedet az Iſtennek tiſzteletiben meg-gátolnának: és azokat a' napokat, (:ha már egyſzer ſabad-akaratod ſzerint Iſtenednek ſántad:) egyedül az Iſtennek ſolgálatjában, és a' ſent dolgoknak gyakorlásokban töltsed-el.

Az itt azért a' kérdés: 1. *Mitsoda dolgok ſokták embert az Innepeken az Iſten ſolgálatjában meg-gátolni, és az Iſteni tiſztelettöl el-vonni?*

1. *A' rendſzerint való munkák;* minémüek, a' ſántás, vetés, aratás, 's a' többi: mellyektöl nem azért kell meg-ſünnöd, hogy azokon a' napokon ſinte úgy nem vólna ſabad munkálkodnod, mint ſinte Vasárnap: nem-is azért, hogy Biráid meg-zálagoltatnak, mert ök azt kegyetlenül tselekednék; hanem azért, hogy az Iſten igéjének hallgatását feljebb akarod betsüleni, világi, 's még pedig múlható dolgaidnál; és hogy azokat, kik gyenge értelemben vannak az Innepek felöl, nem akarod meg-botránkoztatni.

2. *A' múlatságok és játékok;* úgymint: laptázások, koczkázások; mellyek ſokkal inkább el-lopják indúlatinkat a' mennyei dolgoknak viſgálások felöl, hogy nem mint akarminémü külsö munkák. Nem-is lehet embernek (: a' ki az URban gyönyörködik:) nagyobb múlatsága, mint az Iſteni tiſztelet. Ugyan-is, lehet-é a' meg-ſententziáztatott embernek nagyobb öröme, mint Fejedelme házához való menetele, büne botsánatjának meg-petsétlésére?

3. *A' vendégeskedések, töltözödések, egygyes italok;* mellyek miatt alkalmatlan léſzen az ember az Iſteni buzgó ſolgálatra: *Éſéſ.* 5:18,19. *Róm.*12:11. 5*Móſ.*28:47. Oh ki óhatná magát keſerü ſirástól! midön látja, hogy az Innepeket a' Kereſztyén nevet viſelök inkább a' *Bacchusnak*, mint a' Chriſtusnak e' világ Megváltójának tiſzteletire, ſentelik. Mert minekutánna egy órátskáig ſolgálják az URat külsö mútogatásért; az Innepnek több réſzét ételben, italban, réſzegeskedésben, töltik-el. Ezek a' mi inneplöink azt tselekeſzik, a' mit a' bálványozók: 1*Kór.*10:7. Oh hát tsak bálvány imádók ne vólnának! de félö, bizony félö, hogy azok; mert *hasok* Iſtenek. Oh! bizony jobb vólna ezeknek az Innepeken ſántani, 's több hivatalos munkáikhoz látni, mint ezeket tselekedni!

4. *A' magatok czifrázgatása, pipesgetése, piperézése;* mellyben, kiváltképen az aſſonyi-állatoknak némellyike, több időt tölt-el az Innepen, mint az Iſteni tiſzteletben; mint a' Jézabel gonoſz aſſonyi állat. Aſſony népek, aſſony népek, azt mondja ſzent Pál; hogy a' ti czifraságtok nem a' cziſra keſzkenödés vólna, hanem a' hallgatás, kegyesség, uratokhoz való hüſég.

5. *A' henyélés, házak alatt való ülés, ember ſzólás, hivságos beſzéllgetések, egymást látogatás, világi dolgok felöl való tserélés, aluvás;* 's a' többi.

II. *Hogyhogy kell az Innepeket (: ha már a' Kereſztyénség azokon a' napokon nem akar-dolgához látni:) egéſzen az Iſtennek ſzolgálatjábã el-tölteni?*

1. A' templomba való meneteled elött ezt tselekedd: hogy ágyadból fel-kelvén ne ſzitkozódjál; hanem mindjárást, 1. viſgáld-meg magadat, melly ruſnya ember vagy te; az Iſten pedig, a' ki elött meg akarſz jelenni, melly tiſztaságos terméſzetü. 2. Valld-meg álnokságodat: Mert *a' ki el-fedezi vétkeit, nem léſzen jól dolga; a' ki pedig megvallja és el-hagyja, irgalmasságot nyér:* Péld. 28: 13. 3. Tégy fogadást ſzentebb magad viſeléséröl. 4. Könyörögj azoknak botsánatjokért a' J. Chriſtus nevében: de kiváltképen azon könyörögj, hogy a' prédikálandó igét nagy haſzonnal hallgathaſſad; hogy az Iſten Sz. Lelkével úgy munkálkodjék a' Tanitóban, hogy az valamit ollyat ſzólhaſſon, melly büneidet meg-öldökölje, és lelkedet vigaſztalja.

2. A' templomba indúlásodkor; 1. ne gondolkodjál arról, ki marad otthon, mit föznek ebédre, 's a't. Hanẽ így gondolkodjál: *Én moſt az Iſten udvarába indúltã, hogy beſzéllgetheſſek ö Felségével könyörgésemben, és ö ſ. Felsége-is én velem ſzent igéje által, és hogy az áldást el-veheſſem ö ſ. Felségétöl.* 2. A' menés közben ne ſzólj embert; ne kérd, mellyik Pap prédikál; ezt vagy amazt így 's így nem botsátom a' ſzékembe. Hanem így: *Miképen kivánkozik a' ſzarvas a' folyó vizekre, akképen kivánkozik az én lelkem te hozzád én Iſtenem! ſzomjuhozik az én lelkem az élö Iſtenhez! valljon 's mikor mehetek-el, hogy bé-mútaſſam magamat az UR elött? mert jobb énnékem egy nap a' te tornáczodbã, hogy nem máſutt ezer nap; inkább-akarnék az én Iſtenemnek küſzöbén ülni, hogy nem mint lakni a' gonoſzoknak hajlékokban. Annakokáért a' te jóvöltodnak ſokaságában bizván, bé-mégyek a' te házadba és templomodba, könyörgök a' te félelmedben:* Sólt. 42: 1, 2. és 84: 11. és 5: 8. 3. Midön a' templomba érkezel, így ſzólj: *Melly rettenetes ez hely! ez hely nem egyéb, hanem az Iſtennek háza, és a' mennyeknek kapuja. Bizonyára itt vagyon az UR:* 1 Móſ. 28: 16, 17. 1 *Kor.* 14: 25. 4. Midön ſzékedben ülſz, ne nézz tétova; hanem mindjárást arczra borúlván, így ſzólj: *URam, ſzeretem a' te házadban való lakásomat, és ditsöségednek hajlékának helyét. Egy dolgot*

kértem

kértem az URtól, most-is azont kérem, hogy lakhassã az URnak házábã élettemnek minden idejében, hogy láthassã az URnak szépségét, és látogathassã az ö templomát: Sólt.26:8. és 27:4,6,7. *Annakokáért hallgasd-meg URam az én imádságomat! könyörülj rajtam, és hallgass-meg engemet;* 's a't.

3. A' gyülekezetbẽ, midön a' Tanitó az Isten székibe fel-mégyẽ, tedd félen a' magad elmélkedését: és, 1. véle, és az egész gyülekezettel együtt könyörögj szível, szájjal, lélekkel. 2. Annakutãna betsülettel és félelemmel hallgassad az Isten igéjét, és megtartsad. 3. Végezetre adj hálákat Istennek a' prédikátzió után való könyörgésben és Sóltár éneklésbẽ: és addig az Isten házából ki ne menj, miglen az Isten szolgája az áldást az Istennek székiből reád nem mondja, hogy valamiképen áldás nélkül ne menj-ki az URnak házából.

4. Az Isten házából a' magad házához menvén, ne fuss mindjárt istállódba, kertedbe, szomszédodba, konyhádra; ne fakadj-ki morgolódásra, pénz számlálásra, 's a't. Hanem, 1. tsendes, és a' templomból hozott buzgó szível ülj-le házadbã. 2. Szólitsd elö tselédedet, és azoknak beszéld elö azokat, a' miket a' Lélek szólott az Isten házábã. 3. Azokat elö-beszélvén 's el-végezvén, olvass Bibliát, énekelj Sóltárokat. 4. Az ebédnek ideje el-jövén, küldj ételt 's italt a' szegényeknek, és erösitsd-meg magadat-is étellel 's itallal, de igen igen mértékletesen; mert ha igen meg-töltözödöl, alkalmatlan lészesz azután az Isteni szolgálatra. 5. Az étel felyül, ne játszodásra, magad múlatságára kelj-fel; mint a' hálátlan Izraeliták: 2*Mós.*32:7,18,19. hanẽ az Isteni szolgálatra, t. ill. Biblia olvasásra, Sóltár éneklésre: mellyet kell tselekedned mind addig, miglen másodszor ismét az URnak szine elött a' templomban meg kell jelenned. Másodszor harang-szót halluán, ismét azon módon menj és viseld magad a' templomban, a' mint reggel. Onnan haza jövén, ne ülj dösölni, 's a't. hanem azokat ismét beszéld-elö, a' mellyeket a' templomban hallottál: mellyeket el-végezvén, olvass Bibliát, énekelj Sóltárokat, könyörögj: és magadat étellel 's itallal meg-újitván, menj ágyadba nyugodni Isteni félelemmel.

Ha ekképẽ nem innepletek; hanẽ tsak szineskedtek, babonáskodtok, 's a' többi; azt mondja néktek-is Ésaiás Próf. 1: r. 14,15 v. *A' ti töletek rendeltetett innepeket gyülöli az én Lelkem, énnékem terhemre vannak, elfáradtam azoknak viselések alatt: Annakokáért mikor a' ti kezeiteket kiterjesztenditek, az én szemeimet el-rejtẽ ti töletek: mikor ugyan sok szóval imádkoztok-is, meg nem hallgatlak, mert a' ti kezeitek rakvák vérrel.* De ha ekképen inneplünk, az UR meg-kedvelli a' mi inneplésünket és személyünket; és az ö sok rendbéli átkai helyébe, lelki és testi áldásit terjeszti mi reánk! Ámen.

V É G E.

A' BÁRÁNY MENYEGZÖJÉNEK VATSORÁJÁRA
A' FÖ BÖLTSESÉGNEK
Bölts SALAMON által mondatott fontos Szavaival való
HIVOGATTATÁSA
AZ ISTEN HÁZÁNAK TSELÉDINEK.

Melly lött D. E. P. az Ur J. Christus leg-kissebbik Szolgája által, a' Losonczi *Helvet. Confessio* Szerint *Reformá*ltatott *Evangelicus*oknak Templomokban, az Uri Szent Vatsora Sákramentomának ki-Szolgáltatása elött, a' 9-dik Hónak 8-dik napján, 1697-ben.

[Jel. 19:9. *Bóldogok azok, a' kik a' Bárány menyegzöjének vatsorájára hivattattak.*]

Magyarázatra fel-vött Sz. Irási Szakasz: *Példab.* 9: *v.* 1--5.

A' Fö Böltseség meg-épitette az ö Házát, ki-vágta annak hét oszlopit. Meg-ölte az ö meg-ölettetendö marháit, tölti az ö borát, még az asztalt-is el-készitette. Ki-küldötte az ö leányit, hivogat a' tetökön, és a' városnak magasságin. Kitsoda bolond, (:avagy el-ámíttatott?) térjen ide, a' szív nélkül szükölködö azt mondja néki: Jövetek-el, egyetek az én kenyeremböl (:v. eledelemböl:) és igyatok a' borban, mellyet töltök.

A' *Prófétálásnak Lelke a' Jésusról való tanubizonyság*; azt mondotta hajdan egy Angyal a' mennyei titkokat látó Szent Jánosnak, *Jel.* 19:10. *A' könyvnek hajtogatékjában ö róla vagyon az Irás:* Sólt. 40:8. Söt önnön maga az Isten Fia az, *a' ki eleitöl fogva szólott:* Ésa. 52:6. *nem titkon:* Ésa. 48:16. Isten Lelke által szólottak hajdan a' Próféták, és egyéb Szent emberek: 2*Sam.* 23:2,3. 2*Pét.* 1:21. De ugyan akkor, mikor az URnak Lelke Szólott ö bennek, *az Izrael Istene és köszöklája szólott:* 2Sam. 23:2,3. mert a' Sz. Lélek a' Christus Lelke: *Róm.* 8:9. a' Fiú Lelke: *Gal.* 4:6. Azért nagyobb részben, minden beszédi a' régi Szenteknek czéloztak a' Christusra, és az Istennek arra a' titkára, mellyet az utólsóbb idökben, a' Testté lejendö, de örökké való, és eleitöl fogva szóló IGE által ki-nyilatkoztatandó vala: *Sid.* 1:1. *Ján.* 1:1-4. úgy hogy, az idvességröl hajdan kérdezkedö és tudakozódó Próféták, *nem magoknak, hanem minékünk* szolgáltanak azokban, mellyek a' mennyekböl ki-botsáttatott Sz. Lélek által prédikálóktól az utólsóbb

idöben

idöben minékünk hirdettettenek: 1 *Pét.* 1:10,12. mivelhogy *az Isten mi felölünk ezt a' jobb dolgot rendelte volt, hogy ök mi nálunk nélkül a' tökéletességre ne jutnának:* Sid. 11:39,40.

A' magyarázatra fel-vött É. Leczkében-is azért, az örökké-való Fö Böltseség, a' Chr. Jésus Éól, azokról a' lelki jókról, mellyeket Érzett és kéÉített az ötet Éeretöknek, és a' mellyeknek el-vételekre az Évangyéliomnak prédikáltatása által hivogat bennünket. És az a' dolog, mint egy mesében, és titkos példa-beÉédben adatik elönkbe; hogy t. ill. a' Fö Böltseség hét oÉlopokkal meg-erösíttetett 'ş ékesíttetett házat kéÉített, abban gazdag lakodalmat Érzett, mellyre az ö leányi által hivogat bennünket, ezt mondván: *Kitsoda az el-ámíttatott, térjen ide, kitsoda a' Éiv nélkül való, jöjjön-el; jövetek-el, egyétek az én étkemet, igyatok a' borból, mellyet töltök.* Vagyon azért itt, 1. A' lelki lakodalomra való kéÉület, ŷ. 1,2. 2. Arra való hivogattatás, és a' hivogató Éemélyek, ŷ 3. 3. A' hivogatásnak Éavai, avagy formája, ŷ. 4,5.

MAGYARAZAT.

KERD. I. *Ki értetik itt a' Böltseségen?* FEL. 1. Az eredeti Sidó betüben, a' böltseséget jegyzö Éó, a' többedes Éámbã vagyon, [: *cochmot, sapientiæ.*] A' honnan, némellyek itt a' házat épitö, és lakodalmat Érzö Böltseségen értik az egéÉ Szent Háromság Istent *; annyival-is inkább, hogy oda-alább, ŷ. 10. a' többedes Éámban, az Isten, *Szenteknek* neveztetik; mert Ént az Atya, Ént a' Fiú, Ént a' Sz Lélek; a' mint amaz Angyali *Trisagion*-is bizonyítja: *Ésa.* 6:3. 2. Énnékem úgy tetÉik, hogy a' Magyar fordító fordítását, a' magyarázat aránt helyben hagyhatjuk; [: nem tagadván azzal, a' Sz. Háromság egy örök Istennek örökké-való véghetetlen böltseségét és Éentségét: meg-esmérvén azt-is, hogy bizonyos tekintetben, a' hét oÉlopú lelki Ház épitöje a' Szent Háromság Isten légyen, mellyben lakozik, mint ö Éentségének templomában, az Atya, a' Fiú, és a' Sz Lélek:] melly Érint az a' Böltseség, melly Éól vala a' 8-dik réÉben, ŷ. 22,23--31. hogy ö *örök idöknek elötte fel-kenettetett,* 's a't. hogy *ö a' Jéhovának mindennapi gyönyörüsége,* 's a't. Itt immár Fö Böltseségnek neveztetik, a' Sidóknak Éokott *stylus*ok, Éavoknak járások, és Éólásoknak formájok Érint; kik valamelly dolognak méltóságát 's nemességét ki akarván fejezni, a' többedes Éámbã tötték azt ki. Azért a' Fö Böltseség itt, a' Chr. Jésus, kire a' Lélek mérték nélkül Éállott: *Ján.* 3:34. a' kiben vannak *a' böltseségnek és esméretnek minden kintsei el-rejtve:* Kol. 2:3. a' kin megnyugott *a' böltseségnek és értelemnek Lelke:* Ésa. 11:2. ö érti által az Istennek minden titkát igaz rendben, és azt minékünk ki-nyilatkoztatta; Ént Attya kebeléböl, mellyben öröktöl fogva nyugodt, le-hozta:

* *Quidam apud Polũ, in Synopſ: Critic. & Comm. ad* Prov. 9.

Péld.

Péld. 8:22--30. Maga a' Chriſtus magát nyilván Böltseſégnek mondja, *Mát.* 11:19. veſd-öſſze, *Luk.* 11:49. ö *tétetett minékünk Iſtentöl Böltseſégünkké*, igaſságunkká, 's a't. 1*Kór.* 1:24,30.

KERD. II. *Mi értetik a' Fö Böltseſégtöl építtetett Házon?* FEL. A' köſziklán épült Anyaſzentegyház, *Mát.* 16:18. mellynek fundámentoma és belsö ſzegelet-köve a' Chr. Jéſus: *Éfés.* 2:20. Iſten Háza az, az élö Iſtennek Anyaſzentegyháza: 1*Tim.* 3:15. Czélozás vagyon itt a' Salamontól építtetett dicsöſéges Templomra; melly gyakran Háznak mondatik: 2*Sam.* 7:5. 1*Kir.* 5:3,5. és 6:7. és 8:11,13. 's a't. Mert a' miként az a' minden anyától ſzülötteknél böltsebb Salamon példázója vólt ſok tekintetben, a' Békeſség Királyának a' Chr. Jéſusnak; úgy az ö töle építtetett Ház 's Templom, ábrázatja vólt ama' kéz nélkül tsinálтatandó lelki Háznak 's Templomnak; mellyet egy férjfiú, kinek neve TSEMETE, épitendö vala: *Zak.* 6:12,13. Ebben a' Házban minden meg van, valami vólt a' Salamon Templomában. Itt van az Iſten ſzövetségének ládája: *Jel.* 11:19. mellyben vagyon az arany veder, mannával tele: *Sid.* 9:4. *Jel.* 2:17. Itt vagyon az arany óltár, mellyröl nem ſzabad enni azoknak, kik az elsö Sátornak ſzolgálnak: *Sid.* 13:10. a' világoskodó gyertya-tartó: *Zak.* 4:2,3. az Évangyéliomnak ſzövétneke. Áldozatok minden napon léſznek e' Házban, sürü füſtölések, a' ſzenteknek könyörgések: *Sólt.* 141:2. és 50:14 *Sid.* 13:15. *Hóſ.* 14:3. 's a't.

Tsuda dolog pedig az, hogy ez a' Fö Böltseſégtöl építtetett Ház, néha *Sátornak*, néha *Templomnak*, néha *Városnak*-is neveztetik.

Látott Ézékiel Próféta egy lelki várost, mellynek ez a' neve, JEHOVA SAMMA: *A' Jéhova ott:* Ézék. 48:30-35. (: läſd, *Sólt.* 46:5,6. és 48:2,9. 's a't.) Sz. János-is látta a' ſzent várost, a' mennyböl Iſtentöl alá-ſzállott új Jérusálemet: *Jel* 21:2,10. Látott Ézékiel egy lelki Templomot: *Ézék.* 40: 's a't*. Sz. János viſzont azt mondja, hogy az Iſtennek *Sátora* az emberekkel vagyon, és *sátoroz* az Iſten *azokkal, kik ö népei, és a' kiknek ö Iſtenek:* Jelen. 21:3. (: veſd-öſſze, Ján. 1:14. *Az Ige teſtté lött,* καὶ ἐσκήνωσεν ἐν ἡμῖν, *és sátorozott mi közöttünk.*)

A' mint 's mennyire az én gyenge elmém el-érheti, úgy alítom, hogy az Iſten Házának illy különözö nevezetinek, mind külömbkülömb magános oka vagyon:

I. SÁTOR

[* NB. *Templum, quod vidit Ezechiel, (:prout ejus dimenſio circumquaque deſcribitur,* Ezek 40:41:42: &c.) *amplius eſt totâ Hieroſolymâ terreſtri; atque Hieroſolyma ipſa, quam vidit, amplior, quàm ipſa integra terra Canaan. Unde manifeſtò apparet, ſcopum Sp Sancti in illa Ichnographia, fuiſſe; ſignificare: æquè maximum incrementũ ſpiritualis Hieroſolymæ & Templi, h.e. Eccleſiæ N.T. ſub Evangelio, ejusque ſpiritualem pulchritudinem & gloriam; &c. vid. Doct. Joh Lightfoot. oper. Tom. 1. in Deſcr. Templi Hieroſ. cap. 2. item Cel. Coccejum, op. Tom. 3. Edit. Amſtel. Commen. in Ezech.*]

I. *SÁTOR* az Isten Háza, (: *Sólt.* 15:1. és 27:5. és 61:5. *Jel.* 13:6. 's a't.) a' mennyiben gyakori üldöztetés alá vettetett forsú. A' Sátor úgy építtetett vólt hajdan Isten parantsolatjából a' puztában, hogy egymástól el-szedethetett 's széllyel hordoztathatott: hordoztatott-is mind a' puztában 39 esztendökig; (: mert a' ki-jövetelnek második esztendejének elsö hónapjában végeztetett-el és állíttatott-fel: 2*Móf.* 40: 2,17. és 4*Móf.* 7: 1.) mind azután négyszáz és negyvenhét esztendökig, (: vesd-össze, 1*Kir.* 6: 1. 2*Móf.* 40: 17. 1*Kir.* 6: 38.) míg nem a' Salamon Templomába helyheztettetett, 1*Kir.* 8: 4. hurczoltatott egy helyböl másba, *Gilgálba*, *Mispába*, *Silóba*; 's a't. Az Isten Házának-is gyakran nem lehet állandó szállása: a' puztába fut a' veres Sárkány elött: *Jel.* 12: egy helyböl más helybe kergettetik, mint a' fogoly madár, ezt mondván nékie e' világ fiainak *farcaſmus*a, tsúf beszéde: *Palare de monte veſtro avicula; Fuſs-el a' ti hegyetekröl te madárka:* Sólt. 11: 1. Ámós. 7: 12,13.

II. *TEMPLOM* akkor az Isten Háza, mikor erös, jól meg-gyökerezett, állandó és bátorságos szállása van annak, mikor annak kapui éjjel 's nappal nyitva vannak, és bé nem zároltatnak: *Ésa* 60: 11. *Jel.* 21: 25. és, *NB.* még ma-is ezt az állapatját nem érte-el az Isten Háza; mind ez ideig tsak Sátor vólt.

III. *VÁROSnak* mondatik, a' benne lévö tagoknak 's lakosoknak egyességekre nézve, (: mellyröl láss, *Éfés.* 4: 5,13. *Ján.* 10: 16. *Zak.* 14: 9. *Ésa.* 30: 26. 's a't.) és a' Christus Jésus lelki országának tellyességére nézve: (: láss, *Jel.* 11: 15.) Mikor így Város lészen az Isten Háza, Templom oztán nem látszik abban; mert a' mindenható Ur Isten annak Temploma, és a' Bárány: *Jel.* 21: 22. Ennek a' Városnak neve, *Jehovah ſammah:* A' *Jéhova ott:* Ezék. 48: 35.

Ez a' Három Nevezet, az Istennek Uj Testámentomi, világ végéig lejendö Anyaszentegyházának mindenhai állapatját és ábrázatját rajzolja-le *gradus*onként és renddel egymás után.

KERD. III. *Mit tészen az, hogy a' Fö Böltseség az ö Házának hét oszlopit ki-vágta?* FEL. Minekelötte a' kérdésre egyenesen felelnénk, néminémü nehézség adja itt magát elö: T. ill. Ha itt a' Salomon Templomára vagyon czélozás, (: mint feljebb mondatott:) hogyhogy tu-" lajdonittatnak a' lelki Salamontól építtetett Háznak hét oszlopok; ho-" lott az elsö Salomontól építtetett Házban tsak két oszlopok vóltanak," *Jakin* és *Boáz?* 1Kir. 7: 15,20,21. De ezaránt mind azt meg kell gon-" dolnunk, hogy mindenkor több szokott lenni az *anti-typus*ban, mint a' *typus*ban; a' valóságos testben, mint sem az árnyékban: mind pedig azt, hogyha belöl a' Salomon Templomában nem vóltak-is több

oszlopok kettönél; melly két oszlopok példázták amaʼ két olaj-fákat: *Jel.* 11:3,4. *Zak.* 4: 3,11,12,14. Vóltak mindazonáltal aʼ pitvarban, avagy tornáczban-is oszlopok; ugy hogy aʼ hetes szám könnyen ki-tel-hetett: lásd, *Ezék.* 42:6 *. Melly dolog nyilván azt jegyzette, hogy az Uj Testámentomi lelki Templom *pitvarában*-is, (: nem tsak belöl aʼ Templomban:) melly *aʼ Pogányoknak adattatott*, és bizonyos ideig, t. ill. míglen *aʼ Pogányoknak idejek bé nem telik*, Luk. 21:24. Róm. 11:25. *meg nem mérettetett*, Jel. 11:2. lésznek jövendöben oszlopok: mikor *aʼ földnek Királyi az ö ditsöségeket és tiszteségeket bé-hozzák az Isten városába:* Jel. 21:24. mikor az UR *az ö ditsöségének Házát meg-ditsölti*, hogy szopja aʼ Pogányoknak tejeket, és aʼ Királyoknak tsetseket szopja: *Esa.* 60:7,8,16. és 49:23. és 61:6. ʼs aʼt. Aʼ mi pedig aʼ fel-tött kérdésre való választ egyenesen nézi, hogy aʼ Fö Böltseség az ö Házának HÉT OSZLOPÍT ki-vágta; némellyek azt úgy akarják meg-fejteni, hogy aʼ bizonyos hetes szám tételsék itt aʼ bizonytalanért, mint egyébütt-is az Irásokban: lásd, 3 *Mós.* 26:18. *Példa.* 24:16. és 26:25. *Sólt.* 79:12. és 12:7. *Esa.* 4:1. ʼs aʼt. hogy az Isten az ö Házában rendelt oszlopokat; minémüek *aʼ Próféták, Apostolok, Doktorok;* ʼs aʼt. Éfés. 2:20. és 4:11. és minden nagy kegyelmekkel biró szentek, kik oszlopoknak mondatnak: *Gal.* 2:9. *Jel.* 3:12. És ez az állatás, így közönségesen szólván, szent és igaz magában; de aʼ Hetes szám titkát nem fejezi-ki: holott az valahányszor ʼs valamikor az Isten Uj Testámentomi Anyaszentegyháza dolgai aránt elö hozatik, leggyakrabban majd mindenütt titkos, mind az ö Testámentomi Próféták-nál, mind kiváltképen aʼ szent János látásokról irott könyvében: lásd, *Zak.* 3:9. és 4:2. *Esa.* 30:26. *Ezék.* 40:26.† ʼs aʼt. Aʼ szent János prófétiai könyvében pedig, *hét gyülekezetekröl, hét levelekröl, hét petsétekkel bé-petsételtetett könyvröl, hét lelkekröl, hét trombitáló Angyalokról, hét fejü Sárkányról, aʼ földre ki-öntetendö Isten haragjának hét edényeiröl, hét szarvú Bárányról,* ʼs aʼt. vagyon emlekezet: melly sürü hetes szám, az Isten Uj Testámentomi hét idök szakaszában lejendö lelki Házának állapatját, sokféle *fatum*it és változásit rajzolja-le. Melly állatás bizonyos avagy tsak ebböl, hogy aʼ tengeren és földön álló Angyal, (: ki aʼ Christus Jésus:) *kéz fel-emelve meg esküszik arra, aʼ ki él mind örökkön örökké, hogy idö többé nem lészen;* hanem aʼ hetedik Angyal szavának idejében, *mikor az trombitálni kezd, véghez mégyen az Istennek titka, aʼ mint meg-mondotta az ö szolgáinak aʼ Próféták-*

* *Doctiff. Vallalpandus observat; quod singulæ Salomonis Templi portiꝰ, septenis hinc, & indè columnis fulciebantur.*

[† *Septem gradus ascensuum ad portas Templi apud Ezechielem, significant, septem periodos afflictionum esse superandas ab Ecclesia, antequam Templum Domini gloriosum conspiceretur in terris.*]

fétáknak: Jel. 10:5,6,7 *. Azért mikor a' mondatik, hogy a' Fö Böltseség az ö Házának hét oszlopit ki-vágta, azt jegyzi az, 1. Hogy önnön maga a' Chriſtus lészen oszlopa, gyámola, kőfala és erőssége, az ö hét idők szakaszában lejendö, sok gonoszokkal küszködö Lelki Házának, hogy azon a' pokol kapui erőt ne vegyenek, *Mát.* 16:18. az Izrael népét a' pusztában vezérlö Iſten orczájának Angyala (a' Chriſtus Jésus) *Ésa* 63:9. *tüznek és ködnek oszlopában* járt és lakott, míg hordozta az Izrael fiait: láſd, 2*Móſ.* 13:21,22. és 14:24. 4*Móſ.* 14:14. *Néh* 9:12,19. 's a't. Ma-is tüzes oszlop gyanánt vagyon az ö Háza körül: *Ésa.* 4:4,5. felyhönek oszlopában-is lakik; és *az ö lábai*, mint a' tüzes oszlopok: *Jel.* 10:1. ez az oszlop tartja és *fuſſentál*ja az Uj Teſtámentomi lelki Házat, hogy el ne düljön, mikor a' Napkeleti vagy Napnyugoti és Északi száraztó szelek azt erösen meg-rándítják: *Mát.* 7:25. Ez okon csak egyedül erre a' köre, (kö-oszlopra) vannak és lészenek mindenkoron függeszve az Iſten Házának HÉT SZEMEI: Zak. 3:9. *Imé egy kö, mellyet töttem Jósua eleibe: egy kövön hét szemek: ímé én metszem-ki metszését annak, a' seregeknek URának mondása;* 's a't. Az a' kö, a' kin hét szemek vannak, kétség nélkül a' Chriſtus, (: láſd, *Sólt.* 118:22. *Ésa.* 28:16. 1*Móſ.* 49:24. 1*Pét.* 2:4. 's a't.) a' kire vetik szemeket minden idvezülendők, az egész idönek mind hét részeiben, mind addig, míg a' hetedik Angyal trombitálása után idö nem lészen: *Jel.* 10:6,7. 2. Az Anyaszentegyház-is oszlopnak mondatik: 1Tim. 3:15. --*Meg-láſd, mint kelleſsék az Iſten Házában forgolódnod, melly az élö Iſtennek Ekkléſiája, oszlopa,* NB. *és erössége az igaſságnak.* Melly szent Irásbéli helyből mindazáltal nem sül az ki, hogy a' mennyei igaſságnak, (: melly a' szent Irás :) *authoritas*a és Iſteni méltósága, az Anyaszentegyház *authoritás*ától függeszteteti vólna fel, 's attól függene, mintha e' tsalhatatlan vólna: mintha azért kellene énnekem 's tenékéd, a' mennyei igaſságot ollyannak, a' Szent Irást Szent Irásnak lenni hinnem, hogy az Anyaszentegyház mondja. Mondatik az Ekkléſia *oszlopnak és erőségnek*; nem azért, mintha erre, vagy ezen építtetnék-fel az igaſság †: Mert másutt ellenkezöt tanít az Apoſtol; t. ill. hogy az Ekkléſia épült a' Próféták és Apoſtolok fundámentomokon, (: a' mennyei igaſságon :) *Eféſ.* 2:20. Az Ekkléſia mondatik Háznak: *Péld.* 9:1. 1*Tim* 3:15. 1*Pét.* 2:5. Templomnak gyakran: 2*Teſſ.* 2:4. *Ezék.* 40: 's a't. A' Ház pedig és a' Templom nem fundámentom, hogy azon építtetsék valami: sőtinkább a' Ház, vagy Templom épült

*Láſd a' hetes szám tit káról való viſgálódást feljebb az 5-dik Szakaszb. 7-dik Prédik. a' Magyarázat végé felé.

[† *Animadvertit nonnemo Eruditorum; verba poſtrema verſus* 15-*ti*, 1Tim. 3: *eſſe debere, initium verſus* 16-*ti*, *ut eſt in quibusdam vetuſtis M.S. codicibus: vid. Jacob. Capellum.*]

valamelly fundámentomon. Azért az Ekkléſia, melly az élö Iſtennek Háza 's Temploma, nem fundámentom, mellyre az Iſteni igaſságnak épittetni kellene; söt-inkább ez a' Templom, az Ekkléſia épült azon a' más fundámentomon: *Éfés.* 2:20. *Mát.* 16:18. Nem oda czéloz azért az Apoſtol; hanem a' haſonlatosságnak ereje, mellyért az Ekkléſia oſlopnak és erösségnek mondatik, ebben áll: A' Templomban, (: mint a' Salamon Templomában-is, és annak pitvariban :) oſlopok vannak, mellyekre fel-tétetik, ſegeztetik valami; (: mint hajdan az *Égyiptiusoknál* és *Rómaiaknál*, a' Királyok, Fejedelmek, 's a't. *edictumi*, 's a' Respublicáknak jeles viſeltt dolgaik táblákra fel-iratván, oſlopokra függeſztettek-fel a' Templomokban:) hogy mindenektöl ſzemléltethetſések, és hogy ott inkább meg-állíttaſſon. Oſlop az Ekkléſia: mellyben a' ſzent Irást, mintegy lámpást, fel-függeſztette Iſten; hogy annak világánál láſſunk világoſságot; hogy abba bé-foglaltatott igaſság olvaſtaſsék, meg-értetſsék, meg-hallattaſſék mindenektöl; hogy a' *Tyrannus*ok, 's az eretnekek nem olly könnyen 's nem olly hamar fordíthaſsák azt el, Iſten után annak örzöje, *vindex*e lévén az Ekkléſia. Magyarázhatni azért így-is a' tudakolódásra fel-vött ſzent Leczke ſzavait nem helytelenül; Hogy a' Fö Böltseſség, a' Chriſtus Jéſus, az ö lelki Házát, *melly az igaſságnak oſlopa*, (: a' megmondott mód ſzerint:) úgy ki-vágta, ki-metſzette, az-az, *adaptál*ta 's elkéſzítette az idöknek hét ſzakaſzok ſzerint, hogy azoknak mindenikében oſlopa, örzöje és *vindex*e légyen a' mennyei igaſságnak az Ekkléſia. Ez az oka, hogy mikor a' tiſzta búza között fel-nött-is a' konkoly, mindjárt kiáltoztak az Iſten Házában oſlop gyanánt lévö ſzolgák: *Uram, avagy nem tiſzta magot vetettél vala-é a' te földedbe, 's honnét vagyon azért a' konkoly?* Mát. 13:26,27 *. Egynéhányſzor, az igaſságot el-nyomni akarók ellen, a' ſok népeknek, mint vizeknek zúgások, úgy hallatott: *Jel.* 14:2. És noha ama' gyáſz ruhában prófétáló két tanúk meg-ölettettek-is néha, és az ö hólt teſteik halva feküdtek ama' nagy városnak útſzáin; mindazáltal iſmét talpokra állottak 's meg-elevenedtek: *Jel.* 11:3,7,8,11. 3. Mind a' külsö 's mind a' belsö ör-állók az Iſten Házában oſlopoknak mondatnak: *Jel.*3:12. *A' külsök;* melly okra nézve hajdan a' Júdabéli Királyok, mikor *inaugurál*tattak, tiſztekbe bé-állottak, vagy az Iſtennel kiváltképen való ſzövetkezést töttenek, a' Templombéli oſlop mellé állottak; mint *Joás.* 2Krón.23:13. 2Kir.11:13. *Jóſiás:* 2Kir.23:3. 's a't. *A' belsök:* Jér. 1:18. Gal.2:9. A' Fö Böltseſség, a' Chriſtus Jéſus, az ö hét idök ſzakaſzikban lejendö Uj Teſtámentomi lelki Házát, ſoha külsö 's belsö oſlopok nélkül nem hagyta 's nem hagyja. Az Ézékiel Prófétától

lelki

*vid *Catalogũ Teſtiũ veritatis. Monæi Myſterium Iniqv. &c.*

lelki látásban láttatott Templom pitvarinak-is oſzlopi vóltak: *Ézék.* 42:6. A' Kereſztyén Királyoknak, Fejedelmeknek, Méltóságos Uri Fö Rendeknek oſzlopoknak kell lenni az Iſten Házában. Dajkákká tötte Iſten öket, hogy ölökben hordozzák 's emlöjökböl tápláljják a' ſzenteket: *Éſa.* 49:23. és 60:16. Nagyon gondolkozom én rajta, ha azok a' *küſzöbök*, mellyeket az ö lelki látásiban gyakran emleget Ézékiel Próféta, nem oſzlopokat teſznek-é; mivel azok a' küſzöbök mellé állani, 's azok mellett imádkozni mondatnak a' Fejedelmek: *Ézék.* 46:2,3. 's a't. nem külömben, mint hajdan a' Salamon Templomában az oſzlopok mellé állottak, 's ott imádkoztak a' Királyok: láſd, 2*Krón.* 23:13. 2*Kir.* 11:13. és 23:3. veſd-öſzve, 1*Kir.* 7:21. 2*Krón.* 6: 12,13. 's a't. Azért a' világi Méltóságoknak, kik oſzlopok és küſzöbök az Iſten Házában, ez a' tiſztek, ha a' Fö Böltseſség lelki Házának ékességére akarnak lenni: I. Hogy *az Iſten küſzöbje mellé ne tegyék az ö küſzöbjöket:* Ézék. 43: 8. mert útálatosság ez az UR elött; az-az: Iſteni méltóságot magoknak, mint a' Babilonbéli Király, (*Éſa.* 14:13, 14) ne tulajdonítsanak; a' lelki-eſméreten ne uralkodjanak, (: melly egyedül Iſten jussa:) a' népet az Iſten ſzolgálatjától magok ſzolgálatjára ne vonják; a' magok tekintetit az Iſteni méltósággal egybe ne köſſék; mintha inkább, vagy ſzinte úgy kellene a' népnek tölök függeni, mint Iſtentöl. II. Meg-engedi Iſten, hogy hat munkás napok után, (: az Uj Teſtámentomi idönek hat ſzakaſzi után:) midön meg-nyittatik az Iſten ſzent helyének Napkelet felöl való ajtaja, (: láſd-meg erröl, *Jelen.* 16:12. *Ézék.* 47: 1---9. 's a't.) a' Sátoros innepnek ſzentelete-is bé-állván, *Zak.* 14:16. a' Fejedelmek mennyenek-bé, (*Jel.* 21:24) és álljanak az ajtónak küſzöbje mellé, míglen a' Papok áldoznak érettek; de azon nem ſzabad bé-menniek: *Ézék.* 46:1,2. Az ajtó a' Chriſtus: *Ján.* 10:9. melly meg-nyittatik, midön valaki az Iſten titkainak viſgálásokra adja magát: *Sólt.* 25:14. Hogy az ajtónak küſzöbe mellett áll a' Fejedelem; azzal jelentetik, hogy réſzes a' Chriſtusnak ſzolgálatjában, midön helyet, tsendeſséget ád az Iſten tiſzteletinek. Ditsöſséget ád Iſten e' világi Méltóságoknak, az oſzlopoknak, az ö Házában, azoknak, a' kik minden ditsöſségeket fordítják az Iſten Városának ékeſségére 's ſzolgálatjára; mindazáltal meg-hagyja nékiek, hogy viſzatérvén a' napkeleti ajtótól, a' miképen a' néppel együtt mentek vólt bé, úgy a' néppel együtt menjenek-ki; az-az, az Iſten orſzágának dolgaiban magokat a' nép felett, (: az URnak örökſége felett, 1*Pét.* 5:3.) fel ne emeljék; hanem mint az Atyafiak közzül egyik, magokat úgy viſeljék: *Ézék.* 46:1,2,8-10. III. Mivel az Iſten Városának, a' lelki

Templomnak, az Ekkléſiának nints több Feje 's Fejedelme a' Chriſtusnál; azért ennek a' ſzent helynek kapuja bé-zárattatott, 's nem nyílik-meg e' világi méltóságok elött a' végre, hogy oda menvén, annak közepette Királyi ſzékeket le-tegyék, uralkodjanak a' hiten 's a' lelki-eſméreten: *Ézék.* 44:1,2. Meg-engedi Iſten azt nékiek ebben a' Házban, hogy *benn ülvén kenyeret egyenek a' Jéhova elött:* ℣.3. az-az: hogy az URnak orczája elött jó lelki-eſmérettel viſeljék tiſzteket az Iſten Házában; az UR Jéſust, és az ö drága Évangyéliomát káromolni, 's az igaſságot el-tapodni nem engedvén; a' miképen a' Chriſtus az ö ſzent Attya akaratjának tselekedetit mága eledelének mondja: *Ján.* 4:32,34. A' népnek külsö Politiai igazgatására 's óltalmára nézve, világi hatalmokat, méltóságokat 's *titulus*okat igen-is meg-tarthatják a' Királyok, Fejedelmek, mint oſzlopok; de a' ſzent helynek ajtaján, úgy, 's a' végre, a' mint *az UR, az Izrael Iſtene bé-ment*, mikor kezéhez vötte az Uj Teſtámentomi lelki orſzágot, bé-menniek nékik nem ſzabad: *egyenek kenyeret a' Jéhova elött*, mind jó példa adásokkal, 's mind az Evangyéliomi igaſságnak egéſz erőben való hirdettetése által, (: nem öldöklö fegyverrel 's erőſzakkal :) igyekezzék bé-hozni az Iſten Városába az alattok valókat, tiſztogaſsák az Iſten Házát a' botránkoztató kövektöl; egyébránt, mint egyik az Atyafiak közzül, az Iſten beſzédének igazgatásának alája adják magokat: így réſzesülnek a' Chriſtus orſzágában, így ülnek az ö aſztalánál, és éſznek halhatatlanságnak kenyerét: *Luk.* 22:29,30. és 14:15. 's a't.

A' Fö Böltseſég Házában, a' lelki lakodalomra minémü gazdag kéſzület légyen, az iratik-meg tovább, ℣. 2. *Meg-ölte az ö meg-öletendö marháit, tölti az ö borát, még az aſztalt-is el-kéſzítette.* Czélozás vagyon ez igékben-is, a' Jérusálembéli Templomban hajdan végbevitetni ſzokott ceremoniákra: le-vágattattak, meg-ölettettek ott-is az áldozatra a' marhák; némelly áldozatokba bor-is elegyíttetett és töltetett: 2*Móſ.* 29:40,41. 4*Móſ.* 28:7. az aſztalra a' ſzent kenyerek elö-rakattattak; 's a't.

Kerd. *Mi értetik azokon a' dolgokon, mellyek a' lelki lakodalomra való kéſzület árant, a' 2-dik versben emlegettetnek?* Fel. Azok az Uj Teſtámentomi lelki jók, mellyeket a' Chriſtus az ö érdemes ſzenvedésével és drága vére-húllásával ſzerzett, érdemlett és keresett minékünk; minémüek, váltságunk, meg igazúlásunk, fiúságunk, büneinkből való meg-moſogattatásunk, és az örök élet: mellyek felöl az Uri ſzent Vatsorában meg-petsételtetünk. Jeles példa-beſzédben irattatik-meg azon lelki jóknak el-kéſzíttetések, 's azokban való réſzesülésre lött hi-

vatal:

vatal: Mát. 22:1-4. *Egy Király az ő Fiának menyegzői lakodalmat ſzerzett*, ſzolgáit ki-küldötte, ezt izenvén a' hivatalosoknak: *Imé az én ebédemet el-kéſzíttettem, az én tulkaim és madaraim meg-ölettettek, és mindenek kéſzek, jertek-el a' lakodalomba.* A' Tékozló Fiúról való példa-beſzédben-is, ama' hízlaltt tuloknak meg-ölettetése ide czéloz: *Luk.* 15:23. Holott, *a' hizlaltt tulok*, a' Chriſtust jegyzi minden ö jótéteményivel; *a' Tékozló Fiú*, e' világ puſztáján régtöl fogva, az egéſz tudatlanságnak idejében, (*Tsel.* 17:30.) vándorló, az Iſten javaival viſſza-élö, 's az Iſten igaſságát hazugságra változtató (*Róm.* 1:21,23,25.) Pogányokat; *a' nagyobb irígy atyafi* pedig a' Sidókat ábrázolja.

Azon lelki jóknak el-vételekre való hivogatás pedig, úgy tétetik-fel az Irásban, mint lakodalomra való hivogatás. Hajdan Napkeleten, eſtve, söt éjtſzakákon (: láſd, *Mát.* 25:5,6.) *celebrál*tattak a' lakodalmak. Az idöknek utólján, a' Sidó Politiának eſtvéjén, söt azon nemzetnek ſzörnyü vakoskodtató éjtſzakába való borúlásának idején kezdette leg-nagyobb mértékben oſztogatni a' Chriſtus Jéſus az ö lelki lakodalmi javait; minekutánna *a' ſeregeknek Ura, a' Sion hegyén minden népeknek lakodalmat ſzerzett, kövér állatokból, meg-tiſztült borból, meg-hizlaltt állatokból, ſeprejétöl meg-tiſztült borból:* Éſa. 25:6. Maga a' Chriſtus azon lelki jóknak ſzerzője; az ö ſzent teſte és vére, réſzei annak a' gazdag vatsorának: a' honnan magát, *élet kenyerének, mennyből alá-ſzállott kenyérnek* mondja: Ján. 6:32-35. 's a't. Bornak, téjnek, méznek, viznek, mirhának, drága füſzerſzámoknak, 's mindennek, valami táplál, hízlal, ſzépít, kövérít, vidámít, enyhít és gyönyörködtet, haſonlatossága alatt irja-le a' Sz. Lélek azokat a' lelki jókat: láſd, *Ének.* 5:1. *Éſa.* 55:1,2. 's a't.

--*ỳ.* 3. E' lelki lakodalomra hivogató ſzemélyek jegyeztetnek-meg; *Az ö leányit ki-küldötte.* Kerd. *Kik értetnek azokon?* Fel. Az Apoſtolok, és minden Uj Teſtámentomi Chriſtus Jéſus rendes hivatalos ſzolgái: *Éféſ.* 4:11. kik másutt *ſzolgáknak*, Mát. 22:3,4. és 13:27. 2Kór. 6:1. *ſáfároknak*, 1Kór. 4:1,2. néhol *gyermekeknek*, Sólt. 8:3. Mát. 21:16. itt pediglen, titkos okokra nézve, *leányzóknak* hivattatnak; a' mint a' 68-dik Sóltárban-is, *ỳ.* 12,13,26. [láſd-meg.] Ezen nevezetnek okai pedig imezek: 1. A' ſzent Leczkében lévö példa-beſzédnek formája a' Sidó *ſtylus* ſzerint azt kívánja vala, hogy a' mint a' Chriſtus (a' Fö Böltſeſség itt aſſzony-ember formában irattatott-le, neveztetvén (*in fœminino genere*) *cochmának* (*in ſingul.*) a' 8-dik r: *ỳ.* 12. *cochmot*nak (*in plurali*) 9:1. úgy az ö tanitványi, leányoknak formájok 's nevezetek alatt

tek alatt irattaſſanak-le*, *NB.* Ennek az Aſſony formában le-irattatott Fö Böltseſégnek, (: ki a' Chriſtus:) egy bolond és balgatag Aſſonyi-állatot téſen ellenébe az Iſten Lelke: *Péld.*9:13. veſd-öſve, kérlek, értelmes olvasó, a' ſent leczkében lévö ſókkal azokat, a' mik mondatnak ott a' balgatag Aſſonyi-állatról, ℣.13-16,18. és nyilván eſre veſed; hogy a' Szent Lélek, a' Chriſtus, az Anyaſentegyháznak egyedül való Feje, e' Fö Böltseſég között; és ama' *ſok vizeken ülö Aſſonyi-állat* között téſen egyenesen *collatiot*, [láſd ez Aſſonyról, *Jel.* 17:1--7,18. és 18:7. 's a't.] Mint másutt-is, a' jó Páſtornak ellenébe *bolond Páſtor* tétetik: Zak.11:15-17. A' magához, az ö paráznaságának borából való ital után lejendö meg-réſegedésre *(Jel.*17:2.) hivogató ſavaiban, a' Fö Böltseſéget majmoskodja a' balgatag Aſſonyi-állat: *---ül az ö házának ajtajánál, a' ſékben, a' városnak magasságin, hogy el-tsalja az úton-járókat*, 's a't. *---ezt mondja: valaki bolond, térjen ide, és valaki eſtelen*, 's a't.--- 2. A' leányzók gyenge 's erötelen edények: a' Békeség Évangyéliomának drága kíntse-is, *gyenge tserép edényekbe* helyheztettetett, *hogy a' tserép edényekben lakozó erönek nagysága Iſtené légyen:* 2Kór. 4:7. 3. Szüzek a' leányzók: a' Fö Böltseſégnek-is igaz ſolgái, ſüzek; *Jel.*14:4. a' ſok vizeken ülö Aſſonynak paráznaságának borától nem réſegülnek-meg: *Jel.*17:2. *Éſa.*23:15,16. 's a't.

--Azok a' leányzók, *a' tetökön, és a' városnak magasságin* hivogatnak. KERD. *Mire czéloznak ez igék?* FEL. 1. Magok a' Sidó Doktorok, és a' Sidóknak rendtartásokról iró Kereſtyének egy nyomon bizonyítják, hogy hajdan a' Synagogák, a' Sidóknál, városokon 's falukon, a' leg-magasabb helyeken épittetni ſoktak vólt†; azokban tanítottak a' Chriſtus és az Apoſtolok: *Luk.*4:15. 's a't. 2. Egy helyis a' Kanaán földén magasabb helyen nem vólt épittetve, mint Jérusálem városának némelly réſe, és abban a' Moriah hegyen lévö Templom, mellyben a' Chriſtus tanított: *Mát.*26:55. és az ö Apoſtoli. 3. A' fejeztetik-ki a' leczkében, hogy a' Chriſtus és az Apoſtolok nyilván tanítottak, a' hol az embereknek nagy gyülések vólt: láſd, *Ján.* 7:37. *Mát.*10:27. 4. Az-is világos dolog, hogy az Uj Teſtámentomi idönek elein, az Évangyéliom, mindenütt nagy roppantt városokban, *Alexandriában, Athenásban, Rómában, Babilonban, Damaſcusban,*

[* *Et alibi interdum in Scripturis, Chriſtus ſub forma fœminei ſexûs deſcribitur; cùm dicitur* אילת Ajjeleth, *cerva: Pſal.*22:1. קהלת koheleth, *congregatrix, Heb. ſapientia,* ἐκκλησία, *gallina glocitans:* Mát.23:37. *conf.* Numer.24:17. *&c.*

† vid. *Buxtorfii Synagog. Judaic. cap.*10: *pag.m.*187. *Edit.Baſileenſ. tertia. Joh.Light. op.Tom.*1. *Harmon.* 4 *Evang. part.*3. *fol.m.*475. *&c.*]

ban, 's a't. prédikáltatott az Apostolok által, a' piaczokon; az *Areopaguson*, *Filosofusok*, *Oratorok*, sok hatalmas 's tudós világi Böltsek elött: lásd, *Tsel.* 17: 's a't.

--ψ. 4,5. A' Fö Böltseségnek hivogató szavai irattatnak-meg; mellyekbe bé-foglaltatik a' Christusnak, és az Apostoloknak, 's minden Évangyéliombéli kegyelemre hivogató szolgáknak prédikálásoknak summájok.

A' hivatalosok két karba állíttatnak: 1. Hivogattatik *a' bolond*, avagy *az el-ámíttatott: Kitsoda a' bolond*, avagy *a' hamar hivö, el-ámíttatott? (: q. vox Hebraica* פתי péti, *significat fatuum, vanis opinionibus delusum, credulum, simplicem, deceptu facilem* *; *&c.)* 2. Hivogattatik az, *a' ki sziv nélkül vagyon, sziv nélkül szükölködö (: deficiens corde :)* Mivel a' Christus és az Apostolok két rendbéli embereknek, úgymint a' Sidóknak és a' Pogányoknak prédikálották az Évangyéliomot; mind a' két rendbélieket hivogatták a' kegyelemre, 's az Uj Testámentomi lelki jókban való részesülésre: azért helyesen szabhatjuk e' két rendbéli 's karbéli hivatalosokra a' szent leczke szavait: *Tsel.* 13:46,47. *Róm.* 1: 14, 16. 's a't.

* vid. *Cel. Cocceji Lexicon, ad vocem* פתה *fol.m.*695. LXX *vertunt* νήπιος, ἄκακος ἄφρων. *&c.*

Az el-ámíttatott bolondokon értsük *a' Sidókat*, kiket, az igaz *tudománynak koltsát* (: melly *a' Jésusról való tanubizonyság*, Jel. 19:10.) ö tölök el-rejtö hamis Doktorok el-ámítottak vólt: lásd, *Luk.* 11:52. *Mát.* 23:3,4,15,16. *Zak.* 11:3,5,8. 's a't. A' honnan, Hos. 7:11. *Éfraim, el-ámíttatott balgatag galambnak* mondatik.

A' sziv nélkül valók, a' Pogányok; kik meg-hóltak vala a' bünben: *Éfés.* 2:1,5,12. A' ki sziv nélkül vagyon élet nélkül, és az életnek fundámentoma nélkül vagyon: mert [*Cor, est primum vivens, & ultimum moriens:*] a' sziv elevenedik-meg leg-elsöben az ember tagai között, 's az hal-meg leg-utólb. Illyenek vóltak a' mennyei kegyelemre való hivatal elött a' Pogányok, meg-hóltak, és az igaz Isteni élettöl idegenek: *Éfés.* 2: NB. De ma-is a' J. Christus lelki országán, e' lakodalmas Házon kivül, még két rendbéli emberek vannak, kiket a' Fö Böltseség hivogattat mind addig, míg nem magokat meg-eszmélvén reá érnek a' Bárány menyegzöjének vatsorájára: mellyröl láss, *Jel.* 19:7,9. régtöl fogva mind e' mái napig mentegetik azok a' hivatalosok magokat, ki egygyel, ki mással: lásd, *Mát.* 22:5,6. *Luk.* 14:16--21. de a' kiket arra méltóztat Isten, hogy menyekezöi ruhába öltöztessen; *fényes biborba, melly a' szenteknek meg-igazúlások;* [Mát. 22:11. vesdöszve, *Jel.* 19:7,8. *Mát.* 25:1,4,10.] tsak ugyan reá jutnak a' lakodalomra ajtó bé-zárlás elött.

Az elsöbb rendbéli, még a' lakodalmas Házon kivül való Hivatalosok, kiknek reá kell a' Bárány menyekezöjére érkezni, az élö nyelvvel és irással lött ſámtalan hivatal után, *az el-ámíttattak.* A' ſok réſzekre igen bóldogtalanúl meg-ſzakadozott Kereſztyének közzül, azok, kik a' meg-igazúlásról való tudományt, még nem minden réſzeiben tiſztán és ſzent Irás ſzerint vallják: mert *a' lakodalmi ruha, fényes bíbor, a' ſzenteknek meg-igazúlások:* Jel. 19:8,9. [Veſd-öſzve ezzel, és a' betü ſzerint rázogaſd-meg értelmes olvasó, Iſtennek az ö Házához tött vigaſztaló ſzavait, mellyek vannak, *Jel.* 3:19,11. holott én *a' ſzenvedésnek beſzédén (λόγον της ὑπομονῆς,)* értem a' meg-igazúlásról való tiſzta tudományt. Az el-ámíttattak ſeregekhez való, az Iſten Házának ama' *kitsíny, emlö nélkül való Húga*-is; mellyről nagyon ſzorgalmatoskodik az utólſóbb idöbéli Anyaház: *Ének.* 8:8,9. [*Melly fontos igékröl irott egéſz, de rövid traktám, Iſten kegyelme által kéſzen vagyon; ha valaha lehetne idöm 's módom reá, hogy világ ſzeme eleibe adhatnám.*]

A' másod rendbéli Hivatalosok, kiknek-is reá kell jutni a' Bárány menyegzöjére, *A' ſzivnélkül valók.* A' Móſes fedelét e' mái napig ſziveken viſelö, igaz lelki élet nélkül [mert a' Chriſtus az igaz élet: *Ján.* 14:6. *Kol.* 3:3. *Sólt.* 36:10. 's a't.] lévö, nyomorúlt Sidók, 2*Kór.* 3:14,15. és a' temérdeki sürü tudatlanságnak 's bálványozásnak ſetétségében ülö, az igaz Iſtent még nem eſmérö Pogányok. Mind ezeket hivogattatja Iſten e' mái napig; de nagyobb erőben fogja hivogattatni ma-hólnap, mikor *az Iſten orſzágának Évangyélioma az egéſz földön prédikáltatik, hogy a' minden Pogányoknak bizonyságúl légyen.* Mát. 24:14. veſd-öſzve, *Jel.* 10:11. *Ésa.* 11:9. 's a' t. Reá jönek akkor a' Bárány menyegzöjére, bé-jönek a' lakodalmas Házba, a' Jéſus Chriſtus lelki orſzágába, mind a' két rendbéli ſzivnélkül való emberek; hogy legyenek minden orſzágok a' mi Iſtenünké, és az ö Chriſtusáé: *Jel.* 11:15. és 15:9. *Sólt.* 86:9. *Róm.* 11:25,26. *Hóſ.* 3.4:5. *Ésa.* 2:2. és 11:6-9. és 30:26. 's a' t.

Nem csak puſzta hivatallal hivogatja pedig a' Fö Böltseség azokat a' két rendbéli embereket, az ö lakodalmas Házába; hanem, ℣. 5. ugyan kinálva kinálkozik az ö ſzent vére 's halála által kerestetett lelki jókkal: *Jövetek el, éljetek az én étkemmel: igyatok a' borból, mellyet töltök.* Ez hármat kivánja Iſten mi tölünk: 1. Hogy ö hozzá menjünk; *Jövetek-el,* Mát. 11:28. Ján. 6:35,44,68. Ésa. 55:1. A' Chriſtushoz menni, nem egyéb, hanem ö benne hinni, *Ján.* 6:35, 40, 44. 's a' t. ötet kivánni 's óhajtani, mint egyedül való Idvezítödet, éhezni 's ſzomjúhozni az ö igaſságát, *Mát.* 5:6. hogy ö hozzá menvén, 's ö véle hit által egyesülvén, réſzesülheſs azokban a' lelki jókban, mellyeket ö ſzerzett: És mivel,

vel, 2. az eledel, ſegéde, eſzköze, söt oka az ember életének, melly egygyé lévén az ember teſtével, azt táplálja; azért, *élni a' Chriſtus eledelével*, nem egyéb, hanem valójába egyesülni azzal, a' ki oka, 's kút-feje az igaz életnek: *Sólt.*36:10. *Ján.*14:6. *Kol.*3:3. nem tsak hiſtóriai és ideig való hittel hinni a' Chriſtusban; hanem erösen és el-válhatatlanúl ö beléje óltatván tápláltatni az örök életre. 3 *Innya az ö borában*, nem egyéb, hanem meg-elégedni, 's ugyan meg-vídámodni a' léleknek, a' Chriſtussal való bóldog egyesülésnek, és az ö érdeme által keresett lelki jókban való valóságos réſzesülésnek érzése után. Ez ám *az Iſten idvezítésének öröme*, mellyet ſziv ſzakadva óhajt Dávid: *Sólt.*51:14. Ez Három dolgokban áll a' mi idveſségünknek egéſz rendi 's *œconomiája*; Nem elég tsak az elsö, vagy a' második; hanem mind a' három dolgot el-kell követni annak, a' ki a' Chriſtusnak, és az ö titkos teſtének a' Fö Böltseség lakodalmi Házának, az Anyaſzentegyháznak, igaz tagja, az örök igaſságnak (*Dan.*9:24.) és idveſségnek valójába örököse akar lenni; hogy így légyen annak igaz hiti, büne botsánatja, lelke-eſméretinek békeſsége, és Szent Lélekben való öröme, mellyek az Iſten igaz orſzágának czímerei: *Róm.*14:17. Ezek a' drága lelki jók adatnak minékünk 's ezek felöl petsételtetünk-meg az Uri ſz. Vatsorában, 1*Kór.*10:16,17. mi mindnyájan, valakik éhezzük és ſzomjúhozzuk a' Chriſt. igaſságát, kivánunk ö hozzá menni, az ö eledelében enni, 's az ö borában innya.

T A N U S A G.

A' bünös embernek lelki élete, minden java 's fö bóldogsága egyedül ebben áll, ha az Iſten kegyelmes hivatalának engedelmeskedvén, a' Chriſtushoz járúl, és ö véle igaz hit által egyesülvén, 's ö beléje óltatván, réſzesülhet az ö ſzent vére húllása 's drága érdeme által ſzereztetett és kerestetett lelki jókban.

A' ſzent Leczke bizonyítja, mellyben a' Fö Böltseség hivogatja az el-ámíttattat, a' ſziv nélkül valót, hogy mennyen ö hozzá, egyék az ö eledeléböl, (az-az: egyesüljön ö véle, ki az örök életre tápláló lelki eledel, *Ján.*6:) melly eledel az ö halálával és ſzent vére húllásával ſzereztetett; mivelhogy, ℣.2. meg-öletett állatról vagyon emlekezet. Láſd-meg a' leczkén kivül, *Jel.*3:20. *Róm.*5:1. *Ján.*4:14. és 6:35,40,47, 53,54. 's a't. és 15:4. *Gal.*2:20. *Éféſ.*3:16-19. 's a't.

Okai. I. Mert a' Chriſtuson kivül nints élet, nintsen idveſség 's bóldogság, *Tsel.*4:12. az igaz élet ö benne rejtetett-el, *Kol.*3:3. *Ján.* 14:6. *Uram, kihez mennénk? örök életnek beſzéde vagyon nálad:* Ján. 6:68. a' ki a' Chriſtuson kivül vagyon, meg-holt az, *Efeſ.* 2:1,5. *reménség nélkül, és Iſten nélkül vagyon* e' világon ℣. 12.

II. Mert a' ki a' Chriſtus Jéſusba, mint igaz ſzölö-töbe nem óltatott, 's ö véle igaz hit által nem egyesült; ſoha az jó gyümöltsöt nem teremthet: *Ján.* 15:1,6.

III. Minden teremtett állatoknál nyomorúltabb a' Chriſtuson kivül lévö, 's az ö érdemes ſzent vére húllása által kerestetett lelki jókban réſzt nem vött ember, 1*Kor.* 15:19. mert azoktul a' kiſértetektöl, mellyekkel e' világon hartzolni kell, meg-győzettetik: ſoha addig, mig azokban a' jókban való valóságos réſzesülését nem érzi, lelke-eſméretinek tsendessége nem lehet, nyughatatlankodik az, mint a' háborgó tenger, *Eſai.* 57:20,21. *Solt.* 32:4. mert nem érzi büne botsánatját; az örök életnek reménségével lelket nem vigaſztalhatja; kínſzeritteti ſok kételkedésekkel, söt a' kétségbe-eséssel gyakran, 's kiváltképen az Iſten rajta forgó keſerves itéletinek idején, 's majd leginkább a' halál óráján tusakodni és küſzködni; 's a' t.

Applicatio. Ezeket igy értvén, *visgáld* meg, oh ember! a' magad állapottyát; által mentél-é már a' halálból az életre? a' lelki életnek *principiuma* 's fundámentoma vagyon-é benned? vagy nints? A' Tanúságból, mint világos tükörböl, végére mehetſz annak, e' kettös, de együvé menö nyomon: 1. Egyesültél-é már igaz hit által a' Chriſtussal? 2. Érzed-é az ö érdeme és ſzent vére húllása által kerestetett lelki jókban való valóságos réſzesülésedet?

Kerd. I. *Mitsoda jelekböl eſmélhetni a' Chriſtussal való egyesülést?* Fel. 1. Ime' következendökböl: 1. A' te ſzived egéſzen és tökéletesen meg-nyugodott-é a' Chriſtusban, mint Iſtentöl rendeltetett Közben-járóban, 's igaz lelki életnek adójában? Ama' Szeretsen Fö ember, a' Szeretsen orſzágnak Királyné Aſſzonyának Komornyikja, meg akarván kereſztelkedni, azt mondja néki Filep: *Ha tellyes ſzivel hiſzſz, meg lehet:* Tsel 8:37. veſd-öſzve, Tsel 16:30,31. és 2:37,38. 2. Ha mind életedben 's mind halálodban a' Chriſtust tartod leg-föbb nyereſégednek: *Fil* 1:21. mindeneket kárnak és ganéjnak alitaſz, tsak ötet nyerheſd-meg: 3,8. 3. Ha jó gyümöltsöket igyekezel termeni: mert a' ki a' Chriſtusba óltatott, jó gyümöltsöt teremt az: *Ján.* 15:4. 4. Ha minden ſzorongattatásidnak közepette egyedül tsak ö hozzá ragaſzkodol. Mert *a' ki ragaſzkodik az URhoz, egy lélek ö véle:* 1Kór. 6:17. Ján. 17:21-23. Róm. 8:35--39. 5. Ha felebarátodhoz való igaz atyafi ſzeretet gerjedez a' lelkedben: *Ján.* 13:34,35. Mert a' kik hit által egyesülünk a' Chriſtussal, *mindnyájan egy lélekben egy teſtté kereſztelkedünk:* 1Kór. 12:13.

Kerd. II. *Miböl tudhatnám-meg, ha vagyon-é nékem réſzem azokban a' lelki jókban, mellyek a' Chriſtus érdemes halálával és ſzent vére húllásá-*

hullásával ſzereztettek? Fel. 1. Ha a' moſt meg-mondott regulák ſzerint, érzed a' Chriſtussal való lelki egyesülésedet, réſzed vagyon az ö érdeme által kerestetett lelki jókban-is; mert azok el-válhatatlanúl és ſzakadatlanúl folynak abból az *unio*ból. 2. Mivel ſokak *a' drágább igéretekkel meg-erösíttetett ſzövetségnek Közben-járója által kereſtetett lelki jók;* a' mint az Apoſtol Jérémiás Prófétából elö-hozza és ſzámlálja: *Sid.* 8: 8--12. *Jér.* 31:31-34. mert meg akarta ez utólſóbb idöben *ſokasítani a' mi Urunk Iſtenünk az ö tsudálatos tselekedetit:* Sólt. 40:6. Azért ha a' fel-tött kérdésre egéſz feleletet kellene adni, mindenik lelki jó aránt külön külön való jeleket kellene ſzámlálni; pél.ok. bününk botsánatja, fiúságunk, újjá-ſzülettetésünk, 's a't. lelkünknek következendö bóldogsága felöl mitsoda jelek ſzerint lehetünk bizonyosok; de illy rövid traktában azokra reá nem érünk, 's czélunk ſem hozza moſtan. Hanem, 3. hogy közönſégesen valamit ſzóljak a' dologhoz; Réſzed vagyon a' Chriſtus érdemes halála által kerestetett lelki jókban, ha e' három próba köre meg-*examiná*lhatod lelkedet: (1) Ha érzed *az Iſten idvezítésének örömét;* mellyet olly buzgóan óhajt Dávid, *Sólt.* 51:14. az-az: ha tellyes ſzível el-hiſzed, hogy te vagy egyik azok közzül a' bünösök közzül, kikért a' Jéſus idvezítöül rendeltetett 's adattatott: 1*Tim.* 1:13. érzed-é ezt magadban? érzem. Oh vídúlj-meg hát, és örvendezzenek meg-háborodott tetemeid: *Sólt.* 51:10 (2) Ha lelked-eſméretinek tsendessége van: *Éſa.* 66:12. *Sólt.* 32:1,2. *Róm.* 5:1. az-az: ha meg-nyugott egéſz ſzível vagy affelöl, hogy a' te lelked-eſméretinek könyvéböl minden gonoſz gondolatidat 's undok tselekedetidet épen ki-törlötte Iſten, és azt meg-mosogatta 's *meg-tiſztította a' hólt tselekedetektöl* a' Bárány Jéſus ſzent vérével: *Sid.* 9:14. 1*Ián.* 1,7. 1*Pét.* 1:19. *Jel.* 1:5. 's a't. (3) Ha azokkal a' ſzent eſzközökkel, mellyek által a' Chriſtus érdemével kerestetett lelki jók felöl meg-petsételtetel lelkedben, gyakran élſz, és buzgóan kivánſz élni, éhezvén és ſzomjuhozván a' Chriſtus igaſságát: *Mát.* 5:6. *Sólt.* 42:2. Illyen áldott eſzköz az Uri Szent Vatsora; mellyben bünöd botsánatja, újjá-ſzülettetésed, és jövendöbéli örök bóldogságod felöl meg-petsételtetel.

Annakokáért, óh te ſzegény, büneidnek terhek alatt el-fáradott, 's nyögö lélek! hogy életet, meg-újúlást, könnyebbſéget és bóldogúlást találj magadnak, jere rejtezzél-el a' Chriſtus véres ſzent ſebeibe, *e' kö-ſzál haſadékjába:* Enek 2:14. egyesülj azzal, a' ki igaz élet, és táplálhat tégedet az örök életre.

A' Fö Böltseſég, melly ezen a' világon Házat és lelki orſzágot épített magának, ö maga édesdeden hivogat tégedet, *zörget* a' te ſzived

ajtaján; ha bé-botsátod, *véled vatsorál, te-is ö véle:* Jel. 3:20. *Ma, ha az UR ſzavát hallod, ne keményítsd-meg a' te ſzivedet:* Sólt. 95:9. ne légy olly embertelen, mint néha a' meny-aſſzony: *Ének.* 5:2,3. ne veſd-meg az Iſten méltóságos hivatalát; ne mentegeſd magad, mint amaz Évangyéliombéli hivatalosok: *Luk.* 14:16--24. De, óh melly ſok háládatlan, Iſten kegyelmes hivatalát meg-vetö ember van e' mái, gonoſzban fekvö világban! Oh melly ſok, darabos, dérdúr, embertelen *Nábál* találtatik! (1 *Sam.* 25:10,11.) ſokaknak ſzivek ajtajokon régtöl fogva zörget Iſten, drága igéje, ſok-rendbéli itéleti, Szent Lelke, ſerkentgetö példák, a' lelki-eſméretnek tanátslási, és a' ſzent ſákramentomok által; még ſem adnak helyt és hitelt az Iſten méltóságos hivatalának, nem térnek Iſtenhez. Oh ember! még jó reggel kezde Iſten téged el-híni a' munkára az ö ſzölejébe; hiva három órakor, hiva azután kilencz órakor-is; 's a't. *Mát.* 20: hát még-is világi hijábavaló feslett életednek piatzán hivalkodol-é? majd tizenkét óra leſz: mert *nemde nem tizenkét órája van-é a' napnak?* Ján. 11:9. majd el-enyéſzik napod, életednek eſtvéje el-közelit; azután *az éjtſzáka*-is el-érkezik, *mellyben nem munkálódhatol:* Ján. 11:9,10. és 12:35,36. és 9:4. ne veſd-meg azért az Iſten drága hivatalát; ne halogaſd a' meg-térést; ſieſs, ſieſs: *Sólt.* 119:60. hogy az ajtó bé-zároltatván ki ne maradj a' lakodalmas házból, mint amaz öt bolond ſzüzek: *Mát.* 25:10,12. tudod-é, mint jára a' menyaſſzony, hogy hamar bé nem botsátá a' zörgetö Chriſtust: Ének. 5:2,6,7. *a' várost kerülö örzök meg-verék ötet, meg-ſebesíték, el-vévék az ö fedelét a' köfalnak örzöi.* Félj attól, hogy fel ne adjon rajtad az Iſten Lelke: 1 *Móſ.* 6:3. hogy azt ne mondja a' mennyei ſzózat; *a' ki fertelmes,* ám *légyen ezután-is fertelmes:* Jel. 22:11. Míg fenn van, és tündöklik rajtad a' kegyelē napja, míg zörget a' Chriſt. ſzived ajtaján, *Jel.* 3:20. nyiſd-meg; söt mondjad azt, *Jöjj-bé Iſtennek áldott embere:* 1 Móſ. 24:31. Nem kiván a' magához hivogató Iſten töled ſemmit egyebet, tsak a' ſzivedet: *Péld.* 23:26. lelkednek meg-törödött ſérelmes vóltát: *Sólt.* 51:19. hogy ki-menj e' világ iſtentelen fiainak társaságokból fél felé, és bűneidet a' Chriſtus tagadó Péterrel együtt keſervesen meg-ſiraſſad: *Mát.* 26:75. Oh! nem mennél-é ahoz, a' kinél minden jóknak tökéletességek vagyon, *Ján.* 1:14. az életnek kútfejéhez? *Sólt.* 36:10. gondold-meg jól, miért hiv az magához; hogy meg-fáradott pihegö lelkedet meg-nyugoſſa: *Mát.* 11:28. vatsorára, vendégſégbe, lakodalomba hiv, hogy egyél az ö eledeléből, igyál az ö borából: azért hiv, hogy meg-éhezett, meg-ſzomjuhozott lelkedet meg-itaſſa, jól tartsa, meg-hízlalja, meg-kövérítse;

rítse; hogy magát egéſzen, ſzent teſtét, ſzent vérét néked adja. *Boldogok, a' kik a' Bárány menyegzöjének Vatsorájára hivattattak:* Jelen. 19:9. Azok eſznek *amaz el-rejtetett titkos mannában:* Jel. 2:17. letelepednek Ábrahámmal, Isákkal, Jákóbbal a' mennyeknek orſzágában: *Mát.* 8:11. kenyeret eſznek az Iſten orſzágában: *Luk.* 14:15. eſznek az élet fája gyümöltséből, melly az Iſten Paraditsomának közepette vagyon: *Jel.* 2:7.

Oh URam! kéſzíts-el minket, és öltöztetſs-fel te magad menyekezöi ruhába, tiſzta fényes biborba, melly a' ſzenteknek meg-igazúlások; hogy ajtó be-zárlás elött reá-érjünk és el-juthaſſunk

A' BÁRÁNY MENYEGZÖJENEK

VATSORAJARA!

Ámen!

Sólt. 150:6. *Minden Lélek ditsérje az URat!* HALELU-JAH.

VÉGE.

KÖNYV-TÁRA

A M.N. MUZEUM KÖNYVTARA

Anno Christi 1716. 7 Aprilis. hora 6 matutina. in lucem editus est Filiolus noster Andreas Szilágyi. Krasznæ. Expiravit Puspöhini 17[illegible]

Anno Christi 1717. 28 Junii genitus est Filiolus noster Gasparus Szilágyi. hora. 12. nocturna Krasznæ. vivere desiit 1719. 23 Febr. 24 Sep.

Anno Christi. 1718. 22. Novembris. hora 7. Vespertina. progenita est Filiola nostra Sara Szilagyi. Krasznæ.

Anno. Christi. 1721. 16. Februarii. hora 7. Vespertina, natus est Filiolus noster Johannes Szilágyi. Puspöhini

Anno Christi 1725. 30 Octobris. hora 12 Nocturna, natus est Filiolus noster Samuel Szilágyi. Puspöhini. Vivendi finem fecit ad ineffabilem animorum nrrum dolorem sue Puspöhini Anno Domini 1726. 14. Augusti.

Anno Christi 1728 Per nativitatem Mariæ Szilagyi nostra domus effloruit. Eadem filiola per mortem decerpta est, quinto die post mortem fratris sui Andreæ die 28 Septembr. Anno. 1729. In tali casu, quis dolores nostros enumeraverit.

1732. 13. Augusti. Post multos moerores, languida
Domus mea, per nativitatem Michaëlis Szilágyi iterum
germinare coepit. Vivat coram te Deus puerulus iste!
1733. 12. Februarii. In lucem edita est venustissima fi-
iola nostra Rebecca Szilágyi. Florem illum pulcherri-
mum et Svaré olentem serva Deus et educa ad gloriam tuam! amen.

Venerabilis Tractus Sylvanensis, in quatuor circulos divisus, a Celeberrimo ac Clarissimo Seniore nostro Georgio Zoányi Aº D. 1718

∧.	∧∧	∧∧∧.	∧∧∧∧
Zilah.	Bagos	Ilosv	Mono.
Egres-patak.	Nagy-falu	Sarmasag	Szamos-Vjlak.
Ketzel.	Zovany	Balla.	Ardó.
Horvath.	Ipp.	Goroszló	Böös-Haza
Karaszna.	Kemer	Didsad	Szilagy Itch
Warsotz.	Somhyó	Lele.	Szilagy Szeg
Panit.	Peretseny	Hadad	Dees-Háza
Kereszt-Ur.		Szeer	Menyö.
Doba.		Samson	
Vir-Völgy		Kusaly	
Szent-Kirally			
Sibó.			

Possessor hujus libri Andr. Szilagyi per quinquennium fuit Verbi Divini minister in Oppido Karaszna, unde post-modum vocatus est in Ecclam [illegible] florentissimam Pupökiensem Anno Dni 1720.

